

הישיבה המאתיים-ושבע של הכנסת התשיעית

יום רביעי, כ"ב אדר תשל"ט (21 מארס 1979)
ירושלים, הכנסת, שעה 10:02

א. הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים דיון (המשך)

משה שמיר (הליכוד):
אני מבקש להציע הצעה לסדר.
דניאל רוזוליו (המערך):
גם אני מבקש להציע הצעה לסדר.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
אני מתכבדת לפתוח את ישיבת הכנסת. חברי הכנסת, אנו מתחילים בדיון הנמשך מאתמול ונקווה שגם עמוד גם בלוח הזמנים שהקצינו לעצמנו וגסיים אותו במועד.

ב. הצעה לסדר

על הכנסת לתבוע תיקון כל השיבושים, הנחת מס' מך אמיתי על שולחן הכנסת — אם אפשר בלי שיגאות ובלי שיבושים — והקמת ועדת חקירה פארלאמנטרית לבדיקת מקור השיבושים, בטרם יחודש הדיון ותיערך ההצבעה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות להציע הצעה לסדר להבר-הכנסת רוזוליו.

דניאל רוזוליו (המערך):
גברתי היושבת-ראש, הבוקר שמענו כי משרד החוץ האמריקני הודיע כי המסמך האנגלי שהונח על שולחן הכנסת איננו מדויק והוא, כנראה, אחת הטיות טות האחרונות מלפני שסוכם הנוסח הסופי. מאחר שהכנסת דנה בהסכם שלום ומאחר שהמסמך האנגלי הוא הפירוש המוסמך של ההסכם אני מבקש שראש הממשלה יופיע לפני הכנסת ויבהיר מה הוא המסמך המוסמך המונח על שולחן הכנסת, כיוון שהדבר הזה נוגע ישירות לדיון שהכנסת מקיימת.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
אני רוצה להודיע לשני חברי הכנסת שאעביר את תוכן הודעותיהם לראש הממשלה מייד, אבל נמסר לי שהממשלה מודעת לעניין — —

יגאל הורביץ (הליכוד):
לאיזה עניין היא מודעת?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
— — והיא מכינה לוח תיקונים שיונח על שולחן הכנסת לנוסחים שהונחו אמש מכאן.

דניאל רוזוליו (המערך):
יש יסוד לטענה שהמסמך איננו מדויק.

משה שמיר (הליכוד):
לא ייתכן שנדון לפני שנקבל את הנוסח המדויק. זה דבר שלא ייעשה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
יש שתי בקשות להציע הצעה לסדר. נשמע אותן מהמקום. בבקשה, חבר-הכנסת שמיר.

משה שמיר (הליכוד):
גברתי היושבת-ראש, הנני מתכבד להציע להפסיק את הדיון המתנהל היום ילדחות את ההצבעה על הסכם הישראלי-מצרי כפי שהוגש אתמול על-ידי ראש הממשלה לכנסת, הואיל והדיון מבוסס על דיווח כוזב ועל טענות שווא, והואיל והכנסת איננה דנה על המסמך המדויק — —

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):
הוא מסמך על ההודעה האמריקנית שהמסמך שהונח איננו מדויק.

משה שמיר (הליכוד):
א. אמש הודיע משרד החוץ של ארצות-הברית כי הנוסח האנגלי של ההסכם הישראלי-מצרי שהונח על שולחן הכנסת רצוף שיבושים. במיוחד יש לתת את הדעת על העובדה החמורה של החלפת הנוסחה האנגלית הקובעת בדבר מתן איטונומיה בשטחים בנוסח זה מטעה, המופיעה בנוסח האנגלי שהוגש לכנסת בדבר איטונומיה לתושבים.

ב. בניגוד להודעת ראש הממשלה נודע עתה, עם שובו של שר הבטחון מושינגטון, כי ממשלת ארצות-הברית איננה מאשרת מימון מתאים בקשר לפינוי סיני, הן מבחינת הסכום הכולל והן מבחינת החלוקה בין מענק למלווה.

ג. בניגוד להודעת ראש הממשלה הודיעו מקורות בממשל ארצות-הברית כי הממשל איננו מוכן לחתום על ערבויות מדיניות להבטחת קיום ההסכם.

ד. סגן הנשיא וראש הממשלה של מצרים הודיעו, לפי "שידורי ישראל" הבוקר, כי הפירוש המוסמך של ההסכם הישראלי-מצרי הוא שתהיה נסיגה ישראלי מלאה מכל השטחים, לרבות ירושלים כולה.

עמנוס הרר (הורביץ) (המערך):

אני מבקש להפסיק את הישיבה — — —

משה שמיר (הליכוד):

המתקן ?

ג. הודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים

(המשך)

הודעתי אותה. יש כנראה שיבוש וחברי הכנסת צדקו בהצעתם. הודעתי שהממשלה מכינה הצעה.

ההודעה על שתי ההצעות ותכנן תימסר מייד לראש הממשלה ואני מבקשת ממנו לבוא לכנסת כדי למסור את הודעתו בנושא זה.

משה שמיר (הליכוד):

על מה דנים ?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת שמיר, אני קוראת אותך לסדר.

משה שמיר (הליכוד):

על מה הדיון ?

(קריאה: על השלום.)

על מה הדיון עכשיו ?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

על הודעת ראש הממשלה שנמסרה אתמול במשך שעותיים בכנסת. אני מבקשת ממזכיר הכנסת להודיע לראש הממשלה את תוכן הדברים שנאמרו עכשיו, ואני מבקשת מראש הממשלה לבוא לכנסת ולמסור את ההודעה שיש לו בנושא זה.

שלמה הלל (המערך):

גברתי היושבת-ראש, עם כל הכבוד, הדיון לא היה על הודעת ראש הממשלה אלא על הצעת הסכם השלום שהיה מונח לפנינו אתמול. ההודעה היום של כבוד היושבת-ראש אכן מאשרת את מה שנאמר ב"שי" דורי ישראל" וגם בתחנות אחרות, שהיו אידיולוגים במסמכים שהממשלה הניחה אתמול על שולחן הכנסת, ואני רוצה לקוות כי זה קרה בשוגג. אבל גם אם זה בשוגג, גברתי היושבת-ראש, אני חושב שעל-מנת שחברי הכנסת לא ירגישו שמשטים בהם אין טעם לכפות את המשך הדיון מרגע שהתברר כי המסמכים שהונחו לפני הכנסת אינם נכונים ואינם מדויקים. אפילו הממשלה מאשרת שהם אינם נכונים ואינם מדויקים. מדוע זה בלתי-הגיוני לאפשר לחברי הכנסת להמשיך את הדיון, לא להתחיל אותו מחדש, רק לאחר שהמסמכים שיש בהם כדי להטעות יוחלפו במסמכים האמיתיים והמדויקים ?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

מדוע כל ההצעות האלה באות מצד אויבי השלום ?

משה שמיר (הליכוד):

אתה אויב השלום הנורא ביותר. אתה אויב מדינת ישראל.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חברי הכנסת אבנרי, אני מבקשת ממך להפסיק.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
אנו עוברים לדין. רשות הדיבור לחברי הכנסת הלל.

משה שמיר (הליכוד):

אני מבקש להעמיד להצבעה את ההצעה להפסיק את הישיבה עד שיהיו תיקונים. זה אבסורד שלא היה כדוגמתו.

דניאל רוזוליו (המערך):

היחיה הצעה לסדר לקרוא לראש הממשלה להביא את הדברים האלה ורק לאחר מכן לקיים את הדיון.

זאב כץ (המערך):

לא ייתכן לדון בכנסת על מסמך שאיננו נכון.

שלמה הלל (המערך):

אני מבקש להציע הצעה לסדר אחרת.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

היו שתי הצעות לסדר של חברי כנסת שהוגשו בכתב. אינני נותנת רשות להציע הצעה לסדר אחרת. רשות הדיבור לחברי הכנסת הלל.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

יש לי שאלה ליושבת-ראש.

משה שמיר (הליכוד):

איך אפשר לדון על דבר שאיננו קיים ? אנא הסבירי זאת לכנסת.

דניאל רוזוליו (המערך):

לפי הודעת לשכת ראש הממשלה — — —

משה שמיר (הליכוד):

איך אפשר לסמוך על דברי ראש הממשלה ?

משה שחל (המערך):

אני חושב שצריך להזמין את ראש הממשלה ש- יסביר איך קרה שהניחו מסמך לא נכון על שולחן הכנסת. ראש הממשלה צריך להסביר.

דניאל רוזוליו (המערך):

הונח מסמך על שולחן הכנסת שלשכת ראש הממשלה אימרת שהוא איננו מדויק.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

ההודעה שלך, גברתי, היתה שהמסמך אמנם איננו מדויק.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

ההודעה שנמסרה נמסרה על-ידי הממשלה וכך

שלמה הלל (המערך):

אתה ושותפך מאש"פ, אתם אויבי השלום ואויבי בטחונה של מדינת ישראל.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אתם הרי תצביעו גם נגד ההסכם הטוב הזה.

היו"ר ש. ארבל-אלמזלינו:

חברי הכנסת אבנרי, כאן לא יושבים אויבי השלום, כל היושבים כאן הם אוהדי השלום.

שלמה הלל (המערך):

אבל כאן יושבים משתפי פעולה עם אש"פ.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אני מתקן את עצמי, מדובר על אותם המתכננים להצביע נגד חווה השלום עם מצרים.

היו"ר ש. ארבל-אלמזלינו:

חברי הכנסת הלל, הנושא של השיבושים תם. ביי קשתי ממזכיר הכנסת להודיע לראש הממשלה שיואל בטובו לבוא לכנסת כדי למסור הודעה בנושא הזה בעקבות ההודעה שנמסרה לנו על הכנת לוח תיקונים לנוסח שהונח אתמול על שולחן הכנסת. בינתיים לא נפסיק את הדיון, נמשיך אותו, כי יש לנו רשימה ארוכה של נושאים.

שמעאל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):

חבר הכנסת הרוצה בכך — שידחה את נאומו. מי שמוכן לדבר — שידבר.

היו"ר ש. ארבל-אלמזלינו:

חברי הכנסת, אני מבקשת שקט.

שלמה הלל (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, גם הספקנים והמבקרים את דרך הניהול של המשא-ומתן על-ידי הממשלה, וגם המוטרדים מההתפתחויות שלאחר חתימת ההסכם ומהסכנות שבדרך — ואני בתוכם — אינם יכולים שלא לעמוד היום משתאים מההישג הגדול, מחלום שהתממש, מחתימת הסכם שלום עם מדינה ערבית, על כל יתרונותיו ועל כל המומים שבו, ואינם יכולים שלא לאחל לטוב ולהצטרף לברכה ולתפילה חרישית כי יגדל החיוב על השלילה. אך נאמר אצ"לנו כי גם בשחוק יכאב לב, והייתי מוסיף עתה כי גם בברכה ידאב לב וידאג לב.

בדיון המאראתוני המתקיים זה יומיים בכנסת, ש' טעמו בכך כי יהיה כן ונוקב, פיטר אני את עצמי מלהרעף דברים על חשיבותו של השלום, שהרי מן המוגזג הזה לא חסר ולא יחסר, וכבר אמרו עליו שבחים מעל במה זו וקשרו לו כתרים בשיר ובפרווה. גט איני מוצא טעם להשיחית מלים על סכנותיה של הארץ-טונומיה, שהרי בניגוד לרצונה של הממשלה למנוע דיון ציבורי בנושא זה אין הדבר יורד עוד מסדר-יומנו, וכבר ידוע ברבים כי לאוטונומיה זו אין תקנה ומכף רגל ועד ראש אין בה מתום.

אנסה להדיר את עצמי כמידת האפשר מלייחד אל לרכו את הביקורת רק על הממשלה ודרך הניהול של המשא-ומתן, לא משום שאינה ראויה לכך

אלא משום שאיני רוצה כי חלקה של מפלגתי ייגרע הן בהשגת ההסכם והן במגרעותיו, הן בויתור החמור על גבולות בטחון בסיני והן בקירוב סכנותיה של האוטונומיה. כל אלה הם, כמובן, באחריות הממשלה המנהלת את המשא-ומתן מטעמנו ומנהלת אותו רע. אך אם הבטחתי לעצמי לדבר אמת הרי חייב אני לומר כי לדעתי מפלגתי אינה יכולה לרחוץ בנקיון כפיה. אפשר לומר כי הקול קול הליכוד, אך הידיים ידי המערך. ההסתלקות מעקרונות והויתורים המסוכנים הם של ממשלת הליכוד, אך הידיים שהעניקו לכך רוב פארלאמנטארי ומשקל ציבורי ומוסרי הן של המערך.

מפלגתי אף הגדילה לעשות בקבלת החלטה, שדורש מני שאין לה את ורע במדע המדינה ואין לה תקדים בהיסטוריה הפוליטית: מפלגת העבודה החליטה לחייב את חבריה להצביע לא רק בעד הצעת ההחלטה שלה, שזה מובן ומקובל וצודק בחיים הפוליטיים, אלא היא אף החליטה שלאחר שהצעת המפלגה תיפול, על חבריה לתמוך בהצעת הממשלה הדוחה ברגל גאווה את דרישותינו ותביעותינו. מפלגת העבודה החליטה לתמוך בהצעה של ממשלת בגין-דיין-ארליך, הכושלת והמכשילה. למרבית האירוניה אפילו מפלגות הקואליציה אינן מחייבות חובת משמעת. זהו מעשה של אונס קבוצתי בפומבי, זהו ליקוי מאורות מדיני שאף נוגד כל אינטרס לאומי. איזה צורך לאומי הוא זה שמנסים להחניק ולהעלים התנגדות ציבורית שאכן קיימת, וליצור רושם כי כל תכתיב יתקבל בכנסת הזאת ללא התנגדות? זה יכול לשמש רק את המטרות של המגאלומאניה של הממשלה וראשה המ' גסים להוכיח כי אנו "יעילים" מסאדאת ביכלתנו להחניק את הביקורת הפארלאמנטארית. וזה יכול רק לאמת את הגדרתו של ראש הממשלה על קיומה של "אופוזיציה לויאלית" לממשלת הוד מלכותו מר מנחם בגין.

אולם דווקא היום, חברי הכנסת, כשאנו חותמים סופית על נכונותנו לוותר על גבולות בטחון בדרום, חייבים אנו להזכיר לעצמנו כי הסכנה האמיתית לייש ראל אינה רק בגבולות ובכלי-נשק אלא בראש ובראשונה בפגיעה בחסנו המוסרי של העם. תהליך ההתרפות שבדבק בנו ושאלנו עדים לו היום, התרפות באמונה והתרפות בנכונות לעמידה ולמאבק, הוא הסכנה האמיתית האורבת לפתחנו. וככל שאנו מוכיחים חוסר אמינות בתביעותינו וחוסר נכונות לעמידה על עקרונות גדל הויתור, וממילא ובמקביל גדלים הלחץ והסתנות של אויבינו מבחוץ, ואף של ידידינו האמריקנים. מדוע יאמינו בנחישות תביעתנו לגבולות בטחון בגבולנו הצפוני והמזרחי עתה יותר ממה שהאמינו לראש הממשלה כשחוא פירסם ערב יציאתו לקמפ-דייוויד הודעת סיכום, יחד עם ראש האופוזיציה, כקונסנסוס לאומי, שלא יפנו ישובי פיתחת-רפיח ושדות-התעופה? הצהיר ונשבע, אך לאחר עשרה ימי תשובה מרוכזים בקמפ-דייוויד התברר כי כל גדריו לא נדרי וכל שבועותיו לא שבועי, והכנסת ממחרת להריע לו ולתמוך בו, לרבות סיעתו של יו-שבראש האופוזיציה המבטיחה מראש את תמיכתה המאסיבית.

בעולם לא יאמינו לנו, לא אויבים ולא ידידים,

פיתחתי-רפח, שלא לזרות היום לכל רוח הבטחות שסופן אכזבה, התרפות ודמוראליזציה חדשה.

סגן ראש הממשלה, בעליצות, בהתחכמות ובזחי-חות-הדעת, מסביר בציבור את נפלאותיה של האוטו-נומיה, שכל אחד מהצדדים מבין בה דבר אחר, דבר הפוך. במקום להבהיר דברים לעצמנו ולזולתנו מכ-תתר סגן ראש הממשלה מאחורי ערפל, בו בזמן שראש הממשלה, ללא כל הסתמכות על ערפל, מבטיח מעל במת הכנסת עוד אתמול כי תהינה התנחלויות חרי-שות ומדבר על נצח נצחים, והשמחה גדולה. אולם הרצינות קטנה והאמון והאמינות עוד פחות מכך.

אילו היה פה סגן ראש הממשלה יכולתי לפחות להציע לו שינחל הצלחה אחת מתכניתיו ומהתכניות המדיניות של מפלגתו: אולי בבחירות שמתכוונים לערוך ביהודה ובשומרון יוכל הוא, סוף סוף, לבצע בבחירות אישיות לפי הפרוגרמה של מפלגתו.

וברצינות, חברי הכנסת, הערפל של ידיו יתפור תוך חודש מיום חתימת ההסכם, ואז תתגלה הסת-רה, ואז יתגלה הניגוד של דבר והיפוכו, ויתגלה מי היה כאן שקרן, מי היה תמים ומי היה שוטה. אך בעיקר, גברתי היושבת-ראש, ברור שזה לא יוכל לפ-עול, ואין צורך לחכות חודש ימים כדי להיווכח בכך, שהרי לפני יומיים, כאשר הממשלה נאלצה, תוך איום של המפד"ל, לקיים דיון ראשון בעניין האוטונומיה רעדו אמות הסיפים בממשלה, וקולות ורעמים בקעו מחרר הישיבות. וכאן הרי מדובר בממשלת ישראל ממושמת, בראשותו הכאריזמטית של בגין, ובחברי ממשלה מכובדים ואוהבים. והנה התברר כי הדיון באוטונומיה הפך את השלווה וגילה דעות מנוגדות מן הקצה אל הקצה. ונקל לתאר מה יהיה בישיבה בין נציגי ממשלה זו לבין נציגי מצרים בעוד חודש שתדון בעניין האוטונומיה. הערפל של ידיו לא היה סמך דייו להסתיר את העובדה שאוטונומיה זו, או שתביא להתפוצצות או שתביא לכניעה מלאה שלנו, עם הישובים הישנים והחדשים, ועם המגדלים הפור-חים באוויר של אריק שרון.

אתמול דיבר כאן השר משה נסים וטרח להסביר לנו כי האוטונומיה היא היא הגשר שעליו צריכה לעבור מרכבת השלום, ובלעדיה אין גשר ואין שלום. על הגשר הרופף הזה אנו נשים ייבנו? אנשים או-ראיים, לפני שהם עולים על גשר, הם וכל אשר להם, על טפס וישוביהם, בודקים את הגשר ורואים מה כוח עמידתו. אך כאן מפור דיון ערפל, ונסים מע-ביר את הכבודה כולה. העיקר — לא לבדוק, לא לבחון, לא לחשוב. ובעצם נזכרתי כי נסים אינו מהנדס אלא עורך-דין, וכוחו במלים, והגשר שהוא הקים הוא גשר של מלים, מלים, מלים, מבולבלות ומבל-בלות. ועל זה אנו אמורים לבנות בניין רב-קומות של שלום ולהשתית את עתידנו.

דבריו של השר נסים, שיש לשבחם על בהירו-תם, הם הוכחה ניצחת שמדובר כאן במעשה לוליניות, מדובר בגשר של מלים שקוראים לו אוטונומיה, והוא תלוי על בלימה. נסים אומר כי מי שאינו רוצה באו-טונומיה אינו יכול לרצות בהסכם השלום הזה. אכן הכול תלוי בנסים.

לכן לא פלא הוא, חברי הכנסת, ואין זה מקרה

ומה שגרוע יותר — אנו איננו מאמינים לעצמנו, לא להצהרות הממשלה ולא לעמדת האופוזיציה. באופן הוויתור בסיני ובישובי הפיתחה הוסיפה הממשלה חטא על פשע: היא הסכימה לעקור אזור התיישבות שלם ולוותר על גבולות בטחון, תוך כדי העמדת-פנים כלפי המתיישבים, תוך כדי מכירת מגרשים בימית, תוך כדי הצטרפותו של ראש הממשלה למתיישבי הפיתחה והקמת מגדלים פורחים באוויר של אריק שרון. ובכך היא יצרה אווירה של חוסר אמון וחוסר אמינות, הור-נאה והולכת שולל והתמוטטות העצמה המוסרית של הציבור כולו ושל מיטב החלוצים והמגשימים. אם כבר נגזר, חברי הכנסת, עדיף היה כי הדברים ייאמרו מראש בלא כחל ובלא שרק, ללא נסיונות של טיש-טוש והונאה, ללא נסיון גואש וגואל להפוך כל ויתור להישג וכל נסיגה להתקדמות. בכך היינו בולמים, לפחות, את התהליך של ההתרפות.

והיום הדברים חוזרים על עצמם באוטונומיה. אריק שרון שוב מפריך מגדלים באוויר וראש הממשלה מפזר הצהרות בומבאסטיות ובלתי-אחראיות על התיישבות והתנחלות, במקום לבחון ביסודיות ובהגינות מה יקרה לאזורי הבטחון וההתיישבות שלנו בשלטון האוטו-נומיה.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
חברי הכנסת הלל, כמה ישובים היו בשומרון כש-הוקמה ממשלת הליכוד וכמה ישובים יש היום ב-שומרון?

משה שמיר (הליכוד):
זה הודות ל"גוש אמונים". הממשלה לא עשתה את זה. "גוש אמונים" הקים את הישובים האלה.

שלמה הלל (המערך):
אני מתנגד להתיישבות בשומרון בדרך של הקמת ישובים פורחים באוויר. אני בעד הקמתם של ישובי בטחון לאורך הגבולות שאנחנו רוצים לשמור אותם.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
מספרים אתה יודע? שאלתי אותך אם אתה יודע.

שלמה הלל (המערך):
אני יודע כמה ישובים הקמנו כדי לבצר את קו ההגנה שלנו בכל הגבולות, ואתם הפקרתם אותם. הישובים בשומרון הם ישובים פורחים באוויר. אתה יודע זאת.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
תן לי מספרים. האם אתה יודע את המספרים?

שלמה הלל (המערך):
האמת היא, אדוני השר פת, שרק שוטה אשר האמין, ושארלאטאן שהסביר, כי יכולים לקיים ישי-בים עבריים תחת ריבונות מצרית יכול היום לחשוב ולטעון כי יכולים לקיים ישובים תחת שלטון האו-טונומיה.

שר התעשייה, המסחר והתיירות ג. פת :
גם ראש המפלגה שלך אומר את זה.

שלמה הלל (המערך):
ראוי לה לממשלה, לאחר ההונאה וההתבזות ב-

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, המכנה המשותף והעמוק ביותר הקיים בין הנבחרים בבית הזה ובכל בית ישראל הוא הנכונות והצורך לקחת סיכונים למען השלום כדי למנוע או להקטין סכנות של שכול, של יתמות, כדי לאפשר לחברה הישראלית להתפתח כחברה המשקיעה את כל מאמציה, כישוריה ויכולתה למטרות שלום, כדי לאפשר במרחב למדינות ערב ולמדינת ישראל להתפתח בדרכי שלום. נראה לי שהאלמנט הזה הוא האלמנט המאחד את כולנו, יחד עם הרצון לפגוע במינימום ברווחה החמרית, באפשרויות להבטיח הן את זכויות הפרט והן את זכויותיו של ציבור ערביי ארץ-ישראל.

זה היה הבסיס לתמיכה המאסיבית בבית בתכנית השלום של ראש הממשלה כפי שהוצגה בדצמבר 1977. זה היה הבסיס לתמיכה בה, על-אף הסיכונים שהיו כרוכים בה ועל-אף הוויתורים על עומק אסטרטגי; על-אף הנכונות ליצור הכרה דהיוררה בריבונות מצרית באיזם מאוזן בודדים של סיני ופיתחת-רפיח והרצון לספק במידת האפשר את צרכי הכבוד הלאומי של נשיא מצרים ושל מצרים. נתתי את ידי ותמכתי בתכנית השלום בלב שלם אך לא בלב קל, מתוך ראיית הקשיים שנכוננו לנו בהבטחת נוכחות תנו הקיומית בארץ-ישראל.

אולם כדי להעריך את ההתפתחויות לעתיד עלינו לזכור שתהליך ההשלמה עם מדינת ישראל, עד כדי נכונות לשבת עמה לשולחן הדיונים על חווה שלום, היא בראש ובראשונה פונקציה של הערכת המצב מצד מצרים שהבינה כי בדרך המלחמה לא ניתן להפחיד אותנו, שבדרך המלחמה לא ניתן לקבל את שטחי סיני. חשוב שנזכור זאת, מכיוון שלאור הבנת התהליך של ההשלמה האפשרית בינינו ובין מדינות ערב נוכל להבין שכל הגדלת הסיכונים מעבר למותר יוצרת את הפיתוי של מדינות ערב לתקוף את ישראל מתוך נסיון להשמידה.

כדאי שנזכור שבשלוש מלחמות — מלחמת העצמאות, מלחמת ששת-הימים ומלחמת יום-הכיפורים, שבהן הותקפנו על-ידי מדינות ערב — באה היוזמה למלחמות מצד מדינות ערב על יסוד הערכתן שהן יכולות להשיג הישגים על-ידי סיכון עצם קיומנו. הערכה זו נתגלתה גם במלחמות אלו כמושגות. לכן כאשר אנו באים לבחון את המהלך המוצע לנו הבהינה צריכה להיעשות לא רק לגבי השאלה אם יש במהלך זה כדי לסכן אובייקטיבית את קיומנו אלא גם כיצד יעריכו אותו מדינות ערב.

יש לזכור שיהיה עם הסיכונים שנטלנו עלינו בשלב הראשון של המשא-ומתן על השלום, במסגרת התכנית שהוגשה לנו בדצמבר 1977, שילמנו גם מחיר הפגיעה באמינות המפעל ההתיישבותי הציוני על כל המשמעות הנובעת מכך — בין שתתממש הורדת היריבויות שבפיתחת-רפיח ובין שלא — ודווקא משום כך חובה עלינו היום לפעול במשנה זהירות לגבי הבטחת עתיד המפעל הזה; ולא מתוך שיקולים של נוסטאלגיה וכבוד לאומי אלא מתוך ההכרח לאחוז בשטחי יהודה ושומרון ורצועת-עזה על-מנת להבטיח בטחון קיומה של מדינת ישראל.

שכל התומכים בפירוש הערבי של האוטונומיה, המייב הונחת גבולות בטחון במזרח, עקירת הישובים והקמתה של מדינה פלשתינאית חדשה, תומכים כיום תמיכה נלהבת בהסכם הזה המובא לפנינו, המושתת על אוטונומיה שזו משמעותה. התומכים בפירוש הזה נמצאים לא רק ב"מחנה שלי" של חברי-הכנסת אורי אבנרי אלא גם במחנה שלי, גם במחנה שלכם ובכל המחנות. אלה הם התומכים הנלהבים ביותר בהצעת הממשלה, משום שהם יודעים על מה מדובר.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
נכון מאוד.

שלמה הלל (המערך):

חברי-הכנסת אבנרי, אני מאוד שמח שאתה מאשר את הדברים הללו, כי גם אם יש ויכוח בינינו מוטב שהוא יהיה כן ונוקב, ונפסיק פעם ולתמיד לזרות חול בעיניים, לטשטש את הדברים ולגרום להתרופפות הציבורית בתוכנו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
גם זה נכון מאוד.

שלמה הלל (המערך):

חברי הכנסת, יש עוד סוג של תומכים בהצעות הללו של הממשלה, תומכים ללא סייג — אותם המייב סוגלים לעצום עיניים ולא לראות, לאטום אזניים ולא לשמוע מה אומרים לנו מעבר לגבולות, מה אומרת לנו ארצות-הברית. המסוגלים היום לתמוך תמיכה נלהבת בהצעה זו של הממשלה, על-ידי אטימת אזניים ועל-ידי עצימת עיניים — בעולם בעלי הכסף לא הייתי מכנה אותם נצים ולא הייתי מכנה אותם יונים אלא הייתי מכנה אותם בנות-יענה.

אני חושב שדברי השר נסים הבהירו יותר מכול כי המעשה הזה כולו תלוי על הבלמייה של האוטונומיה, שאם אמנם מתכוונת הממשלה להגשימה היא תביא למה שחברי-הכנסת אורי אבנרי רוצה, והוא יודע וכולנו יודעים שהיא תביא לכך. אם הממשלה איננה מתכוונת להגשים את האוטונומיה הרי פירוש הדבר הוא שכאשר יתמוטט הגשר הזה של האוטונומיה כולנו נהיה נתונים.

אני אומר היום לעצמנו, לכל חברי הכנסת מכל הסיעות, ובראש ובראשונה למפלגתי: הדבר החשוב ביותר שאנו במציאות הזאת יכולים עדיין לנצור, יכיר לים עדיין לקיים, הוא להחזיר לנו את האמון בעצמנו, לחזול לדבר דברי הבל. עלינו לדבר אמת, ולו גם תהא מרה כלענה. עלינו לתקן את עצמנו ליכולת עמידה ולתקן את הציבור שלא להתבסס בהתפארויות שווא.

לדעתי ולעצמי, לא כך נהג אתמול ראש הממשלה בדבריו. הופעתו של ראש הממשלה אתמול היתה חזרה תיאטרלית על כל אותם דברי הבל שאין להם שחר במציאות. לפיכך דווקא עלינו מוטלת החובה לראות ולהציג המציאות בצורה מפורקת ולקבוע כי הצעת הממשלה אינה אלא מעשה תעתועים מסוכן ומסכן.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת כהן-אורגד, ואחריו — לחברי-הכנסת גולומב.

משה שמייר (הליכוד):

זו האמת שלי. אינני יודע מה חושבים על האמת שלך.

יזראל עמשי (התנועה לשינוי ויזמה):

מה היינו עושים אם היית ראש ממשלה או שר בממשלת ישראל?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

ויוז לחץ-לארץ.

משה שמייר (הליכוד):

בכנסת כזאת לא אהיה שר.

יזראל עמשי (התנועה לשינוי ויזמה):

אני שמח לשמוע את זה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אם אתה תהיה שר אני לא ארצה להיות אורה המדינה.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

אדוני ראש הממשלה, משום שאנחנו פה, משום שנצטרך להמשיך להיאבק על מימוש אחיזתנו ביהודה ובשומרון וברצועת-עזה, אנו חייבים לשאול את עצמנו: מה הוא השלב שבן אפשרות הגדרת עמדותינו, כוונותינו ותכניותינו באופן חד-משמעי תיתן לנו יכולת עמידה גדולה יותר בפני לחצים — האם לאחר תום השנה, שבה ייעשה פינוי שדות הנפט ובאופן אובייקטיבי תלותנו הכלכלית בארצות-הברית תהיה גדולה וחמורה יותר, וכאשר כתוצאה מעבודות הכרוכות בהעקת כוחות צה"ל האינפלציה תהיה חריפה יותר? האם אז יכלתנו לעמוד בלחצים תהיה גדולה יותר או יכלתנו זו תהיה גדולה יותר אם נגדיר עמדותינו לפני שייחתם החוזה? כי ממה-נפשו? אם זה תנאי מבחינתו של הנשיא סאדאת שישראל תקבל את הפירוש המצרי והאמריקני לגבי מהות האוטונומיה, מוטב שהדברים יתחדדו עכשיו. ואם זה איננו תנאי, מדוע יפריע הדבר לחתימת חוזה השלום? הבה נבהיר את הדברים לאשורם: אם זהו תנאי — איננו רוצים בו; אם זה איננו תנאי — במה הוא מפריע לחתימת חוזה השלום?

פורסם עליידי לשכת שר החינוך הבוקר כי השר המר אמר בממשלה שלא שהממשלה מפחדת אלא שהיא איננה מעזה להחליט על האוטונומיה. זהו ציטוט מתוך דבריו בישיבת מליאת הממשלה. היתה התבטאות של שר החוץ — אינני יודע אם היא מידויקת — שיש שרים החושבים מחשבה אחרת לגבי מהות האוטונומיה. ממשלה זו, שעליה דיבר השר המר, יכולה עדיין, כדי להקטין את הסכנה שבפירצוץ ההסכם, שרצוננו הוא שיביא לאחיזתנו ביהודה ובשומרון, להגדיר באופן חד-משמעי את העקרונות של תפיסתנו לגבי מהות האוטונומיה באופן שתבטיח את אחיזתנו הקיומית, תהתיישבותית והבטחנותית. באי-הגדרה חד-משמעית אנו לוקחים עלינו סיכונים מעל למותר. אנו מקטינים את האפשרות של מימוש ההסכם עם מצרים וצעד כזה אסור לנו לעשות.

היו"ר ש. ארבל-אלמזלינו:

רשות הדיבור לראש הממשלה.

בתקופת המשאומתן על הסכמי קמפ-דייוויד, חברי הכנסת, רווחה אצלנו הקונצפציה שמדובר בהסכם נפרד; שסאדאת מחפש עלה תאנה; וכידוע כל קונצפציה טמונה בה סכנה, סכנה הנובעת מעצם ההזדהות אתה. לאחר שראינו את סעיפי ההסכם השחתנו הרבה מלים על השאלה: כן לינקג', לא לינקג'. נדמה לי שמוסכם על כל הבית שהצמדה פוליטית בוודאי יש כאן. והפועל היוצא של הצמדה זו הוא הוויכוח על תאריך היעד לבחירות.

חברי הכנסת, ברור שאנו מדברים בהצמדה בין שתי מערכות: מערכת היחסים שבין ישראל ובין מצרים ומערכת הפתרונות המדיניים של יהודה, שומרון ורצועת-עזה. וכאשר זהו המצב איננו יכולים להשלות את עצמנו שמדובר על שלום נפרד. אנו חייבים לשאול את עצמנו מה הפירוש החד-משמעי שרואים אותו הן המצרים והן האמריקנים והאמור לקבוע ב-המשך הפעיל של התהליך ביצוע ההסכם.

אין לי ויכוח בנושא זה עם חברי-הכנסת פעיל, שריד ומלמד. הם נאמנים לתפיסתם, ומתוך נאמנות לתפיסתם זו באופן עקבי הם אומרים: זהו תהליך מעבר לריבונות ערבית, בין בצורה אחת ובין בצורה אחרת. יש לי ויכוח עם מורי בממשלה ועם חברי הכנסת. הוויכוח הוא באיזה שלב ההגדרה החד-משמעית של עמדותינו, כוונותינו ותכניותינו מקטינה את הסיכון של לחץ אפקטיבי על ישראל; ובאיזה שלב אנו מקטינים את הפיתוי של מצרים — אם בשותפות עם ארצות-הברית ואם שלא בשותפות אתה — לפעול מתוך מטרה לסכל את הכוונות של הרואים באחייזתנו ביהודה ובשומרון וברצועת-עזה תנאי הכרחי לקיומנו בארץ.

את עמדת מצרים אנו שומעים בצורה חד-משמעית השכם והערב. העמדה היא: יש תהליך המוביל לגבולות 1967. את האמריקנים שמענו — ושמענו מפי הנציג המוסמך ביותר של ארצות-הברית, הנשיא קארטר —

יוסף רום (הליכוד):

יש בזה משהו.

יגאל כהן-אורגד (הליכוד):

— שמענו את נשיא ארצות-הברית מצהיר מעל דוכן הכנסת על מחויבותו להבטחת רווחה חמרית ול-הבטחת צרכי ההצטיידות של מדינת ישראל. ושמענו — בסמיכות פרשיות — בהופעתו בפני מועצת העם המצרית על מחויבותו לפתרון כולל ולהבטחת זכויותיהם של הפלשתינאים כתפיסת, ותפיסת האדמיניסטרציה ידועה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

דבר אחד אני רוצה לומר לחברי-הכנסת כהן-אורגד, שלא ישכח שאנו פה, אומרים; אבל אנחנו — פה.

משה שמייר (הליכוד):

ומקבלים מה שאומרים לנו.

ראש-הממשלה מ. בגין:

קראתי אתמול את הנאום שלך. כולו כוב, מאלף עד ת"ו.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

גברתי היושבת-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, שני חברי כנסת, בעקבות מחלקת המדינה של ארצות-הברית, טוענים שהממשלה הטעתה את הכנסת בהניחה נוסח מסויים של החוזה בין מצרים לבין ישראל ושל הנספח הצבאי, שבו יש אי-דיוקים; והם ביקשו לדעת מה היא האמת. ובכן, מה היא האמת? אספר לכנסת את העובדות כמו שהן. עד אתמול לא נתקבל הנוסח הסופי של הנספח הצבאי ובידי חברינו היתה רק טיוטה אחרונה. מאחר שהיה הכרח להניח גם את הנספח הצבאי והיתה בידי חברינו רק ה"טיוטה" האחרונה הם הניחו אותה על שולחן הכנסת. הלילה נתקבל הנוסח הסופי ויש בהחלט תיקונים מסויימים, לא רבי חשיבות, בין שני הנוסחים. עוד מעט יניחו את הנוסח הסופי, זה שנתקבל בזמן היותו של שר הבטחון בושנינגטון, על שולחן הכנסת וכל התיקונים הקלים האלה יובאו לידיעת חברי הכנסת. זה כל העניין.

משה שמיר (הליכוד):

מה על ההודעה של — — — ?

ראשי-הממשלה מ. בגין :

אבקש שלא להפסיק אותי.

היו"ר ש. ארבל-אלמזלינו :

חבר-הכנסת שמיר, קודם נשמע את כל האינפורמציה.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

תודיין בסבלנות. קראתי את נאומך, כולו רשימת גידופים. אתה יכול להוסיף לגדף.

משה שמיר (הליכוד):

בצער רב.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

תן לי למסור הודעה.

שמואל מולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):

היה כדאי לציין שזו טיוטה אחרונה.

ראשי-הממשלה מ. בגין :

גברתי היושבת-ראש, בעוד חצי-שעה או שעה יונח הנוסח הסופי של הנספח הצבאי. אין פה שום אי-הבנה. אני חייב אולי להתנצל, אבל זה עניין של עבודה טכנית. היה צורך להניח את הנספח הצבאי, ולא — היו שואלים איפה המסמך הזה. היתה לנו טיוטה אחרונה והנחנו אותה ובינתיים נתקבל נוסח סופי ועוד מעט נניח אותו. גם מחלקת המדינה של ארצות-הברית לא היתה צריכה להודרו ולדבר על אי-דיוקים רבים. תיקונים קלים.

ועכשיו אני רוצה לדבר על העיקר: אחד משני חברי הכנסת טען שסילפנו את המסמך העיקרי ובמקום לדבר על אוטונומיה לתושבים היה צריך לדבר על אוטונומיה לשטח ואנחנו בכוונה, כביכול, כתבנו שהיא אוטונומיה היא לתושבים. אני מחזיק בידי את ההסכם של קמפ-דייוויד ואני קורא את המשפט העיקרי ב"אנגלית, אחר כך אתרגם אותו לעברית: In order to provide full autonomy to the inhabitants

— "כדי להעניק אוטונומיה מלאה לתושבים". כאשר המלה הזאת הוצאה מן המכתב המשותף על-פי הצעת ממשלת ארצות-הברית העירתי את תשומת-לבו של נשיא ארצות-הברית שהמלה החשובה inhabitants הוצאה והם היו צריכים באמריקה להחזיר אותה. עכ"שיו בא חבר הכנסת שלא קרא, שלא למד ואינו יודע והוא טוען שאנחנו בכוונה כתבנו inhabitants כאשר בהסכם קמפ-דייוויד כתוב "שטחים".

משה שמיר (הליכוד):

ההודעה הבוקר היתה שהנוסח האנגלי המקורי מדבר על שטחים, לא על אנשים. אבל על זה לא ענית.

היו"ר ש. ארבל-אלמזלינו :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולומב.

משה שמיר (הליכוד):

עובדה שנאלצת להתנצל בפני הכנסת. משהו לא בסדר.

היו"ר ש. ארבל-אלמזלינו :

חבר-הכנסת שמיר — — —

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

חבר-הכנסת שמיר, אולי ראוי שגם אתה תתנצל.

היו"ר ש. ארבל-אלמזלינו :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גולומב.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כרבים מאוד מאורחי מדינת ישראל אני מברך את ראש הממשלה, את צוות השרים ואת הממשלה כולה על ההישג הח"שוב ביותר של כריתת ההסכם עם מצרים. חתימת הסכם השלום על-ידי ממשלת מצרים היא הכרה לאומית ומדינית מצרית בקיומה של מדינת ישראל כמדינה שמצרים מוכנה לחיות איתה בשלום. בכל תולדות התחייה הציונית לא היה כדבר הזה. אם אכן יתממש יהווה השלום את השלמת החלק החסר בבסיס ההכרחי לקיום המדינה; שיבת עם ישראל לארצו והתיקבלותה של מדינת ישראל כמדינה שכנה למדינות האזור, החיה אתו בשלום ובכבוד הדדי.

מקובל עלי ההגיון הבריא המצווה על הפרדת ההכרעות בין שתי השאלות: האחת — אישור הסכם השלום; השנייה — קביעת דעתה של הכנסת בדבר מהות האוטונומיה. אם לפנינו שתי אפשרויות — להחליט בשאלת האוטונומיה כשיש בידינו הסכם חתום עם מצרים, או להחליט על כך בזמן שהסכם כזה מוטנה ותלוי — יש להעדיף בפשטות את האפשרות הראשונה: לחתום על ההסכם עם מצרים ולהחזיקו בידינו כעובדה קיימת.

הדחייה הנחוצה בהכרעה איננה שוללת את הצורך הלאומי בהבהרה חד-משמעית של עיקרי גישתה של מדינת ישראל לשאלה הלאומית-פלשתינאית בשאלת ה"אוטונומיה", בשאלת העתיד המדיני של שטחי ארץ-ישראל שלא נכללו ואינם נכללים בתחום ריבונותה של מדינת ישראל. מוקד הבעיה הוא גישתה ומדיניותה של ישראל כלפי קיומה או שלילתה של מדינה פלשתינאית עצמאית בין ירדן לישראל. ואני רוצה

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזומה):
אינני יכול להשיב תשובה לעניין אם אתה, מאיר
פעיל, מדבר כל הזמן. וזו תשובתי: את גורל מדינת
ישראל אינני מתנה ולא אתנה ב"שמא אתה צודק",
משום שאם אינך צודק לא יהיה אז אפילו מי שיצ'
ביע עליך ויאמר: לא צדקת. זו תשובתי.

(חבר-הכנסת מ' פעיל קורא קריאת-ביניים)

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חבר-הכנסת פעיל, אני קוראת אותך לסדר בפעם
הראשונה. חבר-הכנסת פעיל, תקשיב.

(חבר-הכנסת י. אלון קורא קריאת-ביניים)

אורי אבנרי (מחנה שלי):
האם לירדן אין קובאנים יכולים לבוא? אילו
שטויות אלה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
ממתי האלוף אלון מפחד מקובאנים? זו תופעה
מעניינת.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חבר-הכנסת פעיל, חבר-הכנסת פעיל, קראתי אותך
לסדר. אני רוצה שתזכור זאת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
תקראי לסדר את חבר-הכנסת אלון, המפחיד בקר'
באנים.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חבר-הכנסת פעיל, אני קוראת אותך לסדר בפעם
השנייה. חבר-הכנסת פעיל, אני מבקשת שיהיה סדר.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
איך הקובאנים מגיעים ליהודה ולשומרון?

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חבר-הכנסת פעיל, קראתי אותך לסדר בפעם ה'
שנייה.

(חברת-הכנסת ת. אשל קוראת קריאת-ביניים)

אליהו מויאל (המערך):
אתה מבזבז עשרים אחוז מזמנך של חברי הכנסת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני לא מבזבז את זמנכם. אני משפשף לכם את
המחשבה.

תמר אשל (המערך):
תודה רבה.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חבר-הכנסת פעיל, אני מזהירה אותך. קראתי אותך
לסדר בפעם השנייה. אני מזהירה אותך בפעם ה'
שלישית.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזומה):
מדינה פלשתינאית, ולא חשוב על-ידי מי תהיה
מונהגת, תשמש בסיס וראש-גשר, בכוח או בפועל,
לכל מדינה ערבית שתמצא במלחמה עם ישראל. כיוון

להבהיר פה חד-משמעית כי לדעתי ולדעת רבים כי
גונה של מדינה פלשתינאית עצמאית לצדן של ישראל
וירדן בריבונות מלאה יהיה אסון לאומי ואיום מתמיד
על עצם קיומה של מדינת ישראל כמדינת העם ה'
יהודי. מדינה פלשתינאית — ולא חשוב על-ידי מי
תהיה מונהגת — תשמש בסיס וראש-גשר, בכוח או
בפועל, לכל מדינה ערבית שתמצא במלחמה עם ישר'
אל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מדוע היא לא תהיה מדינה שתהא בבחינת מדינת-
חיץ?

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חבר-הכנסת פעיל, אתה מתחיל כבר את היום?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מדוע לא תקום ביהודה ובשומרון דווקא מדינת-
חיץ?

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזומה):
חבר-הכנסת פעיל, גמרת? דמוקראטיה פירושה
זכותך המלאה לדבר. אין פירושה של דמוקראטיה
שיש עליך חובה לדבר כל הזמן, בייחוד שאת המעט
שיש לך לומר אתה אומר כל כך הרבה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
סלח לי, אל תהיה לי מטיף בשער. תסביר מדוע
מדינה פלשתינאית חייבת להיות ראש-גשר ומדוע לא
תהיה דווקא מדינת-חיץ.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חבר-הכנסת פעיל, אני רוצה לבקש, כל עוד
אני מנהלת את הישיבה, שלא לקרוא קריאות-ביניים
לכל חבר כנסת העולה על הבמה לנאום.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אבל זה ויכוח, גברתי היושבת-ראש, זה פאר-
לאמנט.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
יכולה להיות קריאת-ביניים קצרה, אבל אין ללוות
כל חבר כנסת בקריאות-ביניים. יש גבול לקריאות-
הביניים. זו הבעיה שעליה אנו מתווכחים.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזומה):
חבר-הכנסת פעיל, האם אתה רוצה לשמוע את
התשובה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני מעוניין מאוד לשמוע את תשובתך. תן לי
תשובה לעניין.

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
חבר-הכנסת פעיל — — —

מנחם מבידור (הליכוד):
אתה יושב על תקן של מטיף או על תקן של
חבר כנסת?

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:
אקרא אותך לסדר. אני פונה אליך ומבקשת ממך:
יש גבול לקריאות-הביניים.

פוך את מדינת ישראל למדינה נויורטית המתפרצת למלחמה מכל מראה צללי הרים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מה היא עכשיו?

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה):
מכאן ששלילתה של מדינה פלשתינאית עצמאית אינה קשורה לטיבו של אש"פ. אנו עושים לעצמנו חיים קלים כשאנו אומרים "לא נשב עם אירגון מרצ-חיים". אני רוצה להחריק ולקבוע כי אסור למדינת ישראל להסכים לשבת עם גורם כלשהו אם נושא הדיון הוא מדינה פלשתינאית. הייתי מוכן לשבת עם השטן אם תוצאת הדיון היא קיומה של מדינת ישראל בשלום ובבטחון. אינני מוכן לשבת עם אנשי נימוסים ותרבות אם נושא הדיון הוא האופן שבו תחולק המדינה. העובדה שאש"פ הוא המנהיג את התנועה הלאומית הפלשתינאית ממחישה את הבעיה, אך אינה קובעת את מהותה.

עלינו להבהיר לכל הגורמים את עמדת ישראל בנושא זה, עמדה השוללת אפשרות של מדינה פלשתינאית ריבונית ועצמאית בין ירדן וישראל, להסביר זאת לאזרחי מדינת ישראל, ליהדות העולם, לפלשתינאים עצמם, לכל אחת מארצות ערב, לארצות-הברית ולכל ארצות העולם.

בצד האינטרס הקיומי הזה של מדינת ישראל יש אינטרס אנושי ויהודי שלא לשלוט בעם זר, לא להפוך למדינה כובשת, לא לשלול זכויות אנושיות, אורחיות ופוליטיות מציבור שלם של בני-אדם.

הפתרון האחד העשוי ליצור פתרון של קבע לבעיה סבוכה וקשה זו הוא פשרה טריטוריאלית. אני יודע כי אין הדבר קביל אף על אחת ממדינות ערב, אך האם משהם כך לא נקבל אותו, לא נתחור אליו? עצם קיומה של מדינת ישראל היה רעיון שלא היה קביל אף על אחת ממדינות ערב, האם ויתרנו עליו? (חבר-הכנסת י. יצחקי קורא קריאת-ביניים)

הי"ר ש. ארבל-אלמזוליני:
חבר-הכנסת יצחקי, אני מבקשת לתת לנואם לסיים.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה):
מכיוון שפשרה טריטוריאלית היא פתרון יחיד אפ-שרי על מדינת ישראל לחתור אליו עד שיימצא הזמן המתאים ליישומה.

רעיון האוטונומיה יש בו ברכה בשני תנאים. אחד מהם התגשם והשני עודנו בסימן שאלה. התנאי שהתגשם הוא שרעיון זה קביל על מצרים והוא ששימש גשר שפסעו עליו ישראל ומצרים לחתימה על הסכם השלום. התנאי השני עודנו בחזקת "שמא" — התנאי הקובע אם האוטונומיה לא תהפוך למדינה פלשתינאית וכי יישמרו בידי המדינה גורמי הבטחון-החיוניים לקיומה. רק אם נהפוך את האוטונומיה לשלב זמני שלאחריו יקבלו הפלשתינאים את מלוא זכויותיהם במסגרת ירדן יוסר האיום של ראש-הגשר לחורבן המדינה ורק אז נוכל לבוא לפתרון.

עלינו להבחין ולהכיר בעובדה כי הסיכסוך בא-

שמגבילות מדינה זו קל יהיה לתקוף את הבטן הרכה של ישראל יהיה בכך פיתוי שאין כמעט להתגבר עליו.

כולנו שותפים לתקוות סיכויי השלום אך אנו חייבים באותה מידה לחשוש להמשך קיום הסיכסוך. אין סיכסוך שאינו ניתן להפשרה והשלמה, אך אין גם סיכסוך שאין בצדו חשש מהסלמה ומלחמה. המסקנה המתבקשת היא אחת: על ישראל לנהל מדיניות חוץ כאילו ניתן ליישב את הסיכסוך ולהיות מודרכת על-ידי שיקולי בטחון כאילו עומדת המלחמה להתחדש.

מי שחושב שלאחר שתקום מדינה פלשתינאית תהיה לישראל היכולת לשמור על פירוזה אינו יודע מה הוא סח. מה תעשה ישראל אם בניגוד להסכם כלשהו תזמין המדינה הפלשתינאית צבא סורי ועיראקי, וצבא זה ייכנס למדינה הפלשתינאית, לא בבת-אחת אלא טיפין טיפין? אומרים: צעד כזה יהווה casus belli — עילת מלחמה, כאילו בשתי מלים אלה פותרים איוזו בעיה שהיא.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
ואם יהיה שם שלטון ירדני, מה ההבדל?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
ריבונות ירדנית בגדה המערבית היא הרבה יותר גרועה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
זו מדינה עם גבול — — —

הי"ר ש. ארבל-אלמזוליני:
חבר-הכנסת פעיל, אתה רוצה שהוא ידבר מה שאתה רוצה לשמוע. אתה דיברת אתמול, לכל חבר כנסת יש זכות לומר את דעתו.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה):
חבר-הכנסת פעיל, כשאנו דיברת אתמול, אילו חברי הכנסת היו מפריעים לך במחצית השיעור של הפרעותיך הבלתי-פוסקות לא היית מגיע להבעת רעיון לא נכון אחד שלך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אכן הפריעו ואין לי בעיות.

הי"ר ש. ארבל-אלמזוליני:
חבר-הכנסת פעיל, אני רוצה להזכיר לך שפע-מים קראתי אותך לסדר.

דוד גולומב (התנועה לשינוי ויזמה):
אומרים: צעד כזה יהווה casus belli — עילת מלחמה, כאילו בשתי מלים אלה פותרים איוזו בעיה שהיא.

ממתי ישראל יכולה להרשות לעצמה, מבחינה פני-מית וחיצונית, להכריז מלחמה אף אם קיים ספק קל שבקלים לגבי מימוש האיום הערבי לפתוח במלחמה על ישראל, וזאת במציאות מדינית שבה ארצות-הברית וכל ארצות המערב תלויות באספקת הנפט הערבי? מצד שני איך תוכל ישראל שלא לפתוח במלחמה מכל חשש קל כאשר אלפי טאנקים יהיו ערוכים במרחק קילומטרים ספורים מתליאביב? מדינה פלשתינאית תה-

בלב אלה שיצביעו בעד חתימת חוזה השלום מקננים ספקות וחששות שמא, חס־חולילה, השלום עם מצרים הוא משענת קנה רצון, כפי שמכתבא הנביא ישעיהו בפרק ל"ו. חברי הכנסת, עם כל החששות והסיכונים המתלווים לחתימת החוזה אין אנחנו יכיר לים ואסור לנו לסרב לחתימת חוזה השלום עם הגדולה שבמדינות ערב. גם השוללים חתימת ההסכם חייבים להבין בראייה מפוכחת כי אין מדינת ישראל, המר קפת אויבים והמבודדת, יכולה להרשות לעצמה לדחות את היד המושטת לשלום.

בל נשכח, חברי הכנסת, שנשיא מצרים הופיע ב־20 בנובמבר 1977 להפתעתנו ולהפתעת העולם כולו והכריז מעל במה זו, אחרי שלושים שנות איבה ושפיכת דמים: הבה נפרוץ את המחסום הפסיכולוגי. אתם רוצים שלום? הנני! אני רוצה שלום; אתם רוצים משאומתן ישיר? הנני. אני מוכן לזה. מאז חלפו 16 חודשים, היה משאומתן ארוך ומייגע ש־נמשך תקופה ארוכה. היו משברים ותקוות, עליות וירידות. והנה שוב להפתעתנו ולהפתעת העולם כולו הופיע בשבוע שעבר על במה זאת נשיא ארצות־הברית ופנה אלינו בקריאה נרגשת להתגבר על קשיי הניסוחים ובלבד שלא להזמין את הזדמנות השלום, ואנחנו יודעים היטב מה פירושה של פנייה זו מפי נשיא ארצות־הברית. חברי הכנסת, אחרי השתלשלות דראמאטית זו איננו יכולים בשום אופן להתחמק מחתימת חוזה השלום עם מצרים, עם כל הסיכונים שאנו מקבלים עלינו. אין אנחנו צריכים לפרש זאת דווקא ככניעה לארצות־הברית אלא אלה הם אינטרסים גלויים באליים של ארצות־הברית ושל העולם המערבי שא־נחנו חלק ממנו, אנחנו מרכיב אחד, אמנם בורג קטן, אבל מרכיב חשוב מאוד באינטרסים הגלובאליים של העולם המערבי ואנחנו נשחקים בין האינטרסים הגלויים באליים הללו. זאת היא המציאות ואנחנו צריכים להכיר במציאות זו. השתלשלות העניינים ב־16 החודשים האחרונים והאינטרסים הגלובאליים מכתביים לנו להיענות להגיון הקר ולחתום על חוזה השלום. זו האמת הפשוטה. איננו יכולים להתעקש ברגע זה.

ההיסטוריה של בית ראשון ושל בית שני מלמד אותנו כי עמדתם הבלתי־מתפשרת של הקיצוניים בימי בית ראשון ובימי בית שני היתה בעוכרינו. בימי בית ראשון נתחנן ירמיהו הנביא לנהוג בגמישות וללכת בדרך הפשרה, ורבי יוחנן בן זכאי התקומם נגד הקיצוניים בימי בית שני, ושילמנו מחיר יקר על שיד הקיצוניים היתה על העליונה. כדאי להביא רק דוגמה אחת. נבזוראדן, המצביא של נבוכדנצר, השאיר בארץ את הכורמים ואת היוגבים ומינה את גדליהו בן אחיקם למנהיגם בארץ־ישראל. לו הקיצוניים היו משאירים אותו, אפשר היה להתחיל לבנות מחדש את הארץ. אבל בא ישמעאל בן נתניהו ורצח אותו. חז"ל קבעו יום צום ביום הירצחו של גדליהו בן אחיקם. על שום מה? אמר הרמב"ם: "כבה הג' חלת האחרונה". בגלל זה קבעו תענית ציבור, כי כבתה התקווה האחרונה כאשר רצחו את גדליהו בן אחיקם. הקיצוניות היתה תמיד בעוכרינו.

יש לברך את ראש הממשלה על שגילה אומץ לב ותבונה לעלות על דרך השלום ולשנות את דעתו

זורנו הולך ומסתעף וחולל תהליכים לאומיים ובין־מעצמתיים החזקים מכוחה של מדינת ישראל. העויות הלאומית האיראנית, מעורבותן של ארצות־הברית וברית־המועצות באזור, תלותן של אירופה ויאפאן בנפט הערבי — כל אלה קשורים, להוותנו, בסיכויי קיומה ופיתוחה של ישראל.

עלינו לדעת כי קיומנו הלאומי תלוי לא רק במה שיעשו לנו מדינות שכנות ורחוקות, אויבות וידידותיות, אלא גם, ואולי יותר מכול, בשאלה אחת פשוטה: אם יהיו בישראל, ארבעה, חמישה או שישה מיליון יהודים שיאמרו לעצמם ולאחרים: כאן ביי־תנו, כאן אנו חיים, כאן אנו רוצים להיות וכאן אנו חיים בטוב. לשם קיום התנאי הזה אנו מצויים לקיים, בצד מדיניות שפויה, מפוכחת ומרוסנת בתחום החוץ והבטחון, מדיניות מתלהבת והחלטות בתחום הפנים והכלכלה, מדיניות המגייסת את כל הגאווה והמשאבים הלאומיים.

אנו עומדים עתה בפני תקופה של עיצוב דרכי העבודה, הניהול והייצור כמענה לאתגרים הנובעים מהסכם השלום: ביצור הנגב, בניית שדות־התעופה, עיצוב המשק למסחר בין־לאומי עם מצרים ועם שווקים שהחרם הערבי אולי יוסר מהם. תהא זו החמצת סיכויי־ש־אין לה כפרה אם המאמץ הלאומי הכרוך בכל אלה ייעשה במידת התנוונות והחשבון שאיפיינה את המציאות ה־חברתית והכלכלית בשנים האחרונות.

המשימה הלאומית הפנימית, שאנו חייבים ויכולים לעמוד בה, היא להפוך את היעדים הלאומיים שלנו למנוף למשטר של עבודה, יצרנות ויוזמה, מנוף לשיתוף פעולה עם יהדות ארצות־הברית, בסיס ליצירת תשתית כלכלית וחברתית לשינוי ערכים ושינוי אור־חות חיים.

יחד עם רוב הכנסת נצביע בעד חתימת ההסכם שלום ובעד מתן הסיכוי להיות בשלום. אנו ננסה, ולו גם לבדנו, לעורר את הכנסת ואת הממשלה לדאגה ולמתן תשובה על השאלה: מה תעשה מדינת ישראל בבוקר שלמחרת חתימת ההסכם?

הח"ר ש. ארבל־אמלזוני:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת גרוס, ואחריו — לחבר־הכנסת זיידל.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

כבוד היושבת־ראש, כנסת נכבדה, דומני שאף אחד מאתנו אינו משלה את עצמו כי בחתימת חוזה השלום עם מצרים הגענו לימות המשיח ומעתה ישבו אזרחי ישראל איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו. גם ראש הממשלה הוזכר זאת בנאומו אתמול ואמר כי זה עדיין אינו סוף פסוק. נבואת אחרית הימים: "וגר זאב עם כבש וגמר עם גדי ירבע ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטן נהגה בם", של ישעיהו הנביא, עדיין מאתנו והלאה. עם כל זה כולנו מברכים על פריצת חומת האיבה בפעם הראשונה בניינו ובין שכנו הגדול מדרום. נשאר לנו רק להתפלל לה' שזו תהיה התחלה טובה שתוביל לשלום אמיתי ויציב.

גם אלה שיצביעו נגד ההסכם השלום — גם משה שמיר וגם גאולה כהן — כולם רוצים בשלום, וגם

— הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

בבלגיה יש שוויון לאומי-מדיני מלא לפלמים ול-וואלונים.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

מה היו חסר להם לולא הלאומנות הערבית ולולא המסיתים הערבים למיניהם? ויש כאן יהודים שנש-מתם יוצאת למדינה פלשתינאית בשטח צר. שטח צר זה מיועד רק לפורענות לשני העמים. חבל שבגלל ההסתה הפרועה לא יכול לקום מנהיג ערבי פיקח — ויש החושבים כך בלבם — ולהסביר להם את הסכנה הגדולה הטמונה דווקא לערביי יהודה ושומרון בהקמת מדינה ערפאתית קיצונית. הם מזמינים לעצמם צרות, בכייה לדורות. הם עוד יתגעגעו למדינת ישראל. תושבי אל-עריש כבר אומרים שהם רוצים לבוא לישראל. ויש יהודים כאן העוזרים להם להקים מדינה שלא תהיה יותר ממאגר לסיכסוכים ולהתכתשויות בלתי-פוסקות עם ישראל ועם ירדן ובינם לבין עצמם. לא תצמח כל טובה ממדינה פלשתינאית לערביי יהודה ושומרון. חבל שחבר-הכנסת מאיר פעיל לא הולך לומר להם שתהיינה להם רק צרות ממדינה פלשתינאית. זוהי האמת. הם יתגעגעו למדינת ישראל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אולי תאמר זאת לערבים...

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

מעולם לא היו להם חיים טובים כמו במדינת ישראל. זאת האמת ההיסטורית. הם רוצים להזמין לעצמם סיכסוכים. תיעץ להם שטוב יהיה להם באר-טונומיה, לנסיון לחמש שנים, ואחר כך נראה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

בסדר. אני רק אומר לך לאן זה מוביל, וטוב שזה מוביל לעצמאות.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אני אומר לך שזה אסון בשבילם. אני משוכנע בזה.

כפי שאמרתי בראשית דברי כולנו מודעים לכך שחוזה השלום עם מצרים מלווה בסיכונים. בכל זאת נקבל אותו ונצביע בעדו מתוך תקווה ואמונה, מתוך תפילה — וזה העיקר — שהשם יפרוש סוכת שלומו עלינו ועל כל ישראל.

בכמה מעקרונותיו והשקפותיו. הוא עשה זאת מתוך רצון למנוע מלחמה ושפיכות דמים. אומרים שבגין רוצה להיכנס להיסטוריה כעושה השלום. אני הת-רשמתי שבגין רוצה למנוע שפיכות דמים. זו הת-רשמתי, ואני אומר זאת בכנות.

חברי הכנסת, ביצוע שלבי ההסכם תוך שלוש שנים מאפשר לנו לבחון את כוונותיו של נשיא מצ-רים, אם פניו לשלום אמיתי או רק לשטחים הנר-חבים בסיני ולבארות הנפט.

תכנית האוטונומיה היא לדידנו נסיון רציני לדו-קיום עם ערביי יהודה ושומרון, נסיון לתקופה של חמש שנים. אמר ראש הממשלה כי איננו רוצים לש-לוט על מיליון ערביי יהודה ושומרון. אנחנו רוצים רק לשמור על בטחוננו. במשך שתיים-עשרה שנה, מאז מלחמת ששת-הימים, עלתה רמת החיים של תו-שבי יהודה ושומרון ללא כל פרופורציה בהשוואה לארצות ערב השכנות. הם נהנים מחופש תנועה מוח-לט, מחופש דיבור, מחופש עתונות, מעלייה ברמת התרבות, מהתקדמות עצומה בבנייה, בחקלאות וב-תעשייה. לולא מעשה החבלה של הסתה מצד קיצו-ניים היינו יכולים לחיות כאן חיים אידיאליים, יהודים וערבים ביחד.

האם אין דוגמאות טובות בעולם שעמים חיים ביחד בשלום? בשווייץ חיים יחד שלושה עמים: הגר-מנים, הצרפתים והאיטלקים. הם חיים יחד בשלום ובשלווה, והלוואי שנחיה כמו שווייץ. יש גבול משותף לצרפתים עם צרפת ולאיטלקים עם איטליה והם מע-דיפים לחיות יחד בשווייץ, כי הם יודעים שזוהי טובתם. ברומניה חיים 3 מיליון הונגרים בשטח רצוף אחד. האם הם יכולים לדרוש אוטונומיה? הם חיים ביחד לא רע. בברית-המועצות יש 50 מיליון מוס-למים. האם יעלה על דעתם לדרוש אוטונומיה? 50 מיליון, רבע מהאוכלוסיה בברית-המועצות, הם מוס-למים והם חיים שם ביחד. בבלגיה חיים ביחד הפלמים, והוואלונים — שהם דוברי צרפתית. מה יחסר לערי יהודה ושומרון, חברי-הכנסת פעיל, אם יחיו יחד אתנו באר-טונומיה?

היח"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

אל תזמין אותו לקריאות-ביניים, בבקשה.

ד. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הונחו היום על שולחן הכנסת החלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא), תשל"ט-1979; 2. בצו שעת-חירום (היטל מחקר לקרן תעשיית המ-לט), תשל"ט-1979; 3. בצו הבול על דלק (החלת בלו) (מס' 2), תשל"ט-1979.

היח"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שול-חן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לורר:

ברשות היושבת-ראש, הריני מתכבד להודיע כי

ה. הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון) (המשך)

צמים יותר. גבולות זה לא עקרון מופשט, זה דבר שנקבע לפי הצורך. "הגבולות ההיסטוריים" זה מושג לימות המשיח. התשובה השנייה היא הרבה יותר כאובה. אצטט את השאלה ואת התשובה מאותו ראיון שניתן כמה ימים לפני מלחמת ששת-הימים. שאלתה של הגבירה גאולה כהן היתה: "האם עלי להבין, איך פוא, מדברך שגם אם אי-אפשר להגיע היום לירושלים שמעבר לחומות, למשל, אני כבר היום לא צריכה להתגעגע ליום שאגיע אליה? והאם תעודד היום ילד בישראל לכתוב שיר געגועים לירושלים השלמה?". משיב בן-גוריון: "אם הוא ירצה לכתוב — שיכתוב. אני לא אכתוב."

אמנון לין (הליכוד):
הוא שגה. אנחנו לא מסכימים אתו.

הלל זיידל (הליכוד):
גבירותי ורבותי, לא חסיוחלילה שבן-גוריון התנגד לאיחוד ירושלים, אבל הוא בשום פנים ואופן לא רצה בשפיכות דמים אפילו כדי לכבוש את ירושלים. הבה נדבר גלויות. מה היה קורה לולא פרצה מלחמת ששת-הימים?

יגאל הורביץ (הליכוד):
אולי תספר לנו מה היתה הבכירה לדורות בעיניו של בן-גוריון? אם אתה מומחה לבן-גוריון ספר לנו זאת.

הלל זיידל (הליכוד):
כן, בכירה לדורות, כי אז זה היה בעת המלחמה. הוא גם אמר שאם הערבים יפתחו במלחמה אז יהיה סטאטוס-קו אחר.

ראשי-הממשלה מ. כגן:
היתה נסיגה מסיני בלי שלום.

(קריאה): חברי-הכנסת זיידל, זו לא היתה הטעות היחידה של בן-גוריון, היו לו עוד טעויות.

הלל זיידל (הליכוד):
אני מתוכנן עכשיו עם תלמידי בן-גוריון, שזה מופיעים כיום כקיצוניים ביותר.

(חברי-הכנסת י. הורביץ קורא קריאת-ביניים)

אני רק אומר לידידי וחברי חברי-הכנסת יגאל הורביץ, באמת ידיד וחבר, שהוא תמיד אומר שאנחנו, תלמידי בן-גוריון, הצטרפנו לליכוד וכן הלאה כדי לשמור על הישגי מלחמת ששת-הימים. אני מעריך מאוד את דבריו, לכן אני מחפש כל הזמן סימוכין בדברי בן-גוריון. לא מצאתי במשך עשרים שנה סימוכין אחרים מאשר דברי בן-גוריון, אשר תמיד אמר: תמורת שלום אפשר להחזיר כמעט את כל השטחים. ב"כמעט" הוא כלל את ירושלים.

יגאל הורביץ (הליכוד):
ותרשה לי להזכיר לך שבן-גוריון לא הלך לליכוד — אני הלכתי.

הי"ר ש. ארבל-אלמזלינו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת זיידל, ואחריו — לחברי הכנסת ברעם.

הלל זיידל (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, זהו יום גדול למדינת ישראל, לעם היהודי ולאזור כולו. אישור הסכם השלום בין ישראל לבין מצרים על-ידי הכנסת מהווה גרעין היסוד לשלום בין ישראל ויתר שכנינו באזור. חוזה השלום הזה, על כל נספחיו, שהובא לפנינו היום הוא הטוב ביותר שישראל יכלה להשיג בתנאים הקיימים במזרח-התיכון ובעולם כולו. אני מקווה שהוא יהווה פתח לשלום רחב יותר.

ברצוני להביע הערכה למערך ורוב מפלגות האופוזיציה אשר ראו לנגד עיניהן את טובת המדינה והעם היהודי, התעלו מעל ומעבר לכל המחלוקות, החשבונות האישיים והמפלגתיים והחליטו להצביע היום בעד הסכם השלום של הממשלה. עם ישראל שאף לשלום מאז כל הדורות ובכל הזמנים. לכן מותר לנו לראות את אישור הסכם השלום בין ישראל למצרים כרגע היסטורי. אל לנו לחסוך מאמצים כנים בפתיחת דף חדש ביחסי ארון עם מצרים.

חברי הכנסת, מאז מסעו ההיסטורי של נשיא מצרים אנואר סאדאת לישראל בחודש נובמבר 1977 ועד לחידוש מארס 1979 היו עליות וירידות במהלך המשאומות. היו אף רגעים של פסימיות מוחלטת. אך למרות הקשיים הרבים לא הוניתה הממשלה, וב ראשה ראש הממשלה, אף לרגע את השאיפה הכנה להגיע לשלום אמת.

ועם ישראל הוא שבע מלחמות על-אף נצחונותיו המזהירים. היו אלה מלחמות עקובות מדם והעם כולו שילם מחיר יקר במיטב בניו. על כך יעידו בתי-העלמין הצבאיים הרבים — הרבים מדי למדי מדי-נתנו — הפוורים לארכה ולרחבה של המדינה, שם שוכנים לנצח בנינו הגיבורים שנפלו על הגנת המור לדת במשך 31 שנה ובזכותם קמה מדינת ישראל. עם בוא השלום כולנו מקווים ומתפללים שלא נקים עוד אנדרטאות לזכר הנופלים ובמקומן נבנה אנדרטאות שלום. העם היהודי כמה וצמא לשלום. הוא אחד הדמיוניים העמוקים של כל אחד מאתנו, כי הוא הערך העליון של העם היהודי ועליו גדלנו וחונכנו. אל לנו לחשוש מדרך השלום, כי אנו מאמינים בו באמונה שלמה.

חברי הכנסת, יש לי כל הכבוד וההערכה לדעות השונות של חברי הכנסת שנשמעות מעל דוכן זה. אך אינני מבין את תלמידי בן-גוריון הנמצאים בליכוד ומתנגדים בקיצוניות כזו להסכם השלום. מונח לפני עתון "מעריב" משנת 1967 — ראיון על "חוזה השלום" שנתן דוד בן-גוריון וזכרונות-לברכה לחברת-הכנסת גאולה כהן, תיבדל-לחיים-ארוכים, שהיתה אז עתונאית. אצטט רק שתי תשובות של בן-גוריון. התשובה הראשונה: "אין גבולות אבסולוטיים. אם הערבים היו מקבלים את החלטת האו"ם היו הגבולות שלנו מצומצמים".

האיתנה במשאומתן להסכם שלום עם מצרים. אסיים בדברי ראש הממשלה בעת קבלת פרס נובל לשלום, שהיום אפשר לראות עד כמה היה מוצדק: "השלום הוא יופיים של החיים, הוא אור השמש, חיוכו של ילד, אהבת אם ושמחת אב, אהדתה של משפחה. השלום הוא קידמת האדם, נצחוננו של עניין צודק, הוא חג נצחון האמת."

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחבר הכנסת ברעם, ואחריו — לחבר הכנסת יגור.

יגאל הורביץ (הליכוד):
אם אני מבטא את מחשבות בן-גוריון — אינני יודע. אבל אתה מבטא את דעותי של פנחס רוזן, זה ודאי.

הלל זיידל (הליכוד):
מבחנית ההניגות, כן.

עוזי ברעם (המערך):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח לברך את כל העושים למען השלום הקרוב עם מצרים. אני מברך את ראש-הממשלה מנחם בגין, שבניגוד לדעת מברכיו ומקלסיו מקרב סיעתו התנער משגי ינותיו בעבר, פנה עורף למצע הליכוד הבלתי-ירי-אלי, ניסה להתמודד עם מציאות מדינית אמיתית ולא לכת לקראתה בעיניים פקוחות.

לא כבוד הביא לממשלה השר משה נסים בן-סותו להפוך את השחור ללבן, היינו לטעון כי אין סתירה בין מצע הליכוד לכנסת לבין מדיניותו בפועל. כמי ששמח על המהפך שחל במדיניותו של ראש הממשלה, על שום התנערותו ממצע הליכוד, ראיתי בניסיונו של השר נסים בחינת תרגיל תמוה של מי שאינו מכבד את שומעיו. אין לבי לפולמוס, אבל כדאי לאזכר קטעים מן המצע לשר משה נסים ול-ציבור כולו.

באיזה מצע נכתב: "בין הים ובין הירדן תהיה ריבונות ישראלית בלבד"? במצע המערך? — לא. במצע הליכוד. וכיום, ויתרתם, תחת לחץ נסיבות, על ריבונות זו ואתם מנסים —

אמנון לין (הליכוד):

אין שום שוני — — —

עוזי ברעם (המערך):
זו השקפתך. לא השקפתי. תשמיע אותה בחוץ.

סנן ראש הממשלה י. דיין:
אתה מתנגד לחוזה השלום המוצע?

עוזי ברעם (המערך):
עוד תראה כמה אני תומך. אני תומך בשלום, סגן ראש הממשלה, אבל אני רוצה שתאמרו את האמת על השלום הזה.

— במעקשים ובתכסיסי הסחה למנוע אמת חשובה זו מן הציבור.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית):
למה לא תדבר על העתיד?

הלל זיידל (הליכוד):

בסדר. או לא היה עדיין הליכוד. שאילו היה הליכוד הוא גם היה מצטרף. אבל אתה הלכת בברי-כתו.

יגאל הורביץ (הליכוד):

היה הליכוד ובן-גוריון לא הלך. אני הלכתי.

הלל זיידל (הליכוד):

אתה מסכים אתי שהוא נתן לך את הברכה. הוא הסכים.

מאיר פעלי (מחנה שלי):

חברי הכנסת הלל זיידל ויגאל הורביץ, שניכם טעיתם שעברתם לליכוד.

(קריאה: על הברכה יש ספקות גדולים.)

הלל זיידל (הליכוד):

גם אחרי מלחמת ששת-הימים — אוכיר לכם — היה בן-גוריון מוכן להחזיר כמעט את כל השטחים תמורת שלום אמיתי. אבל מה קרה אז? גם אחרי מלחמת ששת-הימים היתה בממשלה, שבה היה חבר ראש הממשלה הנוכחי, החלטה: אם הערבים מוכנים לכרות אתנו שלום איתנו מוכנים להחזיר שטחים. אבל הערבים סירבו אז ואמרו במפורש: לא. מה קרה היום? — כאשר מדינה ערבית גדולה מוכנה לחתום על הסכם שלום עם ישראל, מפליא שדווקא אתם המתנגדים הגדולים ביותר במחנה. אף אחד מאתנו לא עושה זאת בחזרה, אבל אני מכיר את חברי הכנסת יגאל הורביץ לא מהיום, אתה איש כן ואתה כתלמידו של בן-גוריון, אני אומר לך שאילו בן-גוריון היה חי היום הוא היה מברך את ראש הממשלה על הפעולות שהוא עשה למען השלום. למי שקורא את כל כתבי בן-גוריון אין צל של ספק, אני מקווה כי אכן ייתתם חוזה השלום כמתוכנן, וכל שרינו ישובו לחיים תקינים, איש איש למשרדו. בהזדמנות זו אני קורא לכל אחד מאתנו להשקיע את כל מרצו לבעיות פנים, ובפרט לבעיות הכלכלה והרווחה — שבוואת, לדאבוננו הרב, אין לנו במה להתפאר. היום יותר מאי פעם המבחן העיקרי שתעמוד לפניו הממשלה הוא ההתמודדות עם עצמנו כדי להבטיח את כשרם, יכלתם ויציבותם של אזרחי המדינה. לשם כך יש להבטיח בראש ובראשונה את בטחונם הסוציאלי של אזרחי המדינה. אני פונה לראש הממשלה לתת את דעתו ומחשבתו על השלום החברתי הפנימי, הנחוץ לנו כהשלמה לשלום עם שכנינו.

אנו עומדים בראשיתו של יום ארוך, של דיון מארחוני, ולצערך עם כל הכבוד לחברי הכנסת, אני רוצה לומר שאמש לא ידענו להקשיב לוולת, ואף הביטויים של חברי כנסת שונים גם כלפי הממשלה וגם כלפי ראש הממשלה לא תמיד היו פארלאמנטאריים. אני פונה היום לחברי הכנסת: יש לנו היום יום ארוך, ואני מאוד מבקש להיות דוגמה לעם, לבני-הנוער ולתלמידי בתי-הספר בהתנהגות הולמת ומתור-בת ביחסים שבין אדם לחברו. נוכיח שגם בוויכוחים נוקבים ובהכרעות גורליות אנו מסוגלים להפגין אח-ריות ומשמעת פנימית כיאה לנבחרים העם.

אני רוצה לברך את ראש הממשלה על מאמציו הבלתי-נלאים להשגת השלום, על אומץ-לבו ועמידתו

עוזי ברעם (המערך):

במצע הליכוד נאמר כי הפליטים הנמצאים בשטח העצום של מדינות ערב, הן החייבות לפתור את בעייתם. במקפדייזם התחייבת על עקרונות להכ"נסתם של בני-אדם שעזבו את יהודה, שומרון וחבל-עזה בשנת 1967, ועל כי מצרים וישראל יפעלו לקביעת נוהלים מוסכמים לביצוע מהיר של הסדר זה. אמרת, כבוד השר נסים, שהפשרה הטריטוריאלית של המערך היא אנאכרוניסטית, כי אין פארטנר. אמת ויציב. מדוע יש לך פארטנר באוטונומיה, השר נסים? כיוון שהפשרה הטריטוריאלית היא הפקרת חלקי ה"ארץ בעוד שהאוטונומיה מבטיחה אותם? מדוע תומך הנשיא סאדאת באוטונומיה? כי הוא רוצה להבטיח לנו גבולות בני-הגנה ועומק אסטרטגי? מדוע הנשיא קארטר? כי הוא מעוניין בהמשך מסע ההתנחלויות של השר אריאל שרון? האם באמת תחשבו שכו"לנו לוקים בעוורון וכי העם לא מבחין בין אמת לשקר, בין חושך לאור?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):
אז אתה מתנגד.

חיים קורפו (הליכוד):

זו פילפוליוזאציה מיותרת היום.

עוזי ברעם (המערך):

התחלתם לצעוד בדרך הנכונה. האוטונומיה התקבלה על הצד השני וחבר-הכנסת מנחם פרוש מברך על גאוויות המהלך.

יצחק יצחקי (הליכוד):

יש מצע אחד שמישהו הגשים אותו? באינו מפ"לגה? יש מצע כזה שלכם?

עוזי ברעם (המערך):

בעתיד תילחמו כולכם על פשרה טריטוריאלית, על איזו פשרה טריטוריאלית, על פיסת ארץ, על גבול בטחון, כי הדילמה תהיה בין פשרה טריטוריאלית לגבולות בטחון לבין אבדן הגדוה כולה. גם כמתוך בהשקפתי אני מיצר על אבדנה הצפוי של הגדה כולה. שהרי ויתור על הגדה שריר אולי בתנאי הסדר כולל והכרה מלאה בישראל מצד כל מדינות ערב. אך מה ההגיון בויתור על הגדה תוך הסכמת מצרים, אך תוך התנגדותם העזה של הפלשתינאים בארצות ערב האחרות? אני מברך על השלום כי אני משוכנע שהאלטרנאטיבה לו חמורה יותר מבחינת מדינת ישראל.

גברתי היושבת-ראש, תהליכים קשים עוברים על העם היהודי בכלל ועל החברה הישראלית בפרט. אנו עדים להגירה כמעט שלילית, היינו עדיפות לירי-דה מן הארץ על עלייה אליה. בנים טובים נושרים משרותינו, גם משום שהפכנו למדינה ככל הגויים, ותחת שלטונו של ארליך עוד פחות מזה.

האווירה המוסרית והנכונות החלוצית עומדים בצל, ואני מייחל לשלום שיתן לעם תקווה ודלק להמשך המאבק הנוקשה על מקומו במורח-היתרון.

מיכאל דקל (הליכוד):

הירידה התחילה ב-1977?

עוזי ברעם (המערך):

כדאי שנדע בלא כחל ובלא שרק כי האוטונומיה שהגענו אליה הינה שלב של עירפול מכון ובמשא-ומתן על כינונה יובהרו מרכיביה. אם אמנם הסכים מר מנחם בגין לפרשנותה של המפד"ל בנושא האוטונומיה, ואם זו תהיה מדיניות ממשלת ישראל, כי-אז חזון השלום יהיה קפיצה בחשונות חד-פעמית וחפזה לתוך מציאות בלתי-אפשרית. אוטונומיה איננה יישוב ארץ-ישראל כולה; אוטונומיה איננה נוכחות צה"ל בכל הגדה; אוטונומיה היא שיטה מדינית ש"י יישובה דורש משא-ומתן, אולם כיוונה ברור. אר-טונומיה היא שלב העשוי להוביל להגדרה עצמית של העם הפלשתינאי. איש לא יתיר לך, אדוני ראש הממשלה, להכיר בזכויות החוקיות של העם הפלשתינאי ובזכויותם הצודקים, כפי שכתוב בהסכם, ולהתחייב בפני השר זבולון המר על ריבונות ישראלית דה-פאקטו תוך התנחלויות בכל יהודה ושומרון. הת-פשרת עם המציאות בסיני והוכחת כוח להתגבר על אמונתך ודעותיך. עלית על דרך שאין חזרה ממנה. כל עקרונותיך בבחינת "לעולם לא" יושמו לאל בעוד שנים מספר.

על הממשלה לחשוב על המאקסימום שהיא יכולה לדלות מן האוטונומיה במשא-ומתן כן ורציני, ואג-דיר מה מירב זה בעיני: א. להגיע להסדר על הגדה המערבית עם ירדן וגורמים פלשתינאיים מתונים; ב. להתיר בידינו גבולות בטחון לאורך הירדן ול-אורך רצועת החוף; ג. להגיע לפירוק השטחים צפופי האוכלוסין שנעברו איתם לריבונות ערבית, תוך הע-ברה נוספת של ישובים שהוקמו במקומות מוטעים מבחינה גיאוגרפית-פוליטית על-ידי ממשלתך. נסיונות ההת-חכמות וההתחמקות יעמידו אותנו במצב של מכשילי השלום תוך קונפליקט מחודש עם האמריקנים, ש-יישענו הפעם על תמיכה גדולה בדעת-הקהל שלהם.

חזרנו ושמענו כי האוטונומיה לא תיושם על מורת-ירושלים, וטוב הדבר. ראוי שישמענו הכול כי אין דינה של ירושלים כדינו של כל חבל ארץ אחר. כי ירושלים אחת היא, כי אנו נעשה ליישובה ול-קידומה לא במלים אלא במעשים. נהפוך אותה לעיר רבת-תושבים, נביא אליה מפעלי תעשיה ומלא-כה — — —

חיים קורפו (הליכוד):

מי יזם את תכנית בנבנישתי?

עוזי ברעם (המערך):

לא אני ולא אתה אלא בנבנישתי. נגביר בניית שכונות ושיכונים, נצמיח בתי-מלון רחבי-זיקף, נתן לעיר זאת את העדיפות האמיתית שהיא ראוייה לה ולא זכתה בה עד עתה. המאבק העתידי על השלום יהא מאבק איתנים על גורלה של ירושלים. כבר היום עלינו לקבוע מהלכים שלא יאפשרו שינוי של גלגל ההיסטוריה: ירושלים יש-ראלית בשליטתנו שלנו.

אדוני ראש הממשלה — חבל שראש הממשלה איננו, כיוון שאני עומד לחלוק לו מחמאות — רב חלקך בשלום זה ואתה מהווה אחד מקדודי המשולש שעשה לקימומו. בקשה לי אליך, בבואך לטקס הש-

עריית ערבה —

כל נתיבי-מעפ"ל זה, שהוהב וכוסה
בשלכת-הלכבות הגדולה
אשר זה דורות ויובלות
לא ראינו זהב כזהבה!"

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מצטרף למברכים על חתימת הסכם השלום, מיידל ומקווה להצלחתו. הסיכוי להוציא את מצרים ממעגלי המלחמות, מהעיוות הצבאי עם ישראל, עשוי להתרחש היום יושבות בישראל משפחות משפחות, משפחת הלוי חמים בצה"ל, משפחת השכול, משפחת התתיישובות הגדולה, משפחות פועלים, משפחת ישראל כולה. חמש מלחמות חצו את חיינו בארץ מאז קום המדינה: 1948 — מלחמת-העצמאות; 1956 — מבצע-סיני; 1967 — מלחמת ששת-הימים; 1969—1971 — מלחמת-הה' תש"ה; 1973 — מלחמת יום-הכיפורים. חמש מלחמות, אחת לאחת. ברובן עמדה מצרים במוקד ההתרחשויות ולא יכלה לנו בשדה הקרב. ועתה פנתה מצרים לכיוון של שלום בדרך משא-ומתן. זה ההישג, זו הגדולה של הרגע הזה.

הגיע הזמן לחיות מתוך סיכוי לשלום. הפעם דרושה לנו התעוה לשלם, להפריצת חומות ה"איבה. יש לנו ידידים הרוצים כמונו בשלום, צריך לתת להם יד נאמנה. יש לכולנו זכות לא רק לשיר ולחלום על השלום אלא גם לנסות. הפעם לממשו.

בשם חוסר הברירה והאמונה בצדקתנו יצאנו למסע הזה לבנות לנו בית לדורי דורות. "ביום בו יפשוט הצבא מדיו, לבנו יעבור לדום" — כך שרנו. האם הגיעו ימי השירים והשמות? תשובתי: לא, משום שאל לנו ליפול במלכודת תמימים. אני מיידל שנושכיל למצות את סיכויי השלום — כאילו הוא ודאי ומושג; לחיות את אפשרות המלחמה בצפון ובמזרח, כאילו היא בלתי-נמנעת. כך נוהג עם חכם ותוק.

כל אחד מאתנו כאן בכנסת ואתנו כל העם קובע גורלות — גורל המדינה, גורלו שלו, גורלות הדורות הבאים. מוטל עלינו להישיר מבטנו לדורות הבאים ולומר להם באחריות ובאומץ: עשינו ככל שיוכלנו. עלינו להישיר עינינו ולאמור: נתננו סיכוי אמיתי לשלום, ואם זה לא יבוא, אם זה בושש — לא בנו האשם. העם צריך לדעת ששילמנו בקרבות רבים, גם בהסכם הזה, כיוון שהוא איננו פרי הילולים. אך הקרבן הזה הוא חילוני ולו רק כדי שהעושים את מלחמות ישראל בשדות הקרב יוכלו להיקרא ביום פקודה ולעשות את מצוותם בלב שלם, בעוז-רוח, כפי-עם, כתמיד.

חברי הכנסת, יש עוצמה לזמן ושעון החול של המזרח-התיכון הוא מהיר ורבי-משמעות. אני שולל מכול וכול את תכנית האוטונומיה שהציגה לנו הממ"ש, משום שאין זה פתרון ואין זו אמת. אסור ללכת להסכם שלום שאיננו אמת. לא מה בעצם הוויכוח? מי הם תושבי האוטונומיה? מי נציגיהם? כיצד ייב-חרו? איזו אווירה תשרור בעת הבחירות האלה? על מה תשלוט אותה "מועצה מינהלתית"? האם לא יטורפד ההסכם על-ידי מדינות הסירוב, על-ידי ברית-

לום בוויינגטון אתה בא בשליחותו של עם שרבו תלואותיו בהיסטוריה ולא מעטים הם מתנגדיו ואויביו. שווה לטקס את המשמעות ההולמת של רצינות מהולה במודעות של עם קשה-עורף שרצון חיים מפכה בו ורצון פשרה; לא פסטיבאל חיבוקים ונשיקות שלאיש אין חפץ בו. יינתן למעמד הכבוד הראוי לו, רציני, אמין ומחייב. עיני העולם כולו יחזו בנו באמצעות ובאמצעות חבריך. תן שם משהו מן הרוח האמיתית של מדינת ישראל הנאבקת בקשיי יום, אך יש בה אמונה וכיסופים ליום יבוא.

אני גאה בסיעת המערך שבשני דיונים לא פנתה ליצר לבקר את חווה השלום הפתוח כל כך לביקורת. המערך בחר לתמוך מדינית בהסכם השלום על-מנת להגביר את משקלו המוסרי והפוליטי של החווה. ה"מערך, בנקטו מדיניות זו, מקווה שהשלום יא פתח לשלום כולל עם העולם הערבי כולו, יהא שלב בהי-נתקנתו ממעגל הבדידות הבין-לאומי הרובץ לפתחנו וכי ניתן לענייני הפנים את עיקר מרצנו בדרך לבניית המדינה והחברה.

רבתי חברי הכנסת, יום החתימה על הסכם השלום הוא יום גדול למדינה, יום שחלק בו לגדולים וחוזים, למנהיגי עם, למקמי צה"ל, למעצבי ההתיישבות הערבית, לממשלות הקודמות שפעלו על דרך המשא-ומתן ולממשלה זו שנטלה על עצמה אחריות גדולה בהשיבה על האתגר האדיר שהעמיד בפניה הנשיא סאדאת באוקטובר 1977. ממשלת ישראל הוכיחה חשיבה ריאלית. אמנם חשיבה זו לא באה, לצערי, לידי ביטוי בנאומו של ראש הממשלה. ראש הממשלה היה מסוגל לנאום נאום של גדלות-רוח לעמו במקום אפור לוגיטיקה על הישגיו במיקוח. העם מודע לכך שההסכם שזור ויתורים גורליים שלנו בצד ההכרת בנו מצד הגדולה במדינות ערב.

לעת כזאת כדאי שנוכיר את דבריו של דוד בן-גוריון, ממקימה וממחוללה של המדינה. וכך כתב ב"1949": "אנו רוצים ביחסי שכנות עם מצרים לא מפני זכרונות העבר אלא מפני צרכי העתיד. מצרים זקוקה עוד למאמצים גדולים, כלכליים, תרבותיים, חברתיים ומדיניים למען שהעצמאות הפורמאלית שרכשה בדורנו תהפוך לעובדה חיה — אני רוצה לקוות שייפתחו עיניהם של שליטי מצרים ויראו שלא תהיה תפארתם על הדרך הזו ויקבלו את יד ישראל המושטת לשלום ולברית-שכנים."

יהיה רצון שכך אמנם יהיה.

הו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת יגורי, ואחריו — לחברי-הכנסת שטרן-קטן.

אמר יגורי (יעד):

"הם ידעו להיכן הם הולכים — והלכו.

הם הלכו והפלינו לקצווי הנעלם,

אך ציוניי-המסע

הנה לעינינו כולם —

כל מדרון-האיתנים, מעלה מסולע,

מעקשי-הרים, מישורי החולות,

עריצי גיא!

משטח עמק,

הטובה בין האלטרנאטיבות העומדות בפני ישראל כרגע.

(קריאה: עדיין לא ראיתי את האומץ הגדול שלך.)

כולם פחדנים בכנסת, פרט לך.

משה שמיר (הליכוד):

הדיון על האוטונומיה התחיל בחברון ובחלחול. הם דנים באוטונומיה בפצצות וכדורים.

אסף יגורי (יעד):

חברי הכנסת, מה לכל אלה ולבסיסים צבאיים בישראל? מדוע בדרכי הנה היום לירושלים מבשר ראש עיריית חיפה שהוא מוכן לדון עם הממשלה כיצד ייראה נמל צבאי אמריקני בחיפה? כיצד הדברים האלה מתיישבים עם זקיפות קומה, עם עצמאות, עם בטחון ישראל, עם כל הדברים שהאמנו בהם?

אמנון לין (הליכוד):

חבר-הכנסת יגורי, לפחות תודה שעוד מדינה אחת הכירה בישראל.

משה שמיר (הליכוד):

בנשף מסכות כולט מתמקיינים.

אסף יגורי (יעד):

אני פונה בזה לסגן ראש הממשלה הנמצא אתנו כאן בדיון — ואני שמח שהוא נמצא אתנו כאן בדיון — שהנושא של בסיסים צבאיים בישראל ינותק וינוקה מהזירה שבה אנו עוסקים היום, ואם הממשלה מגרשת מחשבות או תכניות שיש בהן איזה ממש — תציג אותן לפני הכנסת כיחידה נפרדת לדיון נפרד.

סגן ראש הממשלה י. ידן:

אני יכול להבטיח לך שכל הנושא שהזכרת הוא נושא חשוב, אבל אין לו זכר, לא בכתב ולא בעל-פה, בחוזה השלום.

אסף יגורי (יעד):

אני מברך על ההודעה הזאת ושמח על כך. שדות התעופה, נמלי הים ובסיסי הצבא בגבולות ישראל הם של צה"ל, וצה"ל בלבד.

חברי הכנסת, צריך לדבר בגלוי ובאמינות. לקחנו סיכונים. אני רוצה להתמקד בנושא של העקרון שאין מפגים ישובים. חברי הכנסת, צריך להיפגש עם תור שבי פיתח-רפית. העובדה שעד היום ראש הממשלה לא מצא זמן להיפגש אתם ושרים בכירים אחרים לא הגיעו להידברות אתם — היא שגיאה מחרידה.

יגאל אלון (המערד):

זו לא שאלה של זמן.

משה שמיר (הליכוד):

הוא לא יודע איפה זה.

אסף יגורי (יעד):

צריך להיפגש עם תושבי נביעות, עם תושבי דייז'ה ועם תושבי אופירה, שאמרנו להם שבשליחות המדינה הם יוצאים לשם והם האמינו בשליחותם.

בגדאד, על-ידי ערביי השטחים, על-ידי חולשתה של מצרים?

דב שילנסקי (הליכוד):

מה אתה מציע?

אסף יגורי (יעד):

בזמנית להמשיך בהתנחלויות, לדעת שזה לא טוב, חבר-הכנסת שילנסקי, לראות בזה תכנית-מ-בר, תכנית שולית, גרועה.

דב שילנסקי (הליכוד):

אבל מה אתה מציע?

אסף יגורי (יעד):

אמרתי מה שאני מציע — להצביע בעד תכנית השלום מפני שהיא סיכוי ולהתנגד לתכנית האוטו-נומיה מפני שהיא גרועה.

דב שילנסקי (הליכוד):

מה אתה מבקש?

משה שמיר (הליכוד):

מוטב להצביע נגד ההסכם וגם מצפונך יהיה נקי.

(חבר-הכנסת א. שריר קורא קריאת-ביניים)

אסף יגורי (יעד):

כאילו חשבתי שחבר-הכנסת שילנסקי נאיבי ותמים עד כדי כך שהעניין זר לו והוא לא מבין אותי, או שהוא מיתמם. ההסכם הזה לא היה מושג אילו לא היינו מסכימים לפתרון הזה. צריך לראות אותו פה בבית וכלפי העם שלנו — לו אנתנו חייבים לדוות וכלפיו אנחנו אחראים — כפתרון גרוע.

ממחר בבוקר תישאל השאלה: האם יש עם מי לדבר? יהיה כאן דווקא, להפתעתי, קונסנזוס מקיר לקיר, מקצה לקצה, שאין עם מי לדבר. לכן מוטב לדעת זאת עכשיו.

הפתרון, חברי הכנסת, טמון בגבולות בני-הגנה ובוותורים טריטוריאליים. ויתורים טריטוריאליים. צריך להגיע להסדרי שטחים.

יצחק יצחקי (הליכוד):

חבר-הכנסת יגורי, אתה מציע הצעה שרק צד אחד שותף בה. צד שני אינו מוכן לשמוע את ההצעה הזאת, מעולם לא היה מוכן. זו הבעיה.

אסף יגורי (יעד):

חבר-הכנסת יצחקי, אילו היו דברים גורליים כאלה מסתדרים בקבלת הצעות, בדחיית הצעות ובקוצר-רוח לא היינו מגיעים ליום הזה. אני נמנה עם החושבים שפתרונות רציניים ואמיתיים משיגים לאט ובהתמדה, לא בקפיצות דרך. מה שיצרנו עכשיו בנושא האוטונומיה הוא מודל שאין לו אחיזה במציאות, אינו תופס. לצורך הסכם עם מצרים — יבורך; כפתרון הוא אפס מאופס.

נר יעקבי (המערד):

הוא לא אפס מאופס, הוא פצצת זמן ומוקש בדרך לשלום. נצביע בעד, מפני שזו האלטרנאטיבה

לכל חפץ תחת השמיים", אמר החכם מכל אדם, עת מלחמה ועת שלום, ובבוא דומן המתאים מתכונן גם השלום על ישראל לבוא על מקומו, אמנם בצעדים איטיים ומתוך עמל, היסוסים וספקות, אך הנה הוא בא ומבשר טוב. יהי רצון שניכנס לשלום בכי-טוב ונצא לשלום שלי-אמת וקיימא, מלא ושלם. אמרתי "לכל זמן", אך אשרי מי שהזמן מאיר לו פנים והוא זוכה להיות עושה השלום ומביא השלום ולהיות האד-ריכל שלו. בפעם הראשונה מאז קום המדינה זכו ראש-הממשלה מר מנחם בגין ושרי ממשלתו והצליחו לה-ביא לתחית חווה השלום עם מצרים. הרי זכו וזיכו את הרבים ועל כך הנני נותן לראש הממשלה ול-שריה את בירתי ואת ברכתי: שלום.

רבים השיקולים לחיוב חווה השלום עם מצרים, ורבים הם השיקולים, וכן כבדים, שללית חווה ה-שלום, אך שניים הם המכריעים והמטים את הכף לחיוב. האחד: צו האלוהי — "בקש שלום ורדפהו": השני: העובדה שראש-הממשלה מר מנחם בגין היא הממליץ והוא המציע לקבל את תנאי חווה השלום. עובדה זו מרגיעה, מבטיחה כי אמנם דבר טוב לפ-נינו, שלום רב שאין לאחריו מכשול.

גברתי היושבת-ראש, שלום זה שאנו עוסקים בו — מה הוא? מה היא מהותו? מה טיבו? שלום כערך הוא לא רק העדר של כל הגורם לפירוד אלא הוא גם יש בפני עצמו, מין דבק בין סוגים שונים ששמו שלום. נמצאת למד: השלום הוא לא רק הפוכה של נשיאת גוי אל גוי חרב אלא גם הפוכה של כל עוינות בין אדם לאדם בכל צורה שהיא. אפילו כשהעוינות היא רק בהירור שבכל גרידא כבר אין השלום קיים. מידת השלום היא מראשי עמו-דיו של מוסר היהדות והיא אחד משלושת הדברים שעליהם העולם קיים.

גברתי היושבת-ראש, מאז קמה התנועה הציונית שביקשה למצוא מקלט בטוח לעם היהודי ולהשיבו לאדמת מולדתו קמו עליה עמי המזרח-התיכון הער-ביים וביקשו להטביעה בנחל של דמים ואלימות. ארבע מלחמות, אלפי פעולות איבה, קיטרו ושונוה — כל אלה היוו נסיונות להביא לחיסולה של הגשמת הרעיון של שיבת העם לארצו. צבא-הגנה לישראל, בעזרת אלוהי מערכות ישראל, הדף נסיונות אלה, יכול לאיב ואף הכניע אותו. עד כמה שכואב הדבר הוא גם משקף אמת אמפירית: חווה השלום שייחתם קם ונהיה מנהרות הדם שנשפך, מהקרבות שהוקרבו.

כיברת-דרך ארוכה עברה מדינת ישראל עד הגיעה למועד זה של חתימת חווה השלום. הרבה קרבנות הקריבה ועל הרבה עקרונות ויתרה. לולא הדבקות המוחלטת של שליטי מצרים במגמת החיסול של מדינת ישראל יכולנו כבר מזמן להגיע לידי הסכם שלום. לא תאוות הכיבוש היא שהדריכה את צה"ל בשעה שהשתלט על צהי-האי סיני אלא הצורך להדוף משימות שטינה של האויב הוא שהכריח את צה"ל לכבוש חלק ארץ זה. מעולם לא היה למדינת ישראל סיכסך טריטוריאלי-גיאוגרפי עם מצרים. הימצאותנו בסיני נכפתה עלינו ולנו לא היו כל דרישות בעלות ע-שטח זה. הבעיה היחידה היא הצורך להבטיח את

אסור להפקיר כך מתיישבים. אין לאיש זכות להפוך אותם לקרבנות של הסכם שאנחנו הולכים לחתום עליו בצדק ובגאווה.

אני פונה בקריאה לממשלה ולראש הממשלה ש-יעשה מייד ולאחר, ואולי אפילו טרם צאתו להתנימת ההסכם, להיפגש עם חושבי פיתחת-רפיו ודרום סיני ולדבר אתם כאדם לאדם, מלב אל לב, שיאמינו לו, שיאמינו למדינת ישראל ולממשלת ישראל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אתה מתכוון שיאמר להם בפנים: חבר'ה, למען השלום צריך לעזוב. אם לשקם אתכם — נשקם אתכם. האם אתה מתכוון לזה?

אסף יגורי (יעד):

אדוני ראש הממשלה, אם היית נוכח כאן הייתי פונה אליך ואומר שהעם אינו זקוק לשלטון אלא למנהיגות. מנהיגות איננה מלה — היא דוגמה, היא מופת, היא דבר שאי-אפשר לשכוח אפילו בתיאטרון ובהצגות, היא דבר שצריך לממש אותו יום יום. במקום צילילים צורמים וטקסים מעוררי גיחוך יש להלך באי-פוק ובשיקול-דעת, לעורר כבוד, לסחוף את המוני העם היהודי להזדהות מתחדשת, גדולה, לקרוא ליו-רים לשוב הביתה, לפתוח אמנה חדשה בינינו ובין עמי העולם, ליבות העולם השלישי, העולם הקומו-ניסטי והעולם החפשי הדמוקראטי.

חברי הכנסת, בשם האי-ברירה לחמנו והגענו לסיכוי של שלום. ההישג הגדול הוא באפשרות להפנות את הזרקורים לחברה הישראלית, לביצור חוסנה הפ-נימי, לתיקון עיוותים. שלושים שנה אכרנו כי יש קדימות לנושא הבטחון. זה הזמן לומר שהגיעה השעה לקדימות האזרח במדינת ישראל, לקדימות החברה ה-ישראלית.

יש מי שמנסה לצייר את שני העמים — היהודי והמצרי — לפי שני מאפיינים: אלה שגדלו בצל הפיראמיות ואלה שגדלו בצל "יד ושם". יש עוצמה לדברים אלה. אצטט מדברי סאדאת בספרו: "אז ש-אפתי כמעט בלא יודעין מן הכוח הפנימי שפיתחתי לי בתא 54 של בית-הכלא, כוח כשרון או יכולת לתמורה." שלוש השנים של סאדאת בכלא, בבדידות, היו, אולי, מקור התמורה שלו. אנחנו צריכים לדאג למה שטוב לעם ישראל. אני פונה לעם המצרי, ויש לנו שם בעלי-ברית: בואו ונעשה שלום שלי-אמת. אני פונה לבני הארץ שלנו: בואו ונעשה את השלום.

לסיום: "הה ארץ, ארץ תבואות; הבי ואנשקד לשלום; גאה נא הים הגדול; גאה חיים ושלום. מלא נא השמים עמוקים; מלאו נא יונים צחורות; משקיות כנפיהן לשלום. הו אתה, שים שלום כיונים וכתבו-אות; כיום וכליל-כוכבים; שים שלום, שים שלום."

היו"ר ש. ארבל-אלמזולינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שיגמן במקום לחברת-הכנסת שטרן-קטן שקראתי קודם את שמה. ואחריו — לחבר-הכנסת עמוס הדר (הורביץ).

פנחס שיגמן (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, "לכל זמן ועת

נאית במה שמכונה "הגדה המערבית". הטענה שדיון מוקדם על מהות האוטונומיה יפגע בתחית חוזה השלום אינה מתקבלת על דעתי, ומן הנחוץ היה לקיים בירור נוקב ומעמיק בנושא האוטונומיה עוד לפני החתימה על חוזה השלום. עם זאת אני מבקש להבהיר שגם אם אין הממשלה מקבלת החלטה פורמאלית על מהות האוטונומיה חייב להיווצר, מכל מקום, הלך-רוח לגבי מהות האוטונומיה לפי תפיסת ישראל. הגדרה בעוד מועד תמנע שברון-לב ועגמנת-נפש בימים יבואו.

גברתי היושבת-ראש, זו פעם ראשונה שהממשלה מביאה לאישור הכנסת הסכם שלום מלא ומקיף. בעבר הביאה הממשלה לאישורנו הסכמי-ביניים. הסכמים אלה, עליהם היותם חלקיים, הוכיחו עצמם ומדינת ישראל לא הצטערה על אישורם. ייתכן אף שהסכמי-ביניים אלה סללו והכשירו את הקרקע להסכם השלום המבוא לפנינו.

לסיום פרק זה אומר: אין ספק שחתימת חוזה השלום היא הצלחה אישית לנשיא קארטר וסיומו של תהליך מייגע וארוך. אך מבחינת ישראל — זו רק ראשית הדרך בהתמודדות בבעיית האוטונומיה והפיתוח מתאוריה למעשה.

בשני מישורים מקבילים יש לבחון את חוזה השלום: לזו: במישור המדיני ובמישור הפנימי. אקדיש משפט אחדים לבהינת המישור הפנימי. היה מי שביקש ללוות את הסכמי השלום גם בהסכמים על שיתוף פעולה חברתי-תרבותי בין שני העמים. פרשת היחסים בין עם ישראל למצרים מקפלת בתוכה פרקים רבים תוכן בתפיסה ההיסטורית במהותם של שני העמים. לגבי עם ישראל אין מצרים מונח גיאוגרפי בלבד כי-אם מושג רוח, משמעותי, הבא לציון הבולטים יסודיים בין התרבויות ובהשקפת-עולם. שיעבוד מצרים אינו מסמל רק את העבדות והסבל הגופניים כי-אם גם, ובראש וראשונה, את השיעבוד הרוחני. יציאת מצרים היתה לא רק השתחררות מכור העבדות אלא גם בשורה של חירות רוחניות לאנושות כולה, של יציאה ממ"ט שערי טומאה, של חני קדושה וטהרה, של השתחררות מתועבות מצרים ואליה, של מעמד האמונה באל עליון וקבלת התורה. אל יהא תחילה השלום פתח ל"ירידה" מחודשת מצרימה, ירידה פיסית שתביא בעקבותיה ירידה רוחנית. שערי היציאה למצרים מכיוון ישראל ושערי הכניסה לישראל מכיוון מצרים חייבים להיות נעולים בכל הקשור לערכי דת, מסורת וחברה. עם ישראל עמד מאז ומתמיד בזכות מורשתו הרוחנית ובכך ימשיך לעמוד ולהתקיים לעד. נזכור שהפסוק בישעיהו נ"ב המתחיל ב"מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום, מבשר טוב, משמיע ישועה", מסתיים במלים: "אומר לציון מלך אלוהים".

גברתי היושבת-ראש, רבותינו אמרו במדרש: גדול השלום, שכל הברכות וטובות ונחמות שהקדוש-ברוך הוא מביא על ישראל חותמים בשלום: בקריאת שמע — "פורש סוכת שלום" — "וישם לך שלום". הווי אומר: בברכת כהנים — "וישם לך שלום". הווי אומר: מכיוון שכל הברכות חותמים בשלום משמע — ברכת השלום היא פסגתן. יתירה מזו: השלום הוא לא רק

בטחונה של מדינת ישראל. משעה שנקודה זו הובטחה היתה פנויה הדרך לשלום.

תגובותיהן הקיצוניות של מדינות ערב אף הן מוכיחות מה ערכו של השלום. הנשיא סאדאת וממשלת מצרים אינם עומדים במצב נוח. דבקותה של מצרים בחוזה השלום מוכיחה הוכחה כלשהי את רצינות כוונותיה.

גברתי היושבת-ראש, אם הרצון לעשות שלום קיים כי-אז יש להטות שכם למען הסכם שלום על-די ויתורים, גם אם הם מכאיבים. חז"ל פתרו את חלומם של הרואה קדרה ואמרו שיצפה לשלום. מה לקדרה ולשלום? קדרה העומדת על הכיריים, העושה שלום בין האש והמים, שוליה נעשים שחורים כתור צאה מהאש שתחתיה. גם שלום אי-אפשר להגיע בלי שנשחיר את פנינו במידת-מה ונוותר אפילו על שטחים ששיחררנו בדם וביזע. מכאן הסיבה שיכולנו לוותר על סיני, כאשר התנאי היחיד הוא הבטחת בטחוננו.

אך נדמה לי ששגינו בכך שלא עמדנו בכל חומר הדין על כך שהישובים שזווקמו בסיני ובפיתחת-רפיח מתוך מסירות-נפש רבה, עבודה קשה, עמל וזיעה יישארו על כנם. מתיישרים ומתנחלים שעלו למקומות אלה לפי קריאתנו ופוקדתנו והשקיעו מזמנם, אונם ונפשם למען פיתוח המקומות וכן הקימו מפעלים פרודוקטיביים בהצלחה — למה יצטרכו לעזוב את ישוביהם במפח-נפש ובכאב לב? האם לא מושמעת גם היום אותה הזעקה הגדולה שיצאה מלבו של ר' עקיבא נגד ר' יוחנן בן-זכאי: "משיב חכמים אחר ודעתם יסכל"? אף-על-פי-כן בהשתלשלות הדורות ה"כח שר' יוחנן בן זכאי צדק בכך שהסתפק ב"תנו לו יבנה וחכמיה", כי במשנה נאמר "כשמת ר' יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה", מכאן שר' יוחנן בן זכאי נשאר עד יומו האחרון חכם, שידע לכוון את השגחה להשלים עם דברים מתוך משא-ומתן ולנווט את הספינה.

משה שמיר (הליכוד):

האם שכחת שבתקופת ר' יוחנן בן זכאי הר"ר מאים כבשונו ושרפו את בית-המקדש? איזו השוואה זאת?

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):

דוברי השלטון המצרי חוזרים ומדגישים חוזר ונד"גש כי ההסכם הישראלי-מצרי אינו אלא דגם להסכם בין ישראל ושאר שכנותיה הערביות. לכן חייב להיות בירור קבל עם ועולם כי ביהודה ובשומרון אין לנו במה להתפשר. בשטחים אלה אנו קשורים מכוח הבטחה אלוהית לאבות, שכוחה יפה לבנים, בזכות הת"י יישובות יהודיות שהיתה בעבר ומכוח ההתנחלות ה"יהודית בהווה".

הדרישה שהממשלה תדון על מהות האוטונומיה לפני חתימת השלום לא נבעה, חלילה, מתוך רצון לפוצץ את הסכם השלום. הדבר נבע מתוך מחויבות עמוקה להיסטוריה בת אלפי שנים להבטיח ששטחים אלה שוב לא יינתקו מריבונות ישראל, שאותם מתנחלים שהתנחלו בשטחים ששוחררו לא יחיו בצל האיסלאם ותחת שלטון, שלא תקום מדינה פלשתי-

אורי אבנרי (מחנה שלי):
נכון מאוד.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):

יש המחייבים זאת ויש השוללים זאת. זה יהיה התהליך. ולא נעמיד את חטיבת "גולני" על רגליה ולא נטיס את הצנחנים למקום מושבה של המועצה המינהלית כדי לבטל את הכרזתה. לא כך יהיו הדבר רים. תהיה עובדה, ואנו נכיר בעובדה זו, למורת רוחנו או לשמחת לבנו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

הבעיה היא לא שמחה או מורת-רוח. אם תצליח להוכיח שזה אסון, בבקשה. אני, למשל, חושב שזו דר-המלך להשתבצות ישראל במזרח-התיכון.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):

חבר-הכנסת פעיל, תן לי דרכי — — —

יוסף רוב (הליכוד):

חבר-הכנסת פעיל, על כך לא קיבלתם אמן העם הנה.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):

זו תחילת הסיפור, חבר-הכנסת פעיל — תוקם מדינה עצמאית. ואני חרד מאותה מדינה, באשר אין לה זכות קיום. מדינה עצמאית פלשתינאית כזאת על 900,000 יושביה בכיבדת אדמה כל כך מצומצמת, ללא משאבים — אין זכות קיום למדינה כזאת. אבל מה שהיא תעשה בשיבתה הראשונה הוא שהיא תכריז על "חוק השבות" והפליטים הערבים יחזרו למולדת העצמאית שלהם בגדה. ותפקידה של המדינה הזאת, לפי ראייתם של הערבים, יהיה כתפקיד הישוב היהודי ערב הקמת מדינת ישראל. הם יראו את ייעודם בשיחור המולדת הכבושה, המונחת מתחת לכף ידם, שנעזבה לא לפני 2,000 שנה אלא לפני 30 שנה. והמולדת הזאת, המדינה הזאת שאיננה מדינה — זוהי מדינת-ביבית קטנה — אין לה זכות קיום לא תרברר תית ולא כלכלית. תהיה לה זכות קיום בעניין אחד — לעבור כחלוצי לפני המחנה שבא לשחרר את המור לדת, שבא לשחרר את יפו, רמלה וחבל לכיש.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

בארים יש 50 מדינות קטנות יותר והן מתקיימות, ומתקיימות היטב.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):

אני אינני מכיר את החמישים, אני מכיר את האחת שעתידיה לקום. והיא תרצה את האדמות בלכיש.

חבר-הכנסת אבנרי, חייבים לומר את האמת. אין מקום לצביעות. אנו נאבקים על פיסת קרקע קטנה. שני עמים נאבקים, ואין מוצא, כנראה — אם איננו רוצים לחזור לגולה — אין מוצא אלא להמשיך לחיי אבק — — —

אורי אבנרי (מחנה שלי):

רק החלוקה היא המוצא האפשרי.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):

רבותי חברי הכנסת, אין לי שום עניין לשלוט

פסגת הברכות, אלא תנאי הכרחי לקיומן. אמר ר' שמעון בן חלפתא: לא מצא הקדוש-ברוך-הוא כלי מחזיק ברכה אלא השלום, שנאמר: "ד' יברך את עמו בשלום". המלה "בשלום" מנוקדת פה לא בשווא אלא בפתח, כמו שאומר "בתוך השלום", כלומר: ד' יברך את עמו בכל הברכות היעודות והכלי שבו תהיינה נתונות הברכות הוא שלום, כי באין שלום הברכות ניגרות לרחו. אכן השלום הינו מהנעלות שבשאיפות עם ישראל. במעמקי הווייתנו חשים אנו כי גאות ישראל השלמה ועמה גאות העולם תבוא עם פרישת סוכת שלום על עמנו.

מה נאה יותר מאשר לסיים בתפילת השלום השגור רה שלוש פעמים ביום בפיו של כל יהודי מאמין: "שים שלום, טובה וברכה, חיים חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך..." שלום.

הח"ר ש. ארבל (אלמוזלינו):

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הדר (הורביץ), וא-חריו — לחבר-הכנסת ביטון.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הכול אוהבים את השלום, הכול מדברים על-אודותיו. אינני מציע שנגדיר משהו כשונא שלום ומישהו כמחייב יותר את השלום.

אני מכיר בהישג שבהסכם עם מצרים. אין זה דבר קל, אם יושג. ניטרולה או הוצאתה של מצרים ממעגל המלחמה, יש בזה הישג עצום. אומר יותר מכך: אינני שותף גם לביקורת הטכנית על דרך ניהול המשא-ומתן. יש לי הסתייגות פה ושם מחייבוקים עודפים, אבל לא מעצם ניהול המשא-ומתן. העירעור שלי הוא על מהות ההסכם. בהסכם שהושג עם מצרים ויתרנו על שני עקרונות, או ויתרנו על עקרון אחד וקבענו עקרון שני, והוא ויתור על אזורי הבטחון, ויתור על העקרון שאיננו יכולים לחזור לגבולות 1967: יצרנו זיקה בין ההסדר עם מצרים לבין הסדר בגדה וברמה וקבענו דגם של הסכם עם מצרים שיחייב לגבי גזרות אחרות. ומכך אני חרד.

רבותי חברי הכנסת, האמריקנים והערבים אינם מעלימים ואינם מסתירים למה הם מתכוונים במזבח אוטונומיה. הם רואים בה צעד ראשון להקמת מדינה פלשתינאית. אנו היססנו עד עכשיו לומר בהחלטת הכנסת שלא תוקם מדינה פלשתינאית אלא אנו מסיתרים מאחורי נוסחאות מנוסחאות שונות ואיננו אומרים שלא תוקם מדינה פלשתינאית.

חיים קורפו (הליכוד):

שלוש פעמים בשבוע אומרים זאת.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):

האוטונומיה המוצעת לנו היום, חבר-הכנסת קורפו, בהכרח תביא למדינה פלשתינאית.

כתום שנה תשוב המועצה המינהלית והיושבת-ראש ידפוק שלוש דפיקות בפטיש ויכריז: מהבוקר אנו מדינה עצמאית. והשגרירים יעמדו בתור להתקבל אצלנו, והם יתקבלו בסדר פנים יפות. זה יהיה התהליך, אדוני ראש סיעת חירות.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
את זה אתה קובע. איננו יכולים לוותר על שטח בטחון שוטף בגדה, חברי הכנסת אבנרי.

מפח גרופר (הליכוד):
מי מוותר ?

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אני מתווכח בינתיים עם חברי הכנסת אבנרי. רבותי, אני איש התיישבות, אני חש את עצמי כל כולי כנציג ההתיישבות. ואף-על-פי-כן לא ישוב כישוב הוא הערך העליון בעיני. אינני מקבל את התפיסה האומרת שכל ישוב באשר הוא ישוב אסור להוריד אותו. יש מי שגורס כך. התפיסה הזאת אינה מקובלת עלי. אם בעיית השגת שלום היא הורדת כמה ישובים יש להוריד אותם. אבל לא בזה מדובר. הישובים הוקמו באזורים שהם חיוניים, לפי תפיסתי, כאזורי בטחון. הם באים לממש ולהמחיש שאנחנו מתכוונים להחזיק באזורי בטחון אלה. ובכן אלי-נא הדיבור הזה, כאילו אנחנו מגינים על הישוב כערך עליון ואיננו רוצים לוותר עליו. זו שטות. הישוב בא להבטיח את אותו אזור בטחון שאנו מתכוונים להחזיק בו אחיזת-קבע.

רבותי, אני מציע לכולנו לעצום לדקה אחת את העיניים ולראות את התהליך בעוד שלוש שנים: המתיישבים שנשלחו מכוח הבית הזה להתיישב במקום שהם יושבים בו, בפיתחת-רפיח, בימית או באופירה, יעמיסו אותם על טנדרים ועל משאיות עם המיטות והמזרונים, והם יפנו את המקומות, יעשו "מוחרם" כמו שאומרים הערבים, והטלוויזיה בכל העולם, וגם שלנו, תקרין זאת. איוז השפעה תהיה לכך שאנחנו מפנים מרחב שלם, האנשים מתקבלים, עולים על המשאיות ונוסעים הביתה? איוז השפעה תהיה לדבר הזה הן על הציבור כאן והן על הגולה, שממנה אנחנו מצפים לעלייה נוספת?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
הבית הזה באמת צריך לבקש מהם סליחה. (חברי הכנסת ח. קורפו קורא קריאת-ביניים)

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
מן הראוי היה שחברי הכנסת קורפו, במקום להטיף כאן, יואיל בטובו פעם אחת לרדת לישובים ולהתנצל בפניהם. מן הראוי היה לעשות זאת, ולא להסתפק רק במסלול שבין הבית הזה לבין הסניף של חירות בירושלים.

חיים קורפו (הליכוד):
חברי הכנסת הדר, בלי להיות איש מושב אני הייתי יותר ממך.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אינני בטוח, אדוני.

תמר אשל (המערך):
לא מספיקות המלים הטובות. צריך לעשות משהו.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אני מציע שלא להטעות את הציבור. ההסכם הזה יתקבל, למורת-רוחי הוא יתקבל. אין להשלות

במיליון ערבים. אין לי שום עניין בארץ-ישראל ה-שלמה כארץ-ישראל שלמה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מה המוצא ?

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אולי תמתי ? אני יודע מניין ינקת את התפיסה שמיעוט משתלט על עם שלם באלמות, ואתה מנסה לעשות אותו תרגיל, אתה מנסה באלמות להשתלט על כנסת שלמה. תמתי רגע. תקשיב.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אינני רואה שאתה סובל מזה.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אין לי עניין בשלטון על מיעוט ערבי. יש לי עניין בארץ-ישראל ההיסטורית אבל, כאמור, לא בהקשר של הפתרון הנוכחי.

אני רואה נזק איום ונורא בכך שזנחנו את העבודה הפכנו למנצלים ואנו חיים מעבודת הזולת, ואם יימשך הדבר נהפוך לעם תלוש, כפי שהיינו בגולה. כל ייעודה של הציונות היה להביא הנה את העם שחלה והתנוון ולהפוך אותו לעם עובד. אנו מאמצים לנו תכונות הגלות. לי יש עניין אחד — להבטיח את בטחונם של היהודים היושבים כאן. ואני חרד שעדיין לא מכירים בנו, לא נכונים להכיר. ראשון אולי הכיר בכך סאדאת. אדוני חברי הכנסת פעיל, האינטרסים של סאדאת היו קטנים מאלה של 300,000 הפליטים בלב-נון — הוא נדחף למלחמה לא לו; אצלם זה יעד ויין עוד לשחרר את ביתם לשעבר, ועדיין לא נמצא הפתרון. זה עניין של דורות עד שהם ישבו במקום אחר, יתגלו בו, יילידו בנים ונשים אשר לא יכירו את המולדת הישנה. זה תהליך ארוך.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
מה אתה עושה כדי לקדם אותה ?

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אין בטחון, חברי הכנסת אבנרי, ללא אזורי בטחון. שמעתי את הנוסחה שאומרת: בעידן הטכנולוגי הנורא כחי של הטילים והתותחים, מה ערך יש לכמה קילור מטרס ? ובכן יש ערך. טילים ותותחים יכולים לגרום הרג. לגבי חיל-רגלים וטאנקים כמה קילומטרים קוב עים. וביום-הכיפורים, כשהם "שרפו" ב-ימים את הטווח בין קלקיליה לנתניה, נוכחנו שיש משמעות לשטח.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אז תפרו אותו.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אינני מאמין בכך. יש משמעות לשטח, חברי הכנסת פעיל. זה היה נכון לגבי הדרום, זה נכון לגבי המזרח והצפון. יש ערך למירווח בטחון טרי-טוריאלי קרקעי, ואל נזלזל בזה. שמעתי כמה חכמים האומרים: מה ערך יש לזה בעידן הנוכחי ? אין ערך מבחינת הרג אוכלוסיה, יש ערך מבחינת כיבוי-שם.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
פירון עדיף על כיבוש.

העוני, הדוגלים בשלום והמייחלים לו בתפילותיהם היומיומיות. זה שלושים שנה שומעים אנשים אלה כי מצבם האומלל הוא תוצאה של המשך מצב המלחמה עם ארצות ערב האוכל כל פרוטה, ומשום כך לא נותר מההכנסה הלאומית כל סכום לפינוי שכונות העוני וחיסול הפער ההברתי. ואף-על-פי שרבים מאי תנו נוכחו לדעת שהנצחת העוני והפער נועדה להביא טיח רווחי עתק לבעלי ההון השחור למיניהם ואס-פקת כוח עבודה זול לקבלנים ובעלי התעשיה, היינו ואנחנו עדיין נמצאים בראש מחנה השלום בישראל מתוך דעה ברורה כי בפרוץ השלום לא ייוותרו עוד תירוצים בידי השלטון למען חיסול הפער החברתי בישראל, וכי השלום, אפילו שלום רע, עדיף לדעתנו על המלחמה הבטוחה ביותר. השלום יסלול את הדרך לשיגשוג כלכלי ולהפניית משאבים לפתרון בעיות פנים.

הגורם לסיכוסף הערבי-ישראלי מתחילתו היה בעיית העם הפלשתינאי, אשר מנהיגי הישוב דאו כמו ממי שלות ישראל כיום התעלמו ומתעלמים מקיומה. הם טמנו את ראשם בחול כמו בתהינעה וחשבו כי אם הם אינם רואים אותם אין הפלשתינאים קיימים. רבים מחברי בשכונות אומרים לי: עזוב, צ'רלי, אל תדבר על פלשתינאים, אל תדבר על השטחים, תייצג אר-צנו, את הבעיות של שכונות המצוקה.

שר-הבריאות א. שופט:
הם צודקים.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הבעיה שלי היתה ונשארה להסביר לאנשים אלה את הקשר שבין הבעיות של השטחים ושל הפלש-תינאים לבין הבעיות הבערות והמכאיבות להם יום יום.

במשך שנים, אדוני היושב-ראש, רימו את העם הזה, סיפרו לו שהערבים אינם רוצים בשלום, שאין עם מי לדבר, ושכל צרותיו באות, למעשה, בגלל המצב הבטחוני, כשהפועל-היוצא מזה הוא שהצרות שלנו הן בגלל הערבים. גם היום ממשיכים לרמות את העם. ראש הממשלה, באחד הנאומים הדמאוגיים שלו מאתמול, מספר לעם עד כמה הוא רוצה בשלום, עד כמה הוא רוצה לדאוג לילדינו ולנכדינו שיחיו בשלום. זאת הוא אימר באותו נאום שבו הוא מזכיר לדר"ר ח'ליל, ראש ממשלת מצרים, שאין ישראל מוכנה למדינה פלשתינאית. מדינה פלשתינאית, אומר ראש הממשלה, תהווה סיכון לבטחונה של מדינת ישראל. רבותי חברי הכנסת, אין שקר גדול מזה. הסיכון של המדינה הוא בכך שאין היא מוכנה להיכיר בזכותם של הפלשתינאים להגדרה עצמית ול-הקמת מדינה עצמאית בצד מדינת ישראל. בכך מגבירה ישראל ומחזקת את הקיצוניים באש"פ, הדוגלים בפעולות טרור ופגיעה באזרחים. זהו הסיכון, אדוני ראש הממשלה. אנו מסכנים את אזרחי המדינה וחושפים אותם יום יום לפגיעות של הקיצוניים באש"פ, במקום להגיע להסדר עם המתונים שבהם. ומי כמו ראש הממשלה יודע — צר לי שהוא איננו נמצא היום אתנו במליאה — שקשה מאוד להתגבר על פעולות מחתרת של אנשים הנלחמים לשיחרור לאומי והמ-אמינים במטרתם?

את הציבור שעם חתימת ההסכם נפתרו בעיותינו החברתיות והכלכליות. הבל הבלים. העומס הכלכלי יכבד וילך. הגבולות יהיו מצומצמים. האם כבר נשכח מאי תנו כיצד ערב מלחמת ששת-הימים כל חווה של גידול מצרי הביאה אצלנו לגיוס חירום? הרי כל הזות יחידה מצרית על גבול אשקלון תאלץ אותנו לגייס אוגדת מילואים. אנשים לא יחדלו מלשרת במילואים, יהיה עומס כלכלי קשה. למה האשליה הזאת? האם אנו תופתרנה כל בעיותינו?

ואב ורשהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):

אז מדוע לא תנסה להפוך את השלום — — —

עמם הר (הורביין) (המערך):

שמעתי את דברי השירה שלך, שהמפתח הוא לרצות בשלום ולפתח את התעשיה. אני מסכים. אני חרד שזה לא כל כך פשוט.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצטער על שמפלגתי, מפלגת העבודה, החליטה לתמוך בהסכם. אני מבין את הקושי שלא לתמוך בו. אף-על-פי-כן אסור היה לה, לדעתי, להסתייג מאותה אמת שאני מאמין שהיא נכונה גם היום, של פתרון בדרך של הבטחת אזורי בטחון, פתרון בדרך של פשרה טרי-טוריאלית. היינו צריכים להיות דבקים בזה, גם אם אנתנו לא בשלטון, באשר פתרון האוטונומיה אינו פתרון-אמת ואינו פתרון טוב. הוא יביא לנו אסון. וצר לי שמפלגת העבודה, מתוך אי-נוחות כלפי דעת-הקהל, נטתה מעמדותיה. מכל מקום אני רוצה להי-שאר נאמן לעמדותי. אני מייצג תנועה שיש לה חלק מכריע באותם 80 ישובים שהוקמו מעבר לקו-הירוק, ולא אוכל, לצער, לציית להחלטת המפלגה ולהצביע בעד ההסכם.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ביטון, ואחריו — לחבר-הכנסת עטשי. אני פונה שוב לכל חברי הכנסת ומבקש מהם להשתדל שלא להפריע בקריאות-ביניים, להמעיט בקריאות-ביניים. לכל חבר כנסת יש רשות הדיבור, הוא יכול להתבטא. ואני פונה לנואמים שלא יתייחסו לקריאות-הביניים, כי זמנם מצומצם. נצטרך בחלט להקפיד בצורה הקשה ביותר על לוח הזמנים.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, למה אתה אומר את הדברים האלה דווקא כשחבר-הכנסת ביטון על הדוכן? אתה עושה לו פרוטקציה?

ארי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, זו בקשה אנטי-פארלאמנטרית. הדיונים פה אינם יכולים לשאת אופי של מו-נולוגים. זהו פארלאמנט, וצריך לאפשר קריאות-ביניים כדי ללבן בעיות.

הי"ר פ. שינמן:

אין הערות כרגע. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ביטון.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מדבר כאחד מבני עדות המזרח, שוכני עיירות הקיפוח ומשכנות

יצחק יצחקי (הליכוד):

מה אתה מציע, חברי-הכנסת ביטון? מה אתה מציע?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תיכף אומר לך מה אני מציע.

אני לא יודע אם ראש הממשלה יודע כמה עולה היום ביצה. בעצם ייתכן שהוא יודע, כי אתמול היה כתוב בעתונים שביצה עולה שלוש לירות, ומ' תוך אמונה שראש ממשלת ישראל קורא עתונים אני סבור שיש, אולי, סיכוי שהוא יודע את מחירה של ביצה. אבל, לצערך, אם לשפוט לפי התפריט שהוגש לראש הממשלה בעת ביקורו של נשיא ארצות-הברית ובמסיבת יום-ההולדת שלו, אני מסופק אם ראה ב' צים בשנתיים האחרונות. ובכן היה כדאי שראש הממשלה ידע שמשפחה בת 12 נפשות צריכה היום 36 לירות ליום רק לביצים. ואת זאת אנו עושים בשם בטחוננו, מעלים מחירים בשם שלום ילדינו.

אדוני ראש הממשלה, אני שוב פונה אליך: תפ' סיק "לעבוד" על העם הזה. הגיעה העת לומר לעם את האמת. הנה מציע לנו כבר שר האוצר מס' חדש, הוא יקרא לו "מס שלום". אני מבין שקודם יהיה "מס שלום", אחר כך יהיה "מס שלום חדש", אחר כך יהיה "מס שלום מרצון" ואחר כך "מילווה שלום חובה", ומי יודע עוד אילו מסים הוא יציע לנו, הכול במעטה של רצון לשלום-אמת.

אדוני ראש הממשלה, הגיע הזמן שתספר לעם הזה את כוונותיכם האמיתיות. הגיע הזמן להקציב כסף לפתרון הבעיות של שכונות העוני. אין לכם כסף עכשיו לפתרון הבעיות הבעורות האלה, אך לעומת זאת יש מאות מיליונים בשביל התנחלויות. אין כסף לחינוך, אין כסף לדיור לזוגות צעירים, אבל יש כסף כדי לתת תמריצים ליהלומנים. אדוני ראש הממשלה, האם אתה יודע כמה עולה היום לש' כור דירה בירושלים? דירה צנועה, בת שניים, שלושה חדרים? אינך יודע. אני אומר לך: 4,000 לירות, אם יש בכלל דירות להשכרה בנמצא. וגם זה רק בדור לרים. בעלי הבתים היום רוצים ששכר הדירה ישולם להם רק בדולרים; לכסף ישראלי כבר לא מת' ייחסים.

אתם "קברתם" חמישה מיליארד לירות בימית ואתם מחזירים אותה; אתם "קברתם" ארבעה מיליארד ל' רות בשארם-א-שייך וגם אותה מחזירים; הבאתם מ' מהכינרת לפיתחת-רפיח וקיצצתם את המים למוש' בים. כמה שיכונים אפשר היה לבנות בכסף הזה?

דב שילנסקי (הליכוד):

אז אתה אומר שלא צריך להחזיר את הישובים האלה?

יוסף רום (הליכוד):

אם כך, זו סיבה טובה שלא להחזיר.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הרשו לי להמשיך בדברי.

עכשיו אני רוצה לפנות לאחי, תושבי שכונות העוני, ואני אומר להם: — — —

מה יקרה אם תקום מדינה פלשתינאית? ראש הממשלה טוען שהיא תהווה סיכון לבטחונה של מדינת ישראל. זה שקר. מדינה שזה עתה זכתה לעצמאות תהיה עסוקה בביסוסה הכלכלי; צבאה הקטן, גם אם יהיה חמוש בנשק המתוחכם ביותר, לא יוכל להוות גורם רציני ולעמוד בפני צה"ל, וכולנו יודעים זאת. ואם יהיו קיצוניים שלא יסכימו לפשרה וימשיכו בפ' עולות טרור תדאג ההנהגה הפלשתינאית, שתשב ב' ראש המדינה, להשתק אותם, כפי שבן-גוריון הש' תיק בשעתו את ראש הממשלה של היום ואת חב' ריי.

אדוני ראש הממשלה, אני קורא לך היום להפ' סיק "לעבוד" על העם הזה. אתם פשוט לא רוצים בשלום-אמת. אתם חוששים שעם בוא השלום תת' עוררנה הבעיות האמיתיות והכאובות של העם, יתגלו הפערים העצומים בין שכבות הציבור ויתחיל מאבק של קבוצות המדוכאים, שאף אחד לא יודע לאן הוא עלול להוביל. ולכן פוחדים גם ראש הממשלה וגם חברי כנסת מך, הם פוחדים משלום-אמת.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):

אבל אתה מצביע נגדו. אנו רק חוששים, מ' חדים, אבל אתה מצביע נגדו.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מצביע נגד מ', נגד השלום?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):

כן, נגד השלום.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

איזה שלום זה? שלום שבעוד שישה חודשים יביא למלחמה? על איזה שלום אתה מדבר, חבר' הכנסת אלגרבלי?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):

הרי אתה מדבר על שלום-אמת.

היו"ר פ. שינמן:

ביקשתי שלא להפריע לנואמים עליידי קריאות' ביניים ואני חוזר על בקשתי זו.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתם, ביחד עם המערך, איחדתם את העם בסיס' מאות-סרק ובדמאגוגיה זולה בדבר הרצון של שכ' גינו להשמידנו וכונתנו לשמור על בטחוננו. ואז, מאחורי הגב, בא "שר האינפלציה" ופועל — מבטל לנו סובסידיות, מעלה מחירים, רוצה להלבין את ההון השחור, וכל זה מתוך אמונה שהעם העוסק ב' "להיות שמח" לקראת בוא השלום לא שם לב למכות הכלכליות שהוא מנחית עליו.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אז מה אתה מציע?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני שומע שהרבה אנשים מקללים את שר האוצר ואומרים שראש הממשלה לא ידע בכלל על המזימות של ארליך; ממש מסכן, ארליך עושה את זאת מא' חורי גבו של ראש הממשלה.

נשיא ארצות-הברית, ג'ימי קארטר, בנאומו בכנסת לפני תשעה ימים. על המשפט הזה הוא חזר פעמיים. אנו, כשליחי העם ונציגיו, חייבים למלא אחרי רצונו והממשלה אשר זכתה באמון רוב חברי הכנסת ראויה ברגעים היסטוריים אלה לאמון של הרוב המכריע בבית.

ב-60 השנים האחרונות התנסינו, לדאבוננו, במלחמות ובמעשי איבה ומאז הכרות עצמאות ישראל, לפני 30 שנה, לא זכינו לחיות יום אחד בשלום עם שכנינו. לכן, אם ניסינו רק מלחמות והסתכנונו בהן הבה נתכונן לנסות שלום ולהסתכן בו. האלטרנטיבה לאי שלום היא מלחמה ודאית והרת סכנות; והאלטרנטיבה למלחמה ולאיבה היא תחילתו של שלום, עם סיכונים. עמים שהוכיחו גבורה בעתות מלחמה, ובידי ניהם העם הזה, ראויים שתניתן להם האפשרות להר- כיח גבורה בעתות שלום.

השלום עם מצרים, הגדולה שבמדינות ערב, יש בו משמעות מיוחדת כצעד ראשון שאליה יצטרפו, אני בטוח, מדינות אחרות במרחב שלנו. הרי כולנו יודעים שלולא מצרים לא היתה נפתחת מלחמה נגד ישראל; באותה מידה צריך להניח שלולא מצרים לא תחיל שלום עם ישראל. נכון ששילמנו מחיר יקר למצרים אך המחיר איננו למעשה למצרים. שילמנו את המחיר לשלום שהוא יקר כולנו וכל קרבותינו אף הם הקריבו את חייהם לא לשמה של המלחמה אלא למען השלום ובטחון ישראל. גם כאשר אנואר סאדאת שילם מחיר גבוה בארצו ובעולם הערבי אף הוא שילם — כך אני מתרשם — מחיר יקר זה למען השלום. זה מנהיג אשר הימר על חדמיתו בעולם הערבי ועל מנהיגותו בתוך עמו. לכן אנו מתבקשים לתת הודמנות לנולד החדש לגדול באווירה טובה ולא בביקורות נגד מר בגין וממשלתו. צריך לעודד את מר בגין וממשלתו.

בעייתנו היא גבולות בטוחים ומוכרים למדינת ישראל. לפי דעתי ולפי הכרתי השלום הוא הערובה הטובה לגבולות בטוחים — כך לפחות אמרנו כל ימי חיינו — ואם יש הודמנות היסטוריות לזכות בזה ממדינה שכנה צריך לנסותו במחיר היקר שכולנו הזכרנו. צריך לזכור שמצרים נכנסת כאן כגורם למזרח התיכון זו הפעם הראשונה מאז תקופת הממלוכים. גם זה חידוש, גם זה הימור.

יש לנו בעיות בחבל ארץ זה לגבי הגדה המערבית. יש לנו הבעיה: האומנם תקום אוטונומיה אמיתית? שהרי אוטונומיה המלווה על-ידי תביעות של אדמה משני הצדדים אינה אוטונומיה כי מרבית המלחמות בעולם באו כתוצאה מסיכסוכים טריטוריאליים. יש לנו בעיות של שליטה באדמה ובאנשים שאינם רוצים בנו ושבועדי שאין לנו עניין לשלוט בהם. יש בעיה דמוגרפית בתוך הגדה ואם ההתנחלות תמשיך להתפתח בצורתה הקיימת היא תסכן את השלום. ואם לא תהא אוטונומיה יש לנו בעיה שבמו ידינו אנו גורמים לה והיא: או להרוס את הדמוקראטיה הישראלית או להרוס את מדינת ישראל כפי שהיו אותה מנהיגי העם הזה. לכן הפתרון היחיד אינו בצורת תכתיבים על כינון או אי כינון מדינה פלשתינאית. זה לא צריך להיות עיקר ענייננו, את זה צריך להש-

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
הם שמחים לקראת השלום.

יצחק יצחקי (הליכוד):
הם הרבה יותר שמחים ממה שאתה חושב.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אתה לא מייצג את אנשי שכונות העוני. הם שמחים היום, בשלום, בעוד שאתה מתנגד לו.

יצחק יצחקי (הליכוד):
תפסיק להסית את החלק הזה של העם.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת אלגרבלי, אולי אתה מייצג אותם בזה שאתה אומר להם: תמשיכו לנהוג כמוני ותגיעו לכ- נסת.

ובכן אני רוצה לפנות לאחי תושבי שכונות העוני ולומר להם: הנה הקשר בין העוני, הפער החברתי והבעיה הפלשתינאית. בסכומי כסף אלה יכולנו ליישב את כל תושבי שכונות העוני בדיר אנושי חדש, וכמיר כן את אלפי הזוגות הצעירים חסרי הדיר. אולם ממשלת בגין-ארליך, שאין לה עניין בחיסול הפער החברתי, מקדישה את הסכומים האלה להחזקת הממשל הצבאי בשטחים ולבניית התנחלויות חסרות בסיס כדי להבטיח ידיים עובדות זולות לתעשיינים ולקבלנים למיניהם.

אני בעד פתרון צודק וכולל של הסיכסוך הערבי-ישראלי ואצביע נגד הסכם המרמה את העם, הסכם שהוא למראית-עין, ושאתם קוראים לו "הסכם שלום".

יצחק יצחקי (הליכוד):
חבל מאוד.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת צ'רלי ביטון, שבאמירה זו אתה מרמה את העם ואת תושבי שכונות העוני.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
ולא בפעם הראשונה.

מאיר זילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת מאיר פעיל, אם אתה נגד חברה-הכנסת צ'רלי ביטון אתה עוזר לבגין.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת מאיר פעיל, מאותם נימוקים שבהם אתה מנסה לשכנע את העם להצביע בעד ההסכמים אני רוצה לשכנע אותו שיצביע נגדם.

היור' פ. שינמן:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אתה ממשיך את דבריך ממקומך, גם לאחר סיום נאומך? כבר גמרת לדבר. רשות הדיבור לחבר הכנסת עטשי, ואחריו — לחבר הכנסת אברמוביץ.

יודאן עטשי (התנועה לשינוי ויוזמה):
אדוני הישב-ראש, כנסת נכבדה, "שני העמים, הישראלי והמצרי, מוכנים לשלום." מלים אלה אמר

ראייה של אחריות ושוויון כי אין מנוס מיצירת חברה דמוקרטית וחיים (עד כאן תרגום הדברים מערבית לעברית).

לבסוף: אני בטוח שאפשרות הדיוקים בינינו לבין שכנינו היא בהישג יד, אם לא היום אולי בעתיד הקרוב. חשובים לנו, ולא פחות, הם בטחון הפנים, הבטחון הכלכלי, הבטחון הסוציאלי, למען חסנה של מדינתנו וחברתנו על-ידי העמדת אתגרים פנימיים חדשים בפני הנוער הישראלי.

אני בטוח שלהסכם השלום עם מצרים היו השלכות חיוביות על יחסי יהודים וערבים בתוך מדינת ישראל והשלכות חיוביות יהיו בעתיד על המדינות הערביות השכנות. אז יצטמצם הפער באמון, יירתמו כולם, כפי שעשו עד היום, לבניין המדינה כדי לראות איש את רעהו כעושי שלום וכבוני המדינה. אז, במרוצת הזמן, אני בטוח, יעלמו הערפל והענן הכבד שרובצים היום מעל ראשיהם של כמה מהססים מחברי הכנסת.

הי"ח פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אברמוביץ, ואחריו — לחברי הכנסת סבירור.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. עם ישראל, למוד המלחמות והסבל, הציב לו אתגר נלה והוא: השלום עם כל שכניו. דורנו שהתעלה, ברוך השם, לאחת התקופות הגדולות בתולדות עמנו העלה את השלום לראש מעייניו. התורה מבטיחה לנו שאם נלך בחוקות ה', נשמור ונעשה את מצוותיו, אזי: "ונתתי שלום בארץ, ושכבתם ואין מחריד, והשבת חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם" (ויקרא כ"ו). עדיין לא באנו אל השלום הכולל והמקיף, עדיין לא הגענו אל המנוחה והנחלה, אך לראשונה בתולדות ישראל, במאה הדורות האחרונים, אנו עומדים בפני חתימת הסכם שלום עם אויב והפעם, עם הגדול שבהם, המ"סוכן והקשה.

חברי הכנסת, כל נביאי ישראל בכל הדורות נשאו תפילה לשלום. מעולם לא שאף עם ישראל לכבוש עמים אחרים. מלחמותינו היו תמיד לשם הגנה על קיומנו. לא רצינו למות מתוך התבוללות בעם כובש. הדין, האמת והשלום היו שלושת היסודות שעליהם הושתת קיומנו. העמים שונאים אותנו בשל מיקור-מנו הגיאוגרפי ובשל ייחודנו הדתי. ברוך-השם שלא טושטשו בין העמים, וזה מה שראה בלעם הרשע: "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב". עמלק החל לזנוב בנו, אדום יצא לקראתנו, סיחון נלחם בנו, מואב ומדין לא הניחו לנו; הבבלים, הפרסים, היוונים והרומאים — כולם הגיפו חרבים בארצנו. תפילותיהם של בני עמנו למצן הארץ שלומה לא פסקו ליום אחד. היום אנו מתבקשים לאשר הסכם שלום עם אויב שבדבר אחד הכיר יותר מכול: שהוא לא יוכל לנו כי ה' נתן עוז לעמו. ועתה נתפלל שה' יברך את עמי בשלום.

כבוד היושב-ראש, אינני יודע איזה שלום זה יהיה. לעת עתה הוא נושא בחובו דיונים קשים סביב

איר למדינות ערב ולפלשתינאים, הם יחליטו על עתידם ועל עצמם. ענייננו הוא דאגה לגבולות בטוחים ובני הגנה בלבד. איננו יכולים לומר מצד אחד בקמפ-דייוויד: כן זכויות לפלשתינאים, ומצד שני לדגול באוטונומיה מפקקת ו"לעולם לא". "לעולם לא" לא אומרים פוליטיקאים. בדינאמיקה של הדיפלומאטיה כיום אסור לומר "לעולם לא". כשהדרוים אומרים "לעולם לא" הם אומרים: "לעולם לא, אם ירצה השם".

עמוס הדר (הרביני) (המערך):
גם היהודים כך.

יודאן עמשי (התנועה לשינוי ויזומה):
לשנינו יש דתות מונותאיסטיות.

אי אפשר לומר: בוא ננסה חיי שכנות תוך חמש שנים ונראה אחר כך, ואחר כך לבוא ולומר "לעולם לא". זה פשוט לא ייתכן.

אני מקווה שהמלך חוסיין יחזור וישקול את עמדתו הנוכחית כלפי יזמת השלום. לירדן יש אינטרס להיכנס לתהליך של השלום. היו שאמרו — דו"מני שהיה זה עוז ויצמן — כי המלך חוסיין טעה כאשר נכנס למלחמת ששת-הימים. הוא טעה כאשר לא השתתף במלחמת יום-הכיפורים ואני בטוח שהוא יטעה טעות חמורה אם הוא לא יצטרף לתהליך השלום.

צריך גם שתושבי הגדה המערבית, הפלשתינאים, יהיו הגורם המכריע והדימינאנטי בנושא השלום. אני אומר להם: קחו את היוזמה בידיכם ובואו להידבר רות ולמשא-ומתן כי חששותי הם שיטול את היוזמה גורם שאתם עלולים לא להסכים לו.

אדוני היושב-ראש, ברשותך אני רוצה לפנות אל אותם תושבים בכמה מלים בערבית (להלן תרגום הדברים לעברית):

ואם לא ישתתף המלך חוסיין בעשיית השלום באזורנו הוא יחמיץ הזדמנות היסטורית שיכולה להיות מכרעת בתולדות מדינתו והאזור כולו. היות שהפלשתינאים מתושבי הגדה המערבית וממקומות אחרים דורשים את הריבונות הישראלית עליהם ובוודאי אין כוונת ישראליות למרות כזאת לא נשארה הברירה אלא שהמושגים שלהם יהיו מתוך המציאות ומתוך מתינות ושהם יתחילו במשא-ומתן עם ישראל. כדי שנגיע לפתרונות סופיים וצודקים לכל עמי האזור איננו יכולים להשאיר את העניינים פתוחים ובאי איכפתיות. על שכמכם מונחת אחריות גדולה בימים גורליים אלה. כשותפים לכל ההתפתחויות באזור וכאלמנט ישרי בסיס-סוך הישראלי-הערבי לא נשאר לכם אלא לקחת את היוזמה. אם לא תעשו זאת נגיע למבוי סתום שקשה יהיה לצאת ממנו בסוף המסע ואז ישוב חלק מכם על כסא הנאשמים בפני עמו ובפני הדורות הבאים.

ברצוני לומר כאן שערביי ישראל הוכיחו, ברובם המכריע, בדיבורים ובמעשים את מסירותם ואת נאמנותם למדינה, את שכנותם הטובה ואת העובדה שהם חלק בלתי נפרד מאזרחי המדינה העמלים בה. לכן אבקש בשמם מממשלת ישראל להבהיר את מדיניותה כלפיהם ולראות אותם ואת בעיותיהם הדחופות מתוך

התורתי, להדק את קשרינו למקורותינו ולהציב מול הכמות את האיכות. גורמים שליליים לא מעטים מתור כנו חותרים ועושים הכול כדי לפורר את אחדות העם היהודי ולטיל מלמנו את חותמו היהודי האמיתי. גדול השלום בזכות עצמו, שהוא מחסל מלחמות ומונע שפיכות דמים, אך במצבנו הוא חייב להיות אבן הפינה לחזרה לצור מחצבתנו ולתורת ה'. זוהי משמעות קינתו של י"ר מיהו הנביא באמרו: "על מה אבדה הארץ", וגומר "יאמר ה' על עזבם את תורתו".

חברי הכנסת, מן היום שבו קם קין על הבל אחיו להרגו הפכה שאלת השלום לאחת משאלות היסוד של האנושות. שאלה זו הולכת ומחריפה ככל שגדלים ומתייעלים אמצעיו של האדם להשמדת זולתו. רק הדיעה אלהית לשלום, גישה זו לא יכולים להיות מנצח ומנוצח אלא רק שני מנוצחים היא הדוחה את העימות.

משחר קיומו סלד עם ישראל ממלחמות. השלום אצלנו, וכל שלום שהוא, עדיף על פני המלחמה. טרם התחלת פעולות האיבה מצדנו מצוים אנו בתורה לקרוא לאויב לשלום: "כי תקרב אל עיר להילחם עליה וקראת אליה לשלום". גישה זו לא יכולים להיות נוגדת לגישת עמי העולם, של העדפת השלום על המלחמה, היא אות ועדות לסגולות המיוחדות של עמנו, עם ישראל.

חברי הכנסת, יש בינינו חברי כנסת — ושמענו אותם כאן — האומרים כי השלום אינו ערך עליון שיש לחתור להשגתו בכל מחיר עם כל אויב שהוא. החיים הם ערך נעלה מן השלום ועל כן, לדעתם, לא כל אויב ראוי לשלום, ושלום עם אויב המצוניין בו אך כדי להכין מלחמה נוספת נגדנו, שלום כזה הוא גרוע ומסוכן ממלחמה. צודקים הם הטוענים זאת אך השאלה היא: מי הם אלה שיודעים לקבוע בוודאות מה זיהא המטרה האמיתית של השונא מאתמול המושט לנו היום יד לשלום? אנו חייבים לקבל ולהסכים שהממשלה ויועציה, ראשי הצבא וחוקריו הם הסמכות לקבוע זאת. הם, כמומחים, בחנו וחקרו את הדברים ובידם הצטברו נתונים רבים המוכיחים כי כדאי ורצוי לקבל היד המושטת לשלום —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

האם לאיש הזה יש זכויות יותר מאשר לחברים אחרים?

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

— על כן חייבים אנו לשים את יתבנו בקב"ה ולקבל תערכה זו של המומחים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

זה חלק מההסכם הקואליציוני, אדוני?

ד"ר פ. שינמן:

אבקש לא להפריע בקריאות-ביניים.

יופי שריר (המערך):

אי אפשר שיקפידו עם אחד ולא יקפידו עם אחר. זה פשוט לא בא בחשבון.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

גם כשאדם נפגע במחלה קשה הוא פונה לרופאים

שאלת האוטונומיה. הערבים, בעזרת האמריקנים, עוד ינסו לסחוט מאתנו ויתורים נוספים. אך את תהליך השלום לא יוכל איש להפסיק, ונקווה שעמים וארצות שהסתיו מאתנו יכירו בנו עתה ויקשרו עמנו קשרים. אז נוכל בעזרת השם לפתח את הכלכלה לכ"י וונים חדשים ובעזרת השם תהיה עלייה חדשה גדולה. ודאי שהחזית המזרחית, המחבלים ואנשי חזית הסירוב יעשו הכול כדי לערער את השלום שהושג אך הם מיעוט בעולם הגדול שהכיר בנו, ובסופו של דבר לא תהיה להם ברירה אלא להצטרף לתהליך זה של השלום. על ממשלת ישראל מוטלת עתה החובה להמשיך בתהליך השלום, להשלימו ותוך כך להבטיח את בטחונה של ארץ-ישראל וזכותנו על כל מקום שנזכרנו בו תקנה לנו אחיזה בטחונות ותמנע שפיכות דמים, שהרי שיקולנו הראשי הוא פיקוח נפש ומניעת הרג ואבדן חיי אדם.

כנסת נכבדה, מזה דורות לא זכינו לאפשרות לומר על הארץ ועל היושבים בה: "ותשקוט הארץ". ש"נים רבות שתינו מקובעת כוס התרעלה עד תומה. מאז ראשית ההתיישבות היהודית החדשה במאה הקודמת ועד להקמתה של מדינת ישראל נהרגו בארץ 11 אלף יהודים ובחמש המלחמות שעברנו מאז קום המדינה ועד היום נפלו עוד 12 אלף איש. כל אלה קרבתות קדושים הם. זה מחיר יקר וכבד. זאת ועוד, קרוב 30 אלף נפגעו בגופם ונזקו נכים, עשרות אלפי משפחות נשברו בנפשן עקב מות בניהן, בנותיהן או אביהן. הגיע הזמן שנשאל את עצמנו: עד מתי יישפכו דמים בבתינו? האין קץ לחרב המשכלת? גם אמונתנו וידיעתנו הברורה שהכול נעשה עלי-פי השגחתו, יתברך שמו, אינה סותרת את חובת הוזהירות ואת החובה לבקש דרכי פתרון ואמצעים טבעיים להצלה. כל זאת יחד עם האמונה שהקב"ה יצילנו מידי הקמים עלינו לכלותנו, חסידושלום, וישיענו. הורו לנו חכמינו ו"ל ש"אין סומכין על הנס" ושהסומך על הנס אין עושים לו נס.

בחינו כאמנה ניסינו כבר הכול. ניסינו את המלחמה ואת ההבלגה, את ההתשה ואת האיבה. עתה הגב ננסה את השלום. נעים ומירות ישראל, דוד המלך, אומר בתהילים: "אית שכנה לה נפשי עם שונא שלום" והוא ממשיך בהבעת חוסר האמון בשותפיו לשלום: "אני שלום, וכי אדבר המה למלחמה". זה הוא הסיכון שאנו נוטלים על עצמנו ושמן הראוי לנו לקחתו, בלעדי לא נגיע לעולם למצב של שלום. בשלום יש סיכוי רב אך גם סיכון רב, כמו שאמר דוד המלך: "אני שלום" המה למלחמה". אינני יודע אם למחרת השלום יפליגו ספינותינו מחוף אילת עד חוף שנהב ואם על המשחתות יטעינו תפוחי זהב אך השלום מבשר טוב, משמיע ישועה, הוא יכול להביא לשיגשוג כלכלי ולהיערכות חברתית חדשה.

כבוד היושב-ראש, ישעיהו הנביא צופה ליום שבו "והיה מעשה הצדקה שלום, ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם" (ישעיהו ל"ב). השלום, שיקל מע"לינו לחצים ויקנה לנו בעזרת-השם שקט ובטחון, מח"יב את התארגנותם של כוחות החיוב שבמדינה, הגבורות הפתוחים וחילופי התרבויות יש בהם סכנה גדולה לשלמותנו. דווקא עתה עלינו לחזק את ייחודנו היהודי

המלך והרשימה מסתיימת ב"עת לאהוב ועת לשנוא, עת מלחמה ועת שלום". נקווה כי לעת כזאת, עת שלום, הגענו. ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום, ויחד עם השלום נזכה לגאולה האמיתית השלמה עם משיח צדקנו, אמן.

היו"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לתבר-הכנסת סבדור, ואחריו — לחברת-הכנסת אשל.

מנחם סבדור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בנאומו הראשון בכנסת, כשהוצגה ממשלת הליכוד, היתה לי הזכות, זכות בלתי מבוטלת, להדוף את הביקורת הקטלנית ואת הנבואות השחורות, ולפעמים חצי רעל, נגד מי שהוצג אז כראש ממשלת ישראל וממשלת הליכוד. ואז הרשיתי לעצמי להתנבא שדווקא תחת מנהיגותו של מנחם בגין ייכון השלום בישראל. רבים, כאמור, התנבאו אז נבואות שחורות. הם ראו מלחמה פורצת, מלחמה בשער, ואני שמח שאכן צדקתי.

למשול, חברי הכנסת, פירושו לברור, לבחור ול-הכריע. אין מישור שמוצב בראשות השלטון שמקבל הכרעות רק על-פי רעיונות, דוקטרינות ואידיאולוגיה. הוא בורר, בוחר ומכריע. אנחנו יודעים שפוליטיקה היא האמנות של הפרדת העיקר מן השולי והתרכיז בעיקר כדי להשיג את היעד, ויהיו הקשיים אשר יהיו, גדולתו של מנהיג מצויה בראש וראשונה ביכולתו להשתלט על הנסיבות ועל האירועים הסותרים אותו מכל עבר. לכן נעלה היום על נס את גדולתו של ראש ממשלת ישראל שעמד איתן ושהביא אותנו עד הלום מאז יומנו — ובמאמר מסגר, יומנו קדמה לביקורו של הנשיא סאדאת — ועד לגיבוש החווה בצורתו הנוכחית.

משה שחל (המערך):

תבר-הכנסת סבדור, חבל שראש הממשלה אינו כאן ואינו שומע את דבריו. דבריו נשמעים לריק.

היו"ר פ. שינמן :

הוא קורא את "דברי הכנסת".

מנחם סבדור (הליכוד):

עם זאת הייתי אומר לראש הממשלה אילו היה כאן — — —

(קריאות באולם)

רני מילוא (הליכוד):

תבר-הכנסת סבדור יודע שמה שמרגיז אתכם זה שבגין הביא את השלום. לא איכפת לכם השלום; איכפת לכם שבגין הביא אותו.

(קריאות באולם)

מנחם סבדור (הליכוד):

תבר-הכנסת משה שחל, אני לא הפרעתי לאף אחד. אבקש לא להפריע לי.

יופי שריר (המערך):

תבר-הכנסת סבדור נוהג לפי הכלל שאין אומרים שבוש של אדם בפניו.

מומחים ומשאים לשיקול-דעתם את הדיאגנוזה ואז דרכי הטיפול במחלה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אני מבקשת לנהוג עם כל חברי הכנסת במידה שווה.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

יש לנו במדינה, ברוך השם, סמכות מוסמכת ומומחית ברמה גבוהה, ולאחר שגוף זה ישב שבעה נקיים הוא ההליט לסמוך את ידו על הסכם השלום המוצע, ואנו בעת ההצבעה נרים יד בעד ההסכם בתורה לקב"ה על שהגענו עד הלום ובתורה על המאמצים שאנשים אלה השקיעו עד שזכינו לכך. לברכה מיוחדת ראוי ראש-הממשלה מר מנחם בגין. לא קל היה לן לחצות את הנהר הגועש מעמדת היסוד שלו צמח שנים רבות, בעת היותו באופוזיציה, לעמדתו בממשלה.

היו"ר פ. שינמן :

אבקש לסיים.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

אך משנבחר לראשות הממשלה והאחריות הוטלה על שכמו הוא הוכיח תעוזה, אומץ וגבורה נפשית שספק אם יש להם אח ורע, ובאומץ רב הוא התחייב מול העם ואמר: בתוקף תפקידי הגעתי למסקנה שיש לשנות את הקו ולהסכים לפשרות כדי להשיג את השלום.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב-ראש, יש פה חוסר הגינות, ואני מבקשת להקפיד. מדוע הקפדת עם אחרים?

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

בשליחותנו הוא פעל ועשה למען השלום מאז עלייתו על כסא ראש הממשלה, ועל שפתנו היתה תפילת הדורות: "ה' אלוהינו, היה עם פיפות שלוחי עמך ישראל".

יופי שריר (המערך):

זה סיום מצויין. עכשיו צריך להפסיק.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

יש כבר נקודה. מספיק.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

חברי הכנסת, שמענו את ראש הממשלה בדברי הפתיחה המאלפים שנשא לפני שהחל דיון זה.

יופי שריר (המערך):

עשרים דקות.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

הוא לא הסתיר את הסיכונים והוא תיאר את הניתוח שבפניו אנו ניצבים, אך כשיש צורך בניחות יודעים הכול שניתוח גורם כאבים וסבל ובכל זאת עושים אותו.

ובסיום דברי, כבוד היושב-ראש, קוהלת בן דוד, הלוא הוא שלמה המלך, קובע: "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים". עשרים-ושמונה עתים מונה שלמה

השלום ייכון אם העם כולו יגלה אמונה, רצון ושאפה, יעמיק חשוב וימריא מעבר לשיגרה ולא יתן לשיגרה להאפיל על החזון.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
שישב על הארץ ויעבוד ולא רק ימריא.

מנחם סבידור (הליכוד):

עלינו להבליט את קרבתנו הגזעית והלשונית, עלינו להבליט את המאחד יותר מאשר את המפריד. עם ישראל, אדוני היושב-ראש, ידוע כעם הבשורה. מתמיד היינו מלאכי הבשורה לעולם ולאנושות כולה. גדולי הבשורה צמחו מבין עמנו. לצערי הרב השינוי הראי-דיקאלי הגדול שמתחולל במאה הזאת הוא השינוי באלימינאציה של התנ"ך, ספר הספרים נעלם מה-תודעה של אוכלוסיית העולם רובה ככולה. לא בהודו ולא בסין יודעים מה זה ספר הספרים וברוסיה מטפ-חיים שיגאה ואיבה כלפי ספר זה. גם מערכת היחסים בינינו ובין הערבים, בינינו ובין מצרים, תלויה במידה לא פחותה מטיפוח ערכי הנביאים ומהעמקת התודעה של חזונם. לכן אני מציע לכנסת ולממשלת ישראל שעם חתימת החוזה יוקם מיוחד שיורכב מטובי המוחות שלנו בתחומי הפסיכולוגיה, הסוציולוגיה, ה-מורחנות, והצוות הזה יכוון את הממשלה ומוסדותיה והוא יצביע לעם על הדרך לקירוב לבבית. זה חשוב יותר מכל התיכנונים הכלכליים והפירוויקטים המשניים.

מעל במה זאת, חברי הכנסת, צריכה לצאת היום קריאה לעם ישראל בתפוצות עלינו להשתמש בכל הפעולות ובכל האמצעים כדי להשיב את היורדים ארצה. עלינו למצות את מלוא הפוטנציאל של העלייה מהמערב. הרבה תלוי, גם בינינו לבין המצרים, גם בינינו לבין עם ישראל כולו, במעשינו בארבע-חמש השנים הקרובות. שומה עלינו לגייס את כל הכוחות בעם, את תנועות הנוער, להקים מועדונים וולונטאריים, לממן יצירות אקלים לחיזוק המרקם החברתי ויצירת חוסן מוסרי ותרבותי לקראת תפנית החברה הסגורה הזאת, המבודדת הזאת — ישראל — לקראת המפגש עם התרבות האיסלאמית במזרח התיכון.

מעל במה זאת צריכה גם לצאת קריאה לאחינו ערביי ישראל, אחי מדינת ישראל אשר יכולים לת-רום רבות כדי לבנות את הגשר וכדי לעודד את תה-ליך השלום. עלינו גם לפנות לערבים אשר גרים בשטחים ולומר להם שאם הם יטשו את השנאה, את האיבה ואת השאיפה להשמיד ויגלו תוך כמה שנים את הרצון לחיים משותפים הרי תימצא גם מתכונת רצויה לפתרון הבעיה שלהם בדרכי שלום.

פילוסוף צרפתי, רבתי חברי הכנסת, אמר פעם שאקט של כניעה לבית נישואין עדיין איננו עושה את הנישואין למוצלחים. שני בני הזוג צריכים לעמול קשה כדי שההתקשרות תעמוד איתן.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
מה כן עושה?

יופי שירי (המערך):
בשביל זה אתה צריך פילוסוף צרפתי?

מנחם סבידור (הליכוד):

אילו היה כאן ראש הממשלה הייתי גם משמיע הערת ביקורת כלפיו מכיוון שאני חושב שגדולה הש-עה מחייבת היום התמקדות והתרכזות בחזון, המראה למרחקים ולא התרכזות על כל תג וסיג בתוך החזון.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
יפה, אתה צודק.

מנחם סבידור (הליכוד):

האתגר מעכשיו, חברי הכנסת, טמון בנספח מס' 3 של החוזה, שם האתגר של כולנו. שם מדובר על היחסים התרבותיים, על התקשורת, על מערכת היחסים הכלכליים שתהיה בינינו לבין מצרים. אם אנחנו נש-כיל למלא את הנספח הזה תוכן וניתן תנופה ליחסי שכנות, למערכת יחסים תרבותיים וחברתיים — בלא התנשאות ישראלית טיפוסית ובלי לשגר כ"אמבאסאדור-רים" ראשונים ספקולאנטים מכוערים — הרי שא-נחנו נתרום לתנופת השלום ולדינאמיקה שלא רק תשפיע על מערכת היחסים שבינינו לבין מצרים אלא גם תקרב לבבות באזור כולו ותקדם את השלום ב-ינינו לבין כל השכנים. לי אין ההיסוסים ובלבי לא מקננים הספקות הרבים כמו בקרב רבים מחברי הכ-נסת. אני רוצה לצאת מהדיון עם אמונה, עם שאיפה, אני רוצה להמריא למרחקים של אחוות העמים ושל חיי שכנות בינינו לבין הערבים, שני עמים אחים באזור הזה.

למה חברי הכנסת שילנסקי, ידידי, צריך להעלות היום זכרונות לא כל כך נעימים מן העבר בארץ השכנה הגדולה? למה לא להעלות על נס את שני הנאומים הגדולים של שני פרקליטים מצריים שהגנו על אליהו חכים ועל אליהו בית-צורי הי"ד, אלה שהתנגשו בלורד מוין — ואני אז שירתתי במצרים — הרי שני הנאומים של שני הפרקליטים היו "אני מאשים" נגד הבריטים שבגדו בעם היהודי. והרי כא-שר עמדו לבצע את גזר-הדין יצאו סטודנטים מצריים בהמוניהם כדי למנוע את גזר-הדין וכמה מהם נהרגו על-ידי שוטרים בשפות השליטים האמיתיים של מצרים דאז, הבריטים, למה לא להעלות על נס את אלה ואת הרעיונות של מוסטאפה כאמל וגולול פאשה ולא חסן אל-באנה?

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
יש אנשים שמפחדים מן השלום.

מנחם סבידור (הליכוד):

חברי הכנסת, תפקידם של המנהיגים הוא בקביעת מדיניות, בחריצת הכרעות ובקבלת החלטות אבל אין מנהיגים מסוגלים לשנות, במחיידי ועלידי החלטה, אמונות והרגלים המושרשים בעם. זהו תהליך ארוך מאוד. לשנות הרגלי חברה ומנהגי עם דרושים הרבה יותר זמן ומאמץ מאשר הזמן והמאמץ הדרושים להמ-ציא המצאה או לגלות תגלית מדעית, טכנולוגית, או אפילו לגבש חוזה כפי שאנחנו רואים אותו היום על שולחננו.

הממשלות ושלושת המנהיגים נתנו לנו את ה-מכאניסם. איך הם קוראים לו בחוזה — "The instru-ment of Peace". השלום לא ייכון על-ידי מכאניסם.

לקים לאוהבי השלום ולאויבי השלום. שמענו כאן, לצערי, התבטאויות מתנשאות של כמה חברי כנסת בסגנון זה. כולנו אוהבי השלום והשלום הוא אכן ערך עליון המבטא את ישותנו ואת כמיהת כולנו. אולם ברגע חמור זה טוב נעשה אם ננהג בכבוד הדדי, בסבלנות ובסובלנות לגבי תפיסותיהם, הירדו תיהם ומשאלותיהם של רבים מאתנו המבטאים הלכי רוח בציבור.

אין מאן דפליג כי עצם חתימת הסכם שלום עם הגדולה שבמדינות ערב מביאה — אנו מקווים — לעידן חדש ביחסי ישראל ושכנותיה. אך אל נטשטש את העובדה כי הגורם העיקרי של הישג זה הוא בעיות הבטחון והנפט שבאזורנו — המצב בקרן אפריקה, ההתמוטטות באיראן, הסכנה לבארות הנפט בסעודיה — ולא הרצון לקדם את היחסים שבין ישראל למדינות ערב.

לא כך חשבנו שנקבל פני השלום שלו ציפנו ושלו ייחלנו מאז הקמתה של המדינה ואף בשנים שקדמו לה. אין שמחת המונים מתפרצת והכול מאו־פקים, הרגשת תשישות שלטת בכול וחששות כבדים מעיבים על שמינו. אין זה פחד השלום חלילה, זה הפחד שאנו עומדים בפני אי שלום. הפחד שדווקא אנו המוכנים לשלם מחיר כבד וכוואב תמורת שלום, שלום אמתי, נוטלים עלינו סיכון רב ומשלמים מחיר כבד, מחיר של שלום טוטאלי, בעד הסכם ולא בעד השלום, בעד הסכם ביניים בלבד.

שמענו אתמול את ראש הממשלה ומרוב פסיקים ונקודות יצאו ממפרשי החזון הרוח והתקווה. נותרנו בעירפול של מלל באשר הנניר סובל ניסוחים שונים אך השעון מתקדם ואנו נעמוד בפני הצורך לבצע במעשים אותן נוסחאות מעורפלות, ומעשים לא ניתן לערפל.

כנסת נכבדה, מדינת ישראל נוטלת על עצמה סיכונים כבדים המסכנים את עצם קיומה ואפיה. וי־תרנו על גבולות בטחון, על גבולות בני הגנה. נכון, ייתכן שמעמד הבטחון של היום ישתנה מחר באווירת שלום. אולם לא ייתכן שאנו נוותר על אותו ממד חיוני לפני שהרצון הטוב והמציאות החדשה באו לידי הוכחה, לפני שיש הזדמנות לחינוך מחדש של הציבור, הן בישראל והן במצרים. אסור שנולד עצמנו שולל האוטונומיה כפי שהיא מופיעה כאן בניסוחה המעורפל שכל אחד מה הצדדים — ישראל, מצרים וארצות־הברית — מפרשה בצורה אחרת היא בבחינת פצצת זמן העלולה להרוס את כל מבנה השלום אשר תחילתו לפנינו. האומנם סבורים אנו ששליטה על מיליון ורבע ערבים כחלק ממדינת ישראל הוא ייעודו? האם אנו רוצים במדינה דו־לאומית אשר בה אנו נהפוך למיעוט? האם אנו מעדיפים לחילופין מדינה פלשתינאית עצמאית—אש־פית, כפי הבנת מצרים וארצות־הברית את האוטונומיה? את סאדאת ואת ד"ר ח'ליל אנו שומעים השכם והערב ובאופן ברור בנושא זה ואת סוגרס — שליח מחלקת המדינה — ודבריו שמענו ברורות בהיותו בביקור כאן. מדינה כזאת שאי־פתה הראשונה היא לגבולות 1967 ואחר כך — גבולות 1947, ולאחר מכן רוצה היא לבוא במקום מדינת ישראל. לא ייתכן קיום עצמאי של מדינה כזאת בינינו

מנחם פבידור (הליכוד):

חברי־הכנסת ורטהיימר, אתה מומחה בכלכלה ולא בנישואין ואני מציע לך לא להתערב.

יוסי שריד (המערך):

איזה פילוסוף זה היה?

מנחם פבידור (הליכוד):

אכן החוזה הינו אקט פורמאלי וכדי שזה יתמלא תוכן, כדי שהשלום ייחפך למציאות, על שני העמים לעמול ולגייס את כל הכוחות הרוחניים, את כל המעוף ואת כל התנופה הגנויים בהם. כל ניכנס לעידן המספריים, קובעת עצמת האש, קובע הסיכום של הכוח האינטלקטואלי והטכנולוגי של הצבא.

אגב, חברי הכנסת, רק במלחמת השיחור עמדנו מעטים מול רבים. וכאן, חברי הכנסת, אני מסב את תשומת־לבכם לכך שבמלחמה מודרנית לא קובעים המספרים, קובעת עצמת האש, קובע הסיכום של הכוח האינטלקטואלי והטכנולוגי של הצבא.

יוסי שריד (המערך):

מספרים לא קובעים אבל בכל זאת כדאי להיות הרבה.

מנחם פבידור (הליכוד):

אני מקווה שנוכל לסמוך על צה"ל שיוכל לקדם פני כל סכנה מהצפון ומהמזרח.

אדוני היושב־ראש, מקורות החיים של מצרים וה־סכנות האורבות למצרים הם מדרום — אתיפיה, תימן הדרומית ותימן הצפונית שבה מתחוללת עכשיו מל־חמה וגם התקוממות פנימית. אני סבור והדעת נור־תנת שתשומת־לבך ומאמציה של מצרים יופנו אחרי חתימת החוזה דווקא לעבר ההוא, דרומה, ולא אליו. אילו היו לסאדאת כוונות רעות ומזימות, כפי שרבים מן החברים ניסו לשכנע, הרי הוא יכול היה לקבל בנקל את כל הסעיפים ואחר כך לבגוד ולעשות מה שאתם מתנבאים ומייחסים לו. העובדה שהוא עמד על כל סעיף וכל תג מוכיחה שהכוונה שלו טהורה.

לבסוף, יש כאלה המתנגדים לחוזה השלום וטו־ענים בהבל פה שאמריקה פשטה את הרגל. אם הם אינם מצביעים על אלטרנטיבה וכך שוללים את מקור העצמה היחיד של ישראל שבלעדיו ישראל אינה לא מעצמה ולא מעצמונת. חברי־הכנסת משה שמיר שמכנים את אמריקה בין פושטי הרגל אינו יודע מה הוא סח. זה הבל פה. ההיסטוריה גדושה בהזדמנויות שהוזמנו. אני מברך את שלושת המנהיגים, בראש וראשונה את ממשלת ישראל, שלא ציר־פו את ההזדמנות ההיסטורית הגדולה הזאת לשרות ההזדמנויות המוחמצות שבהן ההיסטוריה גדושה. נצא מכאן בתנופה, בשאיפה ובתקווה שנעשה את השלום בין העמים באזור לתועלת כל האזור.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת־הכנסת אשל, ואחריה — לחברי־הכנסת נסראלדין.

תמר אשל (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אין אנו נח־

הופקרו. לצערי לא זו המציאות השוררת במקומות אלה ואף בבקעה אנו שומעים קולות של אכזבה מהת-ייחסות הממשלה למתיישבים שהלכו בשליחות כולנו. לב ההסכם שלפנינו הוא הנספח השלישי על ה-נורמאליזציה. הוא אשר יוכיח אם אכן מדובר כאן בישראל ככלי משחק, אם מדובר על נסיגת ישראל מנכסי בטחון או שמדובר כאן על יצירת רקמת חיים חדשה בין ישראל לבין מצרים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
נסיגה אל השלום מן המלחמה.

תמר אשל (המערך):
אני מצטערת שהוחלט שהמשא-ומתן על הסכמים בענייני מסחר וכלכלה ובענייני תרבות יתחיל רק שיש חודשים לאחר סיום שלב א' של הנסיגה לקו אל-עריש-ראס מוחמד, ושלא צוין כל תאריך יעד לסיום משא-ומתן זה.

יגאל כהן (הליכוד):
יש תאריך יעד אחר.

משה שמיר (הליכוד):
לא, לא יהיה שום יעד. הכול כזב. איש לא מת-כוון לנורמאליזציה.

תמר אשל (המערך):
למה הולאקונה הזאת? למה אי אפשר להתחיל במשא-ומתן בנושאים אורחיים חשובים אלה תוך כדי ביצוע שלב א' ולקבוע תאריך לסיום המשא-ומתן כדי שלא נעמוד בפני מצב תיאורטי שהתהליך נמשך זמן רב כל כך, עד שכמעט לא תיוותר אפשרות להור-כתת הרצון הטוב בהגיע תורו של שלב ב', של הנסיגה הטוטאלית מסיני.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
את פשוט טועה מבחינה עובדתית.

תמר אשל (המערך):
אינני רוצה להתייחס לדברייך. אתם משתלטים על הדיון הזה כאילו הוא דיון דו-סטרי ביניים ובין יתר חברי הכנסת. אין זו זכותכם ואני מתעלמת מכם לחלוטין.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
נראה אותך מתעלמת. את לא יכולה להתעלם מהמציאות.

תמר אשל (המערך):
חברי הכנסת, אנו מקווים שההסכם שלפנינו הוא ראשית תהליך, אנו מקווים כי הוא יפתח סיכויי לש-לום, אך אסור לנו להשלות את עצמנו. כפי שאני חוששת מהסכנות החיצוניות אני חוששת גם מה-סכנות הפנימיות. אורבות לנו סכנות בגלל היותנו חברה אשר התרגלה לחיות בתנאי לחץ ומתחי בטחון. האם תהיה זו חזקה דייה כדי לפעול בתנאי רפיון המתח? האם נדע לנצל את העידן החדש לשיפור מערכותינו הפנימיות, למשיכת יהודים שיבואו אלינו ויהיו שותפים פעילים בבניין הארץ וחברתה? התהיה מנהיגות בעלת השראה שתדע לנצל את הסיכוי של הסיכוי?

לבין ירדן. היא לא תוכל לראות את חזות קיומה בגבור לותיה הצרים ועלינו להיות מודעים לכך. אל נתנהג בקלות ראש וניתלה בניסוחים הניתנים לפרשנויות שונות. יש צורך לומר דברים ברורים: הסכם זה לא ישמש דגם לגבולות המזרח והצפון, לא נחזור לגבולות 1967 — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):
כן ישמש דגם. כן ישמש דגם. כי אם לא ישמש דגם לא יהיה שלום, וזה מה שאת רוצה.

תמר אשל (המערך):
שמעת על הביטוי "איסתר בלגינא קיש קיש קריא"? כדאי שתזכור זאת ואל תהיה זה ההופך את כל הדיון הזה לוויכוח בינינו ובייך. אינני מק-בלת זאת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
או אל תקבלי. על אפך ועל חמתך זה הדגם גם אם לא תקבלי.

תמר אשל (המערך):
האוטונומיה תהיה הסדר מעבר בלבד כאשר נב-טיח אזורי בטחון וגבולות בטחון למדינת ישראל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
יהיה הסדר מעבר לעצמאות.

שלמה הלל (המערך):
האם חברי הכנסת מאיר פעיל מדבר בשם הממ-של? האם הוא דובר הממשלה? אמנם אין נציג של הממשלה באולם אבל לא הוא צריך לענות. אני מציע שהישראלי קבע אם חברי הכנסת מאיר פעיל מייצג את הממשלה.

משה שמיר (הליכוד):
הוא מייצג את מדיניות הממשלה.

שלמה הלל (המערך):
הוא אומר שהוא מייצג 20% בממשלה וזה גם כן משהו.

תמר אשל (המערך):
ירושלים בירת ישראל לא תחולק. עדיין מרהף עלינו הסיט של הוויתור המהיר על הישגים בפיתחת-רפיח ובמרחבי סיני, ישובים שהוקמו מתוך תפיסה בטחונית. הפחדים והחששות כי חרב העקירה מאיימת על ישובים נוספים הביאה לרפיון בין המתיישבים. אני קוראת לממשלה: דאגו לתושבי ימית, אופירה, פיתחת-רפיח לא רק בדיבורים אלא במעשים. אל תהפכו אותם לבני ערובה. הבטיחו ואת חייהם הנור-מאליים, את פרנסתם ואת חייהם בתקופת מעבר קשה זו.

משה שמיר (הליכוד):
צריך להבטיח שהם יישארו על אדמתם. זה מה שהם רוצים ולא פיצויים הנשלחים לעבדים ככופר נפש.

תמר אשל (המערך):
כדי שימשיכו לשבת במקומם מתוך ידיעה שלא

חלק מהבעיה הכללית של אזורנו, שהיא אשר דחפה את סאדאת לבוא לישראל והביאה למפגשים הרבים שהיו בין נציגי ממשלת ישראל לבין נציגי ממשלת מצרים. עלינו לזכור את קבלת הפנים שנערכה למש"לחת ישראל בראשות ד"ר בן אלישר במצרים, את היחס והכבוד שנקרמו בין שרינו — השרים ויצמן ודיין — לבין שרי מצרים, ויש לברכם על עבודתם הטובה למען השלום. עובדות אלה מחייבות אותנו להושיט יד לעבר היד המושטת לעברנו כדי שההיד התחלה מובילה להמשך מוצלח ולשינוי יסודי במערכת החיים שבינינו לבין מצרים באופן מיוחד ואולי גם בינינו לבין מדינות ערביות אחרות.

חברי הכנסת, ברגעים היסטוריים אלה חובה נעימה היא לי להזכיר את חלקם של האזרחים הדרוזים וה-צ'רקסים במדינת ישראל אשר כרתו ברית דמים עם היהודים בארץ זו בהגנה על המולדת המשותפת לנו ובחתימה לקראת היום הגדול הזה של עשיית השלום. על כולנו לזכור כי כשם שהדרוזים שימשו נדבך חשוב בהגנה המולדת כן יש לראות בהם גשר אל החברה במזרח התיכון למען קירוב בין העמים ולמען הצלחתו של השלום היקר הזה. כמו כן רצוני לציין את פעלם הטוב של חלק גדול מהאזרחים הערבים אשר השתלבו באופן מלא בחיי המדינה והיו לגורם חשוב בפיתוחה של הארץ. הם פעלו לא מעט למען קירוב לבבות והבנה הדדית.

לבסוף, רצוני לברך את ראש הממשלה ואת הש-רים דיין ויצמן ואת כל חברי ממשלת ישראל על ההישגים הטובים שהביאו לעם ישראל לטובת ישראל.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אומר כמה מלים בשפה הערבית.

(להלן תרגום הדברים מערבית לעברית)

אדוני היושב-ראש, הוויכוח המתקיים היום סביב חווה השלום שעתידי להיחתם בין ישראל ומצרים בא לפתוח דף חדש בחיי האזרחים של שתי המדינות. הוא בא לאחר שלושים שנות איבה ומלחמות מת-מידות. כאן אני חייב לברך את עושי השלום שהק-דישו לכך מחשבה רבה, את מר מנחם בגין, ראש ממשלת ישראל, את מר מוחמד אנואר סאדאת, ראש הרפובליקה המצרית-הערבית, אשר גילה אומץ לב וחוש פוליטי מעולה שלא נתגלו אצל אחרים ממנהיגי המזרח התיכון. השלום שאנו מצפים לו יפתח דף חדש בין שתי המדינות ויעודד את הכלכלה ואת החברות היש-ראלית והמצרית, אך, מעל הכול, הוא ישים קץ למל-חמות ולהרג בני-אדם ולזעזועים חברתיים בנושא מכ-איב זה. דבר זה, לכל הדעות, לא הביא ברכה לאף צד מהצדדים, לא למצרים ולא לישראל.

מכנסת ישראל, מקור הדמוקראטיה והשוויון, פונה אני למנהיגי הגדה המערבית ומבקש מהם לנהוג בת-בונה ולהשתמש במצפון ובשכל הישר. אל לכם לתת יד ל"באלאגן הפוליטי" שהיה עד כה. מי כמכם יודע את חשיבות האוטונומיה. לא השגתם כמיה לא בתקופת התורכים, לא בתקופת המאנדאט הבריטי ואף לא בתקופת המלך הירדני חוסיין. על כן, לא נשאר לכם אלא לנצל הזדמנות פז זו ולקבוע בצורה הב-ורה ביותר שאהם מקבלים את הצעת ראש ממשלת

חברי הכנסת, אין לבי שלם עם הסכם זה למרות הסיכוי שהוא מביא להתהליך של שלום. אני רואה נכוחה את הסכנות הרבות ואת הבעיות הבלתי פתורות אשר באות בעקבותיו. אך עם חששותי אני מקווה ומתפללת כי לא נמנע נדע לעמוד על משמר עצמאותנו, חירותנו הרוחנית ובטחוננו.

הו"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת נסראלדין, ואחריו — לחברי-הכנסת אמורי.

אמל נסראלדין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יותר משלושים שנה עברו על קיומה של מדינתנו כאשר בניה דחו את החרב שהופנתה אלינו כמעט יום יום, שעה שעה. תקופה ארוכה ניסינו להגיע לשלום, רצינו לשנות את האווירה, המחשבה והעשייה המלחמתית אשר לא פסקו מלפעול כאשר מטרתן הרס כלכלי וחברתי וא-בדות כבדות בנפש. למרבה הצער לא קם מנגד המנהיג שיושיט לידנו המבקשת שלום את ידו. לכן כך נראה אזורנו במשך שלושים שנה ויותר, אזור בעייתי המשתוקק לחיים שקטים וידידותיים.

והנה חל שינוי במערכה הפוליטית בשנת 1977 כאשר הליכוד עלה לשלטון ופעל הצד הפסיכולוגי, בנוסף למאורעות המתחוללים באזור, אצל הנשיא סא-דאת. זוכר אני ביום רביעי, ה'18 למאי 1977, נש-אלתי על-ידי קריין שידורי ישראל בשפה הערבית על עתיד היחסים בין מדינת ישראל לבין מדינות ערב. אז אמרתי: השינוי שחל מבחינה פוליטית יש-פיע לטובה על הרצון להגיע לשלום. ועוד הוספתי ואמרתי: "מאמני אני שתוך שישנה חודשים יבקר מנחם בגין, ראש הממשלה, באחת מארצות ערב או ההיפך, בארצנו יבקר אחד ממנהיגי ערב לשם הת-דיינות על עתיד השלום באזורנו". השאלה הזאת הופ-נתה גם לאחד מחברי הכנסת אשר דחה מכול וכול את האפשרות להגיע לשלום בתקופת שלטונו של הלי-כוד. לשמחתי אני צודקתי, הנשיא סאדאת נענה לקרי-אתו ולהזמנתו של ראש הממשלה וביקר בארצנו בחודש נובמבר 1977. בביקורו של הנשיא סאדאת אמרתי לו: "נלאינו ממלחמות; אתה לוחם ותיק אשר שיכל את אחיו במלחמת יום-הכיפורים, גם אני לוחם ישראלי ואב שכול אשר בנו נפל באחת ממערכות ישראל. למרות הכאב והשכול רוצים אנו בישראל בשלום אמיתי, צודק ויציב. משום כך אני מציע לך אדוני הנשיא שתשלים את מעשיך הטובים בכך שתח-תום על חווה השלום ללא היסוסים והתחשבות בהת-נגדותם של מנהיגי ארצות הסירוב הפועלים כיום ויפעלו בעתיד נגד השגת השלום". והספתי אז וא-מרתי וגם עכשיו אני אומר: הצלחת השלום בין ישראל ומצרים תביא לשינוי רציני מאוד בחייו הבט-חוניים והכלכליים של האזור.

חברי הכנסת, אין לי ספק שיש בעיה קשה מאוד של חוסר האמון שלווה אותנו באזור במשך שלושים שנה והוא מוסיף שמן למדורה. אך למרות הכול חייבים אנו לבדוק את דרכנו מחדש. ואכן אנו עומדים ברא-שיתה של הדרך החדשה כשלנגד עינינו עומדים: המהפכה באיראן, האיחוד של עיראק וסוריה, המלך חוסיין ועראפאת ואחרים. לדעתי עובדות אלו הן

הנסיון להשתמש באוטונומיה כדי להימנע מהכרעה של חלוקה, שיש עמה העברת ריבונות על בסיס הרכב אוכלוסיה וקביעת גבולות בני הגנה, סופו שיסתכם באחת מהשתיים: או במדינה ערבית נורספת בפתחם של ריכוזים יהודיים צפופים מעבר לקו הירוק מזה או — אם נתייחס ברצינות ראייה להצרת ראש הממשלה מאתמול באוני ד"ר ח'ליל — בעצירת תהליך השכנת השלום ובהדיפת כל מה שכבר הושג לאחור, וספק אם יישאר הרבה ממנו. יש צורך בהסדר של חלוקה. אין אנו צריכים לשליטה על ריכוזי אוכלוסיה ערבית ואנו זקוקים לגבול שמרחיק סכנה ולא לזה שמזמין אותה. אנו חייבים בעיצוב מפה מדינית, בטחונית ואתנית המכירה בצרכים של כל הצדדים.

אולם לא רק בתחומים המדיניים בלבד אנו זקוקים לשעה של אמת. הוא הדין בתחום החברתי הכלכלי. גם תחום זה יעמוד בסימן פעמי השלום. ומה מבשרים פעמי של זה? גבולות פתוחים? קשרי סחר, תיירות ותחבורה? תנועות הון ועבודה חפשיים? שיתוף פעולה כלכלי? האם יונח לנו מציל הבטחון? האם תיכון פה חברה פתוחה המקיימת יחסי תרבות וידידות עם שכניה?

אין ספק שברכתו של השלום תשרה עלינו כאשר יושלם התהליך כולו וייתייצב. אולם כשם שברכת השפע מעוררת בעיות חדשות כך גם ברכת השלום מעלה קשיים חדשים. ולכל זה יהיה יום המחר מאוחר. עד אז יוכבד עולה של ההיערכות החדשה. מה יהיה היקפה של זו? מה ממנה הוא בגדר של כורח מחוייב? מה מחירה הכספי ומה מחירה החברתי? עדיין זכורים לנו ימי הקמת הקו בתעלה. כאשר מחשש מוצדק להתלקחות מחודשת של האש בחפזה בנינו ובממון רב. שיעור האינפלציה שהיה ב-1969 4% הופלס כתוצאה מכך ושנת הבנייה, שנת 1970, הסתיימה ב-8%—9% התייקרות. עתה אנו עומדים ב-50% שיעור התייקרות לפחות. הגם הפעם יוכל השיעור? מזה שנתיים ימים, מאז מהפך אוקטובר, הולכים ומתרחקים הסיכויים של זוג צעיר להיכנס לקורת-גג משלו, דהיינו לרכוש דירה לעצמו. תקווה לכך עדיין יש. לך. האם היא תיהפך בעתיד הקרוב לחזון שאינו בר הגשמה? האומנם רק בניהם של עשירים יוכו בדירה משלהם? ומה יהא על הדור הצעיר שיסיים את שירותו בצבא, היידחק לטוש ולטול תרמיל ומקל נזדדים או אולי אפשר גם אחרת?

שמא נימנע מהוצאת סכומי עתק על התיישבות מתגרה בקרב ריכוזי אוכלוסיה ערבית ביהודה ובשומרון וזאת בעת ובכוונה אחת עם ההיערכות בדור?

דב שילנסקי (הליכוד):

זו איננה התיישבות מתגרה. זה יישובה של ארץ-ישראל כפי שאתה למדת אצל ברל כצנלסון.

עדיאל אמרואי (המערך):

כך אתה חושב.

ואולי אפשר להתמיד ולורז את תהליך ההשלמה של השלום כך שיצטרף גם הוא אל שאר מרכיבי הבטחון הלאומי? גם חסנה של חברה הוא מרכיב ממרכיבי בטחון זה. איוז חברה מזומנת לנו בשנים

ישראל הקוראת לכם להקים אוטונומיה בגדה המערבית וברצועת-עזה. בסוף דברי אני חוזר ומביע את הוקרתי לממשלות ישראל ומצרים שבראשן הנשיא סאדאת וראש-הממשלה מנחם בגין.

היו"ר פ. שיתמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אמרואי, ואחריו — לחבר-הכנסת פדר.

עדיאל אמרואי (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, "גדול הוא השלום", זו לשון פשוטה וממצה של חכמים שמצאו לכך הוכחה בעובדה ש"לא נטעו הנביאים בפי כל הבריות אלא שלום". אף אני סבור כמותם, ואפילו השלום שלפנינו הוא עדיין חלקי ומותנה. אף-על-פי-כן ראוי בשל כך אייחד את דברי דווקא ליום שלאחר החתימה, לימי החול של הקיץ או הסתיו הקרובים.

אכן, ההתפעמות הגדולה כבר מאחורינו. התהליך, שנפתח באקורד מרשים, התארך. ההכרה שהיתה בגדר משאת נפש ושהתבטאה בביקור בעיר הזאת ובנאום בבית הזה, דומני כי פיתנה מקום לחידוש החרדה והחשש ההדדי. הווייתו העיקרי והגדול נעשה על-ידינו כבר בשלב הפתיחה. אחרי כן היינו מתישים את כוחנו במאבקי מאסר, בחלקם על ניסוחי סעיפים ובני סעיפים. ניסוחים קולעים מונעים עילות קלות למבקשי שיבושים אך אין הם עומדים במקום שב-עקבות ההסכמה לא נוצרת מציאות חדשה שהיא בגדר חי הנושא את עצמו. תהליך המשא-ומתן עצמו, שהחל כמשא-ומתן ישיר, שינה צורה ובסופו התגלגל למשא-ומתן באמצעות מתווך. אולי סמלי לכך שטקס הפתיחה אמור להתקיים בווישינגטון הרחוקה ולא בלב האזור נשוא ההסדר. עובדה היא שבסיום משא-ומתן מייגע חורנו, ללא שינוי משמעותי, אל מה שהוסכם כבר בידי נציגינו חצי שנה קודם לכן. עובדה זו מעידה שאלמלא הסתיים המשא-ומתן כפי שהסתיים היה הכשלון מונח לפתחנו אנו. יתירה מזאת, כיוון שהרוח הגדולה איבדה מתאוצתה נפגם גם האמון ההדדי עד שנקלענו לימי השוקת השבורה של אי-ראן, שלא רק האיצה בנושאים ונותנים אלא גם הקשתה עליהם.

אולם כל זה כבר מאחורינו. עתה עומדות רגלינו ערב החתימה, בערבו של חג. אולם למחרתו נעמוד פנים אל פנים, ללא חציצה, אל מול עילת הסיכסוך וזו הבעיה הפלשתינאית. אם זו לא תמצא פתרונה היא עלולה להרעיל את כל הירקמה הרכה, שכן כמו שהנסיגה עשויה שלבים שלבים כך גם תהליך ההשקפה. למה מטעם זה אין ההצעה לאוטונומיה תשובה בפני עצמה. זו יכולה להיות פרוודור, הוראת שעה, אבל לא אמצעי לשליטה של עם אחד על משנהו. גם המה-שבה בדבר אוטונומיה אישית וכך לא טריטוריאלית היא רעיון בוסר, רעיון מסוכן, שכן אם זו איננה יודעת גבולות אלא קשורה בנפשות הפועלות, מה גבול ש-יעמוד בפניה? מי שסבור שבידו לקיים את השליטה סופו שיסתכן במדינה פלשתינאית נוספת ובגבולות 1967 או שיסתכן בהגדרה אישית של השתייכות אליה שלא תכיר במגבלות הגבולות המדיניים אלא בגבולות אתניים ודתיים בלבד.

משה שמיר (הליכוד):

האם אפשר לבקש שהכנסת תצביע?

היו"ר פ. שינמן:

אין צורך להצביע. אנו נעביר — — —

גד יעקבי (המערך):

בכל מקרה אני מציע שתעביר את ההצעה לראש הממשלה. היתה הבטחה והיא לא קויימה.

(קריאה): על דרך ההמרצה, נא לפנות לראש הממשלה.

אורה נמיר (המערך):

כבר למעלה משעה אין יושב אף לא שר אחד ליד שולחן הממשלה.

היו"ר פ. שינמן:

אין חובה כזאת.

יופי גריר (המערך):

הממשלה הזאת גם כאשר היא נוכחת היא אינה נמצאת.

אסף יגורי (יעד):

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר פ. שינמן:

אין לך רשות הדיבור.

אסף יגורי (יעד):

אבל יש לי רשות הפנייה אליך. אתה מרגיש שמשני קצות הבית מבקשים שני דברים אלמנטאריים: שנציגי הממשלה יהיו נוכחים בדיון ושתהיה התייחסות לבקשת הכנסת.

היו"ר פ. שינמן:

מדוע אתה חוזר על הדברים?

אסף יגורי (יעד):

כי הבקשה לא מולאה.

משה שמיר (הליכוד):

כנראה שר הבטחון הביא אתו ויתורים נוספים.

היו"ר פ. שינמן:

אנו מסתפקים בכך. רשות הדיבור נתונה להבר-הכנסת פדר.

נפתלי פדר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אודה על האמת שהיו לי ספקות והיססתי אם להשתתף בדיון מארא-תוני זה, ריבוי המשתתפים, ללא תקדים, נושא בחובו אפשרות של חזרות, של השמעת דברים נדושים ושח-קים, אך הנושא הוא גורלי מדי מכדי להחשות. עוד לא הועמדנו בפני הכרעה דומה בחשיבותה — להוציא את ההכרעה בעניין החלוקה — לגבי עתידה של מדינת ישראל. אין רצון להגזים אך דיון זה ייחשב לדיון היסטורי וכל הערכה שיש בה ראייה ריאליסטית תת-רום לצעידה לקראת תקופה חדשה.

נציגי ישראל ומצרים הגיעו לידי פשרה על סמך ההבטחות שנתן קארטר לישראל לחוד ולמצרים לחוד.

הקרובות? התהיה זו חברת סוחרים וקבלנים, חברה של מתעשרים מסחר בנכסי דלא-נייד, של מעסיקי עבודה נכרית זולה? אמרו לנו שהאמריקנים קיבלו על עצמם לשלם את מחירה של ההיערכות החדשה. אכן שינוי מהותי. רק לפני זמן לא רב נשכח הדבר בדיוני קמפ-דייוויד. אחרי כן התגאה ראש הממשלה שאין אנו מבקשים להכביד על משלם המסים הזאמי-ריקני ופנינו רק להלוואה ולא למענק. לאחר מכן נתבשרנו שהושג מימון אמריקני מלא על חשבון משי-לם המסים האמריקני, ושוב נכונה לנו אכזבה כשי-התברר שמדובר רק ב-3 מיליארד לירות ורק 30% מהן כמענק וגם זאת בהנאי ריבית מסחרית. אם אכן כך הדבר הרי שחובנו הלאומי יגדל כך שגם בני-שילשים וריבעים לא יסיימו את פרעונו.

האם אכן נייבא את כל שדות-התעושה, המאג-רים, הכבישים, המיתקנים והביצורים? ואולי נניח לכספי ההלוואה להזין את הארץ בסחורות יבוא, דבר שיהדוף אחורה את הישגי הייצור המקומי או שמא קופת הדולרים היא שתתמלא והלירה תסרב להת-פחת והוצאות ההיערכות ימומנו בלירות שאינן יש-אספקתן תובטח חיש קל על-ידי הדפסה נוספת? האם נמשיך במשטר של "העסקים כרגיל" ונניח לאינפ-לאציה לגאות, לפערים להתרחב ולספכרות לשגשג או אולי ננהג כמו עם עני כפי שהננו באמת? ואולי ניטול על עצמנו סיכונים בחתירה למיצוי הסיכויים? אם כך נעשה, כי אז ייתכן ונוכל לחסוך בבטון, בברזל ובאספאלט ולייעד את אלה לרווחת החברה הישראלית.

כשם שברכת כוהנים, הכוללת ברכות הריבה, חר-תמת בברכה "וישם לך שלום", לאמור שאין הברכות מועילות אלא אם כן שלום עמהן אסיים אף אני בברכה להשלמת תהליך השלום על-מנת שייכון שלום מקיף, מלא ויציב.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פדר, ואחריו — לחבר-רתי-הכנסת שטרן-קטן.

משה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להציע הצעה לסדר. הגשתי אותה בכתב.

היו"ר פ. שינמן:

בבקשה.

משה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לפני למעלה משלוש שעות הבטיח ראש הממשלה מעל דוכן הכנסת להמציא את הנוסחים המתוקנים והמדויקים, לאחר שהודה בעצמו שהנוסח שהוגש לפנינו היו בו אי דיוקים. עד עכ-שיו, שלוש שעות מאו, נמשך הדיון והנוסח המדויק אינו מונח לפני הכנסת. אני מבקש, אדוני היושב-ראש, להפסיק את הדיון עד שהממשלה תעמוד בדי-בורה, לפחות בעניין טכני קטן זה.

היו"ר פ. שינמן:

בסמכות יושב-ראש הישיבה אני דוחה את ההצעה לסדר.

נפתלי פרד (המערך):

הסכמי קמפ-דייוויד הם הבסיס והתוכן של הסכם השלום.

אם ברצוננו לשמור על אופיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית אין אנו צריכים לחתור לפתרון פוליטי שיגדיל את המיעוט הערבי לכדי יותר משליש של האוכלוסיה במדינה. זהו אבסורד שאין להשלים עמו. זוהי קונצפציה שאיננה מקובלת על העולם הן נאור ונודחית, על הסף, על-ידי כל הערבים המוכנים ללחום נגדה עד קץ כל הימים. זה נוגד גם את הצינונות.

רב שילנסקי (הליכוד):

הוא נעשה קיצוני, הוא דוגל בשתי גדות לירקון.

נפתלי פרד (המערך):

יש לנו אינטרס בטחוני מוגבל בגדה וברצועת עזה וחו לא. ההנחה כאילו סאדאת יגלה אדישות לעתידים הפוליטי של הפלשתינאים התבדתה. זו אש-ליה ומוטב להשתהדר ממנה בעוד מועד. סאדאת לא ישלים עם זה שמיליון ערבים פלשתינאים יהיו נתונים תחת שלטון ישראלי לאורך ימים. בידודו בעולם הערבי מוסיף משקל יתר לעמדתו העקרונית בנושא זה. מי שעניינים בראשו רואה כי סאדאת אינו יכול ואינו רוצה להינתק מהעולם הערבי. במבט דיכומי, לקראת שלום כולל, גם מבחינתנו הדבר איננו רצוי. בהתחשב בעובדה שהאוטונומיה מעוגנת בהסכם השלום ואין מניס ממנה מוטב לחפש ולמצוא לשון משרתת עם קהיר בסוגיה זו.

לדאבוננו אין בהירות למושג האוטונומיה ודומני שהממשלה מכסה במכיוון מושג זה בערפל סמיך על קל לה להביא את העם והכנסת למכנה משותף כי בסיס חוסר הבהירות ואי חשיפת העובדות. כמובן, יש מקום לחרדה ולחששות כי הפירושים הסותרים של הצדדים הם בבחינת פצצת זמן. תכנית האוטונומיה שהיא לתקופת מעבר בלבד איננה פותרת את בעייתם הלאומית של הפלשתינאים. והרי לב הבעיה, כמו בעבר כן גם עתה, הוא הבעיה הפלשתינאית שלה יש למצוא פתרון הולם שיממש את ההגדרה העצמית של הפלשתינאים בלי פגיעה בריבונותה וב-בטחונה של מדינת ישראל. בלי נכונותה של ישראל לסגת מיהודה, משומרון ומרצועת-עזה אל גבולות שיתקנו משקולי בטחון הכרחיים אין להעלות על הדעת שפתרון כזה יימצא.

אלם אין השעה כשרה לעסוק עתה בהסתייגויות מעניין האוטונומיה. האוטונומיה היא חלק בלתי נפרד של ההסכם ויש לקבלה כנתון. ברור שיהיה מקום לדון בה בהמשך המשא-ומתן. תושבי יהודה ושומרון מקדמים את השלום בזעף ובזעם. הגדה רוגשת. המ-שאי-ומתן של האוטונומיה ליווה כנראה לא רק בידי אבנים ובהבערת צמיגים על-ידי תלמידים. הגדה תלך ותתחמם והאלימות תלך ותתגבר. נקווה שלא ניגרר אחרי הפרובוקאציות ולא ניתן להן להשפיע על התהליך המדיני. כוחות המגן שלנו ידעו לשכך את הסערה ולבלום את האלימות אולם זאת בתנאי שלא יישפך שמן למדורות אש על-ידי אנשי "גוש אמונים" מזרע יינים הנוטלים את החוק לידיהם והמביאים לשפיכות

נאומו של נשיא ארצות-הברית בכנסת היה ההתחייבות האיתנה ביותר שנתן נשיא אמריקני אי פעם לבטחון ישראל.

משה שמיר (הליכוד):

האם שמת לב שהיא אמר "בקינטקסט אף פיס" בכל ההבטחות? הכוונה היתה: אם תקבלו את התכ-תיב תקבלו את ההבטחות.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

השלום אינו תכנית.

נפתלי פרד (המערך):

גם למצרים ניתנו הבטחות רבות בתחום הכלכלי והעצבאי. אולם בלי האינטרס ההדדי, לא הלחץ ולא הבטחות העזרה היו מחוללים את המפנה להסדר. שתי המדינות שילמו מחיר גבוה בעד השלום. אנחנו נפ-רדים משטחים שהיו בידינו כפקדון לשלום ומצרים משלמת בבידודה — שאנו מקווים שהוא זמני — בעולם הערבי אך בל נשכח כי מלחמה היא מחיר גבוה לאין ערוך מזה ששלום על-ידי שני הצדדים.

הממשלה ניהלה את המשא-ומתן עם מצרים בצורה מאכזבת, ללא גילוי שמץ של דמיון. כל מה שהושג עכשיו ניתן היה להשיג באינסמפליה ובקמפ-דייוויד אי-במחיר נמוך יותר. כל המאמצים והטרחה שהושקעו בליטוש ההסכם, בעמידה על קוצו של יוד בכל סעיף ובכל תג, וכל תעלולי הטיפוס של שרים מסויימים, שליוו את המשא-ומתן, גרמו להתמשכות ולהקשחת עמדותיו של סאדאת. בינתיים נתחוללו באזורנו תמור-רות אשר החלישו את ארצות-הברית וגם את מצרים והן נושאות סכנות אף לישראל. מצב זה קירב את כל שלושת הגורמים לרעיון שיש להחיש את ההסכם לפני שיהיה מאוחר. נכון, האלטרנאטיבה היתה בין שלום למלחמה וטוב שהועדף השלום. ברי שעדיין לא יהיה זה שלום כולל ולתהליך החדש צפויים עוד זעזועים ושיבושים. כל זה נכון וברור אך עובדה היא כי השלום הופך ליעד קונקרטי הניתן להשגה ולא עוד חזון לאחרית הימים.

גם אין טעם ללעוג בשעה זו לבגין על שהוא מגשים את דרכה המדינית של תנועת העבודה ש-קיבלה את עקרון החלוקה, על שהוא מתכחש לעצמו ולדרכו ההיסטורית והוותק על הסכם שהוא ברוח המ-דינית שנגדה הוא לחם כל חייו. זהו לעג ההישג-טוריה אבל אין הדבר צריך להעיב על גודל ההישג של שלום בין מצרים לישראל.

רקמת היחסים המצרית-הישראלית החדשה תיצור רקע למציאות חדשה באזור. הדינאמיקה של השלום תוביל לשינוי ביחסי העמים באזורנו מעבר להסכם הדר-צדדי שבין ישראל למצרים. בהסכמי קמפ-דייוויד שבגין יחתם עליהם בשבוע הבא כתוב שהשלום עם מצרים כרוך בנכונותו לדון ב"הזכויות הגליטמיות של העם הפלשתינאי".

משה שמיר (הליכוד):

הוא לא עומד להתווסף על הסכמי קמפ-דייוויד. חבל שתכנס שגיאה לפרוטוקול. הסכמי קמפ-דייוויד כבר נחתמו לפני שנה.

מנהיגה של אומה מכריז שהוא מוכן להקריב מיליון חיילים הרי שגם אם הדברים נאמרים למען הרטוריקה בלבד ורק בהלך פיו הוא מוכן לאבד מיליון איש, זה מזהע ומרתיע. לצערי גם בחזוה הנדון כעת אינני רואה אלא נסיון אחר לקבל בחזרה, בדרך מעט שונה אולי גם מעט חדשה, את מה שהוא לא קיבל בדרך האלימות.

אמת, לבי מלא לבטים לגבי השאלה הבסיסית כיצד תוכל אומה להמשיך ולחיות "על חרבה". ברכה זו כידוע לכולנו לא לנו ניתנה. אבל לעתים אני חשה כי מצבנו דומה לאותה קדרה שבפתגם המדרשי האומר: "נפלה אבן על הקדרה — אוי לקדרה כי נשברה; נפלה הקדרה על האבן — שוב אוי לקדרה כי נשברה. בין כך ובין כך אוי לקדרה". בין כך ובין כך אנחנו תמיד הנפגעים.

מקובל בכל משא-ומתן בין שני צדדים כי כל צד מנסה להפיק ולהשיג הישגים מאקסימאליים מהצד שכנגד. זה מקובל וזה לגיטימי. אבל תנאי ראשון וקודם לכול הוא יחס של כבוד הדדי והערכה. אם אמנם אני רוצה בכנות לכרות אתך ברית ולקיים אותה אני חייבת להוכיח זאת לפחות ביחס חיצוני מכבד ובהימנעות מפגיעות. לצערי אף לכך אין הור' כחה. עדיין זכורים לכולנו המאמרים הארסיים של העתונאי אניס מנצור ואין להניח כי במצרים יעז עתונאי לפרסם מאמר פוליטי על דעת עצמו. נוסף לזה יש לזכור גם את גלי ההשמצות והעלבונות שלהם וזה ראש הממשלה במשך השנה האחרונה. כאשר צעד כלשהו שלנו או אמירה או פעולה כלשהי לא נראתה לצד שכנגד מייד באה תגובה, תגובה בוטה ומעליבה — —

אורי אבנרי (מחנה שלי):

נשיא מצרים בא לבית הזה, דיבר מעל הדוכן שאת מדברת עליו היום. זה לא כלום בעיניך? הוא בא בעיצומו של מצב מלחמה, זה לא כלום בעיניך?

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

אני מכירה את עמדתך ואינני באה לשנותה. אני באה להגיד את אשר עם לבי ועם מחשבותי ותן לי להגיד את זה. אני מכירה את דעתך ואינני צריכה לענות על הדברים שאתה רוצה להטיל עלי. בבי קשה, לא הפרעתי לך.

— — וראש הממשלה הבלג ומחל על כבודו בלי לחוש כי זו אינה פגיעה אישית שזכותו למחול עליה אלא זאת מדיניות מכוונת לשם הפגנת עליונות של הצד שכנגד, וכך להחדיר אותה לתודעת העולם. אי ההגבה מצדנו התקבלה כחולשה שהומינה לחצים ודרישות לויתורים. אנחנו היינו חייבים להתחשב עם הצד שכנגד ואתם, חברי הכנסת, זוכרים היטב את ההערות שסאדאת במצב קשה וכו', אך הם לא היו חייבים להתחשב בנו תמורת התחשבותנו. אי-סימטריה כזאת ביחסים שבין שני פארטנרים, לכי אורה שווים, מערערת אפילו אמון ראשוני ומעוררת דאגה וחרדה בלב. ואני שואלת, חברי הכנסת: האם אנחנו לא חשים בחרדה? האם אנחנו רוצים להיות מרומים? בבקשה. ועוד אני שואלת: האם בתנאים כאלה מותר לסכן כל כך הרבה בשביל סיכוי קטן כל כך?

דמים. תנאי חשוב עוד יותר הוא להפסיק, ולאחר, את מסע ההתנחלות הגורם להקצנה לאומנית משני הצדדים והמערים מכשולים בדרך למציאת פארטנרים ערבים נוספים למשא-ומתן לשלום. ההתנחלויות ש' בוצעו בשנים האחרונות מתגלות עתה כמלוא הבעייתיות שלזון. נזרעה רוח ועכשיו קוצרים סופה. ההתנחלויות אינן תורמות לדו-קיום בשלום בין יהודים וערבים; נהפוך הוא, הן מגבירות את האויב. רוב העם תומך במהלכים המדיניים אך לא מן הנמנע שאלמנטים לאומניים מיליטאנטיים ינסו לשבשם — כפי שהוכיחו בהתנהגותם אנשי "עפרה" — ולא יקבלו את מרות הממשלה. המשך ההתיישבות ביהודה ושומ' רון אך יחמיר מצב זה והממשלה עלולה להימצא בס' תירה שאין ממנה מוצא.

ההסכם איננו סוף פסוק כי אם תחילת פרק חדש ביחסים עם הערבים. עוד דרך קשה וארוכה לפנינו עד שנלמד לחיות ביחד.

דו"ר פ. שיינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שטרן-קטן, ואחריה — לחברת-הכנסת וירשובסקי.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודעת לשעה הגדולה והגורלית שבה אנו עומדים על פרשת דרכים בין חתימת חזוה ואי-חתימת חזוה. צר לי כי אינני יכולה להגדיר מעמד זה אחרת. הלוואי שיכולתי לומר: בין שלום ואי-שלום. הלוואי שיכולתי להתלהב כפי שאחדים — ורק אחדים — מחברי הכנסת התי' להבו והעלי על נס את הסיכויים הגדולים שעומדת להביא לנו התתימה. אני גם מודעת לטיעון כי במאה ה-20, בעולם החפשי, אין מקום לכיבושים ולהשתלט' טות. אבל במה בדברים אלו? כאשר הכיבוש בא כתוצאה מתוקפנותו של הכובש. אבל שינה המצב כאשר הכיבוש אינו בא לשם כיבוש אלא כתוצאה מתוקפנות ולשם התגוננות. במשך כל שנות קיומה של המדינה לא ידענו מנוחה. התוקפנו ושוב הות' קפנו במטרה אחת, להשמידנו. די אם אזכיר את הפדאיון שקדמו למיבצע "קדש", או נאלצנו לצאת למלחמה, לא למלחמת כיבוש אלא כדי להתגונן. וא' חרי ככלות הכול, לאחר שיצאנו ממיבצע "קדש" כשי' ידנו על העליונה, נירשנו להתחזיר. נדרשנו והחזרנו הכול ובתמורה נשארנו בידינו הבטחות אחיגיות של ארצות-הברית: שיט חפשי והבטחות אחרות שבע' בור פחות מעשר שנים הביאו לנו מלחמה חדשה. אלה דרכי הצדק של העולם שכביכול אוהד אותנו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חשוב כי נזכור ונזכיר ליפי הנפש כי לפני מלחמת ששת הימים לא היה קיימת בעיית סיני, עזה, לא יהודה ושומרון ולא הגדה ולא כל השמות האחרים שתרצו לקרוא לזה. וגם אז לא אנחנו איימנו אלא איימו עלינו. ושוב נסחבנו לתוך מערך מלחמתי, שבשבילנו הוא נורא אבל לא כך הוא בשביל הצד השני שקרא ומשך אותנו לתוכו. ולמה לא? מה יש לו להפסיד? צליל — מה טוב; ואם לא — שוב יקבל הכול בחזרה. יאלה שמא תאמרו: יפסיד חיי אדם. נכון. כל אם שכולה, כל יתום וכל אלמנה מלחמה כאבם שווה. כאב השכול והיתמות אינו מכיר גבולות. אבל כאשר

אבי האומה לאפיקים יצרניים ולפיתוח מקורות יצירה וייצור. ואילו אצלנו, מולנו עומד שלום שונה, שלום מאיים בפיתוליו, שלום המקרב סכנות במקרה של "והיה כי תקראנה מלחמה", שלום רווי מתח, חרדה, עצב וכאב. אין לי ספק כי כך מרגיש חלק גדול של העם. גם בתוך הנאומים ששמענו אתמול והיום מעל במת הכנסת נשמעו אנחות. דיינו אם נשווה את תגובתו של העם לבשורת השלום לפני שנה לזו של עכשיו.

ובנוסף לכל זאת, טרם חדרה לתודעתנו המשמעות החינוכית-הערכית של מה שעומד להתרחש, ודבריו מכוונים במיוחד להורדת הישגים בפיתחת-רפח. אלה שהלכו לשם, הקימו ישובים בשליחות העם, יצרו וכעת יצטרכו לרדת. יישוב ארץ-ישראל שהיה עד היום ערך וסמל לתחייתנו הלאומית הופך היום למטרד. במו ידינו אנו דורסים היום אידיאלים שעדיהם בנינו ונבנינו אתמול. ומניין נשאב כוח לבנות היום ומחר?

נחרדתי לשמוע את הטיעון כי צריכים את החוזה כדי להוכיח לבנינו שהמדינה עושה ומממנה את כל הדרכים למען השלום.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
את פשוט מתעלמת מזה שאנו חיים באזור.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
האם אין בידינו די הוכחות? האם לא ויתרנו מספיק גם מלכתחילה וגם לאחר מעשה? האם כל כך קצרי ראייה וזכרון הם הבנים היום? ואם אמנם כך הוא, התופעה מאייגה ומצריכה התייחסות מיידית ו"בדק בית" כלפי פנים.

ומכאן כלפי חוץ: אני ערה למציאות המרה והכואבת כי החוזה ודאי ייחתם ואת הנעשה לא נוכל להשיב. אני יודעת זאת.

סגן ראש הממשלה י. דיין:
תברכי "שהחיינו".

אורי אבנרי (מחנה שלי):
ברוך השם, ברוך השם.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
אולם, כפי שכבר ציינתי לפני כן, ראשית הדרך כבר החלה. והשאלה היא מה נעשה ביחס לסיכון האורב לנו בשער. האם יש בידינו הכוח לעצור בעד המגמות הזדוניות לחיסולנו, חלילה, באמצעות האר-טונומיה, עם הסיכון ועם הסיכוי המועט שבה? ישובי יהודה ושומרון, עזה וירושלים, ישובי גוש עציון, אלון מורה, קרני שומרון ואחרים —

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
גם הגליל עוד ריק.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
— אלה הקיימים ואלה שחזון היצירה פועם בלבם, אל נא נפקיר אותם, אל ניתן כי יפלו ברוחם. מנהיגי הדור הזה, יותר מכל דור אחר, חייבים למלא את השליחות גם למען אלה שאינם אתנו היום. ואני פונה אליך, אדוני ראש הממשלה, אם אתה שומע

אורי אבנרי (מחנה שלי):
רק דבר קטן ששמו שלום.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
ראש הממשלה אמר אתמול בדבריו — וחבל שהוא איננו כאן כרגע — כי אנו מקריבים קרבנות למען פריצת חומת האיבה. הלוואי שיכולתי לקבל את דבריו כעובד דת. ההתנהגות של הצד השני מאז תחילת המשא ומתן, הפסקת המגעים הפתאומית, והכתבת התנאים, ההשמצות, היחס המתעלל שדיברתי עליו קודם, כל אלה אינם מעידים על פריצה כלשהי בחומת האיבה. לפחות משפט אחד הייתי מצפה שיגיד לנו הצד שכ"נ: אני מבין אתכם, אני רוצה ללכת לקראתכם, אני רוצה לעשות משהו אתכם, למענכם.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
אבל הוא אמר זאת.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
הם אמרו ואמרו, אנחנו שמענו. היינו שם במצרים ושמענו.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
חברת-הכנסת שטרן-קטן, הוא אמר זאת מעל ה"במה" שאת עומדת עליה עכשיו.

משה שמיר (הליכוד):
לא נכון, הוא לא עשה שום ויתור שבעולם.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
חברת-הכנסת ורטהיימר, אני רוצה להגיד לך שכ"נ אשר סאדאת היה כאן הוא אמר דבר אחד: אני רוצה שלום כדי שהכול יוחזר לי. ואינני יכולה להפ"ר בין "הכול יוחזר לי" ובין "השלום. וגם אז, חברת הכנסת ורטהיימר, מתבקשת עוד שאלה גדולה: עד היכן מגיעה האמת בצד של "אני רוצה שלום" ועד היכן מגיעה האמת בצד של "אני רוצה את הכול, לא רק למעני אלא למען כל עמי ערב".

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
אבל הוא אמר שהוא ער לזה שיש צורך לתת לעם במדינת ישראל בטחון מאקסימאלי.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה בשלום ואני מקווה שאינני צריכה להוכיח זאת לאף אחד מכם.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
ההוכחה היא בהצבעה, וההוכחה היא בהצבעה בסיום הדיון הזה.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
אולם, לצערי הרב, אני רואה בחוזה הזה גרעין שיוביל לשלום שהוא איננו בבחינת "אל הנער הזה התפללתי". שלום הוא במהותו פשוט, טבעי; לארצות רבות בעולם שלחמם ביניהן ולאחר מכן חזרו וכתרו ברית שלום — כמו צרפת וגרמניה, כמו ה"לאנד וגרמניה — היה השלום טבעי, הוריד מתחים, שיחרר מפחדים, הרחיק סכנות, שיחרר אדם מעמידה על המשמר. זה היה שלום שאיפשר הפניה של מש-

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

איני חולק על החרדה אבל הם נותנים הבעה רק לחרדה ואת הדברים על חשיבות השלום ועל איכותו אני שומע כמצוות אנשים מלומדה.

ואדוני היושב-ראש, גם ראש הממשלה בנאומו אתמול הקדיש שעה וחצי לניתוח סעיפי החווה ורק בסוף, בעקבות קריאות-ביניים, החל לדבר על חשיבותו של השלום לעם ישראל ולמדינת ישראל. יש פה משהו פסיכולוגי שאנחנו חייבים להתגבר עליו. עלינו לראות קודם-כיל את החשיבות האדירה של השלום לעצמנו ולא משום שהאלטרנטיבה גרועה — אם כי אני חושב שהיא גרועה — אלא משום שהשלום הוא דבר חיובי וטוב כשלעצמו, דבר שכולנו חלמנו עליו כל השנים וכשהוא מתגשם צריך לשמוח וצריך לחוש שזה דבר חיובי ולא דבר שאנחנו חייבים לחיות אתו בגלל המצב הגיאופולי של האזור, בגלל האלטרנטיבה, בגלל זה שאנחנו קטנים, אלא מעבר לזה: מפני שנותנים לנו את השלום.

יכול להיות שוויתרנו יותר ממצרים, יותר מהנשיא סאדאת, אבל אני רוצה להגיד כאן שגם מצרים עשתה צעד שנתן לנו אפשרות להגיד שבאזור זה אנחנו חיים בשלום עם מדינה שכנה ורוצים לפתח יחסים נורמאליים. זה דבר עצום. אף אחד מן היתר הזה לא חשב עליו לפני שנה וחצי. הוא אולי חשב במושגים שהנה בדור הבא תהיה שביתת נשק אבל היום אנחנו מדברים על הסכם שלום עם מנהיג שלפני שנתיים—שלוש דיבר אחרת ויצא למלחמה נגדנו. אני חושב שגם הוא נתן ואנחנו צריכים לקחת זאת בחשבון. הוא נמצא היום גם בסכנות. אולי ברגע זה הוא נמצא בסכנה גדולה יותר מזאת שאנחנו נמצאים בה. אני לא אומר שצריך להרפות מן הזהירות, שאנחנו כבר יכולים לשים את כלי. הנשק במחסנים. אבל עם חתימת ההסכם נשברה עכשיו חומת האיבה ובאמצעות השבר הזה אפשר לדאוג לכך שהאזור יפרח.

אני חושב שכולנו חייבים להתגייס למשימה לאומית ולהחדיר את תודעת השלום לציבור הרחב מתוך איזכור הסיכונים אבל תוך הדגשה על השלום. זה חשוב לכולנו כי אם לא נעשה זאת נמשיך לחשוב כל הזמן ברוח אותה סיסמה, שלצערי שמעתי אותה הרבה בבית הזה גם מפי חברים קרובים: יהיה הסכם אבל לא יהיה שלום. אני מאמין: יהיה גם הסכם ויהיה גם שלום והשלום הזה יביא אותנו להישגים שלא ידענו כמותם.

אני חושב ואני מודאג מכך שבאיזה שהוא מקום מפחדים מסכנות השלום. אמרו לי אנשים שאת שדות התעופה צריך להקים על-ידי גופים זרים, על-ידי חברות אמריקניות, כדי לא להגדיל פה את האיום פלאציה. אנחנו צריכים לדחול לפחד מכל הדברים החיוביים שהשלום יכול להביא. אנחנו צריכים לחנך את עצמנו מחדש, על כך אין ספק. גם לולא השלום היינו צריכים לעשות זאת כי איבדנו את הערכים ואת אמות המידה. באמצעות השלום אנחנו מגיעים למפנה היסטורי. אנחנו צריכים לתקוף זאת כמשימה לאומית ולהחדיר את תודעת השלום לכל עם ישראל בארץ ומחוצה לה.

אותי, ואל הממשלה כולה: השליחות היא זכות אבל היא גם חובה, ורק כאשר תעמדו על תביעותינו הצודקות ותשמרו על הזכות, על זכות קיומנו בארץ-יש-ראל, "ה" עוז לעמו יתן".

היו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וירשובסקי, ואחריו — לחבר-הכנסת פרץ.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני נרגש כי שעה גדולה היא זו לכל עם ישראל. אני חושב שאנו כאן, בבית הזה, מחליטים על אחד הדברים החשובים והגדולים ביותר שקרו ושקורים לעם ישראל בזמן מן הזמנים. ההחלטה שלנו וההליכה לעבר אותו שלום — שכל כך ביכו אותו כאן — הן הפתח להיות תנו עם, הן הפתח להגשמת הציונות כפי שחזינו או-תה. יכול להיות לי ויכוח עם הממשלה על פרט זה או זה. אני גם מצטער על כך שההסכם הזה נחתם רק עכשיו ולא לפני חודשים מספר כשהיינו יכולים לנצל את החודשים האחרונים האלה לקירוב הלבבות ולעשיית השלום. אבל טוב יותר מאוחר מאשר בכלל לא. הרגע הזה צריך להיות רגע גדול בחיינו. לצערי הרב אני שומע ביומיים האחרונים, מתוך הגיל והרעדה שדובר עליהם, הרבה מאוד רעדה ומעט מאוד גיל. אני חושב שמוכרחים להדגיש יותר מתמיד את הגיל. אנו יודעים את הסכנות, אנו ערים להן; אבל מעבר לסכנות ישנה ההגשמה של החלום שאנו נהיה מדינת ישראל החיה בידדות, בשלב זה עם אחת משכנותיה ובשלב מאוחר יותר — כך אני מקווה — עם שכנותיה האחרות.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנשיא קארטר שעמד על במה זו לפני שבועיים בסך-הכול — נראה לנו שזה היה לפני תקופה ארוכה כי קצב האירועים אצלנו הוא כה מהיר — אמר דבר אחד שהיה צריך להקשיב לו פה, בבית הזה: שלום זה State of mind. זה מצב נפשי מיוחד. אני חושב שזה נכון. לא הניירות, לא ההסכם, לא ההצהרות וגם לא החיבוקים הם השלום. השלום הוא State of mind, מצב הנפש שלנו במדינה. אחרת, איך עושים שלום? עם מה? רק עם State of mind, רק עם המצב הנפשי הזה, יתקיים, רק אז יש סיכוי שהשלום הזה יהיה שלום של אמת. רק אז יכולה להיות הרגשה שזה דבר חיובי, שזה דבר טוב, שזה דבר הפותח לפנינו אפקים חדשים. דבר זה יכול להיות רק בקבלת החלטה על-ידי המדינה, קרי על-ידי הבית הזה, על-ידי הממשלה וחברי הכנסת, אשר יתנו לכך ביטוי ויודיעו על כך ברבים וברמה. אני מתאר לעצמי שאילו הייתי אזרח המדינה היושב היום מול הטל-וויזיה, היושב ומאזין לראדיו ושומע את הקינות על השלום ועל הסכנות הייתי מבולבל במקום להיות מאושר — וואי אולי מאושר באופן זהיר אבל מאושר — והרי ייתכן מאוד שעניבת החקש על עם שחי על חרבו עומדת להיות מותרת ושנחנו הולכים בכי-וון אחר.

דב שילנסקי (הליכוד):

חבר-הכנסת וירשובסקי, זה לא קינות, זו חרדה הגיונית וסבירה לגבי העתיד.

הרבת עירפול, והסמוי שבה מרובה על הגלוי. יורשה לי, אדוני היושב-ראש, להביע את חששותי ברגע גורלי והיסטורי זה ולהביע את הסתייגותי מתכנית האוטונומיה. הפילוסופיה המונחת ביסוד האוטונומיה ואשר הדריכה את ראש הממשלה היא הפילוסופיה של ארץ-ישראל השלמה, של ארץ-ישראל שאינה ניתנת לח' לוקה. אליבא דראש הממשלה, אוטונומיה פירושה ש' גבול לא יחצה את ארץ-ישראל. אני מטיל ספק בהנחה זו. המסמך המלא אי דיוקים — כפי שהוגדר הבוקר על-ידי ממשלת ארצות-הברית — אשר הונח על שולחן הכנסת אתמול מגדיר בפירוש את האוטונומיה כשל"טון עצמי של תושבי השטחים, כ" Self-governing "authority". ומי פתי ויחשוב ששלטון עצמי לא יביא בסופו של דבר להקמת מדינה שלישית בין ירדן וישראל בשליטת אש"ף? תכנית האוטונומיה היא תכ' נית מילכוד למדינת ישראל. תכנית זו לא רק שאינה מעניקה לירדן תפקיד בפתרון בעיית תושבי השטחים אלא אף הרחיקה אותה ממעגל השיחות.

זלמן שזר (הליכוד):

מה התכנית שלך, חברי-הכנסת מויאל?

אליהו מויאל (המערך):

יתכף השמע אותה.

תכנית האוטונומיה סיפקה דבק מלכד לחזית ה' סירוב וגיבשה אותה. תכנית האוטונומיה קוממה את המדינות הערביות הפרו-מערביות ויצרה חזית מאו'חדת של כל מדינות מרב. תכנית האוטונומיה קוממה את תושבי השטחים שהרי כל הרחוב הערבי מאוחד כולו בהתנגדותו השוטאלית לתכנית זו. אדוני היו'שבי-ראש, האם ייתכן הגשמת האוטונומיה, המהווה אחד הסעיפים החשובים בהסכם השלום עם מצרים, בלי שיתוף פעולה מוצד המועמדים לקבלה ו'שצריכים להפעילה? והגרוע מכול, אדוני היושב-ראש, שראשית הורתה של האוטונומיה בעירפול וב' טיטוטש, באי ודאות ובאי בהירות וסופה — מי ישרונו? תכנית זו אינה מעוררת אמון ואינה זוכה לאהדתו ולתמיכתו של צד מן הצדדים, לא מצד מדי'נות ערב ובוודאי שלא מצד תושבי השטחים והמת'יישבים היהודים. אנשי הישובים טוענים שממשלת ישראל הטילה את עצמה לתוך מצב שבו טמון חומר נפץ. האדם היחיד שהתאהב בתכנית ומוכן להת'חבק עם כל מי שיאמר עליה מלה טובה הוא ראש ממשלת ישראל; והאדם היחיד הלוחץ על כינונה הוא נשיא מצרים מפני שהוא רואה רחוק ונכונה, מפני שהוא רואה באוטונומיה שלב של הדרך לה'קמת מדינה שלישית בין ירדן לבין ישראל.

קיימת גם חשדנות סביב תכנית האוטונומיה. אני מעז לומר שיש גם חוסר כנות מצד חלק מחברי המ'שלח לגבי כוונותיהם בעניין האוטונומיה מפני שגם בממשלה אין תמימות דעים. מקנן חשש בלב רבים שכמה משרי ישראל רוצים בסתר לבם לספח את השטחים ופועלים לשם כך. לגבי ידידי זה יהיה משנה פאטאלי. אנו רוצים במדינה יהודית-ציונית ואין לנו כל צורך לשלוט על מיליון ערבים ולהיקלע אחר כך למצב של קפריסין, של תורכיה, או של לבנון. סיפוח השטחים אינו תואם את רוח היהדות מפני שבסופו של דבר הוא יביא למשטר של גזענות כמו

שמעתי כאן מחברים שאמרו: עכשיו יש להת'ארגן ולדאוג לצד הכלכלי ולצד החברתי. יותר מדי אנשים משלמים מס שפתיים מפני שכאשר אני שומע את הדיבורים האלה כאן כבר ראיתי, שמעתי וקראתי בעתון אילו משלחות חסרות תקדים מתארגנות כדי לנסוע לווינגטון. כלומר, הרגשה של "הכול מו'תר", של חסרת אמות מידה סבירות. דווקא זו היתה צריכה להיות הנקודה שבה אנחנו עוצרים את עצמנו ואומרים: רגע אחד, נעשה "בדק בית" בעניינים הפנימיים.

אני מסיים בשמחה ולא בעצב; מסיים מתוך תק'ווה ולא מתוך חרדה. אני יכול להיות גם שקט ואינני צריך להרדוד כי אני יודע שבכוונתו להשיב מלחמה אם חסיוחלילה היא תבוא. אבל אני יודע שעוד חסר לנו קצת הכוח האמין בשלום כדברי חיובי באמת. והבית הזה כולו, מסביב לשולחנות אלה, חייב לעצמו הכול שהשלום הזה יהיה ברכה ומלת עידוד לעם ישראל ולא הרגשה שאנחנו צועדים לעבר האבדון.

היו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת מויאל, ואחריו — לח'בר-הכנסת פרץ.

אליהו מויאל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשיתו של תהליך המשא-ומתן בין ישראל ומצרים התחיל בסע'ה, בביקורו הראמאטי והמפתיע של הנשיא סא'דאת בישראל, וסופו גם הוא בסערה, בביקורו הלא פחות דראמאטי והמפתיע של נשיא ארצות-הברית בא'זורנו. כך נסגר השבוע מעגל האירועים שהסעיר את המזרח התיכון והעולם כולו במשך שישה-עשר חודשים.

הבשורה על חתימת הסכם השלום בין ישראל ומצרים מתקבלת ברגשות כעורבים. השמחה מלווה בחרדה, בחשש משום אי הוודאות שבהסכם ומשום החשדנות שהתעוררה סביב תכנית האוטונומיה. עם כל החרדות ועם כל אי הוודאויות שישנו בהסכם אצ'ביע בעד הסכם השלום מפני שאני רוצה להת'הז'דמנות לשלום ולכן אפילו אם קיים שביב קלוש של תקווה אין להחמיץ את ההזדמנות. הסכם שלום עם מצרים יכול להוות את תחילתו של תהליך חדש ועשוי לפתוח מעגל נוסף של הסכמים עם מדינות שכנות אחרות. הסכם שלום עם הגדולה שבמדינות ערב עשוי לשים קץ לבדידותו המדינית ולפלט לנו דרך אל מדינות אסיה ואפריקה.

חברי הכנסת, חווה השלום שאנחנו עומדים לכ'רות עם מצרים יכול לשאת, מצד אחד, בשורה גדולה לשני העמים ולעמי האזור, בשורת השלום, שלום אמיתי ובר קיימא, בשורה שעשויה לפרוץ את תומת האיבה סביבנו; ומצד שני, הלב מלא דאגה פן חלילה ייעצר או ייכשל תהליך השלום. הרבה מכשולים עומדים בדרכו של ההסכם, הרבה אויבים אורבים לו בדרך, הרבה מכשולים בתוך האזור ומכשולים מחוץ לאזור השואפים לתנוק בעודנו באבו. אך המכשול העיקרי והקשה ביותר הוא מפנימי ותלוי רק בנו. כוונתי לתכנית האוטונומיה המוצעת על-ידי הממ'שלה. תכנית זו זרעה מבוכה בתוכנו מפני שיש בה

ילמדו עוד מלחמה". התרוננו במשך דורות ומתורוננו עד היום בפינה של כל האזרחים הנאורים של העולם. לכן, אדוני היושב-ראש, הבה נהיה נאמנים למורשת ישראל ונדאג שביצוע הסכם השלום לא יגרור לאי צדק סוציאלי בתוכנו, לא יאפיל על הבעיות החברתיות של המדינה ולא יתרום להגברת אי השוויון החברתי. ביצוע הסכם השלום יזרים למשק הישראלי כ־80 מיליארד לירות ועלול להתחיל מרוץ מטורף לקראת רווחים קלים וגדולים. חושש אני שמיליארדי לירות ימצאו את דרכם לשכבה דקה וזריזה אשר תוסיף לחיות בחיי מותרות וביבוב ואילו המונים ימשיכו לכרוע תחת הנטל הכבד של המחירים האינפלאציוניים המאמיים מיום תפיסה זו של שלום במושגו הרחב, שלום הקשור עם צדק סוציאלי, שלום אוניברסאלי, היתה נחלתם לא רק של נביאי יש-ראל אלא של כל חכמי ישראל ממזרח וממערב.

ואסיים דברי, אדוני היושב-ראש, בפירושו של אחד מגדולי היהדות על הפסוק "ואכלתם לחמכם לשר-בש וישבתם לבטח בארצכם, ונתתי שלום לְבָרְךְ וּשְׁכַבְתֶּם וְאִין מַחֲרִיד" (ויקרא כ"ו, ה'–ג'). פירוש זה מהווה סינתזה של תפיסה זו, אני מתכוון לפירושו של רבי חיים אבן עטר, בעל "אור החיים". וכך הוא אומר: "ונתתי שלום בארץ": צריך לדעת למה מתכוון, וזה אחר שאמר "וישבתם לבטח" ואולי שיכוון על עם בני ישראל עצמם שלא יהיה בהם פירוד הלבבות, שיטע ה' ביניהם שלוה וריעות או אפשר שיכוון על כלל העולם. ותדע, כאשר מדבר על עכ"ל ישראל ועל ארץ ישראל מזכירה בכינוי באמרו 'באר-צכם' וכאן אמר 'ונתתי שלום בארץ', שמבטיחים כי יהיה שלום בכל העולם ותמצא שחפץ ה' בדבר".

היו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחק פרץ — — —

מצה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר. אדוני היושב-ראש, לפני ארבע שעות עמד ראש הממשלה על הדוכן והבטיח לכנסת שתוך חצי שעה עד שעה — — — (קריאות באולם)

הוא אמר חצי שעה עד שעה. הבדוק בפרוטוקול.

(קריאות באולם)

חצי שעה עד שעה הוא אמר. הוא אמר שיועבר הטקסט המדויק ויונח על 'שולחן הכנסת'.

(קריאה: הוא אמר בשעות הקרובות).

אני שומע עכשיו ממזכירות הכנסת שתוך שעה או שתיים יונח הטקסט האנגלי בלבד והכנסת הזאת תתבקש לקבל את ההחלטה, כך אומרים, החשובה ביותר בתולדות ישראל, ללא הטקסט העברי. אני מציע, אדוני היושב-ראש, שהישיבה תופסק עד אשר יונח לפני הכנסת החומר שעליו היא מתבקשת לדון, אחרת, לדעתי, זהו בזיון הכנסת.

מנחם סבידור (הליכוד):

בזיון הכנסת הוא דברך והפרעותיך, זה בזיון הכנסת.

ניצאל רוזוליו (המערך):

חבר-הכנסת סבידור, הכנסת דנה — — —

רודזיה או דרום-אפריקה, אם לא לגרוע מזה. אל-מלא הפילוסופיה של ראש הממשלה וראשיתה ב"אף שעל" וסופה בתחליפים מילוליים כגון "גבול לא יחצה את ארץ-ישראל", מה הגיוני יותר מהחזרת השטחים לבעליהם, במסגרת מדינת ירדן, תוך תיקוני גבול ופירושים הדרושים להגנתה של מדינת ישראל בלי להסתכן במכשלה של שלטון על ערבים זרים? אין לנו עניין בשליטה על מיליון ערבים, אין לנו עניין ברדייה בגר ובתושב; זה נוגד את האופי היהודי, זה נוגד את רוח היהדות, זה נוגד את ההומאניזם של נביאי ישראל ואת התפיסה הציונית. הממשלה נת-פסת בהתחכמויות יהודיות כגון: אוטונומיה לאנשים ולא לשטחים.

זלמן שובל (הליכוד):

חבר-הכנסת מויאל, "התחכמויות יהודיות", האם זה ביטוי שלך או אתה מצטט מישהו?

אליהו מויאל (המערך):

זה ביטוי שלי.

זלמן שובל (הליכוד):

זה פירוש שלך. זה לכבודך באמת.

אליהו מויאל (המערך):

הממשלה דחתה את הדיון בעניין האוטונומיה עד לאחר חתימת ההסכם מפני שקבלת החלטות או סי-כומים היו כובלים את ידי העוסקים במלאכת המשא-ומתן. אם כן, אדוני היושב-ראש, מה יהיה בעוד חודש כשיוחל בדיון על האוטונומיה? אוטונומיה זו, אדוני היושב-ראש, היא בעיני שרץ שלא ניתן לטהר אותה. אוטונומיה זו, אפשר לומר עליה שהיא אנא-טומיה של קומדיה של טעויות מפני שכבר עתה מפר-שים שני הצדדים פירושים שונים להסכם עד לפני שנחתם. שמענו אתמול את ראש הממשלה בעניין האוטונומיה ושמענו הבוקר את ראש ממשלת מצרים הסותר את דברי ראש הממשלה.

אדוני היושב-ראש, הבעתי את הירחורי ואת מח-שבתי לא לשם קינטור אלא משום שזאת הכרתי והלוואי שבעוד שנה לא אצטרך למר שהיינו חכ-מים לפני מעשה.

אדוני היושב-ראש, למרות כל ההיסוסים וכל ההת-לבטויות הבה נקווה שהסכם זה שאנו עומדים לאשר היום יפתח עידן חדש במסגרת התיכון, יביא לסדר חדש וליחסים אחרים, טובים יותר בינינו לבין שכ-נינו, להסכם שלום שישים קץ לבדידותנו ויחזירנו לחיק משפחת העמים, לשלום של בניין, של יחסי תרבות עם שכנינו, לשלום של צדק סוציאלי בתוכנו לפי תפיסת היהדות. נביאי ישראל וחכמי ישראל תפסו את השלום לא רק כ"שלום על ישראל" אלא גם כשלום אוניברסאלי שממנו ייהנו לא רק עם ישראל אלא גם עמי האזור וכל עמי תבל. המושג "שלום" אצל עם ישראל לא היה מושג צר. נביאי ישראל וחכמיו כרכו את השלום עם בנייה, יצירה וחזון הצדק ה-סוציאלי. ישעיהו בן אמוץ היה בין הראשונים מגדולי ישראל שדיבר על חזון השלום האוניברסאלי לעמי תבל ודבריו הנמלצים "וכתתו חרבותם לאתים וחגגו חתומיהם למזמרות..." לא ישא אל גוי חרב ולא

משה שמיר (הליכוד):
אני מבקש תשובה.

משה שמיר (הליכוד):
בכנסת ישראל מחייב הנוסח העברי בלבד.

הו"ר ב. הלוי:

דניאל רוזוליו (המערך):

ראש הממשלה אמר שהנוסח העברי מחייב את הכנסת ושהכנסת מתבקשת לאשר את הנוסח העברי ולא את הנוסח האנגלי. והנה מתברר שיוגה הנוסח האנגלי שאינו הנוסח העברי.

הו"ר ב. הלוי:
הוא יבוא.

דניאל רוזוליו (המערך):

אם כן אני מציע שהכנסת תפסיק את ישיבתה עד שיבוא הנוסח העברי כדי שנדע על מה אנו דנים.

(קריאה: אתה יכול לקיים הצבעה.)

משה שמיר (הליכוד):

אני מבקש להפסיק את ישיבת הכנסת.

הו"ר ב. הלוי:

אמרתי לכם שאדון בבקשה בעוד חצי שעה, לא עכשיו. אני מבקש לתת רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרץ.

יצחק ברמן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בהמשך — — —

הו"ר ב. הלוי:

לא עכשיו. אין המשך.

יצחק פרץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא חשוב ברגע זה מה הוא הנוסח. על אף ההערות של חברי הכנסת על הטעויות שהיו הרי את עיקרי הדברים בנוסח הזה אנחנו קראנו. הסכם השלום הזה העומד להיחתם בימים הקרובים הוא ההסכם הראשון בין מדינת ישראל לבין מצרים, המדינה הערבית הגדולה.

הרבה התלבטויות עברתי עד שהגעתי להתלטה להצביע בעד ההסכם הזה כי ההסכם המוצע אמנם טוב בחובו סיכונים גדולים לעם ישראל ולמדינת ישראל אבל אי אפשר שלא לומר שיש בו גם סייכיים להוציא אותנו, לפחות כאשר מדובר במדינה ערבית אחת, ממעגל האיבה השורר באזור זה מאז הקמתה של מדינת ישראל ועוד לפני כן.

מאמצים רבים הושקעו עליידי הממשלה בראשיתו של מנחם בגין על-מנת להגיע להסכם זה. נכון שבהסכם זה היו ויתורים גדולים, ובעיקר בתחומים שהם קדושים כמעט לכולנו: ההתיישבות באזור פתח-תירפיה ובמקומות אחרים; על חלק גדול מהאזורים האלה נוותר היום תמורת ההסכם הזה, נוותר בסיני, וההסכם העומד לפנינו מעורר את השאלה מה המצב כיום ומה יהיה המצב מחר לגבי בעיית יהודה, שומרון ועזה, לצערי, גם בנושא זה היו ויתורים מפליגים, ובין ההצעות הראשונות, בין ההצעה המקורית לגבי האוטונומיה לבין ההצעה המתגבשת כיום, יש הבדלים עצומים ולא אעמוד עליהם כעת. ברגע שיהיה דיון בכנסת אימרו את דברי בנידון אבל חשוב שנדע שמעמדם של הישובים היהודיים ביהודה, בשומרון וב-עזה, שמעשיית של הממשלה למען התרחבות הישובים

חברי הכנסת, הנוסח האנגלי יגיע כל רגע. נצלם באופן זמני רק 20 טפסים בשביל חברי הכנסת הנורכחים כאן ואחר כך יימשך השיכפול כך שאפשר להתגד שתוך חצי שעה יגיע החומר.

דניאל רוזוליו (המערך):

אדוני היושב-ראש, בישיבת הכנסת אי אפשר להסתפק בכך שיעלמו 20—30 עותקים באנגלית.

(קריאת-ביניים)

הו"ר ב. הלוי:

אין לך רשות הדיבור. מה שהיה קודם היה קודם. עכשיו מדובר על כך שהמסמך נמצא בדרך לכנסת ושבעוד כמה רגעים הכנסת תקבל אותו.

דניאל רוזוליו (המערך):

באיו שפה?

(חבר-הכנסת ע. הדר (הורביץ) קורא קריאת-ביניים)

משה שמיר (הליכוד):

אני שואל אם כנסת ישראל תקרא את החוזה בעברית לפני שהיא תחתום עליו.

דניאל רוזוליו (המערך):

ראש הממשלה אמר שנקבל את הנוסח העברי. צריך להביא את התרגום העברי החדש המוסמך, כי אחרת אי אפשר להמשיך בדיון.

הו"ר ב. הלוי:

גם הוא יגיע.

דניאל רוזוליו (המערך):

אני מציע להפסיק את הדיון בכנסת עד שיהיה המסמך.

מנחם סבידור (הליכוד):

תסלח לי, חבר-הכנסת רוזוליו — — —

הו"ר ב. הלוי:

חבר-הכנסת סבידור, אתה לא תענה בשם הכנסת. חברי-הכנסת שמיר ורוזוליו אשר ביקשו את החומר הבוקר יכולים לפנות אלי שנית אם במשך זמן סביר אנחנו לא נמלא את המשאלה הזאת.

אורה נמיר (המערך):

מה זה זמן סביר?

הו"ר ב. הלוי:

זמן סביר זה חצי שעה מעכשיו. אז אדון בזה. אני חושב שבמשך חצי שעה יבוא הנוסח האנגלי לפני הכנסת ואחר כך יבוא הנוסח העברי. והרי הנוסח האנגלי הוא הקובע.

דניאל רוזוליו (המערך):

אדוני היושב-ראש, ראש הממשלה אמר — — —

בעולם יש להדק ולחזק דווקא בשעת רצון זו. כיון שבראש הוועד הפועל הציוני אני מרשה לעצמי מעל במה זו להפנות קריאה לראש הממשלה, לשריה ולחברי הכנסת הנכבדים: אתם יוצאים מפעם לפעם בשליחות האומה, הקדישו מזמנכם בסיורכם בחוץ-לא-רץ למפגשים עם אותן הפדרציות הציוניות בכל הקהילות, לא רק לגשת לקהילה זו או זו כדי להתרים אותה — אף הכסף חשוב — אלא לא לשכוח את החזון הציוני. כי בגלל אותו רעיון ואותו חזון אנחנו עומדים כאן היום, אני מבקשכם להדגיש בנאומיכם את חשיבותה של העלייה לארץ. בנושא זה אנחנו ממעטים לדבר בקהילות השונות. אין זו בושה. זה כבוד גדול שכל בעל תפקיד במדינת ישראל היוצא בשליחות ישכנע את הקהילות היהודיות כי דווקא היום, בזמן שאנחנו יוצאים למערכת שלום, העלייה היא הנכס החשוב ביותר וכי מצוות יישוב הארץ עולה על כולם.

נקווה כולנו שהסכם זה שייחתם ביום שני הקרוב יהיה הסכם לא רק על הגייר אלא שוכל להוציאו אל הפועל ונביא לתקופה חדשה במדינת ישראל, בעם היהודי ואצל שכנינו.

הי"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הכהן, ואחריו — לחבר-הכנסת גלס.

מנחם דבון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עפר אני תחת כפות רגליהם של חברי הכנסת, חכמים ותלמידי-חכמים, אשר במשך שני ימי דיוני הכנסת ולילות שימורים ניצבו על דוכן מכובד זה קבל עולם וטלוויזיה, צללו לעמקה של תורה והעלו בפני הכנסת והעם צפונות בנגלה ובנסתר, פניני שלום אשר במקורותינו, פסוקים וציטוטים, חז"לים ודרשות מפרשת-השבוע, ולא נתקרה דעתם עד שבאו על כל שבחי השלום במובאות משל ראשונים ואחרונים, גאונים ופוסקים, צדיקים וחסידים. עד כי יותר ממה שעסקנו הטיבו וכתוצאותיו של ההסכם בין ישראל למצרים אשר הכנסת מתברקת היום לאשרו, לימדנו רבים מחברי הכנסת פרקי שלום במקרא ובמשנה, בתלמוד ובמדרש, בקבלה ובספרי יראים. משל נתבקשה הכנסת להכריע בין אבות דרבי נתן לבין פרקי דרבי אליעזר, בין ספרי לספרא בין רב סעדיה גאון לרב האי גאון, בין ר' לייב שרה"ס לבין ר' נחמן מברסלב, בין הרבי מקוצק לה' אדמו"ר מטריסקא בין הרב הראשי גורן לרב הראשי יוסף. הגדילו ועשו אותם חברי הכנסת שרוממות ההלכה בגרונם, שהסמיכו את תפיסתם הפוליטית לישירה בתם הקואליציונית. קבעו יתדותיהם ועמדתם לשאלה הגנידונה כביכול בהשקפת ההלכה היהודית, עשו את תורת ישראל כרשות היחיד שלהם ואת מסר היהדות אסקופה הנדרשת להם לקיץ טעמים של שלטון, רכיבה על זרם פופולארי של תעתועי משיחיות שקר, רוח ודרך עוועים מיסטית שאחזה לצערנו ולאסוננו כאש מכלה במחנה הדת.

עיון בעברו של עמנו מלמד כי בימי משבר הבאים אחרי הלם ובתקופות של מתח והכרעה גורליים בחיי העם גוברים הטיטוש ואי הבהירות על צלילות המחשבה והדרך הברורה. אצל רבים וטובים גוברת נטייה תת-הכרתית של התחמקות מאחריות בהת-

הנ"ל והתעבותם, הם הערובה היחידה להמשך היאחזו-תנו בהבלי ארץ-ישראל. אין לי כל ספק שעם כל המאמצים שנעשו עדיין יש לתבוע מהממשלה להיות הרבה יותר ערנית ונחושה בהחלטותיה לגבי המשך המשא-ומתן על עתידם של יהודה, שומרון ועזה ולעמוד בכל תוקף על כל ההתחייבויות שהממשלה הוצת לקחה על עצמה בנושא זה ובנושאים אחרים. הגענו ליום חשוב זה שבו הכנסת דנה על הסכם שלום בין ישראל ומצרים. אנו מאמינים ומקווים, מי בלב כבד ומי בלב קל, שהסכם השלום, עם הסיכונים שבו ומחירו הגדול, אכן יתממש ויציין ציוני דרך חדשים בחברה הישראלית ובאזור כולו.

ומכאן להשלכות השלום על בעיות החברה בישראל. חבר-הכנסת צ'רלי ביטון אמר בנאומו שהוא נציג השכינות וערי הפיתוח שהוא מנסה כבר מזמן להסביר לחושבים אלה מה הקשר בין בעיותיהם, בעיות המצוקה, לבין בעיות הפלשתינאים. הוא ניסה כל הזמן למצוא קשר מסוים בין הדברים. הוא עדיין מאמין שתושבי עיירות הפיתוח ושכונות המצוקה הם נגד השלום וכביכול — כך משתמע מדבריו — הם בעד מדינה פלשתינאית. ממתי, חבר-הכנסת ביטון, אתה נציגם של אלה? מתי שמעת מהם שהם נגד השלום ובעד מדינה פלשתינאית?

(קריאה: חבל שאינו שומע אותך.)

אם הדברים שלך כל כך ברורים וכל כך נכונים אני רוצה לשאול אותך: האם קיבלת מהם מאנדאט בבחירות האחרונות? האם השכבות האלה הצביעו למענך? הרי תוצאות הבחירות מעידות שהם רחוקים ממך כרחוק מורח ממערב. אינך צריך להתיימר לייצג שכבות שאינך נציג. אולי אתה יכול לדבר בשם קבוצה אבל אינך יכול לדבר בשם כל אזורי הפיתוח.

אני תושב דימונה מזה 12 שנה ואני מכיר את הבעיה; לא רק אני אלא יש עוד חברים הגרים באותם אזורי הפיתוח. מרביתם בעד השלום המוצע אבל לא די בזה. לא די בכך שהם בעד השלום. על ממשלת ישראל לשנס את מתניה דווקא עתה למען פתרון בעיות המצוקה החברתית והכלכלית. אי אפשר לדחוק את זה לקרן זוית. נכון שישנו כיום פרוייקט השיקום הגדול שראש הממשלה יום ושאליו נרתם העם היושב בציון והעם היהודי היושב בתפוצות. לממשלה יש תפקיד אחראי בנושא זה והיא חייבת לעשות הכול כדי לשנות את האווירה החברתית, ליצור מוטיבאציה רחבת היקף אצל כל אחד ואחד מאתנו ואצל כל בעלי התפקידים ברשויות השלטון השונות כדי להדגיש את החשיבות של פתרון בעיות החברה בישראל. אנחנו לא רוצים רק ליצור חברה מסורה, חברה עובדת, חברה יוצרת. אנחנו חייבים ליצור תנאים טובים יותר לאותה חברה, לאוכלוסייה כאן, ולעלייה שהיא הנכס השני שעליו אנחנו צריכים לדבר על-מנת לחזק את המדינה. במצב זה שבו אנו נמצאים כיום, ולצדדי עם ההתייקריות האחרונה של הימים האחרונים והתקופה האחרונה, אנחנו מצויים לעמוד על המשמר לגבי אותן המשפחות במצוקה כדי שתוכלנה להמשיך לחיות ברווחה ולא במצוקה.

את הקשר שבין ישראל לבין הקהילות היהודיות

קיומה של מדינת ישראל צריכה להיות דאגתם של היהודים ואילו הבעיה הפלשתינאית היא בעייתם של הערבים. נראה לי שהגיע הזמן שנראה אנחנו את בעיית העם הערבי הפלשתינאי כבעייתנו ואילו הערבים יראו את בעיית קיומם, את שאלת קיומה ובטחונה של מדינת ישראל, כעניין שהם צריכים לתת עליו תשובה. אם כך יראו שני הצדדים את פני הדבר ים יסכימו שנגיע לשלום.

ומכאן אני שולל את רעיון האוטונומיה כפי שזו הוצגה לפנינו על-ידי ראש הממשלה, שאיננה מקובלת לא על ארצות-הברית ולא על עמי העולם האחרים, לא על המצרים ולא על הפלשתינאים. ולא מפני שאני חרד שמא תוליך תכנית האוטונומיה של ראש הממשלה להקמת מדינה פלשתינאית. היא ודאי תוליך למדינה כזאת. אך חרדתי שמא תקום מדינה פלשתינאית לא על יסוד של תהליך שלום בינינו לבין העם הערבי הפלשתינאי אלא כפועל יוצא של תסיסה מסוכנת בשטחים והמוחזקים ושל לחץ מזה קהל בין-לאומית כנגד אותה נימיביה-רודזיה מזה תכונות אשר תהפוך אותנו לעם של אדונים אפארט-היידים שהוא היפוכו הגמור של חזון שיבת ציון המציירנו כעם ערכי מוסרי, כאור לעצמנו וכאור לגויים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בתקופת הישוב ושנות המדינה הראשונות, כאשר עמדה החברה הישראלית על ערכים ועל איכות חיים גבוהה, העמידה חברה זו בראשה הנהגה אשר פעלה מכוח מצברים אנושיים של חלוציות מגשימה וציונות הומאנית, שלא ביקשה חזיונות שווא על ארץ-ישראל הגדולה. אז היינו אמונים על ציונות אשר שאבה את עצמתה מערכיות וממוסריות חברתה ואשר העמידה את חזונה על קרקע מוצקה של מציאות שיש עמה פשרה כואבת ורבת לבטים. כאשר התרוקנו בחברתנו מצברי החלוציות והערכיות ואת מקומם תפסו הקאריירה והתקן, עלה בעקבות אלה שלטון של מלל והדר מוויזי, רביוויזיסם ראוותני ופופמוסי, הרה סיכונים וסכנות; עלתה מנהיגות של זקיפות קומה אך לא מנהיגות בעלת שיעור קומה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בלב כבד אציג ביע היום בעד אישור ההסכם עם מצרים. זאת אעשה משני טעמים: ראשון, משום ששליח תנועה אני ותנועתי החליטה לתמוך בהסכם זה; שני, מפני שהמדיניות של ראש הממשלה דחקה אותנו לדרך שאין ממנה מוצא ואי אישורו של ההסכם מסוכן שבעתיים. של זכירה הנביא על השלום, שהם מתאימים לראש הממשלה יותר מכל פסוק אחר: "אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו, אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם, ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם ושבועת שקר אל תאמרו כי את כל אלה אשר שנתתי נאום ה', ויהי דבר ה' צבאות אלי לאמור: כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו".

דו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גלס, ואחרי — לחבר-הכנסת צפורי.

מודדות עם המציאות ובריחה אל עולם של מיסטיקה משיחית דמיונית, הסוחפת לתוך מערבולת עירפולה ומסתריה גם אנשים אידיאליסטיים, ברי לב וטהורי כוונות אשר להתלהבות האמת שלהם למעשים חלוציים מתלווים דחפים בלתי רציונאליים המסיטים אותם מדרך ההגיון והסדר החברתי אל עבר מעשים בלתי אחראיים ומסוכנים.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

עכשיו נזכה למחשבה בהירה, להלכה פסוקה. נשמע כבר את הנאום שלך, מה הוא יחדש היום?

מנחם הכהן (המערך):

איסתרא בלגינא קיש קיש קריא. חבר-הכנסת גרוס, לך לא אחדש כלום, הרי בפניך נהירים שבילי השמיים.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

כולם כקליפת השום לעומתך.

מנחם הכהן (המערך):

מעל ומעבר לכל ויכוח ודעה בשאלות המדיניות העומדות על סדר-יומנו יש צורך חיוני ודחוף להבהיר בלשון ברורה שאינה משתמעת לשתי פנים כי הכרעות הקשורות בחיי עם וגורל מדינה אסור להן שתהיינה נגזרות מעולם של פסוקים וציטוטים. חובה ראשונה במעלה לנהל ולהכריע בדיונים מדיניים על פי מושגים מציאותיים המעוגנים בתחום השיקול הקר והמפוכה. החזון המדיני עומד כל כולו על קרקע המציאות; לעומתו המיסטיקה המשיחית עומדת על חזיונות של מסתורין ומופלא שאין לנו רשות להשתמש בהם בעולם הנגלה.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אם אתה מדבר על מיסטיקה ועל משיחיות תסיר את הכיפה, זה אחד הכללים שבהלכה.

מנחם הכהן (המערך):

אדוני היושב-ראש, הגן עלי בבקשה מפני חבר-הכנסת גרוס.

היו"ר ב. הלוי:

זה ויכוח דתי, אין דבר.

זלמן שזבל (הליכוד):

אולי אתם לא מדברים על הנושא? אולי זה לא הדיון המתאים היום?

מנחם הכהן (המערך):

חבר-הכנסת גרוס, אתה לא יודע מה זה נגלה ומה זה נסתר לכן אל תתערב בדברים שאינך מבין בהם. כך דרכה של תורה. עקרונה הוא היותה תורת חיים, בסיסה היא ההלכה הוא הכלל של "וחי בהם". תאמינו לי גם תאמינו, אני כמו כולם יודע ומאמין כי "נצח ישראל לא ישקר", יחד זאת מפחד אני שחסי-שלום "שקר ישראל לא ינצח".

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במרכז הסיכסוך הישראלי-הערבי ניצבות ועומדות שתי בעיות כבדות אשר פתרונו הוא המפתח להסדר בינינו לבין הערבים, שתי הבעיות הן: א. הבטחת קיומה ובטחונה של מדינת ישראל; ב. פתרון בעייתנו של העם הערבי הפלשתינאי. בשנים עברו התזקנו בדעה, ולצד צערי מחזיקים בדעה זו רבים גם כיום, כי הבטחת

דוד גלם (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא כל כך "בא ליי" לנאום היום שהרי כל מה שנאמר מעל במה זו וכל מה שעוד ייאמר כאן ובכל מקום חזקה שישמע באנאלי וחיוור נוכח גודל השעה, נוכח עצמתו של היום השלום.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אז תהיה אוריגינאלי קצת, נו.

דוד גלם (חזית דתית לאומית):

מלים, מלים שמנסות לגעת ואינן מגיעות. לכן לא צריך לדבר היום, לשיר צריך, את שיר השלום, בצעקה גדולה. ואם נדרשת לדברים, לתבוע את עלבוננו של השלום אני מבקש מפני המקטרגים, מפני הצבועים, מפני המדקדקים ומפני קטני האמונה, המי-קטרגים, אלה שהשלום הוא כצנינים בעיניהם ושיום זה הוא להם חגא ולא חג.

משה שמיר (הליכוד):

לא השלום אלא העמדת הפנים המזוייפת. הלוואי שהיה זה שלום. מרמזים אותנו, את כולנו. זו טראגדיה נוראה שתתפוצץ ושכולנו נשלם בעדה.

דוד גלם (חזית דתית לאומית):

זוהי חזית הסייבוב המלכדת, ולא במקרה, את הימין הקיצוני ביותר והשמאל הקיצוני ביותר. חסרי דים של ארץ-ישראל הגדולה יחד עם חסידי מוסקבה, מיעוט זעום בבית הזה וגם בעם, מאוחדים בהתנגדותם לשלום.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

וחבר-הכנסת שמיר שעבר מהקצה האחד אל הקצה השני.

דוד גלם (חזית דתית לאומית):

מסוכנים מהם הצבועים, אלה שרוממות השלום בגורנם אך בה בשעה הם חורשים תחבולות כיצד לעצור את תהליך השלום בראשיתו. משלמים מס שפתיים להסכם עם מצרים אך בו זמנית מתכוונים לשים אותו בסד של סייגים, הגבלות ופרובוקציות העלולים לקטוע אותו באבו.

(חבר-הכנסת א. לין קורא קריאת-ביניים)

דב שילנסקי (הליכוד):

למי אתה מתכוון?

דוד גלם (חזית דתית לאומית):

גם אליך.

דב שילנסקי (הליכוד):

מה דעתך על אלה שחובשים כיפה ובוגדים בכל מה שקשור בתפילה? מתפללים אב הרחמים — — —

דוד גלם (חזית דתית לאומית):

חבר-הכנסת שילנסקי, אני מאוד מתפלא על ה-סלקטיביות בדברי ההלכה. זו המצווה שפתאום אתה אוהב? יש עוד תרי"ג מצוות, אם תשמור על רובן יהיה טוב.

דב שילנסקי (הליכוד):

כמה מהן אתה שומר?

דוד גלם (חזית דתית לאומית):

נעשה חשבון. לא את כולו.

בקאטגוריה שונה לחלוטין מצויים המדקדקים. הל-לו בהחלט בעלי כוונות טובות החפצים בכנות בשל-לום. הם מאמינים בחשיבותה העליונה של כל מלה, תג ופסיק בטקסט החזוי; הם נאבקו — כמעט הייתי אומר נהרגו — על כל קוצו של יוד, סמאנטי ולגא-ליסטי בהסכם השלום על מסמכיו, נספחיו ומכתביו-הלוואי שלו. בנסיבות רגילות אין בכך — אולי — כל רע. אולם הפעם חוששני שהמשא-ומתן המשפטי-הארוך והמייגע שהתנהל בינינו ובין מצרים הסיט את הוויכוח מן העיקר לטפל, המעיט מההישגים שיש-ראל זכתה בהם, ומעל לכול הוא תרם לכך שחל פיה-חות משמעותי בציבור הישראלי בהתייחסות לשלום.

אדוני ראש הממשלה, צר לי לחלוק על הש-קפה זו של ראיית ההסכם באספקלריה של משפטנות יתר. ביצועו של חוזה, כל חוזה, קל-וחומר חוזה בין מדינות, אינו קם ואינו נופל בעטיה של לאקונה משפטית. ביסוד דיני החוזים אמנם מונח המאקסים "פאקטה סונד סרוואנדה", לאמור "חוזים יש לקיים", אך צד המבקש להתנער מהתחייבויותיו לא יתקשה לע-שות זאת גם אם יהיה הניסוח מושלם ומלוטש ככל שיהא; וצד המבקש לקיים חוזה עליו שלא ייתלה בפגם ניסוחי או במונח דרימסמעי — וגם כאלה לא נעדרים מן ההסכם שלפנינו. בסופו של דבר הע-רובה האמיתית להבטחת עמידותו של ההסכם היא רצון טוב ואמון בין הצדדים. אכן מידת האמון הזאת, ולא סעיף vi(1) או vi(2), היא היא לב לבו של ההס-כם. השאלה היא: מאמינים לרצון השלום של מצרים או לא מאמינים? אמון הוא במידה רבה פונקציה של אמונה ואמונה היא עניין שבאקסיומה, קשה להו-כיה אותה. ואף-על-פי-כן קיימות אינדיקציות ברורות על כנות שאיפות השלום של העם המצרי ושל נשיאו. הסיכונים הגדולים שנטל על עצמו הנשיא סאדאת, גם באופן אישי במסעו ההיסטורי לירושלים וגם בגלל השתוללות השטנה נגדו כמעט מצד כל המדינות הער-ביות, מעידים לדעתי על כנות כוונותיו. קטני אמונה שבתוכנו טוענים כי סאדאת הוא אדם אחד וכי אין לו גיבוי מן העם המצרי. אני מבקש לחלוק על כך. עשרות בשנים האמינו המצרים והאמנו אנו שבין שני העמים ניצבת חומה אדירה, בלתי עבירה, של איבה ועוינות שסילוקה הוא עניין לדורות הבאים. ואז את הלילה שבו נחת מטוסו של הנשיא סאדאת בלוד, מעמד כמעט סוריאליסטי, כעין "מפגשים מן הסוג השלישי", והחומה התמוטטה בבת אחת. ראינו את המצרים, הם ראו אותנו והנה לא יצורים מן העולם החיצון הם לא אלה ולא אלה אלא אנשים, בני-אדם, כמוני כמוך, הכמהים לשלום. ההיסטוריה האנושית, גם המודרנית, רצופה דוגמאות של האויב של אתמול שהוא עושה השלום של היום, ואולי אולי גם האוהב של מחר.

דב שילנסקי (הליכוד):

למה הם עושים כל פעם מלחמה אם הם רוצים בשלום?

דוד גלם (חזית דתית לאומית):

רבתי חברי הכנסת, אלמלא המקטרגים, הצבו-

עים, המדקדקים וקטני האמונה יכול היה יום זה להיות שונה לחלוטין. ראוי היה השלום הגדול שנִקבל אותו בהדרת מלך על שער בת רבים. היום דומה שהוא מתגנב אלינו דרך פשפש צר, מגומד, מבויש, אפורי. ואף־על־פי־כן אנו מתרפקים עליו, על השלום, כמות שהוא באהבה רבה. משנקיץ כולנו מהלם חרות — נשמר את הרגעים הגדולים האלו. נשכה את עליבות המעמד ונשיה לבנינו ולבאים אחרינו: אני הייתי שם.

לשלום של היום גיבורים רבים. את שבתי אד־ריכליו כבר מנו קודמי. אני מבקש דווקא לציין את תרומתם של שוחרי השלום בישראל, המעטים שהיו לרבים, חולמים ולוחמים שפעלו ללא לאות כדי לר־אות בזריחת שמש השלום. בראשם בנינו ואחינו; מיטב הנוער, שבעתות קרב היו ראשונים לצלוח בגופם את שדות הקטל וכששבו מן המלחמות, לא כולם הפכו ל"חוד החנית" במאבק למען השלום. אולי הם הם גיבוריו האמיתיים של היום הזה. אחד מהם, יריב בן־אהרן, כתב לאחר מלחמת ששת הימים בהקדמה ל"שיח לוחמים" את הדברים האלה: "למלים שב־קרב אין לחן, ישנו רק קצב כלשהו. הלמות צעדים גועים. הלמות לב. למלים אין מגנינה, רק מקצב יש. זו הלמות תופים של קרב. על מות הנערים בוכה אדם. למלים אלה אין צלילים. אך אל תהא טועה בדבר: על ראשי הרים, בקצווי מדבריות, באפסי ארץ נשמעים כבר צלצלי שמע, צלצלי תרועה, כל הנשמה תהלל יה". אחת־עשרה שנה מאוחר יותר, לאחר שכמעט נואשנו, נענית תפילתו של יריב בן־אהרן. ואולי מן הראוי לצרף אליה בשעה זו את תפילתו של רבנו הצדיק, ר' נחמן מברסלב: "יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו אבותינו, אדון השלום, מלך שהשלום שלו, שתשים שלום בין עמך ישראל, וית־רבה השלום עד שיתמשך השלום בין כל באי עולם, ולא יהיה שום שנאה וקנאה ותחרות ונצחון וקינטור ויהיה רק אהבה ושלום גדול בין כולם".

היו"ר ב. הלוי :

רשות הדיבור לחבר־הכנסת צפורי.

משה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, לפני למעלה מחצי שעה אמרת שאם ייגש הטקסט המתוקן לכנסת תוך חצי שעה אתה תודיע את החלטתך. אני חוזר ומציע להפסיק את ישיבת הכנסת עד שיוגש לפניו הטקסט של הסכם שהכנסת אמורה להצביע עליו.

יוסי שריד (המערך):

אתה רוצה להפסיק את השלום ולא להפסיק את הישיבה.

משה שמיר (הליכוד):

אני רוצה להציל את כבוד הכנסת.

פסח גרופר (הליכוד):

ומה עם כל הנואמים שנאמו עד עכשיו? אתה רוצה שינאמו מחדש?

היו"ר ב. הלוי :

הנוסח הגיע לכנסת, מסיימים את שיכפולו ומייד יחלקוהו בין חברי הכנסת.

דניאל רוזוליו (המערך):

אני שואל מתי הנוסח יחולק לחברי הכנסת ולא מתי הוא הגיע לבניין הכנסת.

משה שמיר (הליכוד):

מה עם הנוסח העברי?

היו"ר ב. הלוי :

אמרתי: בלי הגבלת זמן.

דניאל רוזוליו (המערך):

אנחנו צריכים לאשר את הנוסח העברי של הסכם.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הנוסח האנגלי קובע.

היו"ר ב. הלוי :

חבר־הכנסת רוזוליו, אתה קורא אנגלית וגם חברי הכנסת האחרים קוראים אנגלית.

משה שמיר (הליכוד):

הכנסת קוראת עברית.

היו"ר ב. הלוי :

אתם קוראים אנגלית ובעוד כמה דקות תראו את הטקסט המקורי. כאשר יבואו הורגום תראו גם אותו.

דניאל רוזוליו (המערך):

מדוע לא יראו חברי הכנסת את הטקסט שהם צריכים להצביע עליו? האם הכוונה שכל חבר כנסת יתרגם לעצמו?

היו"ר ב. הלוי :

עוד איננו מצביעים, חבר־הכנסת רוזוליו. אנחנו לא מצביעים בזמן הקרוב.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

וממילא רק הנוסח האנגלי קובע.

מריכי ציפורי (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני לא אכנס לפולמוס של הניסוחים וניסוחי הניסוחים, עברנו כבר את השלב הזה ופרט לניסוחים ולמיריות הוא לא יוסיף מאומה לבית הזה.

כאורז אשר נולד בארץ זו ומשחר נעוריו, בימים ארוכים של עמל, סבל ומלחמה נטל חלק בבניין הארץ ובהגנתה ניצב אנוכי לפניכם ואומר: אשרינו שזכינו לימים גדולים אלה. בתוך מעגל האיבה, השנאה ושפיכות הדמים שבו אנו חיים נפתח צוהר לשלום. בפעם הראשונה מאז התחדשות הישוב בארץ, לפני למעלה ממאה שנים, נכנס מישג חדש ללקסיקון של המרחב: דירקיום בשלום. אין זאת אומרת שתמו הווי־כוחים שבינינו ובין העם המצרי. על נושאים רבים עוד נחלוק אבל אני מקווה שנעשה זאת כבני תרבות וללא ציחנות תרבות.

אינני תמים ולא אתעלם מהסכנות ומהסיכונים

הציונות המדינית, מתקופת העליות הראשונות, לא היתה כל כוונה או מגמה לנשל את ערביי ארץ-ישראל ממוקומותיהם ומאדמותיהם. שוממה עמדה הארץ ברובה והעם היהודי נחלץ ליישב את שממותיה. בזו"ע, בעמל ובדמים נקנתה הארץ. שבי ציון הרא"ה שונים, ברצותם להתערות בטבע הארץ, היה להם הערבי יושב הארץ לרע ולעתים למרדן. בני הדורות שאחריהם, יהודים וערבים, גדלו וצמחו באדמה זו, שרשיהם יונקים ממנה. הננו חלק מגופה ומהווייתה כאלה וקאלון, כתאנה וכזית. החיים הניתנים לכל חי אפשר שיהיו מלאים ולא חסרים כששני העמים חיים זה בצד זה ובשיתוף זה עם זה, מתוך אחווה והבנה הדדית. אמרתי "אפשר שיהיו" כי אפשר היה ש"היו אם לא היו קמים כוחות הרס אשר שיבשו את אורחות החיים, עיוותו את ההתפתחות הטבעית וגרמו לשפיכות דמים, לאבדן חיי אדם, לחורבן ישובים ולנדידת משפחות בני-אדם. כאשר בשנת תרפ"א קופחו חיי בני-אדם בשל סימון מקום שבו דרכה כף רגלו של סוס; כאשר בשנת תרפ"ט קמו ידידים על ידידיהם ומכריהם ורצחום בבתיהם באלות ובגרזנים בהיותם מוסתים עלידי מסיתיהם, מנהיגיהם באותם הימים; כשתפילות ימי השישי הפכו לנאומי משמטה והסתה; כאשר חיי אדם הופקרו והחרב עוברת בארץ — פליאה היא כי הגענו גם לכפר קאס? עברנו עתים וזמנים שהשנאה גברה, שהתהום שנוצרה בין שני העמים הלכה ונתרחבה ופיה פערה לאכול את טוב הארץ, ויד המשחית נטויה. והנה הגיעה העת, העת להתעשת, להבין ולדעת כי אין לזרוק עם לים ואין לדחוק עם למדבר, כי הזכות קיימת לבני שני העמים לחיות ביחד בתחום חבל ארץ זה, כי הזכויות הן הדדיות וכי ההכרה בזכות האחד מחייבת הכרה בזכות ה"אחר.

כל אדם, יהודי או ערבי, החושב כי ניתן לנהוג אחרת הרי הוא שוגה באשלויות שווא ומשלה אחרים, אינו מעריך נכונה את המציאות ואת המתחייב ממנה. אמונות מיסטיטות ערטילאיות, שאיפות מרקיעות לשח"קים שאינן מעוגנות במציאות הריאלית, גורמות לחורבן ולהרס. העם היהודי למד זאת במשך חייו ההיסטוריים הארוכים ואילו הערבים הפלשתינאים, ערביי ארץ-ישראל, למדו זאת מנסיונם במשך תקופת חמישים השנה האחרונות, מתקופת חיי ישותם ההיסטורית הקצרה. מנהיגותה של מצרים, ובראשה הנשיא סאדאת, הגיעה להכרת המציאות האמיתית כי מדינת ישראל היא עובדה קיימת באזור וכי אין לשנותה. אמנם הם הגיעו להכרה זו בלחץ המציאות הפנימית במצרים, מתוך חישובים עצמיים שלהם ומדיניות תר-עלתית מצרית, אך טוב שכך הדבר כי ביחסים בין מדינות היחסים בני-קיימא הם אל המושגות על אינטרסים ותועלתיות עצמית של כל מדינה. אולם אצלנו יש כאלה שעד היום אינם תופסים את מהות התפנית ההיסטורית שאירעה ואת משמעותה הפוליטית הנרחבת, ויש כאלה שרק היום הם הגיעו לבניה ובתוקף מעמדם בממשלה גרמו נזק רב, בל יתוקן, בשל איטיות המחשבה והתפיסה. ניתן היה לסכם את המשאומתן לפני זמן רב, עוד בימי איסמעיליה, וטוב יותר מבחינתה של ישראל, אפשר היה לפני חודשים מספר לסיים את המשאומתן באופן רצוי יותר אבל לא אסתייעא בשל קשיי התבונה והתפיסה.

שאתם יהיה עלינו להתמודד בעתיד אך יודע אני כי אנו ניצבים אל מול העתיד בעמדת כוח מוסרית וצבאית. מבחינה מוסרית, עם ישראל שהיה נאלץ להתמודד עם תוקפנותן של מדינות ערב, ובכללן מצרים, במשך עשרות בשנים, עושה כיום מחווה נדיר כדי להגיע לשלום. המצרים יודעים היטב כי את אשר הם מקבלים מאתנו למען השלום לעולם לא היו משיגים במלחמה. ידע העם בארצנו כי תוך מחשבה עמוקה וחרדה אנו נוטלים על עצמנו סיכון מורחבי למען השלום, למען פתיחה של עידן חדש בארצנו ולמען המרחב שבו אנו חיים. מדינת ישראל היא בעלת עצמה צבאית אדירה המאפשרת לה להתמודד עם כל הסכנות הצפויות תוך אמונה כי נוכל להן.

אך ביום גדול זה ברצוני לחזור ולהגיד לעצמנו כי עתיד עמנו וארצנו לא ייקבע רק בשדות הקרב. עתידו של עמנו ייקבע אם נשכיל להשקיע את כל אוננו והונונו ביישוב הארץ, הגליל, הנגב, יהודה, שומרון, חבל-עזה ורמת-הגולן; אם נפנה מאמצים לחינוך, לשיפור איכות החיים, להעלאת מוסר העבודה ולפתרון בעיות המצוקה. אלה יקבעו את עתידה ודמותה של ארץ-ישראל. אני צופה אל העתיד בתקווה שכו"לנו, מנהיגי העם ואזרחיו, נתעלה לגדול השעה ונציע את עמנו לחיים יפים יותר, חיים של עמל, יצירה, אחווה ושלום בתוככי ישראל ובין ישראל ושכנותיה.

הרשו נא לי לסיים דברי בברכת "ישר כוח" לראש ממשלת ישראל מנחם בגין, לנשיא מצרים אנור סאדאת ולנשיא ארצות-הברית ג'ימי קארטר, על אשר זיכנו ביום גדול זה. מי יתן ויום זה יהיה היום הראשון לעידן חדש וטוב לכל עמי האזור.

היום ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת עמאר, ואחריו לשר אהרן אבוטחצירא. אם הוא לא יהיה באלום — לחבר-הכנסת בדיאן.

יצחק ברמן (הליכוד):

בקשר להערות חברי הכנסת: לפני ההצבעה יהיה פה הטקסט האנגלי והטקסט העברי. רק לפני ההצבעה, לא לפני כן. יש להדגיש זאת כדי שתברים לא יבקשו אחר כך לנאום מחדש.

היום ב. הלוי:

בסדר, אם החומר לא יהיה נעכב את ההצבעה.

משה עמאר (המערך):

אזוני היושב-ראש, הערה לדברי חבר-הכנסת ברמן: אם הטקסט יגיע ויהיו הבדלים תהיה זכות לכל חבר כנסת שיחשוב שההבדלים האלה משנים את עמדתו לעלות ולהסביר במה הם משנים את עמדתו.

יצחק ברמן (הליכוד):

צריך לראות אותם לפני ההצבעה.

משה עמאר (המערך):

נראה אותם אבל אל תעכבו את מהלך השלום.

רבתי חברי הכנסת, מראשיתה של ההתיישבות היהודית החדשה בארץ-ישראל, מתחילת הגשמתה של

משה שחל (המערך):

ראש הממשלה היה זה שעמד כאן לא רק על מלים אלא גם על מה שנמצא בין המלים, על מה שכלול בסוגריים, והפך זאת לשיא ההישגים. ואתה מבקש מהכנסת — — —

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

הנוסח אמנם חשוב אבל מה שצריך להסעיר אוֹרֵנו עכשיו זו השאלה העקרונית — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת בדיאן מציע לנו להתעלות מעל לראש הממשלה שעמד על מלים ועל ניסוחים.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

— — — זו השאלה העקרונית: האם כדאי לקחת את הסיכון המחושב של חתימה על מסמך השלום עם הגדולה מבין ארצות ערב על בסיס של אמון ואמונה, אמון שהעם המצרי רוצה בשלום אתנו ואִם מונה שנוכל לעמוד ולגבור בכל מלחמה עתידה אם תקוותנו לא תתגשם. על בסיס סיכון זה אנו נדרשים להביא קרבנות, לפנות את סיני, להוריד ישובים, אני, כאחד ממאה עשרים אזרחי המדינה שצריכים להשיב היום בפני העם ובפני ההיסטוריה על השאֵר־לָה האם כדאי לקחת את הסיכון הזה, הסיכון הקשה הזה, אומר: כדאי גם כדאי. אמנם קשה ואמנם מכ־איב אבל זהו סיכוי חד־פעמי שהחומה המוצקת של העוינות שהוקמה סביב מדינת ישראל בשלושים שנות קיומה תתחיל להתמוטט. מאז שיבת ציון המאורגנת, אף לפני עלות שחר התנועה הציונית, מאז שהיהודים התחילו לזרום ארצה מהגולה ולחקוע יחד — — —

יצחק יצחקי (הליכוד):

תמיד היו יהודים בארץ הזאת.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

אמיתי: מאז שיבת ציון המאורגנת.

מאז חלמנו על מדינה יהודית שתחיה בשלום עם שכניה. אולם כפו עלינו פרעות לפני קום המדינה וכפו עלינו מלחמות אחרי קום המדינה, ועמדנו באלה ואף באלה.

האם היינו קרובים יותר לשלום לפני שנתיים כאשר הליכוד הציע תכנית האוטונומיה? לא, היינו רחוקים יותר מהשלום מאשר בעת קום המדינה. וא הליכוד, דווקא הליכוד שבפי יריביו תואר כגוף שיביא את המלחמה ולא את השלום, העלה את הרעיון הזה. כל ההצעות הנדיבות על חלוקת שטחים לא הועילו, לא נתקבלו על־ידי הערבים. והנה דווקא הצעה זו של האוטונומיה מצאה אוֹזֶן קשבת כאשר הגדולה מבין ארצות ערב מוכנה לכרות אתנו חווה שלום על בסיסה.

יש מי שמיעץ לנו לסגת לגבולות 1967, להסֶ־כים למדינה פלשתינאית ערבית. אינני מדבר על ה־קומוניסטים אבל יש בתוכנו גוף קטן המכנה את עצמו "שלי" — תנועה ציונית כביכול או שלא כ־כֵּי־כול — גוף שניצניו קוראים קריאות־ביניים השכם והערב ואומרים: תיסוגו לגבולות 1967, הקימו מדינה פלשתינאית ואז יבוא השלום. אני פונה אל חבר־

תנאי חווה השלום על נספחיו כפי שסוכמו לאחר רונה אינם קלים. מוטלות על מדינת ישראל התחייבויות שבקיומן יש משום "קריעת בשר מן החי" ויש מהן אשר לא ידוע עדיין איך יבוצעו ומה תהא ההתפתחות בעתיד לקראת הגשמתן ובדרך להגשמתן. ועוד נבחנו לנו בעתיד הקרוב ויכוחים, דיונים ובירורים לגבי אותה "אוטונומיה", מהותה, שיעורה ומידותיה. איני בטוח אם לא ממשלה אחת וכוחות פוליטיים אחרים המה שיידרשו לשאת בנטל ההכרעות והביצוע.

זלמן עזובל (הליכוד):

עוד אל תכין את הפראק.

משה עמאר (המערך):

זה לא מחוייב אבל אני חושב שכך יהיה.

על אף כל אלה משנה חווה השלום את מעמדה של ישראל באזורנו ובעולם, והשינוי הוא עצום, לחיוב ולא לשלילה. האפשרויות שיעמדו לנו לאחר חווה השלום לקראת פתרון גירמי האיבה בין העמים הן נוחות יותר מאלה אשר היו בידנינו בלעדי חווה השלום. לפיכך אנו מוכנים ומזומנים לחתום על חווה השלום עתה וכפי שנוסח, בלי להעמיס עליו הסתייגויות לגבי בעיות וקשיי העתיד שפתרונם מי ישרום.

ואל לנו לקיים ימים אלה כחג ואל לנו להפכם לחג; אלה נראה נכוחים את אשר לפנינו, הגם שה־אופק נעשה בהיר יותר אך הדרך אליו ארוכה, ארוכה מאוד, ורצופה משברים, מבחנים ומאבקים הממייכים אותנו למאמץ עצום ולאמונה גדולה. אין המאמץ מושג אלא על־ידי העלאת כוחותיו הפנימיים של העם וגיבושם. נגיע לכך אם נחזיר אל תוך החברה הישרא־לית, נסיר ממנה את הסייגים שדבקו בה, נקטין את הפער בין השכבות, נעלה את רמתן הכלכלית והחברתית של שכבות נחשלות ונעלה את מעמד האי־שֶׁעוֹבד ואת מוסר העבודה וערכה. ואין אמונה גדולה מושגת אלא אם העם בישראל יחוש ויכיר בכוחו ובעצמתו המוסרית כשהיו מושחתים על ערכים, ערכי ייעודו הלאומי והחברתי המקרינים מתוכו אל סבי־בתו ותפוצותיו.

בעצמתו של הכוח המגובש, השלוב בכוחה של האמונה הגדולה, נפרוץ דרך לקראת יעד השלום ה־מלא, הכולל והמקיף, נתקדם אל יעדנו ונתקדם אל הגשמת ייעודינו הלאומיים והחברתיים, היום, חברי הכנסת, אנו צועדים צעד רחב קדימה.

היוזר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת בדיאן, ואחריו — לח־בר־הכנסת זיאד.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, את השלום א־פ־שר להחמיץ, מלחמה אין מחמיצים. בשעה זו שבה העם בישראל צופה ומאזין לנו ועם ישראל בתפוצות עוקב אחרי הדיונים בדריכות, כל מה שמסעיר את הבית הזה בשעתיים האחרונות הוא הנוסח, הנוסח העברי, הנוסח האנגלי, הביטוי הזה, הביטוי האחר, מדמו מאחר להגיע הנוסח. אני הייתי מציע לכנסת להתעלות בשעה זו מעל למלה זו או זו, מעל לנוסח סמאנטי זה או זה — — —

— הודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת; הודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון) —

הכנסת פעיל: אתה כל כך מוצלח בקריאות-ביניים, אולי תסביר לי בקריאת-ביניים קצרה מה הערובה שאם תקום מדינה פלשתינאית לא נידרש להחזיר את נצרת, יפו, עכו וחיפה? אם התוקף המוסרי שלנו חל רק בגבולות 1967, מה יהיה התוקף המוסרי כאשר תצטרך להשיב על השאלה, מדוע אנו שולטים על גושי ערבים נוספים?

מאיר טעיל (מחנה שלי):
אני אשיב.

היו"ר ב. הלוי:
זו היתה שאלה רטורית.

אליקים (גוסטב) בריאן (הליכוד):
אם זו קריאת-ביניים קצרה, בבקשה.

היו"ר ב. הלוי:
אתה צריך לדעת ההבדל בין שאלות רטוריות ובין שאלות הדורשות תשובה.

מאיר טעיל (מחנה שלי):
ותשובתי היא: באותו הגיון שאני מוותר על שכם ויותר הפלשתינאי על נצרת במדינתו. זה ההגיון וכך המלב, כפי שאני יודע, בתנועה הלאומית הפלשתינאית. תודה על השאלה.

אליקים (גוסטב) בריאן (הליכוד):
אני סבור שאז יבוא תורן של תביעות נוספות, שאז יבואו המינימאליסטים ויגידו: עוד קצת ועוד קצת. לכן הצעה זו של האוטונומיה היא ההצעה המאקסימאלית שיכולנו להציע למחנה הערבי. ואשר ריבו שנמצאה ארץ ערבית, הגדולה מבין ארצות ערב, שהסכימה לכרות אתנו ברית שלום על בסיס אותה הצעה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
ואמר מנהיג אותה מדינה: האוטונומיה פירושה פרוודור למדינה פלשתינאית.

1. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ב. הלוי:
נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לורר:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונח עתה על שולחן הכנסת הנוסח האנגלי המתוקן של הנספח לחווה השלום שבין ישראל ובין מצרים.

2. הודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים

דיון (המשך)

היו"ר ב. הלוי:
אנו חוזרים לדיון בהודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת זיאד, ואחריו — לחברת-הכנסת דורון.

הלל זיידל (הליכוד):
אין צורך לתרגם. כולנו הבננו את הנאום בערב-בית.

מאיר טעיל (מחנה שלי):
בסוף הנאום יש משפט אחד שיעניין את חבר-הכנסת בדיאן, הוא השיב לו משהו.

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
(נושא את דבריו בערבית)

היו"ר ב. הלוי:
תרגום דבריו של חבר-הכנסת זיאד, בבקשה.

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
(תרגום הדברים לעברית)

תפיס יואר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כדי שהשלום יהיה קבוע ויציב הוא חייב ראשית-כול להיות צודק. לא כניעת סאדאת, לא הכוח הצבאי של ממשלת ישראל וגם לא תכניות האימפריאליסטים האמריקנים יכולים לקבוע את מהלך ההתפתחות ההיסטורית באזורנו.

באומן של ראש-הממשלה מנחם בגין אתמול היה נאום המאיים בגלוי על סוריה. האריכות שהיתה בדבריו על סעיף 5 וסעיף 6 של ההסכם הזה היא סימן לכך שבעקבות ה"שלום" הנפרד עם סאדאת יתפנו שליטי ישראל להלום בסוריה אם היא תעז לפעול לשיחור אדמותיה הכבושות. דבריו של מנחם בגין בנוסח "אם נותקף על-ידי סוריה" לא ישנו במאומה את כוונותיה של ממשלת ישראל כי הרי ידוע שב"מלים אלה השתמשו הרבה כדי להצדיק את המלחמות התוקפניות של שליטי ישראל. עובדה אחרת היא: כל עוד ישראל כובשת שטחים ערביים, סוריים ופלשתינאים, הרי שסכנת ההתפוצצות הצבאית תהיה סכנה מחרידה.

חברי הכנסת, חוזה זה הוא מעין ברית צבאית חדשה שעה שהתמוטטו הבריתות הצבאיות האימפריאליסטיות האחרות. ואין זה משנה אם הברית הזאת עתה היא ברית בלתי כתובה. נשיא ארצות-הברית, ג'ימי קארטר, רמז על כך כאשר בנאומו בכנסת הויל דמעות על איראן והכריז כי חשיבות החוזה סאדאת-בגין טמונה לא רק — ואני מצטט — ב"אך יש" פיע החוזה הזה על המצב בגבולות מצרים-ישראל אלא גם איך הוא ישפיע על משוהו הרחק מאותם גבולות". ואמנם לזה התכוון סאדאת כאשר דיבר על התחייבויותיו שמעבר לאזור הסיכסוך הערבי-ישראלי ולזה גם התכוון שר ההגנה המצרי, כאמל חסן עלי, כאשר דיבר על משימות הצבא המצרי ביחס "לסכנה הבאה ממערב למצרים ומדרום סודאן". אשר לראש ממשלת ישראל, הרי הוא חוזר כמעט בכל יום על הכרזתו כי הוא מוכן לכרות ברית צבאית כתובה עם ארצות-הברית, אם היא רק תציע זאת. אכן הכול ברור: חוזה קארטר-בגין-סאדאת הוא חור זה להגנה על האינטרסים האמריקניים בתחום הנפט והכלכלה. זהו חוזה הבא להלום בתנועות השיחור והלאומיות הערביות, המזרח-תיכוניות והאפריקניות; חור זה היוצא נגד ההתפתחויות המהפכניות בלב, באת יופיה, באיראן ועוד; זהו הסכם המכוון נגד העם הערבי הפלשתינאי ונגד העולם הסוציאליסטי וברית המועצות; זהו חוזה הבא להפוך את מצרים לשוטר אימפריאליסטי באזור לצדו של הקצין בשירות ה-אימפריאליסטים האמריקני באזור, הלאו היא ממשלת ישראל. אחרת, נגד מי הסכימה ארצות-הברית להפוך את מצרים של סאדאת למצבור עצום של נשק אמריקני?

לכן בצדק אנו אומרים כי עמדת סאדאת היא עמדה של בגידה לאומית, לאחר שהוריד את מצרים ממרום ההתפתחות המהפכנית הפרוגרסיבית הסוציאליסטית בימי המנהיג הערבי הנצחי ג'מאל עבד אל-נאצר לא בירה עמיקתא של בגידה ושל הוצאת ה-ערמונים מן האש למען האימפריאליסטים האמריקנים ותכניותיהם התוקפניות. אכן, לא רחוקות מן המצוינות והעריכות הקובעות כי המצב במצרים מתקדם

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, החוזה שהוא נושא הדיון איננו חוזה שלום אלא להמשך הכיבוש הישראלי בגדה, ברצועת-עזה וברמת-הגולן היסטורית. זהו חוזה הבא לתאם עמדות בין שליטי שתי המדינות, מצרים וישראל, כדי לשרת את האסטרטגיה האמריקנית האימפריאליסטית במזרח התיכון ובאפריקה ולהשתלב בתכניותיה העולמיות. החוזה הזה איננו חוזה בין מצרים וישראל אלא בין סאדאת ובגין, ואילו העם המצרי והעם הישראלי נקיים הם ממנו.

בנאומו אתמול הדגיש ראש-הממשלה מנחם בגין כי אין כל שינוי בעמדה הישראלית הבסיסית, כאשר חור והדגיש מחדש את הלאומים הידועים שלו בהפ"נ ותו את דבריו לראש ממשלת מצרים, ד"ר מוסטאפה חאליל החביב, כפי שכינה אותו. מר בגין הדגיש: "לא נסיגה לגבולות 1967, לא מדינה פלשתינאית, וירושלים המאוחדת היא בירתה הנצחית של ישראל". בדברים אלה לא הותר ראש הממשלה מקום לא-ליות אפילו לאלה הרוצים להשלוח את עצמם. התקציבים הצבאיים המנופחים שהוגדלו בתקציב של השנה הבאה, פעולות ההתנחלות בשטחים הכבושים והשימוש הפאשיסטי בכוח נגד תושביהם, כל אלה אינם מאפשרים לאיש לטמון את ראשו בחול גם אם ירצה בכך. המור הוא שסאדאת עומד לחתום על חוזה הכניעה הגם שהוא יודע בהחלט את העמדה הברורה של ממשלת ישראל. אכן, צדק המשורר הערבי אל-מתנבי כאשר אמר: הפצעים אינם מסבים כאבים למתים.

אולם ברור אפילו למי שאין עיניו בראשו כי העם הערבי הפלשתינאי דוחה בתכלית את המכירה הסיטונתית של זכויותיו הלאומיות הצודקות, ובראשן את מכירת זכותו להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו העצמאית בהנהגת נציגותו החוקית היחידה והמוכרת במישור הפלשתינאי, הערבי והעולמי הלאו הוא אירגון השיחור הפלשתינאי. ההתקוממות ההירואית והמזדהירה בשטחים הכבושים בשבוע שעבר נתנה את התשובה החד-משמעית על המזימה הזאת. קדושי חל חול כמותם כמו אלה שנפלו לפנייהם בשכם, בעזה, בחברון, בירושלים המזרחית, בטול-כרם, בג'נין, במ'נת הפליטים ובמקומות אחרים הם הפנים האמינות של העם הערבי הפלשתינאי הממאן למות ומסרב להסכים לחיסול זכויותיו. לא סאדאת אלא העם הפלשתינאי הוא היחיד הזכאי לדבר בשם עצמו. ואמנם המלה האחרונה תהיה לעם הזה בכל הקשור לגורלו. בסוף שנות ה-40 ובשלהי שנות ה-50 לא ניתן היה לחסל את זכויותיו של העם הזה, כאשר היה עם של פליטים, כלום אפשר לחסל את זכויותיו היום כאשר הוא עם של לוחמים למען חירותם וזכויותיהם הצודקות?

כל חוזה שייחתם בווישניגטון לא יהיה חוזה של שלום אמיתי. הסכם השלום האמיתי יהיה ההסכם שייחתם בשתי ירושלים: ירושלים המערבית הישראלית וירושלים המזרחית הפלשתינאית. זוהי הדרך לשלום אמת באזור.

יצחק יצחקי (הליכוד):
זוהי הדרך שלך.

זה למדינת ישראל ולעם ישראל אני רוצה להציע לבית כולו להתלכד סביב תחילת תהליך השלום, והיגשגוש השלום היא תהליך. אני חושבת שאנו חייבים לתת הזדמנות לשלום למען בנינו ובני בנינו והיסטוריה של עם ישראל ושל ארץ-ישראל.

נשמעו כאן דברים חשובים ורבים. אינני חושבת שיש לחברי הכנסת מה להוסיף או שיש נקודות גורסות להאיר את הבעיה. אני חושבת שדעת מרביתנו נחושה לגבי אופן ההצבעה שלנו. אני מבקשת שוב מהבית להתאחד ולהתלכד סביב ההצעה של תמיכה בהסכם השלום כפי שהוא לפנינו אתמול.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לבקש ממך להפסיק את הוויכוח, נשמע את דברי התשובה של ראש הממשלה ונצביע.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלגרבלי, ואחריו — לחברת-הכנסת זכאי. אינני מקבל את הצעתה של חברת-הכנסת שרה דורון.

עוזי ברעם (המערך):

אולי חברת-הכנסת אלגרבלי יקבל את הצעתה של חברת-הכנסת דורון? זה דבר לגמרי וולונטארי. כל אחד יכול לקבל או לא לקבל.

(חברת-הכנסת ת. טובי קורא קריאת-ביניים)

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

חברת-הכנסת תופיק טובי, הודעתי כבר שאני לא מקבל את ההצעה. בבקשה, חברת-הכנסת אלגרבלי.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לברך את ראש ממשלת ישראל, מר מנחם בגין, על ההישג ההיסטורי הראוי לעמנו. אני רוצה גם לברך את ממשלת ישראל ואת העם בישראל על הסכם השלום המונח היום על שולחן הכנסת. שלושים שנות כמיהה לשלום, תפילה חרישית לשלום, ציפיה וחרדה מגיעות בשבוע זה לשלב מכריע בחזית אחת, חזית הדרום. נמשיך להתפלל לשלום באזור כולו ובעולם כולו.

חברי הכנסת, קשה היום להעריך את הדרך הארוכה שנעשתה בזמן כה קצר. רק לפני שנתיים היינו בבידוד מוחלט והיום אנו עומדים בפני נורמליזציה עם הגדולה שבמדינות ערב. רק לפני שנתיים קיוונו, התפללנו לכל פגישה, אפילו במלון חשאי, עם אחד ממנהיגי ערב. היום סיימנו משאומתן שנוהל בצורה ישירה, פנים אל פנים, בקהיר, בווינגטון ובירושלים. אנחנו חייבים לראות זאת, רבותי חברי הכנסת, בפרספקטיבה נכונה ובראיה אמיתית.

אנחנו חותמים על הסכם זה מתוך בחירה חפשית. אני מתנגד לכל אותן דעות שהביעו חברי הכנסת, שמה שאנחנו עושים היום הוא כאילו מתוך תכתובת אמריקני או מתוך "אין ברירה". אנחנו נצביע הלילה מתוך חופש, מתוך שיקול-דעת, מתוך בחירה חפשית. נאבקנו על כל סעיף בחוזה הזה. מוכנים היינו לוותר עליו לו היתה פגיעה במהות השלום. רק לפני שבועיים אמרתי באחת משיבות סיעתי שלו היו אומ-

במהירות למצב ששרר באיראן בימי האחרונים של השאה. ואין זה מקרה שהעם המצרי שר היום: נערה מצריה, מה הותר לך עבד אל-גאצר במוחו? הותר לך עורב עם חוזה, שמו אגואר אל-סאדאת. חשבונות קארט-בגין סאדאת הם איפוא חשבונות אבודים.

ומעניין לעניין, אין ספק כי המשך הכיבוש הישראלי של השטחים הערביים, לרבות ירושלים המזרחית, היה אחת הסיבות הבלתי נראות לעין שהזינו את התהליך המהפכני באיראן, במדינות רבות באפריקה ובמדינות אחרות. הנה כי כן באותו זמן שהאסטרטגיה האמריקנית-הישראלית רוכשת לה שליטה היא מפסידה עמים שלמים.

יצחק יצחקי (הליכוד):

יותר טוב מברית-המועצות.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זהו בדיוק שיטת המסחר של הליצן ג'ואה בבית צים: קונה ביצה בלירה ומוכר עשר ביצים בלירה בהאמינו כי הוא מרוויח תשע ביצים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

ג'ואה זה חושם.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יצאתו של סאדאת מן המערכה הכללית נגד הכיבוש אין פירושה יציאתו של העם המצרי או של העמים הערביים מן המערכה. אדרבה, הדבר הזה יהיה מוטיב חדש לביסוס אחדותה ומאבקה של תנועת השיחרור הלאומית הערבית ושל המדינות הערביות ולהידוק הסולידאריות העולמית עם תנועת השיחרור ועם המדינות הערביות. אולם מעל לכול, דבר זה יספק את עיניו של העם המצרי ויעמידו על אחריותו המיוחדת להכשלת המזימה החמורה הזאת.

חברי הכנסת, ההמונים הערביים בישראל אינם גייטראליים ביחס למזימה המסוכנת. אדרבה, הם מתנגדים לה בתוקף. אנו אזרחים ישראלים ובנים גאים לעמנו הערבי הפלשתינאי. אנו אומרים שכדי להוריד את הרצון הכן לשלום יש גם לבטל את מדיניות הפקעת האדמות, הריסת הבתים והאפליה הלאומית. כן יש להכיר בזכותנו לשוויון לאומי, לחיים ולהתפתחות על אדמתנו ובמולדתנו. אנו מזהירים מפני האשליה החמורות של השלום המזויף שבהן נגוע ראש הממשלה ואלה הסובבים אותו. הדרך לשלום אמיתית אינה עליידי המשך גזילת זכויות האזרחים אלא עליידי ההכרה בהן ועליידי הנסיגה המוחלטת לגבולות 1967 וההכרה בזכות העם הערבי הפלשתינאי להקים את מדינתו העצמאית בצד מדינת ישראל. אכן זוהי הדרך שתנצח בסופו של דבר.

אליקים (נוסטב) כריאן (הליכוד):

נאום רב משמעות.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת דורון, ואחריו — לחברת-הכנסת אלגרבלי.

שרה דורון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברגע היסטורי

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה בסדר.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויוזמה):
הוא קיבל.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חרים גם קול נגד אלה שתובעים את גירושם
מן הארץ. זה רצוי ביותר.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אני נגד גירושם מן הארץ. רוב העם בישראל
אינו רוצה בגירושם. הרוצים בכך הם מיעוט שולי
ואנחנו חייבים ללחום נגדו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
ללחום בו.

ראש-הממשלה מ. בנין:
חבר-הכנסת אלגרבלי, בקשר עם דברך נגד גי-
רוש הערבים מן הארץ, צרף את שלושת חברי המ-
שלה, היושבים סביב השולחן, לעצמך.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אני בהחלט מצרף אותם, בכל הכבוד.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני ראש הממשלה, היה טוב שהממשלה תו-
דע בפומבי ובאופן רשמי את דעתה נגד. הודעת
שחצניות חזרות לגבי גירוש האוכלוסיה הערבית. היה
זה חשוב מאוד אם הממשלה היתה מוסרת הודעה
כזאת.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):
אתה מוכן גם להודיע שלא יגרשו את היהודים
מן הארץ?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
חבר-הכנסת תופיק טובי, הכנסת היא מוסד רי-
בוני ואת הודעתו זו של ראש הממשלה אתה יכול
לפרסם בכל העתונים. אני מציע לך לעשות זאת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
הוא רוצה שאתה תעשה את זה.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אני מוכן לעשות זאת, בהחלט. אני חושב שהם
אזרחים לכל דבר. הם חייבים להשתתף בבניית הארץ
הזאת, במיוחד ביום זה. אחרי שהעם המצרי מודיע
על נורמאליזציה אני חושב שאין היום כל סיבה
שהיא להמשיך באיבה ושאנו חייבים לבנות חיים
משותפים. דווקא העם היהודי היה מיעוט בגולה, במ-
שך אלפים שנה ידענו מה זה סבל, ידענו מה זה
להיות מיעוט ואנחנו חייבים לכבד את המיעוט ה-
ערבי ולשתף אותו.

רבתי חברי הכנסת, אני קורא כאן לארצות ערב
המתונות — כגון סודאן, מרוקו, סודאן ואולי אף
סעודיה — אין סיכסוכי גבולות בינינו, אין סיכ-
סוך גבולות בין מדינת ישראל לבין ארצותיכם, גם
לא היתה מלחמה חזיתית בינינו לביניכם. היו אמנם

רים לי שאין חילופי שגרירים בין מדינת ישראל
ובין מצרים הייתי מתנגד לשלום כזה. אבל לאחר
שהגענו לנורמאליזציה מוחלטת — חילופי שגרירים,
חילופי תרבות, כלכלה, יחסים נורמאליים — אני
בהחלט בעד ההסכם.

רבתי חברי הכנסת, העם הזה סבל קשות עד
הגיעו אל הנחלה, אל ארץ האבות, אל ארץ-ישראל.
ידענו ימי שכול, יתמות ודמע. הימים עכשיו הם ימי
שמחה גם בזכות אותן דמעות. אינני שייך לכת הא-
בלים, אינני שייך לאותם האנשים שמעל במה זו
ומעל במות ציבוריות אחרות נלחמים נגד ההסכם
הזה וזורעים, לדעתי, נבואות שווא. לעמנו מותר גם
לשמוח וראוי כי בשעה זו לא נכבד עליו. וכבר
אמר קהלת: "עת לשמוח ועת לבכות". היום זו עת
של שמחה, של חדווה ושל שעת רצון לעם ישראל.
אני יודע את כל הסכנות, אני יודע את כל הסי-
כיים שטמונים בהסכם זה. יש חיוב, יש שלילה,
יש גם ויתורים. החכמה שלנו תהיה בכך שנוכל למצות
את השלום על-מנת להקטין את הסכנות שעליהן דיב-
רו כמה חברי הכנסת, בבחינת "סוף מעשה במחשבה
תחילה".

בשמחת עם ישראל אנחנו חייבים לשתף גם את
העם בתפוצות. ארץ-ישראל שייכת לעם היהודי כולו
באשר הוא. יהודי התפוצות היו אתנו בשעות צרה,
סייעו, עזרו, דאגו וגם היום, בעיצוב פני השלום,
חייבים אנו לשתתף. אנחנו חייבים לנצל רגע היס-
טורי זה כמנוף לעלייה, לבנייה, לקליטה.

ובאשר לערביי ישראל: עלינו לעשות הכול כדי
להסביר להם שכאזרחים שווי זכויות וחובות יש להם
היום תפקיד חשוב בעיצוב פני השלום. הם יכולים
להיות גשר בינינו לבין העולם הערבי, וכיום — ביי-
נינו לבין העם המצרי. אנחנו חייבים לגשת לפתרון
בעיית ערביי ישראל, בעיותיהם התברתיות, הכלכל-
יות, ולשתתף בכל חיינו לאומיים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איך אתה פותר את זה? אתה משאיר את הכי-
בוש, אתה משאיר את השלטון הישראלי, שולל את
הזכויות שלהם. איך אתה פותר את זה?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
ערביי ישראל הגרים בנצרת ובעכו הם אזרחים
לכל דבר.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בהחלט.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
גם היום יש להם תפקיד חשוב ביותר בעיצוב
פני השלום. אני חושב שעלינו לעשות הכול כדי
לפתור את הבעיות הקיימות היום במגזר הערבי, בעיקר
בתחומי חינוך, חברה, כלכלה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בסדר.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
עלינו לעשות הכול כדי לשלבם כאזרחים לכל
דבר במדינה דמוקרטית.

התפקיד שלנו. אנחנו יכולים לשתף פעולה. אנחנו יכולים לעזור האחד לשני. אני מציע לעצמנו לגשת אל המלאכה בצורה של "הצנע לכת". עלינו לזכור שבתרבויות של שני העמים יש ערכים גדולים. יש התרבות האיסלאמית, במיוחד התרבות המצרית העתיקה שהיא מלאת ערכים ועתיקת יומין. גם לעמנו יש תרבות עתיקת יומין. ביחד אנחנו יכולים לעצב אור חדש לחלוטין, עידן חדש לחלוטין. אני בטוח שנעשה זאת. בעזרתה של ארצות-הברית — וזה תפקידה — אנחנו יכולים להקים מפעלים כלכליים משותפים. אנחנו יכולים למצוא אינטרסים כלכליים משותפים שיהיו את השלום עצמו.

אני מציע לעצמנו שבחודשים הקרובים נגלה עצבים חזקים ואורך רוח כדי לחשל את העם לקראת המאבקים שעוד נכוננו לנו. אני בטוח שבעוד שבועות מספר עלול להיות בתוך מצרים מצב שתפורסמה הודעות סותרות לאווירה של שלום. אסור לנו לקום מייד ולהגיד: אין שלום. אנחנו חייבים לגלות סבילות לתהליך קשה, ארוך ומייגע. כשם שעשינו זאת, כשם שעשה זאת ראש הממשלה והצוות הממשלתי כולו, בסבלנות ובאורך רוח עד כה, הרי גם בנושאי של תהליך ביצוע השלום אנחנו מוכרחים לגלות סבילות.

לבסוף, אודני ראש הממשלה, חברי הכנסת, את גרים רבים עומדים עדיין בפנינו. עלינו לדאוג לגיבוש העם וליצירת ישראל אחת ללא פְּעֵרִים, חברה שוויונית, חברה צודקת ברוח מגילת העצמאות וברוח המסורת היהודית. בחברתנו יש עדיין בעיות קשות ביותר. הממשלה לא התפתחה בשנתיים האחרונות לטוב פול בנושאי פנים בצורה נכונה. יש בחברתנו עדיין יותר מעשרים אלף בני נוער שאינם עובדים ואינם לומדים; בעיית השיכון של הזוגות הצעירים ושל המשפחות מרובות הילדים היא חריפה ביותר. ראש הממשלה וסגן ראש הממשלה החלו בביצוע תכנית שיקום השכונות. על אף כל מה שנעשה בסיני, על אף כל מה שנעשה בנגב, אנחנו חייבים לבצע את התכנית לשיקום השכונות. הדבר הזה יחייב אותנו למשטר של חירום. זה יחייב אותנו לאסור בנייה של מלונות פאר ובנייני ציבור כדי לבצע את התכנית שאנו חייבים לבצעה.

ובאשר לנושא האוטונומיה. אני מבקש שהדיון בתכנית זו יהיה מכובד ורציני. על הממשלה להקים צוות מוחות שילמד את הנושא ויציע אלטרנטיבות. כל דיון בנושא זה איננו רצוי ואיננו רציני כעת. אני מציע שהדיון בנושא זה יידחה ובהתאם להודעתו של ראש הממשלה, שאמר מעל במת הכנסת שכל הסכם האוטונומיה יידון ויוצב, בכנסת, אני אומר שיש לנו זמן לדון בנושא זה בכובד ראש בבוא הזמן. אני בטוח שהאוטונומיה תוקם ותתן אפירות לערביי יהודה, שומרון ועזה לקיים חיים תקינים, לנהל חיי תרבות וחינוך, בלי שנגיע למצב של מדינה פלשתינאית, וזו החכמה. אני בטוח שנצליח בכך.

חיילים מספר של מדינות אלה שהשתתפו במלחמת יום-הכיפורים אבל לא היתה מלחמה חזיתית בין צבאותינו ולכן אין כל סיבה להמשיך בבידוד ובאיבה.

אליהו מזיאל (המערך):
הם ניהלו סיכסוך אתנו.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
ממשלת ישראל ומשרד החוץ חייבים, לדעתי, לפתוח במגע עם נורמאליזציה עם המדינות ה"אלה. אין כל סיבה להמשיך האיבה בינינו. אני חושב שגם כדי לחזק את מצרים וגם כדי לחזק את השלום ולעצב אנחנו חייבים לעשות הכול כדי שמדינות גרסאות יצטרפו אל ההסכם הזה. אנחנו יכולים לפתוח עידן חדש, עידן השלום, במזרח התיכון. אני גם בטוח שתוך שנה, אם נשכיל לעצב את פני השלום בצורה נכונה, תעזוב אותה חזית סירוב את דרך הלאומים של חארטום ותצטרף אל דרך ההגיון והריאליה הפוליטית.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
ועידת חארטום היתה ועידת פסגה והתלטותית בוטלו זה מכבר עליי ועידת הפסגה בבאגדד, שהיתה פה אחד לכונן שלום בריקיימא עם ישראל.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
חבר-הכנסת אבנרי, אני קורא להם לעזוב דרך זו של סירוב ולהצטרף אל שולחן המשא-ומתן פנים אל פנים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מר אלגרבלי, האם קראת את החלטות ועידת הפסגה בבאגדד?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
קראתי את החלטות ועידת חארטום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שם מדובר על שלום צודק המבוסס על הכרה הדדית. כתוב: על בסיס שלום צודק שיכבד את זכויות כל המדינות באזור.

אמנון לין (הליכוד):
עוד מלה אחת כתובה שם.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
חברי הכנסת, אני רוצה לגשת להשלכות של הסכם השלום על החברה והכלכלה בישראל. עומדים לפנינו אתגרים עצומים ואם לא ניערך בצורה נאותה אנחנו עלולים לבזבז את פירות השלום ואולי אף לסכן אותו. ראשית חכמה עלינו להכיר את הפארטנר החדש, את העם המצרי, שפתו, תרבותו, טוב עשה משרד החינוך והתרבות אם ינהיג את לימוד השפה הערבית כלימוד חובה במערכת החינוך. אנחנו לא יכולים לקיים יחסי שלום אם הצדדים לא יכירו אחד את השני, אחד את שפתו ותרבותו של השני. אנחנו חייבים לגשת אל השלום לא מתוך יחס עליונות חלילה, אנחנו לא הולכים לייבש שם ביצות, זה לא

— מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת ; הודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים — (דיון)

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

זו הידיעה הדראמאטית הראשונה ששמענו היום.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
איפה המכרות ?

(קריאה : מסרנו.)

מזכיר הכנסת נ. לורך :
כמדין הונחו החלטות בדבר תיקוני טעויות בחוקים.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

ענתה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לורך :

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע שהיום הונח על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, חוק לתקון פקודת המכרות (מס' 3), שחזר מוועדת הכלכלה.

ט. הודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים

דיון (המשך)

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת זכאי, בבקשה.

יחזקאל זכאי (המערך):

הרבה טקסים ילוו את חתימתו של הסכם זה ; טקסים מפוארים בווינגטון, בירושלים ובקהיר, טקסי סים חגיגיים שיצולמו וישודרו לכל עבר. אבל טקסים אלה לא יבטאו ולא יסמלו את מה שקורה באמת. האמת תבוא לביטוייה בטקסים אחרים, טקסים שלא ילוו בתרועות ובמצלמות טלוויזיה ואשר לא יישתתפו בהם משלחות של מכובדים. הם יהיו טקסים צנועים בהשתתפות מחלקות של חיילים מאובקים אשר יורידו בזה אחר זה את דגלי ישראל ממרחבי סיני, משדות-התעופה, מימית ומפיתחת-רפיח. אלה יבטאו את מה שאנחנו עושים כעת, את הסכם הנסיגה. האם תביא נסיגה זו את השלום ? מה הוא הסיכוי שהיא תביא את השלום ?

העובדה החשובה ביותר שאותה מציינים תומכי ההסכם היא שמצרים הינה המדינה הערבית הגדולה ביותר והחשובה ביותר במזרח התיכון. זה נכון. מצרים לא תוותר גם בעתיד על מעמדה כמנהיגת העולם הערבי ודאי שהיא אינה עומדת לפרוש מהעולם הערבי. לצורך זה תנהל מצרים מדיניות התואמת את מטרותיו של העולם הערבי, ואם מטרות אלה לא יושגו בדרך של משא-ומתן, לא ימנע ההסכם שאנו חותמים היום מלחמה. אלה הסבורים שעכשיו, אחרי שמצרים תקבל חזרה את סיני, שוב לא יהיה לה מניע לצאת למלחמה נגד ישראל פשוט שוכחים את מה שקרה תמול שלשום. מצרים יצאה בשנת 1967 למלחמה —

אורי אבנרי (מחנה שלי):

האם אי-פעם היה לך שלום ?

שמעון פרס (המערך):

אפשר לבקש ממנו שלא יפריע ?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אני בהחלט איני מפריע. אני שואל שאלה.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

אל תשאל כל כך הרבה שאלות. תשאיר קצת לפסח.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

חברי הכנסת, אנו ממשיכים בדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת זכאי, ואחריו — לחבר-הכנסת האזנרי.

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מרכז מפלגת העבודה החליט לחייב את נציגי המפלגה בכנסת להצביע בחיוב על הצעת הממשלה בין אם הם מסכימים לה ובין אם הם אינם מסכימים לה. אך אם אין לנו חופש להצביע כרצוננו עדיין יש לנו חופש להביע את דעתנו. דעתי היא שאנו עומדים להצביע בעד הסכם שאינו הסכם שלום אלא הסכם נסיגה מכובד.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

איך אתה יכול להצביע בעד משהו שאתה מתנגד לו ?

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת אבנרי, הוא טרם התחיל לדבר ואתה כבר מפריע לו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אני שואל שאלה לגיטימית.

עמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):

אבל הוא צודק.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

איך אדם עולה על במת הכנסת כדי לדבר נגד ולהצביע בעד ? זה דבר בלתי מוסרי לחלוטין.

תמר אשל (המערך):

אתה אינך שוטר הכנסת.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

אתה לא ממונה על המוסר. חבר-הכנסת אבנרי, אתה לא ממונה כאן על המוסר. זה לא תפקידך כאן.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אי-פעם היה לך שלום ?

שמעון פרס (המערך):

אפשר לבקש שלא להפריע ?

לום דינאמיקה ושצריך לבנות אותו; אבל לדינאמיקה של השלום ולבנינו דרוש זמן.

חיים קורפו (הליכוד):

על-פי הטיעון שלך לא תהיה נסיגה מהישובים בפיתחת-רפית.

יחזקאל זכאי (המערך):

לא תהיה נסיגה?

חיים קורפו (הליכוד):

לא, הרי ההתמודדות תהיה עוד לפני זה על עניין ירושלים והגדה המערבית.

יחזקאל זכאי (המערך):

אמרתי בדברי שאת הזמן של שלוש שנים יתנו לנו כדי שנסיפק להעמים על המשאיות את מה שיש לנו. את זה יתנו לנו.

אומרים שיש דינאמיקה לשלום ושצריך לבנות אותו אבל לדינאמיקה ולבנין השלום דרוש זמן. וזמן שקיבלנו לתהליך הזה ולדינאמיקה הזאת הוא קצר ובלתי מספיק. בודה על האמת: לוח הזמנים לנסיגה מסיני נכפה עלינו ולמעשה זה הזמן המינימאלי הדרוש כדי שנעמים על המשאיות את מה שיש לנו ונסתלק מהר ככל האפשר. תשעה חודשים לשלב ה- ראשון של הפינוי ועוד שנתיים לפינוי הישובים, הבסיסים ושדות-התעופה. זה פינוי מידי. ובזמן הזה שום דינאמיקה לא תספיק לבנות את השלום או להתחיל לבנות אותו. מי שמאמין שבשלוש שנים אלה, שבהן יתנהלו ויכוחים מרים על יהודה, שומרון ועזה ועל עתיד ירושלים, ישררו יחסי רעות ואחווה בינינו לבין מצרים שוב משלה את עצמו. מה שצפוי לנו כתוצאה מהסכם זה הוא שבועד חמש שנים לכל היותר נעמוד מול חזית סירוב של העולם הערבי ובתוקף גם מצרים עצמה. זה המובן וזה הצפוי מהסכם זה. כל פירוש אחר הוא אשליה עצמית ואני מציע שלא נהיה שותפים לאשליה הזאת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת זכאי, אולי תציע לישראל עמדה חד-שה לגבי הבעיה המזרחית? חשבתי שבסוף דבריו אולי יציע חבר-הכנסת זכאי משהו חדש. הנה אתה יכול לענות לי מפה, חבר-הכנסת זכאי.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האוזנר, ואחריו — לחבר-הכנסת שובל.

(חבר-הכנסת ח. ברילב קורא קריאת-ביניים)

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני לא מוכרח, אני חייב להגיד לך.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

חבר-הכנסת פעיל, אתה עובר כל גבול היום.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לאט, לאט, תשמע בסוף.

חיים קורפו (הליכוד):

כולנו נשמע. נצא חרשים מכאן.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
כל הכבוד.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

ארבע שאלות לפסח נשאר.

יחזקאל זכאי (המערך):

— מצרים יצאה בשנת 1967 למלחמה נגד ישראל בשעה שאף שעל של אדמה מצרית לא היה כבוש, בשעה שהמצרים עצמם החזיקו ברצועת-עזה וכאשר ביהודה ושומרון לא היה אף ישראלי אחד ובעוד ירושלים המזרחית והר הבית היו בשליטה ערבית. אם אז היה למצרים אינטרס עליון לצאת למלחמה, מדוע עלינו להאמין ולהשלוח את עצמנו כי בעוד שלוש או ארבע שנים, כאשר יתברר כי אין סיכוי שישראל תסכים לסגת מיהודה, משומרון ומעזה ואין סיכוי שישראל תסכים לחלוקת ירושלים מחדש, מדוע נחשוב שמצרים תהיה זו שתוותר על השאיפות הלאומיות של העולם הערבי? הנשיא סאדאת עמד כאן לפנינו והצהיר קבל עם ועולם שמי-טרותיו הן הקמת מדינה פלשתינאית ביהודה, בשומרון ובעזה וחלוקת ירושלים מחדש. הצהרות אלה נשמעות מאז מדי יום.

חיים קורפו (הליכוד):

ראש הממשלה שלו הצהיר את ההיפך מזה.

יחזקאל זכאי (המערך):

זה נכון, אתיחס לזה.

חיים קורפו (הליכוד):

בכל זאת הוא עושה שלום אתם.

יחזקאל זכאי (המערך):

חבר-הכנסת קורפו, אני אומר שזה לא שלום.

משה שמיר (הליכוד):

הוא לא מתחשב בנאומים.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אבל צריך לומר את שני הצדדים.

יחזקאל זכאי (המערך):

רבותי חברי הכנסת, אל נא נשלה את עצמנו כי הצהרות אלה אינן מבטאות את המטרות האמיתיות של מי שמצהיר אותן. מדינת ישראל אינה יכולה להסכים להן ואינה יכולה לקבל אותן, ומצרים אינה יכולה להרשות לעצמה לוותר עליהן והיא לא תוותר עליהן. העמדות פשוטות וברורות משני הצדדים ואין מקום לפשרה. אין מדינה פלשתינאית לחצאין ואין חלוקת ירושלים לחצאין. העימות בוא יבוא אם נרצה ואם נמאן, אבל לא מייד. קודם נחזיר את סיני, נפנה את הישובים ונמסור את שדות-התעופה. אני מניח שיינתן לנו הזמן כדי להספיק לעשות זאת; שלוש שנים. עוד שנתיים יספיקו כדי לאחות את הקרעים שבין מצרים לבין מדינות הסירוב — וכשזה נוגע לישראל הקרעים מתאחים מהר מאוד בעולם הערבי — ואז יתברר כי החזרה לגבול הבין-לאומי בינינו לבין מצרים היא חזרה לגבול המלחמה כשם שהיה בשנת 1967.

אדוני היושב-ראש, לסיום דברי, אומרים שיש לש-

סה המצרית הוא רחב מאוד, שלא לדבר כבר על תפיסתם של הקיצוניים בציבור הערבי. שני הצדדים מודעים לכך אך אם השימוש במלה "אוטונומיה" כמונח פוליטי מעורפל מאפשר לגשר על הפער עם מצרים כדי להשיג הסכם שלום, נחא, נשתמש במונח הזה.

מובטחני כי לאתר חודש ההפסקה הניתנת לנו עד לראשית הדיונים בעניין זה, לאמור עד תום "ירח הדבש" של הסכם השלום, נגיע לדיונים קשים. יש ראל תצטרך להבטיח את בטחונה במגזר הרגיש והמסוכן של גבולנו הצפוני והמזרחי, וגם כאן בראש וראשונה עלייך דבקות בעקרונות יסודיים. הללו כוללים את ירושלים השלמה, שינויים של ממש בגבולות 1967 ושמירה על יושרנו בבקעה וברצועה.

בעיות לא תחסרנה אך מוטב שנתלבט בבעיות השלום משנתאבל על קרבנות מלחמה נוספת. מוטב שנצטרך לאמץ את כל כושר המצאתנו בחיפוש אחר פתרונות ממשיים — ולעתי הפשרה הטריטוריאלית היא הפתרון — מאשר שלא נגיע בכלל אפילו לדיון על פתרון כלשהו. נחדל לפחד מהשלום. נקדם אותו בבטחון ובאמונה כפי שקידמנו כל משימה גדולה. הסכם השלום אינו מבטיח עדיין את מציאות השלום. מציאות זאת צריך יהיה לעצב ולטפח בפור, על, בשטח, במאמץ, בגיוס כוחות ליצירת ממשות חדשה.

חברי הכנסת, מהשבוע הבא נחיה בשני מישורים מקבילים בעת ובעונה אחת: בניין השלום עם מצרים במישור אחד ועמידה על המשמר מפני סוריה וירדן במישור האחר. כל אחת משתי המשימות כבדה ביותר. בנטל מדיני, נפשי, חברתי וכלכלי כזה עדיין לא עמדו אורחי המדינה מעולם. נצטרך, כל איש בישראל, איש איש במקומו, להטות כתף לשלום ולרתעת מלחמה גם יחד. מעמסת אדירים מחכה לנו. אך גם כל זה כדאי וראוי לשאת בו כתשלום הכרחי בעד ראשית התהליך המפכני.

אדוני היושב-ראש, כאשר עמד הנשיא קארטר על דוכן זה בשבוע שעבר שיויותי לנגד עיני את הדרך הארוכה שעבר העם היהודי ב-35 השנים האחרונות. אז, בעיצומה של השואה, נשיא ארצות-הברית בימים ההם נמנע אפילו להשמיע או לדבר על סבלות העם היהודי. כאשר נהרי דם יהודי נשפכו באירופה והוא שידר דברי עידוד ונחמה לעמי ברית-המועצות הנאצים, לעם הציני המדוכא, לפולנים הנתונים למשיסה — לכולם הבטיח שיחרור; רק יהודים — הם מל-הזכיר, הנשיא ההוא הורה לקלוט פליטים רבים, רק לא את פליטי החרב היהודים. שגריר ארצות-הברית בשווייץ נצטווה אפילו לא להעביר ידיעות נוספות על השואה. שערי ארצות-הברית נעלו בפני זרם קרבנות השואה שהתדפקו עליהם לשואה. היינו בשפל המדרגה בחיים הבינלאומיים, נטולי כוח וחסרי השפעה. גם אחרי המלחמה, כאשר חיים וייצמן ביקש לגלול במשפט גירנברג את מגילת היסטוריה של העם היהודי, נאמר לו עלייך ארצות-הברית כי מוטב שהסון היהודי יושמע עלייך אחרים.

והנה קמה המדינה, קיבצה את פזורי העם ואצרה כוח. נשיאת של ארצות-הברית כיום הגיע אלינו עם

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום פנינו אל העתיד. ההיסטוריון הוא שישפוט אם ניתן היה להשיג הסכם טוב יותר. העומד בפנינו הוא ההסכם הזה, לקבלו או לדחותו. גם לא אכנס לכל דקדוקי הנוסח למרות חשיבותם, ורק זאת אומר שנכון עשה ראש הממשלה כשעמד בחוקף על כמה פרטים חיוניים כי רק לאחר השגתם ראוי מסמך זה להיקרא "הסכם שלום".

החלטות היסטוריות נחתכות לפי גורמי יסוד בסיסיים. לכן אדון בחוזה המוצע מבחינה אחת: האם הוא מקדם ומקרב את היעד המרכזי והעליון של ישראל? יעד זה הוא ישיבתנו לבטח בארץ באין מחיר. מצויים בהצעה גורמים מכבידים וכאובים. בורר, להיפרד ממקומות שבהם התנחלנו זו קריעה בבשר החי. בצדה של הבשורה הגדולה יש לכן גם אדגות חמורות אך ככלות הכול, מה בכלל בחיים, הפרטים והציבוריים, נטול קשיים וסיכונים? השאלה היא האם בסיכומי של דבר, לאחר שנשקול הכול, יש סיכוי שנוכל להפוך את ההסכם הזה לבסיס ולנקודת מוצא ליצירת מציאות חדשה?

ומי שהאמין כי השלום יבוא אי-פעם מאליה וללא ויתורים, ללא פשרות מצדנו, חי באשליה. מי שהשיג תעשע בהיותו כי ישראל תכתוב אי-פעם לארצות ערב את תנאיה לאחר כניעתן ללא תנאי שגה בחלומות שווא מסוכנים. הישגי מערכות ישראל וקרבות חייה לינורגיבורינו הקנו לנו נכסים של ממש שניתן לתרגם כיום לשפת השלום. אני ממברך את ראש הממשלה ואת הממשלה שהגיעו למסקנה זו מתוך תחושה עמוקה של אחריות היסטורית. עמד להם העזו להיאבק על כך בחוץ, ומה שקשה להם עוד יותר, עם עצמם במחנה פנימה.

אני שייך לאותו חלק מהציבור שהאמין תמיד כי אין דרך אחרת להשיג שלום אלא עלייך פשרה ומציאת דרך להבנה הדדית. הסדר בין מדינות הבנוי על כך שאחת כופה את מלוא רצונה על זולתה לא ייכון ולא יחזיק מעמד. אם יש לקח כלשהו בהיסטוריה, זהו הלקח. רק הבנה של שני הצדדים לצרכי הזולת, למצוקותיו ולדרישותיו החיוניות יכולה לשמש בסיס להסכם בריקייא. זו גם הסיבה מדוע תצליח ישראל בהתנגדותה הנחרצת למדינה פלשתינאית א-שפית בינינו לבין ירדן. ארצות ערב לא יוכלו לכפות זאת עלינו כי זה ינגוד צרכים חיוניים של המדינה, ויפה עשה ראש הממשלה שהבהיר זאת אתמול. לכן גם במגזר זה יש הכרח בפשרה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אבל זו סתירה למה שאמרת קודם.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא זו בלבד שאין סתירה אלא שזה הוא פתרון הבעיה.

הממשלה משתמשת בנוסחת האוטונומיה כביטוי לפשרה זו. כיום אוטונומיה זה ספינקס כי איש אינו יודע מה פירושה. כשאני לעצמי אינני מאמין בפתרון האוטונומיה ואינני חושב שהוא יוכל להתבצע כי הפער בין התפיסה שלנו לגבי האוטונומיה לבין התפי-

טיניסס". זוהי מלה המעליבה מאוד את העמים שאתם אנחנו עושים עכשיו שלום.

זלמן שובל (הליכוד):

חברת הכנסת אבנרי, ההבדל בין לבאנט לבין לבאנ-טיניסס הוא כמו ההבדל בין שמאליות לשמאלנות. לגבי ההסכם עצמו, שמעתי אתמול שסגן נשיא מצרים, מר מובארק, אמר שאחרי שתפתר בעיית הפלשתינאים יהיו ישראל ומצרים האמיצים שבידי דים. נקווה. אנחנו בכל אופן איננו מתנים את הידידות בתנאי כלשהו אבל צריך שיהיה ברור למר מובארק, ולא רק לו, שלבעיות הפלשתינאים יש יותר מפתרון אחד. אם הוא מדבר רק על פתרון אחד ובכך הוא מתנה את הידוק הידידות בינם לבינינו, אזי הסיכויים לכך שהידידות תהיה באמת אמיצה אינם כה טובים. באופן מעשי עומדים היום על הפרק רק שני פתרונות אפשריים לבעיה הפלשתינאית: או זה המוצע במסגרת האוטונומיה או פתרון המבוסס בעיקר על אותו חלק של פלשתינ הנקרא היום ירדן, ואין זה מענייננו או עסקנו להתערב מי ישלוט באותו חלק של פלשתינ. שני הפתרונות האלה, גם האוטונומיה וגם ההסדר הירדני-פלשתינאי, יכולים להתקיים או זה בצד זה ואולי אפילו זה לאחר זה. אני יודע שיש גם פתרון שלישי —

ארי אבנרי (מחנה שלי):
שבו דוגל כל העולם כולו.

זלמן שובל (הליכוד):

— המבוסס על השמדת ישראל. רצוי, אם כן, שסגן נשיא מצרים ידע שפתרון זה לא יתקבל על ידינו. שמעתי את דבריו של חברת הכנסת רובינשטיין, ואני יכול כבר לשמוע את קולם של המתווכחים בארץ ובחוץ לארץ שיגידו לנו: אל תסכנו את השלום, אל תסכנו את השתיל הרך, איזה מחנה של "שלום עכשיו" מתגובר, ידובר על ההתנחלויות שהיו, וכו'. יכול היה להיות ויכוח על ההתנחלויות בעבר, יכול היה להיות ויכוח על העתיד ועל הצורך הבטחוני. אני לא נכנס היום לוויכוח הזה. אבל אני, כמי שמאמין בפתרון של האוטונומיה, רוצה לומר שעלינו לחזק את מאמצי ההתנחלות כי זה למעשה מה שיקבע אם האוטונומיה תהיה בנוסח מצרים וארצות הברית ואחרים — וזה נוסח שונה — או לפי הנדסה ישראלית של האוטונומיה, של חיים משותפים בשלום בין יהודים ובין ערבים. כבר אמר שר החוץ, ולא בחשאי, שבשבילנו האוטונומיה זו מסגרת של חיים משותפים ולא מרשם לסילוקנו.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חיים משותפים בכפייה. כופים זאת על עם אחר.

זלמן שובל (הליכוד):

גם אני אינני נוטה לפירושים מיותרים או לי-דקלרציות מיותרות, לא בעבר ולא בהווה. אני מבין שיש מי שרוצה פירוט עד הפסיק האחרון כדי לטרפד את ההסכם. אני מבין את זה. אינני מצדיק את זה. אבל קשה לי להבין את האחרים. ממתי נקבע משהו בתולדות המפעל הציוני בארץ-ישראל בגלל נוסח כזה או כזה במסמך זה או זה, בגלל פסיק כזה או כזה?

חבר יועציו ושריו, בא לכנסת וביקש שנסייע לא-מריקה בעשיית שלום כי זה דרוש, לדבריו, גם לארצות-הברית האדירה. שותפות הציע לנו נשיא ארצות-הברית בביצוע השלום. הנה כי כן, דרך ארוכה עבר העם היהודי מתהום השואה עד למעלות הסולם הבין-לאומי. ההיסטוריה השלימה סיבוב שלם. קדושי השואה וגבורי מערכות ישראל הביאונו עד הלום. הבה נכתיר את קרבנם בכתר השלום.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת הכנסת שובל, ואחרי — לחברת הכנסת שפירור.

זלמן שובל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שלוש שנה בדיוק פנה מקים מדינת ישראל, דוד בן-גוריון, עוד בטרם נדמו התותחים כולם, אל האומה המצרית והציע לה שלום וברית בין עמים, כמעט באותה ה שפה ובאותו המלים שאנחנו משתמשים בהן בימינו. היום, בזכות מאמצי של ממשלת ישראל הנוכחית, לאחר ארבע מלחמות נוספות עקובות מדם, ייתכן שנכנסנו לשלב חדש, נקווה לשלב של חיים בשלום עם העם המצרי.

אבל בטרם אדבר על ההסכם עצמו אני רוצה לדבר על היום שלמחרת ההסכם. אדוני ראש הממשלה, מצב האומה איננו טוב.

ראשי-הממשלה מ. בגין:
הוא יהיה טוב.

זלמן שובל (הליכוד):

המוראל הציבורי איננו כפי שצריך להיות. האלימות הפיסית והמילולית משתוללת. המשק איננו מנוהל כהלכה. בנושא התברתי אנחנו נכנסים לבעלי האגרופים ולנצלנים ואיננו מטפלים כהלכה בנזקקים באמת. ה חמירות והקטנה הפכו לערכים לאומיים כמעט. אמרו כאן רבים מקודמי, שעכשיו, כאשר יהיה הסכם שלום, תצטרך הממשלה להתפנות לבעיות הפנים. ראש הממשלה אישר שאמנם כך יהיה. יפה. אבל אני פחות מודאג מאי תיקונם של הליקויים הקיימים מכפי שאני מודאג מהיווצרותן של בעיות קשות וחדשות דווקא בתחום ההברתי-הכלכלי כתוצאה מהסכם השלום. פעם אבותינו לא רצו להיפרד מסיר הבשר אבל הפעם אני מפחד ממה שעלול לקרות לנו אם וכאשר סיר הבשר יובא אלינו.

חברת הכנסת שריר דיבר על הצורך ב"השתלבות באזור". אני מציע שלפני שאנחנו רצים "להשתלב" — וההבדל בין "להשתלב" לבין "להיטמע" הוא הבדל דק מאוד — הבה נבטיח לפחות, אם אפשר, שנשיא תלב בחיובי ולא רק בשלילי ושמא ישרור אצלנו, חלילה, אותו הומאניסם חדש. כלומר, הייתי רוצה שישרור אצלנו אותו הומאניסם חדש שחברת-הכנסת שולמית אלונה דיברה עליו, אבל שמא נמצא במקום זאת דווקא את הלבאנטיניסם הישן.

ארי אבנרי (מחנה שלי):

למען השלום אני מציע לוותר על המלה "לבאנ-

לדוכן אמר שמה שאנחנו רואים באוטונומיה זה לא מה שהאמריקנים רואים. מה החידוש בזה? האם לא ידוע לכל אחד מאתנו שאיננו מדברים על אותו דבר? אבל מה רוח הנכאים הזאת? האם זה היה אי-פעם שונה? האם איבדנו את האמון בכוחנו לעשות ולהחליט? הגבול בין קטאטרופיסם לתבוסתנות, בין שחור ללבן, הוא דק מאוד. אלה שאומרים שאם לא יהיה כך וכך תבוא שואה איבדו את האמונה בכוח עצמם, איבדו את האמונה בכוח העם הזה לעשות דברים. זה לא היה בעבר וזה לא צריך להיות בעתיד. מדיניות זו ברירה בין אלטרנאטיבות ריאליזם. מי שחושב את הסטאטוס-קוו לאידיאולוגיה, לדגל, מתעלם מן המציאות שקיימת לפחות במשך כמה שנים. הסטאטוס-קוו מת ברע שהנשיא קארטר עלה לכס הנשיאות בארצות-הברית, ואולי הוא היה מת בלאור-הכני. ה' אלטרנאטיבה אינה אוטונומיה או סטאטוס-קוו, גם לא "תכנית אלון" בנסיבות הנוכחיות או אוטונומיה, אלא התכנית הנוכחית או היגררות לז'נבה ועמידה מול חזית מאוחדת של ארצות-הברית, ברית-המועצות, האו"ם והערבים ודרישה לנסיגה לגבולות 1967 עם כל מה שמשמחם מזה. אלה האלטרנאטיבות ולא דברים דמיוניים; ואנחנו אוהבים לשחק ב"נדמה לי" ובשחמט עם עצמנו.

חברים בכל המפלגות, ודווקא אחד מהם שמעולם לא היה לי קרוב ממנו בתחום הפוליטי, אם אתה רוצה להיות שותף במאבק להדיפת ההתקפות על ישראל אשר תבאנה — התקפות במטרה להביא עלינו, והן עלולות להביא עלינו, סחף וכירסום — אל תידחקו לשולי המחנה, תישארו אתנו. תהיו אתנו. אולי הצדק החלקי עמכם אך אל תלכו עם שותפים שאינם שותפים מתאימים לכם ואתם אינכם שותפים מתאימים להם אל תלכו לשולי המחנה. אם יש סכנות, והן ישנן והן תבאנה יום יום, לדעתי אנחנו חייבים להיות באותה שורה ובאותה מסגרת ואז יש גם סיכוי שנהדוף אותן.

משה שמיר (הליכוד):

יש לי הצעה לסדר. הונח לפנינו הטקסט המתוקן באנגלית — — —

הד"ר י. מ. אברמוביץ:
תגיש לי בכתב.

משה שמיר (הליכוד):
זה מונח לפניך.

הד"ר י. מ. אברמוביץ:
לא מונח שום דבר. תעביר לי בכתב.

משה שמיר (הליכוד):
זה מונח לפניך.

הד"ר י. מ. אברמוביץ:
לא מונח לפני שום דבר.

משה שמיר (הליכוד):
יש בו סעיף — — —

הד"ר י. מ. אברמוביץ:
ביקשתי שתיתן לי בכתב. רשות הדיבור לחבר-

מה היה קורה אילו היינו מבקשים פירוט משפטי ולגאליסטי של הצהרת בלפור? אני לא מעז לחשוב. אפילו לגבי החלטת החלוקה של האומות המאוחדות. אני מציע לעצמנו שמי שרוצה לתת לעצמנו סיכוי להגשים את האוטונומיה בדרך שאנחנו רוצים שלא יכנס היום לדרישות של פרטי פרטים מיותרים.

לא אכנס לטיעונים אסטרטגיים וגיאוגרפיים, כפי שעשה חבר-הכנסת ארנס, שהם כולם כבדי משקל אבל, עם כל הכבוד, כנגד כולם אפשר להשיב באר-גומנטים כבדי משקל לא פחות. במציאות שנוצרה במזרח התיכון ובעולם לאחר מאורעות איראן אנחנו צריכים לשאול את עצמנו: האם אסטרטגיה אמריקנית המבוססת על מציאות שתיווצר בעקבות ההסכם הזה, האם היא באמת כל כך לא רצויה מבחינת ישראל? שנים רבות דיברנו על אפשרות כזאת. אולי תהיה אפשרות שהדבר יתגשם עכשיו?

לאחר שחבר-הכנסת זיאד העמיד את נאצר כגיבור לעומת סאדאת הכוגד תרשה לי לספר לך מה שאמר לי נשיא של מדינה אפריקנית בשיחה פרטית, שנאצר אמר לו זמן קצר לפני מותו שתמה תקופת המלחמה עם ישראל ויש להתחיל בשלום עמה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
בכון מאוד.

זלמן שובל (הליכוד):

אני משוכנע שאם השלום הזה מבוסס על אינטרס מצרי — זהרי בלי אינטרס מצרי השלום לא יתקיים בלאור-הכני — השלום הזה יחזיק מעמד גם אם יתחלף איש זה או זה כל עוד האינטרס קיים. אם הוא לא יהיה קיים — וזה גם כן אפשרי ואני לפעמים חושש מלחשוב מה יהיה חלילה באותו יום שהאזרח המצרי יגלה שמצבו הכלכלי האנושי לא השתפר כפי שציפה, ויש אפשרות כזאת — יכולה להיות בעיה. אבל כל עוד יש אינטרס אני מאמין שיש סיכוי לשלום. ברור שאנחנו, מבחינת ישראל, חייבים לומר לעצמנו שיכול להיות שזה ישתנה, שום דבר אינו נצחי. ועלינו לומר היום שאנחנו נגשים את השלום כאילו לא תהיה עוד מלחמה אך ניכון למלחמה כאילו לא הגיע עדיין השלום. זה צריך להנחות אותנו בכל דרך כינו.

ינאל אלון (המערך):

אני רוצה להזכיר גם שהיה זה הנשיא נאצר שחתם על הפסקת האש במלחמת ההתשה. זה מחזק את התיזה שלך.

זלמן שובל (הליכוד):
תודה רבה.

מאחר שזמני עומד להגיע לקצו — — —

הד"ר י. מ. אברמוביץ:
הוא תם.

זלמן שובל (הליכוד):

— אני צריך לוותר על מחצית נאומי. אבל אני רוצה לומר דבר אחד לכמה מחברי, ברשות היושב-ראש, בקשר לאוטונומיה. רבותי, כל אחד שעלה

והשיגטון לאחריה. עוד טרם תמו ימי המשתה וכבר נשמעות מארצות-הברית זמירות צורמות: לא כך הב-טחנו כי אם כך... וכזאת וכזאת לא התחייבנו כי אם התחייבנו להשתדל... וכולי וגומר וכיוצא בא-לה... והאם ברוחם של האמריקנים לעמוד בהבטחו-תיהם? גם כוחה של מעצמה אדירה זו ויכלתה מוג-בלים הם; ולעתים קורה שגם כנגד רצונה מוגבל, והאומנם יסייעו לנו בשעת משבר כאשר רק 20% מאוכלוסייתם תומך בסיוע כזה, כפי שעולה ממשאל דעת-קהל שנערך באחרונה? אגב, זהו השיעור ה-תומך בסיוע בפועל לטאיוואן, וזה מלמדנו עד כמה ירד כוחנו ובאיזה מחנה אנו נמצאים בדעת-הקהל באר-צות-הברית.

סוף דבר: אפשר לקוות ואפשר לשגות באשליות אך המטבע שטבע בן-גוריון כי אין לנו לסמוך אלא על עצמנו ולא על איש זולתנו נכון גם בעצם היום הזה. אם ההסכם הוא טוב או רע, אם משמעותו שלום שלום ואין שלום או שלום שלום ויש שלום, אנו עתידים לדעת רק ברבות הימים. פריו המיידי והבטוח היחיד הוא הזמן שנקנה לנו. בזמן זה יכולה, חלילה, להשתלט עלינו שאננות וקלות-דעת עם תחושת שובע ובטחון כוזבת ומדומה מן הסוג המוכר לנו היטב מן השנים שקדמו למלחמת יום-הכיפורים. באווירה כזאת יכולה גם להיוולד קונצפציה חדשה, לאמור: הארץ תשקוט מאה שנה, איש לאהלי ישראל. אך את הזמן הזה גם ניתן לנצל בדרך אחרת: לעמידה דרוכה על המשמר מפני רפיון או זיחיות דעת ול-מאבק נוקשה וחסר פשרות עם אלה המטיפים ל"הת-קפל", לחזור לגבולות 1967 ולברך על הקמת מדינת אש"פ פלשתינאית ביהודה, בשומרון ובעזה. לרעיונות אלה שביאור חורבן על מדינת ישראל יש המטיפים בגלוי, יש המטפטים במחתרות ומחדרי חדרים ויש מהססים ופוסחים על שתי הסעיפים הנגזרים אחריהם.

הרי זה רעיון הבל כי למצרים או לאמריקנים אין זמן. היפוכו של דבר נכון: לא אצה להם הדרך. יש להם כל הזמן בעולם עד שישגו את מט-רתם שהיא: החזרתנו לגבולות 4 ביוני 1967 והי-קמת מדינה אש"פית פלשתינאית. המאבק נגדנו ייעשה בעזרת דעת-הקהל הכללית בארצות-הברית ובאירופה בתמרון מתוחכם של דעת-הקהל היהודית ובעזרת אלה בישראל שהחזרה לגבולות הקו הירוק היא להם מש-את-נפש. אין ספק שיש השפעת גומלין בין עמיד-תנו כאן לבין דעת-הקהל היהודית והכללית בארצות-הברית. אם נעמוד בתוקף ובחוזק יד על עמדותינו כאן לא יהיו אלה כלי משחק בידי הממשל שם. ניתן לנו איפוא עתה זמן, לא רב אך מספיק כדי לתחום עמדות וגבולות: על מה אנו מוותרים ועל מה איננו מוותרים. היכן הקו האדום שהוא ייהרג ובל יעבור וממנו לא נסטה וממה אפשר לסטות. לא נניח ל-בעיה, שעתידינו נגזר ממנה, להתנהל בשטח ה"נק-ניק" הזכורה לזכרון כאשר מדי פעם יתבעו או יכפו עלינו לעשות ויתור קטן נוסף בלוויית הטענה: בגלל ויתור כזה כדאי לכם לסכל הסכם שלום כולל? את ה"תרגיל" הזה אנו מכירים היטב. יציג לו איפוא כל אחד את עמדתו ונסתדר לפי הקווים הללו.

העמדה שאני והרוב הגדול במפלגתי מציבים היא

הכנסת שפיזור, ואחריו — לחבר-הכנסת זאב כץ. אני מבקש תגיש לי בכתב.

אליהו שפיזור (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הלכה למעשה אנו מתבקשים כאן היום לברך על המוגמר ולהט-ביע חותם על מה שנגזר ונחרץ לאחר הסכמי קמפי-דיוויד. ההסכם עצמו, מעשה גדול ויוצא דופן, פריצת דרך נחשנית, ככתר שייך איפוא להיסטוריה, השאלה שאין איש בבית הזה או בכל רחוק אחר יכול לה-שיב עליה בוודאות כלשהי היא: מה יהיה בעוד חודש או בעוד שנה?

בהודמנויות רבות חלקו רבים וטובים שבחים לעם הזה, לחכמתו ולאינסטינקטים הבריאים שלו. והנה העם החכם הזה אינו צוהל ואינו נסחף בפרץ של שמחה, שכן ברור לו שעדיין אין מכתמים באזורנו חרבות לאתים וחניתות למזמרות ושעוד רחוק היום שבו ישוב איש תחת גפנו ותחת תאנתו באין מחריד. זה עדיין אינו שלום של אחרית הימים בנוסח נביאי ישראל אך זהו אולי הקץ לנשק.

שכן מעבר למלים הגדולות ולהכרזות הדראמא-טיות בוחן העם הזה את המצב באופן מפוכח מאוד. מנהיגיו צריכים היו ללמוד ממנו. והוא שואל את עצמו: מה בדבר העצמה הסורית-העיראקית הניכרת מאוד בחיית המזרחית? הרי גם יוני היונים שב-תוכנו אינם מייחסים לאדונים מדמשק ומבגדאד מידות תרומיות של אהבת ישראל או אהבת השלום. וחוסיון מלך ירדן עם ידידו החדש עראפאת, האם אינו ממ-תין לשעת הכושר לחזור לנחלת אבותיו? והמצרים הנראים כיום כאוהבי שלום ורודפים, כיצד הם ינהגו אם תיפתח מצפון או ממזרח הרעה? הרי במקרה כזה, גם כאשר ההסכם שריר, תחום ומקוים די בהכ-רזה תוקפנית אחת בקהיר ובתנועות שתי חטיבות בסיני — ולו רק בצורך מתיחת שרירים — כדי לכפות עלינו לגייס ולהחזיק את כל הכוח הנחוץ בדרום, כאילו לא היה שלום. התפוכות בעולם הערבי אינן חזיון נדיר ויש להעריך כי עוד תהיינה כאלה בעתיד. ויותר מכול מוטריד העם הזה בשאלת הא-ר-טונומיה הטומנת בחובה סיכונים כבדים בשל מה שעלול לצמוח ממנה בגדה ובשל חפיפתה את כל השטח ביהודה ובשומרון. ואולם עם כל סיכונים היתה אוטונומיה זאת, שמעטים מאוד ששים לה, המפתח שאיפשר את הסכם השלום עם סאדאת ובלעדיה ספק אם היינו נועדים היום.

והנה, יש בתוכנו כאלה הרוצים לרוקנה מתוכן ולעשותה רק כותרת ושלט; לעומתם יש כאלה הכמ-הים לגדל בה את צפעוני אש"פ ורואים בה את ה-חממה שממנה תצמח המדינה הפלשתינאית. התבונה היא למצוא לאוטונומיה ברצינות, בהגיונות ובעקביות תוכן אמיתי וממשי בלא להרוס את הסכמי המסגרת ובלא להקים מדינת אש"פ. זה יהיה אחד מהמבצנים הראשונים במעלה של ההסכם הזה.

מוטריד בהירוריים ובמועקות אלה יושב העם החכם בביתו ואינו יוצא לחגוג ברחובות ועוד הוא מהרהר: אמת, בירושלים הבטיח הנשיא קארטר מן הגורן ומן קיב. אך אין דין ירושלים קודם מתן התמורה כדין

אנדרטאות בסיני? עכשיו מתברר לי שגם כוחותינו יכולים להקים אנדרטאות בסיני. לפי דעתי זה סידור הוגן.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת זאב כץ, ואחריו — לחבר-הכנסת דרוקמן.

זאב כץ (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מצטרף לתק-וה שהובעה על-ידי היושב-ראש שאכן הממשלה ער-בדת עכשיו במרץ על הכנת המסמך שהכנסת אמורה לדון עליו מאתמול בבוקר. אבל נכון גם שלא לפי תג זה או זה של נספח צבאי ייגמר הדיון הזה. אשרי מי שמודאג יותר ממצבות מאשר מטאנקים ומתור-תחים. זה לא הדאיג אותי, דווקא מצבות הדאיגו אותי.

מרכז מפלגת העבודה החליט, כידוע לכם, לחייב את שליחיו בכנסת להצביע בעד הסכם השלום אף שהתנאים של הסכם זה עומדים בניגוד להחלטות ועידת המפלגה ובניגוד למצע המערך בכנסת. משי-מעות הדבר, המפלגה הגדולה ביותר בבית הזה וה-גדולה ביותר בעם מטילה את כוחה לצד הממשלה הזאת כדי למצות, ולוא את הסיכוי הקלוש ביותר, בדרך אל השלום. זאת ועוד, מרכז הקיבוץ המאוחד חיוק חיוב זה לגבי שליחיו חברי הכנסת על אף היותו מייצג תנועה מיישבת אשר בנתה ישובים ובונה ישר-בים בגולן ובבקעה, בבחינת מקיים ולא רק דורש. כל הישובים האלה בנויים בשטחים הריקים מתושבים "כדי להבטיח לישראל תנאי קיום ובטחון". המערך, על מפלגותיו ותנועות ההתיישבות שלו, חתר תמיד — במדינאות, בהתעצמות ובהתיישבות — להסכמי שלום שיתנו תנאי בטחון לישראל תוך פשרה בשטח.

חברי הכנסת, ההחלטות של תנועת העבודה בדבר חיוב אופן ההצבעה באו ממעמקי הכמיהה לשלום ותוך התגברות על החששות המלווים את ההסכם ה-מוגש לכנסת לאישור. יש אשר מאמינים באמת וב-תמים בסיכויי ההסכם הזה; יש אשר משלימים עם ויתור על המרחב האסטרטגי; יש אשר למען הש-לום מוכנים אף לוותר על גבולות בטחון ועל הישובים שקמו לעצב גבולות בטחון אלה; יש אשר חושבים שניתן יהיה עוד לנווט את הגולם הנקרא אוטונומיה — אותו "רעיון יהודי נאה" כדברי ראש הממשלה — יש אשר מקווים שתישמר ותיבנה חברה יהודית עובדת, חפשיית ובטוחה על אף הגולם הזה שעוד מאיים להשתולל אל מחוץ לשטחו, לעבר נחל עירון ולעבר הגליל.

חברי הכנסת, השלום חשוב עד כדי כך שייתכן שצריך להצביע בעד אישור החוזה על אף הוויית-רים, על אף הראייה הצלולה של הסיכונים ועל אף תחושת ההימור החריפה. אולם, כפי שהדיון על פינוי ישובי סיני האפיל בספטמבר על סכנות האוטונומיה כך מאפיל — אולי במתכוון — הדיון היום על האו-טונומיה על היעד הבא והוא: הגולן. בהצעת ההח-לטה המוגשת על-ידי מפלגת העבודה לכנסת לסיכום הדיון הזה נאמר ש"הכנסת קובעת כי חווה השלום עם מצרים לא יהיה דגם לגבי חווי השלום שיחולו

כי אין לנו חפץ בשליטה על מיליון ערבים ולא עניין לשבת בערים הגדולות של יהודה ושומרון; אך עם זאת לא נפקיר את אזורי הבטחון, לא נר-יד ישובי הבקעה ואת גבול הבטחון לאורך הירדן נחזיק. ותפיה זו, רבותי, אינה בסיס למיקוח או תחילתה של תגרנות קשה וממושכת. זו העמדה הרא-שונה והאחרונה וממנה לא נזוז, והיא גוברת והולכת על-פני קשר סיעתי או מפלגתי. מי שתומך בה מקומו יכירנו במחנה פלוני ומי שמתנגד לה ימצא מקומו במחנה פלמוני. יהיו הדברים ברורים, גלויים ומבו-ארים היטב.

אינני יודע אם הכול יבוא על מקומו בשלום מחמת ההסכם הזה. יש הרבה תקוות וכמספר הזה מועקות ומצוקות. במודעות גם לתקוות וגם למו-עקות אצביע בעדו, שמא יתקיים בנו מה שנאמר "ושלום ושקט אתן על ישראל".

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות להצעה לסדר לחבר-הכנסת משה שמיר.

משה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברים אחדים קיבלו את ה-טקסטים המתוקנים, אחדים בלבד. מצאתי בהם עשרות הבדלים, שמורים וחמורים פחות. דבר אחד לא הופיע בטקסט שהוגש לכנסת ומופיע בטקסט האמיתי: מת-ברר שמצרים תקים אנדרטאות וזכרון לחללי הצבא המצרי שנפלו במלחמת השיחור בישראל — בנגבה, ביד מרדכי, בניצנים, על-יד קריית-גת ובמקומות אחר-ים.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

מה אתה מציע?

משה שמיר (הליכוד):

אני מציע להפסיק את הדיון עד שהכנסת כולה תראה מה הוא הדבר העומד בפניה להחלטה, בעב-רית ובאנגלית. יש חברים שאולי אינם מכינים את הטקסט, דווקא חברים שנושא זה מעורר בהם רגיי-שות מיוחדת במינה.

יוסי שריד (המערך):

מה מועזע כאן?

משה שמיר (הליכוד):

מדובר במדינה צעירה שהמצרים רצו להשמידה. האם אתה מתאר לעצמך שיהיו אנדרטאות לצבא הגר-מני על אדמת רוסיה או לטייסים גרמנים על אדמת אנגליה?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

נהגתי אתך כשורה ונתתי לך רשות דיבור. אבקש לנהוג גם עכשיו כשורה. שאלתי את מזכיר הכנסת. נאמר לי שעובדים עתה במרץ על העתקים נוספים מהנוסח האנגלי. הם יחולקו לחברי הכנסת בעוד כחצי שעה. לכן אין כל צורך להפסיק את הישיבה.

משה שמיר (הליכוד):

ומה בעניין הטקסט העברי?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת שמיר, האם מותר לכוחותינו להקים

בפני כל אחד מאתנו, על-כל-פנים בפני אלה אשר חלק להם באחריות על הנעשה בארץ, על בנייה, על הבטחת שלומה. מי שמשותר מאחריות זו הם חברי "שלי" וחברי רק"ח — הקצוות של המחנה — שגם ביום הזה אין להם התלבטות לא לכאן ולא לכאן.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת דרוקמן, ואחריו — לחברי-הכנסת מאיר כהן.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אילו הסכם זה אכן היה הסכם שלום היינו חשים בכך ודאי את-מול, כאשר ראש הממשלה הציג אותו לפני הכנסת. אך היכן היתה השמחה? מדוע לא היה שמץ של שמחה, של תחושת רוממות, של שאר רוח? שלום. לאחר חמש מלחמות, לאחר כל כך הרבה קרבנות, הרי היתה צריכה להיות שמחה טבעית, אווירה טובה עית של חגיגות, של התרוממות רוח, שהרי לכאורה הושג עכשיו שלום לאחר עשרות שנים של כמיהה אמתית אליו.

וזכר אני את השמחה שאפפה את הישוב כולו כשהוחלט על הקמת המדינה ואת האווירה החגיגית והרוממת בימי העצמאות הראשונים למרות המצב הקשה שבו היינו נתונים, למרות הסכנות הקשות שארבו לנו. ואי אפשר, כמובן, לשכוח את רוממות הרוח האמתית שלאחר מלחמת ששת הימים. ואם הפעם לא היה שמץ מכל אלה כי אם הכול היה אפור, וכה מזה, הרי זה משום ש"לב יודע מרת נפשו" (משלי י"ד, י') וזה הביטוי לתחושת הלב האמתית, למור עקה הקיימת בלבנו, גם בלב אלה מאתנו שמוכנים לחתום על הסכם זה.

לא שמעתי כמעט מאיש — גם לא מאלה שיצאו בעד ההסכם — שהוא מרוצה מההסכם לגמרי. אלא שכל אחד מוסיף את ה"אבל" שלו. זה אמנם לא טוב "אבל"... על כך נאמר "דרכי ציון אב" לות" (איכה א', ד').

מאיר כהן (הליכוד):

דרכי ציון אבלות?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

דרכי ציון אבלות במובן של "אבל" שעליו דיברתי, לא במשמעות שנאמרה שם, חלילה.

אחריתי ומצפוני מחייבים אותי לומר את אשר עם לבי ללא כחל וללא שרק. לא אוכל בשום פנים ואופן להרים את ידי בעד חוזה זה. קודם-כול מפני שהוא איננו חוזה שלום. אני אינני מאמין לסא-דאט. הוא אינו מתכוון לשלום כלל וכלל כי אם להשיג עליידי חוזה, הנקרא חוזה שלום, את אשר לא הצליח להשיג במלחמה.

יזראל עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):

זה לא טוב?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

מבחינתו — מבחינתו של סאדאת — זה בוודאי טוב.

על יהודה, שומרון, חבל-עזה ורמת-הגולן. אבל יש סיבה להניח שהצעה זאת לא תתקבל עליידי הכנסת עקב הצבעת הליכוד, אשר ינסה להפגין אחדות בהצבעתו נגד הצעה נבונה וכך להסיח את הדעת מפני צולו בשעת ההצבעה על הצעתו שלו.

חברי הכנסת, עיני נשואות לצפון בגלל הסכנה המוחשית המאיימת עלינו כתוצאה מעצם התפיסה המדינית המנחה את מדיניות הממשלה הזאת. יסוד המדיניות המובלט כל יום מחדש, לצורך ושלל לצורך, הוא היות מדינת ישראל עמדה קדמית לעולם החפשי, זהו העולם החפשי אשר לעת מצוא מכיל פעם את איראן ופעם את צפון תימן, פעם את סומאלי ופעם את מצרים. זאת מדיניות אשר ביועין מוותרת על עצמאות ישראל בהציעה למסור פעם בסיס ימי בחיפה ופעם את שדה עציץ לחיל-האוויר האמריקני, בין שהתבקשו ובין שלא. זו אותה מדיניות שמגמדת את ישראל עד כדי מסירת הבנייה של שדות-התעופה הצבאיים למבצעים זרים, לראשונה בתולדות המדינה.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):

נכון מאוד.

זאב בן (המערך):

מדיניות זו של השתלבות במערך האמריקני הגלובאלי איננה מרחיקה מלחמה בצפון אבל היא גורמת לאבדן כושר שמירת עצמאותה של ישראל. אדוני היושב-ראש, הצפון הופך לקו עימות אקטיו, לא למרות החוזה עם מצרים אלא בגלל החוזה עם מצרים.

האם נותנים מעשיה של הממשלה הנוכחית ומחלית יסוד להנחה שאכן נעשה הנחוש לשמירת, לבניינו ולאליכולו של הגולן? מה היא ההשפעה של נטישת ישובי סיני על תושבי הגולן? איך אפשר להתייחס ברצינות להודעת ראש הממשלה שלעולם לא נשוב לגבולות 1967 כאשר הודעה זאת באה עם החתימה על חוזה הבנוי על שיבה לאותם הגבולות בגזרה המצרית? כל מי שרואה בגולן רק גורם להבטחת מי הירדן ימצא עצמו שם מבטחו בדגלים אמריקניים שיהיו תקועים במי הבניאס והחצבני, וימצא את עצמו עם גליל אשר יהיה נתון מחדש באיום חמור ביותר. ממשלה אמנה היתה מגבירה את בנייתו של הגולן ולא מקפיאה אותה למען זריעת ישובי מילכוד בלב השומרון. ממשלה אמנה היתה נותנת לאנשי הגולן והבקעה יסוד להאמין שיש עתיד למפעל חייהם כמפעל ציוני ולא נותנת להם להרגיש כפרי גורל ממשחק כוחות גלובאלי, שהיום הם נתונים ומחר הם נשכחים, כאותם אנשי חבל-ימית אשר ראש הממשלה נתן להם הבטחות עולם, הפר אותן למחרת ומאז איננו מעז לבוא אליהם ולדבר אתם.

חברי הכנסת, לו יכולתי לומר: הנה אנחנו מוסרים חוזה שלום עדין ושבירי זה למחרת אישורו לידיה של ממשלה אמנה, ממשלה נבונה, לא הייתי מהסס לתת את קולי עם יתר חברי המפלגה הגדולה והמלוכדת אשר בכנסת, מפלגת העבודה. אבל גדרש מאתנו כיום הזה לאשר חוזה שלום קונקרטי, על מעלותיו ועל חולשותיו, ולמסור לידי ממשלה זאת על חולשותיה. זאת היא האחריות הכבדה העומדת

יודאן עמשי (התנועה לשינוי ויזומה):

ניסית את השלום? בוא ננסה את השלום ואחר כך תחלק ציונים לסאדאת.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
זה איננו שלום.

ירוחם משל (המערך):

יש לך עוד מנהיג של מדינה ערבית שרוצה לעשות שלום?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

והראיה: הוא לא יותר על דבר ואילו אנו וי-תרנו על הכול, על כל ההישגים של הנצחונות שעלו לנו בדמים מרובים ביותר, ויתרנו על כל סיני, וי-תרנו על הבסיסים הצבאיים, ויתרנו על שדות-התעור-פה, ויתרנו על בארות הנפט, ועל גבי הכול ויתרנו מה שלא יאומן, ויתרנו על כל הישגים — 21 במספר — דבר שלא נשמע כמותו במאה שנות הציונות.

תופיק טוכי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שדות-התעופה כתובים בתנ"ך, שהם כל כך שיי-כים לישראל?

(קריאה: ממתי אתה יודע תנ"ך?)

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

נדמה לי שבמוסקבה התנ"ך אסור.

תופיק יואד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עוד מעט תגיד שוויתרתם על מוסקבה.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

להסכים לפנות ישובים יהודיים זה דבר חמור מאין כמוהו, אי אפשר כלל להעלות על הדעת דבר כה חמור, ואי אפשר בשום פנים להשלים אתו.

ומה אנו מקבלים תמורת כל הוויתורים האלה?
— פיסת נייר עם ניסוחים. והרי גם בניסוחים חל כירסום מאז קמפ-דייוויד ועד הנה, גם על ניסוחים ויתרנו. על מה ויתר סאדאת? על לא כלום. ולזה ייקרא חוזה שלום? מה מבטיח את זאת? חתימתו של סאדאת? איננו מאמינים לו בשום אופן. כל מהלך המשא-ומתן, מאז תכנית השלום של ראש הממשלה דרך קמפ-דייוויד, שבו הלך סאדאת והקשיח את עמ-דותו ואנחנו נאלצנו לוותר יותר ויותר, רק מאשר את העובדה שאין פני סאדאת לשלום. אם כן, מדוע נשלה את עצמנו? מדוע נעצנים עיניים כשאנחנו עומ-דים לפני מדרון חלילה ונכריז כי הננו במעלה?

אדוני היושב-ראש, אל יבואו חברי הכנסת ויט-ענו: מה נעשה, מוכרחים לוותר, אחרת אנחנו מסכ-נים את עצמנו ופיקוח-נפש הוא מעל לכול. המציאות היא הפוכה לחלוטין. הסכם זה מסכן אותנו, הוא מכניס אותנו למצב של פיקוח-נפש. שערן בנפשיכם עד כמה תהיה מסוכנת מלחמה אם תפרוץ, חלילה, בלי סיני, בלי שארם-א-שייך, בלי שדות-התעופה, בלי תחנות ההתראה ובלי כל הישגים.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזומה):

אם אתה כל כך מפחד מהמלחמה אולי כדאי לע-שות משהו כדי למנוע אותה.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

אמנם אני מאמין באמונה שלמה שגם במצב כזה נעמוד בה וננצח בעזרת ה'. "וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם" (תהלים קכ"ה, ב'). אולם אסור לנו לסמוך על הנס ולהכניס את עצמנו לסכנה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אולי יהיה לנו בעזרת ה' שלום?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

הרי הסכמנו שאתה לא מפריע לי, נכון?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

הפעם אני מגייס את עזרת ה'.

הו"ר י. מ. אברמוביץ:

חברי-הכנסת פעיל, תקיים את ההסכם.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

ועוד טענה בפי חברי הכנסת: הם מביאים תנא דמסייע לכך שיש מקום לויתורים מפליגים את רבן יוחנן בן-זכאי. עם כל הכבוד הרי אין כל השוואה, הנידון דומה לראיה. יש לומר, כי אין כל מקום להש-וואה בין מצבנו אנו לזה שהיה נתון בו רבן יוחנן בן-זכאי. רבן יוחנן בן-זכאי חי ערב החורבן, יורי שלם היתה כבר במצור על-ידי האויב הנורא שעמד להתחריבה. הוא ראה את החורבן לנגד עיניו ורצה להציל את מה שניתן להציל במצב כזה ואת מה שצריך להציל עם הליכתנו לגלות. רבותי חברי הכ-נסת, האם בתקופה כזאת אנחנו חיים? הרי מצבנו שונה לחלוטין. זכינו לתקומתה של מדינת ישראל, ראשית צמיחת גאולתנו, מתוך מלחמת העצמאות ול-התקדמותנו בתהליך הגאולה מתוך מלחמת ששת הי-מים כשחלקים ניכרים מארץ-ישראל, ובראשם ירו-שלים עיר קדשנו ובירתנו הנצחית, חזרו שוב לידינו. כל אלה מחייבים אותנו רק להתקדם ולפעול בהתאם לכך ולא לסגת חלילה ולכפוף את קומתנו.

אדוני היושב-ראש, יש פסוק "במסתרים תבכה נפשי מפני גוה" (ירמיהו י"ג, י"ז). אומרים על כך רבותינו: מקום יש לו להקדוש-ברוך-הוא ומסתרים שמו ושם הוא בוכה על גאווה של ישראל שניטלה מהם. יש מקום להצטרף לבכי הנורא הזה על גאווה של ישראל שניטלה מהם. במהלך המשא-ומתן כל כך נכפפת קומתנו, כל כך הרבה פעמים החלטנו שזה הקו האחרון ואחרי שנלחצנו נבנה קו אחרון חדש.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזומה):

האם לדעתך ויתרת על עמאן לחוסיין?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

ועל הכול נפגמה עצמאותנו בכניעה ללחצים של נשיא אמריקה. איך אפשר בעניין כה יסודי להיות נתון במכש של ימים מספר ממש, שבהם חייבים לשבת יומם ולילה ולהחליט מייד? ורצוני להדגיש שלפי כל מהלך המשא-ומתן לא התגלה נשיא אמ-ריקה כידיד שלנו. ועדיין אנחנו צפויים ללחצים קשים שאני מאד חרד מפניהם. הוכחנו כי הגנו נתונים ללחצים וכי איננו עמידים בפניהם. דבר זה מאד מדאיג לקראת מה שעוד צפוי לנו, האם נעמוד בכך או נמשיך להידרדר חלילה?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת הכנסת מאיר כהן, ואחריו — לחברת הכנסת טובי.

מאיר כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני הצבעתי בעד הסכמי קמפ-דייוויד ואצביע בעד הסכם השלום. כמובן לא יצאתי מעורי משמחה, לא עליתי ולא צהלתי. הצבעתי ואצביע ללא התלבטויות ומתוך ראייה כוללת של המצב. איבה של שנות דור רבצה ועדיין רובצת בינינו לבין שכנינו. אכן היו וישנם קשיים ויהיו קשיים בכינון יחסים תקינים בינינו לבין המדינות הסובבות אותנו. וכי במצבים אחרים ללא שלום לא היו בעיות, לא היו קשיים? בוודאי שהיו ואלה היו עקובים מדם. אל לנו להתעלם מההישג שזו הפעם הראשונה שניתן לנו סיכוי להתמודד עם הבעיה ללא שפיכות דמים.

אדוני היושב-ראש, כיצד נוהל המשאומתן לשלום? אכן נעשו נסיונות בעבר על-ידי הממשלות הקודמות להגיע לשלום עם שכנינו. הם לא נשאו פרי. כל ההכנות שהוגשו על ידן נדחו על הסף. מר מנחם בגין, העומד בראש הממשלה הזאת, הוצג לפני הבחירות בסרטי תעמולה, תעמולה דמאגוגית מן הזולות ביותר, כאיש מלחמות אשר לא יחסס לצאת לקרב מייד כשיעלה לשלטון. ואכן דווקא אותו ראש ממשלה פתח עידן חדש במורח התיכון. נעשתה פריצת דרך למשאומתן ישיר עם הגדולה והחזקה במדינות ערב, מצרים. לא במחתרת נוהל המשאומתן כפי שנוהלו השיחות בעבר. נשיא מצרים הגיע לירושלים הבירה אשר בה התנוססו דגלי ישראל, הוא נתקבל באהדה לעיני כול, לא מחופש, לא בהיחבא, לאור היום, בגלוי. וראש הממשלה מר מנחם בגין נפגש עם הנשיא סאדאת במצרים, במדינה ערבית, בגלוי, לאור היום, שוב, לא בסתר, לא במחתרת ולא מחופש כשייח או נסיד ערבי, לא בסירות על גבולות נהר ולא בחדרי מלון בעילום שם כאשר עין השמש לא תשפנה, אלא בגלוי ובגאווה. כך מנהלת ממשלה ריבונית גאה משאומתן עם יריבתה, בכבוד הדדי, על אף חילוקי הדעות הנוקבים. נעמיד את השלום במבחן המציאות, נתמודד עם הבעיות אם תתעוררנה.

אדוני היושב-ראש, נכון, מחיר יקר אנו משלמים תמורת השלום — הורדת ישובים בפיתחת-רפיח. ואני מבקש מחברי הכנסת לא להתחרות בינינו למי כואב הדבר יותר. לכולנו זה כואב. בואו לא נתחרה בינינו על נאמנותנו לארץ-ישראל, פרט כמובן לאותה מפלגה המקבלת את תכתיביה מאדונייה ברוסיה. רבותי חברי הכנסת, רק אדם בעל אומץ-לב, בעל חזון ובעל שיעור קומה משכמו ומעלה כראש הממשלה, אשר פיקודיו בתקופת המחתרת עלו לגרדום עם ראש מורס, מסוגל היה להביא למשאומתן ישיר ולנשיאה באחריות על חוצאות השלום. ואני מברך על כך שהרוב המכריע של חברי הכנסת יתמכו בתכנית השלום אשר הונחה על שולחן הכנסת.

אדוני היושב-ראש, יש יסוד סביר להאמין שמצרים מעוניינת בשלום כיום יותר מאשר בעבר, וזאת מכמה סיבות. סיבה אחת ידועה: אין בכוחה של מצרים ולא בכוחן של יתר ארצות ערב להכניענו

אדוני היושב-ראש, אינני יכול שלא להתקומם נגד ההכרה בזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתינאי, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בהסכם הזה וכן בדבריו של חברת הכנסת פרס בנושא זה. מה הן הזכויות שלהם ובמה הן צודקות?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הזכויות שלהם להגדרה עצמית ולמדינה פלשתינאית בצד מדינת ישראל, אלה הן הזכויות שלהם.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
אני רוצה להכריז מעל הבמה הזאת שארץ-ישראל כולה שייכת לעם ישראל ואין עם אחר שיש לו זכות עליה; ארץ-ישראל על כל חלקיה, יהודה ושומרון, הגולן ורצועת-עזה, פיתחת-רפיח והישובים בסיני שהם בקו אל-עריש-ראס מוחמד, היא לכל הדעות ארץ-ישראל.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גם עיראק שלנו, גם לוב שלנו.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):
על ארץ-ישראל אסור לנו לוותר. יש לנו זכות בלעדית על ארץ-ישראל וזכות זו מחייבת אותנו לחיות בה וליישב אותה כולה, ואין לנו כל זכות לוותר על זכותנו זו או אפילו להתחלק בה.

עם כל הכבוד לראש הממשלה רצוני לחלוק על קביעתו שהאוטונומיה היא רעיון יהודי וציוני. חיפשתי במקורות שלנו ולא מצאתי בהם שום סימוכין לרעיון זה. אמנם אנחנו בוודאי מצויים על יחס אנושי לכל הנברא בצלם אולם זה צריך להיות הדדי. מי שנותן לך סטירה על לחי אחת, הגש לו את השנייה — זה איננו מוסר יהודי, זה איננו מוסרי כלל, זה עיוות של מוסר. מי שרוצה לחיות במדינת ישראל, בבקשה; ומי שאיננו רוצה, אין אנחנו חייבים לדאוג לו. איננו רוצים לשלוט על שום עם. מי שרוצה לחיות בשל-טון ישראל, מקובל; ומי שאיננו רוצה, לא נכריח אותו חלילה. אולם יחד עם זאת לא נוותר על ארצנו ולא על שליטתנו המלאה עליה. לערבים יש הרבה ארצות גדולות ועשירות ולנו רק ארץ אחת קטנטונה. מי שרוצה לחיות בארץ עברית דווקא, השערים שלנו פתוחים בפניו אולם זה ודאי איננו צודק לדרוש שאנחנו נוותר, חלילה, על חלקים מארצנו בכל צורה שהיא. זה הצדק היהודי, חברת הכנסת פרס, וזה הרעיון הציוני, אדוני ראש הממשלה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
מה עם עבר הירדן?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, עם כל החומרה שבמצבנו והסכנות שבחזוה הזה אני מאמין באמונה שלמה בעתידנו. בעזרת ה' בוודאי נתגבר על הכול. עם ישראל עבר מצבים קשים הרבה יותר וגבר עליהם. כן יתגבר על מצבים אלה. גם במצבים קשים שצריך להתפלל "ה' הושיעה" (תהלים כ', י'). אנו מקדימים ואומרים באמונה ובבטחון "כי לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב" (שם צ"ד, י"ד). ועיין תפילת "יהי כבוד". "נצח ישראל לא ישקר" (שמואל א', ט"ו, כ"ט). עם ישראל יחיה לעד וארץ-ישראל תהיה שלנו לנצח נצחים.

ישראל לא ניתן לגרש. יש ללמוד לחיות אתם יחד חיים של שכנות טובה, של שיתוף הדדי לרווחתם של כל תושבי ארץ-ישראל ולמען העתיד של אזור המזרח התיכון.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
(נושא דבריו בערבית)

זלמן שובל (הליכוד):
חבר-הכנסת טובי, אתה מדבר עברית כל כך יפה, מדוע אינך מדבר עברית?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תשמע גם ערבית יפה.

יגאל אלון (המערך):
מותר לו לדבר בלשון אמו ולא צריך להפריע לו.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
זכותו לדבר בשפה שהוא בחר לכך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מבין שהוא לא מערער על הזכות הזאת אבל בחרתי היום לדבר בערבית, ותבינו זאת.

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שיהיה לכם פחות קשה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת לבני.

(קריאות: מה עם תרגום נאומי של חבר-הכנסת תופיק טובי?)

זו לא חובה. זו לא חובה.

(קריאות: אין צורך בתרגום. הבננו את כל הנ"אום.)

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, אני רוצה להבין את הנאום של חבר-הכנסת טובי. אני אינני מבין את השפה הערבית.

יצחק יצחקי (הליכוד):
אני אתרגם לך.

מנחם פבידור (הליכוד):
אני אסביר לך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה אתם מתעריבים? היושב-ראש יקבע לפי ה-תקנון.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת טובי, אתה עומד על התרגום?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אלא מה?

במלחמה ולהביא לשלום כפוי ומלחמת יום-הכיפורים, עם כל יתרונותיה לטובת מצרים, הוכיחה כי ישראל יכולה להילחם בשתי חזיתות ולהכות את אויביה שוק על ירך. ובאשר לסיבה השנייה: במערכה של מצרים שוכנת לוב עם אוצרות הנפט ובראשה עומד מנהיג בעל שגעון גדלות הרוצה להיות מנהיג העולם הערבי והרואה במצרים את המתחרה על הגמוניה זו והמפריעה לו במילוי שאיפותיו; ואילו בדרום, מאיימת אתיופיה על סודאן, שכנתה הדרומית של מצרים. מתוך הערכת מצב זו, כאשר מצרים סמוכה ובטוחה של-אחר חתימת הסכם השלום אין לה מה לדאוג לגבולה עם ישראל, היא יכולה להתפנות לגבולה במערב וב-דרום.

אדוני היושב-ראש, הסכם השלום בינינו ובין מצרים איננו הסכם בין מנצחים למנוצחים אלא בין שני צדדים שווים המעוניינים לחסל את רגשי האיבה שביניהם ולקשור יחסים דיפלומטיים, מסחריים, כלכליים, תרבותיים וכל המשתמע מכך. לא שלום של כניעה אלא של כבוד הדדי, וזה כוחו של ההסכם וזו משמעותו.

היו לנו ויתורים מכאיבים אולם כל יהודי יודע שבהגיעו לפסוק האחרון של תפילה שמונה-עשרה — ואני מאמין שכמעט אין יהודי שלא התפלל, ולו פיגמ אחת, תפילה זו — האומר "עושה שלום במרומיו הוא ברחמינו יעשה שלום עלינו ועל כל עמו ישראל", חייב לסגת שלושה צעדים לאחור. ומדוע? — כי על הרוצה בשלום באמת ובתמים לסגת מעמדותיו ולו רק שלושה צעדים. עשינו נסיגה מכאיבה זו בפנינו פיתחת-רפיח. אך הנסיגה של מצרים וישראל היא הדדית.

לבסוף, אדוני היושב-ראש, ברצוני להזכיר לממשי של זה שהיא עלתה לשלטון בעיקר בזכות מצעה הכלכלי והחברתי, ששכבות נרחבות של אזרחי ישראל, שכבות המצוקה ודיירי משכנות העוני, השליכו עליה את יהבם תוך אמונה שעולות במשק יתוקנו. אלה לא התעניינו במיוחד במצעה המדיני של ממשלה זו. הממשלה התחילה את צעדיה הברוכים הראשונים בהתמודדות עם הבעיה המדינית והתוצאה היא חווה השלום. אולם לצערי אני יכול לומר שהממשלה הזניחה את טיפולה בשטח החברתי-הכלכלי.

השלום טומן בחובו, אני מקווה, רגיעה בטחונות. אולם הוא טומן בחובו גם סכנות חברתיות-כלכליות. היינו עדים להתעשרות מהירה ולהעמקת פערים לאחר מלחמת ששת הימים. אני מבקש מהממשלה לעמוד על המשמר שדבר זה לא יחזור שנית. על הממשלה להתפנות ולהתמודד עם הבעיות הכלכליות והחברתיות כך שהשלום ישמש מנוף לפתרון ולהתבססות כלכלית של מדינת ישראל, גם כדי להמעיט את תלויה הכלכלית בגורמי חוץ. אם נחמיץ הפעם את ההזדמנות הזאת אינני יודע אם הסכנה שתצמח לחברה הישראלית כתוצאה מהשלום לא תהיה גדולה מהסכנה הטמונה באי אישורו של הסכם השלום.

אדוני היושב-ראש, אני ער להיסוסים ולחששות אשר הביעו כמה מחברי הכנסת בקשר לאוטונומיה. אולם, רבותי חברי הכנסת, את הבריתים ניתן היה לגרש מארץ-ישראל אולם את הערבים תושבי ארץ-

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
זו זכותו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה המשמעות האמיתית של דברי ראש הממשלה מאתמול.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא, זו זכות הבית, אדוני היושב-ראש.

התוכן השני של ההסכם הזה הוא קנוניה בין ההגה הציונית השלטת במדינת ישראל לבין הריאקציה הערבית בחסות האימפריאליסם האמריקני, הנעשית כדי להקים מחסום בפני תנועת השיחרור של עמי האזור, וכחלק חשוב מזה חיסול זכות העם הערבי הפלשתיני-נאי ואף חיסול קיימו הלאומי של העם הזה, רב הסבל והקרבות, מפני שהוא בחר בחיים ולא בחלדון.

יגאל אלון (המערך):

אפשר לא להסכים עם חבר-הכנסת תופיק טובי אבל צריך לאפשר לו לדבר.

יצחק ברמן (הליכוד):

לא שאפשר לא להסכים אתו אלא צריך לא להסכים אתו.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

אבקש את המתרגם לעלות לדוכן ולקרוא לפנינו את נאומו של חבר-הכנסת תופיק טובי בתרגומו העברי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
(תרגום נאומו לשפה העברית)

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, בראשית דברי מוצא אני לנכון להביע את מחאתי הנמרצת נגד החלטתו השרירותית והעצבנית של יושב-ראש הכנסת מר שמיר מאתמול, לקרוא אתי לסדר שלוש פעמים רצופות ולבקש מהכנסת להוציא אותי מהישיבה ללא הצדקה ותוך התעלמות מדבריו הפרובוקאטיביים של ראש הממשלה. החלטה זו הינה פגיעה בזכויות חבר הכנסת והיא פוגעת קודם-כול בכנסת עצמה.

ההסכם בין ארצות-הברית, ישראל ומצרים המונח לפנינו לאישור והמבוסס על הסכמי קמפ-דייוויד אינו כולל הסכם שלום אלא קנוניה משולשת שתוכנה היסודי הוא: א. הסכם-הסדר להיערכות צבאית אמריקנית, בעזרת שליטי מצרים וישראל, להגנת האינטרסים האסטרטגיים האמריקניים האזוריים והגלובליים ולחיווך העמדות האימפריאליסטיות המתמוטטות באזור בלחץ מאבק העמים לשיחרור לאומי וסוציאלי, כפי שהוא בא לידי ביטוי באתיופיה, באיראן ובמקומות אחרים. זהו הסכם לכריתת בריתות צבאיות אמריקנית-ישראלית ואמריקנית-מצרית, כפי שבישר ראש הממשלה מר בגין. זהו הסכם להזרמת נשק אמריקני למכביר לישראל ולמצרים, כפי שהבטיח הנשיא קארטר בנאומו בכנסת לפני שבוע וכפי שמעידות השיחות שלי שרי ההגנה הישראלי והמצרי בווינגסטון, לא לצרכי הגנה אלא להכאת תנועות השיחרור שבאזור. זהו הסכם להקמת בסיסים צבאיים אמריקניים באזור. כל זה, חברי הכנסת, מנוגד לעניין השלום האזורי והעולמי ומהווה סכנה חמורה לשלום עמי האזור. הסכנת התמורות הצפויות ממהות זו של ההסכם הומי חשו כבר אתמול על-ידי ראש הממשלה כשהוא, תוך סילוף גמור של החלטות ועידת בגדאד, רמו באיזה כיוון תופעל העוצמה הצבאית הישראלית בשירות ארצות-הברית: תוקפנות חדשה בצפון נגד סוריה ואיים לכבוש את דמשק במסווה של התקפת נגד.

פנן ראש הממשלה י. רבין:

זה מסורס גם בערבית וגם בעברית.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אלה דברים שאמר אתמול ראש הממשלה.

קנוניה זו נגד העם הערבי הפלשתינאי שמטרתה לשלול ממנו את זכותו להגדרה עצמית ולכינון מדינתו העצמאית בצדה של ישראל, שמטרתה להנציח את שלטון הכיבוש הזר בכסות של "אוטונומיה" ול-הביא בסופו של דבר לגירושו ממולדתו. קנוניה זו היא מהדורה שנייה לקנוניה של ראשי התנועה הציונית וראשי השלטון בישראל ב-1947 וב-1948 עם המלך עבדאללה שנועדה גם אז לחסל את זכותו של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו העצמאית בהתאם להחלטת עצרת האו"ם ב-1947, אשר הניחה את היסודות והעקרונות לשיחרור הארץ מהשלטון הבריטי הקולוניאלי ולעצמאותם וריבונותם של שני העמים — הערבי והיהודי — בארץ, וכשם שקנוניה זו עם המלך עבדאללה לא הביאה שלום ולא הצליחה לחסל את זכותו של העם הערבי הפלשתינאי, שאזר כוח והתגבר על בוגדנות הנהגות הריאקציוניות ועל חולשותיו והמשיך את דרך מאבקו הקשה, כן גם עתה תיכשל הקנוניה החדשה, במיוחד כשהתנאים ה-בינלאומיים והאזוריים הם אחרים מכפי שהיו לפני שלושים שנה וכשהעם הערבי הפלשתינאי הוא שונה בהכרתו, בנסיגתו ובתנועתו הלאומית. התוצאה של כל קנוניה כזאת של שליטי ישראל והריאקציה הערבית תהיה כפי שהיה אחרי 1948: מפולת לריאקציה ול-עמדות האימפריאליסם. וכפי שנפלו משטרי עבדאללה, גורי סעיד ופארוק יפלו הפעם גם משטרי סאדאת וכל ההולכים בדרכו. ובל יחשוב השלטון בישראל עצמו כחסין מפני התפכחות העם ושאיפתו לשלום ולחיי בטחון שלא ייתכנו בישיבה קבועה מאחורי כיסויים וברמיסת זכויות העם הפלשתינאי אלא בדו-קיום המבוסס על כיבוד הדדי של זכויות.

יש תמימים ויש גם בעלי רצון טוב מבולבלים השואלים אותנו: מדוע אתם, הקומוניסטים, הדוגלים באופן מתמיד בשלום, אינכם תומכים בהסדר שלום או בצעד ראשוני לפריצת דרך לשלום, כפי שמנסים להג-דיר את ההסכם הזה? ההסכם הנוכחי הוא אמנם הסכם נפרד עם מצרים, המבטיח בהגבלות שונות את החזרת הריבונות המצרית עד הגבול הבינלאומי אחרי שלוש-ארבע שנים אבל אין הוא מביא שלום ליש-ראל ולאזור. הוא לא מתווה אפילו צעד אחד קדימה כי נוסף על כך שהוא הסכם נפרד ועל כך שהוא איננו נותן פתרון לשורש הבעיה של הסיכסוך, היא בעייתו של העם הערבי הפלשתינאי, הוא אף מסבך אותה כשהוא נותן גושפנקה מצרית להמשך הכיבוש הישראלי בגדה המערבית וברצועת-עזה וב-

טאלית בגדה וברצועה מצד כל השכבות של העם הערבי הפלשתינאי להסכמי הקנוניה הבאים לחסל אף את קיומם הלאומי ולנשלם ממולדתם.

ממשלת ישראל שולחת את כוחות הכיבוש וכונו "גוש אמונים" כדי לדכא בדם ובאש וברציחת תלמידים וצעירים את ההתקוממות העממית של המוני העם הערבי הפלשתינאי בגדה וברצועה נגד קנוניות קארטר—בגין—סאדאת ואת שאיפתם לחיי חופש ועצמאות. אנו מגנים בכל חוקף את רצח הנערים בחלחול בדם קר, את התקפת הדמים על הסטודנטים באוניברסיטת בירזית, את ההשתוללות של חיילים ולאו-מנים גזעניים נגד המוני העם בירושלים המזרחית, ברמאללה, בשכם ובמקומות אחרים בשטחים הכבושים. שום טרור דמים, שום איומים — גם לא של קארטר, כפי שדיבר בפארלאמנט המצרי — נגד העם הערבי הפלשתינאי ונציגיו לא ישברו את רוחו של העם הערבי הפלשתינאי ולא יחלישו את דבקו בשאיפתו לעצמאות ולכינון מדינתו העצמאית ואת תמיכתו בנציגותו המוכרת, אירגון השיחרור הפלשתינאי. ועד כמה שתהיה הדרך קשה ועד כמה שהקנוניה החדשה תערים מכשולים לא יהיה מנוס מנצחונה של שאיפתם האמיתית של העמים לשלום צודק, ומדינה ערבית פלשתינאית בצדה של ישראל קום תקום ותביא על שני עמינו את ברכת השלום.

ביום שני הקרוב יהיה פסטיבל החתימה בוושינגטון על קנוניות קארטר—בגין—סאדאת. למרות הרשמחה המלאכותית שמנסים אבירי הפסטיבל הזה לעורר קיימת תרדה גדולה בלב כל מי שעניין השלום הצודק והאמיתי קרוב ללבו. ואנו מזוהרים שקיימת סכנה רצינית שבעקבות הסכם זה עם סאדאת וקארטר תבוא תוקפנות מחודשת כלפי לבנון — זאת אומרת, כלפי סוריה — כדי לשבור את ההתנגדות לתכניות האימפריאליסם האמריקני והריאקציה באזור. המאבק לשלום צודק ויציב ימשך ועל אף כל הקשיים לא תקום ולא תהיה קנונית האימפריאליסם האמריקני ובעלי בריתו כי המלה האחרונה היא לעמים והם שיעשו את השלום.

היו"ר ח. גרוסמן:
רשות הדיבור לחבריה הכנסת לבני, ואחריו — לחברי הכנסת גרוסמן.

איתן לבני (הליכוד):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני רואה בהצעת הסכם השלום הרבה אורות חיוביים. עצם העם לום, השלום כשלעצמו, הוא חיובי. אבל אני רואה גם סימני שאלה, דברים אשר מטרידים וצריכים להטות יד מפני שמדובר כאן לא על סתם חוזה שלום בין שתי מדינות למשל, כמו חוזה שלום שבין הולנד ובלגיה או גורבניה לשבדיה, דבר שכל העולם נתפס לו וחושב שזה בדיוק המצב ולצדדי גם חלק מאזרחי מדינת ישראל חושבים שהדברים הם כאלה. לדעתי זה לא בדיוק כך. למעשה הולכים לחתום חוזה שלום לא בין שתי מדינות, לא בין שתי ארצות אלא בין שני סוגי מנטאליות, בין מנטאליות אחת לבין מנטאליות מסוג אחר לגמרי. דבר זה מטריד אותי ומחשבתי עליו הרבה. חשבתי עליו מפני שהוא הטריד

גולן ודוחף בכך את האזור לכיוון של התפוצצות חדשה ומלחמה טוטאלית.

יש האומרים, וזאת כפתיון וכדי לשכנע את העם הערבי הפלשתינאי ונציגיו ואת כוחות השלום בישראל, לתמוך בהסכם הקנוניה, שאם הפלשתינאים ישתלבו בהסכם תהיה לאוטונומיה דינאמיקה משהיה לה וההסכם יביא בהכרח להקמתה של מדינה פלשתינאית עצמאית. מדינה פלשתינאית עצמאית על אפם וחמתם של קארטר, סאדאת ובגין ושל כל מתנגדיה והיא תקום לא בזכות הסכמי קמפ-דייוויד בזכות המאבק נגדו ונגד תכניות האוטונומיה ובעד שלום צודק שיכבד את זכויות העם הפלשתינאי ועם ישראל.

מאיר פהן (הליכוד):

"בוקרא פיל מישמיש".

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שעשע את עצמך בתקוות שווא, וכך תמשיך לחיות על כיסונים ותרחיץ מהעם את השלום.

אומרים שבפעם הראשונה מסכימים נציגי ישראל, כפי שהדבר בליי ביטוי בהסכם קמפ-דייוויד, לדבר במסמך חתום על "הזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתינאי". אך זהו משפט דמאגוגי שהרי לאחר שסיכמו בקמפ-דייוויד את תכנית האוטונומיה רוקנו את המושג "זכויות" מכל תוכן; הובלט בכל ההסכמים האלה והוא המשך הכיבוש הישראלי על-פי חוזה עם מצרים. גם כל המשא-ומתן שבא אחרי קמפ-דייוויד וכל מכתבי הלינקג' — הזיקה — שבאו אחרי כן הם נוצות ועלה תאנה שניתנו לסאדאת כדי לחפות על הסכמתו לתכנית האוטונומיה פרי מעשהו של מר בגין; קרי המשך הכיבוש. אין בהסכמים ובמכתבים הנלווים כל דבר הקובע אפילו מתי תקום האוטונומיה המפוקפקת הזאת. אחרי הכול, ישראל הסכימה שהמשא-ומתן על מהות האוטונומיה וסמכויות הוועד המנהל יסתיים תוך שנה ורק אחרי שיגיעו להסכם יגשו לקביעת מועד לבחירת מוסדות האוטונומיה. ואם לא יגיעו להסכם, יישאר המצב כמות שהוא?

וכאן יש לציין שבכל הדברים הנוגעים לכינון האוטונומיה המיועדת, החל מהסמכויות שיוענקו למוסדות האוטונומיה ועד לצורת שיתופם של הנציגים הפלשתינאים במשא-ומתן ומי הם יהיו, לכל זה דרוש שההסכמת כל הצדדים. זאת אומרת, קיים כאן וטו ישראלי. וטו זה כבר נקבע על-ידי ועדת בן אלישר וההבטחות הסודיות של ראש הממשלה למפד"ל ול"גוש אמונים". תשובתו המתגרה של ראש-הממשלה מר בגין לראש ממשלת מצרים אתמול בכנסת, שלא תקום מדינה פלשתינאית לעילמים, שלא תיסוג ישראל מהגדה ומהרצועה, שלא תפסק ההתנחלות, שלא תיפסק הפקעת הקרקעות — כל הדברים האלה, יחד עם מה שכתוב בהסכמי קמפ-דייוויד שהאוטונומיה היא לתושבים ולא לטריטוריה, הופכים את האוטונומיה לאיצטלה להמשך הכיבוש ולשלילת זכויות העם הערבי הפלשתינאי, שפירושו המשך המשבר והמשך סכנת המלחמה. מכאן ההתנגדות שלנו ושל כוחות השלום בישראל להסכם המוצע שאין הוא הסכם שלום אלא הסכם מלחמה. לכן גם מובנת ההתנגדות הטרי

גרש וכי קשה להתגרש אבל מי שעבר את תהליך הגירושין פעם אחת, זה הולך אחר כך יותר קל. זה דבר צריך לחשוב עליו. עלינו לחשוב עם מי יש לנו עסק.

יתר-על-כן, דווקא אחרי החתימה על הסכמי קמפ-דייוויד אפשר להיווכח בנכונות הדברים. בקמפ-דייוויד נחתמו דברים עליידי ראש הממשלה, נשיא מצרים ונשיא ארצות-הברית. התקבל הרושם שהכול כאילו גמור ויש צורך רק לגמור כמה דברים קטנים ולח-תום. אבל ברגע שנשיא מצרים ראה שהסכמים אלה התקבלו עליידי רוב גדול בכנסת, בשעה שהוא ראה את ההפגנות של "שלום עכשיו", הוא התחיל לקרוא לא נכון את המפה ואת הכמיהה שלנו וחשב שזה הזמן להופיע לחצים ולנסות לשנות את הדברים העק-רוניים, את מה שאנחנו מכנים *the heart and soul*, הנשמה והרוח של החווה. אינני נכנס לפרטים. אני רק רוצה להסביר שיש לנו עניין עם מנטאליות מסו-ימת ושעלינו להבין אותה. מצבנו הוא כזה שאנחנו יכולים להבין אותם אבל הם אינם יכולים להבין אותנו. אני אומר את הדברים האלה בעיקר נוכח העובדה שאנחנו חיים באזור ומכירים את ההתפת-חויות של עשרות השנים האחרונות.

אנחנו התחנכנו על האמירה של התורה כולה על רגל אחת, האומרת שכל השנוא עליך אל תעשה לו-חברך. שם המוצב כנראה אחר, שם עושים את ההיפך או רגילים לעשות את ההיפך. אני מוכן לתת דוג-מאות אבל לא כדאי לגלוש לזה. אבל הלא אנחנו רואים את ההתנהגות למעשה, 'כשאני מדבר על ענ-ינים חד-סטריים אינני מתכוון דווקא למצרים אלא לגופים אחרים או לשכנים אחרים. נראה להם באופן טבעי שלהם מותר לרצוח יהודים, לא חשוב מי, וברגע שאתה מגיב קמה צעקה נוראה. זאת אומרת שלהם מותר אך לנו אסור לעשות אותם הדברים. שמעתי תגובתם של כמה ערבים — לא משנה מי — בזמן האחרון כשהראו בטלוויזיה ששוטרים עצרו שתי תלמידות ברמאללה אשר זרקו אבנים על רכב צבאי או אורחי. הדבר עורר את זעמם: מדוע עוצרים אר-תן? שאלתי: ולזרוק אבנים מותר? אסור להגיב על זה, לנסות למנוע את זה? אומרים: לא. זאת דרך המחשבה.

אעבור עכשיו לדבר מרחיק לכת שאני יכול לומר אותו מנסיוני. אין זה סוד שהייתי חבר אירגון מח-תרת מסויים, אצ"ל, ואלפים רבים מאתנו נאסרו ומ-אות נידונו לתקופות מאסר ארוכות ומעטים נידונו לתלייה כי הוצאו בגדים גזרי דין מוות. מעולם לא תבענו שיחרור אסירים; מעולם לא חטפנו מישוה כדי לשחרר אסירים. נכון, אם עשינו זאת זה רק היה כדי לבטל את גזר דין המוות ולא כדי שיתחחררו. כשגזר דין מוות הפך למאסר עולם ראינו בכך דרך הטבע. נלחמים, ולמלחמה יש כללים משלה. במלחמה יש שבויים ובמקרה שלנו יש מאסרים. במקרה זה, כאשר יש לנו עסק עם אותה מנטאליות אחרת שע-ליה אני מדבר, הרי נראה שהכול מותר ואסור לשפוט, אסור להושיב בבית-סוהר ואסור אפילו לעשות דבר אחר. אם כן, העניין הזה שכאן הולכים לחתום על הסכם לא בין שתי מדינות אלא בין שני סוגי מנטאליות

אותי דווקא אחרי ארוחת צהריים שהיתה לחברי ועדת החוץ והבטחון עם נשיא ארצות-הברית. נשיא ארצות-הברית בסיכום, בשיחה מבריקה מאוד שלו שבה דיבר בניחותא, לא כמו לפני ציבור, זרק מינורה אשר הדליקה אצלי נורה אדומה.

סנן ראש הממשלה י. ירין:
זו היתה ישיבה חסוייה?

איתן לבני (הליכוד):
הדברים אולי צריכים היו להיות חסויים אבל הכול היה בעתון.

סנן ראש הממשלה י. ירין:
אני שואל שאלה תמימה.

איתן לבני (הליכוד):
מותר לי לתת תשובה תמימה.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):
השאלה אם אתה מאשר את מה שהוא אומר.

איתן לבני (הליכוד):
ישב שם חבר — — —

חז"ר ש. ארכלי-אלמוזלנו:
חסלח לי, אפילו אם הדברים פורסמו בעתון אסור לחבר כנסת אשר מדבר מעל הדוכן הזה לספר מה היה בישיבה. אתה יכול להסתמך על מה שנכתב בעתון.

תופיק יואר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תגיד מה פורסם בעתון. תצטט מהעתון.

איתן לבני (הליכוד):
בסדר. נאמר ונכתב שנשיא ארצות-הברית אמר, שאחד הדברים המזיכמים שעשה נשיא מצרים ברגע שתפסה אותו חכמה — אני מנסה לתרגם מאנגלית — היה בכך שהוא הפך את החווה שלו עם ברית-המו-עצות והצטרף, למה שקוראים, מחנה המערב. זה הד-ליק אצלי נורה אדומה. זאת אומרת, באיזו שהיא נקודה נשיא מצרים הוא אדם אשר מפר חוים. אנחנו זוכרים שנחתם חווה ידידות בין מצרים לבין ברית-המועצות — — —

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):
את זה יכולת לקרוא בספר של סאדאת. לשם כך אינך צריך את הסיוע של גימי קארטר.

איתן לבני (הליכוד):
אני דיברתי על מה שהתרשמתי לאחרונה. נז-כרתי באותו חווה שנחתם לפני כמה שנים, חווה ידידות לעשרים שנה או לכל החיים, בין בריה"מ לבין מצרים. הדבר קיבל פומבי, הוא קיבל פירסום, חגגו חגי-גות מסביב לעניין זה. אבל לא עברו שנתיים והחווה הופר, הוא הופר לא עליידי ברית-המועצות — שזו מנטאליות אחת — אלא הוא הופר עליידי מצרים. מתוך מה שקראתי על הדברים שנאמרו הבנתי שאיש לא קלט באותו רגע, שכאשר מנסים לשכנע אותנו לחתום על הסכם עם מדינה כזאת מדובר בנשיא אשר מועד להפר חוים. הוא עבר כבר תהליך של גירושין. הכול יודעים שאנשים אינם אוהבים להת-

לחמתי את המלחמה היהודית, כדבריו של הליקין היהודי, שהוא התעורר יום אחד וראה כי: "משנאידן כלהקת כלבים צמאי דם, קורעים אותך לגזרים ועול" בים כך בלי הרף — מבקש אני בענווה להתייצב בשוה רות לוחמך — אתה, העם מוכה הגורל".

חברי הכנסת, כל מלחמות ישראל במשך שלושים שנה ומעלה היו מלחמות הכורח. כמעט את כולן ראיתי ככורח בל יגונה. מלחמה, ולו אחת, שניתן היה למנוע ולא נמנעה, הייתה רואה אותה ככורח, אך יגונה. אם הסכם השלום עם מצרים ימנע את המלחמה הבאה עם מדינה שכנה חשובה וגדולה זו, מצרים, דיינו. מתפקידנו הלאומי לאחוז בהזדמנות היסטורית זו לבל תישמט מידנינו מחובתנו כלפי הדורות הבאים לעשות כל שבידינו שהסכם זה, במהותו, בכ" ונותניו, ימנע את המלחמה הבאה לא רק עם מצרים אלא גם עם השכנים האחרים. מי שאיננו נאחו בהזדמנות היסטורית זו, אולי החזיפעימית, אין לי ברירה אלא לפקפק ברצונו הכן לשלום. רצוי שרבים יעשו חשבון נפש, אם לא לגבי הדברים שהשמיעו באוני העם בעבר או לפחות לגבי העתיד. נאמץ ללבנו את הסיכוי לחיות בשלום עם שכנינו ולא לחיות על החרב בלבד כפתרון יחיד. אם לא נעשה זאת ירדוף אותנו הדבר כל חיינו. חברי הכנסת, מי שחי עם הטראומה של יום הכיפורים או מי שחיב לפי מצפוננו לחיות עם הטראומה הזאת מוטב שישתחרר ממושגים מיושנים ויפתח דף חדש. דעתי אינה זוחה עלי עכשיו כדי לפרט למי הכוונה.

לא ראינו באוטונומיה, האמורה לקום בשנים הקרובות בגדה המערבית, קמע למניעת התנגשות נוספת. הפגם העיקרי בתכנית זו, ואולי באופן פאראדוקסאלי גם היתרון, הוא בכך שכל אחד פירש אותה לפי גורו חותו הוא ובהתאם לאופייה של הקליניטורה המחכה לו בבית. תכנית זו היתה דומה לנבואה של פיטיה מדלפי: האמריקנים ראו בה שלב מעבר ל"הום-לנד" לעם הפלשתינאי; המצרים — פרודור למדינה פלשתינאית; ממשלת ישראל צופה את הנצחת הריבונות הישראלית בגדה המערבית ובעזה.

חברי הכנסת, תמכנו בהסכם קמפ-דייוויד על כל חלקיו מתוך ידיעה ברורה כי תכנית האוטונומיה היא בבחינת השביל שעוקף את המוקש של פתרון הבעיה הפלשתינאית. אנו יודעים שהמוקש נשאר בשטח וטרם פורק. עז היה רצונם של הצדדים שניהלו את המשא ומתן לשים קץ למלחמות. בשלב זה, בהרכב הכוחות הקיים בעולם הערבי, בהתחשב באופייה הפוליטי ובמעמדה ההיסטורית הלאומית של ממשלת ישראל, וכר שלוש שנות הצהרה ש"אין עם פלשתינאי", ש"כל אדמת ארץ-ישראל שלנו היא" — בהתחשב בכל אלה החלטנו כי אם לא ניתן לעבור את הגשר מעלינו, נעמים את האוטונומיה על שכמנו ונסה לעבור את הגשר מתחתיו. אנו יודעים כי בטווח ארוך לא ניתן יהיה להתחמק מלעלות על גשר השלום עם העם הפלשתינאי ולעבור אותו. נתננו להסכמי קמפ-דייוויד את הסכמתנו ונצביע היום בעד חווה שלום עם מצרים. פשוט מפני שדי הסתכנו במלחמות. הגיע הזמן לתת סיכוי לדינאמיקה של השלום. חייבים אנו לבטא את התאפקות לבל נעשה צעד פוליטי, ולו גם הצורך לגופו, אשר יכביד על חתימת החווה או ישים לאל את החווה

מטריד אותי מאוד ומעל במה זו אני קורא לממשלה שתהיה מודעת לעצם הנושא הזה ולעצם המחשבה ה"זאת. בממשלה יש די שרים המכירים את המנטאליות הזאת וגדלו בתוכה, וגם העם צריך לדעת על כך כי אני מפתח שהעם יתפס למחשבה — וזה דבר לא טוב — שהולכים כאן להסכם שלום, כפי שאמרתי קודם, בין מדינות או עמים עם מנטאליות זהה, כמו במקרה של בלגיה והולנד, למשל, ואני יכול להביא דוגמאות למכביר.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

חבר-הכנסת לבני, האם כל הנאום שלך אינו נאום גזעני מובהק?

איתן לבני (הליכוד):

חבר-הכנסת אבנרי, למה לנו לשחק במחבואים או במסתורין? אתה תקרא לזה "גזעני" כי אתה המצאת מטבעות לשון מסויימות. אתה יודע שיהודים אינם גזענים, הם סבלו מגזענים אחרים. אז אתה אל תחלק לי או לכל יהודי אחר ציונים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אינני מחלק ציונים. חבר-הכנסת לבני, אילו היה מישוה בעולם נואם כך על "מנטאליות יהודית" היינו מגיבים, היינו יודעים איך להגיב — — —

איתן לבני (הליכוד):

אינני מדבר על מנטאליות יהודית. תסלח לי. אתה דיברת על מנטאליות יהודית. אני דיברתי על מנטאליות אחרת לגמרי. דיברתי על מנטאליות של אלה שאנו עומדים לחתום אתם הסכמים. דרך אגב, חבר-הכנסת אבנרי, אתה שוב השתמשת במטבע לשון כאשר אמרת שזו "גזענות". שמעתי שני חברי כנסת שנאמו לא בעברית ושזרקו את המלה "פאשיסם". מצד אחד הלא הם תומכים במשטרים, שלדעתי, הם הפאשיסטים ביותר כיום אולם הם זורקים לאחרים: פאשיסטים, פאשיסטים. אז אל תזרק את ליהודי את עניין הגזענות.

העיקר, אני פונה ואומר שאם נסתכל על העניינים בצורה כזאת, גם העם, גם הממשלה, אני מקווה שלא ניתפס להפתעות בלתי נעימות.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן, ואחריה — לחבר-הכנסת לין.

חייקה גרוסמן (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, שנים רבות נשאלתי: האומנם רוצה את בשלום בכל מחיר? היתה זו שאלה שגורה למדי, לדידי חסרת טעם. מעולם לא הבנתי למה היתה הכוונה. והמלחמה, מה מחירה? הרי אין לה מחיר שאפשר להעריכו, לא בכסף, לא בטרטוריה ולא ביוקר הנפש. כשנעלה על דרך השלום תגבר אולי המחשבה הצלולה על מטבעות לשון שחוקות וגם על דעות קדומות.

באחד הוויכוחים הפוליטיים המרים שאני השתתפתי בהם אמר לי פעם עורך עתון חשוב: אצלכם, אנשי מפ"ם, המלחמה היא כורח יגונה ואילו אצלנו — לא יגונה. אני אינני פאציפיסטית. רחוקה אני מאלה.

נוכל לעמוד על קיומה של מדינה אחת, מזרחה ליש-ראל. לו הייתי בטוחה כי אנו נוכל להכתוב לכל עמי האזור את רצונותיהם, את היחסים ביניהם, הייתי אומרת: רק מדינה פלשתינאית—ירדנית לצד ישראל בגבולות מתוקנים כנדרש לצרכי בטחונה של ישראל. אני יודעת, הפלשתינאים והירדנים הם אשר יקבעו בסופו של דבר את גורלם ובצטרף לכבד את רצונם. כל הודעה מוקדמת כי לנצח נצחים נחזיק בכל הגדה המערבית, נתחל שם, נשמור לעצמנו את המים והקרקע, היא גם אשליה מסוכנת וגם חבלה בסיכוי להיווצרות אווירה חדשה, אווירה של אמון הדדי. רק באווירה כזאת יוכל לנשום הרך הנולד, או תו חוזה שלום. חוזה שלום עם מצרים בלי חתימה לפתרון כולל לפלשתינאים זה כפור חם, זו אכילת העוגה והישראותה שלמה. אינני מבינה איך אפשר להאמין שהאוטונומיה ניתנת לתושבים בלבד ולא לשטח חם. האם התושבים יישארו מרחפים באוויר כדמויותיו של שאגאל? אני פונה לכל סיעות הבית: אל תקבלו עתה החלטות בדבר האוטונומיה שיכבלו את ידינו, שישימו כדורי עופרת לרגליו ושהמשא-ומתן על עתיד הגדה יהיה גידון מלכתחילה לכשולנו.

שלמה הלל (המערך):

רצית שלא יתחפו באוויר.

חייקה גרוסמן (המערך):

זוהי הדרך הבטוחה למלחמה. עלינו לדאוג כי בגדה ובעזה יהיו הסדרי בטחון, מאחזים צבאיים ישראליים בתקופת מעבר לפחות, תחנות התראה, פירוזים ולהימנע מהצהרות כיבושים וריבונות.

חברי הכנסת. בהסכם כתוב לאמור: "על-פי המסגרת לשלום במזרח התיכון מוזמנת הממלכה ההאשמית הירדנית להשתתף במשא-ומתן. המשלחות של מצרים וירדן יכולות לכלול פלשתינאים מהגדה המערבית ומרצועת-עזה או פלשתינאים אחרים, על-פי הסכמה בין שני הצדדים". בהזדמנות זאת עלינו לפנות לדעת-הקהל בעולם ובראש וראשונה לפלשתינאים השפויים ולומר להם כי נהיה מוכנים לנהל משא-ומתן עם כל גוף פלשתינאי שיכיר במדינת ישראל על בסיס ההחלטה 242 של מועצת הבטחון, שיסתייג ממעשי הטרור הנפשי שעושיה מוכן לנהל משא-ומתן על שלום עם מדינת ישראל.

ביחס לפלשתינאים מציעה אני לגלות יומה פור-ליטית ולא לחכות ללחצים ולאונס. רק כך נוכל למצוא אולי נתיב לתבונה ונבודד את הטרורף הלאומני שהעם היהודי היה תמיד מקרבנותיו הראשונים. הבה נסתכל, חברי הכנסת, קדימה ולא אחורה.

היו"ר ש. ארכלי-אלמזוזינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לין, ואחריו — לחבר-הכנסת קופמן.

אמנון לך (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אייחס את דברי בעיקר לוויכוח על נושא האוטונומיה אבל תחילה הייתי רוצה לומר מלים מספר במישור הכללי של ההסכם הזה.

חברי הכנסת, הייתי בין אלה אשר נמנעו מהצ-

למחרת החתימה. התנגדנו לדיונים מפורטים ולקבלת החלטות על מהות האוטונומיה כדי שלא לשים מקלות בגלגלי המשא-ומתן, כדי שלא לסכן את ההסכמים השבירים בלא-הכי.

תחנות רבות עברנו במשא-ומתן מאז ה-19 בנובמבר 1977, מאז מחינו כולנו כך לנשיא מצרים שעמד פה לפני הכנסת. איסמעיליה, ירושלים, קהיר, קמפ-דיוויד א', בלייר האוס, קמפ-דייוויד ב', ושינגטון, ירושלים; היתה הקשחה הדדית בין התחנות הללו. הצהרות מתגרות מחז גיסא ומגדלי הדמה בסיני מאידך גיסא. אלה הפכו להיות מקלות בגלגלים, מקלות בגודל של קורות בית-הבד. שרים אחדים לא טמנו ידם בצ'לחת. כל פעם שנראה היה שהסיכוי להידברות קרב ובא-הופיע action והמשא-ומתן עלה על שרטון. אותם 5% שנשארו במחלוקת התבטאו בניסוח משפטי שבו רצה כל אחד להבטיח את מנייתו לעתיד. בחלקם, חברי הכנסת, עשו זאת מתוך שיקולים לגיטימיים; בחלקם — כתוצאה של פחדים מבית ורצון להפסיק את דעתם של אנשי חזית הסירוב הפנימית. אצלנו פעלה חזית סירוב שהיא יציר כפיהם של מרכיבי הממשלה הנוכחית. כל אימת שנוצר אותו דבר הקרוי מומנטום "פרצה" התנחלות מלווה "אש קדושה". השלום איבד מתנופתו וגלתה ממנו השכינה במשך אותם 16 חודשים. עתה אל יפלא כי העם נבון ושמחתו עצורה.

חברי הכנסת, אני יודעת בבירור כי העם הפלשתינאי לא יוותר על מאווייו הלאומיים. היינו רוצים שזה יהיה בלי עראפאת. עם המוכן להיאבק בעקשנות על עצמאותו סופר שישגיגה. אינני רוצה להגיע ליום שבו נצטרך לשלוח טאנקים מול נשים וילדים מפגינים בשכם, בחלחול ובחברון. מעל במה זו עלי לומר במפורש, כיהודיה הראוה במדינת ישראל מקום מועד לעם מוכה גורל: אמונתי היא כי האינטרס הלאומי שלנו, החיוני ביותר, הוא לזרז את התהליך של קביעת גבולות קבע בטוחים ומוכרים למדינתנו ללא שליטה על עם אחר. לא יהיה בטחון לישראל בסטאטוס-קוו המסוכן בגדה ובעזה.

גם בין חברי יש המעריכים את מסירות הנפש של אנשי "גוש אמונים". הגיע הזמן לדבר גלויות: הקיצונים והפאנאטים עלולים להמיט אסון על עמנו כפי שהקיצונים והלאומנים הפאנאטיים המיטו אסון על העם הפלשתינאי.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

חברת-הכנסת גרוסמן, האצ"ל נחשב פעם לקיצוני ולפאנאטי ותראי לאן הוא הביא אותנו.

חייקה גרוסמן (המערך):

לא שמעתי את קריאת-הביניים.

חסד נעשה לנו שתמיד היו הם מיעוט בקרבנו בכל תולדות הציונות.

חברי הכנסת, אסור לנו לפעול לפי המתכון: תמות נפשי עם פלישתים. אני חייבת לחזור על האמונה שלי, הסמל המקובל עלי כמדריך בחיי וכעמוד האש: לא מצדה ואף לא חומות הגיטו המתמוטטים, רק ירושלים, עיר השלום, בירת ישראל. במשא-ומתן

הנמנע ששיקולים אלה שינו אצלו ואצל השכבה הש" לט במצרים את התייחסותם לעצם קיומנו, והרי לרגע זה כולנו ציפינו. ובכן, חברי הכנסת, שלושים שנה ציפינו ליום הזה. ובכל זאת ואחרי הכול ולמרות כל הספקות הרי אין מדובר הפעם בהסכם הפסקת אש אלא בהתיימה על הסכם שלום. היו ימים שכו" לנו, כל ראשי הממשלות בעבר וכל חברי הכנסת, פיללנו ליום הזה שערבי כלשהו ממדינות ערב — לא דובר על מנהיג של המדינה הגדולה ביותר באר" צות ערב — ידבר אתנו ויגיד לנו "שלום". למשמעות זו יש ערך גדול מאוד לגבי כל הכרעה בתוכנו. אני משוכנע שאין בישראל צעיר או צעירה או אב ואם שיסלחו לנו אם נחמיץ את ההזדמנות הזאת לנסות את השלום, גם אם בלבנו ספק גדול ויש ספק ויש חששות.

אולם, חברי הכנסת, הוויכוח העיקרי היום נטוש על שאלת האוטונומיה. בשאלה זו אתווכח קודם-כול עם ידידי במערך. אני אומר בכל גילוי הלב, כי אם הברירה שעומדת לפנינו כרגע היא פתרון ירדני נוסח המערך, פירוש של דבר שאנו עומדים להחליט על אוטונומיה בחסות הצבא הירדני שאין כל ספק שבי המשך היא תיהפך למדינה פלשתינאית-אש"פית. את הנקודה הזאת הייתי רוצה להבהיר היטב: שתי סיבות חייבות להוליך את האוטונומיה בחסות הצבא הירדני ובחסות חוסיין למדינה פלשתינאית אש"פית. האחת, החלטות ועידת רבאט. חוסיין היום אינו אותו חוסיין שהיה לפני ספטמבר השחור. חוסיין היום חייב לפי עול בהתאם להנחיות של ועידת רבאט. בוועידה זו החליטו כי כל שטח שמדינת ישראל תפנה ותמסור לירדן, ירדן חייבת להעביר אותו מייד לישות פלש- תינאית. שיהיה ברור. מאידך גיסא, הסיבה השנייה, חוסיין אינו מעוניין בציבור הזה, באוכלוסיה הזאת, הפלשתינאית, שהוא קורא לה "הגדה המערבית". ומי דוע? — כי הוא לא מעוניין להפר את האיוון של ממלכתו. ברגע שהוא מקבל את האוכלוסיה הזאת מתערער האיוון שהודות לו הוא מחזיק את השלטון. מצד אחד החלטות ועידת רבאט ומצד שני חרדתו של חוסיין לאבד את האיוון, שתי הסיבות האלה בהכרח יוליכו את חוסיין לכך שכל שטח שנפנה ונמסור לו, אליבא דהצעת המערך, יוליד להקמת מדינה פלשתי- נאית-אש"פית בשטחים שנפנה.

ועכשיו, חברי הכנסת, אילו היו מעמידים את האפשרות הזאת שנמסור את השטח לאוטונומיה בח- סות חוסיין מול ההצעה שלנו לאוטונומיה בשלטון ישראל, אני בטוח שכל אזרחי ישראל שאינם מעוני- יינים במדינה פלשתינאית יעדיפו את האפשרות שא- נחנו מציעים, עם כל ההנחות והתנאים לאפשר לאז- רחים בשטחים לחיות את חייהם, במידת היכולת בלי שנתערב בשלטונם.

זאב כץ (המערך):

מאה אלף פועלים ערבים שעובדים אצלנו בתנאים ובשכר ירודים, אותם אתה רוצה? מה אתה רוצה בהכללה הזאת של מיליון תושבים ערבים אצלנו?

אמנון לין (הליכוד):

הזמן שלי קצר אבל אענה לך. גם בהצעת המערך מדובר על הסדרת יחסים דו-סטרניים שיאפשרו לפועלים

בעה על הסכמי קמפ-דייוויד. חטיבתנו החליטה באותה הצבעה כי חשוב שנגלם כאן במליאת הכנסת כוח אלקטוראלי שיהביר לאמריקנים וגם לסאדאת שלא ילחצו יתר על המידה על ממשלת ישראל. נראה לי כיום שההחלטה הזאת היתה צודקת בשעתה. אולם עתה, היום, אנו עומדים לפני רגע של אמת. אין היום אפשרות לשום אדם, גם אלה המתלבטים — ויש רבים בינינו ואני ביניהם — להימנע. ההצבעה היום היא בעד או נגד. אני, כמובן, אצביע בעד אולם הייתי רוצה להסביר לחברי הכנסת מה הן הסיבות שהביאוני להצביע כך.

ייתכן שאנו ניצבים עתה בפתח של תקופה חד- שה, של מהלך חדש שתחילתו נראתה כהימור גדול ומסוכן שלנו, שאנו עומדים אותו מתוך כמיהה עזה לשלום. אולם מאידך גיסא, ייתכן שתהא זו הת- חלה של השגת יעדים מדיניים שלנו בדרכי שלום, יעדים ששלושים שנה ציפינו להם ולא יכולנו לה- שיגם. ייתכן כי תיווצר באזור אווירה של תנאים חד- שים בינינו ובין מדינות ערב, תנאים שיאפשרו לנו ולהם לבנות עתיד משותף באזור זה של העולם.

חברי הכנסת, במשך שלושים שנה נכפו עלינו מלחמות. המפגש היחידי שנוצר בינינו ובין מדינות ערב היה בשדות הקטל. אני כולי תקווה כי מעתה והלאה יהא המפגש בינינו ליד שולחן הדיונים. כל שלב ושלב, מאבק קשה; כל צד יציג את בעיותיו ועמדותיו אבל מוטב עשויים ליד שולחן הדיונים מ- אשר ניפגש בשדה הקרב. אני מקווה כי פתחנו דרך להסדרת יחסים נורמאליים, יחסים דיפלומאטיים מקו- בלים ויחסי שלום אמת בינינו ובין מצרים.

חברי הכנסת, מאז מלחמת ששת הימים הדגשתי מדי פעם כי מצרים ורק מצרים היא המחזיקה לדידנו את המפתחות לדלתות המזרח התיכון. הדגשנו כולנו אז חוזר והדגש כי אין שום ניגוד של אינטרסים מהותיים בינינו לבין מצרים. אמרנו כי אם רק תי- עלם ממצרים דוקטרינת השמדת ישראל או אז תי- מצא הדרך לקביעת יחסי שכנות טובה ואולי אפילו ברית בינינו ובינם למען בניית עתיד משותף באזור זה של העולם.

חברי הכנסת, בכל גילוי הלב אומר, נראה לי כי כיום אין עוד כל הגיון להמשיך ולדבר כפי שדי- ברנו בעבר. כאן אולי הוויכוח ביני ובין ידידי חברי תנועת "ארץ-ישראל השלמה". היו לי ספקות רבים ביחס לאישיותו של סאדאת וכוננותיו. אך נראה לי שבתנאים שנוצרו צו השעה הוא שמורה לנו לצעוד את הצעד הזה ולאשר את הסכם השלום עם מצרים. כל מי שמציע לנו להימנע מעשות כן, בגלל הסי- כונים הרבים שאנו מקבלים על עצמנו — ואנחנו מקבלים סיכונים רבים — חייב לדעת כי האלטרנא- טיבה האחרת יכולה להיות גרועה יותר, ואולי הגרועה ביותר.

ייתכן כי יש אמת בהנחה של ראש הממשלה והשרים שניהלו את המשאומות עם מצרים כי סא- דאת של אתמול—שלשום, על כל מאמריו ונאומיו, שוב אינו אותו סאדאת שהכרנוהו קודם. ייתכן כי יש אמת בגירסה האומרת שסאדאת פועל עתה לאור שיקולים איסטרטגיים גלובאליים ואזוריים. לא מן

טבעי הדבר שברגע שאנחנו נסכים להקמת מדינה פלשתינאית קטנטונת על כל שטח שנפנה, המדינה הזאת תשאף כמובן להתרחב לצד מזרח או מערב.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אתה חושב שהעם ייעלם? העם נשאר ולא השוב מי שולט על השטח.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חבר-הכנסת לין, אפשר לשאול אותך שאלה?

אמנון לין (הליכוד):

אני בהחלט מוכן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה חושב שההסכמה ב־1947 להחלטת האו"ם היתה תכססות מצדך או הסכמה להקים שתי מדינות ועצ־מאות שני העמים יחד?

אמנון לין (הליכוד):

זוהי שאלה טובה ואני בהחלט מוכן לענות עליה.

היו"ר ח. גרוסמן:

לא היום.

אמנון לין (הליכוד):

חברי ההנסת, אני מבין שזמני תם ואני רוצה לסיים במשפט אחד או שניים. חברי הכנסת, יש אומרים שהאווירה היום בקרב הציבור הרחב היא אווירה של חששות, של חשדנות ושאין מרגישים שמחה לקראת חתימת חוזה השלום. אם כן, חברי הכנסת, ואני מדבר בהזדמנות זאת אל העם, אל הציבור כולו, אני משוכנע שאין כל הצדקה לאווירה העכורה הזאת בתוכנו. אני משוכנע שאם כל אלה שרואים את המכשולים ואת הסיכונים בדרך שבעקבות החתימה על הסכם השלום הזה יראו את כל המכשולים שעברנו בדרך מהיום שהתחלנו ועד עתה, אין לי צל של ספק שהם יוכלו לראות גם את התקווה לגגד עיניהם. אמר פעם מי שאמר, חוזה מדינת היהודים: "אין גבול ליכולתו של עם לשאת סבלותיו אם רק ניצוץ של תקווה נגלה לעיניו".

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה טוב גם לעם הערבי הפלשתינאי.

אמנון לין (הליכוד):

את כל היש הגדול שאנחנו עשינו מתחילת דר־כנו ועד היום נוכל לראות לא רק כניצוץ של תקווה לגגד עינינו אלא כאור גדול אשר יבטיח את עתידנו בשלום הנכסף.

היו"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קופמן, ואחריו — לחבר-הכנסת אברהם כץ (עוז).

חיים קופמן (הליכוד):

כבוד היושבת־ראש, כנסת נכבדה, עם הקמתה של ממשלת הליכוד העמיד ראשי־הממשלה מנחם בגין בראש סולם העדיפויות הלאומי את נושא השלום. זוהי ממשלה שמיידי עם כינונה פתחה בזימת שלום אקטי־

לעבוד, ואני יכול להבטיח לך שבישראל יעבדו לא פחות ממאה אלף.

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזומה):

אני רוצה לשאול את חבר-הכנסת אמנון לין אם הוא חשב על אפשרות שלישית ולא על צבא ירדני או צבא ישראלי, אם השכם והערב אומרים: אנחנו לא רוצים אתכם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

תהיה מדינה עצמאית פלשתינאית, לא נורא.

מנחם פגידור (הליכוד):

צבא סובייטי.

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזומה):

למה אתה חושב על צבא סובייטי, חבר-הכנסת סבירור?

אמנון לין (הליכוד):

ועכשיו בקשר לאפשרות השלישית: זה ויכוח שאני רוצה לערוך כאן עם חברינו ממחנה שלי. אעשה זאת בקצרה. הגיע הזמן שפעם אחת נדבר גלויות מדוע אנחנו מתנגדים למדינה פלשתינאית.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כל הזמן אתם לא מדברים גלויות? עכשיו אתם מתחילים לדבר גלויות?

יופי שריר (המערך):

עד עכשיו לא עשינו את זה?

אמנון לין (הליכוד):

יש אצלנו אנשים המרבים לומר שהם מתנגדים למדינה פלשתינאית מפני שהללו רצחו בדם קר ילדים וגנבים חפים מפשע. האם מדינות ערב בארבע מלחמות לא הרגו אלפים מטובי בנינו? יש אצלנו אחרים המתנגדים למדינה פלשתינאית בגלל הפילוסופיה המדברת על השמדת ישראל. האם הפילוסופיה של מדינות ערב לא מדברת על השמדת ישראל? אם כן, מדוע אנחנו מתנגדים למדינה פלשתינאית? זו השאלה שכל חבר כנסת צריך לדעת את התשובה לה: הסיבה היא בעצם ההבדל שבין אופטימיסטים לפסימיסטים. אנחנו מאמינים כי מבחינה אובייקטיבית אין שום ניגוד אינ־טרסים בין ישראל — וללא קשר לגבולות — ובין אף אחת מהמדינות הערביות השכנות. עצם קיומה של ישראל איננו מחסל ואיננו פוגע בשום מדינה מסביב לנו.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

גם עצם קיומה של מדינה פלשתינאית איננו פוגע ואיננו מחסל את מדינת ישראל.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אתה יודע לנאום בערבית ולהפריע בעברית.

אמנון לין (הליכוד):

אולם, חברי הכנסת, הישות הפלשתינאית, עצם קיומה עומד בניגוד ליישות הישראלית הצינית; עצם קיומה של ישראל הריבונית הצינית מחסל את הבר־סיס האידיאולוגי שעליו מבוססת הישות הפלשתינאית.

ההשפעה והתרבות הערבית, לפיכך זוהי פתיחת דרך להסכמים עם ארצות ערביות נוספות; ב. ההסכם מציינ את שבירת מעגל המלחמות עם החוקה שבין מדינות ערב, שכן למצרים הצבא הגדול, המאומן והמנוסה שבצבאות הערביים; ג. ההסכם מוציא את ישראל מבדידות באזור ומחזק את קשרינו במערב, ובמיוחד בארצות-הברית שהיא בעלת הברית היחידה שלנו המסוגלת לעזור לנו בעת שלום ומלחמה ושי עזרתה משמעותית לבטחוננו ולעתידנו. מאידך גיסא גורם ההסכם לכך שישראל תצטייר בדעת-הקהל הא-מריקני כבעלת-ברית יציבה וחשובה באזור, נכס אס-טראטגי, ולא רק כנטל וכמעססה כפי שהיא מצי-טיירת כיום; ד. ההסכם עם מצרים מחליש בצורה ניכרת את האופוזיציה הצבאית של ארצות ערב ה-עוינות, אשר בגלל האמצעים הכלכליים והצבאיים העומדים לרשותן ובגלל הגל הגואה של איסלאמיות פאנאטית מסוגלות לגרור אותנו למלחמת דמים נור-ספת; ה. יש בהסכם סיכוי לשיתוף פעולה כלכלי שיכול להפריח את האזור ולאפשר לנו לה-גיע לעצמאות כלכלית ולקליטה המונית של עולים.

לעניות דעתי, עלינו להצביע בעד הסכם השלום ולתמוך בו. עלינו להכריע בין הרע במיעוטו לבין הרע יותר. אם לא נסכנן עתה בסיכון מוגבל ומחושב מראש עלול המצב באזורנו להידרדר, כאשר ספק אם יהיה באפשרותנו לשמור על עליונותנו הצבאית לנוכח ההסכם הסורי-העיראקי-הירדני והמהפכה האיסלאמית שהתחילה באיראן ומאיימת לסחוף את מרבית ארצות ערב, ודווקא את המתונות והעשירות שביניהן.

הסכם השלום הזה הוא הסכם חשוב ביותר. נכון שהוא איננו אידיאלי אבל הוא הטוב ביותר שאפשר להשיג במציאות הזאת במזרח התיכון. אני פונה לחברי הקיירים והמכובדים, מתנגדי ושוללי ההסכם: אינני כו-פר ביושר אמונתכם שההסכם קשה ומסוכן, שהוא בסיס אפשרי לתהליכים שבסופם יכולים להשמיט מא-תנו עמדות חיוניות והישגים חשובים, אבל עליכם גם להודות, באותה מידה של יושר אינטלקטואלי, שגם לכם יש ספקות ושאלות בכל זאת וההסכם יצליח. עי-ניכם ורואות שבמצרים מתפתח לראשונה תהליך של התפכחות, שלפיו נוצרת הבנה, הסכמה ומוטיבאציה לבניית רקמה של יחסי שכנות ושלום עם ישראל. העם המצרי בן 4,000 השנה, עם תרבות עתיקת יומין, איננו שייך לסהר הפורה והוא רוצה אולי להינתק ממעגל המלחמות ולבנות את המשק והחברה המצרית הנמצאים בפיגור רב. הנשיא סאדאת ועמו קיבלו על עצמם סיכון לא קטן כתוצאה מהסכם השלום. הם נכנסים לבידוד בעולם הערבי, וזאת דווקא בתקופה של תחייה דתית מוסלמית ועל רקע של איחוד בין ארצות ערב. מדוע לא ניתן סיכוי, צ'אנס, להמלך היסטורי חשוב זה להתפתח תוך כדי נקיטת צעדים ואמצעי זהירות מירביים למקרה אומלל של משבר ביחסים ונסיגה מהצעדים המוצהרים של מצרים?

במציאות של האזור אין בטחון שהדומנות כזאת תחזור במהרה. דחיית ההסכם היום תסתום את הגולל על ההזדברות והסיכוי לשלום. התנגדותכם עד היום היתה מובנת ומעוררת כבוד. היום חשוב שנחלכד סביב הממשלה וראשה כדי להגשים את ההסכם. מא-בקים רבים נכוננו לנו בנושא האוטונומיה. חשוב לחזק

בית אשר בעקבותיה בא לכאן מנהיגה האמיץ של מצרים, הנשיא סאדאת. אבל רצוי במעמד זה להזכיר ולציין את ראש הממשלה ואת ממשלת ישראל שהי-ציאו אותנו מהסיכון של ועידת ז'נבה והביאו אותנו היום, ערב פסח, חג החירות, להסכם שלום עם מצרים.

ההסכם הוא פרי משאומתן קשה וממושך, תוך עליות וירידות, שבו גילתה הממשלה וראשה תושיה, כשרון, יכולת מנהיגות וקופת קומה ואחריות לאומית. ולא אחטא אם אומר שבמציאות המדינית הקשה שא-ליה נקלעו מדינות המזרח התיכון בשלהי 1978 השגנו הסכם שלום מוכוז. יש בו הרבה סיכונים אבל סך כל הסיכויים עולה, לדעתי, על הסיכונים. זהו הישג שיכול לשמש פתח להבנה בין שתי אומות, לבלום את האיבה המסורתית ולבנות מערכת יחסים חדשה בין ישראל ומצרים. זהו תהליך לקרות במזרח התיכון, רווי מלחמות והדמים. האבסורד הגדול הוא שדווקא המזרח התיכון שיש בו אצרות טבע גדולים וחיוניים, המספק אנרגיה לאירופה, לארצות-הברית ול-מזרח הרחוק, דווקא בו יש מלחמות ואיבה אין סו-פיים. הגיעה השעה להתחיל בתהליך ההידברות כדי להשכין כאן שלום, להפריח את המדבריות ולהעלות את רמת החיים ואת איכות החיים של תושבי האזור.

מיטב הנוער הישראלי נתן את דמו כדי שנגיע לעצמאות. עלינו לעשות כל מה שביכולתנו כדי שבני עמנו יהיו משוכנעים שמצינו את מיטב ומירב מאמ-צינו בחתימה לשלום אמת. והיה אם בעתיד, למרות כל המאמצים, יידרש הנוער העברי להילחם להגנת המדינה והאומה הם ידעו שמשמלה זאת עשתה את המאקסימום המותר — אני מדגיש, את המאקסימום המותר — כדי למנוע מלחמות או לפחות כדי לצמצם את עוצמתן תוך נסיונות להשכין שלום. חסיד-חלילה, אם ביום פקודה יצטרך צבאנו להיאבק חשוב שחיי-לינו ידעו ששליחותם המסוכנת היתה בלתי נמנעת. חוסן צבאנו מבוסס בראש וראשונה בחוסן הרוחני, בהרגשה של שליחות וייעוד.

היום נקראים חברי הכנסת, נציגי העם, לסכם את מאזן שיקוליהם ולהחליט החלטה גורלית. ההסכם עם מצרים טומן בחובו סיכונים לא מעטים וסיכויים מב-טיחים. רצוי שנעשה את המאזן הכולל: א. ויתור על סיני ואבדן העומק האסטרטגי; ב. ויתור על שדות-התעופה בסיני ובנייהם של הבסיסים באזור ה-צפוף והמזומצם של הנגב; ג. אבדן מקורות הנפט והגברת התלות בארצות-הברית; ד. כינון אוטונומיה כאשר לכל צד בסיסוך יש מושגים ומאווים שונים וסותרים לגבי האנאטומיה של האוטונומיה וכאשר מהות האוטונומיה היא בסיס ליסכוסים אין סופיים בדרך להסכם שלום כולל; ה. סיוע צבאי אמריקני מאסיבי למצרים שעלול לשמש נגדנו במקרה של הפלת המשטר הנוכחי או במקרה של התחמקות המשטר הנוכחי מקיום הסכם השלום. בנוסף לאלה יש לז-כור כי ישראל משלמת מחיר כבד, המלווה בצער וכאב של פינוי ההתיישבות בסיני. זוהי פגיעה במפעל החלוצי הציוני, פגיעה שתשאיר בקרבנו צלקות.

אולם מול הסיכונים יש להעריך את הסיכויים: א. זהו ההסכם הראשון עם ארץ ערבית, ודווקא עם החשובה והגדולה שבארצות ערב, מצרים שהיא מרכז

חברת כ"א, ישיבה ר"ז

— הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון); הצעה לסדר; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

קים בגלל בינוי הנגב וכל האמצעים האנטי-אינפלציוניים הסבירים שיינקטו יחלישו את האינפלציה אך במעט. מדוע איפוא לא נדרוש מארצות-הברית לפחות את מחיקת חלק מהחובות קצרי הטווח המעיקים על כלכלת ישראל? מחיקת חובות לא תשפיע לרעה על האינפלציה ותשחרר אותנו ממעמסה שהמשק לא יוכל לעמוד בה.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):

חבר-הכנסת קופמן, האם מחיקת החובות באה במ"קום הדרישה לקרוא לעם למאמץ?

חיים קופמן (הליכוד):

אני תומך בכל לב בקריאה לעם למאמץ אבל כאשר רואים שהחוב הוא כה גדול, דבר לא יעזור. אם תקטין את החוב יש יסוד להגיע למאון חיובי. אם הפער הוא כה גבוה איש לא יעשה מאמץ.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):

מדוע לפחות לא להתחיל את המאמץ?

חיים קופמן (הליכוד):

עלינו לפנות לממשלת ארצות-הברית ולשכנעה שההשקעות בשלום באזורנו מחייבות עזרה כלכלית לביסוס עצמאותה הכלכלית של ישראל.

לבסוף, רצוני לחזור ולהביע הערכה לראש-הממשלה מנחם בגין ולשרים עזר ויצמן ומשה דיין, שביצעו את המלאכה הקשה והמורכבת, ואת מלוא הערכתי לממשלה כולה על המשימה הקשה שנטלה על עצמה ועמדה בה. נקווה עכשיו שהממשלה תתפנה גם לבעיות הכלכלה, החברה ואיכות החיים. השיפור בתחומים אלה זוהי משימה עליונה והעם מצפה לכם ולפעלכם.

י. הצעה לסדר

הי"ר ח. גרופמן:

אני מודה לך מאוד. אעביר את הבקשה שלך לממשלה ואני מקווה שאפשר יהיה לספק את רצונך. את הדיון אנחנו לא מפסיקים.

משה שחל (המערך):

הממשלה אישרה נוסח. אני מבקש לדעת איזה נוסח אישרה הממשלה.

הי"ר ח. גרופמן:

אני בטוחה שעד ההצבעה נקבל את כל ההסברים.

הי"ר ח. גרופמן:

רשות להצעה לסדר לחבר-הכנסת שחל.

משה שחל (המערך):

גברתי היושבת-ראש, קיבלנו עתה את התיקונים לנוסח. בנוסח החדש יש דברים די משמעותיים, בעיקר בסעיף 4 שבו יש שינוי: יש רשות רק לאגיות מצריות בעוד שבנוסח הקודם היה מדובר על ספינות חופים משני הצדדים באזור אילת. מאחר שלא צורפו מפות ואין מפות אני מבקש להפסיק את הדיון ולבקש שיצורפו מפות כדי שאפשר יהיה להתייחס לנושא זה שהוא רציני וחשוב.

יא. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הי"ר ח. גרופמן:

נשמע עתה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הוג-

חו עתה על שולחן הכנסת מטעם הממשלה: נוסח עברי של נספח ותוספת לנספח לחוזה שבין ישראל ובין מצרים; וחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 28) (תיקון מס' 2), שהחזירה ועדת העבודה והרווחה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

יב. הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים דיון (המשך)

רבותי חברי הכנסת, רבים אומרים: נס נעשה לה, למדינה, כי המערך באופוזיציה ולא בגין עומד בראש האופוזיציה לעת כזאת כאשר מניחים על שולחן הכנסת הסכם של שלום עם תכנית של איטונמיה בלתי ברורה ובלתי מחושבת. יש אומרים כי דם של יהודים היה נשפך אילו ראש האופוזיציה היום היה מנחם בגין. הפגנות אלימות, זריקת אבנים על הכנסת, נאור מים פאטטיים בשם אלוהים, אדם ועם, מחסומים של "גוש אמונים", נערי של המשיח שהיו מגדפים כל מי שהיה מניח מסמך כזה על שולחן הכנסת.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):
מה זה שייך?

אדור אולמרט (הליכוד):
אתה מרוצה או לא?

אברהם כין (עוז) (המערך):
תיכף תשמע.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):
אתה רוצה את השלום? מה כל הגרוטאות ההיסטוריות הללו? זה אינו מכובד.

אברהם כין (עוז) (המערך):
יש עוד שאלות? בסוף אענה על כולן.
הנה אנו כאן בדיון רציני ואחראי לגורל המדינה, אנשי אופוזיציה שאינם משתוללים —

משה קצב (הליכוד):
ואפילו מצביעים בעד.

אברהם כין (עוז) (המערך):

— ואינם מועיקים את הישובים ואינם מוציאים מתיישבים עם נשק להגן על מחסומי אבנים. הנה כאן מוצגות עליידי האופוזיציה עמדות מדיניות מתוך אחריות אך מתוך חשבון נוקב עם ממשלת הליכוד. ארץ פוזיציה זו — והמערך במרכזה — איננה טוענת את טענותיו של איוב — שמיר ואף לא את אלה של מלאך השלום אורי אבנרי ותאומו מאיר פעלי.

לדאבוני, המלל והפאטוס המושפעים על הבית הזה משני קצותיו גורמים לעתים לכיסוי ולחיפוי על דברים ועמדות אחראיות ורציניות של רוב רובו של הבית.

הסיכון הגדול אשר אנו רואים במסמך המוצג כאן היום הוא בסכנה שלא נוכל לשלוט במהלך העניינים ובדינאמיקה שתביא אותנו, תוך שלבי ביניים שונים, חזרה לגבולות 1967, תוצאה אשר חוץ מחלק קטן של נציגים בבית הזה רובו של הציבור איננו רוצה בה ומתנגד לה כיום וקרוב לוודאי שיתנגד לה גם בעתיד. אך דרך ניהולו של המשאומתן והידיעה שממשלת הליכוד איננה יודעת לנהל משאומתן כהלכה, אלה מעוררים את החשש הכבד ביותר. הוויית תורים המפליגים באזור פיתחת-רפיח והוויתור בחוף ים סוף הם תמרור סכנה לתוצאותיו של המשאומתן על האוטונומיה.

היו"ר ח. גרוממן:

נחזור לדיון על הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם כין (עוז), ואחריו — לחבר-הכנסת אבנרי. (קריאה: מדוע היה הצילצול?)
אינני יודעת, אני מבקשת שקט.

ירוחם מצל (המערך):
למי צילצל הפעמון?

היו"ר ח. גרוממן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כין (עוז).

אברהם כין (עוז) (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, כך פתח ראש האופוזיציה מנחם בגין את נאומו לאחר מיבצע "קדש" והחזרת סיני ב-1957: "אדוני היושבת-ראש, חברי הקנסת, נבחרתי האומה, אם יש משמעות למושג "בשורת איוב לאומית", הריהי: צבא ישראל נטש היום את אל-עריש ועומד לעזוב בימים הקרובים את אבו-עג'י לה, את קוסיימה. המקומות האלה אינם בשבילנו מרחמים גיאוגרפיים, אינם רק — — —

משה קצב (הליכוד):

אתה משווה את שני המקרים? אתה אינך רואה את ההבדל?

אברהם כין (עוז) (המערך):

אמרתי שכך פתח את נאומו מי שהיה ראש הארץ פוזיציה, מנחם בגין, ב-1957.

פסח גרופר (הליכוד):

הנאום שלך הוא לפי הניסוחים שהיו לך בעבר?

עוזי ברעם (המערך):

מה יש, אסור להזכיר לכם מה היה?

אדור אולמרט (הליכוד):

מה אתה משווה את התנאים של הנסיגה או של זו של היום? אתה יכול למתוח ביקורת אבל לא להשוות.

עוזי ברעם (המערך):

אני אינני משווה אבל תן לו לדבר. זה חלק מדבריו.

פסח גרופר (הליכוד):

מה זה "איוב"?

אברהם כין (עוז) (המערך):

זאת אמר בגין, לא אני אמרתי זאת.

פסח גרופר (הליכוד):

אתה נואם את הנאום של בגין?

אברהם כין (עוז) (המערך):

תשמע.

הנמצא במרחק של 600 מטר מ"גבול האוטונומיה"; 25 שנה של חיים תוך דאגה, של ידיעה כי יקום ישיבתי איננו רק ישוב של קרקע ומים ורפת ולול אלא גם שיש תכלית ויש צורך בישיבה זו ובמקום זה. חברי ביישובי הספר בפיתוח, בבקעה, בגולן ובגוש עציון עושים אותו דבר עצמו ומתוך אותה מוטיב באציה.

מאז שאני זוכר את עצמי בנחל-עוז הורגלתי שלא לצאת בלילה מחוץ לגדר הישוב ללא נשיאת נשק; הורגלתי להסתכל על צורתו של השביל והכביש ש" לפני שמא יש מוקש; הורגלתי ללילות שמירה, רבים מהם קרים, רטובים וארוכים; הורגלתי לדאוג כאשר כבה אור פנסי הגדר ולהטות אוזן קשובה אל מחוץ לחדרי כשנשמעת יריה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח): למרות זאת אתה נראה מצויין.

אברהם בן (עוז) (המערך):

כאשר חרשתי ליד הגבול בלילה היה הצד השני של הגבול אטום ואפל; חוץ מנביחות של כלבים לא היה בו כלום. היום יש שם אורות, אני מקווה גם חיים אחרים. יש אולי סיכוי שעל קו הגבול אפשר יהיה לחנות בסופו של תלם חרוש ולשנות בלילה כוס קפה חם עם השקנ מצדו השני של הגבול. אולי יהיו גם דברים משותפים להשיח בהם, הגשם, התבואה, הקיץ, אולי גם ההכנסות. כך נראה בעיני השלום הא-מיתי אצלי בבית. בשביל הסיכוי הזה לחושבי יש-ראל בכל אחר ואתר אצבע בעד הסיכוי תוך ידיעת הסיכונים.

רבתי חברי הכנסת, אני אינני משוכנע שראש הממשלה של היום וממשלת הליכוד מובילים אותנו לקראת השלום הזה. מצב של שלום אינו נמשך ב-הכרח לנצח. ועלי-כן קיימת השאלה איך מחסנים גם את רוחו של העם תוך כדי המהלכים לשלום, איך מוכיחים ומחנכים את הבאים אחרינו שאנו בעצם צודקים. איך יוצרים מצב כזה, מצב שאפשר להסביר לבנים שיש זכויות לכל בני-האדם ושאלו משתדלים אף לשמור על כך גם לגבי אחרים? האם לזה יש תשובה לראש הממשלה? את הציונות אני מכיר אבל מה היא התשובה שלך, אדוני ראש הממשלה, לבעיית האוכלוסיה הפלשתינאית? איך אתה מציע לחנך את העם? רק בזכרון הנאומים מן הזעבר?

חברי הכנסת, ב-1956 נרצח בקיבוצי חבר, רועי היה שמו. על קברו אמר מי שהיה הרמטכ"ל והיום שר החוץ: "אחמול עם בוקר נרצח רועי. השקט של בוקר האביב סינורו ולא ראה את האורבים לנפשו על קו התלם. אל נא נטיח היום האשמות על הרוצ-חים. מה לנו כי נטען על שנאתם העזה אלינו?" ועוד אמר: "לא מהערבים אשר בעזה כי אם מעצ-מנו נבקש את דמו של רועי. איך עצמנו את עינינו מלהסתכל נכוחה בגורלנו, מלראות את ייעוד דורנו במלוא אכזריותו? מעבר לתלם גואה ים של שנאה ומאויי נקם המצפה ליום בו תקהה השלווה את דרי-כותנו. את חשבונו עם עצמנו נעשה היום. דור ההתנחלות אנו" — המשיך ואמר מי שהיה הרמטכ"ל — "יובלי כובע הפלדה ולוע התותח לא נוכל לטעה

עמדתו של הליכוד כפי שהובהרה אף על-ידי מנ-חם בגין והחשש שהליכוד משתדל ומתכוון לממש את תכניתו הם צדו השני של הסיכון שבהסכם השלום. חברי הכנסת, אינני סבור שראש-הממשלה מנחם בגין רואה את עצמו נכנס להיסטוריה של העם היהודי כמי שוויתר על הריבונות ביהודה ושומרון. כי מה אומר מצע הליכוד? — "יהודה ושומרון לא יימסרו לשום שלטון זר. בין הים ובין הירדן תהיה ריבונות יש-ראלית בלבד. כל תכנית שיש בה ויתור על חלקי ארץ-ישראל מערערת את זכותנו לארץ, מסכנת את קיומה של מדינת ישראל ומסכלת כל סיכוי לשלום". זאת ועוד: "יקויים שוויון חובות וזכויות לכל התור-שבים והאזרחים ללא הבדל גזע, דת ולאום וכן אר-טונומיה תרבותית, דתית, מורשתית ושילוב כלכלי מלא לכל חלקי האוכלוסיה".

ומה היא תכנית ההתיישבות של הליכוד שנערכה על-ידי האנשים המוסמכים מבין אנשיו? — כל כולה התיישבות ביהודה ושומרון: שתי ערים, 10 אלפים יחידות דיור כל אחת, האחת ליד מסחה והשנייה מזרחית לטייבה; שלושה יישובים קהילתיים, בכל ישוב 3,000 יחידות דיור, כאשר אלון-מורה אחד מהם; באזור ירושלים, בגבעון, עיר של 5,000 יחידות דיור, ובתקוע עיר של 5,000 יחידות דיור ובמעלה-אדומים — 5,000 יחידות דיור. וכן עוד שלושה יישובים קהי-לתיים: עפרה, אלון-שבות, גבעת הרדר — 1,000 יחידות בכל אחד מהם. על אלה נוספים 16 "שי-כונים" של "גוש אומנים" ובכללם יריחו, שילה, דתון, קרני-שומרון ועוד. ובסך-הכול 50 אלף יחידות דיור ובהן אוכלוסיה של 150 אלף נפש בערך והשקעה ממוצעת, לפי המחירים היום, של 25 מיליארד לירות. ובתכנית זו שהליכוד מקווה לממשה בדרך האוטו-נומיה תומכים, לדאבוני, בין השאר גם רבים מאלה שאינם רוצים מדינה פלשתינאית.

הבעיה והסיכון המרכזי הם על כן בשניים: האחד, איך לא להיגרר בגלל אולת יד ורפיון שכל למדינה התזרת לגבולות 1967 ו"זוהי" להקמתה של מדינה פלשתינאית-עראפאתית בצדה, בינה לבין ירדן; ומ-אידך גיסא, איך לא לתת לממשלה לבצע את תכ-נית האמיתית ליישוב מרכז יהודה, שומרון ועזה בתוספת יישובים ואוכלוסיה, וזאת תוך השקעות אדי-רות של עם ישראל, השקעות הנוחצות לעם הזה לבי-ניית חברתו וארצו באזורים חיוניים אחרים, אזורי הבטחון בבקעה, בגולן, בגליל, בערבה ובנגב.

הסיכון הנוסף שאנו נוטלים על עצמנו הוא הסי-כון הבטחוני לעת שלום בגבולנו עם מצרים. כי מי לידינו יתקע כף שמחר לא מצליחות ארצות ערב הסר-בניות להשפיע על סאדאת או, לחילופין, שלא יקום לנו קדאפי חדש במקומו של סאדאת במשטר הנאור והמקראטי הקיים במצרים? סיכון זה אף הוא כולל באותם סיכונים שאנו נוטלים על עצמנו תוך הצ-עתנו על חוזה השלום כי הסיכוי שווה את הסיכ-ון חרדה מלווה אותנו שאם לא נתמוך בהצעה זו של שלום עלולה להישמט גם זו מידינו בניהולה של ממשלתה הנוכחית של ישראל.

רבתי חברי הכנסת, 25 שנה יושב אני ביישוב

עץ ולבנות בית. אל נירעת מלראות את המשטמה המלבה וממלאת חיי מאות אלפי ערבים היושבים סביב בנו. אל נסב עינינו פן תחלש ידנו. זו גזירת דורנו, זו ברירת חיינו להיות נכונים וחמושים, חזקים ונוקדים שים או כי תישטט החרב מאגרופנו ויכרתו חיינו".

רבתי חברי הכנסת, אני חרד מתכנית השלום הזה, אף שאני עירג אליו, כי היא מסנוורת את עיני העם. אני חרד כי הממשלה מעלימה מעינינו את האור-בים לנו מעבר לקו הגבול. אני חרד ממפלגות ומאנשים אשר גורמים לנו לעצום את עינינו ולא לראות נכוחה את גורלנו ואת יעדו של דורנו. אני חושש כי שר החוץ של היום נותן יד להסתרת ים השנאה שמעבר לגבול ולהפחתת דריכותנו. אני חרד כי אנו מתפתים, מאזינים למלים יפות, ומאמינים. אני חושש כי ראש הממשלה מבלבל את העולם ואת העם וגורם לנו להסב את עינינו מן האמת של העם היהודי וגורפנו להאמין באמונת הבל של שלמות הארץ תוך ויתור על בטחוננו.

חברי הכנסת, רק התקווה שנצליח לבלום את רצוני נותני ראש הממשלה לשלמות הארץ מחד גיסא ואת רצונותיו של אורי אבנרי לאיבוד הארץ מאידך גיסא, רק התקווה והסיכוי שהמשך המשא-ומתן יבוצע בעתיד על-ידי תנועה ומפלגה אשר לא שגיונות לא-מניים בראשה או, לחילופין, לא רפיון שכל, חדלון ותבוסתנות בכוונתה, רק התקווה להחלפתה של ממשלה זו במהרה מביאתני להצביע בעד ההסכם המונח לפנינו. זו הצבעה בעד עם הודעה להיכן אנו רוצים להוליך את המשך המשא-ומתן ואף על מה אין בדעתי לוותר.

ולחברי במערך מלה אחרונה: תמיכתנו בתכנית מטילה עלינו אחריות לאומית ממדרגה ראשונה, אחריית אשר אין גבוהה ממנה. אנחנו כנראה היחידים שצריכים לדאוג בעתיד לקו השפוי של מדינת ישראל, לא להיגרר לקצוות, לחסן את רוחו של העם ולהביא להחלפת הממשלה. רצוננו האדיר בשלום ונכונותנו להצביע בעד מסמך השלום מחייבים אותנו לעמוד על המשמר מדי יום ביומו, מדי שעה, להתיר, לכוון ולהשפיע במידת יכלתנו, כי פנינו לשלום ולא בטחון ולא להתאבדות.

משה שחל (המערך):
הצעה לסדר.

הי"ר ח. גרוסמן:
בבקשה.

משה שחל (המערך):

אני מבין שההצעה להביא מפות למליאת הכנסת אינה מעשית. מאחר שהנושא מחייב בדיקה ואף שר הבטחון בעצמו מנסה לבדוק את השיבושים שחלו בנוסח —

(קריאה: איזה שיבושים?)

— אני מבקש מראש הממשלה שתוך כדי ישיבת המליאה, כדי לא להפסיק את הדיון, תזומן ועדת החוץ והבטחון כדי לקבל הסבר מפורט על השיבושים, וכך נוכל להמשיך בדיון.

(קריאה: כשאין ציפור שיר, גם העורב הוא זמר.)

הי"ר ח. גרוסמן:

חבר-הכנסת שחל, אתה יודע בדיוק איך אפשר לפנות ליושבי-ראש ועדה כדי לזמן ישיבה דחופה של ועדה. אני מציעה לך ללכת בדרך כזאת, זו הדרך המקובלת בכנסת.

משה שחל (המערך):

המליאה יכולה להביע את דעתה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מדוע הכנסת לא תקבל הסבר?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
שראש הממשלה יעלה על הדוכן ויתן הסבר.

הי"ר ח. גרוסמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחבר-הכנסת שלמה אליהו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, יום גדול הוא לכנסת, יום גדול לישראל, יום גדול למחנה השלום. שנים רבות עמדנו על במה זו, מעטים, בודדים, נל-עגים, ואמרנו: יש סיכוי לשלום, יש עם מי לדבר, מדיניות שלום ישראלית יזומה ונועזת תביא אותנו אל המטרה; אמרנו: אין אמת באגדה שכל הערבים רוצים להשמידנו; אמרנו: הברירה היא בין שלום ובין כיבוש שטחים. והנה מתגשמים הדברים לעינינו. מחנה השלום הוא קטן. אנו יודעים את מגבלותיו; אך אנחנו גם יודעים את ערכו. זהו גלגל התנופה הקטן המסובב את הגלגלים הגדולים. אין לנו אינ-טרסים מפלגתיים, אין אנו חושקים בשררה, ולכן מב-טנו בלתי משוחד, מרחיק ראות וכולל.

האיתי המגשים את הדברים בגורה המצרית הוא מנחם בגין, ראש המחנה ששלל את כל תפיסותינו, שהכחיש את כל אמיתותינו. אני מברך אותו, את מנחם בגין, על כך בלב שלם. הפילוסוף הגל דיבר על "ערמת התבונה". אדם דתי יודע כי נסתרות דרכי השם. מה טוב שמנחם בגין עומד ביום הזה בראשות הממשלה ולא בראשות האופוזיציה.

היום הזה יכול להיות מפנה בתולדות ישראל. יכול אך לא מוכרח. הדבר תלוי בעם ישראל, בעם הפלשתינאי ובעם המצרי. אל שלושתם, אל לב שלוש-חם, ברצוני לדבר היום מעל במה זו. קודם-כול אל אחינו בני ישראל: מצב רוח מוזר שורר עתה בארץ, מצב רוח של ספקות, של מבוכה, של פחד מפני השלום. אחרי מאה שנות מלחמה זורחת שמש השלום באופק ומסנוורת את עינינו.

(קריאה: כשאתה אומר זאת זה מפחיד את העם הזה.)

אל תירא עבדי יעקב. לא פחדנו במחשכי המל-חמה, אל נא נפחד מפני אור השלום.

אומרים: השלום מגמד את המדינה, אנחנו נסור גים אל גבולותינו הצרים, שוב תהיה לנו מדינה קטנה. אין טעות גדולה מזאת. השלום אינו מקטין את המדינה; הוא מגדיל אותה לאין שיעור. היום אנחנו יכולים לנסוע לנואיבה, לדבא, לשרם-א-שייך.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

תברר הכנסת יצחקי, אני לפעמים תמה מניין לכם עוזות המצח כאשר אתם עושים את ההיפך מכל מה שאמרתם במשך שנים ומגשימים חלק מהתכניות שלנו. כיצד אתם יכולים לעמוד כאן ולהרים אף?

יצחק יצחקי (הליכוד):

איזו השוואה היא זו?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

האם העם הזה יהיה מוכן שנציגו של עראפאת יהיה חבר הכנסת?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אתם עושים את ההיפך מכל אשר אמרתם, מכל אשר ניבאתם, מכל אשר הטפתם. אתם עדה של פוש-טי-רגל.

מנחם פבידור (הליכוד):

כאשר ראש הממשלה הנוכחי ישב בממשלת הלי-כוד הלאומית היתה כבר תכנית להחזרת סיני תמורת שלום.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

בגין הסכים לזה? ראש הממשלה הסכים לזה?

מנחם פבידור (הליכוד):

כל מה שאמרת זה הבל.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אתם רוצים שנשכח את כל הנאומים שנאמרתם ושנזכור את כל הנאומים שלא נאמרתם? אין לנו זכרון? במי אתם משטים?

מנחם פבידור (הליכוד):

אל מי אתה מדבר?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אליכם.

אני מברך את ראש הממשלה שהוא הולך עכשיו בדרך אחרת. אני מברך אותו מקרב לב. "ומודה ועוזב ירוחם".

ראשי-הממשלה מ. בגין:

אני מבין שאתה נותן לי תנינה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

עלינו על דרך השלום. לפנינו מכשולים גדולים ובראש וראשונה המכשול האחד, הכביר, של הבעיה הפלשתינאית. אני מאמין באמונה שלמה שאין בטחון לישראל אלא בשלום. אני מאמין שהשלום עם מצרים לא יחזיק מעמד אם הוא לא יביא שלום כולל. אני מאמין שלא ייתכן שלום כולל אלא בהשתתפות העם הפלשתינאי. אני מאמין שלא יהיה שלום עם העם הפלשתינאי אלא אם תקום מדינה פלשתינאית לצד ישראל ותוך שלום עמה. אני מאמין שלא תקום מדינה כזאת אלא מתוך הידברות בין ישראל ובין התנהגה הפלשתינאית המוכרת, אש"פ.

יוסף רום (הליכוד):

אני מבין שהוסמכת על-ידי אש"פ למסור את ההצ-הרת הזאת.

שם נגמר עולמנו. בעוד שנה נקח את המכונית וניסע בסוף השבוע לקהיר ולאכסנדריה, מחרתיים ניסע ב-כבת לדמשק ולחלב, נטוס לאלזיר ולבגדד, נפליג ל-קזבלנקה ולפורט-סודן.

יצחק יצחקי (הליכוד):

לאט לאט.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

כאשר אתם תתעוררו בבוקר והפיראמידות תהיינה נשקפות מבעד לחלון החדר בבית-המלון, תהיו כחול-מים. לנו זה כבר קרה.

יצחק יצחקי (הליכוד):

כמה שנים זה יקח?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

לא, השלום אינו מגמד את המדינה. ארץ-ישראל השלמה, עם סיני, עם הגולן, היא גיטו קטן, חמוש, מנותק ובודד. השלום מחזיר אותנו אל משפחת הע-מים של המרחב שבו עמדה עריסת תרבותנו. הוא המגשים את הציונות שקפאה במשך שלושים שנה. אחרי הצעד האחד, הראשון, יכולים לבוא, צריכים לבוא, הצעדים הבאים: השלום הכולל יפתח לפנינו אפקים שרק מעטים העזו לחלום עליהם. ישראל תהיה שותפה חשובה לשוק מרחבי משותף. אנשי עסקים שלנו יהיו בכוויית ובאבו-דאבי. מפעלים משותפים יקומו בכל רחבי המרחב. מהנדסינו יפעלו בבגדאד וב-אסואן. אנשי תרבות מצריים ירצו בירושלים ובתל-אביב. קציני צה"ל יעבדו לצד קצינים מצריים וסו-ריים במפקדות המטכ"ל המרחבי שיהיה אחראי על צימצום הכוחות ובטחון הדדי. דגל ישראל יתנוף בין דגלי ירדן ועיראק במרכז הליגה המרחבית שתקום מחר ושתוציא את המרחב כולו מתחום מאבק של המעצמות הגדולות.

יצחק יצחקי (הליכוד):

כמה שנים זה יקח?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

האם זוהי אוטופיה? המלה הזאת איננה מפחידה אותנו. כאשר אמרנו שיתכן שלום בין ישראל וה-עולם הערבי אמרתם שזוהי אוטופיה, והנה אנו חות-מים על הסכם שלום עם הגדולה במדינות ערב. כאשר אמרנו שמנהיגי ערב יבואו ויבקרו בירושלים אמרתם שזוהי אוטופיה, והנה עמד נשיא מצרים על הדוכן הזה ומחר יעמדו כאן מנהיגים ערביים אחרים. מי שלא היה מסוגל להאמין אתמול כי אנואר סאדאת יבא כאן אינו יכול להאמין היום שיאסר עראפאת יבא כאן מחר.

יצחק יצחקי (הליכוד):

הסייח-לילה, אי ואבוי לבשורה הזאת. אין אחרים חוץ ממנו?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

גם אוטופיה זו תתגשם. לא יעזור לכם שום דבר.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אני שואל אותך, חברי-הכנסת אבנרי, אתה מת-כוון ברצינות? אתה מאמין שהעם הזה יקבל אותו?

זית המצרית מכדורי מקלע מצרי אני רואה בהסכם זה ביניכם לבינינו את הגשמת משאת נפשי מאז. אני רוצה פסוק אחד לומר על סעיף ההסכם שבו קיבלנו על עצמנו להקים מצבות לחיילים המצרים שנפלו על אדמת הארץ ולהנציח אותם. זהו הסכם של כבוד, ההתייבות של כבוד. שום לוחם אמיתי לא היה מת-קומם נגד זה כפי שהתנגד לכך בשצף קצף מי שבחיים שלו לא שמע אף לא כדור אחד שורק ליד אוזנו.

שלמה אליהו (התנועה הדמוקרטית):
מי זה ?

ראש-הממשלה מ. בגין :
יש שיר שבו נאמר : "קנה אל קנה יצביע, כדור אל כדור יריע".

אורי אבנרי (מחנה שלי):
נכון. יש כבוד בין לוחמים ; כל אחד משרת את המולדת שלו.

הייתי אחד מחמשת הישראלים הראשונים שדרכו על אדמת מצרים אחרי מלחמה של דור. אימצתם אותנו אל לבכם בסערה של התלהבות, של ידידות, של אחווה. נשיאכם הגדול הוא שפרץ את הדרך. מצרים הגדולה, הגאה, העתיקה, שהיא מנהיגת העולם הערבי וחלק בלתי נפרד ממנו, רושמת עתה דף מזהיר חדש בהיסטוריה שלה בת שבעת-אלפי השנים. אני יודע שאינכם רוצים בהסכם נפרד וגם אנו איננו רוצים בזה. הבה נצמד קדימה ביחד, שני עמים עתיקים ושוחרי שלום, כדי להשיג את השלום הגדול, הכולל, אשר ישים קץ למלחמת מאה השנים ואשר יוליד שותפות חדשה של כל משפחת העמים השמית, שבכי ללה העם הישראלי והעם הפלשתינאי.

אסיים במלים בנות האלמוות של גדול לוחמי ישראל, ששפר דם כה רב עד כי נמנע ממנו לבנות את בית-המקדש : "מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורד-פה", במשך שלושים שנה רדפנו שלום, גברתי הויר שבתי-ראש, והנה הוא בהישג ידינו. הבה ניאחו בו ואל נרפה ממנו.

הי"ד ח. גרופמן :
רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון ע. ויצמן :
גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, בקשר לאי-הבהירות בתיקונים בנספח הצבאי, ברצוני לומר כמה מלים : אנו — אותו צוות ששר החוץ ואני היינו שותפים לו — הפסקנו את השיחות ב"בלייר האוס" ברושנינגטון לפני ארבעה חודשים וכתוצאה מזה לא סיכמנו אז סופית את הנספח הצבאי.

ראשית אני רוצה לומר : איש לא מערים כאן על רעהו. כל ששונה או ישונה פתוח בפני כל אחד לראותו. היו כמה נושאים בנספח הצבאי ששמו אותם בסוגריים, ואם מישו יתבונן הוא יראה שכתוב שם V או I, כלומר שישנה אי-הסכמה בין מצרים לישראל. לדוגמה, המצרים עד הרגע האחרון ביקשו נחיתה של מטוסי תובלה צבאיים מצריים באזור "C"

אורי אבנרי (מחנה שלי):

ועכשיו אני רוצה לומר כמה מלים לאחינו בני העם הפלשתינאי. אני מדבר אליכם כפאטריוט ישראלי החושב את עצמו כידיד אמת של העם הפלשתינאי. אני מאמין בדו-קיום של שני עמינו בשתי מדינות לאומיות עצמאיות זו לצד זו. ואמנותי זאץ אינה מהיום ולא מאז מלחמת יוני 1967 אלא מאז לחמתי בטובי לוחמיכם במלחמת 1948. אני מבין את רגשי העלבון וההתמרמרות שלכם מול הסכם האמור לקבוע את גורלכם ושלא שיתפו אתכם בקביעתו ; אני מבין ושותף לזעמכם על ההתעלמות מהנהגתכם הלאומית ; אני נחרד מכמוכם כאשר חיילים ואזרחים פותחים באש על צעיריכם המפגינים נגד ההסכם. המעשים הנעשים היום בשטחים הכבושים בוודאי אינם מבשרים טובות לגבי האוטונומיה המוצעת.

מנחם פבידור (הליכוד):

למה אינך מוקיע את מעשי הרצח שלהם ? למה אתה מוקיע את מדינת ישראל ולא את מעשי הרצח של אש"פ אשר הורגים ילדים ואנשים חפים מפשע ? על מה אתה מדבר ?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

האוטונומיה רחוקה מלהיות מדינה חפשית. בוודאי. אך גם אנחנו למדנו בהיסטוריה שלנו שהדרך מו-בילה מבית לאומי אל העצמאות המדינית. יש שלבים בדרך לחירות. היה מי שאמר : ארוכה הדרך לחירות. עם שוחר חירות יודע שיש להיאחז בכל הזדמנות, בכל הישג אפשרי, נכון, ממשלת ישראל איננה רוצה באוטונומיה המובילה להגדרתכם העצמית ולכינון מדי-נתכם. אך כוחות רבים וביניהם כוחות השלום ביש-ראל מבינים שזהו היעד. העם המסכים לסגת מסיני תמורת שלום אמת ובטחון אמת יסכים מחר לסגת מן הגדה והרצועה תמורת שלום אמת ובטחון אמת. לא רחוק היום ודגלי ישראל ופלשתינ יתנוססו זה לצד זה כשם שהיום מתנוססים זה לצד זה דגלי ישראל ומצרים. וגם בזה לא האמנתי. השלום הוא אחד ולכם יהיה חלק בו כעם חפשי, גאה ושוחר שלום תחת הנהגה הלאומית שאתם רוצים בה. הגדה והרצועה יחזרו לריבונות ערבית ואין ריבונות ערבית שתפתור את הבעיה אם היא לא תהיה מבוססת על הרצון החפשי של העם היושב בשטחים אלה.

מנחם פבידור (הליכוד):

כמה זמן ?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אנחנו מציעים זאת מתוך אהבת ארץ-ישראל. אנו דוגלים בחלוקת הארץ דווקא מפני שאנחנו אוהבים אותה בשלמותה. שלמות הארץ אינה רק עניין פסי, הוא גם עניין רוחני. ארץ-ישראל השלמה כוללת את כל העמים שחיו בה ותחיים בה, כל התרבויות, כל הדתות, בכל התקופות. כל אלה הם ארץ-ישראל : בית ערבי ו בית ערבי לא פחות מאשר קיבוץ עברי ובית-כנסת יהודי, מסגד אל-אקצה וכנסיית הקבר לא פחות מאשר הכותל המערבי. את כל אלה אנחנו אוהבים ולמענם אנו מושיטים לכם יד לשלום, אחינו בני הארץ, אחינו הפלשתינאים.

ולבסוף מלה אל העם המצרי : כחייל שנפצע בח-

מפה. מפת האזור נמצאת שם. לכן כל אחד מחברי הכנסת שירצה לשאול שאלת הבהרה מוזמן למטה למשרדי, לטלפון הישיר לווינגטון.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
מי מממן את ההוצאות?

שרי-הבטחון ע. ויצמן:
סליחה?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
שאלתי: מי מממן את ההוצאות?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מודעי, מודעי.

שרי-הבטחון ע. ויצמן:
את ההוצאות מממן משרד הבטחון ובוזז נכלל גם סכום של 3 מיליארד דולר, המתחלק ל-800 מיליון דולר מענק ו-2.2 מיליארד דולר הלוואה.
כן, חברי-הכנסת משה שמיר, מה רצית לשאול?

משה שמיר (הליכוד):
ברשותך, אדוני השר, דיברת על הקו המקווקו של אזור "D". בטקסט הראשון שהוגש לנו מדובר על כך שאזור "D" מגיע עד הים התיכון. בטקסט המתוקן זה הושמט. האם פירוש הדבר שלא יהיה אזור "D" אלא עד גבול רצועת-עזה?

שרי-הבטחון ע. ויצמן:
לא נכון. המחייבת תהיה המפה ואני בדקתי את זאת כרגע עם ווינגטון. על המפה יהיה מצוייר קו מקווקו עד הים התיכון.

היזר ח. גרופמן:
תודה לשר הבטחון.

יגאל אלון (המערך):
אדוני שר הבטחון, לא השבת על בעיית הפאט-רולים במפרץ אילת.

היזר ח. גרופמן:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת שלמה אליהו, ואחריו — לחברי-הכנסת אהוד אולמרט.

שלמה אליהו (התנועה הדמוקרטית):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בפנינו עומדת היום השאלה החשובה וכבדת המשקל ביותר שעמדה בפני הכנסת, דומני, מאז הקמתה. הממשלה מציגה בפנינו בפעם הראשונה טיוטת חוזה שלום עם מדינה ערבית שכנה. לאחר שלושים שנות מלחמה ואיבה צריך מאורע כזה, בלי כל ספק, לשמח כל אחד מאי-תנו. אולם בצד השמחה מכרסמים בלבי, כבלב רבים מחברי הבית הזה, ספקות אם אכן מדובר כאן בשלום ואיוזה שלום יהיה זה.

אינני תמים דעים עם אלה הסבורים שפניה של מצרים לשלום עם ישראל, לשלום כפי שאנו מבינים, כדוגמת השלום שבין שווייץ לצרפת. אולי רק הנמן יעשה את שלו ומנהיגי שכנתנו מדרום יבינו שאכן עדיפים חיי השלום.

אף כי על שולחן הכנסת הונח החוזה על סעי-

ואנו סירבנו, וכך זה נשאר. היה ויכוח די ארוך מה יכול לעשות חיל-האוויר המצרי בסיני. אזכירכם — ללא כל קשר למה שאני אומר כרגע — שאין מטוסי קרב מצריים טסים בלילה באזור "A"; שאין מטוסי קרב מצריים חונים בכל אזור סיני ושמעל לאזורים "C" ו-"D" יש איסור טיסה למטוסי קרב מצריים, וכו'. אני חוזר: נשארו כמה דברים פתוחים כתוצאה מזה שאנו חוזרנו הביתה והם לא סוכמו.

ביומיים-שלושה האחרונים, בשהותי יחד עם הא"ל אברהם טמיר בווינגטון, עבדנו על שינויים שחלקם מופיעים עכשיו. האלוף טמיר, כשם שאנו יושבים כאן, יושב עכשיו עם הגנרל מגדוב מהצבא המצרי והם עוברים סעיף אחר סעיף כדי לראות מה שונה ומה לא שונה. לכן בהתאם לבירור שאני ערכתי עם האלוף טמיר בווינגטון היום אחרי-הצהריים אני יכול לומר כהודעה מעל במה זו כי מדובר בשינויי נוסח בלבד, שנעשו בעיקרם על-פי בקשתנו בשלושה הימים האחרונים.

הנושא היחיד שנותר לסיכום הוא קביעת שלב הפינני של אזור הנפט במפרץ סואץ.

בקשר לשאלתו של חברי-הכנסת שמעון פרס על הקו המקווקו ברצועת-עזה, המסמן את אזור "D" — קרי על מקווקו מזרחית לקו הגבול הבין-לאומי — על המפה מופיע ויפוע קו מקווקו עד הים התיכון.

יש עוד שינוי אחד שאני רוצה לומר אותו, והוא דן בנושא נגמ"שים: באזור "A", במקום 540 נגמ"שים לרביזיה מצרית סיכמנו על 480 נגמ"שים; באזור "D", במקום 200 נגמ"שים לכוחות צה"ל יהיו 180. בשלב זה אלה הדברים שיש לי לומר. אני חוזר ואומר: לא נעשו שינויים מהותיים. הם נעשו בעיקר לפי בקשתנו ואפשר אפילו לומר שאלה שינויים לטוב בתנו.

אם תהיינה שאלות במשך הערב אומר כי האלוף טמיר יושב על קו פתוח לווינגטון וכל מי שרוצה יכול לרדת למשרדי ולשאול אותו בקו הפתוח על כל מה שלא ברור.

משה שמיר (הליכוד):
אפשר לשאול עכשיו?

שרי-הבטחון ע. ויצמן:
כן, אפשר לשאול הכול. אבל קודם-כול תן לי להתבטא. אני הקשבתי לך בקשב רב.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
חברי-הכנסת משה שמיר, אולי תרשה שנקבל אינ-פורמאציה לפני שנשמע את ההערות שלך?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אולי אפשר להתקין כאן טלפון על השולחן של חברי-הכנסת משה שמיר?

שרי-הבטחון ע. ויצמן:
אני חוזר שוב על הדברים שאמרתי בהתחלה: הנושא עוכב לפני כמה חודשים עקב ההתפתחויות שהיו אז. האלוף אברהם טמיר נמצא עכשיו בוו-שינגטון יחד עם ד"ר רוזן, יחד עם צוות שלי, עם

לי, חברי הכנסת, לסיים את דברי בקריאת פסקה אחת ממגילת העצמאות שטוב לחזור עליה גם כיום באוני שכנינו: "אנו מושיטים יד לשלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן וקוראים להם לשיתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי הצעיר מאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום את חלקה במאמץ משותף לקידמת המזרח התיכון כולו".

היו"ר ח. גרופמן:

רשות הדיבור לחברת הכנסת אולמרט, ואחריו — לחברת הכנסת נמיר.

אהוד אולמרט (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, חווה השלום בין הרפובליקה הערבית של מצרים ובין ישראל הוא מסמך יהודי במינו בתולדות המזרח התיכון בכלל ובהיי מדינת ישראל בפרט. אין דבר קל יותר בימים אלה מאשר להיסתף בגל הרגשות הגואים ובלהט ה"שמחה על בוא השלום, להתעלם מפרטים שונים, לוותר על עיון בטעמים ובסעיפי משנה ולדבר בהכללות מרשימות על התהליך הכללי, על המגמה, על העיקר כביכול. אני סבור כי גם תהליך השלום ובוודאי הסכם השלום הוא טיף הכול של הרבה סעיפים יפים וכל אחד מהם נכונים יחד, בסופו של דבר, מריכיבים את הפסיפט והסוכב והמורכב הזה שצריך להיות מסגרת להלי השלום בעתיד. אין מנוס, גברתי היושבת-ראש, צריך להתייחס לפרטים אלה. הם אינם שוליים, הם הם התרגום למציאות של חיי יום יום של אותה נטייה כללית שאין חולקים על קיומה: הרצון להביא לשלום בין מצרים וישראל.

ואכן בהסכם המוגש לפנינו יש נקודות תורפה בנושאים שוליים ובנושאים מרכזיים. עלינו לשלב ול"הגיש אותן, להתייחס אליהן ולהכיר בהן. ראשית: ההצמדה בין ההסכם הדו-צדדי ישראל-מצרים והסכם המסגרת יהודה, שומרון ועזה. גם בניסוחים המרוכזים ביותר עדיין חזק הקשר בין שני חלקי ההסכם. ה"לינקג' קיים ולא נזל להתעלם בעתיד מהסכנה כי העדר הסכם בנושא האוטונומיה יאיים על יציבותו של ההסכם בין ישראל ומצרים וייצור לחץ מתמיד לוותרים ישראלים כדי למנוע אפשרות של מפולת ביחסי ישראל ומצרים על כל המשמעות שיש לכך. היינו רוצים להאמין כי זהו הסכם נפרד אך גם אם טכנית, מבחינת העיתוי, הוא כזה אין הוא מנותק מהתהליך הכולל.

שנית: לאחר כל הדיונים הממושכים נותרה שאלת העדיפות של ההסכם הנוכחי על פני התחייבויותיה של מצרים בבריתות דו-צדדיות המכוונות נגד ישראל לפחות מעורפלת. ברור כי בהעדר הכרעה מחייבת בשאלה זו קשורה היום מצרים בשתי מערכות מקבילות של הסכמים: האחת, ההסכם עם ישראל; ה"שנייה, הבריתות עם ארצות ערב. כל הסכם מחייב כשלעצמו את הצדדים השותפים לו. זה נכון לגבי ההסכם עם ישראל אך זה נכון גם לגבי ההסכמים האחרים של מצרים. אפשר לטעון כי זו נקודה שולית, לא מרכזית, צדדית אך אם אומרים כי זהו לב החווה וגשמתו חייבים להכיר בכך כי סעיף זה, בניסוחו הנוכחי, כולל ויתור ישראלי מפליג.

גם בנושא הנפט יצרנו תקדים שאין דומה לו

פיו ונספחיו אין בידינו כל המידע על ההסכמים שהושגו, ובעיקר לא בתחום הצבאי.

רבותי חברי הכנסת, אינני בטוח — ואקווה שאתי בדה — שהשלום המוצע לנו טוב לבטחונו של מדינת ישראל. אנחנו עומדים לאבד את שטחי ההרתעה וה"אימונים החשובים כל כך בסיני, אין הם חשובים רק בגלל היותם מרחב מפריד בין ריכוזי האוכלוסיה של ישראל לבין מצרים. הם חשובים גם בשל היותם מרחב אימונים ענק לצה"ל, ובייחוד לחיל האוויר. מרחב זה ילך עתה לאיבוד וספק אם כשרו של צה"ל ובטחונו של ישראל לא ייפגעו מכך.

אולם למרות החששות והספקות הללו אני אתמוך בקבלת חווה השלום. גם אם הסיכון גדול אני חושב שאסור לנו להחמיץ בשעה זו את הסיכוי לשלום. על כתפיו מוטלת היום האחריות ההיסטורית לומר "כן" לשלום או להרחיק מעלינו לשנות דור רבות. גם אם הסיכוי הוא קטן אסור להחמיצו. אם נעשה זאת ילדינו לא יסלחו לנו.

אולם בצד תמיכתי זו בחווה השלום ובסיכויים שהוא צופן בחובו לשינוי כל אורחות חיינו אני רואה בדאגה רבה את מה שיקרה במדינת ישראל בשנים הקרובות שיהיו שנות ההיערכות לשלום. אנו חייבים לדאוג שהעבודות העצומות למימוש הסכם השלום לא יפגעו בחברה הישראלית ולא יעמיקו את הופעריה בה. יש לבקר את הממשלה על השגת ההסכם אולם אל לה להיות שיכורת נצחון ולהזניח את יעדי החברה האחרים. הממשלה חייבת לפעול כבר עתה לחלוקת משאבים נכונה כש שלמרות עבודות ההיערכות בנגב יימצאו משאבים כספיים, ציוד וכוח-אדם ליתר הפרויקטים האזרחיים, ובראש וראשונה לבניית דירות למגורים. בעיה זו כבר כיום הפכה לבעיה החברתית הראשונה במעלה וקיים חשש שעבודות השלום יקטינו עוד יותר את אפשרות בניית הדירות למגורים. אם לא יימצא פתרון לבעיה חריפה זו ישרור אמנם שלום בינינו לבין שכנינו אולם תיעה קיימת סכנה של התפוצצות בתוך החברה עצמה.

בנוסף לכך יש לדעתי לדאוג שלא תחזורנה תרופות קו בר-לב של מתעשרים בקלות עקב עבודות השלום ולדאוג לריכוז נכון ולחלוקה צודקת של המשאבים שיעמדו לרשות המשק. לפיכך אני מציע לממשלה למנות אחד מחבריה כשר אחראי על תיאום בין-משרדי של כל הקשור במימוש חווה השלום.

במעמד זה ברצוני להזכיר לממשלה את התחייבותה הפומבית — גם מעל במה זו — לדאוג לזכויות יהודי ערב בעת המשאומתן על שלום עם מדינות ערב. על הממשלה מוטלת החובה לדאוג לפיצוי הולם ליהודי ערב שהשאירו במדינות השכנות רכוש ונכ"ס רבים. עתה על הממשלה לממש התחייבות זו במסגרת הדיונים שיתקיימו עם מצרים לאחר התימה חווה השלום עמה. מגעים אלה חיוניים גם כתקדים לעמידתה של ישראל בסוגיה זו לגבי מימוש זכויות היהודים ביתר מדינות ערב לכשיגיע היום וגדון עמנו על השלום.

ואולי אין היום הזה רחוק ועוד נראה בעינינו את השלום שורר בין ישראל לכל שכנותיה. הרשו

הסכמי קמפ-דייוויד, לאחר החודשים הארוכים והמתישים של המשאומתן — שוב לא נותרה לנו אלטרנטיבה ריאליסטית להסכם המוצע ואנו חייבים ליטול את הסיכון ולתת סיכוי לשלום.

בעוד ימים מספר יסתיימו הטקסים והאירועים החגיגיים ואנו נצטרך לחזור לחיי השיגרה שלנו ובפעם הראשונה לשאול את עצמנו לא כיצד להשיג שלום כי אם כיצד לחיות אתו. ייתכן מאוד כי החששות והפחדים של רבים מאתנו יתבררו כריאליים לאין שיעור יותר מהתקוות של אחרים, ובעוד זמן יוברר כי התקוות הגדולות של השלום מתנפצות על קרקע של מציאות שהיא חזקה אף מהן. אם אכן כך יקרה נדע כולנו כי עשינו הכול, כי ניצלנו כל סדק אמיתי, כי לא נרתענו מפני כל מחיר אפשרי כדי לממש, ולו פעם אחת, כמיהה עמוקה שבלב. אך עדיין קיים סיכוי כי הדברים יתפתחו אחרת, כי בכל זאת יש סיכוי של ממש שבהדרגה, צעד אחר צעד, תלך ותתגבש נורמאליזציה שתצמיח יחסי שלום. מה עלינו לעשות כדי לבסס אותה, כיצד נוכל לתרום לכך שהסיכויים יגדלו ושהסיכונים יקטנו?

יכולנו, אדוני היושב-ראש, להחליט כי מלכתחילה לא היה סיכוי של ממש לשלום ואין טעם אף להתחיל בהתלהב כינוני. אולם עתה, משהחלטנו, לא נוכל להסתפק רק בהחלטה, לא נוכל לחתום על ההסכם, לשלב ידיים ולהמתין שהשלום יתפתח כדבר מובן מאליה. עלינו להיות אקטיביים בעיצוב השלום לאחר ההסכם אף יותר משהיינו קודם לכן. במשך עשרות שנים אמרנו כי משיגעי היום ותנינת לנו ההזדמנות ליצור מגע ישיר עם העמים הערביים, כאשר נוכל לעקוף את ההנהגות הערביות או, ורק אז, נוכל ליצור את הבסיס האנושי האמיתי לשלום בין העמים.

נראה כי הזדמנות זו תינתן לנו עתה. אפשר שהיא ניתנת לנו בתנאים לא אידיאליים, שונים מאלה שהיינו רוצים בהם, אך היא קיימת. איוז מין ישראל נחשף בפני העם המצרי? איוז מין ישראל נפגש אתם? יש פנים רבות למדינה שלנו, לחברה שלנו, לאדם הישראלי. ישנו הישראלי המכוער, התקוף בולמוס של חיפוש "מציאות", היודע לחטוף "הזדמנויות", הפושט על השווקים והחנויות, היודע "להסתדר", החסר רגישות למנהגי הולדת ולצרכיו. האם זוהי הדמות שאותה נפגיש עם החברה הערבית-המצרית? האם נתנפל עליה בלהט אהבה בלתי מרוסן, חסר מעצורים, הפורץ כל גדר של טעם טוב, חוש מידה וטאקט? —

ראשי-הממשלה מ. בגין:
יש גם ישראלי יפה.

אהוד אילמרט (הליכוד):
אני מיד מדבר עליו, אדוני, אתה יכול להיות בטוח.

— או שמא נציג את דמותו של הישראלי האחר, היפה, זה המוכן לשתף פעולה אך העושה זאת בתבונה, ברגישות ובטאקט?

ההימור הוא כל כך גדול, אדוני ראש הממשלה, הסיכון הוא כל כך משמעותי, ההזדמנות היא כל כך

בתולדות העמים. נכון, בסחר הנפט אין זה מקובל להעניק מעמד של לקוח מועדף אך זה נכון כשמדובר בלקוחות רגילים ובספקים רגילים. בנסיבות הרי מיוחדות שלנו, נוכח העובדה כי בארות הנפט של סיני הם מקור האנרגיה היחיד והבלעדי שלנו בעולם חסר יציבות פוליטית כעולמנו, הוויתור המוחלט על בארות הנפט שבכוון לספק את כל תצרוכת הנפט של ישראל בעתיד הצדיק לפחות קבלת התחייבות מצרית בלתי חוזרת לספק לישראל את כל תצרוכת הנפט שלה. הערבות האמריקנית במקרה זה אינה תחליף ראוי להתחייבות שלא ניתנה. ברור לגמרי כי הסכם השלום לא יעודד את הקטנת התלות הכלכלית, הצבאית והמדינית בארצות-הברית. עד כמה שנרצה להשתמש באשליה על חופש הפעולה הבלתי מוגבל שלנו אין ספק כי הסכם זה מצמצם חופש זה עוד יותר מבעבר.

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, ההחלטה על הנסיגה מהבסיסים הצבאיים בסיני ועל הורדת הישגים היתה החלטה — אני משוכנע — הכרוכה בשברון לב עמוק לכל מי שהיה שותף לה.

אפשר, כאמור, לפסוח על הפרטים, למעט בחשיבותם, לזלזל בניסוחים ולהתבשר מניחוחו המשכר של רעיון השלום. ללא כוונה לשלום, ללא רצון בו, לא היתה מצרים מגיעה לשולחן המשאומתן. אני מאמין כי המשטר הנוכחי במצרים אכן רוצה בהסכם זה ומבחינתו עצם המפגש עם ישראל הוא מפנה היסטורי ללא תקדים הכרוך בייסורים לא מועטים. דווקא בשל כך ההתמקחות על הסעיפים השונים, ההתדיינות על פרטים שונים וההבדל ביניהם, הם משמעותיים. כל אותם סעיפים קטנים הם היוצרים את המסגרת המעשית שאותה נצטרך לחיות יום יום לאחר חתימת הסכם השלום. אי אפשר גם להתפאר בהישג ניסוחי זה או זה וגם לא להודות בסכנה הכרוכה בניסוחים אחרים המהווים גם הם חלק מהסכם זה.

הוויכוח, אדוני היושב-ראש, איננו בין התומכים בהסכם הסבורים כי הוא נטול פגמים, אידיאלי, המעניק רק יתרונות לישראל ובין אלה השוללים אותו מעיקרו, הרואים בו רק פגמים וסכנות. הוויכוח היום הוא בין אנשים הנבדלים ברמות שונות של חרדה. כולנו חרדים, כולנו חוששים, כולנו גם מפקפקים ומהססים. בסופו של דבר השאלה הקובעת היא אם רואים אנו יחד עם החרדה גם סיכוי, אם במקביל לחשש יש גם תקווה. מעולם לא העלינו בדעתנו כי נוכל לחתום על הסכם שלום שאין בו יסוד של אי ודאות. יסוד זה קיים בהסכם הנוכחי. למרות זאת אני מאמין כי בנסיבות הפוליטיות הנוכחיות צריך לתמוך בהסכם, לא מתוך התעלמות שטחית מליקוייו כי אם מתוך אמון כי הסיכוי והתקווה שקולים לפחות לסיכון.

השאלה היום איננה אם יכולנו להשיג הסכם אחר טוב יותר. גם אם התשובה לכך היא חיובית עדיין צריך לזכור כי האלטרנטיבה להסכם הנוכחי איננה הסכם אחר כלשהו, שאיננו בנמצא, כי אם העדר הסכם בכלל, שבירת תהליך המשאומתן, בידידה ה"מוחלט של ישראל על כל המשאומתן. מכך, אולי אף זה סיכון שיכולנו להמר עליו לפני שנתיים ולהצליח בו. אך היום — לאחר ביקור סאדאת בירושלים, לאחר

אהוד אולמרט (הליכוד):

המאבק לתיקון פגמיה ועיוותיה של החברה הישראלית דורש הנהגה לא פחות נועזת, אמיצה ומעוררת השראה מזו הדרושה למאבק על השלום. זהו מאבק דחוף, חיוני, החייב להתחיל היום. בסופו של דבר תשפוט ההיסטוריה את כללנו, כל אחד בתחומו ובתפקידו, לא רק על מה שעשינו כדי להביא שלום לעם היהודי כי אם גם על מה שעשינו כדי שהוא ידע לחיות בארצו באופן ההולם את ערכיו ואת מסורתו.

ה'ציר' מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחברת הכנסת סיף אלדין אלזועבי.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אצביע בעד חווה השלום בין מצרים לבין ישראל בהכרה מלאה אך תוך דאגה עמוקה.

תמיד הערכתי כי תמורת שלום בצטרך לשלם מחיר יקר וכואב וכי גבהה של התמורה לשלום יהיה שנוי מאוד במחלוקת. חברי הכנסת, מאז נתבשרנו כי החתימה על חווה השלום היא עניין של ימים ניתן היה להניח כי שמחה והתרגשות ילוו את תור שבי המדינה, שבעי חמש מלחמות ושאיירי משפחה של למעלה מ-13 אלף הרוגיה, אך לא צהלה ולא שמחה ולא התרגשות אלא דאגה וחרדה עמוקה מאפיינות את רגשותיהם של רבים מאוד, ואולי של כלל תושבי המדינה.

כמי שלא תהסס להצביע בעד חווה השלום תוך הכרה ברורה כי הוויתורים הגדולים ועקירת הישובים, עם כל הכאב, אינם שקולים כנגד סיכוי של ממש לשלום קץ לקטל המלחמות צר לי שבנאומי הארוך של ראש הממשלה בכנסת אתמול הוא לא התייחס, ולו במלה אחת, להיערכותה החברתית של המדינה לשלום.

חברי הכנסת, בחווה השלום הנידון מדובר על הפסקת מצב המלחמה, על הוצאת הכוחות המזוינים, על הגבול הקבוע, על הימנעות משימוש בכוח, על הימנעות ממעשי או איומי לוחמה, איבה או אלימות, על הסדרי בטחון מוסכמים, על הגבלת כוחות, על כוחות ומשקיפים של האומות המאוחדות, על סדרי בטחון, על מעבר חפשי בתעלת סואץ ועל כיוון בוד זכות הזולת לשיט. אל החווה נלווים נספחים צבאיים הכוללים סידורי נסיגה ובטחון, קביעת הקווים והאזורים הסופיים, הסדרי אוויר צבאיים, הסדרי ים צבאיים, מערכות אתראה מוקדמת, פעולות האומות המאוחדות, מערכת קישור ושמידת מצבות זכרון לחללי מלחמה. בתוך עשרות הסעיפים הללו מצטנע מבוויש סעיף אחד קטן הקובע: "הצדדים מסכימים כי מערכת היחסים הנורמאליים שתיוכן ביניהם תכלול הכרה מלאה, יחסים דיפלומאטיים, כלכליים ותרבותיים... תנועה חפשיה של בני-אדם וטובין".

חיים קורפו (הליכוד):

מדוע הוא מצטנע? זה כתוב באותיות קטנות יותר?

חד פעמית, שאסור לנו לתת לדברים הללו להתפתח מאליהם, לצמוח ולפרוץ ללא תכנון, הכוונה ושליטה. נותרו לנו תשעה חודשים עד למועד שבו תתחיל הנורמאליזציה העורמאלית המלאה ביחסינו עם מצרים. עלינו לתכנן אותה, לעצב אותה, להכין אותה, לגבש דרכים ואמצעים למפגש עם העם המצרי, לחשוב כיצד להשפיע עליו להסתגל אלינו, לעצב כלפינו יחס של הבנה, השלמה ולבסוף גם ידידות. כל זאת כדי שנוכל למצות את ההזדמנות הזאת עד תומה, כדי שנהיה ראויים לה והיא תהיה ראויה לנו. לא נוכל לעשות זאת, אדוני היושב-ראש, אם לא נעניף מבט פנימה, אל עצמנו.

תהליך עשיית השלום עיכב את ההתמודדות שלנו עם חלליה ופגמיה של החברה הישראלית. חיי השלום הופכים התמודדות זו לא רק ליותר דחופה וחיונית כי אם, במידה רבה, הצלחתם מותנית בה. הגיע הזמן שנסיר כמה מסכות מעל פנינו, נתבונן בראי חשופים וגלויים כפי שאנחנו באמת ונשאל את עצמנו שאלות נוקבות: האם באמת רק הממשל בישראל לקה או שמא תמורה עמוקה ויסודית יותר נתחוללה בחברה הישראלית? האם שורש המשבר הוא בחולשת הממלכה, כביכול, או שמא יש משבר עמוק יותר, יסודי יותר בחזון הציוני, ברוח ההתנדבות, בלהט ההגשמה, בנכונות ההקרבה? האם נתלה את כל הקולר בקארטר ובסאדאת או שמא נודה כי יש ירידה הגוברת על העלייה, כי עשרות אלפי צעירים ישראלים, בוגרי מערכת החינוך שלנו, משוחררי צה"ל, מאסו בארץ הזאת וירדו ממנה ובמקום להציב יתד בהרי שומרון ויהודה הם ספונים להם בני-יורק ובלונדון? אי-אפשר לנתק באופן מלאכותי בין הדברים. עשרים אלף יורדים בשנה, אדוני היושב-ראש, הם יותר מבעיה בטחונית, הם בעיה לאומית, הם עדות למשבר ער-כים, הם סימן להטלת ספק רציני ביסוד היסודות של הרעיון הציוני, בתחושת הקשר לארץ שלנו.

ה'ציר' מ. ל. מרון:

אני מבקש לסיים.

אהוד אולמרט (הליכוד):

מאה אלף צעירים ויותר של מעשני סמים, ורבים מהם צעירים בגיל שירות בצה"ל, הם לא רק בעיה בטחונית כי אם גם בעיה לאומית מדרגה ראשונה, עדות לכיסוס הפנימי, ללבאנטיניזציה ההורית ופושטת בחברה הישראלית ומאיימת לערער את עצם קיומה. עשרות מיליארדים של כסף שחוזר אינם רק בעיה כלכלית חמורה כי אם גם בעיה לאומית מדאיגה המהווה איום על עצם היכולת לקיים כלכלה תקינה ומשק הגשען על כושר ייצור שלנו ולא על הפריון של הפועל האמריקני. עשרות אלפים של שוכני משכנות עוני הם פצצת זמן חברתית אשר יש להתחייס אליה מייד בטרם תאיים על יציבותה של הרחבה.

ה'ציר' מ. ל. מרון:

אני מצטער. אני יושב כבר שתיים-עשרה דקות. אתה התחלת לדבר עוד כשהיושב-ראש ישבה כאן. זה גם לא מתקבל על הדעת בהשוואה לאחרים. אבקש לקרוא משפט אחרון ולסיים.

מדי לתופעות החמורות ביותר של עבריינות ופשעה על כל גווניה ומרכיביה?

חברי הכנסת, אצביע בעד חוזה השלום כי זהו הסיכוי היחיד לחיזוקה, לביסוסה ולשיקומה של ה"חברה הישראלית". אך משאלה לי אל ראש הממשלה ואל חברי הממשלה: אל תבטלו זמן, מחשבה וכסף על חגיגות יטקסים לציון היום הגדול של חתימת הסכם השלום. החלו, ומיד, להתמודד עם בעיות החברה ובראש וראשונה עמן. למען ילדי ישראל הנהדרים, המחייכים והמקוויים שהם ורק הם גבולות הבטחון וההגנה האמיתיים של מדינת ישראל, נעמול ונטרח כולנו יחד למען שלום שיסודותיו: אדם בריא, עמל, משכיל, אוהב וגאה. לשלום המעצב אדם ובונה חברה ייחלנו כל השנים. כל נחמיץ, לכן, הזדמנות זו.

הי"ד מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר הכנסת אלזעבי, ואחריו — לחבר הכנסת חריש.

סיף אלדין אלזעבי (הרשימה הערבית המאוחדת):

(נושא דבריו בערבית; להלן תרגום לעברית)

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, במשך שלושים השנה שחלפו לא משה מלבי התקווה לשלום. הא-מנתי בו ועשיתי למענו נפשות בארץ ימחוזה לה-רבות עשיתי למען השלום אך ביותר נתחזקה תק-וותי לשלום כאשר מר מנחם בגין ומר ג'ימי קארטר נפגשו בפעם הראשונה בבית הלבן. אזכיר כי שלחתי מכתב לממלא מקום ראש הממשלה, אז מר ארליך, ב-22 ביולי 1977, כאשר מר בגין היה עדיין בור-שינגטון. הדגשתי לו באותו מכתב כי השלום הוא יבוא, אין ספק בדבר, וכי יעלה בידי מר בגין להגיע אל השלום. ולא עוד אלא שהייתי מוכן להמר על כך.

לא אשכח את המאורע החשוב בכנסת התשיעית כאשר קיבלה הכנסת את פניו של מוחמד אנואר סאד-דאט. כן גם לא אשכח את ההזדמנות שניתנה לי לשאת לפניו את דברי בפגישת הסיעות בכנסת וזאת הודות לחבר הכנסת שמעון פרס. אכן זוהי זה חבר-הכנסת שמעון פרס אשר נתן בידי את ההזדמנות הזאת שבלעדיה לא הייתי זוכה בכבוד הגדול הזה ולא הייתי יכול להשמיע את קולי למרבית עמי הארץ. לאחר חתימת שני ההסכמים של קמפ-דייוויד אושר לי בוודאות כי השלום יתגשם תוך תקופת כהונתי בכנסת וכי אשתתף בהצבעה עליו. ביקורו של נשיא ארצות-הברית, מר ג'ימי קארטר, בישראל ובקהיר וה-אומים ההיסטוריים שנשא בכנסת, בירושלים ובמרו-עצת העם בקהיר הגדילו את אמונתי כי השלום קרוב מאוד. הרי כולנו ראינו במו עינינו את קבלת הפנים המפוארת שלה זכה מר ג'ימי קארטר במועצת העם המצרי על-ידי מנהיגי מצרים וחברי המועצה.

לא אוכל שלא לציון את העמדה הבלתי שקולה שנקטו כמה חברי הכנסת שהרעו למוסד הזה ולשמו הטוב וניצלו את הדמוקרטיה בצורה מכוערת, דבר שלא הלים את המאמצים העילאיים של מר קארטר ומר בגין. יחד עם זאת לא אשכח לשבת את העמדה הבלונה והשקולה של מר דיין ושל מר ויצמן. מר ג'ימי קארטר חזר לארצו בראש מורם לאחר שרבים

אורה נמיר (המערך):

חבר הכנסת קורפו, אני מניחה שקראת את כל החוזה, בוודאי לא פחות ממני, וראית כמה עשירות סעיפים יש בנושא הבטחוני — שאינני מזלזלת בו כלל ועיקר — אבל לנושא של החברה, של התרבות, של היחסים בין שני העמים לאחר ההסכם יש בקושי שתי פסקאות בכל החוזה.

חיים קורפו (הליכוד):

האם כתוב אחרי זה סימן שאלה?

אורה נמיר (המערך):

חבר הכנסת קורפו, תרשה לי לומר את דברי. הני-מניחה שאתה תאמר את השגותיך.

חברי והכנסת, כמה אמרנו והדגשנו וחזרנו וא-מרנו כי לולא המלחמות, לולא המתח הבטחוני ולולא ההשקעות האדירות בנשק ובהכשרת כוח-אדם להפ-עלוח היו נתמקדויותינו אחרות ודמותה של החברה הישראלית היזה חזקה וטובה יותר. בעוד ימים ספור-רים יהיו חוזה השלום עם מצרים בידינו ואנו נמ-צאים בעיצומו של משא-ומתן על רכש צבאי אדיר ובעיצומו של ויכוח גדול, המלווה בטענות על כי לא רכשנו כלי נשק במידה מספקת. ההכנות לשלום, רבותי חברי הכנסת, זימני שהן נעשות במנטאליות של הכנות למלחמה ואינני יכולה, חברי הכנסת, שלא לה-קשות בהקשר זה: בתמורה האדירה של הווכחות לש-לום מי חושב על בעיות חברה? מי מתפנה לעסוק בהן? מי מפשיל שרולים, מפנה זמן, מקדיש מח-שבה, מטפח אהבה כדי להתמודד עם העוני התרבותי החונק בכל קרן רחוב? מי מאמץ, הלכה למעשה, את סיסמת שיקומה של החברה שלמענה וכמעט רק למענה דרוש לנו השלום? מי מעמיד מחסום לסכנה שהשלום ימצא את ביטויו ברגשי השליחות העליונה של יועצים ישראלים שירדו מצרימה במטרה לשקם את החברה המצרית כשזאת שלנו, מבית, קורסת תח-תיה? מי יעצור את הגל התמוני של הטיילים היש-ראלים שלעיתים מזומנות מדי מציגים את כרטיס הבי-קור של "הישראלי המכוער"? מי יחסום את התמורה שנקבל בקליטת כוח עבודה זול שידחק ללא כל מאמץ את רגלם של יהודים העובדים עדיין בשירותים, בח-רושת, בחקלאות?

האם מישוהו גותן את הדעת על כך שזה שנים יורדת רמתו הממוצעת של החייל הישראלי? שקיימת בשל כך בעיה חמורה ביותר של תחזוקה והפעלה של נשק מודרני? שהוכח מעל כל צל של ספק שיעי-לותו של הנשק המתוחכם ביותר מותנית קודם-כל ברמת החייל המשתמש בו? ושמשום כך מיתר וחובה לשאול: מדוע להשקיע כל כך הרבה מיליארדים בנשק וכל כך מעט באדם? האם יש סיכוי, רבותי חברי הכנסת, שבעקבות השלום ישונו סוף סוף סדרי הע-דפויות המקובלים והטובים ילכו להורא, להדרכה, לשכונות הערים, למושבי העולים, לעיירות הפיתוח? האם יש מי שמוטרד מההרס החברתי הטמון בהש-קעות הבטחוניות האדירות, מהמתעשרים מביניית הבי-צורים, מסוכני הנשק, מהספקים, מההרשה שביצוע העבודות הבטחוניות יעשה על-ידי כוח עבודה זול ומהמשך הדחייה לעשיית רוחים מהירים וקלים ומל-הרצון העז לחקות דרך זו, המביא לעתים מזומנות

ראל במיוחד אחר ששיירת השלום החלה צועדת בדרכה.

גם ישראל חייבת לאחר מכן לעיין מחדש בעמדתה הקשוחה בדבר ניהול משא-ומתן עם האירגונים הפלשתינאים. אני סבור כי משא-ומתן עם האירגונים נים הוא יציב יותר, בטוח יותר ומועיל יותר, אחר שלא הוכחה התועלת בדבר ניהול שיחות עם אחרים, ולא נראה כי אותו אחר מוכשר לשאת באחריות הזאת. ובהקשר זה אותו הפתגם הערבי: היה רע לחרב גם אם היא עלולה לפצוע אותך.

אל אחי תושבי השטחים המוחזקים אומר: למה אתם מצפים? אם אתם מצפים לנס הרי הנס קם והיה והשגתם ממשל עצמי. כלום היתם ביום מן הימים חפשיים ועצמאיים בארצכם במשך שלוש התקופות העותמאנית, המאנדאט והירדנית? מדוע איפוא מטרבים את היום ליהנות מממשל עצמי שבו תשלטו על עצמכם בעצמכם, ממשל אשר לא הורגלתם אליו ולא טעמתם עוד את טעמו ואשר אחר תקופה מסוימת תקבעו אתם את גורלכם בעצמכם? אל תנו אוון לקולותיהם של המסיתים בעלי האינטרסים והצרחנים שעינם לא על טובתכם אלא טובתם הם על-ידי השליטה בכם. השתחררו משררתם של האלמנטים אשר אני יודע היטב כי אינכם מאמינים בהם, וכל העניין הוא בזה שאתם מעמידים פנים שאתם תומכים כביכול בהם אך האמת היא הפוכה וכי מסיבות הידועות לכולנו נאלצים אתם לעשות כן.

היו"ר מ. ל. מרון:
אני מבקש לסיים.

ס"פ אלדן אלוועקי (הרשימה הערבית המאוחדת):
אדוני, זו הפעם האחרונה שאני גואם, אני מבקש עוד רגע.

קחו את העניינים שלכם בידיכם ואל תפקידו את נפשותיכם בידיים שאינכם בוטחים בהן. תקופה של שתים-עשרה שנים היה בה די והותר כדי שנעמוד על העניינים שלכם קטנים כגדולים. אנו יודעים את אשר תגלו ואת אשר תסתירו.

היו"ר מ. ל. מרון:

אני מאוד מצטער. לא ייתכן. בלתי אפשרי לקחת יותר מאשר זמן כפול. יש עוד עשרות חברים שבאים אחריו. אני מבקש לסיים.

ס"פ אלדן אלוועקי (הרשימה הערבית המאוחדת):
כל שחסר לכם הוא קורטוב של אומץ-לב, של כנות, של נאמנות לארצכם, של הפניית עורף לאכזריות שב-אמצעותה מבקש כל אחד מכם להופיע כאילו היה לאומני יותר וקשוח יותר מן האחרים.

אדוני היושב-ראש, אחר החתימה על ההסכם בין ישראל ומצרים יהיה חלק ניכר מן המכשולים כבר מאחורינו ויחל בדו-שיח קונסטרוקטיבי. או אז וכי תוצאה מדו-שיח זה יוסכם אל נכון על רוב הבעיות ברוח של הבנה ואמון הדדי. הבעיות שאנו רואים אותן היום כבעיות קשות ודאי תיפתרנה וכבר נאמר: במקום שיש רצון ישנה גם הדרך.

אדוני היושב-ראש, לעתים גם הנאמנים ביותר

ניבאו כי הוא מהמר על מעמדו ועתידו הפוליטי כנשיא ארצות-הברית.

אני כשלעצמי לא שיניתי דעתי. תמיד האמנתי כי קארטר יצליח במשימתו ולא הייתי מוכן לסגת מדעתי זו אפילו לרגע אחד, גם כאשר המשא-ומתן הגיע עד לכשלון ולעתים אף למבוי סתום. זאת באשר דעתי היא שהאדונים קארטר ובגין יודעים את דרכם וגמרו אומר שלא לסגת ממנה בכל הנסיבות ועל אף המכשולים והקשיים שיעמדו בפניהם. לקטרג ע-ליהם ולתארם כמי שאינם נאמנים לעמיהם הרי זו אשמה שאין למעלה הימנה.

אני חייב לציין את המצב הקשה והעדין של אנזאר סאדאת מול מדינות הסירוב וזולתן מהמדינות וה-עמים הערביים שהקיצוניות מסנוורת את עיניהם ואינם יכולים לראות את העובדות כהווייתן. ממאנים הם לחשוב אפילו לרגע קט כי אינם יכולים לקבל בבת אחת גם את תביעותיהם וגם את השלום וכי רק בדרך של שלבים יכולים הם להשיג את הדברים שבהם הם חפצים. ההסכם שהושג בין מצרים וישראל הוא שלב ראשון שבעקבותיו יבואו שלבים נוספים שיריבו בסופו של דבר אל השלום האמיתי והכולל בין ישראל לבין כל המדינות הערביות. לטעון כי השלום שהושג הוא שלום נפרד עם ישראל הרי זה באמת שיא החטא, אך גם לחכות כדי להשיג שלום בבתי אחת הרי זה דבר שקשה להשיגו ולא ניתן להגשימו שכן סיכסוך שנמשך עשרות שנים, אשר במהלכו פוצו ארבע מלחמות בין ישראל לבין המדינות הערביות ושבהן נשפך הרבה דם בקרב שני המהגות, נפשות יקרות מצאו בהן את מותן, ילדים התייתמו וגושים התאלמנו, סיכסוך כזה לא ניתן לפתור אותו בשעות או ימים ואפילו לא בחודשים. לזה דרושות שנים ארוכות.

אדוני היושב-ראש, הדברים שהשמיע מר שמעון פרס על הפלשתינאים וכויותיהם בשיבה המיוחדת שערכה הכנסת לרגל ביקורו של מר קארטר נטעו בקרב תושבי השטחים המוחזקים קורטוב של תקווה ושל בטחון כי יש מי שדואג לקיומם, לעניינם, לזכר יותיהם וליציבותם. בהקשר זה נחלקו הערבים לשניים: למתפעלים ולמתפלאים. המתפעלים מתפעלים מכנותו של מר פרס שפתח לפני הפלשתינאים את האפשרות של שיתופם בפתרון בעיותיהם והכיר בבעיותיהם כבעיה שיש לפתרה. והמתפלאים מתפלאים על אותו הגיון הקורא לחלק את הערבים לשניים: לערבים פלשתינאים ולערביי האירגונים הפלשתינאים. ה-אמת היא שלא קיים דבר כזה. כל הערבים נמנים עם גזע אחד, גושאים מחשבה אחת ומטרה אחת להם אך בהבדל אחד: בה בשעה שהאירגונים הפלשתינאים נאמנים בעניין בעצבנות ובכעס הנה האחרים מתחייסים אליו באדישות, יושבים בבתייהם, מגדילים את עשרם ואינם חרים מאומה. נכון הוא שעמדת האירגונים וכוונותיהם אינן טובות, דבר הכולט בהצ-הרותיהם הפתוחות. מטרת כל האירגונים היא שלא להכיר בישראל, להסית נגדה ולהשליכה לים, דבר שאינו בהישג ידם ושהם אינם יכולים להגשימו. לכן אני סבור כי על המנהיגות של אותם אירגונים לצנן את התלהבותם ולהכריז על שינוי בעמדתם כלפי ישר-

את משמעות ההסכם ואת חשיבותו לכינון פעמיהם בארצם.

אדוני היושב-ראש, ציפיתי לראות בין חברי הממשלה שתחתיה בטקס החתימה על ההסכם בווינגטון את אחד האזרחים הערבים הישראלים, מאלה הזכאים לכך ואשר השתתפו בלידתו של המוסד הזה בשנת 1949. אך הם לא זכו לכבוד ולהערכה הראויים להם בזכותם אחר שכללו את מיטב שנות חייהם. כלום אין הם זכאים לקטוף את פרי עמלם ונאמנותם? מר מוחמד אנואר סאדאת בעת מסעו לירושלים הסב את תשומת-לבנו בכך שהביא עמו נציג בדואי שבלט בלבושו הערבי המסורתי. מדוע איפוא לא יקח אותו מר בגין במסעו לווינגטון אחד מן האזרחים הערבים כפי שעשה סאדאת?

עם התגשם חלומי אשר חיכיתי לו בקוצר רוח — השתתפותו בהצבעה על הסכם השלום — הנני מכיר בצער רב לפני חברי הכנסת במכתב שאשלח ליושב-ראש הכנסת מייד לאחר אישור חוזה השלום עלי-די הכנסת על כוונתי לוותר על חברותי בכנסת התשיעית. וזאת מטעמי בריאות ומשום שהאחריות המוטלת על חבר כנסת ערבי בתקופת השלום כבדה מאוד ולא פחות חשובה מאחריותו בעת מלחמה. אני חש כי אין ביכולתי עוד לשאת באחריות הזאת מטיבית רפואית ומשום שרופאי יעצו לי להקפיד על שקט ומנוחה.

אל נשיא מצרים הערבית אומר: ברכת אלוהים תלווה אותך ואל שדי יגן עליך. ועוד יתחרטו כל אלה שאינם מבינים ואינם מעריכים היטב את צעדיך הנבונים והנכונים. יצליח אלוהים בידך.

יג. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

שב-ראש הכנסת פנחס שינמן כממלא מקום יושב-ראש הכנסת.

גד יעקבי (המערך):

ומה בהיעדרו של חבר-הכנסת שינמן?

יצחק ברמן (יו"ר ועדת הכנסת):

אם יש לחבר-הכנסת יעקבי הצעות בנידון תדון ועדת הכנסת בהן.

יד. הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים

1. דיון (המשך)

צאה של תוקפנות ערבית ואי נכונות להכיר במדינת ישראל ולחיות אתה בשלום. בהסכם עם מצרים, למי רות כל חולשותיו, יש יסוד מהפכני והוא ההכרה במדינת ישראל והצהרה פומבית ורשמית על נכונות לחתום עמה על חוזה שלום שיכלול את כל האלמנטים של השלום שאנחנו ראינו אותם כחיוניים. בוטלו שלושת הלאוים של לא הכרה, לא משא-ומתן ולא שלום. במקום זה באו: הכרה, משא-ומתן, שלום, חילופי שגרירים, חילופי שגרירויות, יחסים כלכליים גורמאליים, יחסים תרבותיים ואנושיים רגילים.

שלום נתקפים בפסימיסם בגלל הקושי בפתרון בעיית המתנחלים. בעיה זו, החשובה לערבים, מתוארת על ידם כפגיעה משועת באדמותיהם עלי-די קיצונים הנתיים בבניה זו כדי לטרפד את הסכם השלום. אולם במדינה הזאת ישנם חכמים ונבונים שוודאי ידעו איך להתגבר על הקשיים ולא יאפשרו לגורם כלשהו לשים לאל את המאמצים שנעשו למען כמה אלפים של מתיישבים וזיכולים להתיישב במקומות אחרים בתוך ישראל ולעזוב את הערבים לגופםם ולהניח לממשלה לנהל ענייניה הבטחוניים בשיתוף עם קארטה. נושא מראיג זה מהווה כתם שקשה להסיר. אני סבור שאם יטרפד הסכם השלום הרי שנושא זה יהיה הגורם לכך. הוא יהיה מעין הקש ששבר את גב הגמל.

אדוני היושב-ראש, ההיענות המהירה לבקשותיו של מר מוחמד אנואר סאדאת בדבר שיתור עציצים פרי יטיים שנידונו על עבירות בטחוניות היא לדעתי דבר השוב מאוד ויש לה תגובות חיוביות טובות. גם ההיענות בדבר איחוד המשפחות בגדה המערבית ועזה אינה נופלת בחשיבותה משיתורר הועצירים. אנו מצויים לחפש אחר הדברים שיוכלו להביא סיפוק ואשר לכל תושבי השטחים המוחזקים כדי שיהיו שלווים באשר לעתידם וכדי שכל החוגים בציבור יתייחסו באמון להסכם. אני שמח לציין כי התגובות על הסכם השלום הגשימו את התקוות. רוב אזרחי ישראל מקרב הערבים הביעו קורת רוח מהחוזה והסכם כמה עמו, דבר המוכיח שהם הגיעו לרמה של אחרי ימים חישלו אותם והם מצטיינים כיום ברמה גבוהה של שיקול-דעת וריאליסם. ערביי ישראל מבינים

הי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודעה.

יצחק ברמן (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כידוע לבית יעדר יושב-ראש הכנסת בשבוע הבא. ועדת הכנסת החליטה בישיבתה ביום שני, כ' באדר תשל"ט, 19 במארס 1979, כי בהעדרו של יושב-ראש הכנסת יכהן סגן יושב-ראש הכנסת משה מרון כממלא מקום יושב-ראש הכנסת ובהעדרו של חבר-הכנסת מרון יכהן סגן יו

הי"ר מ. ל. מרון:

נחזור לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת חריש, ואחריו — לשר ישראל כ"ץ.

מיכאל חריש (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, הנכס הבטחוני החשוב ביותר שהיה למדינת ישראל בכל המלחמות מאז קיומה הוא נכס האמונה וההכרה שכל מלחמה, ללא יוצאת מן הכלל, תהא מלחמת העצמאות, דרך מלחמות סיני, ששת הימים ויום-הכיפורים, היתה תו

ראשי-הממשלה מ. בן-נ: ממשלת ישראל.

מיכאל חריש (המערך):

— כוח עמידה ממשי ולכן אין הם לוקחים יותר מדי בריצינות הצהרות מהסוג שהושמע אתמול בכנסת.

לצער, המשא-ומתן על ההסכם עם מצרים נותן יסוד לחשש שאין הבחנה מספקת בין טפל ועיקר, בין חשוב לשולי. היינו עדים למשברים חמורים ולי ניסוחים דראמטיים מצד ממשלתנו על דברים בשולי ההסכם, אחרי קמפ-דייוויד מס' 1, ואילו דברים מכריעים כמו ויתור על המערך האסטרטגי בסיני, לרבות שדות-התעופה, אחיזה בשארם-א-שייך ופינוי הים שובים בפיתח-רפיח נעשו בקול דממה דקה וללא מאמץ מיקוח משמעותי. אני יכול להעיד עדות ישירה שלפחות בחלק מויתורים אלה ציפו המצרים למי-קוח קשה יותר ואף היו נכונים לשקול אלטרנאטיבות שונות, שעה שהופתעו מהתעקשות על דברים שנראו להם קלים יותר לישראל, כמו דחיית ההצעה של קביעת שלבי הנסיגה תמורת ההסכמה המצרית לחי-לופי שגרירים. אגב, הפתעתם היתה בהחלט במקום לאחר שההצעה כולה באה משרי החוץ והבטחון של ישראל וממשלת ישראל דחתה את הצעתם. עובדה היא שבסופו של דבר קיבלה ממשלת ישראל את ההצעה שאפשר היה להסכים עליה שבועות קודם.

בעיה המורה יותר העומדת לפני ממשלת ישראל היא קביעת מדיניות נבונה לגבי הבעיה הפלשתינית ובבעיית יהודה, שומרון ועזה. בעיה קרובה שאני צופה היא שגורמים בעלי משקל ביהודה ובשומרון יתנו את הסכמתם לדון על תכני האוטונומיה תוך קבלת גיבוי של אש"פ ותוך הודעה פומבית שהם רואים את עצמם כנציגי אש"פ. ידוע לי שגורמים כאלה פועלים באמצעות אישיים במערב כדי להשפיע על אש"פ להתיר להם מהלך כזה, מתוך הנחה שהקמת האוטונומיה תיתן להם את הבסיס לגיבוש היסודות של מדינה פלשתינאית נפרדת ואפשרות ליצור נאמים מקומיים ובין-לאומיים שמולם קשה יהיה ליש-ראל לעמוד. מה תהיה עמדת הממשלה כלפי התפתחות כזאת? מר בגין ומפלגתו — — —

ראשי-הממשלה מ. בן-נ:

זו איננה ממשלתו, זו ממשלת ישראל.

מיכאל חריש (המערך):

אמרת: מר בגין ומפלגתו מצהירים על תקוות שריבונות ישראל תחול גם על יהודה, שומרון ועזה בתום תקופת האוטונומיה. גם לו היה הדבר אפי-שרי היה זה הריס הרעיון הציוני אילו מצאנו את עצמנו כמדינה שבה נהיה תוך כ-25 שנה מיעוט יהודי. אולם מה שיקרה למעשה זהו תהליך שיתחיל רק שתי אפשרויות: או פתרון הבעיה הפלשתינאית במסגרת ירדנית-פלשתינאית תוך שינויים טריטוריאליים המתחייבים מבטחונה של ישראל ופירוז יהודה ושומרון או הקמת מדינה פלשתינאית נפרדת מירדן אשר לא תפתור את עיקרי הבעיה הפלשתינאית ולכן גם תהווה מקור שימשך ויזין את הסיכסוך בין ישראל

שוללי ההסכם מדגישים את הסיכונים שמדינת ישראל לוקחת על עצמה במסגרת ההסכם אבל אילו רוב הכנסת היה מקבל את דעתם ודוחה את הסכם השלום הם היו חושפים את מדינת ישראל לגדולה שבסכנות האפשריות. היה נוצר מצב שאילו, חסידות לילה, היתה פורצת מלחמה רבים מאוד בעם היו חשים שבניהם ובנותיהם והם עצמם שופכים את דמם משום שהחמצנו הזדמנות ממשית לשלום. הנכס הבטיח חוגי הגדול ביותר, הכרת הכול שהמלחמה נובעת מתוך פנות ערבית בלבד, הכרה שיצרה את האחדות ואת עצמת העם מאחורי הכלים, הנכס הזה היה מאבד את כוחו. טאנקים, מטוסים וטילים חיוניים למלחמה אך יעילותם באה רק על בסיס עצמת ההכרה בצדקה המלחמה. ארצות-הברית האדירה הובסה בווייטנאם, למרות עצמתה הצבאית, בגלל התחושה שהיתה נפוצה בקרב הציבור האמריקני שהמלחמה איננה צודקת.

אצביע בעד הסכם השלום בלב שלם ותוך אח-ריות מלאה כאשר אני מודע לכל הסיכונים שאנחנו לוקחים על עצמנו במסגרת ההסכם. בשני המקרים — חתימת חווה השלום או דחייתו — נשארת קיימת הסכנה שתפרוץ שוב מלחמה. אולם בעוד שחווה השלום מבטיח סיכוי של שלום עם הגדולה במדינות הערביות, בצירוף אספקת נשק חיוני לצרכי הבטחון שלנו, אספקת נפט חיונית, סיוע כלכלי וזכרתי ואח-דות העם במקרה של מלחמה, הרי שהאלטרנאטיבה היא ליכוד העולם הערבי, התקרבות האמריקנים אליהם, אספקת נשק אמריקני למצרים, סעודיה, ירדן ואולי סוריה, קשיים להשגת נשק על ידינו, ובמקרה של מלחמה: מחלוקת בעם ועירעור האחדות החיונית.

כאמור אצביע בלב שלם בעד ההסכם אך האחריות המלאה מחייבת אותנו לכך שכבר ביום היסטורי זה, בעת שאנו מרימים ידינו בעד הסכם השלום עם מצרים, ניתן את דעתנו לקשיים אשר עומדים בפנינו. הבעיה הראשונה, המדינית, היא גל ההתקפה הצפוי בעולם הערבי על מצרים בעקבות חתימתה על הסכם השלום עם ישראל. מוקד המאבק בעולם הערבי יהיה על עמדתה של ערב הסעודית בגלל עצ-מתה הכלכלית ותלותם של רבים בעולם הערבי, לרבות אש"פ, בסיועה. אין לבי לפולמוס אופוזיציוני ביום זה שצריך היה להיות חגיגי אך אינני פטור מלבקר את דברי מר בגין אתמול בכנסת, אשר מצא לנכון לת-קוף ראש ממשלת מצרים מוסטפה ח'ליל דווקא בשעה של ישראל יש אינטרס עליון לא לתת נשק נגד מצרים בידי אויביה בעולם הערבי.

עמדתה של ישראל נהירה למצרים, לאמריקנים ולעולים כולו ואפשר היה לחזור עליה גם כאן בכנסת אבל בסגנון פחות תוקפני, פחות בוטה ויותר מת-חשב באינטרס המדיני המשותף הן למצרים והן לישראל. בכלל מוטב לאמץ שיטה של דיבור במתינות ועמידה תקיפה על דברים חיוניים באמת במקום השיטה האהובה על מר בגין, של הצהרות בומבאסטיות מר-חיקות לכת אשר בעקבותיהן באים ויתורים מרחיקי לכת לא פחות ובדברים חיוניים וחשובים. חשוב שמר בגין יהיה מודע לכך שתבעיה שהוא וממשלתו עומ-דים לפניה במשא-ומתן עם הערבים והאמריקנים היא הדעה הנפוצה בקרבם שאין למר בגין ולממשלת-

תו — —

אלדין אלוועבי כאשר ייכנס לאולם. רשות הדיבור לשר העבודה והרווחה, ואחריו — לחברי הכנסת בן מאיר.

שר העבודה והרווחה י. כ"ן :

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, ראש הממשלה הביא לפני הכנסת את דבר חוזה השלום. עשרות וחברי כנסת ניתחו את חוזה השלום ביומים אלה ופירשוהו על צדדיו האחרונים. לעתים רחוקות בלבד נתמלא בית זה בתחושה של ערב הכרעה הרת גורל ומעמד היסטורי כמו בפעם זאת.

אני מצטרף לרוב רובו של העם בישראל ותפוזותיו בגולה כאשר אני מברך על שהגענו למעמד זה ועל שניתן לנו לומר: "כן", "כן", — ולא "לא" — לחתימת החוזה, חוזה שלום ראשון עם הגדולה בשכנותינו ואויבתנו בעבר.

אין אנו מצויים בהלם השלום. לא טחו עינינו מראות את הסכנות הטמונות בעתיד הרחוק והקרוב. אין אנו מתחמקים מן הבעיות העצומות הניצבות בדרך שלום וכן הסיכונים החדשים שהם תולדה של חוזה השלום שאנו ממליצים על חתימתו. ברם, נפתח שער חקוה שהיה געול בפנינו במשך עשרות שנים עד כי לא האמננו שבדורנו שלנו, בימינו אנו, נגיע לפרי צתו. ואם נאמר "שכונתנו הכול אפשרי", טוב ולרע, ניכחנו בממשלה זו שלנו ובתקופת כהונתה דווקא כי אפשר וניתן לקרב את השלום בימינו אנו. אין אנו באים לחתום על חוזה שלום עם מצרים בלבד. בד בבד אנו חותמים על חוזה מפורש לחיזוק ולהתעצמות הגדולה של צה"ל, כפי שלא ידענו בעבר. וצה"ל, שהוא צבא העם הזה, הוא בהווה ויהיה בעתיד הערובה לבטחוננו ולהבטחת קיומנו.

לא אבוא להוסיף לניתוחים ולפירושים של הדברים כאן, כל אחד לפי מיטב מצפוני, שיקוליו ופניותיו. אני מאמין באמונה שלמה כי החווה הזה מונע מלחמה ושפיכות דמים ושלראשונה מאז קמה המדינה ניתן לנו לכוון את עצמנו האנושית והיהודית להגשמת הציונות, לטובת העם היהודי ולטובת שכנינו באזור זה של העולם; ניתן לנו להתחיל לפעול לביטול הקשר ההיסטורי שבין קיומנו כיהודים במדינת ישראל ובין אי רצונם של שכנינו להכיר בנו; ניתן לנו לשחרר את עצמנו מהרגשות הבדידות האיומה המקננת בתוכנו והמחייבת אותנו להפנות את הכוחות הנפלאים הטמונים בעם הזה, בנוער שלו, להתגוננות מתמדת, להעלאת הצדקות אמיתיות ומדומות למחללינו המסוריים והחברתיים, לביבוזו מאשבינו האנושיים, לעיוור תים שביחסינו עם עצמנו ועם זולתנו. אני מאמין באמונה שלמה שעם חתימת חוזה השלום אנו קרבים שוב, יותר מאשר אי פעם מאז הקמתה של מדינת ישראל, לשעת המבחן הגדולה של רעיון האוטואמא-נציפאציה היהודית והתגשמותו.

אנו זקוקים לשעה נפלאה זו של התחדשות מבחינת העם בישראל, ולא פחות מבחינת העם היהודי בגליונותיו ובתפוצותיו הפיסיות והרוחניות. אנו זקוקים מאוד למזיגה חדשה של האוטופיה של הציונות האנושית והחברתית ושל ריאליזם יומיומי מדיני שהרי ברור כבר כיום שהקמתה של מדינה וחברה חדשה

לפלשתינאים, כפי שהדבר היה קיים מאז ייסודה של המדינה.

מכאן שהאינטרס הישראלי מחייב את הגדרת היעד הסופי של המשאומתן על האוטונומיה על-פי העקרונות המובאים בהצעת המערך לסיכום הדיון על חוזה השלום: שלום הקבע בגבולה של ישראל יתבסס על חוזה שלום שיבטיח את פתרון הבעיה הפלשתינאית על כל היבטיה במסגרת מדינה ירדנית פלשתינאית אשר בה תוכל לבוא לכלל ביטוי הזהות העצמית של הערבים הפלשתינאים. השלום יהיה מבוסס על פשרה טריטוריאלית שתבטיח לישראל גבולות בני הגנה ושלטון המדינה השכנה על האזורים צפוני האוכ-לוסי הערבים תוך הסדרי בטחון מוסכמים.

מכאן גובעות שתי מסקנות: חיוני שירדן תיכנס למשאומתן, ואם חוסיין מעדיף כיום מהלך המקרב אותו לעיראק ולסוריה אזי גם ישראל צריכה לשקול את מדיניותה הקבועה בעבר אשר הניחה שחוסיין הוא בעל-הברית היחיד המשרת בצורה הטובה ביותר את האינטרסים הישראליים. בטווח הארוך יותר ייתכן שישראל יכולה ליצור לעצמה מרחב תימרון מול חוסיין על-ידי הידברות עם גורמים פלשתינאים אשר בעבר לא ראו פתח בהידברות כזאת. ואין כוונתי כאן לאש"פ כל עוד זה דבק באמנה הפלשתינאית ושלל את קיומה של מדינת ישראל וזכות היהודים להגדרה עצמית. אולם בוודאי מתחייבת מכאן מדיניות האומרת שישראל תהיה נכונה לשיתוף פעולה ולהידברות עם כל גורם פלשתינאי אשר יכיר בקיומה של מדינת ישראל ובזכות ההגדרה העצמית של העם היהודי.

השלום היציב והאמיתי יבוא לאזור כאשר הישראליים והערבים הפלשתינאים במדינה הירדנית הפלשתינאית יגיעו להסכם שלום. האינטרסים המשותפים לשני עמים אלה הם המכריעים ועתידים המשותף הוא עתיד האזור. ההכנות לכך צריכות להתחיל למחרת הסכם השלום עם מצרים אשר במנהיגותו של הנשיא סאדאת העזה לפרוץ את העמדות הערביות הקיצוניות. העזה מצדנו, אומץ לב שלא ללכת בדרכי שיגרה, נדיבות לגבי הזולת בכל אשר איננו מסכן את בטחוננו יכולים לפרוץ את הדרך להמשך תנופת השלום עד אשר נגיע לרגע שבו כולנו נרגיש שביססנו את בטחוננו וקיומנו של מדינת ישראל ביחסי שלום ושי-תוף פעולה עם עמי האזור.

כבוד היושב ראש, קדם לי בדיון זה חברי הכנסת ס"ף אלדין אלוועבי שבתום נאומו הגיש את התפטרותו מן הכנסת. אני מרגיש צורך לומר כמה מלים לפאראלאמנטאר, אחד הוותיקים בארץ —

היור' מ. ל. מרון :

הוא אינו נוכח באולם.

מיכאל חריש (המערך):

— שכינה תקופה ארוכה בכנסת ושהינו אחד הראשונים מתוך הציבור הערבי בישראל שהעז לקרוא תגר על יחסי האיבה בין שני העמים. נדמה לי שהוא הגיה יסוד לאפשרות של קיום שני העמים יחדיו ובאחוזה בעתיד.

היור' מ. ל. מרון :

אני מקווה שהדברים יועברו אל חברי הכנסת ס"ף

דקת וטובה יותר, מוסרית יותר, חברתית יותר, אנושית יותר. והבה נזכור כי אנו חותמים ומושיטים יד מעמדה של עצמה צבאית, פיסית, בטחונית, וב- עצמה מוסרית ואנושית גדולות יותר משידענו אי פעם בעבר.

חברי כנסת נכבדים, מבמה זו אני פונה אליך, אדוני ראש הממשלה, ומביע לך ולמנהיגותך רחשי תודה והוקרה על שהגענו עד הלום. זכית וזיכית את העם הזה בכך שאני צועדים באמת לקראת שלום ולא בקפיצות הדרך ולא מאיגרא רמא. כבוד ראיו הממשלה, פרצת במחץ לקראת השלום, שלום אמת ובטחון, יותר מאשר ניתן לנו אי פעם בעבר. וכל זאת למרות המכשולים מבית ומחוץ. ועל כל אלה יברוך, היום ובעתיד, הרוב העצום של בני העם הזה.

אדוני היושב-ראש, אני יודע שנתת לי דקות אחדות, ולו ניתן היה הדבר הייתי מציע שנפסיק לדקות אחדות ונזהר ונזכיר לעצמנו את המעמד שבו נשיא מצרים אנואר סאדאת עמד בכנסת הזאת, בנובמבר 1977, כאשר האזנו לו ושמענו מה היא הצעת השלום שהביא לנו, מה הוא למעשה החווה שהוא הגיש לנו ומה הוא החווה שאנו אמורים לחתום עליה היום, אנו כמו ידינו. אני יודע שהצעת לא תתקבל ולא נוכל לשריין רגעים כאלה להיזכור. אבל אולי דווקא מה שקרה מאז הפענו — שהיתה ללא ספק הופעה היסטורית — עד היום הזה זוהי ערובה למה שניתן לשנות ולמה שניתן להשיג כש- העמדה בטוחה, כשאנו משוכנעים בצדקתנו. וגם אם אנו לא נוכל לקחת בבית הזה שהות-מה ולהרהר במה שקרה מאז ועד עתה, אני בטוח שבני העם הזה יעשו כן ויזוודו את חברי הכנסת במחשבו- תיהם ובמעשיהם לחתום על החווה ולתת סיכוי לסי- כיים שבדרך.

היח"ר מ.ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-מאיר, ואחריו — לחבר-הכנסת רבינוביץ.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום לא מצ- ביעים בכנסת על הסכמי קמפ-דייוויד. הסכמי קמפ- דייוויד עמדו להכרעה בכנסת ערב ראש-השנה תשל"ט ובאותו יום נפלה ההכרעה כפי שנפלה. רוב חברי המפד"ל, ובתוכם גם אני, לא תמכנו בכנסת בהס- כמי קמפ-דייוויד. נמנעתי או מהצבעה משום שלא הייתי מוכן להרים יד בעד הורדת ישובים. אני יודע שראש הממשלה — שאני מכבד ומוקיר ומעריך אותו — לעג במידה מסוימת להצבעה הזאת, שהיו עתו- נאים שתקפו אותה ושאלו היו רבים בציבור שלא הבינו אותה. ובכל זאת אני מצהיר שאלו היינו צרי- כים להצביע מחדש על הסכמי קמפ-דייוויד הייתי מצביע באותה צורה. ואני רוצה להבהיר, כדי שלא יהיה ספק בלב איש, שאין לראות בהצבעת הערב או בהצבעת חברי המפד"ל חרטה כלשהי על הצ- בעתנו או בעניין הסכמי קמפ-דייוויד. אדרבה, כל הספקות והפיקפוקים והחרדות שהיו לנו באותו ערב רק נתחזקו ונתרבו בחודשים האחרונים. יכול להיות

בלא תהליך אמיתי של שלום אינה מאפשרת מזיגת אמת של האוטופיה והריאליסם. כך הוכיחו שלושים שנות המדינה, ואכן למרות הישגינו הגדולים בכל תחומי חיינו מצויים לידם — ואולי לצדם — גם מחדלים בתחומי החברה והכלכלה ובעיקר באי המ- צוי של כוחות ומשאבים חמריים ולא חמריים הטמונים בעם הזה, הטמונים בנו.

אני מאמין באמונה שלמה שבאה עלינו, כשם שבאה למצרים, שעת כושר לכוון עתה את מבטנו, מבטנו שלנו ושל מצרים, פנימה, יותר משעשינו אי פעם בעבר. באה השעה לחזור, לזכור ולהזכיר לעצמנו למה ולשם מה הקימונו את המדינה. באה השעה להזכיר לעצמנו שעלינו עדיין לקלוט באמת את העולים על משפחותיהם וילדיהם, אשר הגיעו אלינו אך טרם נקלטו. הבה נזכיר לעצמנו שלא רצינו אך "אוטו- נומיה מדינית" לעם ללא מדינה אלא חתרנו, אבו- תינו ואנו, לבנייתה של חברת מופת מוסרית וצדקת יותר. הבה נזכיר לעצמנו שרצינו ושעודנו רוצים בעלייתם של יהודים גם ממדינות הרווחה ומחברות השפע. ואפשרי הדבר שמדינת רווחה ומשק פורח יצמחו כאן, במדינה זו דווקא, יותר מאשר בכל מקום אחר בתבל.

הבה נזכור שעודנו חייבים לבנות ולהצמיח את הגגב ואת הגליל, לחינוך אגפנו במזרח. עדיין יש מדבריות, ומדבריות שהולכים ונעשים צחיחים יותר, בשכונות העוני ובישובי הדלות; עוד יש מדבריות בבתיים פנימה, אצל ילדים ומבוגרים אשר טרם הגיעו אל הנחלה. אם היה המצב הנוכחי נמשך, אם היה הסטאטוס-קוו נמשך, קיימים סימנים ואיתותים בתחו- מים מסוימים של חיינו, סימנים של הגדלת פערים חברתיים, כלכליים, במחיצתנו שלנו. עדיין נראים האותות להחלשתה של סולידאריות חברתית לאומית ויהודית, וטרם בנינו את רקמת היחסים שהיא תנאי לציונות בהגשמתה באמת שבינינו לבין עצמנו ושי- בינינו לבין המיעוט הלא יהודי שבקרבתנו. כבעבר כן כיום איננו מעודדים, ובדין, מאיכות החיים המאפ- יינת את חיינו היומיומיים. לא עשינו טוב יותר משי- עשינו, במידה רבה — ואולי במידה מכרעת — משום שהסיכסוך היהודי-הערבי בלם והסיט את מאמצינו ותקוותינו. ובדין אמרנו, וחזרנו ואמרנו, שלא אשמתנו היא שכך איתרע גורלנו.

ולכן אני מתפלל, כרבים בעם הזה, כי נדע בש- עות אלו ובימים שיבואו להשתחרר מן החשדנות ומן הפאראנויה, מאי האמון, ונתמלא עוז ותבונה לתמורה הגדולה באמת.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אינך חושב שאנחנו סובלים מפאראנויה. אני בטוח שהעם הזה והמדינה הזאת אף פעם לא היו בפאראנויה כלפי הגויים.

שר-העבודה והרווחה י. כ"ץ :

אני מתפלל שהיד שתחתום על השלום תושט לשכנינו ולנו לשיתוף פעולה של אמת, להפרחת הא- זור כולו ולעידוד כל צד לכוון את עיקר המאמצים לבעיות הפנים, לבעיות משק וחברה, לבניית משק הנבנה על-ידי חברה צודקת ומשק הבונה חברה צו-

בצורה כזאת לעיני כל העולם ואשר אושרו כדת וכדין ברוב גדול עליי הכנסת, בית הנבחרים של המדינה, הסכם קמפ־דייוויד וזה עובדה מוגמרת שאנו חייבים לחיות אתה וללמוד להתמודד אתה כמיטב יכולתנו.

הערב מגישה לנו הממשלה חוזה שלום עם מצרים הבא לממש וללישם את ההסכם שהושג בקמפ־דייוויד לשלום בין ישראל לבין מצרים. ועם כל ההתנגדות הפנימית שיש לי לסעיפים רבים בהסכם זה אני חייב לשאול את עצמי: מה פירושה של הצבעה נגד?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
יציאה מן הממשלה.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

מי שמצביע הערב נגד אישור החוזה אומר אחד מהשניים: או שהוא מציע שמדינת ישראל תודיע הלילה שהיא חוזרת בה מהסכמי קמפ־דייוויד, שהיא מבטלת אותם כעפרא דארעא, או שהוא אומר שהחוזה הנוכחי איננו משקף כראוי את ההסכמים האלה והוא מציע לממשלה להגיש לכנסת חוזה אחר שישקף אל נכון את ההסכמים האלה.

העמדה השנייה איננה נכונה והראשונה איננה אפשרית. קראתי את החוזה על כל נספחיו — חבל שחבר־הכנסת משה שמיר איננו נוכח באולם — עיברנו מלה במלה על השינויים באנגלית ובעברית והאמת היא שהחוזה, פחות או יותר, משקף את הסכמי קמפ־דייוויד על הטוב והרע שבהם. אינני יכול היום לומר לממשלה שהחוזה הזה חורג באופן מהותי ומשמעותי מהסכמי קמפ־דייוויד. ובוודאי שעם כל הרצון שיש אולי לחלק גדול מאתנו, מתוך אחריות של חבר הכנסת אינני יכול היום לומר לממשלת ישראל שאנו יכולים לבטל את ההסכמים האלה ולחזור בנו מהם ולהודיע לכל העולם שכל מה שהיה אינו קיים עוד. מדינת ישראל איננה יכולה להרשות לעצמה צעד כזה על כל המשמעות המדינית והבינ־לאומית הנובעות מכך. אבל כפי שאמרתי, לצערי, זוהי עובדה שאישרה עליי העם, הסכמים אלה הם עובדה מוגמרת ואנו חייבים לחיות אתם ול־התמודד אתם.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אין אתה חייב להצביע בעד משהו שאתה חושב שהוא אסון למדינה.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

לא אמרתי שהדבר הוא אסון למדינה. אני חושב שהתכנון שלך הן אסון למדינה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אתה הצבעת נגד כי אמרת שהוא אסון למדינה.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

לא הצבענו נגד. נמנענו. התכנית של מחנה שלי שרוצה להקים מדינה פלשתינאית היא אסון למדינה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

עווב את מחנה שלי. דבר על עצמך. אתה הצבעת

שיש בתוכנו אנשים שהם שלמים עם הסכמים אלה אבל אני חושב שרוב החברים בבית זה, ובוודאי רוב חברי הקואליציה, רחוקים מלהיות שלמים עמם.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
אני מציע שתדבר בשמך בלבד.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

מה שברור הוא שבשם ד"ש אינני מדבר. אני מביע את דעתי שרוב החברים בבית זה — וזה לא כולל ד"ש וסיעה זו עדיין איננה רוב — ירב חברי הליכוד והמפד"ל רחוקים מלהיות שלמים עם הסכמים אלה. אי הנכונות להשלים עם הורדת ישר־בים יהודיים שרירה וקיימת היום כמו אז. גם מי שמצביע בעד רחוק מלהיות שלם עם זה. זה אומר שהוא החליט להצביע בעד או נגד. זה לא אומר שהוא שלם עם זה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הוא רק שלם עם ישיבת מפלגתו בממשלה.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

אני חושב שההחלטה שנפלה בקמפ־דייוויד על הורדת הישובים היתה משה.

ראש־הממשלה מ. בגין:

בקמפ־דייוויד לא נפלה ההחלטה על הורדת ישר־בים. הנשיא קארטר ביקש ממני ושאלני אם אני יכול להימנע מלהשתתף בדיון כי הוא ידע את הדעה שהי בעתי בקמפ־דייוויד.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

ההחלטה על הורדת הישובים, היכן שנפלה, היתה משה.

ראש־הממשלה מ. בגין:

ההחלטה נפלה פה שאתם החלטתם לאחד את ההצבעה.

סגן ראש־הממשלה י. ידן:

היא נפלה בכנסת.

יהודה בן־מאיר (חזית דתית לאומית):

היא נפלה פה לפי הצעת הממשלה. אני זכאי לומר את דעתי. אני חושב שההחלטה זו היתה משה; היא תיהן את אותותיה ברוחו של העם למושך שנים, אם לא למשך דורות. משום כך לא תמכתי בשעתו באישור אותם ההסכמים.

אבל רבותי חברי הכנסת, העובדה, בין אם היא נעימה ובין אם לא, היא שהכנסת המייצגת את העם היא שאישרה ברוב גדול את ההסכמים הללו. באותו רגע שהכנסת החליטה ברוב של 84 קולות לאשר את הסכמי קמפ־דייוויד נפלה ההכרעה. וזאת היא הכרעת העם שכולנו מצווים לקבלה. ומאותו רגע מדינת ישראל כמדינה מחויבת לקיים את ההסכם הזה ול־מלא אחריו, לא לפי הפירוש המצרי, לא לפי הפירוש האמריקני, אלא לפי הפירוש הישראלי. וזכותנו לפרש את ההסכם כפי שאנו מבינים אותו, כפי שאנו רוצים להבין אותו, אבל נפרש אותו כאשר נפרש. מדינת ישראל איננה יכולה להתכחש להסכמים שהיא חתמה

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

זוהי מדינה פלשתינאית על שטח הקרוי פלש-תין. רוב העם הפלשתינאי יושב שם. אם אתה רוצה הגדרה עצמית אני מוכן לתת הגדרה עצמית לכל תושבי ארץ-ישראל, ארבעה מיליון יהודים וערבים היושבים פה. אינך יכול לתת הגדרה לכל קבוצה. באיזה מקום בעולם קיים כדבר הזה? איוז אומה הסכימה לכך? איוז מדינה הסכימה לזה?

יהושע רבינוביץ (המערך):

אתה רוצה מדינה דו-לאומית? אתה רוצה לבנון?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אין שום צדק ואין כל הגיון בהקמת מדינה נוספת כדי ששתי מדינות אלה תילחמנה זו בזו ותת-חרינה זו בזו בעוינות ובלוחמות נגד ישראל.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הלא אתה מגשים את התכנית הקודמת של אש"פ: מדינה דו-לאומית, חילונית ודמוקרטית.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

נוכחותנו ביהודה, שומרון ועזה היא לא בזכות הכוח אלא בכוח הזכות, הצדק והאמת.

אדוני היושב-ראש, האוטונומיה סכנותיה מרובות אבל אינני שותף ליאוש. זה עדיין תלוי בנו ועדיין בכוחנו — אם נדע ונשכיל לעמוד באותו כוח עמידה שהראינו במבחנים קשים בעבר — להבטיח שהארץ טונומיה לא תהפך לרועץ ולסכנה לעתיד ההתיישבות היהודית ברחבי יהודה, שומרון ועזה.

המפד"ל רואה בשאלה זו מבחן עליון בשבילה ואני מאמין שנעמוד בו. אני רוצה לומר כאן, כדי שירשם בפרוטוקול, מה היא החלטת מפלגתנו בשאלת האוטונומיה. ההחלטה אומרת כלהלן: בכל תכנית ארץ-טונומיה יש להבטיח שלא חוכל כתוצאה ממנה לקום בצורה כלשהי מיינה פלשתינאית ביהודה ושומרון ועזה, ויש להבטיח קיומה, פיתוחה ושיגשוגה של ההתיישבות היהודית המאושרת ביהודה ושומרון ועזה, הקיימת ועתידה לקום. כדי להבטיח מטרות אלה יש לעמוד בכל תכנית האוטונומיה על העקרונות הבאים: א. יובטח מעמדם החוקי וסמכותם של ישראל ושל צה"ל באזורי יהודה ושומרון ועזה; ב. נושאי הבטחון — הן בטחון חוץ והן בטחון פנים — יופקדו בידי צה"ל וגורמי הבטחון המוסמכים של ישראל; ג. ארץ-מזרח מדינה ומקורות המים ביהודה ושומרון ועזה יהיו בשליטת ישראל; ד. הישובים היהודיים ו/או האוכלוסיה היהודית ביהודה, שומרון ועזה לא יהיו כפופים ו/או קשורים כלל לאוטונומיה אלא רק ליש-ראל. לגושי התיישבות יהודית רצופה יוענק מעמד מיוחד; ה. ישובים יהודיים שהוקמו ושיוקמו באישור הממשלה ביהודה, שומרון ועזה לא יורדו; ו. הממלכה תדאג ליצירת תנאים נאותים לקידומה, להרחבתה ולפיתוחה של התיישבות יהודית ברחבי יהודה, שומרון ועזה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זוהי תכנית למלחמה, זוהי תכנית לבתי-קברות, זוהי תכנית ליתומים ולא למנוח, זוהי תכנית למל-חמה.

נגד מפני שחשבת שזה רע. עכשיו אתה מצביע בעד מפני שאתה רוצה להישאר בממשלה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אני משוכנע שהתכנית שלך ושל מחנה שלי לעולם לא תעמוד להצבעה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

ובכל זאת הצבעת נגד — — —

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

לא הצבעתי נגד. נמנעתי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

זה אותו דבר. מה ההבדל?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

יש דבר אחד חדש, שאיננו חורג אמנם מהסכמי קמפ-דייוויד אבל הוא חדש בקשר לחזוה הישר-אליהמצרי, והוא עניין האוטונומיה. וכאן העניין המרכזי ביותר, החשוב ביותר, העניין של העתיד. כאן האתגר הגדול למדינת ישראל בשנה הבאה. על כך יהיה המאבק וכך ניבחן בכוח עמידתנו. משום שאלת האוטונומיה היא שאלת אחיזתנו וקיומנו ביהודה, שומרון ועזה אשר הם בנפשה של המדינה.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להביא כאן לפני הכנסת את עמדת תנועתנו בשאלת האוטונומיה הערית על הפרק. רוב חברי הכנסת, רובם המכריע, הדגישו שאנו לא נסכים ולא ניתן שתקום מדינה פלשתינאית. אבל אני רוצה לומר הערב לעצמנו, לילדינו, לנוער שלנו ולעולם כולו שהתנגדותנו למדינה פלשתינאית והתנגדותנו לויתור על יהודה, שומרון ועזה אינם רק משום שזוהי פגיעה בבטחוננו — וזוהי פגיעה — ולא רק משום שזוהי סכנה לעתידנו אלא משום שאין כל צדק והצדקה בהקמתה של מדינה פלשתינאית שנייה ומשום שיש כל הצדק בתביעתנו של העם היהודי לזכותנו על יהודה, שומרון ועזה. לערבים יש 21 מדינות בשטח של 12 מיליון קמ"ר. בהן יכולה כל קבוצה למצוא את מלוא הביטוי לשאיפותיה הפוליטיות. לעם היהודי יש ארץ אחת קטנה ואין זולתה. ערביי ארץ-ישראל, הפלשתינאים, הם בראש וראשונה ערבים; להם יש שפה משותפת עם העם הערבי, דת משותפת, עבר משותף, תרבות משותפת. המשותף בין ערבי משכם לבין ערבי בדר-משק היא לא פחות ואולי יותר מאשר המשותף ל-אנגלי ולסלווי הנמצאים במדינה אחת ולא פחות מן המשותף לצפון ולדרום בארצות-הברית.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חברי-הכנסת בן-מאיר, לפי התיאוריה הזאת, למה לא תציע לבטל עוד כמה מדינות ערביות?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מעבר לכל זה ומעל לכל יש היום מדינה פלש-תינאית — מדינת ירדן — על שני שלישים משטחה של ארץ-ישראל המאנדטורית.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

ירדן זו לא פלשתינ. בשפה הערבית ירדן אינה חלק מפלשתינ.

— הדעת הממשלה על חזון השלום בין ישראל ובין מצרים (דיון) —

בל תיפול רוחכם. אני יודע היטב את החרדה המוצצת דקת בלב אבל חלילה לנו ליפול ליאוש, חלילה לנו שזה יהיה רגע של דכאון. אדרבה, דווקא בערב זה הבה ניחד את עצמנו מחדש לאותו חלום וחזון שאנו נושאים אלפיים שנה: לשוב לארץ אבותינו, ארץ ציון וירושלים. הבה נחזק את אחיזתנו בכל שעל ובכל רגב מאדמות יהודה, שומרון ועזה. אני מאמין שעל אף הקשיים רוצה רוב העם הזה לראות, וגם רוצה אולי, שביב של תקווה, גם אם התקווה קטנה, בכל זאת לפתוח אולי איזה דף חדש ביחסינו עם המצרים, בכל זאת להגיע לאיזה שלום אתם. העם, כמו רוב חברי הכנסת, הולך לזה לא בלב שקט אלא משום שאנו חושבים שאולי נוכל למנוע שפיכת דמים, אולי, גם אם הסיכוי הוא אחד למאה נוכל להגיע לשלום עם אותה שכנה גדולה שלנו מדרום. אותו רוב גדול בעם לא יתפתה לשום פיתוי אשר יביא אותנו לוותר על המולדת שלנו, על לבה של ארץ-ישראל. נלך אל הדבר החדש הזה גם אם ברור לנו שהוא צופן בחובו סיכונים. אבל בל תיפול רוחכם אלא להיפך, ברוח חזקה, ברוח איתנה מאמין עדיין הרוב המכריע בעם הזה בזכותנו על ארץ-ישראל ומוכן להיאבק עליה. עם ההרגשות האלה נלך לעידן החדש ובעזרת ה' נצליח להבטיח את זכותנו ועמיתנו ביהודה, שומרון ועזה לטובתה ולחיווקה של מדינת ישראל.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

ואתה חושב שהמתנחלים מאמינים לך?

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רבינוביץ, ואחריו — לחבר-הכנסת רום.

יהושע רבינוביץ (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסכם השלום עם מצרים הוא הישג גדול ועלינו לברך את ממשלת ישראל ואת ראשה על המאמצים הרבים שהשקיעו בהשגת הסכם שלום זה עם הגדולה שבארצות ערב לאחר שלושים שנות איבה ומלחמות עקובות מדם. לשלום זה ייחלנו וחתרנו כל השנים — אדוני ראש הממשלה, אני מבקש — — —

ראשי-הממשלה מ. בגין:
אני מבקש סליחה.

יהושע רבינוביץ (המערך):

ידוע ידענו כי הוצאתה של מצרים ממעגל האיבה הינה פריצת דרך להסכם שלום כולל באזורנו, חרף כל הקשיים שנערמו ונערמים ועוד ייערמו על הדרך המפותלת הזאת לשלום שאף אם יתמהמה בוא יבוא, הוא חייב לבוא.

אין בדברי אלה כל כוונה להפחית מהביקורת הקשה שיש לנו על דרך ניהול המשא-ומתן, על המחיר ששולם, על הסבכים שנקלענו לחוכם ועל הסכנות שנחשפנו להן כתוצאה ממדיניותה של הממשלה.

מה הסיבה לעגמומיות, לעצבות המקנת בלבבות בשעה גדולה זו של חתימת הסכם השלום עם מצ-

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

המפד"ל החליטה פה אחד שהיא לא תוכל להיות שותפה לשום תכנית ולא תשא באחריות לכל תכנית אוטונומיה הנוגדת את הנקודות האלה, ועל הדבר הזה אנו נעמוד. זו התכנית שלנו לאוטונומיה ואנו לא נהיה שותפים לא לתכנית ולא לממשלה שתלך בדרך אחרת.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

זה בסך-הכול אליבי כדי שלא יהיה צורך לפרוש מהממשלה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חבר-הכנסת אבנרי, אני שמח ומאושר שתכנית זו אינה מקובלת לא עליך ולא על חבר-הכנסת וילנר אבל היא תהיה מקובלת על ממשלת ישראל ועל הרוב הגדול בעם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מדינה פלשתינאית תקום על אפכם ועל חמתכם. מדינה פלשתינאית תקום על אפכם ועל חמתכם.

היו"ר מ. ל. מרון:

חבר-הכנסת וילנר — —

יצחק יצחקי (הליכוד):

חבר-הכנסת וילנר, אולי תפסיק לצעוק כל הזמן. אתה כל הזמן מפריע.

היו"ר מ. ל. מרון:

— חבר-הכנסת וילנר, לא צריך לחזור חמש פעמים על אותו דבר. פעם אחת ושמענו, גם אם אתה חוזר פעמים מספר על אותו נוסח אתה עוד לא משכנע. שמענו פעם אחת קריאת-ביניים לגיטימית. אני מבקש לקרוא קריאות-ביניים פעם אחת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתם כובשים, קולוניאטורים. עד שלא יהיה פתרון נחזור על זה.

(קריאה): חבר-הכנסת וילנר, הפתרון יהיה כפי שהרוב רוצה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חבר-הכנסת וילנר, על אפך ועל חמתך אנו קיימים שלושים שנה ועל אפך ועל חמתך נישאר פה עוד אלף שנה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה סתם שקר כי אני בעד קיום מדינת ישראל ובטחון ישראל. אתם מסכנים את קיומה של מדינת ישראל.

אברהם שריר (הליכוד):

זה דבר ידוע.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים בכמה משפטים אחרונים. בערב זה — שהוא ערב לא קל — אני רוצה לפנות אל הציבור הנהדר, החלוצי, הישוב בישובים שברחבי יהודה ושומרון ועזה. אני רוצה לומר לאותו ישוב, לאותם חלוצים, לאותם אנשים:

לעינינו, חברי הכנסת, נחסמות עתה ביהודה וב-
שומרון אופציות לשלום בעתיד; לעינינו נסגרות אפ-
שרויות לחיים משותפים עם שכנינו בעתיד; לעי-
נינו נזרעים זרעי פורענות המסכנים את עתידנו. ומ-
כאן, חברי הכנסת, העצבות המקננת בלבבות; מכאן
החששות לנעלמים הרבים שהעתידי הקרוב צופן בחובו;
מכאן החרדות להתפתחויות, להתרחשויות שתנבענה מה-
משא-ומתן הצפוי על האוטונומיה שכל פרט בו הוא
מוקש, שכל פרט שבו — הסמכות, הפליטים, האדמות
הממשלתיות, המים, הצבא, המשטרה החזקה ועוד ועוד
— הוא פצצת זמן.

האוטונומיה היא יציר רוחו של ראש הממשלה
בלבד. לא האמריקנים ולא המצרים העלוה וביקשוה
מידינו אולם הם בדיעבד ששו לה כי חשו בעליל
כי היא תוביל למילוי משאלות הלב שלהם, לגבולות
1967, למדינה פלשתינאית. איזו אוטונומיה בעולם לא
נסתיימה בסופו של דבר או בעצמאות מלאה או במאור-
רעות דמים קשים? זו הדינאמיקה של כל אוטונומיה
ואסור לנו לשגות בהווה.

(חברי-הכנסת מ. סבידור קורא קריאת-ביניים)

אנו מפלגת העבודה, חברי הכנסת, איננו רוצים
בשליטה על מיליון וחצי ערבים. בשבילנו זו גם
בעיה מוסרית עמוקה. לא אדנות באנו לחפש בארץ,
לא אדנות המשיחית והמפוררת עם. מפלגת העבודה
רוצה בגבולות בני הגנה מינימאליים ואת ישובינו
המבטאים והמבטיחים תפיסה בטחונית זו שלנו.

חברי הכנסת, אין לנו כל ספק שבמשא-ומתן הר-
צפוי על האוטונומיה יתגלעו קשיים שאין להם, לדע-
תנו, כל פתרון שאינם ניתנים לגישור. ברור גם שאם
נרצה למנוע חזרה לגבולות 1967 והקמת מדינה אש"פית
ושאם נרצה למנוע את התפוררות הסכם השלום והת-
לקחות מחודשת באזורנו לא יהיה מנוס, אדוני ראש
הממשלה — וזה לא חלום באספמיה, זו הריאליה
היחידה — מלתוור לפתרון האחד המצוי, הצורך, לש-
ביל הזהב: לפשרה טריטוריאלית ולגבולות בני הגנה.
ועוד תחורו לכך כי זו הדרך ואין בלתה ואנחנו לא
נלאה מלהעלותה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אפשר לשאול שאלה? מדוע קווי 4 ביוני 1967
הם לא פשרה טריטוריאלית?

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית):
מדוע עד 4 ביוני 1967 לא היה שלום? זו
השאלה.

יהושע רבינוביץ (המערך):
והסיבה השנייה לחששונינו היא ההתפתחויות הק-
שיות הצפויות בתחומי חברה וכלכלה עם חתימת הסכם
השלום. והייתי רוצה רק בכמה נקודות לגנוע בערב
זה — שאני יודע שהוא ערב חגיגי — בכמה נקודות
בתחום הכלכלה והחברה לאור הסכם השלום הצפוי,
ולא כפולמוס. חברים, אנו עומדים לפני השקעות אדי-
רות של 80 מיליארד לירות בהיערכות החדשה של
צה"ל ויש לחשוש כי סכומי עתק אלו ידליקו מחדש
לחצי ביקוש עצומים שידהירו את האינפלציה לשי-
אים שלא ידענום. אם חזינו אינפלציה של 50%

רים? העצבות מקורה בחששות הכבדים לבאות, המ-
לוים אותנו ואינם מרפים מאתנו אף לרגע.

אדוני ראש הממשלה, חברי ואני ראינו בתכנית
האוטונומיה מתחילתה, על גילגוליה השונים, גם כש-
צוירה בצבעיה העזים ומלאי התקווה על-ידי ראש
הממשלה בנאומו הראשון בהביאו את התכנית לכ-
נסת וגם כאשר נתגלתה לאחר מכן בצבעיה הדוהיים
והקודרים יותר בקמפ-דייוויד, פורענות גדולה שסכ-
נותיה מרובות, תכנית העלולה להוביל בחזרה לגבו-
לות 1967 ולמדינה שלישית, אש"פית, בינינו לבין
ירדן.

חברי הכנסת, הלוא ברור כבר עכשיו כי תהום
עמוקה שאינה ניתנת לגישור כלל פעורה בין אר-
צות-הברית ומצרים לבין ישראל בדרך ליישומה של
האוטונומיה. הערפל המכונן העוטף את תכנית האר-
טונומיה רק דוחה לזמן מה את ההתנגשות הבלתי
נמנעת העלולה לערער ולסכן גם את הסכם השלום
שהושג. ראש הממשלה שלנו משלה את עצמו, משלה
את העם, משלה את העולם כולו כי ניתן לבנות מין
אוטונומיה שמשמעותה האמיתית היא ריבונות יש-
ראל לעד ביהודה, בשומרון ובעזה וכי ניתן להמשיך
בשליטה על מיליון וחצי ערבים שאינם רוצים בנו
ואינם רוצים בשליטתנו עליהם. וככל שיחממה ה-
פתרון ביהודה, בשומרון ובעזה כן ירעיד הוא יותר
ויותר אשיות ומסגרות שעליהם השתתנו את חיינו
המשותפים עם ההברה הערבית גם בתוך הקו הירוק,
וזו הסכנה.

חברי הכנסת, יחסנו לבעיה הפלשתינאית עבר
גילגולים רבים ולא הייתי אומר שנוקינו משגיאות.
אין שלמות בעשייה, אין פרפקציוניזם, וחכמה שלאחר
מעשה אינה מקובלת עלי. אך ייתכן מאוד, חברי
הכנסת, שאילו היתה כמה נציגות מוכרת של תושבי
השטחים מבעד זמן היו ההתפתחויות ביהודה, בשומ-
רון ובעזה שונות והדרך לפתרון הבעיות היתה נוחה
ומקובלת יותר על כולנו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הכנסת הצביעה נגד זה כמעט פה אחד כשאני הצעתי
זאת ב-1967.

יהושע רבינוביץ (המערך):

אני מהרהר על הרבה דברים שהיו בעבר ואני
מהרהר גם על דבר זה.

בקמפ-דייוויד חתם ראש ממשלתנו על הכרה בזכו-
יותיהם הלגיטימיות ותביעותיהם הצודקות של הפלש-
תינאים ועל ממשל עצמי ביהודה, בשומרון ובעזה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

"גם", אל תשכח את המלה "גם".

יהושע רבינוביץ (המערך):

אך במסקנות ועדת בן אלישר ישנה הגישה המו-
זרה כי ייתכן אוטונומיה לתושבים ולא לשטחים
ובנאומו של ראש הממשלה מאתמול באה לידי בי-
טוי מקצת האותה של האוטונומיה כפי תפיסתו, וכל
אלה שמים, לדעתי, ללעג ולקלס את תכנית האוטו-
נומיה וחושפים לעין כול את האמת במעורמיה ואת
הכוונה להתחזק ביהודה, בשומרון ובעזה לעד.

היו"ר מ. ל. מרון :

אני מבקש מחברי הכנסת שהכינו נאומים לעמוד במסגרת עשר דקות כי לא ייתכן שכל אחד יעבור באינפלציה של 50% עד 80% את זמנו.

תמר אשל (המערך):

זה לפי רוח הזמן.

היו"ר מ. ל. מרון :

אני מבקש להכות את האינפלציה.

פסח גרופר (הליכוד):

אני מבקש לא להפלות את האחרונים.

היו"ר מ. ל. מרון :

לא נפלה, נעמוד עכשיו במסגרת הזמן. רשות הדיבור לחברי הכנסת רום, ואחריו — לחברי הכנסת שריד.

יוסף רום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דיון זה באישור הסכם השלום עם מצרים נערך כאשר תוצאותיו ידועות. יש להניח שיהיה רוב גדול אשר יצביע בעד האישור. לפיכך חובה קדושה היא לי להביא לפני הבית הזה ולפני עם ישראל את עמדותי הרואה בהסכם המובא לאישור ביום זה גם את הקשיים וגם את התוצאות הקשות העוללות לבוע ממנו.

אדוני ראש הממשלה, חשוב להזכיר שמתוך ארבעה שרים של תנועת החירות, אשר נבחרו בהמלצתך, הצביעו שניים נגד אישור ההסכם בממשלה. אני מצייין במיוחד את השר חיים לנדאו אשר עמד ועומד בעקביות ובכבוד על שמירת הדרך המדינית. אני רואה בכך כבוד לתנועת החירות וכבוד הוא לי להימנות עם נציגיה.

ראש-הממשלה מ. בגין :

סלח לי, חברי הכנסת רום, אתה מזכיר שמות של שני חברים מתנועת החירות בלי להזכיר שמרכז תנועת החירות החליט ברוב של 95% בעד הסכם השלום.

יוסף רום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כבוד. ראש הממשלה, הסכם זה מהווה בעצם את גזר-הדין לאחר פסק-הדין שניתן בקמפ-דייוויד, שלום שנולד על-ידי כניעה לאולטימטום מצרי-אמריקני להורדת הישובים בסיני ולהשאיר את סיני בבחינת יודן ריין.

ראש-הממשלה מ. בגין :

מעולם לא היה אולטימטום. סלח לי, נשיא ארצות-הברית לא הציג לנו כל אולטימטום.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזומה):

היריבים הכי קשים של תנועת החירות לא אומרים את זה.

יגאל אלון (המערך):

זה נכון. הממשלה ויתרה על הישובים מרצונה החפשי, לא מתוך אולטימטום.

יוסף רום (הליכוד):

שלום כזה אינו מראה על כוונה מצרית לשמירת

לפני הסכם השלום יש לצפות עתה להתייקרות של 70%—80%, עם כל ההשלכות החמורות הנובעות מכך למשק ולחברה.

חברים, הגרעון במאזן התשלומים, לפי החשבון שלי, יגיע השנה ל-4 מיליארד דולר לערך. החוב החיצוני שלנו בשנתיים—שלוש הבאות יגיע לכדי 20 מיליארד דולר. אני כבר לוקח בחשבון את 2.2 מיליארד הדולרים שאנחנו מקבלים כמילווה. חוב אדיר לעם קטן כזה, חוב של 20 מיליארד דולרים, עם פרעון חוב וריבית, יגביר ללא נשוא את תלותנו הכלכלית והפוליטית בורים.

ראש-הממשלה מ. בגין :

את הסכום של 12 מיליארד הוא לא אומר.

יהושע רבינוביץ (המערך):

אדוני ראש הממשלה, אני יודע את המספרים. אתה לא חייב לדעת אותם, שר האוצר שלך חייב לדעת.

היו"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת רבינוביץ — — —

יהושע רבינוביץ (המערך):

טוב, לא אכנס לפולמוס.

העבודות החדשות בנגב תבלענה כוחות-אדם רבים חסרים לנו בתעשייה. כבר עתה חסרים לפי האומדן כ-25 אלף עובדים בענפי הייצור השונים.

(ראש-הממשלה מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

אני מתאר את הדברים שאנחנו צריכים לדעת למחרת בבוקר.

ההשקעות העצומות בבנייה בנגב תפגענה בבנייה למגורים ולזוגות צעירים במיוחד. התפתחות זו, אם לא ימצא לה פתרון, תגעים זעזועים חברתיים קשים.

לצערי אינני רואה בממשלה כוחות המסוגלים להתמודד עם בעיות אדירות אלה של השלום; אינני רואה כוחות שיוכלו לעמוד בהתמודדות על דמותה של חברתנו בשנים הקרובות נוכח הקשיים העצומים והסכנות הגדולות האורבות לנו מייד לאחר חתימת הסכם השלום, התמודדות על איכותה של החברה, על איכותו של האדם בתוכנו. אלה הן השאלות הנוקבות הניצבות גם כיום לפנינו במלוא היקפן, במלוא חומרתן, והן המגבירות את החששות לעת שמחה גדולה זו על הסכם השלום עם הגדולה והחזקה בארצות ערב.

והשמחה קיימת, שמחה על ההזדמנות הנדירה שנתגלגלה לידינו לפרוץ דרך חדשה בסיטואציה מיוחדת וסבוכה באזורנו הבלתי יציב, רווי הסכנות ורדוף האיסלאמיזם הפאנאטי שאשו מכלה ולוחשת בארצות סביבנו. אני רוצה לגמור ולומר: הסכם השלום עם מצרים זו הזדמנות היסטורית מיוחדת שנתגלגלה לידינו לנסות לשנות כיווני התפתחות מסוכנים המתרגשים עלינו מכל עבר ולעלות על הדרך המובילה להסדר שלום כולל. זו הזדמנות היסטורית ואל נחמיצנה.

יוסף רום (הליכוד):

זו לא הערה גזענית. זו הערה היסטורית. אני מציע לך לקרוא את ספרי ההיסטוריה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

יש גם גזענות היסטורית.

יוסף רום (הליכוד):

ההצדקה שניתנה אצלנו היא שההסכם מציא את מצרים ממעגל הלוחמה נגד ישראל ושחמורת הווי-תור המפליג בסיני נקבל היתר לשליטה ישראלית ביהודה, בשומרון ובעזה. זוהי "קונצפציה עלה התא-נה" ובעלי קונצפציה זו, לצערי, לא חשים במפתח גם לאחר הזעזועים באזור בגלל המהפכה באיראן ומדי-ניות של מצרים ושל ארצות-הברית.

אדוני ראש הממשלה, אומר אתה: יש לי במה-שלה חמישה גנרלים אשר מבטיחים החלטות בטו-חוח.

ראש-הממשלה מ. בנין:
לא, ארבעה בלבד.

יוסף רום (הליכוד):

אדוני ראש הממשלה, כנסת נכבדה, מי שלמד את כשרם המדיני-האסטרטגי של גנרלים ככלל לא יכול להיות שקט בקביעה זו. כבר הגנרל קלאוזוביץ ציין בספריו על תורת המלחמה שאין שום בטחון שגנרל מצטיין ומפקד מעולה הוא גם אסטרטג טוב. הוא מזהיר במפורש מפני הסתמכות על מפקדים מעו-לים בקביעת תכניות אסטרטגיות לאומיות ובקביעת המטרות המדיניות והצבאיות.

חיים בר-לב (המערך):
מה אמר קלאוזוביץ על המהנדסים?

יוסף רום (הליכוד):

הנשיא קארטר הוא מהנדס. כדאי לציין את זה. (קריאה: היא הנותנת.)

יוסי שריד (המערך):

הוא מהנדס אוחנה.

ראש-הממשלה מ. בנין:
תצטט מספרי ההיסטוריה.

יוסף רום (הליכוד):

אני אצטט.

(קריאה: חברי-הכנסת בר-לב, מה אמרו הגנרא-לים על הפוליטיקאים?)

(קריאה: מה אמר קארטר על הגנרלים?)

(קריאה: מה אמר ראש הממשלה על המפד"ל? זה יותר מעניין.)

אנחנו נוהגים עתה לצטט אימרות אמריקניות. כדאי, לפיכך, להזכיר את דבריו של הנשיא טרומאן שחקר את רזי שיתוף הגנרלים בפוליטיקה, ואצטט את אימרתו.

השלום בתנאים שיהיו מקובלים גם על הגלבהים שבין תומכי ההסכם.

גר יעקבי (המערך):

הממשלה לא החליטה על ויתור על הישגים? (קריאה: הכנסת קיבלה את המלצתה של הממ-שלה.)

משה קצב (הליכוד):

חברי-הכנסת יעקבי, גם בהסכמי קמפ-דייוויד זה נאמר במפורש. חברי-הכנסת שחל, איש לא החליט. הממשלה הביאה את זה לכנסת להחלטה.

(קריאה: אתם דחתם את הצעתנו וכפתים עלינו להחליט על פינוי הישובים.)

דניאל רוזוליו (המערך):

האם הממשלה מתנערת מאחריותה?

יוסף רום (הליכוד):

אני מקווה, אדוני היושב-ראש, שזה לא יהיה על חשבון זמני הקצוב.

דניאל רוזוליו (המערך):

אדוני ראש הממשלה, האם הממשלה מתנערת מאח-ריותה?

(קריאה: הממשלה כפתה על הכנסת החלטה להו-רדת ישובים. אי אפשר להתכחש לכך.)

מאיר פעיל (מחנה שלי):

הכנסת החליטה להוריד את ישובי פיתח-ת-רפיח ומזרח סיני למען השלום.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

אינני מבין, אחרי כל זה מדוע אתם מצביעים היום בעד ההסכם? הצבעתם בעד הסכמי קמפ-דייו-וויד. למה אתם מצביעים בעד ההסכם? כל הזמן אתם אנוסים. הצבעתם בעד הסכמי קמפ-דייוויד ואתם מצ-ביעים בעד החוזה. אתם כל הזמן אנוסים.

היו"ר מ. ל. מרוז:

אני מבקש לנהל את הברורים בין חברי הכנסת לא כאן באולם.

יוסף רום (הליכוד):

אנו חייבים לבחון את התחייבות מצרים ואת חתי-מתה על החוזה לא רק לפי הקריטריונים של המסורת היהודית אלא לפי המקובל בעולם המוסלמי והרצינות שבה נחתמים חוזים ומפורים בעולם הערבי, במיוחד לאור מסורת האיסלאם ביחס למחויבות לחוזה שלום הנחתם עם לא מוסלמים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

בדיוק במלים אלה מדברים אנטישמים על יהודים. זוהי הערה אנטישמית מובהקת שאתה משמיע מעל במת הכנסת. אלה הן הערות גזעניות.

יוסף רום (הליכוד):

חברי-הכנסת אבנרי, אני לא מתייחס לדברייך. אני לא הפרעתי לך. אל תפרע לי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אם אתה משמיע הערה גזענית מתפקידי להעיר לך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לא, לא, לא.

יוסף רום (הליכוד):

טרומאן מצטט את דברי קלמאנסו: "נאמר שה-מלחמה הינה נושא חשוב מדי להשאירו להחלטת גנרל-לים, וזה נכון, זה נכון כפל כפליים, לגבי פוליטיקה". אלה דברי טרומאן.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

את זה אמר קלמאנסו. הוא אינו גנרל וגם לא מהנדס.

יוסף רום (הליכוד):

אני לא ממליץ לקבל את ההצעה האמריקנית רק בהיותה כזאת ואינני ממליץ לאמץ ככלל את דבריו אלה של הנשיא טרומאן אבל אין ספק שיש לבחון כל מדינאי לפי כישוריו כמדינאי. בהערכת הסיכונים וההיערכות המדינית יש לסמוך לפחות גם על מומחים למורחנות ועל מומחי מודיעין צבאי ומדיני.

שולמית אלזני (תנועה לזכויות האזרח):

גם על השכל הישר.

יוסף רום (הליכוד):

יש סכנה להערכות של אישים המתבשרים ב-קונצפציה. יש לבחון כל מדיניות בבקורת בלתי תלויה כפי שהומלץ בדיווחשבון ועדת-אגרנט. נסיין העבר המלמד על שגיאות של צוות סגור הנתון לדי-נאמיקה חברתית, כפי שקרה לנשיא קנדי במיבצע "מפ-רץ החזירים", מהווה אזהרה חמורה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

זה נאום מספר טלפונים. אף פעם לא ראיתי דבר כזה.

יוסף רום (הליכוד):

זה דומה למצב הלחץ שיצרו אותו בקמפ-דייוויד. בימים אלה, בשעות אלה, עוד רבים הסימנים לגבי כוונות מצרים. אי הרצון של המצרים להתפשר בתביעותיהם, אי הרצון לבוא לירושלים ולהזמין לק-היר להתיימת החווה, דברי ראש ממשלת מצרים ה-כוללים קביעה אולטימטיבית כי ללא חזרה לגבולות 1967, בשכללם ירושלים, והגדרה עצמית לפלשתינאים לא יהיה שלום ותגובתו על דברי ראש הממשלה מחזקים דאגה זו.

אדוני היושב-ראש, יותר מכול חייבת להדאיג או-תני כוונת ארצות-הברית לחמש את מצרים במערכות נשק חדישות ובכמויות גדולות. דרישת מצרים לחמש את צבאה בהיקף ניכר מהווה אות סכנה חמור. אם פני מצרים לשלום מדוע עליה להתחמש בציוד כה חדיש ורב?

ההצהרות המדיניות של מצרים וארצות-הברית בק-שר לאוטונומיה מנוגדות לעמדת ישראל המחייבת נוכחות ישראלית של צה"ל, כוחות הבטחון והתיישבות בכל חלקי יהודה, וסמרון, עזה וכן גם על הגולן. אבל, אדוני ראש הממשלה, ללא החלטת הממשלה והכנסת, האם נתן העולם, במיוחד ארצות-הברית, אמי-נות בהצהרות חזקות כאלה? בארצות-הברית יודעת

אימרתו של הנשיא טדי רוזוולט אשר הגדיר את מדי-ניותו באימרה: "דבר במתינות והנף אלה גדולה". רבים מאתנו היו מעדיפים שגם ממשלת ישראל תפעל לפי עקרון זה.

במיוחד הנני מציע לכולנו להאמין לדברי נשיא מצרים ונשיא ארצות-הברית כאשר הם מציגים את מטרות מדיניותם, במיוחד כאשר הנשיא קארטר אומר עוד כיום, בעת ביקורו בארץ בפגישה עם חברי ועדת החוץ והבטחון, שהוא מאמין בסאדאת ורואה בו איש השומר את מלתו והבטחותיו. כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אלה בדיוק המלים שהשתמש בהן מר צ'מי-ברליין כדי להסביר את הסכמתו עם היטלר במינכן לאחר שהקריב את צ'כוסלובקיה וקיבל הבטחה לברית בין גרמניה לאנגליה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

עוד כמה שמות.

יוסף רום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה לגבי העם בישראל? האם הסכם זה אכן יביא חיי שלום ושל-ווה? האם בתנאים הנוכחיים במזרח התיכון נוכל להפנות את משאבינו וחשומת-לבנו לטפל בריפוי הכל-כלה והתחברה, החינוך והרפואה, לטפל בשכונות המ-צוקה ובשכבות המצוקה?

הננו מודעים לכך שיימשך האיום על בטחון יש-ראל ממזרח ומצפון תוך כדי השקעות משאבים עצו-מים בהיערכות צה"ל בנגב. ההתעצמות הצבאית של סוריה-עיראק, ירדן וסעודיה ואפשרות שיתוף פעולה עם משטר חומייני באיראן מהוות איום גדול יותר, ובכך נלקחה הבכורה ממצרים מבחינת היותה החזקה במ-דינות ערב. כיום עיראק, בשיתוף עם סוריה, מהווה כוח צבאי מאיים יותר מאשר מצרים. שיתוף המחב-לים בחזית זו מהווה איום מתמיד על גורמאליזאציה של חיים בישראל. העומס הכלכלי של הנסיגה מסיני וההיערכות החדשה בנגב, שפירושם השקעות של כ-15 עד 25 מיליארד לירות לשנה בארבע-חמש השנים הקרובות, מהווה סכנה ליציבות כלכלת ישראל.

חזיר מ. ל. מרון:

אבקש לסיים. כבר עברו שתיים-עשרה דקות.

יוסף רום (הליכוד):

העומס הכלכלי הזה מהווה סכנה לשירותים החב-רתיים לאורח ולפיתוח המשק והתעשייה, סכנה של אינפלוציה אשר תאיים על יציבות הכלכלה והחברה בישראל. לאור המיקוח היום, לפני החתימה, לגבי ההשתתפות האמריקנית, מה תהיה עמדתם אחריה? לכן נוסף את ההחלטה בנפט. מצרים מסרבת לתת לישראל את זכויות הזכיון המקובלות במצרים. במצ-רים ובמפרץ סואץ פועלות חברות אמריקניות, איטל-קוית, גרמניות, יאפאניות ואחרות. מדוע לא ניתן היה לתת גם לחברה הקשורה בישראל לפעול שם? נכון וחשוב שנתקבלה ערבות אמריקנית לאספקת נפט אבל בתנאי משבר אנרגיה בארצות-הברית כיצד גיראה שם כאשר נדרוש את חלקנו בעת חורף קר ותורים בתחנות דלק? במחצית השנייה של שנות ה-80 צפוי בעולם מחסור ניכר בנפט ולמדינות שיש להן אס-

ולמען עתידם ולמען עתיד ילדי ישראל, אדוני ראש הממשלה, הנני חייב לדחות את ההסכם הזה כהסכם שמכנותיו גדולות מסיכויו ולקרוא לממשלה, שאני רוצה לתמוך בה, לשנות את מדיניותה בהתאם לכך.

היח"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אמיר, ואחריו — לחבר-הכנסת גרופר.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת, בעת הדין הגדול במליאת הכנסת אתמול והיום האזנתי באמירות צעות הראדיו לדבריהם החשובים של חברי הכנסת שקדמו לי, ובמיוחד הקשבתי בדריכות לנאומיהם של ראש-הממשלה מר מנחם בגין ושל ראש האופוזיציה, ידידי חבר-הכנסת שמעון פרס.

בישיבי באבלי לכבוד אמי האהובה, רחל אמזלג ז"ל, הבנתי שמוטלת עלי החובה בתוקף תפקידי להיות שותף פעיל בהחלטה החשובה והגורלית של החתימה על חווה השלום לעם ישראל, ברגע זה שאליו ייחל עמנו דורות רבים. ידידים יעצו לי להתקשר עם כבוד הרב הראשי לישראל, הרב שלמה גורן שליט"א, ולבקש ממנו הנחיה בנידון — אני מציין זאת באוזני אלפי חברי המסתכלים עלי היום ואולי שואלים את עצמם מדוע עזבתי את אבלי והגעתי למשכן הכנסת — הרב גורן הבהיר לי כי אם יש בדברי חידוש כלשהו הרי שעלי להשתתף בדיון מדיני כה חשוב וגם ליטול חלק באחריות ההצבעה.

רבותי חברי הכנסת, השלום שאנו מדברים עליו בשעה גדולה זו עדיין איננו בהישג יד. עלינו להתייחס קודם-כול לעובדה זו. עוד יעבור הרבה זמן עד שנחיה בתנאים של שלום ממשי. חשוב מאוד להגיד זאת מפני שאחרת עלולים אנו לאבד, חלילה, את תחושת הדריכות, את הרגשת הצורך בעמידה על המשמר ואת הכרת העובדה כי הציונות היא תהליך רצוף קשיים ומכשולים שעדיין נערמים בדרך להגשמתו. דבר זה, עמיתי חברי הכנסת, עלינו להבהיר קודם-כול לעצמנו כדי שנוכל להזהיר את העם מפני טעות אפשרית. הערבים וגם הנשיא סאדאת רוצים מזווית ראייתם שנחליף את יעדי הציונות ביעד השלום. עם כל הכבוד שאנו רוחשים למטרה נעלה זו של האנושות ושלנו אין לנו ברירה אלא להזכיר לעצמנו שבשבילנו זה אמצעי למטרה ולא המטרה עצמה. שבבילנו השלום הוא אמצעי להגשים את הציונות היפה, להתמסר למיזוג גלויות אמיתי, לטיפוח ערכי היהדות ומסורתה, להחזיר לעבודה את כבודה — ואני מדגיש "את כבודה" כי איבדנו זאת בשנים האחרונות. באנו הנה כדי להיות בשקט ובשלווה ולבנות כאן חיים יהודיים, חפשיים, בקיצור: חיים של עם. אם מישוונו מתכוון שתמורת מתנה ושמח שלום נוותר על ייעודנו הלאומי עלינו לומר לו: "לא" באלף רבתי. על הציונות והגשמתה לא נוותר אפילו תמורת השלום הנכסף והמיוחל.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

איפה אתה רואה את הסתירה, חבר-הכנסת אמיר?

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אם תקשיב עד לסוף דברי ודאי תחוש בסתירה

פקה עצמית של נפט יהיה יתרון גדול. על זאת וייתרנו למצרים עתה וכל זאת תמורת הבטחות שניתן לחזור מהן בגלל "לחץ של מדינות ערב" או של "יש להתחשב במצבו של סאדאת בגלל הזקנה בעולם הערבי". מה שנשאר לנו הוא רק ערבות אמריקנית שפירושה שההסכם הזה הינו הסכם שבו ישראל נזקת, תנת, מצרים מקבלת וארצות-הברית משלמת ובמצב הרוח הנוכחי בארצות-הברית התשלום יהיה בקמצנות ורק תמורת מחיר מדיני מלא.

ולבסוף, לעניין התלות של ההסכם עם מצרים במשא-ומתן על האוטונומיה, דהיינו, הבעיה הפלשתינאית הערבית: יש השוכחים שהיהודים במדינות ה-אסלאם סבלו פרעות ורדיפות וחיו כאזרחים מדרגה שנייה במשך דורות רבים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

באירופה היה להם גן עדן, נכון?

יוסף רום (הליכוד):

תיכף אגיע גם לאירופה.

פנח גרופר (הליכוד):

אנחנו בארץ-ישראל, לא באירופה.

יוסף רום (הליכוד):

יש בינינו המבליטים את תקופות הזוהר בחיי היהודים בארצות ערב אבל משכיחים תקופות אחרות, כגון את פרעות 1940-1941 בבגדאד, את הפרעות בסוריה ובמצרים עוד לפני הקמת מדינת ישראל.

היח"ר מ. ל. מרון :

אינני מסכים שתמשיך. תסיים את הדברים. אני באמת מבקש ממך.

יוסף רום (הליכוד):

אני כבר מסיים.

כ-60% מאזרחי ישראל כיום הם יוצאי ארצות ה-אסלאם וברובם הם מגורשים ממדינות ערב. ישראל לא פתרה רק את בעיית יהדות אירופה לאחר השואה, אדוני חבר-הכנסת אבנרי, אלא במידה שווה היא פתרה גם את בעיית יהדות ארצות ערב.

אדוני ראש הממשלה, אשאל: ומה האלטרנטיבה? תשובתי: ראשית, יש לחזור למשא-ומתן, לפחות את חווה השלום עם מצרים כדי להבטיח מי-נימום מסוים של תנאי בטחון, לפחות כפי שהיו בתכנית השלום של ממשלת ישראל בדצמבר 1977; ושנית, לקבל בהקדם החלטות מחייבות לגבי האינטרסים החיוניים של ישראל בארץ-ישראל ולבצען במהירות ובהחלטיות.

כבוד היושב-ראש, אדוני ראש הממשלה, ייתכן מאוד שאהיה בין המעטים המעזים ביום זה לומר דברים ישירים שאולי אינם נעימים לאוזן המעונה יינת בצירוף שעלול להיות אשליה של עתיד ורוד של שלום. מתפלל אני שההיסטוריה תוכיח שאני טעיתי אבל מצווה אני על-ידי הכרת המדינית ועל-ידי מצוות ילדי: דלית, העומדת לפני גיוסה לצהל, אברהם יאיר — אשר לשמו הוספנו את זכרו של יאיר שנפל ברמת-הגולן — וורד הצעירה. במצוותם

אנשים אחראיים. יחד עם זאת יש אולי להבין את ההסתייגויות שנשמעו על-ידי כמה חברי הכנסת כי ניהם מנחם סבידור, יצחק רבין חברי ועוד אחרים — — —

הלל זיידל (הליכוד):

חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו הגישה הצעה דחופה לסדר-היום; ואתה, חבר סיעתה, מתנגד.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

לו היית מקשיב בקשב רב לדברי היית מבין בדיוק מה שאני אומר.

אסף יגורי (יעד):

מה פסול ביוזמה של חברת-הכנסת אמיר?

יעקב זיאק אמיר (המערך):

ברשותך, חברת-הכנסת זיידל, אמשך בדברי.

(קריאה: חברת-הכנסת זיידל, אתה תברך את חברת-הכנסת אמיר.)

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

הפעם צדקה חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו: לשח-רר 69 מחבלים זהו מעשה חמור מאוד.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אני יודע שזהו נושא מאוד רגיש בכנסת ישראל ובכוונה העליתי אותו, אף שזה לא הנושא, מפני שאנחנו מעולם לא הפקרנו משהו.

דב שילנסקי (הליכוד):

אמנם הממשלה שלי החליטה אבל אני מאוד לא גאה בהחלטה הזאת.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אני דווקא כן.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

פדיון שבויים נותן לנו ולעמנו את הכוחות לעמוד מול ים השנאה מסביב. חייבים אנו לדעת שכולנו מוכנים לעשות הכול האחד למען רעהו. אבל, כמו שאמרתי, עלינו להיזהר מפירושים שליליים.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

פירוש הדבר בעתיד יהיה חמור מאוד, חברת-הכנסת אמיר, אם בעד כל שבוי נצטרך לוותר על 70 מחבלים.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

לו היית שומע עכשיו את המשך דברי אולי היית מבין מדוע בירכתי גם את יומתו ועזרתו של השר עזר ויצמן בנושא הזה.

ועלינו להיזהר מפירושים שליליים. שמעתי מתל-חשים כי הממשלה שיחררה מספר גדול של מחבלים לא רק מתוך מאמץ לשחרר את אברהם עמרם אלא גם כמחווה במסגרת המאמצים להשכיך שלום. לשונות אלה מלחשים שזוהי גם מחווה מכוונת כלפי הפלס-תינאים. פירוש כזה עלינו לדחות בכל תוקף. על הממשלה להודיע כי לא מדובר כאן בו'סטה ולא בתקדים אלא בשיקול ענייני: מה טוב לישראל ול-יהודים.

הגדולה. אני באמת מבקש לא להפריע לי. פשוט אין לי עכשיו ראש להשיב לקריאות-ביניים אף שאני אוהב אותן בימים רגילים.

החלטתנו נחושה לקיים את שאיפתנו ליישב את הארץ הזאת, הלא היא ארץ-ישראל, ביהודים ואני מדגיש: ובציונים, למרות התנגדותו המוצהרת של סא-דאת לציונות. לכן יש לקבל בברכה את ההודמנות הזאת לגורמאליזאציה עם הגדולה שבמדינות ערב — מצרים — על אף הסיכונים הגדולים שלהם אנו מו-דעים בכירור.

אדוני היושב-ראש, ככל שכואב הלב על הורדת ישובים בסיני, ככל שאנו חרדים מן ההתפתחויות הצפויות של רעיון האוטונומיה, ככל שקשה להש-לים עם הוויתור על שטחים ומשאבי טבע בסיני, אין ברירה אלא לתת סיכוי לשלום.

יחד עם זאת עלינו לעמוד על המשמר, לא רק שמא נפסיד את השלום מבחינה מדינית אלא שלא נפסיד אותו מבחינה חברתית. והרי בעיותינו הפני-מיות, בעיותינו החברתיות, צריכות להיות בראש דא-גתנו. גם אם נוכל לעמוד בפני כל אויב לא נוכל לעמוד בפני בעיות חברתיות פנימיות שכולנו מודעים להן.

העם מצפה שננצל את השלום להגשמת הרעיונות המרכזיים של הציונות העובדת, חברה צודקת יותר, מאוחדת יותר, נאורה ומתקדמת שתנצל את ההז-דמנות ההיסטורית להגשמת חזונו של דוד בן-גוריון ז"ל על הפרחת שממות הנגב ובניית חברה יצרנית ובריאה תוך חיוקם של הערים והישובים שצמחו והת-פתחו במרחבי הנגב. אם באנו בעבר אל העם בדרישה לקרבנות בגלל המלחמות יהיה זה רק טבעי שניתקל מהיום ביחס שונה במקצת כאשר נבוא בדרישות להדק את החגורה או להקריב קרבנות כלכליים ואחרים. העם יצפה מאתנו שנתקן את העיוותים שנתגלו בחיינו הלאומיים על אדמת ארץ-ישראל.

בהקשר זה אני מרגיש חובה נעימה, מצד אחד, לשבח את שר-הבטחון עזר ויצמן על דוגמה יפה של הגשמת אחד הערכים הנעלים של חברתנו — הדוגמה אולי לא רלבאנטית לדיון של היום אבל חשובה מבחינה מוסרית וחברתית לעם ישראל — ומאידך גיסא ברצוני להזהיר את הממשלה לבל תיתן לפירושים שליליים להכפיש את כוונתנו הטובה. כור-נתי למעשה שהיה מקופל בהחלטה הקשה וחסרת התקדים על שיחרור 77 מחבלים למען שיחרורו של אדם יחיד מישראל, החייל במילואים אברהם עמרם. בתחילת השבוע נפגשתי עם אברהם עמרם ובני מש-פתחו כאשר הם מלווים אותי בדברי תודה על הה-צעה לסדר-היום שהגשתי בעניין הדרישה להגביר את המאמצים לשיחרורו. אמרתי להם את האמת וכן הב-הרתי בפניהם את ההתלבטויות של גורמים ממשלתיים בעניין שיחרור רוצחים ומחבלים תמורת שיחרורו של בנם. כן הסברתי מדוע אני שלם עם עצמי על יזמה זו שלי והוספתי שאני בטוח שהממשלה גם היא עשתה כך לא רק למענו, לא רק למען משפחתו של אברהם עמרם, אלא למען כולנו, גם כדי לחזר ולהדגיש כי כולנו "ערים זה לזה" ללא גבול וללא חישובים, ללא הבדל חברתי, מעמדי או פוליטי כיהודים וכ-

בכל ההתקפות אשר נפתחו בדרך-כלל מהדרום, במל-חמה האחרונה והקשה והאכזרית ביותר עלה בידינו להדוף את האויב ולחדור באופן רציני ביותר אל תוככי ארצו. והנה, למרות עובדות מכריעות אלה ואף שתולדות שלושים השנה מלמדות כי מדי מחזור של שנים אחדות נפתחת הרעה עלינו מצד דרום, הסכמנו להוציא מידינו אוצרות טבע בעלי חשיבות כבירה, מיתקנים צבאיים בעלי ערך עצום, וא-חרון אחרון חשוב, ישובים שהקימונו כדי שבנינו יחיו בהם ויבנו שם את עתידם.

כל זה למען השגת השלום. היום, כאשר הכנסת מתבקשת להצביע על אישור אמנת השלום עם מצרים, אצביע בעד מתוך הכרה כי עלינו לעשות נסיון רציני על-מנת להטות את אפיק ההיסטוריה ממצב של מלחמות בלתי פוסקות לאפיק של שלום מתמשך ומתמיד, וזה מתוך התקווה שהעם המצרי בראשונה ואולי אחריו העמים הערביים האחרים — יתחיל להבין כי לא היתה כל תועלת ולא היה כל הגיון אף לא במלחמה אחת מאלה שהם פתחו בהן.

מלים אחדות לאחינו, בני עמנו, השוכנים בציון: לא הגענו אל המנוחה והנחלה. הגענו רק להתחלתו של פרק חדש בתולדות ארצנו ובתולדות יחסינו עם השכנים. גם עתה עלינו להיות דרוכים וערים ומורכנים לכל קרבן כדי להגן על חיינו, לא פחות מאשר בשנים עברו. זוהי רק פתיחת מהלך חדש, זוהי יצירת אפשרויות חדשות מתוך תקווה כי אצל שכנינו בשלה המחשבה שהגיע הזמן להשלים עם קיומה של מדינת היהודים, היא מדינת ישראל, אם משום שבלתי אפי שרי להכחידה ואם משום גישה חיובית בהכרה כי חיי שלום יכולים להביא ברכה ואושר במקום מלחמות שמשמעותן הרס ואבדון.

מלים מספר לעם המצרי: אין זו הפעם הראשונה שאנו קוראים לכם לשלום אמתי. עוד לפני שקמה והיתה מדינתנו קראנו לכם ולכל השכנים לחיות אתנו בשלום. קראתנו זו לא מפני הדים חיוניים עד שנוצרו המגעים החדשים לפני כשנה וחצי ומאז נוצרה הדינאמיקה שהביאה לחתימת החוזה. אנו רוצים היום, לא פחות ממה שרצינו אתמול, במחיקת העבר ובפתיחת דף חדש. דבר זה תלוי בכם יותר מאשר בנו. לשם קיומו של השלום נחוץ שאתם תבערו מב-תייהספר ומתאונ-יברסטיאט את ההשגה והאיבה המ-טופחת והמכוונת נגדנו במשך דורות. אם באמת וב-תמים חפצים אתם בשלום עליכם להתחיל לראות בנו עם אשר זכותו המלאה להתקיים ולהתפתח במולדתו ההיסטורית. צריך שיהיה ברור לכל אורח במצרים ולכל מנהיג במדינה זו כי לא מתוך חולשה הס-כמנו לווייתורים שוויתרנו אלא ובעיקר מתוך הרצון הכן לחיות בשלום אתכם, והנני מקווה כי הנכסים הצבאיים העצומים שיגיעו לידיכם, שאנו יצרנו א-י-תם, לא יפתו את מנהיגים מהיום וממחר להחזיר אותנו למצב של מלחמה.

אז מזמן ביקר אצלנו אחד המומחים הצבאיים של האומה האמריקאית, כוונתי לגנרל ג'ורג' קיגאן. אדם זה הצהיר בפומבי כמה דברים הראויים לה-שמע בימים גדולים אלה. אמר הגנרל, בין השאר, כי לעולם התפשי אין משענת בטוחה יותר באזור

לגופו של עניין, נדון גם בדבר האוטונומיה מתוך הרגשה כנה כי יש צעדים שאנו יכולים להכריז עליהם מראש ויש צעדים שאנו צריכים להבטיח מתוך ה-לטה נחושה שלא לשנות אותם. אני רוצה לקוות כי הממשלה הזאת או כל ממשלה שתחליף אותה בעתיד יעמדו על המשמר למניעת הופעתה וצמיחתה של מדינה פלשתינאית. בעניין זה לא יכולה להיות כל פשרה כי בנפשנו הדבר.

לבסוף, אדוני היושבראש, עלי לדרוש מהממ-שלה לא להחמיץ כל הזדמנות, לנצל כל דרך תוך דבקות ביעד, למען הרחבת מסגרת השלום באזורנו. אני פונה לראש הממשלה לעשות במיוחד מאמצים כדי להגיע להבנה וליחסים תקינים ואמיצים יותר עם ממלכת מרוקו, שחלק גדול מהאוכלוסיה הישראלית יש לו לגביה רגשות מיוחדים על אף מה שעבר עליהם שם בנכר. עלינו להגיד למרוקאים כי אין סיבה שהיחסים הפושרים בינינו לבינם יימשכו ואף שיש צורך להפכם ליחסי קירבה חמים ומועילים לשני העמים.

רבותי חברי הכנסת, אצביע היום בעד חוזה הש-לום גם אם יש לי הסתייגויות מסעפיים מסויימים. יהודי באשר הוא יהודי אינו יכול להשיב לשלום ב"לא". הרי על יסודותיו ועל רכביו הנעלים חו-כנו ואנו מחנכים ונחנך את הדורות הבאים שיצמחו בארץ הזאת.

הי"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרופר, ואחרי — לחבר-הכנסת עמית.

פסח גרופר (הליכוד):

כבוד היושבראש, כנסת נכבדה, ימים גדולים בע-לי חשיבות היסטורית ומלאי הוד באו עלינו לטובה. לא אפריו אם אומר כי חייבים אנו להודות, להלל ולשבח את אבינו שבשמיים על שהחיינו וקיימנו וה-גיענו לזמן הזה.

(קריאה: למפד"ל יש בז-מאיר, ולליכוד — פסח גרופר.)

זכה ראשיהממשלה מר מנחם בגין למה שלא זכו כל ראשי הממשלה שקדמו לו. זכתה ממשלת הליכוד למה שלא זכו הממשלות שקדמו לה. מנחם בגין יירשם בתולדות ישראל כמי שניווט את הממשלה ואת מדיניותה והוביל אותה בדרך הפותחת תקופה חדשה, היא תקופת-השלום. לא יצאו שנתיים מיום כינונה של הממשלה ובעוד ימים מספר תיחתם אמנת השלום הראשונה בתולדות היחסים בין העם היהודי ומדינת ישראל ובין העם המצרי והרפובליקה של מצרים. זהו הישג של כולנו ובראש ובראשונה של הליכוד, ומותר בהחלט להתגאות בו.

חברי הכנסת, אף בשעות הגדולות האלה שומה עלינו להתבונן ולנחם את התוכן של האירוע ולראות בעין בוחנת גם את הסיכונים שבו. עמנו שניצח בכל המלחמות הוא הוא אשר משלם את המחיר הג-בוה בעד השלום. לא זכור לי, בכל ההיסטוריה, שעם מנצח משלם מחיר כה גבוה כדי להשיג הסכם שלום ואנו עושים זאת ומרוצים מכך. אנו העם אשר עמד

פסח גרופר (הליכוד):

יש לי רושם שעם כל הדיבורים היפים כנראה כואב למישהו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה מבייש את הכנסת.

פסח גרופר (הליכוד):

יש בציבור שלנו דעה כי עקב היותנו ביחסי ידידות כה הדוקים עם ארצות-הברית לחצה היא על לינו ושמשום כך עלה לנו השלום במחיר כה יקר. זאת עליכם לדעת ולהבין: אם תכנית פוליטית אינה מוכתרת בהצלחה, הסיכון לגבי ארצות-הברית הוא אבדן כסף אולם בשבילנו הסיכון הוא קיומנו הפיסי והמדיני. על כן פונה אני אליכם עכשיו כדי שתבינו את עמדתנו בעתיד: לא נוכל בשום פנים ואופן להסכים לאיזה שהוא נסיון אשר אומר בגלוי או בנסתר כי כוחות מזוינים שאינם תחת פיקודו של שלטון מדינת ישראל יוכלו אי-פעם להתמקם בין הירדן והים.

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה לא תלוי בכם. מדינה פלשתינאית תקום בגדה וברצועת-עזה ויהיה לה צבא משלה. היא לא תאיים על ישראל. היא הבטחון למדינת ישראל ולהמשך קיומה של מדינת ישראל.

(קריאה: אתה לא מחליט, אתה לא קובע.)

היו"ר מ. ל. מרון:

אני מבקש לא לנאום מהמקום. אפשר לנאום רק מעל דוכן הכנסת.

פסח גרופר (הליכוד):

לבסוף, עלי להפנות קריאה לתושבים של אזורי ארץ-ישראל ששחררו במלחמת ששת הימים, וזה לאור ההתרחשויות בשבועות האחרונים באזורים אלו: אין אנו חפצים לפגוע באיש ונכבד את זכותו של כל אחד להתקיים, להתפתח ולחיות כהבנתו, לטפח את תרבותו ולקיים את מצוות דתו.

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אם כך, תצאו מהשטחים הכבושים. אם אתם מכבדים את רצון הזולת תצאו מהשטחים הכבושים.

פסח גרופר (הליכוד):

לעולם לא תזכה לזה.

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

תצאו מהשטחים הכבושים. אתם נותנים רק מס שפתיים, שום דבר אחר לא נותנים. תצאו מהשטחים הכבושים.

היו"ר מ. ל. מרון:

אני מבקש קריאות-ביניים, לא נאומי-ביניים.

פסח גרופר (הליכוד):

על כל אלה נהיה מוכנים להגן ואת כל אלה נהיה מוכנים להבטיח. לא נסבול ידוי אבנים בחיינו, לא נסבול מחסומים ולא נתייחס באדישות למדון רות המוצתות על-ידי צעירים מוסתים על-ידי שונאי ישראל מעבר לגבולות.

מאשר מדינת ישראל, וזאת משתי סיבות: מפני שאנו חלק בלתי נפרד מהעולם החפשי ומשום שחיילינו-בנינו מוכשרים ומסוגלים להגן על מולדתם ואגב כך גם על האינטרסים של העולם החפשי. אנו אסירי תודה לעם האמריקני על העזרה הניתנת לנו במשך כל שנות קיומנו ונדמה שלא אטעה אם אומר שאנו חשים את עצמנו כידידים אמיתיים של מעצמה זו. ידידות זו היא נחלת עמנו כולו, רק לקבוצה קטנה ובלתי אחראית — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ואתה כל כך שמח על כך שאתם בשר תותחים טוב? אתה כל כך שמח שאתם מועידים תפקיד זה לחיילים הישראליים?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתם שרתים — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה כל כך שמח — — —

פסח גרופר (הליכוד):

עשית פעם חשבון נפש מה אתה? מה אתה עושה כאן בכלל?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הוא לפחות לא — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אם יהיה שלום הרי זה בזכות היושבים כאן, אני יושב שלושים שנה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הוא יושב כבר שלושים שנה בזכות הבוחרים.

פסח גרופר (הליכוד):

זה הואסון, שהוא יושב שלושים שנה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הוא ימשיך לשבת ואתה לא תמשיך לשבת.

עזלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה בא להציע לו משאית?

פסח גרופר (הליכוד):

מה את רוצה שאציע לך? את רוצה מכונית אחרת?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

תתבייש לך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

דברים כאלה בכנסת? זה לא הוגן.

היו"ר מ. ל. מרון:

גא לאפשר לחבר-הכנסת גרופר להמשיך בדבריו.

פסח גרופר (הליכוד):

נגמרה לך הסבלנות.

אורה נמיר (המערך):

נגמרה לנו הסבלנות.

מאיר עמית (התנועה לשינוי ויזמה):
אדוני היושב-ראש, כמו לאחרים יש לי דברים מוכנים ויש לי הרבה מאוד לומר בנושא. אבל אחרי שראיתי יחד עם כל בית ישראל את מה שהתרחש מעל הדוכן הזה בשתי היממות האחרונות החלטתי לוותר על רשות הדיבור שלי. החלטתי לוותר ואני קורא גם לעמיתי הבאים לנאום אחרי ללכת בקיץ בותי. בואו לא נכסה את השלום בשטפי מלים, במלל, בואו פשוט נצביע בעדי.

וועד דבר לא פחות חשוב, בואו נפלל — ומי שרוצה גם יתפלל — שהמעשים שיבואו אחרי השלום יהיו כאלה שלא יקלקלוהו ושלא יהרסוהו.

היו"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברהם כץ, ואחריו — לחבר-הכנסת שריד.

אברהם כץ (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, חברי הבית, אני איענה למחצה למשאלתו, שהיא אולי בעתה, של חבר-הכנסת מאיר עמית.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אני מתקן את הצעתו: כל מי שאין לו מה להגיד שלא יגיד.

אברהם כץ (הליכוד):
אצמצם עד למינימום את הנקודות שיש לי לומר ולא אנצל את כל הזמן, בהתחשב במצב.

עם כל אי-הרצון, חברי הבית, שלא להיזקק למלים מפוצצות ולמשפטים נמלצים קשה שלא לכנות מעמד זה כמעמד שיש בו קצת מן הממד ההיסטורי. בשעה כזאת רואה אני לנגד עיני את הגאלריה הגדולה של חברים בבית זה שלא זכו להגיע לרגע זה ואחרים החיים עמנו ושאינם נוכחים פה; חברים ששאפו בכל מאודם לשעה זו ושתרמו, כל אחד בדרכו, תרומה גדולה לכינונה, לעיצובה ולייצובה של מדינתנו.

אדוני היושב-ראש, נכון, אין השמחה פורצת ב-דיוננו זה ואין לוקים אנו, אזרחי המדינה ונבחריהם, ב-שכרון החושים. רואה אני בכך הוכחה נוספת לבגרותנו ולראייה מפוכחת לגבי הדרך לשלום ואופייה. השמחה אינה פורצת, כמה סיבות לכך. א. מחירו של השלום: בעד שלום אמת הננו מוכנים לוותר ויתורים משמעותיים. ובכל זאת, כאשר אתה חייב לפנות ישובים חקלאיים ו-עירוניים, כאשר אתה מאבד בסיסים צבאיים ושדות תעופה מודרניים וכאשר אתה מוותר על עומק אסטרטגי ואוצרות טבע, קשה לה, לשמחה להתפרץ; ב. ה-סיכון והסיכוי: איני יכול ואיני רוצה להסתיר את ה-חשש שהסיכוי הגדול שמביא חוזה השלום כולל גם את סיכון התקדים. נכון, אין הדבר מתחייב כלל ועיקר מטיטות החוזה המונחת לפנינו אך בוודאי שאין זו מונעת תביעה גוברת של מצרים, ולא רק שלה, לראות בהסכם זה אב-טיפוס להסכמים אחרים עם מדינות אחרות באזורנו. זהירות והיערכות מוקדמת לעולם לא יזיקו; ג. המשמיות מבית: חתימת הסכם השלום עם הגדולה במדינות ערב רק תחדד את הבעיות שעמן נצטרך להתמודד מבית. נסתפק עתה באיזכורם של נושאים כמו העלאת איכות חיים בישראל כתנאי למשיכת עולים

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל שם הם צריכים לסבול כדורים? כן, זה מותר?

פסח גרופר (הליכוד):
אתה לא מתבייש? מה שקיים בשטחים לא קרה במשך מאות בשנים. לך תראה את הכלכלה, לך תראה את הפיתוח בשטחים. תתבייש לך, אתם מסוגלים לעשות את מה שלא עשו במשך מאות בשנים?

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תתבייש לך. אתם לא מתביישים? אתה מדבר על מדיניות גזענית.

יצחק יצחקי (הליכוד):
אתם לא רוצים שלום. אתה כל הזמן יושב וצועק נגד השלום.

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אנחנו בעד השלום האמיתי, אתם נגד השלום.

פסח גרופר (הליכוד):
כאן לא יהיו חומייניסם, השלטונות ידעו בעוד מועד למנוע את האסונות אשר אתם עלולים ליצור בביתכם.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
וגם לא נפעיל שיטות של "המערב הפרוע" ב-רמאללה.

פסח גרופר (הליכוד):
מהמבוגרים ומהאחרים יש לדרוש ולבקש כי יתאפקו, ולא רק הם אלא גם שיעצרו בעד חומייניזם. עם ישראל ומדינת ישראל הולכים לקראת שלום ועתה נפתח הפתח הממשי להשגת מטרה חשובה זו העשויה להביא ברכה לכולנו. וזאת עליכם לזכור: לא מתוך עמדה של חולשה אנו הולכים בדרך זו אלא מתוך רצון כן למנוע קרבנות ושפיכות דמים ובמטרה לפתוח תקופה חדשה של קיום תוך כבוד הדדי. מוטלת עלינו בימים גורליים אלה חובה לאומית להמשיך ולזכור לעד את כל אלו שאינם עמנו היום וכן החובה להמשיך ולדאוג לכל אותן משפחות שכי-לות, יתומים ואלמנות שבוכות יקיריהם זכינו להגיע עד היום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
את הרכבת של חיפה אתה יכול לעצור בעתלית אבל רכבת ההיסטוריה לא נעצרת.

פסח גרופר (הליכוד):
אתה יודע שאני מאה שנה בארץ, יותר ממך.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
באיזה שנה אתה מתכוון לחגוג את יום הולדתך המאתיים?

אליקים (גוסטב) בריאן (הליכוד):
עם נהג קטר כמו תופיק טובי תוכל לעצור גם את הרכבת ההיא.

היו"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת עמית, ואחריו — לחבר-הכנסת אברהם כץ.

הבית להניח שאיש מאתנו אינו יכול לקבוע, לנבא, לחייץ או לתכנן את אשר יהא בסופה של התקופה. לאירועים מעין אלו חוקיות משלהם וזו כוללת העדר האפשרות לצפות את התפתחותם. מה שהיה שוב לא יהיה. זהו הסיי- כיו והסיכון שאתה נוטל על עצמך בפריצת דרך חדשה. לנו יהא חלק לא מבוטל בניווט האירועים, ובכל זאת רק חלק. בל נסתכן בקביעת עיקרים וסיסמאות שמחר אולי לא יהא להם כסיוי. נקווה שאותם נחונים ואותה רוח שהביאונו עד היום לא יכזיבו גם בעתיד.

חברי הבית, כרבים אחרים בבית זה גולדתי בארץ וידעתי כל הזמן מאורעות, קרבות ומלחמות. הראשון מבני משפחתי נפל בכלא התורכי בדמשק. במלחמת העולם הראשונה ומאו — כל סיבוב נטל את קרבנו. עתה, לראשונה, עשוי חלום השלום שלי להתגשם; הח- לום שבו חלמתי שצאא עם תלמידי ללמוד ולסייר בארץ גושן, בפיראמדות וביאור ימומש.

בכבוד ראש, בהכרת הסיכונים והסיכויים ובאמונה ארים ידי בעד אישור חוזה השלום עם מצרים.

היו"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת יוסי שריד, ואחריו — לחברת-הכנסת גאולה כהן.

יוסי שריד (המערך) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראו מה הם עשו לשלום שלנו, מה הם עוללו לשלום הישראלי. היה היו ימי נובמבר 1977, ימי אנואר סאדאת בירושלים, הימים ש" גיבטו אלינו מן הפיסגה הגבוהה והנהדרת של יומת הש- לום; והיה היו ימי ספטמבר 1978, ימי קמפ-דייוויד והס- כמיו, הימים של הגאות המלאה והיפה אשר הרימה, חזרה והרימה, את השלום. והימים האלה, עכשיו ימי סוף מארס 1979, ימי חתימת ההסכם, ואין פסגות ואין גאות. במשך חודשים ארוכים, לאט לאט, התחילה יומת השלום יורדת מן הפסגה מטה מטה. במשך חודשים ארוכים הידרדרה יומת השלום אל עבר המישורים האפורים, האין-סופיים של החרטות ושל התהיות, של המיקות התפל ושל המשפטנות העקרה. הספיקות, החשדנות והקנטרנות כיסו בהדרגה, כאבק, את המישורים השטוחים והצחיחים האלה. הגאות השתפלה והלכה, נסוגה והלכה והתרחקה, והשאירה מאחור- ריה מי אפסיים עכורים ורדודים; והשלום שנישא קודם על מים אדירים עומד עכשיו על גחוןו כספינה שאיבדה את הכיוון בחשיכה.

(קריאת ביניים: תגיד לי, כואב לך שלא ויתרנו יו- (תר?)

מה הם עשו לשלום שלנו? במשך חודשים ארוכים עינו אותנו, את השלום, ייסרו אותו, מרטו וטילטלו אותו עד שכמעט הוציאו ממנו את הנשמה, אבל השלום הוכיח כי הוא גדול וחזק ממעניו, גיבור מן הקמים עליו. הוא יכול לכל נביאי הזעם, נביאי שקר; הוא יכול לכל רואי השחורות ולכל קטני האמונה; הוא יכול לכל הפרובו- קאטורים הקטנים; הוא יכול לכל עושי מעשי ומרי; הוא יכול לכל אלה המבקשים לנקב אותו ככברה בחודים של מגדלים פורחים בפיתחת רפיח ולסקול אותו באבנים של עתיקות שילה. כל אלה לא הצליחו להכריע את השלום אבל הם הצליחו להחיש אותו, לפ- צוע אותו, להקי את דמו עד שבקושי הוא מסוגל עכשיו לעמוד על רגליו. הם לא הצליחו לגבור עליו אבל הם הצליחו לכבול אותו באחד הטיטאנים, כפרו-

מארצות הרווחה; הצבת משקנו על פסים של משק יצ- רני, בר תחרות, המסוגל להתמודד עם החובות הגדולים שיוטלו עלינו עם השלום; המשך המאמץ לצימצום פערים בחברתנו וטיפול נכון בסכנות גיוון תרבותי צפוי, כל אלה הן משימות גדולות לכל מדינה ומשימות ענק למדי- נה קטנה בעלת משאבי אנוש וטבע מוגבלים כמדינתנו.

(קריאת ביניים: סלח לי חברת-הכנסת כץ, למה את הדברים הטובים אינכם עושים?)

לכן, אדוני היושב-ראש, אין השמחה פורצת. ובר- שותך, נעזרת אגב. גישה ריאליז, מפורכות, צריכה גם להיראה, ומכאן ביקורתי לפי ממדי המשלחת המתעתדת לנסוע לטקס חתימת חוזה השלום בארצות-הברית. חוש הפרופורציה, ההשוואה למשלחת המצרית, מידת החסכון האפשרות שיתקיימו טקסים מקבילים גם כאן ובקאהיר אחיבים, לדעתי, את צימצום משלחתנו.

חברי הבית, בהודמנויות שונות, כאן ובוועדות ה- בית, אמרתי לחברי מן המערך שזן הרגע שבו עתה הממשלה על דרך המשא-ומתן המחייבת ויתורים הדדיים נוצר מכנה משותף רחב בין רוב חברי הבית. אין זה מקרה שרוב חברי הבית יתמכו בהצעת הסכם השלום שלפנינו. גורם אני שברגע של אמת ובפני בעיות יסד יודע עמנו, רדוף המחלוקות, הוויכוחים והפלגנות לה- עלות ולהתאחד.

אדוני היושב-ראש, אין להתעלם גם בשעה זו מה- תרומה הסגולית שתרמו נשיא מצרים אנואר סאדאת וראש ממשלת ישראל מר מנחם בגין לתהליך השלום. זאת, כמובן, בלי לגרוע מחלקם של האחרים. קל יותר לשמור חומות ולנטור עמדות היסטוריות, קשה הרבה יותר לנטוש גישות, מצבים והתייחסויות ולנסות דרכים חדשות הפות- חות אפקים. אם יש דבר כזה המכונה "מבחן ההיס- טוריה" הרי שמר בגין ומר סאדאת עמדו בו, ובכבוד.

חברי הבית, לא אתייחס להצעת חוזה השלום שלפ- נינו. זו נותחה לפרטיה עלידי קודמי ואיני רוצה לחזור עליהם. רואה אני בה עובדה מוגמרת. מבקש אני להת- ייחס לשני נושאים הקשורים בעתיד. בשורת השלום הגיעתי כשאני מצוי במחיצת קהילות אחינו בגולה. השמחה לא פוצה גם שם. נוכחתי שהם מכירים בערכו של הסיכוי ומלווים באותם חששות המלווים אותנו כאן. השלום יכול וצריך לשמש מנוף למשימות לאומיות שהרא- שונה שבהן היא הנגברת העלייה, עלייה רבתי מכל התפוז צות ושל בני כל השכבות, הגילים והרדעים המקצועיים, עולים שישתלבו במהפכת השלום, זו העתידה לשנות את פני הנגב והגליל מבחינת התיכנון הפיסי, ההרכב הדמוגרפי והתשתית הכלכלית וזו העתידה לבצר את ירושלים וסביבתה כבירה הגדולה, החוקה והבלתי מעור- ערת של ישראל. להערכתי קיימת נכונות נפשית לכך ונשאת השאלה אם נשכיל לנצל. על הממשלה להציב בראש סולם העדיפויות שלה את נושא העלייה, לא כמס שפתיים אלא כיעד המחייב היערכות מתאימה בתחומי השיכון, הקליטה החברתית, איכות החיים והקריאה האי- שית; נקרא לצעירי עמנו לשרת שנת שירות לאומי חובה בישראל, נהדק את הקשר הנפשי, התרבותי, בין ילדינו כאן ושם.

אדוני היושב-ראש, בהסכם שלפנינו יש נעלם ג- דול, האוטונומיה וגורלה. היום הוא ניתן לפירושים שר- נים ולאנטרפרטאציות רבות. אני מעז להציע לחברי

פחות ומיותר. לא תמיד ביד קמוצה, לא תמיד בחשדנות, לא תמיד בתגרנות. יש גם עת לרוחב דעת, להתחשבות ולנדיבות ולאמונה.

חברי הכנסת — — —

יגאל הורביץ (הליכוד):

אתה מוכן שאשאל אותך שאלה?

יוסי שריד (המערך):

חברי הכנסת, אולי לא שעה יפה אבל שעת כושר נדירה היא. וכאשר נתיר וננתק בשעה הזאת את כל הרצועות האלה יקום השלום על רגליו. והוא עצום יחוק, והעיסים יסתלקו משמינו ואז תגיע גם השעה היפה. אני מאמין שהיא תבוא, השעה היפה.

היור מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחברת-הכנסת משה שחל.

גאולה כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החגיגה נמשכת. כבר שנה ומחצה מאז ביקורו של סאדאת מתנהלת בארץ הזאת הילולה אחת מביכה ומבישה. קשה לדבר באווירה כזאת כשהחצוצרות מחרישות את האזניים, כאשר התופים מטמטמים ומשחקים את המוח וכשברק המצלמות מסנוור ומעורר את כל העיניים. רק את הלב אי-אפשר לרמות. הלב ממשיך להלום בדאגה ובחרדה ובלי חדווה. מתי לימים שזו חגיגה, יש כללים, יש טקס, יש עניבות מעוגות, יש מחיאות כף; ורק אל תפריעו לחתום בחדווה על גירוש יהודים, לחתום בחדווה על זכויות לגיטימיות לעם הפלשטינאי, רק אל להפריע.

מחר, בפורמולה זו או אחרת, ייתבע לחתום על החזרת מוחת-הירושלים כפי שהמצרים דורשים זאת היום. וגם זה יעשו בטקס, אולי עם נשיאי כל העולם — סוף סוף זו ירושלים — ויגידו: שקט, אל תפריעו. זה לא מכובד להפריע לתזמורת לגנו את מארש הנסיגה.

וכבר מכינים את ההילולה של טקס החתימה. ולא-ריה יבוא תור האלבומים, אלבומי השלום, אלבומי כל חיבוקי וכל נישוקי וכל חיוכי. וזה מוזכר משהו מחודלי מאוד, מבהיל מאוד. שמענו הבוקר הודעה בקול דרא-מאטי על הכוונה להניח פרח על כל קבר של הלל צה"ל. אז למען השם, אל תכניסו את חללי צה"ל להצגה הזאת ואל תחללו את הקברים האלה. במקום פרח על קברם מוטב שיראגו הדואגים שההסכם הזה לא יוליד קברים נוספים שההורים השכולים יניחו עליהם פרחים. והכני בודים האלה של המסע, מחליא ממש. גם הצילים הפכו לתפאורה. במקום לקשט את הרשימה בעולים מירשאל לושינגטון, האם לא מוטב היה להביא עולים מושינגטון לישראל? נכון, זה הרבה יותר קשה; נכון, זה בלי טקס. יתר על כן, מתכוונים פה כבר לטקסים שאולי יהיו בירושלים ובקאהיר. אולי. נכון שסאדאת עדיין אינו רוצה, נכון שסאדאת רוצה את סיני, לא את בגין, אבל ראש הממשלה מנסה עוד לשכנעו שירצה.

לא במקרה מחליט סאדאת שהחגיגה שלו היא לא החגיגה על השלום אלא ה-19 בנובמבר, יום בואו לירושלים כאשר סיני בכיסו, ולא במקרה מקום החגיגה שלו הוא הר סיני.

חברי הכנסת, הוויכוח פה איננו עניין של חילוקי דעות פוליטיים בלבד, בוודאי לא רק גיאוגרפיים, לא

מאתיאוס. ועכשיו הוא רתוק — השלום — וכבול כענף למוד סבל הנאבק למען האידיאה והאנושות כאשר "שרר" נים, "המרים" ו"שמירים", להקה גדולה של עיטים, מרחפת מעל ראשו, עטה עליו מדי פעם ומנקרת את כב-די. ראו מה עשו לשלום שלנו, מה הם עוללו ליהלום הישראלי.

ועכשיו, עת חתימת הסכם השלום הזאת, אולי לא הודמנה לנו שעה יפה כפי שצריכה וכפי שיכולה היתה להיות, יפה מכל השעות אבל מזדמנת לנו שעות כושר יחידה במינה לחזק את השלום ולאמץ, לרפא את פצעיו ולהגלים, להעמידו מחדש על רגליו, איתן ויציב ובטוח. מזדמנת לנו עכשיו שעת כושר נדירה לנתק את השלום, את הענק הכבול הזה, מן הכבלים ששמו עליו ולשחרר. מעתה ואילך, משעת הכושר הזאת והלאה, נתיר ונקרע ונפתח את הרצועות, רצועה אחר רצועה, נקים את השלום הזה מעפר ונרימו. אם לא נעשה זאת יהיה דמו הורף ושותת, יהיה דמו הולך ואווז ויהיה דמו בראשו.

נתיר וננתק את רצועות השלטון על עם אחר והשליטה על שטחים לא-לנו. יש בינינו המתנחמים כי השליטון שלנו בגדה הוא נאור. חברי הכנסת, אין שלטון נאור על עם אחר; וגם אם ראשיתו נאורה המשכו יאחר-ריתו אינם נאורים כלל, ואינם יכולים להיות נאורים. כאשר גורית הירייה הראשונה בילד ערבי, אפילו הוא פורע ומסוכן, מהדהד קול הירייה הזאת מסוף הארץ ועד סופה. אחר כך, כאשר גורות עוד ועוד ריגו האזניים מלאות בקולות הירי הנורא הזה, והן כבר אינן מבחינות, הן כבר אינן רגישות כל כך. כאשר משתלחת בפעם הראשונה ידו של שוטר בערפה של ילדה ערבית, אפילו היא פורעת ומסוכנת, העיניים חשכות. אחר כך, כאשר משתלחת עוד ועוד ידיים אל שערותיהן של הילדות האלה העיניים כבר אינן מבחינות, הן כבר אינן רגישות כל כך. ננתק באומץ את הרצועה הזאת, את רצועת השלטון והשליטה, וחזקנו את השלום.

ואחרי הרצועה הזאת נתיר וננתק את רצועת האוטונומיה הכובלת גם היא את השלום ומרתקת אותו למקומה. נוציא את השלום להפשי כדי שיעצד בצעדים רחבים אל עבר המטרה הנכונה והבלתי-נמנית. אל עבר ההגדרה העצמית של העם הפלשטינאי. ננתק באומץ את הרצועה הזאת, את רצועת האוטונומיה, וחזקנו את השלום.

ואחרי הרצועה הזאת נתיר וננתק את רצועת ההתנחלויות הכובלת גם היא את השלום. אלה ההתנחלויות בלי סיבה במחוזות אין חפץ. הציונות האמיתית יכולה להגשים את חזונה ההתיישבותי גם בלי לתקוע יתד מכ-איבה ומקוממת בלבה של האוכלוסיה הערבית בגדה. את הרצועה הזאת, את רצועת ההתנחלויות האלה, גם אותה ננתק ובאומץ, וחזקנו את השלום.

ואחרי הרצועה הזאת נתיר וננתק את רצועת ההסכם הנפרד עם מצרים. לא רק שהסכם נפרד כזה הוא בלתי רצוי, הוא גם, בפשטות, בלתי אפשרי. ואלמלא ראינו בו יסוד שעליו הולכים ונבנים הסכמי השלום האחרים, הנוספים, לא היה בו — בשלום הנפרד הזה — כל טעם וכל תכלית. ננתק באומץ גם את הרצועה הזאת, את רצועת השלום הנפרד, וחזקנו את השלום.

ואחרי הרצועה הזאת נתיר וננתק את רצועת החש-בונות הקטנים וההתמקחות הנלעגת. נבחין בין עיקר יבין טפל, בין מרכזי, מרכזי פחות ושולי, בין חיוני, חיוני

יוסף רום (הליכוד) :

אתה מגן הדמוקראטיה כאן ? ימים טובים הגיינו.

(קריאת ביניים)

נאיר פעיל (מחנה שלי) :

מה קרה ? היא אינה קדושה, אפשר להתווכח אתה, אפשר להפריע לה. מה יש ?

נאולה כהן (הליכוד) :

— — — במדינה כזאת, החלטות בנושאים המערערים את היסוד הזה, לדעתי, אינן חוקיות ואינן יכולות על כן לחייב איש.

זידאן עפשי (התנועה לשיוני ויוזמה) :

האם הציונות אמרה שלא צריך להיות שלום ?

נאולה כהן (הליכוד) :

יתר על כן, הסכם זה המוגש לכנסת יסודו בהפרת הסכם של הממשלה הנבחרת עם הבוחרים. לממשלה אין מאנדאט למדיניות של היום. הממשלה חייבת לפזר את הכנסת וללכת אל העם לבחירות. ואני מצטטת : "ממשלת ישראל, אם את אומרת שיש לך ריב בעם בואי אל העם. כשמדובר בקיומנו יש לערוך משאל עם או בחירות חדשות". ציטוט מדברי מי אם לא מדברי מר בגין, ב"מעריב", מיום 31 באוגוסט 1975. כך דרש ראש הממשלה מהמערך או אולי היתה זו רק דמאגוגיה ?

חיים בר-לב (המערך) :
כן.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :
מי אמר שבר-לב מדבר לאט ?

נאולה כהן (הליכוד) :

והמערך הסכים. מה קרה לכם, חברי המערך ? למה אינכם דורשים היום ממר בגין את מה שהוא דרש מכם ? יש לי תשובה על כך, די עצובה בשבילי : המערך מרגיש היום שהוא המנוצח. לא לחינם בירך מר פרס את ראש הממשלה, שכן ראש הממשלה מביא היום 90 קולות, אם לא למעלה מזה, לא למדיניות שלו שבה הוא דגל כל חייו, אלא למדיניות המערך.

שמעון פרס (המערך) :
הוא צודק.

נאולה כהן (הליכוד) :

מחר, אם חלילה יתאמתו התחזיות על מדינה פלש-תינאית ולא נשכיל לעצור הוא יביא לצדקתם של חברי מחנה שלי.

נאיר פעיל (מחנה שלי) :
אמן כן יהי רצון.

יגאל אלון (המערך) :

המערך לא היה מוותר על פיתחת רפיח ולא על שדה עציון.

נאולה כהן (הליכוד) :

המערך ניצח, לא במתכוון, דרך משה דיין אבל משה דיין ניצח במתכוון דרך הליכוד. כל ההתחבטויות ביכול של המערך על "התנגדות לאוטונומיה" ו"אבל בכל זאת נצביע בעד השלום" אינן אלא פרי תיסכולים

של קילומטר פחות או יותר אלא של אמת, של אמונה, שבהם אין עניין של פחות או יותר. הוויכוח ביסודו הוא מוסרי ורוחני עמוק. כבר היינו בלי מה שקוראים היום "ארץ ישראל השלמה", כבר היינו גם בכלל בלי ארץ ישראל. ולפעמים כשיש הכרח אובייקטיבי, אחרי תבוסה או חורבן, עם גם נסוג. אבל גם כשהוא נסוג הוא נסוג עם ארץ ישראל. אך מה שמקומם ומבהיל פה היא הנסיגה הציונית מתהליך הגאולה, הנסיגה הרוחנית-המוסרית העמוקה שמתלווה לנסיגה הפיסית ושלא במעט גם גרמה לה נסיגה גם מן האמונה בכוחות עצמנו.

התלות המשפילה הזאת בארצות-הברית, התלות הלווה באנחה "מי אנו ומה כוחנו", זהו הויתור הכבד ביותר שוויתרנו. וכרוכים בזה נסיגה וויתורים על הכבוד הלאומי שהיה לנו ושואש בעולם לא יכול היה מעולם לקחתו מאתנו, אפילו מיהודי בגלות כשהוא כופף את גוו והגוי הרביץ בו. לדלק הפנימי החיוני הזה, שרוקנו מתכנו, שום אמריקה לא יכולה לתת שום ערובה, שום אמריקה לא יכולה לספק בשום אספקה. ובו, בדלק הזה, יש כירסום מאיים. זה לא התחיל בשלטון הליכוד אבל שלטון הליכוד נתן לזה לגיטימציה. "שלום עכשיו" וזהי מדיניות הליכוד. ומכאן קו ישר ל"מכונית עכשיו", ל"עוגות עכשיו", ל"אמריקה עכשיו". הממשלה פגעה במוטיבציה העמוקה בכך שהיא חוזרת ומדברת על כך ש"טוב קרבנות למען השלום מאשר קרבנות למען המלחמה", כאילו הקרבנות של המלחמה על ארץ ישראל לא היו גם למען השלום על ארץ ישראל, וכאילו הקרבנות והויתורים על ארץ ישראל למען השלום האכזב הזה מבטיחים שלא יהיו עוד מלחמות.

את המלחמה הממשלה הזאת עוד לא מגעה, את השלום היא עוד לא הביאה, אבל היא כבר פירקה מהעם את הנכונות ואת הדריכות הנפשית, וזה הנשק הגרר-עיני ביותר שיש לנו. היא פירקה את הנכונות להילחם במקרה שתהיה מלחמה. וההסכם הזה יוליד מלחמה — הלוואי שאתבדה — ולא במקרה.

אדוני היושב-ראש, לפני שנה וחצי, עם הצגת תכנית השלום, פנית לראש הממשלה ואמרתי לו : אתה טועה, אדוני ראש הממשלה, תכניתך מוכרחה להידרדר גם למרות רצונך. עם הזכמי קמפ-דיוויד, כשהדירדר לא רק נעשה אלא גם נראה, יעצתי מעל הבמה הזאת לראש הממשלה להתפטר. היום, כשהממשלה פונה אל הכנסת לבקש את רשותה לאישור התחיימה על ההסכם, אני פונה אל הכנסת : איזו לכנסת, איזו לך, רשות מוסרית לאשר את ההסכם הזה. לשום כנסת יהודית ציונית אין סמכות כזאת ויותר מרצונה על חלקים או לגרש יהודים מארץ ישראל, וזאת כשם שלא יעלה על הדעת שתהיה סמכות לאיזו כנסת שהיא להחליט על הפסקת העלייה או על שינוי השפה העברית.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

שום דבר אינו עומד מעל רצון הרוב בכנסת הרי-בונית.

נאולה כהן (הליכוד) :

במדינה שכל כולה מבוססת על הרעיון הציוני ש-שייך לא רק לעם בישראל אלא לכל עם ישראל — — —

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

מי שרוצה להחליט על ישראל שיבוא לישראל.

שלום תצטרך להמשיך לוותר בעד שמירת הסכם השלום. להמשיך המאבק הזה אנחנו נכנסים בעמדות חולי-שה: ויתור על סיני, על הנפט, נטל כלכלי, הכפלת התלות בארצות-הברית, צה"ל בנסיגה ובהתארגנות. ל"עומת זאת, מצרים מחומשת על-ידי ארצות-הברית ומתחזקת; ואנחנו נכנסים למצב שבו כל הזמן קיים איום של ביטול ההסכם אם לא נסכים לדרישות נוספות. מה גם, שכבר בנינו תבנית של התנהגות שבה על דרישות ותביעות אנחנו מגיבים בווייתורים ובנסיגות — ווייתורים ונסיגות גם בשעה זאת ממש. ועכשיו היתוסף עוד גימוק לווייתורים: הממשלה תמשיך לוותר לא רק כדי לא לפגוע בהסכם אלא גם כדי לא להציג את קווי-תורים הקודמים כווייתורי חינוך. גם אלה שיכירו במשך הזמן בשיאה שנעשתה יגיבו: טוב, עשינו שגיאה, אך מה אפשר כבר לעשות עכשיו כשנחלשנו, כשאנו תלויים בנפט, בלי סיני וכדומה.

עכשיו השאלה היא כמובן: מי יוכל לאמץ את כוח העם כדי לעמוד מול הדרישות העתידיות הנוספות? אור-תם המנהיגים שיצרו את המצב הזה — הן מהקואליציה והן מהאופוזיציה — להם לא יהיה מנין לשאוב את הכוח שלא היה להם עד עכשיו כדי להתמודד עם בעיות קשות לאין שיעור יותר. יש איפוא צורך אובייקטיבי בכוחות חד-שיים שיש להם אותם משאבי כוח שאין להנהגה של היום. הם נמצאים גם בתנועה. הם חייבים להימצא. אם הם אינם בתנועה הם יימצאו מחוץ לתנועה. כוחות חדשים שקודם כול יאמינו בכוחו של העם ובמקום להכניס מורכב זגבי בלבם יחזירו לו את האמונה ואת הכבוד העצמי. ו-כבוד עצמי במדיניות הוא גם כוח.

גם סיני עוד לא אבוד. ההתנחלות היום בעצמנה ש-בפיתחה איננה רק הפגנה, אמת, קצת מאוחר, ולכל אי-חור יש מחיר. כל ההיסטוריה הציונית רצופה באיחורים ובהחמצות. לפחות בואו לא נאחר עכשיו. עדיין ניתן להקטין את המחיר גם אם בשביל זה צריך להתחיל הכול מהתחלה.

הנהגה באה והנהגה הולכת. עם ישראל בילה הרבה ממשלות והרבה מפלגות והוא נשאר. מעיין כוחותיו היום דלל ואולי גם דלח אבל לא יבש. זהו מעיין שמתמלא מחוליותיו. הוא ישוב ויתמלא. נכון, חבל על הזמן, וזמן כאמור הוא גם מחיר. אבל גם חבל על כל דקה של אנחה. במקומה דרושה אמונה שאם יש צורך להתחיל הכול מבראשית נתחיל מבראשית

מאיר פעיל (מחנה שלי):

נקווה שכל הלוחמים שלך יהיו בעתיד יותר לוחמי שלום.

הו"ר מ.ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת משה שחל, ואחריו — לשר-המשפטים שמואל תמיר.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מי שסבור כי עיי-קרו על תהליך השלום בין ישראל ומצרים מתמצה ב-חתימת על חוזה השלום וכי מה שכתוב בו ובהסכמי קמפ-דייוויד איננו חשוב יכול לאשר את ההסכם המוצע בשמ-חה ובהתלהבות. אך מי שמייחס חשיבות למחיר שעלינו לשלם ומי שגורס כי דרושה תשובה ברורה בשלב זה על עמידות החוזה בשלבי ביצועו לא ימרה להיסחף עם גל

ופרי קנאה מובנת. המערך הניח את היסודות לדירדרו המדיני לפני הליכוד והיום באמצעות הליכוד הוא משי-לים אותו ומוסיף חטא על פשע.

אבל מנהיגי המערך שלא כמו המפד"ל עושים זאת בלי "עזרת השם". שרי המפד"ל שרוממות ארץ ישראל במצעם ממשיכים לגלגל עיניים כלפי שמיא כשידיהם עו-שות בהיתרי עיסקה למטה. כל הדיבורים על "מה זה אוטונומיה" וכו' באים רק כדי להסתיר בעליה תאנה את נכונותם להיכנע מראש. הם צריכים רק את התירוץ. ראיתי כבר מזווות גם על בתים מאוד מפותקים. מפה לאוזן לוחשים שרי המפד"ל על לחישות באזניים. מה אכן לחשת, מר בגין, באזניהם של השרים המר ואב-חצירא?

מריכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
לא יודעים.

גאולה כהן (הליכוד):

מה הבטחת ללחוש על אונן של חבר-הכנסת שלמה הלל?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

זה מה שמשה דיין לחש על אונן של ואנס.

גאולה כהן (הליכוד):

אולי תלחש זאת גם באוני עם ישראל הצמוד עכשיו למקלט?

זו מדיניות של לחישות ולחשושים שכאלה כאשר בין לחש ללחש נוסף לחץ על לחץ וכניעה על כניעה. אותו חלק של המפלגה הדתית לאומית שירים היום את ידיו לאשר את ההסכם האנטי-היסטורי האנטי-ציוני, האנטי-מוסרי הזה, לא יוכל מחר להישיר מבט ולומר: ידי נקיות.

יגאל אלון (המערך):

איפה הם כל חברי המפד"ל? מה קרה להם?

(קריאת ביניים: הם יגיעו להצבעה.)

גאולה כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כשידיברתי מעל דוכן זה על הסכמי קמפ-דייוויד אמרו השומעים שהבעתי את כאב הנבגדים והמרומים. נכון אבל לא רק. שכן אני עדיין מאמינה שהאמונה המדינית שבה האמנתי כל חיי ושלא נוסתה לצערי מכול וכול בשלטון הליכוד, לא היא שהכ-זיבה. חברי מתנועת החירות יודעים זאת כמוני. אם אני פונה עכשיו אליהם זה לא אל אלה מביניהם שידעים שאכן יש סטייה עמוקה ממצע התנועה אבל מאמינים ש-זוהי סטייה הכרחית. גם לא אתם יש לי ויכוח. אינני פו-נה לאלה המאמינים שמדיניות הממשלה היא טובה רק מפני שראש הממשלה חושב כך. אלה, לצערי, ראויים לרחמים. אני פונה אל אלה היודעים שזה רע אך אין להם הכוח להתמודד והם מרמים את עצמם שזה טוב. אני פונה גם אל אלה מבין חברי שיצביעו היום נגד. אם אחרי מאבק משמעותי אי-אפשר לשנות את המדי-ניות צריך לשנות את ההנהגה; אם אי-אפשר לשנות את ההנהגה צריך לשנות את המסגרת.

המציאות שתחל למחרת חתימת החוזה לא תתנהל לפי מה שכתוב בחוזה. ההנהגה שדרושה היום היא הנהגה שתוכל להתמודד עם הבעיות שתכתוב לנו ה-מציאות. הנהגה שנכנעה וויתרה בעד השגת הסכם

השמחים והצוהלים, גם אם יהיה בין המברכים על הסיכוי שהחווה טומן בחובו.

חברי הכנסת, נכון, גם אם הנשיא סאדאת נטל על עצמו — במודע — סיכונים רבים בזירה הבין-ערבית הרי שישלם נטלה על עצמה סיכונים חמורים יותר הנוגעים לבטחונה ולקיומה. מעבר לוותירות המלאים שישראל עשתה בסיני הרי עליידי רעיון האוטונומיה סללה ממשלת ישראל את הדרך לכינונה של מדינה פלשתינאית עצמאית, על כל הסכנות המשתמעות מכך. ראש הממשלה טוען כי ישראל תתנגד לכינונה של מדינה פלשתינאית ותתנגד למשאומתן עם אש"פ. אך כל מי שלומד להכיר את ראש הממשלה, גם לפני דבריה של חברת הכנסת גאולה כהן, ובודק את התבטאויותיו מאז עלייתו לשלטון נוכח מהר מאוד לדעת כי הצהרותיו מאז פומביות התקיפות לא נועדו אלא להסיח את הדעת מן-סיגות ומוותירות מרחיקי לכת שהוא עושה בשטח.

חברי הכנסת, נוסחו המעודכן של החווה, האופן שבו נפתרו הבעיות, אך מעל הכול, ביצוע השלבים הבאים והנובעים ממנו בתחומי יהודה, שומרון וחבל עזה אינם מותירים ספק כי התבונה והזהירות מחייבים, יחד עם הברכה על ההישג, לברר את מחירו ומהותו של רעיון האוטונומיה הלכה למעשה. מזה שנה ומחצית השנה, מאז שהועלה רעיון האוטונומיה עליידי ראש הממשלה כמורצא למצוקתו הרעיונית, או יותר נכון, להתמוטטות משנתו הרעיונית שלו ושל מפלגתו, מאז ועד עצם היום הזה לא ברורה מהותה של האוטונומיה, איזו צורה תלכד ו-איזו מידה של נוכחות ושל פיקוח היא תשאיר בידה של מדינת ישראל, ובעיקר, מה תהיה צורתה הסופית. ה-אוטונומיה איננה עוד בגדר תכנית של ראש ממשלה ישראל מנחם בגין, אשר ניתן ליישמה או לא על-פי החלטת הממשלה בלבד אלא הסכם מדיני מפורש ומחייב שאי-ביצועו עלול לטרפד את הסכם השלום בין ישראל ומצרים. "הסכם המסגרת לשלום במזרח התיכון" יוצר קווי מדיניות ברורים בנושא האוטונומיה, אשר בחלקם אינם נוחים ואולי יותר מזה — קשים לישראל. על-פי הסכם זה תוקם בשטחי יהודה ושומרון ורצועת עזה או-טונומיה מלאה עם סמכויות שלטון מוגדרות ומפורשות לתושבים המקומיים. ההסכם קובע כי מיד לאחר עריכת בחירות מקומיות למוסדות השלטון העצמי יופקדו סמכויות השלטון המינהלי בידי תושבי האוטונומיה. הממשל הצבאי והמינהל האזרחי הישראלי אשר היו מקור הסמכות בחיי השטחים ייסוגו ויבוטלו —

השר מ. נסים :

אתה מסלף, אין מלה כזאת. אין מלה "לבטל".

מושה שחל (המערך) :

אדוני השר נסים, החווה נמצא בידי, אני מציע לך לא להתווכח. ברגי שמקור הסמכות ייסוג הוא יבוטל, כאשר במקביל יחול גם שינוי בהיערכותו של צה"ל באזורי בטחון מוגדרים.

בשלב זה לא נותר לנו אלא לבדוק מה היה גורלן של אוטונומיות דומות באותן מדינות שבהן האוכלוסיה לא היתה מוכנה ולא רצתה בשלטון של הממשל הריבוני של מדינת האם.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

נו, אז מה רע בכך ?

יצחק ברמן (הליכוד) :

מה מפריעה האוטונומיה בגרינלאנד לדנמרק ?

מושה שחל (המערך) :

אם אתה רוצה לדעת, חברי הכנסת ברמן, גם במשאל העם האחרון בגרינלאנד היתה התשובה שהם ראו צים להינתק. וזאת, ידידי חברי הכנסת ברמן, כאשר הי שפה והדת במדינות אלה הן זרות. גרינלאנד התי ליטה על ניתוק אם לא אכפת לך.

יצחק ברמן (הליכוד) :

אתה טועה, תושבי גרינלאנד יצאו בהפגנות שמחה —

—

מושה שחל (המערך) :

אני לא טועה.

היו"ר מ. ל. מרון :

אני מציע שנשאיר את בעיית גרינלאנד למחר בבוקר.

שלמה הלל (המערך) :

את זה קל יותר לפתור.

מושה שחל (המערך) :

חברי הכנסת ברמן, האם אתה באמת מעלה על דעתך שתושבי השטחים יצאו לרחובות בשמחה וירקדו כש-ייוודע להם על כינון האוטונומיה ? האם אתה באמת מ-תאר לעצמך ברצינות שמישהו מהיושבים כאן, ובכלל זה הממשלה, ובכלל זה ראש הממשלה, מאמין באמת ו-בתמים שתושבי יהודה ושומרון ורצועת עזה שמחים ל-כינון אוטונומיה בתוך מדינת ישראל ? האם מישהו מכס מאמין — — —

ספח גרופר (הליכוד) :

חברי הכנסת שחל, בלי אמונה אי-אפשר לחיות.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה) :

האם זו הנקודה, חברי הכנסת שחל ?

מושה שחל (המערך) :

רבתי, השעה מאוחרת, אני מבקש. ישנם קוראי קריאות ביניים קבועים יהודים להעיר הערה לכל אחד. אנא תנו לנואם לסיים את דבריו ולומר מה שיש לו לומר.

ראש הממשלה הצטיין בנאומו אתמול בהקפדה יתירה על מלים, על פסיקים וגם על מסגרות. הוא ציין בשמחה רבה שנמצע כינון מדינה פלשתינאית עליידי ההצלחה הכבירה של הממשלה, שהצליחה להכניס למכתב הלוי את המלים "מועצה מינהלית", וזה מבטל את הסכם קמפ דייוויד, מבטל את ההסכם לזכויות הצודקות של העם הפלשתינאי. האומנם פיסת נייר זו תמנע את החתימה ואת השאיפה של העם הפלשתינאי לכינון מדינה עצמאית ? רבותי, הדיון רציני, והוא התעלה בחלק מהדברים שנאמרו כאן עד לנקודה של רגישות יתר של ח-ביים שדיברו מתוך דאגה — לא כולם, לצערי הרב — אבל ראש הממשלה, לא פעם אחת ולא פעמיים, מנסה לתעתע בדעת הציבור ובעם כולו על-ידי כך שהוא מייחס חשיבות לדברים בטלים לחלוטין, לדברים שאין להם כל ערך, גם לא זה פיסת הנייר שעליה הם נכתבו, לא ערך משפטי ובוודאי לא ערך מעשי ופוליטי.

האם מישהו מאמין שהסוגריים האלה, שבגללם עוכב המשאומתן, הם באמת חשובים ? הרי אפשר היה לחתום על ההסכם עוד בנובמבר ב"בלייר האוס". כל השינויים

דב שילנסקי (הליכוד):
אני אחזור בקול רם כדי שישמעו: למה הצבעתם בכנסת בעד תכנית האוטונומיה?

משה שחל (המערך):
חברת תנועת החירות הזאת היא אשר באצבע מאשיי מה, ובצדק, הוכיחה קבל עם ועדה שראש הממשלה נש-אר למעשה ללא אידיאולוגיה.

יוסף רום (הליכוד):
חבר הכנסת שחל, את ההאשמות נגד המערך אינך שומע. אתם הצבעתם בעד כינון האוטונומיה.

משה שחל (המערך):
אדם ללא דרך, אין לו מצפון שיכוון אותו גם לדברים הכרחיים. ישנו פסע אחד בין תכנית הממשלה לבין ויתור על יהודה ושומרון והקמת מדינה פלשתינאית.

יוסף רום (הליכוד):
גם חבר הכנסת יוסי שריד יסכים אתך?

משה שחל (המערך):
אדוני היושב-ראש, מצב העירפול המכוון הוא נוח לשני הצדדים. למצרים ולאמריקנים הוא מאפשר לטעון שההסכם מקפל בתוכו מתן הגדרה עצמית לפלשתינאים כמבוא לכינון ישות פלשתינאית ומדינה פלשתינאית, ו- הוא מאפשר לראש הממשלה ולממשלת ישראל לטעון שהם לא ויתרו על רעיון ההתנגדות לשלטון זר על שטחי האוטונומיה. הפלוגתה סביב שאלות אלה עלולה לטרפד את הסכם השלום בין מצרים לישראל בכל שלב ושלב.

אדוני היושב-ראש, אמנם חילוקי הדעות יושבו על גבי הנייר והנשיא קארטר הצליח במעשה כשפים של הרגע האחרון להפוך את מה שהוגדר ככשלון להצלחה בין לאומית, אך האם ניתן לתרגם את הנייר לשפת ה- מעשה?

אדוני היושב-ראש, השאלה המקננת בלב, והיא ה- גורם לכך שאין שמחה בלב, היא: האם אין אנו משלמים בסופו של דבר מחיר בעד שלום ומקבלים תמורתו לא יותר מאשר הסכם ביניים נוסף?

אדוני היושב-ראש, למרות כל ההסתייגויות לא נ- תרה בתנאים שנוצרו האפשרות להתנגד לגמר תהליך חתימת ההסכם עם מצרים.

(קריאת ביניים: למה לא?)

לא נותר אלא להצביע על החשיבות שביצירת התקדים של חתימת חווה שלום עם הגדולה שבמדינות ערב —

השר מ. נסים:

הרי זה אסון. אסור להצביע בעד אסון.

משה שחל (המערך):
את האסון אתם תביאו, הסיכויי אולי קיים.

אדוני היושב-ראש, לא נותר אלא להצביע על ה- חשיבות שביצירת התקדים של חתימת חווה שלום עם ה- גדולה שבמדינות ערב ולקוות כי הסיכונים שישראל נ- טלת על עצמה שקולים כנגד ההכרה הערבית בקיומה. אך אין לוותר בשעה זו על סימני השאלה: האם לא היה

שהוכנסו לא היו יותר מאשר תרגיל ב"זקיפות קומה" כדי להוכיח שראש הממשלה לא מוותר. על מה? — על הבל של מלים שאין להם כל ערך.

פסח גרוסר (הליכוד):
חבר הכנסת שחל, אתה הרי עורך-דין ואתה עוסק תמיד רק במלים ורק בכתיבה.

משה שחל (המערך):
חברי הכנסת, איש לא יוכל לערער ולסתור שאלה אחת ולא לענות עליה: מה הוא מקור הסמכות של תא- טונומיה. מקור הסמכות מבחינה משפטית היה ונשאר הציבור עצמו ונגד מיליון ויותר תושבים לא יועילו לא פיסות נייר ולא מכתבי לווי.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
נכון מאוד.

משה שחל (המערך):
טענתנו היא שהדרך הזאת שאתם מובילים בה, ה- אמונה שמאמינים חלק מחברי הממשלה הזאת וחלק מ- חברי מפלגתו של ראש הממשלה, תנועת החירות, כי תכנית האוטונומיה היא שלב מעבר בהחלת החוק היש- ראלי על השטחים איננה אלא הטעיית הציבור, יבסופו של דבר היא תביא לאבדון החלקים החיוניים שאנו מ- צויים לשמור עליהם כדי לשמור על בטחוננו.

אין למפלגתנו רצון לשלוט על מיליון ערבים —

דב שילנסקי (הליכוד):
או למה הצבעתם בכנסת בעד תכנית האוטונומיה? למה, חבר הכנסת שחל, הצבעתם בכנסת בעד תכנית ה- אוטונומיה? תענה לי על השאלה, אל תתחמק.

משה שחל (המערך):
אנו חושבים שבסופו של דבר זה יביא להפיכתה של מדינת ישראל למדינה דו-לאומית. אנו, יחד עם זאת, ת- בעים תביעה אחת צודקת ולגיטימית והיא שבכל הסכם קבע תהיה למדינת ישראל אפשרות לדרוש ולקבל גבו- לות קבע בני הגנה שיבטיחו את קיומנו.

יהיו בוודאי חברי כנסת וחלק מן הציבור שיאמינו כי יש אפשרות להגיע להבנה עם מדינה שכנה, עם ירדן- פלשתינ, ואז תתקיים התקווה לגבולות בטחון ולגבולות בני הגנה שבוודאי לא יפריעו לאף אחד, ובוודאי ובוודאי לא למדינה הזאת. אולם אם חס וחלילה כוונתם של אלה היא לפתוח באיום על עצם קיומה של ישראל הרי ש- גבולות בני הגנה יבטיחו לנו שנוכל להגן על עצמנו.

התפיסה המדינית של הליכוד התמוטטה צעד אחרי צעד. זאת, לא על-פי עדויות אני אלא על-פי עדותה של חברה ותיקה שלכם, חברת תנועת החירות שאין להטיל ספק במהימנותה. היא קמה כאן על בימת הכנסת והרימה אצבע מאשימה —

דב שילנסקי (הליכוד):
אתה אל תעשה את החשבון שלנו, תעשה את החש- בון אצלכם. אני שוב שואל אותך: למה הצבעתם בעד תכנית האוטונומיה? אל תתחמק, תענה לי.

יחזקאל זכאי (המערך):
חבר הכנסת שילנסקי, לא שומעים אותך.

ירוחם משל (המערך) :
ומי היה זה שאמר "כן" תמורת ויתור בדרום וחזרת לגבולות 1967 ?

יצחק יצחקי (הליכוד) :
אתם ויתרתם פעמיים בלי גבולות 1967.

ירוחם משל (המערך) :
אתם ויתרתם על כל הגבולות האלה בדרום.

חיים קורפו (הליכוד) :
איפה עזה ?

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :
לא מדברים פה על כלכלה.

(חבר-הכנסת ירוחם משל קורא קריאת ביניים)

יצחק יצחקי (הליכוד) :
משל, היום אתה חותם על הסכם שלום וזה ההבדל.

(חבר-הכנסת ירוחם משל קורא קריאת ביניים.)

שר-המשפטים ש. תמיר :
חבר-הכנסת משל, אגיע לכך. אני מדבר גלויות ל-
חלוטין. לא אנסה לייפות שום דבר. לא אתעלם מדבר.
אני רק מציע לכנסת — — —

(קריאת ביניים : קיר הברזל קם הודות להסכמי-
הביניים.)
(קריאות באולם)

חבר-הכנסת משל, אני פחות או יותר בראשית דברי.
אם תרשה לי להגיע לנקודות שמעסיקות אותך ואותי
גם יחד — — —

(קריאות באולם)

היו"ר מ. ל. מרון :
חברי הכנסת, אני מבקש לאפשר לשר תמיר להמשיך.

דב שילנסקי (הליכוד) :
אנחנו עוזרים לו.

שר-המשפטים ש. תמיר :
אני מציע לכנסת, ואני מציע לעם כולו, ליכור את
לקח הלאוויים. בשעה שהממשלה הזאת, בשעת משא-
ומתן בצמתים חשובים מאוד, אמרה "לא", היו שנשפו
על העורף והושיטו אצבע מאשימה : "אתם מסכלים את
השלום, מחמיצים את ההזדמנות ; אתם נוטלים על עצ-
מכם אחריות שאינם רשאים לשאת בה." ועמדנו בלאוויים,
ובכוחם של הלאוויים, לא פחות מאשר בכוח ההתמדה,
הגענו להסכם שאפשר לחתום עליו.

יגאל אלון (המערך) :
לא. אין לאו שהחוק מעמד.

שר-המשפטים ש. תמיר :
חבר-הכנסת אלון, אנחנו אמרנו "לאו" לעדיפות
הסכמים אחרים ואם גם לא קיבלנו את כל מבוקשנו ב-
"לאו" עמדנו.

יגאל אלון (המערך) :
ב-"Love", "אהבה" של סאדאט.

מקום לנהל את המשא-ומתן בצורה מוצלחת יותר, טובה
יותר ובטוחה יותר לישראל אילו היתה לממשלה תפיסת
עולם אחרת השונה מתפיסת עולמם של מרכיבי הממשלה
הנוכחית ?

אדוני היושב-ראש, אני חייב לומר כי גם הערב,
בהצגת ההסכם שהונח כאן בפנינו לאישור, אני מודאג
כפליים עקב מה שראיתי : מלים ואותיות שאיש אינו יור-
דע מה היא מידת הדיוק שבהן. ותמהני, איזה הסכם אי-
שרה הממשלה, את זה עם התיקונים או שמא הסתפקה
בהרמת ידיים אחרי ראש הממשלה והתיישרה לפי הור-
אותיו ?

(חבר-הכנסת דב שילנסקי קורא קריאת ביניים)

היו"ר מ. ל. מרון :
חבר-הכנסת שילנסקי, הדובר כבר ירד מעל הדוכן.
רשות הדיבור לשר שמואל תמיר, ואחריו — לחבר-
הכנסת בנימין הלוי.

שר המשפטים ש. תמיר :
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נאמר את האמת :
הגענו הלום בכוחה של אמונה. לארכן של עשרות שנים
היו בכל המחנות כאלה שכפרו ואמרו "שלום ? עם מי ?
מתי ? בדורנו ? — ודאי שלא". היו שהתנבאו : "כל מג-
היג ערבי שיוציא מפיו את המלה "שלום" יירצח בו ביום,
לא יחזיק מעמד בקרב עמו" ; "השלום מאתנו והלאה מר-
חק של דורות על דורות", והיו שאמרו והאמינו : "השלום
ייכון, השלום יכול שייכון בדורנו ובסופו של חשבון ו-
בסופם של מאבקים יש סיכוי טוב להגיע עדיו", והם
שצדקו.

אחת השעות החשובות במהלך האירועים של השנה
וחצי האחרונות, אחת השעות הבולטות, היתה כאשר
נשיא מצרים חזר מירושלים לאחר שהצדיע בפני הדגל
העברי, לאחר שעבר על פני שורת חילים עבריים, ל-
אחר שעמד על הדוכן הזה, וארבעה מיליון מצרים הריעו
לו למען השלום. אז גברו המאמינים. ודאי — לא במחי
יד ולא בהינף יד ולא בהרף עין אלא לכל ארכה של הי-
דרך — במאבק, במלחמות, בעימותים, בהתנגשויות —
עד אשר מי שהיה אויב שוכנע בעוצמתו של קיר הבר-
זל שאין לפרוץ אותו. אותה תורת קיר הברזל של ז'אב
ז'בוטינסקי שקבע כי אל השלום נעבור ונגיע דרך
ההשלמה, וההשלמה תושג רק לאחר שיוצב קיר הי-
הברזל, תורה זו הוכיחה את צדקתה. בכוח קיר הברזל
שכל חלקי העם שותפים בו, מכוח קיר הברזל הגענו אל
ההשלמה ועתה הגענו גם לפתחו של השלום.

גם בשלב המדיני, בשנה וחצי האחרונות, עוצב חוזה
השלום מכוחם של שניים : האחד, ההתמדה המתמדת
וההתירה הבלתי פוסקת לשלום גם נוכח מה שנראה היה
כסלעי מחלוקת בלתי עבירים ; ובצדה, לכל אורך הדרך,
עד הרגע האחרון, עד הלילה האחרון, נכונות — אם יש
צורך — לומר "לאו". היו בעם, היו בציבור, היו בבית
הזה שגרסו : בכל מקרה "לאו" ; היו שגרסו : "כן" בכל
מחיר. המנהיגות של המדינה הזאת, בראשותו של ראש
הממשלה, גרסה : "כן" אבל לא בכל מחיר ; "כן" אבל
עם קווים שאותם לא נעבור. ואני מציע ומבקש את ה-
כנסת לזכור — — —

שר-המשפטים ש. תמיר :

ועל הכול, חבר-הכנסת משל, עמדנו ב"לאו" מרכזי, לעניות דעתי, מבחינה מדינית מכרעת: לא תהא נסיגה ישראלית ללא חווה שלום ממש. לא הסדרי ביניים ולא סידורים זמניים אלא נסיגה במסגרת חווה שלום ממש עם המדינה הערבית הגדלה ביותר. הוכח בעליל קבל עולם ומלואו מעמדה של מדינת ישראל כגורם בין-לאומי שחייבים להתחשב בו, כגורם מרכזי בחלק הזה של ה-עולם.

אדוני היושב-ראש, בימים אלה מרבים לפנות ו-לשאול: האם בעיניך החווה טוב? האם החווה מעולה? האם החווה פגום? אני לא אעסוק בהערכות אנאליטיות כאן בשעה זו בומן הקצוב. אומר רק אחת: זהו חווה ש-יש לתתם עליו. עוד שואלים: האם ייתכן היה שלום אחר, במסגרת אחרת, בתקופות קדומות, ואף במהלך המשא-ומתן? גם על כך לא היום הוא המועד לתשובה. אנחנו פועלים במסגרת של נתונים קיימים, בדרך המנסה לגשר בין המצוי לרצוי. אנו פועלים בשעה של תהפוכות בין-לאומיות, סערות המתחוללות באזור וגם הרחק ממנו. אנו פועלים בתחומים שלישראל יש מירווח פעולה ובתחומים אלה בלבד. על כן מורת רוח של חברים — שאני מאמין בתוכם לבסוף ואני יודע את כאב לבם — היא בחלקה מעבר לתחום האפשרויות, היא בחלקה מעבר לתחום הישג ה-די. יש הבדל מכריע מבחינה זו בין עקקה כנה ואמיתית, ככל שתהא, לבין האחריות המוטלת על הנהגת המדינה לחתור ליעד מציאותי שניתן ושצריך לחיות אתו.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

לפי הסיסמה "שטח משוחרר לא יחזור".

שר-המשפטים ש. תמיר :

אנחנו פועלים גם הערב בהנחה שנושאים מסויימים שבינינו לבין ארצות-הברית של אמריקה שאולי גם ב-רגע זה — אני אומר בזוהירות — אולי עוד אינם מניחים את הדעת, יוסדרו שעה שהמשלחת הישראלית, בראשותו של ראש הממשלה, תשלם את המשא-ומתן עם ארצות הברית של אמריקה עוד קודם לחתימה הסופית של חווה השלום בינינו לבין מצרים. אנו זכאים לכך מידי השותף השלישי שהיה פעיל מאוד ותרם תרומה חיובית וחשובה במהלך המשא-ומתן.

חברי הכנסת, האומנם נטוש כאן, בבית הזה, הערב, מאבק חד-וחד-משמעי בין אלה השוללים מכול וכול ל-בין אלה המחזיקים באופן מוחלט ונחרץ? אולי זה נכון בקצוות. אין זה נכון לגבי רבים מאוד בבית ורבים מאוד בעם. יש שוללים שאולי — ואני אומר זאת לא בקינטור — שאולי יכולים לשלול בידעם שהרוב ישא על גבי את משא ה"כץ", ויש מחזיקים שחייבים להתגבר על ספיקות קשים ורבים. הוויכוח מתנהל לאמיתו של דבר בלבד של כל ישראל. השאלות: מה היא בעצם כוונתו של סאדאת, האם יכולים אנחנו לבטוח בהתחייבותיו? עד כמה ניתן לסמוך על ארצות-הברית של אמריקה? האומנם יושג שלום של ממש במסגרת חווה השלום שנחתם? כל השאלות הללו, ואחרות, מלוות את כולנו ללא יוצא מן הכלל. הן לגיטימיות, הן מובנות, הן הכרחיות. איש לא יבוא לשטשן ואיננו מתכוונים לבוא ולשטשן.

בוודאי אנחנו מודעים, חבר-הכנסת משל, למחיר ה-יקר ביותר שאנחנו משלמים. נהיה האחוזונים להמעט ב-משמעות. מבחינה גיאוגרפית — מדינת ישראל מת-

עמדנו ב"לאו" של תאריך היעד. גם כאן לא קיבלנו את כל מבוקשנו אבל עמדנו ב"לאו". עמדנו ב"לאו" ש-ראש הממשלה לא יצא לפגישה עם ראש ממשלת מצרים כשהדבר היה לא נאות, לא נכון ומסוכן מבחינה מדינית. ומכוח ה"לאו" הזה ידע הצד שממול כי יש קו אדום ש-הישראלים, שהנהגה הישראלית, לא יזונו ממנו והדבר הכשיר את הדרך לקראת הסכם השלום.

(חבר-הכנסת ירוחם משל קורא קריאת ביניים.)

חבר-הכנסת משל, אעבור לחשובים ולפחות חשובים.

מיכאל חריש (המערך) :

לא היה "לאו" אף לא על דבר חשוב אחד: על שדות התעופה לא היה "לאו"; על אזורים בטחון לא היה "לאו"; על סיני לא היה "לאו", ויתרתם עליו; על פיתחת רפיח לא היה "לאו"; על שרם א-שייך לא היה "לאו". אין דבר חשוב שהיה עליו "לאו".

היו"ר מ. ל. מרון :

חבר-הכנסת חריש. חבר-הכנסת משל.

(קריאות באולם)

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :

על הגבול הבין-לאומי הסכימה ממשלת אשכול.

(חבר-הכנסת ירוחם משל קורא קריאת ביניים)

היו"ר מ. ל. מרון :

חבר-הכנסת משל, אני מבקש ממך.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :

על הגבול הבין-לאומי, חבר-הכנסת משל, הסכימה ממשלת אשכול.

ירוחם משל (המערך) :

אדוני היושב-ראש, אסור לשאול שאלה?

היו"ר מ. ל. מרון :

חבר-הכנסת משל, אסור לך עכשיו לשאול.

שר-המשפטים ש. תמיר :

חבר-הכנסת משל, אני רוצה לענות לך אבל אתה לא נותן לי.

יצחק יצחקי (הליכוד) :

משל, אז לא היה שלום. היום אתה מצביע בעד ה-שלום. זה ההבדל, משל, זה ההבדל.

היו"ר מ. ל. מרון :

לא ארשה לשאול שאלות נוספות.

שר-המשפטים ש. תמיר :

הרשה לי להשיב לך, חבר-הכנסת משל.

היו"ר מ. ל. מרון :

השר הודיע שיענה.

(קריאות באולם)

חבר-הכנסת זכאי, חבר-הכנסת אולמרט, אני מבקש לא לנהל דו-שיח. זה לא ייתכן, השר תמיר מדבר. מי ש-רוצה לקרוא קריאת ביניים יכול לקרוא קריאת ביניים, לשאול שאלה גם כן, אבל לשאול שאלה על-ידי נאום זה לא ייתכן. כך לא נגמור הערב את הדין.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):
זה סילוף של ההיסטוריה.

שר-המשפטים ש. תמיר:

אתה לא נתת לי להשלים את המשפט, חברי-הכנסת אלון. אני לא אתפלמס היום. אתה פורץ לדלת פתוחה. אני מדבר ברוח של אחדות. חברי-הכנסת אלון, אני עמדתי לומר זאת. בעקבות המרד הזה העם של הראשונים, המעטים, קם העם כולו, על כל שכבותיו: ההגנה, הפלמ"ח, ושוב והאצ"ל ולח"י. כל הנוער העברי, וגבר על האימפריה הבריטית. הגיעו ימי מלחמת העצמאות. שוב בדידות איומה. נראה היה שירושלים עלולה לנפול תוך 24 שעות לידי הלגיון הירדני ושוב הפלמ"ח, ההגנה, האצ"ל ולח"י גברו. והנה, ערב מלחמת ששת הימים, והטאנקים מתקרבים, וימי ההמתנה והמבוכה, ושוב הנצחון הגדול. יום הכיפורים ומוראות שלושת הימים הראשונים. כמה רחוק היה השלום בכל אלה? — ב-מטחווי הבלתי אפשרי. והנה הגענו היום לפתח השלום, בכוח אותה עמידה, בכוח אותה אמונה. בכוח עמידה ואמונה אלה, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נמשך יחד וגם נוכל.

"ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום".

היו"ר מ. ל. מרון:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברי-הכנסת בנימין הלוי, ואחריו — לשר-החינוך והתרבות זבולון המר.

בנימין הלוי (התנועה הדמוקרטית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, עם ישראל כולו רוצה בשלום, שלום עם מצרים ועם כל שכנינו. אבל לא שלום בכל מחיר.

נשיא מצרים הציע לנו שלום, ובנאומו בכנסת פירט את תנאיו. ואני קורא מנאומו בכנסת במקור (קורא בערבית). בעברית: 1. סיום הכיבוש הישראלי של השטחים הערביים שנכבשו ב-1967; 2. הגשמת הזכויות היסודיות של העם הפלשתינאי וזכותו להגדרה עצמית, לזכות להקים את מדינתו; 3. נסיגה מלאה מכל השטחים הכבושים, לרבות ירושלים הערבית. אלה היו דברי הנשיא סאדאת פה, ומהם הוא לא סטה מעולם ועד היום הזה. לא הסכמנו לתנאים אלה. הצענו תכנית שלום ישראלית: נסיגה מלאה מחצי האי סיני והכרה בריבונות מצרים עליו, מינהל עצמי לערביי ארץ ישראל ביהודה ושומרון וחבל עזה, למעט, כמובן, ירושלים המזרחית, המהווה חלק מבירת ישראל. המשאלות — מסמך הביא לפני הסכמי המסגרת בקמפ-דייוויד, מסגרת לשלום במזרח התיכון ומסגרת לכריתת חווה שלום בין מצרים ובין ישראל, וכן לחווה השלום המוצע לנו היום בין הרפובליקה הערבית של מצרים ובין מדינת ישראל.

מצרים לא ויתרה על תביעותיה המקוריות כפי שהעלה אותן הנשיא סאדאת בירושלים, והיא מפרשת את הסכמי המסגרת של קמפ-דייוויד ואת חווה השלום המוצע ברוחן. ראש הממשלה אמר אתמול מעל במה זו בהודעתו לכנסת, ואלה דבריו: "ראש ממשלת מצרים ד"ר חליל... נשא נאום לפני מספר ימים ובו אמר, על-פי חלשנו: בעזה ובגדה המערבית תקום מדינה פלשתינאית. ישראל תסוג לקווי 1967. החלק המזרחי, כפי שהוא מתבטא: הערבי — של ירושלים לא תיוותר (בפריטקול כתוב בטעות "לא תימסר") בידי ישראל". על הצהרה

כוחצת. ההתכווצות הזאת כאובה. בודאי, נאמר את כל האמת: הפרידה מן החוקה בסיני היא קשה. קשה היא פרידה ממרחבי סיני. קשה הפרידה משטח שהוא מגן למדינת ישראל בשעות מצוקה, קשה הפרידה משמי סיני, הבסיס בהא הידעיה לחיל האוויר ולכוח ההרתעה שלו. כואב מאוד הניתוק מבארות הנפט, מאגר הכוח החיוני שלנו, מאוצרות הטבע של סיני. צורבת הנטישה של ה-ישובים, והציאה מכל סיני וזה סיני האומר כל כך הרבה לעמנו. אנו מודעים לכל הסיכונים הללו, אנו עושים את המעשה בעין פקוחה ובלב צורב. אבל, אדוני היושב-ראש, לאן אנו צועדים במחיר הכאב המר הזה? הערב הזה אנו שוברים את המצור על מדינת ישראל, בפעם הראשונה מזה מאה שנות תחייה, מזה עשרות שנות התיישות, מזה שלושים שנות מדינה, נשבר המצור והבידוד וההרס על מדינת היהודים. זה ההישג.

לב לבנה של הבעיה במזרח התיכון לא היה מעולם הבעיה הפלשתינאית. לב לבנה של הבעיה היה הסירוב של עמי האזור להכיר במדינה העברית החדשה ולחיות עמה. היום נשבר הסירוב הזה. זהו ההישג תמורת המחיר הכאוב. לא עוד מדינה שידמוה למדינת צלבנים מבודדת המחכה ליומה השחור כי יבוא; לא עוד מעגל הקסמים של מלחמה והפסקת אש ושוב מלחמה והפסקת אש ללא שמיים כחולים מרחוק באופק. אנחנו רואים היום את הסיכוי שנפתח, את קצה של המנהרה מרחוק. זוהי התמורה הגדולה. עוד בלילה האחרון, כשהיה פה הנשיא קאדפי, כשהוצע לנו מעין שלום, ללא יחסי מסחר ישירים עם מצרים בנושא הנפט, אמרנו "לא". כשהוצע לנו שלום של חילופי שגרירים אמרנו "לא". שלום אקטיבי דרשנו כי זו התמורה.

אדוני היושב-ראש, לעתים אנו נוטים לשכוח את מטרת שובנו לכאן הביתה. מטרת שובנו של העם הזה לעיר השלום היא לא רק לתת מקלט לנדרפים. שבנו למדינת הארץ התנ"ך, לערש התרבות, למקור הבהורה הישראית והאנושית הכבירה, בתקווה עזה להתחדשות רוחנית נעלה לנו ולזולתנו. לכך דרושה חסות השלום. איוו פריחה חדשה צפויה לארצות הקדם הללו כשארץ ישראל בתוך, בחסות השלום. המהות הציונית היא לא רק מזור לעמנו אלא תוחלת רוחנית חדשה לעולם בן-העש השני, החרד מפני שואה עולמית. לכל אלה דרושה חסות השלום. על כן, הערב, בפנותנו לאזרחי ישראל המיטלטלים אי-שם בין דאגות לתקות, נאמר להם: בל נרפה מן האמונה. יש ברכה למאבק. יש שכר למעשה. נעשה נא לרגע את חשבון הנפש של עשרות השנים האחרונות. מה לא עברנו כאן יחד? היו ימי השואה, ורומל הגיע כמעט עד שערי הארץ. נדמה היה שהקיץ הקץ על הכול. אך ארץ ישראל נחלצה מאימת ההשמדה. אחר כך, כשהורמה היד על תנופת התחייה, קמו מאות בחורים והניפו את נס המרד מול האימפריה הבריטית, כשהכול זלזלו בכך, כשהכול נראה שחור, הם יעשו זאת בראשותו של ראש הממשלה דהיום, מעטים, בודדים וחטרי כול.

(חברי-הכנסת יגאל אלון קורא קריאת ביניים.)

אני מסכים אתך, מפקד הפלמ"ח, חברי-הכנסת יגאל אלון, האזן ותשמע עד הסוף.

יגאל אלון (המערך):

מה פירוש? כל הישוב לחם. היו מאה ועשרים אלף מעפילים.

כוללת את מורח ירושלים, דהיינו, את כל השטח שמעבר לקו שביתת הנשק לשעבר. הנשיא סאדאת קבע במפורש במכתבו, מיום 17 בספטמבר 1978, המצורף להסכמי קמפ-דייוויד, כי ירושלים הערבית היא חלק בלתי נפרד מהגדה המערבית, ירושלים הערבית צריכה להיות ברירה בנות ערבית, התושבים הפלשתינאיים של ירושלים הערבית רשאים להשתמש בזכויותיהם הלאומיות הלגלי-טימיות, בהיותם חלק מן העם הפלשתינאי בגדה המערבית, החלטות מועצת הבטחון 242 ו-267 חלות על ירושלים וכל הצעדים שנקטו על-ידי ישראל לשנות את מעמדה של העיר הן בטלות ומבוטלות ויש לבטלן. מכתב דומה, שאינני מצטט את לשונו מחמת קוצר הזמן, הוא מכתבו של נשיא ארצות-הברית, המסתמך על החלטות קודמות של ארצות-הברית, וגם הוא מצורף להסכמי קמפ-דייוויד, ואילו ראש ממשלת ישראל הסתמך לעומת זה על חוק הכנסת משנת 1967, שהסמיך את הממשלה להחיל את המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל על החלק המזרחי של ירושלים ועשה את העיר ירושלים לעיר אחת ובלתי מחולקת, בירתה של מדינת ישראל וחלק בלתי נפרד מריבונותה; גם מכתב זה צורף להסכמי קמפ-דייוויד. אין כל ספק שכל ממשלה ישראלית תנהג כפי שהחוק הישראלי מחייב אותה ולא תרשה להפעיל "ממשל עצמי" לפי הסכם השלום עם מצרים על תושביה הערביים של מזרח ירושלים. אלא אין גם ספק כי עמדה זו לא תתקבל על דעת מצרים. וארצות-הברית עלולה לתמוך גם בעניין זה בעמדת מצרים, מה גם שמדינות כמו סעודיה וירדן רואות את "שיתרוך ירושלים" כיעד ראשי בשאיפותיהן בקשר להסדר במזרח התיכון. הסכם השלום והתהליך המתחיל לביצוע הממשל העצמי בשטחים, והמכשש שיופעל עליו, יקשו מאוד על ממשלת ישראל לעצור את ההסתערות בשערי ירושלים.

הוסף על כך נסיגה מסיני, ויתור על מרחב אוויר, על תחנות התראה ועל בסיס ימי במפרץ אילת, חשיפת אילת למתקפה סעודית-ירדנית-מצרית, פינוי שדות התעופה, ויתור על גבול בר-הגנה בדרום; הכרה בגבול הביין לאומי כתקדים מסוכן גם לגבי שטחים אחרים, ובייחוד הגולן; עקירת כל ישובי חבל ימית והוואי סוף, עירעור על 'ציפור הנפש' של תורת ההתיישבות הציונית, תקדים חדש, המעורר חרדה בישובי בקעת הירדן ורמת הגולן, גוש עציון, שיושב מחדש אחרי טבח מלחמת העצמאות, קריית ארבע היא חברון, שיושבה מחדש אחרי טבח תרפ"ט; הנצחת הקו הירוק שנמחק בעקבות הפרת שביתת הנשק במלחמת ששת הימים, ויצירת יחידה גיאוגרפית בכוון 1967, פרט לירושלים; ויתור על גבולות בני-הגנה, ויצירת שלב ביניים להקמת מדינה פלשתינאית בין ישראל והירדן.

אני מקבל את דעתו הנחרצת של הרמטכ"ל שאין להגן על מדינת ישראל בלא שליטה מלאה על כל ארץ ישראל ממערב לירדן לאורך ימים. יש להוסיף כי אין להגן על מדינת ישראל ללא שליטה על רמת הגולן וחלק מחצי האי סיני.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מתוך תמיכה ב"שלושת הלאומים של ראש הממשלה, המקובלים כאמור על הרוב המכריע של הבית הזה — לא נסיגה לגבולות 1967, לא חלוקה מחדש של ריבונות ישראל על ירושלים ולא מדינה פלשתינאית בין ישראל וירדן — ומתוך הכרה בשלושת העיקרים האלה יסוכנו סיכון של ממש

זאת של ראש ממשלת מצרים השיב ראש הממשלה, על דעת הרוב המכריע של הכנסת, בשלושה לאומים מפירעיים, ואלה דבריו: "ראשית, לעולם לא תשוב ישראל לקווי ה-4 ביוני 1967. שנית, ירושלים המאוחדת, האחדה, היא בירת ישראל הנצחית, לא תחולק עוד לעולמים, וכזו היא תישאר לדורי דורות. שלישית, ביהודה, שומרון ובעזה לעולם לא תקום מדינה (הקרויה) פלשתינאית".

אורי אבנרי (מחנה שלי):

שלושת הלאומים של חארטום הישראלית...

בנימין הלוי (התנועה הדמוקרטית):

אלה דברי ראש ממשלת ישראל על דעת הרוב המכריע של הבית הזה; למעט את שיעתו של חבר-הכנסת אורי אבנרי וסיעה אחרת, אבל זה על דעת הרוב המכריע של הכנסת. ראש ממשלת מצרים הודרו להשיב בפומבי על הודעה זו, והוא בשלו: "ישראל חייבת לפנות את כל השטחים הכבושים, לרבות ירושלים הערבית, תוך מתן הזכויות הלגיטימיות לעם הפלשתינאי כמתחייב מהסכמי קמפ-דייוויד, זכות להגדיר את עתידם כחלק מההסדר הכולל במזרח התיכון".

ועכשיו, רבותי חברי הכנסת, מי צודק? כמובן, לבי עם ראש הממשלה, ואני תומך תמיכה מלאה בשלום שתי הלאומים, שלושת העיקרים שהוא הצהיר עליהם על דעת הרוב המכריע של הבית. הדברים הם בגדר "אני מאמין" שלנו, של ראש הממשלה ושל רוב חברי הכנסת. אבל לא הכול תלוי ברצוננו. השאלה הממשית איננה מי צודק בפירוש הסכם השלום והתנאים הכלולים בו, אלא מי צודק בהערכת המצב, בהערכת התוצאות הממשיות העוליות לנצח מהסכם השלום וביצעו במציאות.

להווי ידוע כי לשם פירוש הסכם השלום אין אפשרות לפנות לבית-דין גבוה לצדק או לבית-דין בין-לאומי כלשהו. כאן לית דין ולית דיין, והכול תלוי במאזן הכוחות. למעשה, הפוסק האחרון בחילוקי דעות אלה יהיה נשיא ארצות-הברית.

נשיא ארצות-הברית ושר החוץ שלו כבר הכריזו כי חווה השלום בין ישראל ומצרים אינו סוף פסוק אלא תחילת תהליך לפתרון הבעיה הפלשתינאית על כל הלי-בטיה, להגשמת זכויותי הלגיטימיות של העם הפלשתינאי, שהוכרו בפירוש על-ידי מדינת ישראל בהסכמי קמפ-דייוויד, ובשלב יותר מאוחר, אחרי תקופת הביניים של ממשל עצמי, להגדרה עצמית במסגרת מדינה פלשתינאית בגדה המערבית וברצועת עזה. תהליך זה, שיתחיל לנוע עם חתימת חווה השלום ותחילת המשאומתן על האוטונומיה, בד-בבד עם נסיגת צה"ל מסיני, יצבור כוח ומומנטום על-ידי משקל העוצמה של ארצות-הברית והערכת מסיבות גלובאליות בתביעות המצריות והערביות. מתוך מגמה לשכנע את סעודיה וירדן וכן את תושבי יהודה ושומרון וחבל עזה לתמוך במאמצי השלום של ארצות-הברית, לחזול מהתנגדותם לתכנית האוטונומיה ולשתף פעולה בהקמת הממשל העצמי, מבטיחה ממשלת ארצות-הברית לערבים של שלב הביניים של השלטון העצמי יציב, בעזרתה, להגשמת תביעותיהם לכינון מדינה פלשתינאית בחבל עזה ובגדה המערבית, לרבות "השטח הכבוש" — כהגדרה האמריקנית — של ירושלים.

אסור לנו, אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, לשכוח "הגדה המערבית", בטרמינולוגיה הערבית והאמריקנית,

הזה באיפוק ובריסון, מתוך ידיעה שתנאי שלום זה הם קשים ביותר אבל שהשלום הניתן ראוי לסיכוי.

חברי הכנסת, הנשיא סאדאת עשה צעד פוליטי ו-פסיכולוגי גדול מבחינתו כשהציע לגיטימציה למדינת ישראל. אנחנו נענינו לשלום בנכונות אדירה אבל נתבענו לשלם תמורת ההכרה בקרקע, בבסיסים, בנפט וביושבים — שהם כולם בטחון. הממשלה אינה ראויה לגינוי על עיקשותה במשך חודשים שלא לאבד את העמדות הבטחוניות והעמדות המוסריות תוך כדי שאיפה עזה לשלום מהיר. ימים יגידו אם חוזה השלום הזה יביא לכיוון מסוכן של גבולות מדינת ישראל שעלולה להיות מותקפת ללא גבולות בטחון ומרחב אתראה; או לפריצה קדימה לעידן חדש של סיון להתפנות ממעמסת המלחמות למאמצים ורוחניים-החברתיים שלמענם קמה מדינת ישראל.

חברי הכנסת, השלום הוא ערך חינוכי ממדרגה ראשונה, צריך לטפח אותו, צריך להעז אליו אף שאין בטוחים לאן בבירור הוא מוביל. אבל צריך שנהיה ערים לאחר מה שקרה לנו בשואה ואולי אחרי מלחמת יום הכיפורים, לאחר שהוקמה המדינה, כדי שנוכל להגן על עצמנו בכוחות עצמנו. חובה עלינו שנהיה מסוגלים בכל עת הצורך לממש אחריות זאת שלנו לעם ישראל, לבנינו, לאחינו ולהורינו.

וכאן אני מבקש לומר כמה דברים על השובר שבצדו של ההסכם עם מצרים. על גורלן של יהודה ושומרון ועזה יתחיל, אך יעבור חודש לחתימתו, משא-ומתן שיהיה הקשה מכל מאומות שהיה לנו. ייתכן אולי שתביעת מצרים בענין הפלשתינאי תקיפה פחות מדרי-שותיה בסיני אך היא איננה מבטלת כלל וכלל ואין היא מס שפתיים בלבד. תביעותינו שלנו ביהודה, שומרון ועזה שונות לחלוטין מאלו שבסיני. כאן אין מדובר בהסכם צבאי בלבד. כאן מדובר בירושלים שהיא בירתנו לנצח. כאן מדובר ביהודה, בשומרון ועזה שהם בארץ ישראל שלנו. כאן מדובר באלפי משפחות חלוציות שהת-יישוב בשליחות העם והארץ. כאן מדובר בגבולות בטחון שאינם רחוקים מאזורי אוכלוסייה. כאן מדובר בכך שאין צבא ישראל יכול להגן עלינו מהירדן ומההר אם אין הוא משולב בהתיישבות הקובעת את הגבול. חברי הכנסת, אם בסופו של התהליך תיסוג, חס וחלילה, ישראל בכל הגזרות לגבולות 1967 לא יוכל צה"ל להגן עליה, גם אם יקבעו סידורי התראה ואזורים מפורזים. אסור שתהיה ס-כנה לגוש עציון ולקריית-ארבע ולכל ישוב שגורלם יד-מה, חס וחלילה, לזה של יהודי חברון בתרפ"ט.

משה שמיר (הליכוד):

פתחת את הפתח לסכנה הזאת בחוזה שאתה מביא לכנסת. זו הדרך היחידה שאתה מוביל אליה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
יש פתח אבל לא ניתן לנצל אותו. תסמוך על הקדוש-ברוך-הוא ועל עם ישראל, לא ניתן.

משה שמיר (הליכוד):

אין דבר שכוח הפילפול שלך אינו מצליח לטהר אותו.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
הפה משותף לנו. בכל זאת אל תדבר בצנינות כ-זאת.

על-ידי ההסכם המוצע, אני מציע לכנסת להגיד "לאו" לאישור ההסכם. אין לקנות את השלום במחיר סיכון בטחוננו. אין לדורנו זכות לסכן את ריבונותנו על הר הבית, ששוחרר במלחמת ששת הימים ואת שליטתנו האסטרטגית בארץ ישראל ממערב לירדן. למען בטחון ישראל ולמען ירושלים אצביע נגד אישור ההסכם המצ-ע. בטחוני כי הצבעתי זאת אך תחוק את כוח עמידתה של ממשלת ישראל במאבקים הגורליים הנגזרים עליו.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לשר-החינוך-והתרבות ובלון המר, ואחרי — לחבר-הכנסת חיים קורפא.

זיראן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):

אבל מצע ד"ש לא אמר כך. מצע ד"ש אומר אחרת. אתה חוברת חלק ממנו.

בנימין הלוי (התנועה הדמוקרטית):

הוא אמר בדיוק כך.

(קריאת ביניים: חבר-הכנסת עטשי, אולי אתה יכול לתת לנו סקירה על מצע ד"ש?)

היו"ר מ. ל. מרון:

אני מציע לא לנתח עכשיו את המצע של ד"ש ולאפשר לשר המר להתחיל בנאומו.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):

מה עם מצע המפד"ל?

שר-החינוך-והתרבות ז. חמר:

אדוני היושב-ראש כנסת נכבדה, השלום הוא דבר גדול וחשוב. כולנו, כן, כולנו, שואפים אליו ורוצים בו, אולי יותר מכל אומה בעולם ובמזרח התיכון. החלוקה בין אוהבי שלום ושונאי היא מזויפת. אבל גם כשמחירו כבד כשסיכנו בצדו, כשעדיין לפנינו דרך ארוכה, כאשר אנו מכריעים בעתיד עמנו ובגורל ארצנו, ראוי והכרחי לומר את האמת כולה, וזו מורכבת היא. לכן, לא רק לשיר ולרקוד ולשבח ולהלל כאילו כבר הגענו למטרה ולנצח, כמו גם לא רק להלך אימים על תהליך מידרדר שסופו ודאי יסבך אותנו באסון אלא למסור לעם, דווקא היום ערב החתימה, ללא אשליה וללא המתקה — כמו גם ללא השחרה ויאוש — את העובדות כפי שהן, את הסיכוי הטמון והתקוות התלויות עם הוויתורים הקשים והסיכונים, אני מקווה המחושבים, הקיימים.

חברי הכנסת, צריך כל אחד לחשוף לעצמו את המור-כבות, את מגבולותיו ואולי, חס ושלום, את הזמניות של הסכם השלום הזה, כמות שהוא. הוא אינו השלום המתואר שבנביאים והנובע מאמינות לב עמוקה ונאצלת ומאידי-אלים מוסריים חברתיים. זה שלום פוליטי המבוסס על אינטרסים כלכליים-בטחוניים, אינטרסים חברתיים. הוא אינו שלום אירופאי מבחינת הכוחות והתהליכים האידיא-לוגיים. זהו שלום מזרח תיכוני כפי שהוא יכול להיות בנסיבות הקיימות כאן. נכון, אנו משיגים הכרה ולג-טימציה ושלום פוליטי עם מצרים. ואמנם, שילמנו בשבילו מחיר בטחוני וגם מחיר אידיאולוגי-מוסרי כבד מנשוא. והעיקר הוא שעדיין עומד לפנינו מאבק קשה ונורא על לב לבם של ארצנו, עמנו ובטחוננו. על כך, אתם אל תטיפו לנו מוסר על שאיננו יוצאים מגדרנו, איננו שרים ואיננו משתכרים. אך אחרים, אל תכעסו עלי-נו שאיננו אבילים וחפויי ראש. אנו חותמים על השלום

בים; שלא יהיה שלום כדי להתפנות לחיים קלים אלא שלום כדי להתפנות ליעדים הרוחניים והחברתיים שלמענם קמה מדינת ישראל. ועל-כן חשוב שעקרונות היסוד שלנו יישמרו גם בבנייתו ובטיפוחו של שלום זה.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חיים קורפו, ואחריו — לשו"י צחק מודעי.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תכנית השלום ו-תכנית האוטונומיה אינן סותרות לא את מצע תנועת החירות, לא את מצע הליכוד ולא את קווי היסוד של הממשלה. אני מכיר את המצעים החל מן הכנסת הראשונה ולא מן הכנסת השמינית בלבד. מובן, כאשר אומרים שהורדנו ישובים בארץ ישראל זה נוגד את המצע אבל זה גם נוגד את האמת, אפילו אם אומרים זאת בהבעה משיחית. בוודאי שהיו פשרות בין מצע למצע. כאשר הר"קס גח"ל היו פשרות בין הניסוח של מצע תנועת החירות לבין המצע של גח"ל; כאשר הוקם הליכוד היו פשרות בניסוח בין מצע גח"ל לבין מצע הליכוד, וכאשר נכתבו קווי היסוד של הממשלה היו פשרות בניסוח בין המצע לבין קווי היסוד של הממשלה. פגיעה מהותית לא הייתה בהם. בכל המצעים בלט הסעיף של החתירה לשלום.

כאשר הציג ראש הממשלה את ממשלתו בכנסת הוא אמר: "אדוני היושב-ראש, בראש דאגתנו מניעת מלחמה חדשה במרח התיכון. הנני קורא למלך חוסיין, לגשיא סאדאת ולנשיא אסאד להיוועד עמרי, אם בבירורינו ואם על אדמה נייטרלית, אם בפומבי ואם מחוץ לזרקורי הפרסומת, כדי לדון על השכנת שלום אמת בינינו וביניהם דם רב, דם רב מדי, יהודי וערבי, נשפך באזור הזה. נשים קץ לשפיכות הדמים השנואה עלינו. בכנות וברצינות נשב ליד שולחן הדיונים". ובהמשך: "אנו לא נלאה מלהשמיע את הקריאה, לא לשם צורך תעמולתי אלא לשם הצרכים. החיוניים של עמינו וארצותינו".

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לטווח ארוך דרושה לנו הידברות עם עמי האזור. לא תקפנו את מדיניות ה-גשרים הפתוחים. בלבנו נשמרה פינה תמה להתבטאויותיו של נשיא טוניסיה ומלך מארוקו. תחושה זאת היא הנור-תנת לנו את מידת ההערכה להצלחתה של ממשלת ישראל להגיע לידי הסכם שלום עם מצרים. המערך לא אוהב את האזכור של שלושים שנה, ובצדק הם אומרים שיש הב-דל גדול מאוד בין התקופה שקדמה למלחמת יום הכי-פורים לבין התקופה שאחריה. אך גם ממועד זה חלפו ארבע שנים תחת שלטונם ושום תווה לשלום לא אירעה. הליכוד הגיע לשלטון כאשר ברקע היו: שמאנה ועידות פיסגה ערביות כשכולן חוזרות על שלושת הלאומים ש-ועידת תארטום; בארצות-הברית נבחר נשיא שסטה מהעמדות המסורתיות של ארצות-הברית כלפי ישראל; מצרים המירה את האוריינטציה הסובייטית שלה ב-אוריינטציה אמריקנית; נמצאנו במחויבות של הסכם ביניים ערב כינוסה של ועידת ז'נבה כאשר תכניתה מוכתבת על-ידי ואנס וגרמיקו; מתוך 151 מדינות חברות באו"ם קיימו אתנו יחסים דיפלומטיים פחות מ-40; שישה חודשים לאחר כינון הממשלה מקיים הנשיא סא-דאת את ביקורו בירושלים ו-12 חודשים לאחר מכן אנו מוכנים לחתימת הסכם שלום נפרד עם מצרים, עם הגדו-לה והעיקרית שבמדינות ערב.

תכנית האוטונומיה היא היא שאיפשרה לפרוץ את

אורי אבנרי (מחנה שלי):

צה"ל יגן על המדינה בכל מצב ובכל גבול. הוא עשה זאת בעבר ויעשה זאת בעתיד.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

אבל כוחותיו מוגבלים. אי אפשר לעמוד מבחינה צבאית בגבול אם אין ישובים בגבול. אין ישובים בגבול זה אם אין מוטיבציה לחיים בארצנו ויכולת להיות בבטחון ובשלווה, אם אין תנופה ועידוד ממלכתי בהתנ-חלות.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

האם הגנו הישובים על הגולן?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

קיומו של שלום כזה, שלום לא בטוח כזה, תלוי על חוט השערה, תלוי על בלימה. לא לשלום כזה הת-כוונו רובנו ככולנו. כאן לפנינו, על כן, למחרת החתימה עם מצרים מאבק גדול. זהו מאבק שהמחנות בו יהיו ברורים ואני מקווה ומאמין שנגבר בו. כדי למנוע סכנה כזאת בעתיד יש חשיבות עצומה לאופן שבו תכונן האו-טונומיה וזה גם נושא שהרבה תלוי כיצד נפעל בו, שהאוטונומיה לא תהיה גרעין למדינה לפשטינאית ו-ש-תאפשר חיים יהודיים בטוחים, שלווים ופורחים בכל ארצנו. זהו המבחן והמאבק של עמנו עד כמה הוא מוכן להגן על דרכו ועל חיותו, זהו המבחן של ממשלה זאת עד כמה היא נאמנה לדרכה ולאחריותה.

משה שמיר (הליכוד):

כמו שהיתה נאמנה ליתר הדברים שהבטיחה.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

אני ממש באופן אמיתי מאמין לכאב שלך, אל תש-רוף בהבל פה גשר שאנחנו כולנו נצטרך לעבור אותו. עוד נעבור את השלב הבא לפני הבחירות. אל נהיה ציניים ונגיד: אתם בגדתם.

משה שמיר (הליכוד):

מי שהוריד את ימית, יוריד גם את קריית-ארבע.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מי שאומר זאת מבאי נזק לעניין שאתה רוצה בו. במקום להגיד להיפך. מה ההגיון?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

האם ברור לך שאם אתה מבצע את מה שאתה אומר בעצם אתה מטפד את הסכם השלום? האם זה ברור לך?

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

אינני חושב כך. בהחלט לא.

משה שמיר (הליכוד):

הוא ידבר שוב על כאב צורב ועל לב.

שר-החינוך והתרבות ז. המר:

בכל אופן, זהו המבחן שלנו, גם שלי, ונראה מה כל אחד יאמר בבוא היום. אני מאמין שנעמוד בו כולנו.

אדוני היושב-ראש, השלום הבא עלינו לטובה יע-מיד אותנו, לראשונה בתולדותיה של מדינת ישראל, ב-מבחינים חשובים מאוד, להיות יהודים מרצון, לא בגיט-סגור אלא בחברה פתוחה; לשמור ולטפח את ייחודנו התרבותי, היהודי, החברתי, תוך כדי יחסי שכנות טו-

היתה מלחמה. הבלתי נודע מכביד, אך נצא אליו בבטחון ובאומץ. אנחנו סומכים על כוחנו וצדקתנו ויודעים שהעולם כולו יודע לקראת מה אנחנו חותרים.

היו"ר מ. ל. מרון :

תודה רבה. רשות הדיבור לשר יצחק מודעי, ואחריו — לחבר הכנסת יצחק רבין.

שר-האנרגיה והתשתית י. מודעי :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שבועיים לפני חתימת ההסכם, ביום השני לביקורו של הנשיא קארטר בירושלים, היה נראה לכול כאילו ההסכם לא ייחתם. גם היום, רק חמישה ימים לפני חתימתו החגיגית, עדיין נמצאים כמה נושאים בוויכוח נוקב. עובדות אלה מעידות על מורכבותו של המשאומתן ועל הבעייתיות שבו.

כל הטוען כי ההסכם אינו אידיאלי צודק, ההסכם אינו אידיאלי; כל הטוען שההסכם טומן בחובו סכנות רבות לישראל צודק, אבל צריך לשקול סכנות אלו מול הסיכויים שהוא מביא בכנפו; אבל כל הטוען כי מעשי הקודמים הם שקידמו את הסכם השלום או כל הטוען שניתן היה להשיג הסכם שלום טוב יותר טוען טענות בעלמא שאי אפשר לא להוכיחן ולא להזימן.

(קריאת ביניים: בעלמה יש נפט, לא טענות.)

חופ מחבר הכנסת אלון שנחן בחזון רטרואקטיבי, לא חזון לעתיד.

אם כל כך חיבתם את השלום בהסכם ההפרדה, מדוע לא חתמתם עליו, מדוע לא הסתערתם עליו?

יגאל אלון (המערך) :

עוד שלב אחד.

שר-האנרגיה והתשתית י. מודעי :

טוב מאוד. על כך נאמר: "קרב לגבי דהינא ואידהן", תתקרב למי שהוא מבושם ותיראה כאילו גם אתה התבשמת. אנו איננו שוללים — ולא היינו שוללים — מכך את השותפות בהסכם השלום. אבל אתם בעמדותיכם, ב"זיגזאגים" שאתם עושים, גם אתמול וגם היום, אתם שוללים מעצמכם כל זכות להיות שותפים בהבאתו של הסכם השלום.

יגאל אלון (המערך) :

הצבעתם נגד כל ההסכמים שהיו עד עכשיו.

שר-האנרגיה והתשתית י. מודעי :

אמת, נכון, אין הסכם זה אידיאלי. הוא כולל —

חייקה גרוסמן (המערך) :

אתה אלוף ה"זיגזאגים".

שר-האנרגיה והתשתית י. מודעי :

אני עומד על דוכן זה כדי להשיב. אני לא ביקשתי את רשות הדיבור כדי להוסיף מידע. אני באתי להשיב על שאלות אלו כי הן מציקות לרבים מהיושבים באולם זה ולרבים שאינם יושבים באולם זה. ואין די בהשמעת הטענות ההדדיות בינינו כאן. צריך להסביר לעם התועה, לעם המבולבל בגלל מעשינו, מה עשינו ולאן אנו מובילים אותו.

ירוחם משל (המערך) :

יש בילבול רב בדברייך.

הדרך לשלום כאשר תכנית הפשרה הטריטוריאלית לא הביאה שום תזוזה, לא הביאה לנידוד עפעף אחד מצד מנהיגי מדינות ערב ומכאן שאין בה ולא כלום. היא אחוזה עינים, דיאלקטיקה לשונית, ולא יותר מזה. איש לא לקח אותה ברצינות. החשד הזה ליווה אותנו כל הזמן עד אשר גשלה תכנית האוטונומיה. ניתן מה שמגיע. לא נותר על מה שאיננו יכולים לוותר. זה היה סוד ההצלחה של הממשלה הזאת. מסתבר שממשלות שהן תקיפות במלחמתן משיגות את השלום. אנחנו עומדים עכשיו לפניו, הוא לפתחנו.

אתם טוענים שהאוטונומיה תביא למדינה פלשתית. נאית. כל זה למה? כיוון שמדינות ערב — מצרים וירדן — שואפות בכנות להקמת מדינה פלשתינאית. נוחא, אם כי הן לא עשו זאת במשך 19 שנה. אך הסבירו לי איך יהיה המצב בדרך של פשרה טריטוריאלית? נניח שירדן חותמת אתנו על הסכם של פשרה טריטוריאלית ואנחנו מחזירים את השטח שבין הקו הירוק עד קו הירדן, והם מחילים עליו את הריבונות הירדנית. מי ימנע מהם להקים, שבוע ימים לאחר קבלת הריבונות על מרבית השטח ביהודה ושומרון, מדינה פלשתינאית? איני מבין זאת. מה הדמאגוגיה הזאת. זה מה שיהיה. אם ארצות ערב רוצות להוליך אותנו שולל באוטונומיה המצב יותר טוב. כאן אנחנו שולטים.

יגאל אלון (המערך) :

איזו אוטונומיה היא זו שאתה שולט בה?

חיים קורפו (הליכוד) :

באוטונומיה יש לי זכות וטו. האוטונומיה היא תכנית ישראלית. היא איננה תכנית מצרית או אמריקנית. יש אוטונומיה ישראלית. אתה יכול להתייחס לכל מה שהצעת אם לא חתמת על דברים מנוגדים. לא חתמנו על דברים מנוגדים. לומר שהאוטונומיה תביא בהכרח מדינה פלשתינאית? התכנית שלכם תביא מייד למדינה פלשתינאית.

נאיר פעיל (מחנה שלי) :

כל תכנית שלכם תביא למדינה ערבית פלשתינאית. מה אומר יהודי כמוני? בואו נעשה זאת ביזמה שלנו.

חיים קורפו (הליכוד) :

המאמץ לאי הקמת מדינה ערבית שלישית בינינו לבין ירדן מקובל על הבית כולו. נעשה כל מאמץ שמדינה פלשתינאית לא תקום. 27 שנים לפני הקמת מדינת ישראל הקמנו מדינה פלשתינאית בשביל התושבים הערביים של ארץ ישראל בשטח שהיה מיועד להקמת בית לאומי לעם היהודי. הקמנו פעם מדינה פלשתינאית. איננו יכולים להקים כל כמה שנים עוד מדינה כיוון שמיעוט גדול או קטן יותר חי בתוכנו. מי עושים קיימים בכל המדינות ולא מבקשים להקים בשבילם מדינה נפרדת.

העם נמצא במבוכה, בוודאי. זה בגלל היציאה אל הבלתי נודע. עוד לא התנסו בכך. כל חיינו חיינו באווירת מלחמה. זו הפעם הראשונה שיוצאים בדרך אל השלום. הרשו לי להזכיר תמונה שהייתי עד לה. עמדנו לפני שיהרור ממעצר. היו עצירים שישבו שמונה שנים בבית סוהר. כאשר אמרו להם שהם יוצאים הביחה הם עמדו נבוכים עם דמעות בעיניהם, לא דמעות גיל. בחזורים עצירים בכו כי הם ידעו שהם יוצאים לבלתי נודע. בארץ

הי"ר מ. ל. מרון :

כיוון שהשר מודעי מדבר במסגרת מיכנס הזמן של חבר הכנסת — 10 דקות — אני מבקש לא לגזול ממנו את הדקות היקרות שעוד נותרו לי. מפאת השעה המאוחרת אני מבקש לאפשר לו לסיים את דבריו.

שר-האנגריה-והתשתית י. מודעי :

ברשותו של חבר-הכנסת משל וברשותו של היושב-ראש אני אנסה להסביר לך, אם אצליח, את הבילבול שלי בסוגיה זו; יש אנשים שלגביהם סוגיות מסובכות ביותר הן הפשוטות ביותר ויש אנשים המתקשים להבין סוגיות סבוכות. הסוגיה שאנו עומדים בפניה היום, ערב חתימת הסכם השלום עם מצרים, היא סוגיה שטוב שיש לגביה לבטים נפשיים, טוב שיש לגביה התחבטויות ו- טוב שיש אי הבנות. אנו צריכים להיכנס לעמקה של ה- סוגיה גם באורח שכלי וגם באורח נפשי, ולתבטח את היכולת שלנו לחיות עם הפתרונות המוצעים לנו.

הסכם זה איננו אידיאלי. בהסכם זה יש ויתורים מכ- איבים על ישובי סיני, על שדות תעופה, על שדות נפט — כן, על שדות נפט — על מרחבים איסטרטגיים, נסיגה בשלבי ביניים מוקדמים, בשלבים מואצים. יש בו נטל של היערכות צבאית חדשה, של בגיין תשתית אורחית ו- צבאית חדשה, אולי גם — ואני מקווה שאתבדה — קשיים כלכליים נוספים. אמת, נכון, ההסכם טומן בחובו גם סכנות. והיום הזה אין לדעת אם זה הסכם של "שלום שלום לקרוב ובמרוצת הזמן גם לרחוק" או, חלילה, זה הסכם של "שלום שלום ואין שלום". אין לדעת היום. יש בהסכם סכנה של בלימת הנורמאליזאציה עם מצרים, נורמאליזאציה של היחסים עם מצרים, וסכנה של סאג- קציות מצריות ואולי גם הכבדות אמריקניות בתהליך של בגיין האוטונומיה.

חברי הכנסת, אפילו חוזה שהוא כולו טלית שכולה תכלת ואין בו פגם יש בו פער בין הכתוב ובין המיושם. המדובר הוא בהסכם רב היקף בין מדינות שהיו נתונות במצב מלחמה במשך שלושים שנה. אפילו לגבי הסכם מסחרי — כל עורך-דין יודע זאת — יש פער גדול בין הכתוב ובין היישום והוא נתון לאילוצים שהזמן גרמם. בנסיבות אלו עצמן, נוכח ההתפתחויות באזור ו- בעולם, אישרה הכנסת ברוב גדול את הסכמי המסגרת של קמפ-דייוויד בספטמבר 1978. אנו מבקשים סליחה מהכנסת שאנו מביאים לפניך את ההסכם שבעקבות הסכם המסגרת של קמפ-דייוויד באיחור מה. אבל אנו מביאים הצעת הסכם שלום עם מצרים תוך שמירה על רוח ההסכמים של קמפ-דייוויד, כפי שהכנסת איש-רה אותם בשעתו. אחרי הכול, חברי הכנסת, גם אלה הבטוחים בדרך וגם אלה המפקפקים בה, לא בכל יממה נפתחים השמיים על ראש של אומה. אנחנו מביאים שלום, הסכם שלום שהיישום שלו תלוי גם בנו. ואם אנחנו איננו מאמינים בכוחנו ליישם את השלום איזו תקווה יש לנו לעתיד רחוק יותר? הרי יישום השלום תלוי לפחות בחמישים אחוז בצד הישראלי.

זאב ורטידימר (התנועה לשינוי ויזמה) :

מה אנחנו נעשה בשביל לחזק את כוחנו, השר מודעי ?

שר-האנגריה-והתשתית י. מודעי :

עכשיו מדברים על זה.

חברי הכנסת, הסכם השלום איננו סיומה של המ-לאכה, הוא ראשיתה של המלאכה והמלאכה מרובה. ובשני תחומים אנחנו מקבלים על עצמנו עם חתימת הסכם ה- שלום עול כבד ומשימה קשה. התחום הראשון הוא ה-

שר-האנגריה-והתשתית י. מודעי :

מר משל, תעסוק בהשבתות של המשק. למה אתה מדבר על פוליטיקה? הרי אתה בעל מקצוע שם. ארבע שעות תפוקה תרמח לעם ישראל. מה אתה רוצה לתרום עכשיו בחצות הלילה? גם זה המקצוע שלך?

יחזקאל זכאי (המערך) :

מה רצית, שלא יעשה זאת?

שר-האנגריה-והתשתית י. מודעי :

רציתי דבר פשוט. אין די בלעשות "להכעיס" לא ל-שר האוצר לגבי המשק ולא לראש הממשלה לגבי תכ-נית השלום. קל מאוד לומר "לאוי". עוד לא שמעתי ממך מלה אחת, כן, מה כן לעשות. אתה יודע רק מה לא לעשות. שם יש לך מינוי. מה יש לך בפוליטיקה?

אורה נמיר (המערך) :

איזו צורת דיבור היא זו?

(חבר-הכנסת ירוחם משל קורא קריאת ביניים.)

פסח גרופר (הליכוד) :

חבר-הכנסת משל מומחה לפרדסנות.

(קריאת ביניים: ואתה מומחה לאגודת הכורמים.)

מאיר פעיל (מתנה שלי) :

ואם יבוא אילך מישור ויאמר לך: אתה מהנדס ושר אנגריה במטותא מכבודך, מה אתה מבין בפוליטיקה?

אברהם בין (עוז) (המערך) :

הוא אחראי לשני משרדים והוא לא מבין בהם דבר. זו גדולתו.

מיכאל חריש (המערך) :

אנחנו חשבנו שאתה, נגד ארליך, לא נגד משל.

שר-האנגריה-והתשתית י. מודעי :

נפט שאתם חיפשתם אחת-עשרה שנה אני מצאתי. ולוואי שהייתי בתפקידי או.

(קריאת ביניים: מזל של עם ישראל שלא היית.)

(קריאת ביניים: ככל שתהיה מעט יותר כן ייטב לעם ישראל.)

הי"ר מ. ל. מרון :

אני מבקש לאפשר לשר מודעי להמשיך בדבריו.

מיכאל חריש (המערך) :

חשבנו שהשר מודעי הוא נגד ארליך, לא נגד משל.

(קריאת ביניים: השר מודעי, תיזהר, הוא עוד יעשה לך שביתה.)

(קריאת ביניים: יש צורך בבוררות חובה.)

ירוחם משל (המערך) :

יש צורך בבוררות חובה בין השר מודעי ובין שר האוצר.

(קריאת ביניים: הליכוד החליט לחסל את חבר-הכנסת משל.)

(קריאת ביניים: חבר-הכנסת משל, האם זה נכון שאתה חבר של ארליך?)

דינת ישראל באנגריה לכל תקופת קיבולת המאגרים הללו. יש כאן פוטנציאל שיכול להיות מונח עוד דורות ב"אדמה. אם יקום שיתוף פעולה של אמת הוא יכול להיות לברכה גם לנו וגם למצרים. בבעיה של נורמאליזציה של היחסים נצטרך לטפל בזהירות ובעדינות. אבל היא מאפ-שרת פוטנציאל של רווחה רבתי לשני העמים ולכל ה"אזור.

הנושא אשר נתן אולי את הרושם של היסוסים רבים וספקות רבים בבית הזה וגם בתוך הממשלה, בהתקדמות המשאומתן לשלום ובעמדות השונות שנקטו חברים שונים בממשלה ובכנסת, הוא נושא האוטונומיה. דומני שאף שאנחנו עומדים ערב חתימת הסכם שהושקעו בו מאמצים רבים ושדיקדקו בו, שני הצדדים, בעמדות ו"בכל תג, דבר אחד צריך לחזור ולומר לפני, בתוך ואחרי חתימת החוזה: יהודה ושומרון וחבל עזה לא יינתנו לריבונות זרה ולא יינתנו לשלטון זר. צריך לחזור ולומר זאת במיוחד מפני שבבית הזה יש תכניות מפליגות כיצד לחצות גיאוגרפיות, פונקציונאליות, ובלבד לחתוך את הנהר. גזורה. כל גזירה היא טובה אבל היא גזירה רעה. ובאישור תכנית השלום אנחנו אומרים לבית שעצם אי-שורה של תכנית השלום שאנחנו מביאים בפניו פירוש אוטונומיה לתושבים הפלשתינאים ביהודה ושומרון וחבל עזה בדמותנו ובצלמנו, כפי שאנחנו חיצונית אוטונומיה זו. והא בהא תליא. אי אפשר ואסור לחתום על חוזה שלום זה אם לא מקובל עלינו ואם לא גמרנו אומר ש"האוטונומיה שתקום תהיה כזאת שתבטיח גם את בטחונה של מדינת ישראל, גם את שליטתה הבטחונית באזורים, גם את התנועה החפשית וגם התנחלות רבתי שבלעדיה אין גם אחיזה צבאית.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אינך עושה הסכם עם עצמך. אתה עושה הסכם עם מצרים.

שר-האנגריה והתשתית י. מודעי:
זה כתוב בהסכם עם מצרים ואל תיתן לו אינטר-פרטאציות מצריות או אש"פיות. לא כתוב בהסכם הזה שאנחנו חותמים עליו דבר העומד בניגוד למה שאני הש"מעתי, אף לא מלה אחת.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אבל הצד השני מפרש את זה אחרת.

שר-האנגריה והתשתית י. מודעי:
לכן אני חוזר ומשמיע מה עמדתנו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אינך מנהל משאומתן עם עצמך.

שר-האנגריה והתשתית י. מודעי:
לא, אני מנהל משאומתן אתך לפעמים ואני מקווה שאצליח לשכנע אותך.

לכן, חברי הכנסת, יש לנו כמובן בעיה לגבי המשאומתן עם הצד השני, וצודק חבר-הכנסת אבנרי. אבל יש לנו בעיה קשה יותר, זה המשאומתן עם עצמנו בתוך הבית הזה. אם אנחנו נהיה תמימי דעים ומלוכדים מ"סביב לתכנית שיש בה כדי להבטיח את האינטרסים ה"חיוניים של מדינת ישראל, נוכל במשאומתן עם כל גורם, גם באזור וגם גורם על, לעמוד על צרכיה החיוניים של מדינת ישראל עד תום.

נורמאליזציה של היחסים עם מצרים אשר כפי שאמרתי יש בו הזדמנויות למכביר, הגורל קשר אותנו עם מצרים, גם במרחב גיאוגרפי אחד, גם בנתוני טבע משי"לימים, גם באיום גלובאלי משותף. יש באזור הזה, במר"חב הזה, אפשרויות רבות לכל העמים הגרים בו בתנאי שנתוניו הטבעיים יהיו מנוצלים במשותף. והיום הזה אנחנו צריכים באמונה לתת את דעתנו מה טומן בחובו השלום, מעבר לסכנות, מעבר לחששות. אתן רק דוגמה אחת או שתיים מפני שעלינו חובת הזהירות ביישום ה"נורמאליזציה של היחסים. יש חששות הדדיים, יש א"פילו התאפקות מכוונת מהצדדים, לפחות מהצד המצרי עד כמה שאני יכולתי לעמוד עליה במגעים עם נציגים רשמיים של ממשלת מצרים. ואם אני מעלה פה ר"עיון או שניים לדוגמה זה לא כדי שמחר נסתער בהצעות ותכניות אלא כדי שבנינו מה הפוטנציאל הטמון ומדוע מותר היה לנו לקחת סיכונים. אחת הבעיות הקשות של מדינת ישראל היא בעיית המים. אנחנו צורכים מיליארד ורבע או מיליארד וחצי קוב מים לשנה. הנילוס מזרים לים התיכון מדי יממה את הכמות הזאת. הוא ממליח מדי יממה מים מתוקים בכמות שמדינת ישראל צורכת ב"שנה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

האם זה חלק מההסכם?

שר-האנגריה והתשתית י. מודעי:

לא. אמרתי שצריך להתבונן גם מעבר למחר, צריך לחיות גם את המחרתיים.

זאב כץ (המערך):

האם אתה בטוח שהנילוס מזרים לים התיכון מיליארד וחצי קוב ליום?

שר-האנגריה והתשתית י. מודעי:
כן.

(חבר-הכנסת זאב כץ קורא קריאת ביניים.)

אינך מוכרח להתחכם. אתה פשוט יכול לבדוק ו"להיווכח.

זאב כץ (המערך):

אנחנו נבדוק ונמסור לך את תוצאות הבדיקה.

שר-האנגריה והתשתית י. מודעי:

אבל המצרים עומדים היום בפני בעיות, שכל הפניה שהם מוציאים לכתובת בין-לאומית מופנית אליהם על-ידיה חזרה למדינת ישראל.

(קריאת ביניים: חבר-הכנסת כץ, תגיש שאילתה לשר האנגריה.)

דניאל רוזוליו (המערך):

זה תלוי מאוד במצב הסכר.

הו"ר מ. ל. מרון:

חברי הכנסת, אני מבקש שקט, אני מבקש לא לנהל שיחות בקול רם ביניכם, אחרת הנואם לא יוכל ל"המשיך ולדבר.

שר-האנגריה והתשתית י. מודעי:

עוד נתון לבדיקה: המצרים שורפים מדי יממה כמות גאו שאין להם שימוש בו והם אינם מנצלים שדות גאו צמודים לסואץ בכמויות שיכולות לספק את כל צרכי מ"צ.

המזרחי. זאת מבלי שהדבר יעכב את חתימת חוזה השלום בינינו ומימוש.

בצד הסכמתי ותמיכתי בתפיסה שבאה לידי ביטוי בהסכמי קמפ-דייוויד: שלום עכשיו עם מצרים, דהיינו ההכרעה במזרח לחמש שנים, הסדר ביניים שקוראים לו אוטונומיה, הרי בלבלי התנגדתי ואני מתנגד לזימתה ולהסכמתה של הממשלה לכינון האוטונומיה בשטחי יהודה, שומרון ורצועת עזה. האם היתה אלטרנטיבה לאוטונומיה? אני יודע שכאן טמון השוני המהותי שבין גישת הליכוד לבין גישת המערך למכלול הבעיות במזרח. במסגרת גישה כוללת לא נבחנה אפשרות טובה יותר, לדעתי, שהיתה מבטיחה את תהליך הנורמליזציה עם מצרים בצורה יעילה ובטוחה יותר, אפשרות שהיתה מ' שלבת את ירדן, המדינה הערבית היחידה שבנוסף למצרים מוכנה לשלום מלא עם ישראל. כוונתי ליצור, במ' קום האוטונומיה, תקופת מעבר בת חמש שנים המושתתת על אחריות משותפת ישראלית-ירדנית על שטחי יהודה, שומרון ורצועת עזה. ישראל תפרוס כוחות צה"ל בשטחים אלה כדי לקדם כל סכנת התקפה צבאית עליה. ישראל, בשיתוף עם ירדן, תישא באחריות למניעת התארגנות תאי מחבלים וביצוע פעולות טרור ורצח כנגד כל מטרה שהיא בישראל, ביהודה ושומרון וברצועת עזה. ישראל תקיים זכות התיישבות באזורי הבטחון לפי תפיסת ממשלות המערך. ירדן תישא באחריות לניהול ה- חיים התקינים של האזרחים הפלשטינאים-הירדנים, תוך כדי עידוד סמכויות הרשויות המקומיות. נכון, אפשרות זו היתה מחייבת את ישראל להסכים להחלת החלטת מועצת הבטחון 242 על כל מרכיביה, שבכללם נסיגה משטחים לגבולות מוכרים ובטוחים בכל שלוש הגזרות, בשום פנים לא נסיגה לקווי ה-4 ביוני 1967. פתרון כזה אף הוא היה מאפשר את דחיית ההכרעה בדבר פתרון הקבע בגזרה זו, והדבר היה מקל על התנסותנו בחיי שלום הלכה למעשה עם מצרים. דרך זו היתה מורידה את האחריות הימית לבעיות הפלשטינאים, לבעיית השלום עם ירדן, מעל שכמה של מצרים. מכאן שבבעיית השאלה אינה איזה מין אוטונומיה יש לכוון, האם זו ש- מבית-מדרשה של הממשלה או מבית-מדרשה של מפ- לגת העבודה. עצם עיון האוטונומיה הינו מנוגד ל- תפיסתי הבסיסית בשאלה כיצד יש לקדם את השלום עם מצרים ובקשת המזרחי.

האמת היא כי הבורח במערכת הבחירות לכנסת ה- תשיעית נתן למר בגין את המאנדאט לראשות הממשלה. הבורח נתן זאת בידעו שתפיסתו היסודית והבסיסית של מר בגין היא שבין הים לנהר הירדן לא תהיה ריבונות וזה וכן לא ייכון שלטון זר בשטח זה. אני מודאג, לא כפי שמדאגת הברית-הכנסת גאולה כהן, כי אני משוכנע שראש הממשלה אכן נאמן בכל לבו לעקרון זה. הוא רואה בו בבחינת "יהרג ובל יעבור", לפיכך חוששני ש- דבקו האישית ודבקות ממשלתו בעקרון הזה תביא את תהליך השלום, במקום יותר מאשר במאוחר, לקפאון על כל המשתמע ממנו ועל כל התוצאות הכרוכות בו.

לא אחתרי כי אני מקובלת על גישת העקרונות של הממשלה לגבי פתרון הקבע בגבולנו המזרחי. על אף זאת אני מברך את ראש הממשלה, את הממשלה, את הנשיא סאדאת וממשלתו, את נשיא ארצות-הברית ו- ממשלתה, על אשר הביאו אותנו, על אף הדברים שאמרת, לחתימת חוזה השלום עם מצרים. אוסיף גם ברכה לראש הממשלה על הישגו בשלב האחרון של המשא-ומתן

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, כאחד מאלה שהיו לו ספקות בקשר למהלכים שונים במהלך ה- משא-ומתן הזה, אני רוצה לסיים את דברי בציטטה מ- תוך שירו של אלתרמן, שהיא טובה לכל מגוון הדעות בבית הזה: "לא בכל יממה נקרעים השמים על ראש האומה. ואבוי לו לעם המביט במ' ישן, ואשריו אם נתפס במ' בזרוע ושן! כי אזי כל מפריע — גם הוא כעוזר, ואזי כל גוזר — למה הוא גוזר!"

היו"ר מ. ל. מרון: —
רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחק רבין, ואחריו — לחבר-הכנסת יגאל אלון.

יצחק רבין (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בסימום של דיון זה אצביע בעד אישור חוזה השלום בין ישראל למצרים כפי שהונח לפנינו על-ידי הממשלה. אעשה זאת ללא היסוס כאשר בלבי תקווה גדולה ודאגה עמוקה.

תמיכתי בחוזה השלום המוצע הינה מסקנה הגיונית מהצבעתי בעד אישור שני הסכמי המסגרת לשלום שנת- תמו בין ישראל למצרים בקמפ-דייוויד בספטמבר 1978. ידעתי כבר אז כי מדובר בשלושה מהלכים לקידום ה- שלום בין מצרים ומדינות ערביות נוספות שתוצינה ב- כך לבין ישראל. ראיתי במהלך הראשון — כריתת חוזה השלום בין מצרים לישראל — את המרכיב החיוני העיי קרי והמרכזי שבכולם. תמיד האמנתי שהמפתח לכל אשר יתרחש, מתרחש ויתרחש לחיוב או לשלילה בין מדינות ערב לבין ישראל מצוי במערכת היחסים הדו-צדדית ש- בין מצרים לבין ישראל.

אני מודע לסכנות הטמונות בשני המהלכים שיבואו לאחריו: הראשון, מייד לאחר חתימת חוזה השלום, ה- משא-ומתן על כינון אוטונומיה ביהודה, שומרון ורצועת עזה; והשני — שלוש עד חמש שנים לאחר כינון האו- טונומיה, אם תכונן, כאשר ייעשה המאמץ להגיע לשלום קבע בגבולנו המזרחי, מהלך שכל הבעיות המורכבות ביותר בסיכוסף הערבי-הישראלי נצטרכנה למצוא בו את פתרונן המוסכם. זאת כאשר בבעיות אלה הפערים בין עמדות מצרים ויתר מדינות ערב לבין עמדות ישראל הם רחבים ועמוקים.

ידעתי כאשר תמכתי בהסכמי קמפ-דייוויד שלא נ-י תן להגיע לחתימת חוזה שלום עם מצרים עוד לפני השגת השלום בגזרות האחרות מבלי שישלם תשלום עקרון ה- זרת מלוא הריבונות המצרית על כל סיני עד הגבול ה- בין-לאומי הקודם. אודה, קיוויתי שאפשר יהיה להגיע ל- הסכם עם מצרים — לאחר קבלת עקרון זה על-ידי י-ש- ראל — על תיקוני גבול הדיים, תיקוני גבול שיאפשרו הכללת פיתחת רפיח או חלקה העיקרי, שדה התעופה עזיון, בתוך שטח ישראל תמורת ויתורים על שטחים י-ש- ראלים מן הצד של הגבול הבין-לאומי הקודם ובקרבתו. אני מקווה שאכן עשתה הממשלה מאמץ בכיוון זה ורק עיקשות מצרים לא איפשרה זאת. לא השלית עצמי ש- בתקופה זו תסכים ירדן לשלום מלא עם ישראל בלי שנס- כים לסגת לקווים שהיו קיימים לפני מלחמת ששת הימים, אולי עם תיקונים מועריים. ידעתי כי ירדן עומדת בתוקף על חלוקתה מחדש של ירושלים כפי שהיה הדבר ב-4 ביוני 1967. ראיתי לפיכך הישג גדול לישראל כאשר מצ- רים הסכימה במסגרת הסכמי קמפ-דייוויד לדחות לחמש שנים, ואולי אף יותר מזה, את המועד להשגת פתרון המוסכם של מכלול הבעיות כדי שייכון השלום בגבולנו

נראה לי שיש לקבל את עצתו של מר מוסטפה חליל, ראש ממשלת מצרים, שהציע לפני כמה ימים לא לדר חוק או להיחפז במשאומתן על האוטונומיה, אם אכן לכך התכוון. יש לנהל את המשאומתן בצורה רגועה, בפרופיל נמוך מבחינת הוויכוח הציבורי הנטוש לגבי נושא זה. גיעדה שנה שלמה למאמץ להגיע לסיכומי. אין חייבים לפעול כאילו צריכים להקדים מועד זה. הקשיים במציאת פתרון מוסכם לאוטונומיה הם רבים ועצומים. הם גדולים פי כמה מאלה שעמדו בפנינו במשאומתן על חתימת חוזה השלום עם מצרים. בלבי חששות כבדים לגבי הסיכוי לסיימו בהצלחה והלוואי שאתבדה.

אל נדחה על הסף את הרעיון המצרי, שיש לי יסוד להניח שיועלה בשלב מסוים של הדיונים, בדבר נסיון להתחיל בכינון האוטונומיה ברצועת עזה בלבד. יועלו בוודאי רעיונות חדשים נוספים לאור הקשיים הגדולים שיתגלו במהלך המשאומתן הזה. אל נכניס את עצמנו לדפוס מחשבה נוקשים. נבחן כל רעיון שיעלה לאור השיקולים האלה: האם הרעיון מאפשר את האצת תהליך הנורמאליזאציה עם מצרים? האם אין בו סיכון לבטחון ישראל בפני התקפה צבאית עליה או סיכון העלול לי הגביר את פעולות הטרור והרצח? האם אין ברעיון יונות הללו סכנה לגבי חופש התמרון המדיני במאבק על עמדות ישראל לקראת פתרון הקבע? כוונתי לארבעת העקרונות שהזכיר אתמול — נדמה לי שזה כבר שלשום — ראש הממשלה בנאום: לא חזרה לקווי ה-4 ביוני 1967, לא חלוקת ירושלים, לא מדינה פלשתינאית עצמאית, שמירת זכות ההתנחלות היהודית בארץ ישראל. כל העמדות האלה מעוגנות ביצורה זו אחרת בהחלטות הכנסת. נראה לי שעליו לנהוג אפיק בחידושים הראשונים לאחר חתימת ההסכם גם בכל הנוגע להתנחלויות חדשות.

ראש הממשלה אמר בחלק המסכם של נאומו כי פתיחת הדיון: "הבה ניתן צ'אנס לשלום". אני אומר לראש הממשלה: ניתנה לך זכות גדולה להיות ראש ממשלה הראשון שהביא לחתימת חוזה שלום בין מדינה ערבית לבין ישראל. כולי תקווה שאכן ייעשה הכול כדי לתת צ'אנס לשלום.

ח'יור מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל אלון, ואחריו — לשר אריאל שרון.

יגאל אלון (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בסוף השבוע הראשון של ינואר 1949, כאשר הוברר לגנרל פואד סאדק, מפקד צבאות הפלישה המצרית שכותרו ברצועת עזה — שהיתה לי הזכות ליטול חלק במערכה לכיתורו — שיגר המצביא המצרי לממשלתו שדר אשר נקלט על-ידי מודעין שלנו ובו נאמר כי נוכח ההתפתחות האחרונה בחזית אין הוא רואה סיכוי לפתור את בעיית פלשתינא באמצעים צבאיים והוא המליץ לחפש לה פתרון מדיני. הסכם שביתת הנשק שנחתם זמן לא רב לאחר מכן — בניגוד לדעתי — בין ישראל למצרים אמור היה לשמש מעבר מפעולות האיבה למשאומתן על הסדר בריקיימא. אילו השכילה ממשלת מצרים של 1949 והממשלות שבאו אחריה להאזין להצעתו של גנרל סאדק למוד הנסיון והיו בוחרות באמצעים מדיניים כי אז היו נחסכות לנו, למצרים וליתר עמי ערב מלחמות עקובות מדם; רבבות של צעירים תאבי חיים בשני המחנות היו חיים עמנו היום;

חתימת חוזה השלום עם מצרים. סולקו מגמות מצריות, בהסכמת ארצות-הברית, להביא לזיקה מפורשת, אופראטיבית ומשפטית, בין חוזה השלום עם מצרים לבין אשר יתהווה או לא יתהווה בגזרות האחרות של הסיכסוך הערבי-הישראלי.

מבחינת ניסוחו של החוזה, נספחיו ומכתביו הלווי ניתן לומר עתה שהוא עומד על רגליו בלבד. מכתב הלווי בעניין המשאומתן על כינון האוטונומיה תוקן בצורה משמעותית כאשר הוסכם עתה להפריד בין ההתחייבות של שני הצדדים לעשות כל מאמץ לסיים את המשאומתן בנושא זה שנה לאחר התחלתו לבין הדרישה המצריית לקבוע תאריך יעד לבחירות לרשות לשלטון עצמי, נושא שהינו אופראטיבי ואינו מותנה רק בשני הצדדים למשאומתן.

אני מקווה שגם הממשלה תלך בעקבות מה שהושג בעבר, ושיושג הסכם הבנה ומוכר הבנה שיכלול פרקים בנושאים המדיניים הנובעים מחוזה השלום, הסיוע הצבאי שתגיש ארצות-הברית לישראל והסיוע הכספי והכלכלי. נקווה שיהיה זה הסכם הבנה שיהיה ראוי להחליף את הסכם ההבנה הקודם.

השאלה המרכזית העומדת בפנינו היא: מה יהיה למחרת החתימה על חוזה השלום? אין בינינו כאלה המשלים את עצמם שחזון השלום של נביאי ישראל כבר הושג. לישראל, במעשיה או במחללה, תהיה השפעה משמעותית על מימוש חוזה השלום. אמנם לא רק היא בלבד תקבע את כיוון ההתפתחות. החיוב הגדול ייבחן במימיו הסיכוי לתפנית היסטורית ביחסים ההדדיים בין עמי מצרים וישראל. הסכנה הגדולה לביסוס השלום והנורמאליזאציה עם מצרים אורבת כבר בשלב הראשון של המשאומתן על כינון האוטונומיה. כיצד עלינו לכלל את מעשינו בשני תחומים אלה שיתנהלו בריזמית בשנה הראשונה, שתקבע במידה רבה את מימוש סיכויי השלום עם מצרים? עיקר מאמצינו צריכים להיות מכוונים לבניית מערכת יחסי אנוש, יחסי תרבות וכדומה, שבמרוצת הזמן ישנו מוסכמות שליליות כלפי ישראל, הנטועות עדיין עמוק בלבם ובמוחם של מיליוני מצרים.

עלינו להביא להכרה טובה יותר של בעיות מצרים והמצרים בקרב הציבור הישראלי. רק מעשים ותהליכים שייביאו לתוצאות חיוביות בתחום זה יתפכו את החוזה מן שלום של נייר למציאות חיים יום-יומית. יש להשיג זאת ובהקדם האפשרי, על-ידי יצירת תנאים למגעי היכרות, אם אפשר לפני, ובוודאי אחרי פתיחת הגבולות. יש לקיים פגישות בין מצרים לישראלים בחתכים שונים, מקצועיים ואחרים, תוך הימנעות משאיפה להשיג הישגים כלכליים מיידיים. את הישראלים שבידם מצויים כל הפתרונות לבעיות מצרים יש להשאיר בבית. את אלה החותרים כבר בשלב ראשון לשכנע את המצרים להקים פרויקטים משותפים, בעיקר בסיני, יש להרגיע. שבירת מחיצות האיבה וההדרנות בין שני העמים היא תהליך עדין שיש לנהוג בו בזהירות רבה. והגנו בשלב ראשון בפיתוח ההיכרות ההדדית יקבע במידה רבה את ההצלחה של בניית יחסי השלום האמיתיים, שבהם הסיכוי ליציבות השלום בינינו, גם כאשר ניתקל בקשיים בגזרות האחרות. דרך ניהול המשאומתן על האוטונומיה בתחילתה, מה ייעשה או לא ייעשה על ידינו ביהודה ובשומרון וברצועת עזה בחודשים הראשונים לאחר חתימת חוזה השלום, ישפיע על סיכויי האצת תהליך הנורמאליזאציה.

המייצגים את יסודות הריאליסם והשלום הם מיעוט . . . בתוך מהומת המקהלה הערבית העוינת . . . ואף הם מ"סויגים ומעוכבים בתנאים מוקדמים שליליים. בעיקר לשם עידודם וחיווקם של קולות אלה, עד שיהיו לתהליך בעל תנופה משל עצמו, עשתה מדינת ישראל את שני הסכמי הפרדת הכוחות ב-1974 ואת הסכם הביניים עם מצרים ב-1975. על כל הסיכונים הטמונים בהם." סיי מתי את הכתבה בכתבי: "ישראל מקווה כי צד החיוב שבהסכמים אלה יימצא שריר ובעל תוקף אך אי אפשר להתעלם מן האפשרות השלילית".

שר-התחבורה ח. לנדאו :

הרשה לי חבר-הכנסת יגאל אלון: אולי תגלה מה כתבת באותה רשימה על עתיד רצועת עזה?
יגאל אלון (המערך):
אני מגיע.

יגאל הורביץ (הליכוד):

הוא צפה את הנולד.

יגאל אלון (המערך):

כבוד ראש הממשלה, בהיותך באופוזיציה לא זו בלבד שתקפת בשצף קצף את כל ההסכמים שהביאונו עד היום — — —

ראש-הממשלה מ. בנין:

אתה ממשיך לצטט את "פוריין אפירס"?

יגאל אלון (המערך):

אני אצטט אותך עכשיו.

בהיותך באופוזיציה לא זו בלבד שתקפת בשצף קצף את כל ההסכמים שהביאונו עד היום אלא שתבעת ממני במפגיע להתפטר מתפקידי בשל אותו מאמר.

ראש-הממשלה מ. בנין:

גם אז לא שמעת בקולי.

יגאל אלון (המערך):

אין זה פוסל, כמובן, את זכותך הגדולה לחתום על חוזה השלום עם מצרים — — —

בנימין הלוי (התנועה הדמוקרטית):

היום הוא מצביע בעדך.

יגאל אלון (המערך):

אך — השר לנדאו — הייתי היום תומך באותו חוזה המוצע לנו ביתר שלמות אילו השיג ראש הממשלה לי פחות את הנציג המינימום החיוניים לבטחונה של ישראל שהומלצו באותו מאמר, כבוד ראש הממשלה.

(ראש-הממשלה מ. בנין קורא קריאת ביניים)

שר-התחבורה ח. לנדאו :

אבל תשובה לשאלתי לא קיבלתי.

משה שמיר (הליכוד):

אולי תסביר מדוע — — —

יגאל אלון (המערך):

עוד לא דיברתי על החוזה כלל.

חברי הכנסת, התבטאתי בעבר, ביטאתי את ספקותי ודאגותי מאורח הניהול החפזו של המשא-ומתן על-ידי הממשלה ואשר את שגיאותיו אי אפשר היה לתקן כבר

המדינות השכנות האחרות היו מצטרפות לעשיית השלום כדרך שהצטרפו להסכמי שביתת הנשק ועמיהן היו זוכים ביתר פיתוח כלכלי וחברתי ויתר עצמאות מדינית. אפילו בעיית הפלשתינאים היתה באה על פתרונה בטרם האפיל עליה צלו הקודר, הרצחני והעקר של אש"פ, הנושא באחריות ראשית להעדר פתרון שהינו דרוש וחיוני כל כך לפלשתינאים, לישראל ולמזרח התיכון כולו.

חברי הכנסת, מלחמת יום-הכיפורים הוכיחה לאלה שהיו זקוקים להוכחה כי לא יהיה פתרון צבאי לסיכסוך דמים זה וכי אין תהליך לאמצעים מדיניים. כך נולדו הסכמי הפרדת הכוחות בין ישראל ומצרים ובין ישראל לסוריה כאשר הסכם זה, עם סוריה, עודנו בתקפו עד עצם היום הזה ועמד במבחנים קשים בנסיבות רגישות. כך גם רגע גבולנו עם ירדן גם ללא הסכם כתוב. כך נסללה הדרך להסכם הביניים המרחיק לכת שנחתם בין ישראל ומצרים בספטמבר 1975. הסכמים אלה, נוסף על חשיבותם הסגולית, הכשירו את הקרקע ליום הזה שבו אנו נקראים לאשר את חתימתו של חוזה שלום עם מצרים, תוך התחייבות חזוית ומוסרית לאפשר את כינונה של האוטונומיה לפלשתינאים באזורים שבהם הם חיים בשומרון, יהודה ועזה. לא בכדי קבע סעיף IX, סעיף קטן (2), במבוא לחוזה השלום עם מצרים, ואני מצטט: "חוזה זה בא במקומו של ההסכם שנחתם בין מצרים לבין ישראל בספטמבר 1975."

משה שמיר (הליכוד):

העניין התחיל בכשלון האחרון ואתם באמת התחלתם בזה.

יגאל אלון (המערך):

כאסטרטג לפחות אל תילחם בשתי חזיתות.

משה שמיר (הליכוד):

לצער, זו אותה חזית בדיוק, יגאל.

יגאל אלון (המערך):

ואכן, בהסכם הביניים נאמר כי ההסכם ישאר בתקפו עד שיבוא במקומו הסכם חדש. היום, כבוד היושב-ראש, הגיעה שעתו של החוזה החדש, חוזה השלום, וההסכם הקודם כובד על-ידי הצדדים עד עצם היום הזה.

חברי הכנסת, אינני נמנה בדרך כלל עם המרבים לצטט את עצמם אולם הפעם יורשה לי הדבר. במאמרי ב"פוריין אפירס", באוקטובר 1976, כתבתי, בין השאר, ואני מצטט ואז יתברר לידי שר המשפטים שלא הכול היו מיואשים מסיכויי השלום.

שר-המשפטים ש. תמיר:

איש לא טוען זאת.

יגאל אלון (המערך):

אני מצטט: "מדינות ערב אינן עשויות כולן מעור אחד וגם גישתן כלפי ישראל איננה גישה זהה. במחנה הערבי יש יסודות קיצוניים המביעים בגלוי את כוונתם להרוס את ישראל אך יש בו גם יסודות ואישים אשר בשנתיים — שלוש השנים האחרונות התבטאו כלפי יש-ראל בצורה פחות חוקפנית ויותר ריאליסטית מאשר בעבר הלא רחוק. בחשבון אחרון, בחיזוקם של יסודות אלה עד שיהיו המכריעים בעולם הערבי טמון הסיכוי להגיע לפשרה ולהתפייסות . . . כלומר, להסדר מלא של הסיכסוך הערבי-ישראלי." הוספתי וכתבתי: "הקולות

לפני ההתחייבות הסופית כשם שעשינו אנחנו. אם אתם רוצים דוגמה אביא לכם אותה.
(קריאת ביניים: לא.)

הנה יש ויכוח חריף מה גודל השתתפותה של ארצות-הברית במימון בניית התשתית הצבאית בנגב, האם מורה להחליף את התשתית הצבאית המצוינת שלנו בסיני. ידידי שר הבטחון חור מארצות-הברית מדושן עונג על שהשיג שם, כביכול, סיוע לישראל, רובו הלוואה ו-מיעוטו מענק. שואל אני אתכם שאלה פשוטה: מדוע צריך מימון זה להיחשב כסיוע לישראל?

היז"ר מ. ל. מרון:
אני מצטער, חבר-הכנסת אלון, הזמן שלך עבר מעל ומעבר.

יגאל אלון (המערך):
אני מצטער מאוד, אדוני היושב-ראש, לא הגעתי למחצית זמנם של הדוברים לפני, מידידתי גאולה כהן ועד חברי — — —

היז"ר מ. ל. מרון:
אני מצטער מאוד.

יגאל אלון (המערך):
תרשה לי עוד כמה דקות. לדעתי אני מצביע כאן על בעיה חמורה.

(ראש-הממשלה מ. בגין קורא-קריאת ביניים.)

תודה רבה אדוני.

(קריאת ביניים: מכספי המענק האמריקני?)

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית):
זה בהלוואה או במענק, אדוני השר?

(קריאת ביניים: זה בהלוואה לשנתיים. בעוד שנתיים הוא יוכל להתחיל את זה. אדוני ראש הממשלה, ב-עוד שנתיים תקבל את זה בחזרה עם ריבית דריבית. זה בסדר.)

(קריאת ביניים: בלי סובסידיות.)

היז"ר מ. ל. מרון:
אדוני ראש הממשלה, ועדת הכנסת החליטה כי אי-אפשר להעביר בהשאלה, בהלוואה או במכירה דקות.

יגאל אלון (המערך):
אדוני ראש הממשלה, אילו היית יותר נדיב כלפי ופחות נדיב כלפי ארצות-הברית בעניין המילואה זה היה טוב יותר לישראל.

מכל מקום, ברצינות גמורה, חברי הכנסת, הסיוע הכלכלי הזה ניתן למצרים ולא לישראל כי שדות התעופה, הימ"חים (יחידות מחסני חירום) והתשתית שאנחנו משאירים מאחורנו בסיני יישארו בשלמותם לשימושה של מצרים. מדוע ייחשב הסיוע הזה כאילו ניתן לישראל? אלמלא נסוגנו — אני מניח שצריכים היינו לסגת מרוב סיני בכל מקרה על-פי כל תכנית — לא היינו צריכים לבנות תשתית חדשה בנגב. הדבר מוזק ליחסי הציבור שלנו בארצות-הברית ואנחנו עוד מתמקחים אתם מה מזה הלוואה ומה מזה מענק. אינני רואה כל אפשרות להעמיס על כתפי משלם המסים הישראלי את מימון הנסוגה המ-

גם בקמפ-דייוויד. אי אפשר היה לתקן את המעוות שום שטריטוריה שוויתרת עליה אינך יכול לקבל בחזרה. אבל הסכמי קמפ-דייוויד כבר אושרו בממשלה, אף אושר ררר על-ידי הממשלה וקיבלו את אישורם בכנסת. הם נחתמו על-ידי ממשלה לגיטימית ואושרו על-ידי רוב גדול בכנסת והם מהיבטים את מדינת ישראל ואותי בכ-ללה. בהסכם הזה מדובר בחוזה שלום עם מצרים — שאני מקווה שאמנם הגיע לסיום ניסוחו בלא תיקונים גוספים — וישנה התחייבות לכינון אוטונומיה.

שר-התחבורה ח. לנדאו:
חבר-הכנסת אלון, אתם תבעתם הצבעה אחידה.

יגאל אלון (המערך):
מעולם לא שללתי הצבעה נפרדת ואינני יודע מדוע אתה — — —

השר מ. נסים:
אפילו איימתם — — —

יגאל אלון (המערך):
אינני יודע מדוע הממשלה מתפרקת מאחירותה. לא ברור לי.

(השר מ. נסים קורא קריאת-ביניים.)

משה שמיר (הליכוד):
השר נסים, אילו היתה הפרדה האם היית מצביע נגד עקירת הישובים? אתה היית מצביע נגד עקירת הישובים?

השר מ. נסים:
הייתי מצביע בעד.

משה שמיר (הליכוד):
אתה, בעד. אז מה היית מועיל?

יגאל אלון (המערך):
חברי הכנסת, עד עכשיו לא אמרתי שום דבר ש-צריך להרגיז אתכם.
(קריאות באולם)

חברי הכנסת, אחרי שתסיימו את הוויכוח ביניים תרשו לי להתקדם לקראת סיום.

(קריאת ביניים: ראש הממשלה ושר החוץ הודיעו שאם יפרידו לא יהיה שלום.)

אינני מתכוון בשעה זו להיכנס לניסוחו של ההסכם, על מעלותיו ועל מגרעותיו, ולא זה עומד עכשיו על סדר הוויכוח.

העניינים העיקריים הוכרעו בקמפ-דייוויד. לצערי ה-רב, אלמלא עקפו ראשי המשלחות בקמפ-דייוויד את הנושאים הקשים והשאירו לדרג השני אפשר שהחווה כבר היה נחתם מזמן. עניינים חשובים כמו הקשר בין חוזה השלום וכינון האוטונומיה או מעמדו האוטונומי של חוזה השלום, כשהוא עומד על רגליו הוא ללא תלות בהתפתחות בחזיתות אחרות, או הדרג שצריך לייצג את הנורמאליזציה של היחסים הדיפלומטיים ולא פחות מכך, אדוני ראש הממשלה, הסכם ההבנה עם ארצות-הברית — כל אלה צריכים היום להתבהר בתנאים טובים יותר מאשר בקמפ-דייוויד. על מה השתחתם את זמנכם שם? מי מנהל עם ארצות-הברית משא-ומתן על הסכם הבנה כאשר כבר התחייבנו לחתום על החוזה? זאת עושים

בלי פתרון הבעיה הפלשתינאית כשם שלא יהיה בטחון אם הפתרון הפלשתינאי יהיה אש"פי. אני מייעץ לממשלת ישראל במלוא הכנות לממש, אם אך ניתן, את התחייבותה לכונן את האוטונומיה אבל בתנאים כאלה שאמנם לאוכי-לוסיה הערבית תינתן אוטונומיה מלאה כפי שהתחייבתם בקמפי"דיוויד, ובידינו ישאר מערך בטחוני איתן, מערך בטחוני שיוכל לבלום פלישות מבחוץ ושיתוף פעולה איתן ולאפשר לוחמה בטרור; ואם יסרבו לכונן את האוטונומיה תהיה זו אחריותם ולא בגלל הצעות בלתי טבירות שלנו כי בסופו של דבר יש קשר מדיני בין הדברים. אי אפשר היה להגיע לשלום עם סאדאת ללא התייחסות כלשהי לעניין הפלשתינאי, התייחסות שהוא יכול לחיות אתה. למען התקדמות בדרך השלום תצטרכו לתקן את עמדתכם בנושא הזה ולמנוע מ"גוש אמונים" להמשיך במעשי התנחלות מעבר לאזורי הבטחון הצחיחים, האסטרטגיים, החיוניים, למען תיסלל הדרך שהשלום הראשון הזה יביא לחווה שלום גם עם מדינות ערביות אחרות ולבל ייהפך חזרה השלום לפיסת גזיר אלא ל־פרישת שלום.

זוהי דרוקמן (חזית דתית לאומית):
בלי התייחסות בארץ ישראל אין שלום.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
אדוני היושב־ראש, אני מבקש בשם חברי הכנסת ששמרו על המסגרת של עשר דקות להקפיד על מסגרת זו.

היו"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לשר אריאל שרון, ואחריו — לחבר הכנסת יגאל הורביץ.

מכאן חריש (המערך):
היום השר בעד או נגד ההסכם?

שר-החקלאות א. שרון:
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, זה למעלה משנה שכל אדם מישראל נתון למשיכה מנוגדת של שני קטביים: הרצון לבצר את הבטחון וכמיהת הלב לתת סיכוי, למנוע מבנינו את שפיכת הדמים שהיתה מנת חלקו של דורנו. בתנאים הנתונים איני נמנה עם היוצאים מגדרם נוכח סיכויי השלום כשם שאיני נמנה עם אלה אשר דעתם נחרצה להפנות לו עורף. תחושת הסיכוי וחרדת הסיכון מתרועעצות בקרבי. פעם כף זו נוטה, פעם רעותה, ואף אחת משתייה אינה נוטה באורח מכריע. שתי כפות המאזניים המדיניות עמוסות לעיפה סיכויים וסיכונים. סכנות רבות אורבות לנו בדרך אל השלום. אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הסיכונים והסיכויים אינם גזירה משמיים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אני מקווה שאתה עצמך לא אחת מהסכנות.
(קריאת ביניים: בוקר טוב, חבר-הכנסת פעיל.)

שר-החקלאות א. שרון:
הסיכונים והסיכויים אינם גזירה משמיים שיש לקבץ לה ולהשלים עמה בהכנעה. לא המקרה העיוור יקבע אם אנחנו פותחים כאן היום פתח לתקווה, או שמא, הלילה, לסכנה חמורה פי כמה מכל אשר ידענו. לא יד הגורל העיוור תחרוך את גורלנו. לא רק ההחלטה שנקבל כאן הלילה תקבע את חיינו. אנו חייבים ליטול את גורלנו

ביאה תועלת לא רק לישראל ולמצרים — כפי שאמר הנשיא קארטר מעל דוכן זה — אלא גם לארצות-הברית. העניין טעון בדיקה מחדש כאשר ראש הממשלה יגיע לארצות-הברית.

ולבסוף, על האוטונומיה בהקשרה הפלשתינאי. הערה, אם מותר לי, לחברת-הכנסת גאולה כהן. עובדה היסטורית היא שארץ ישראל ההיסטורית משני עברי הירדן מאכלסת על אדמתה שני עמים, העם היהודי והעם הערבי, יקראו לו פלשתינאי, יקראו לו ירדני — זה עניינם. הגבול בין מדינת היהודים למדינת הערבים צריך להיקבע ביימים במשא-ומתן, בהתאם להחלטת מועצת הבטחון 242 בדבר גבולות בטוחים ומוכרים שאינם זהים עם קווי שבי-תת הנשק שקדמו למלחמת ששת הימים. רוב הבעיה הפלשתינאית בא על פתרונו כבר בעבר הירדן המזרחי המהווה כמעט שלושה רבעים מארץ ישראל ההיסטורית אבל קיימת עובדה שבגדה המערבית, ביהודה, בשומרון ובעזה חיים מיליון ומאה אלף ערבים. זו עובדה היסטורית. כאן מתנגשות שתי זכויות: זכות קדומים נצחית של העם היהודי וזכות ריאלית של הערבים החיים בארץ הזאת. אנו רוצים לעשות למען פתרון בעייתם גם מטעמים מוסריים אבל גם מתוך אינטרס פוליטי. לא נוכל לממש את חלום-רעיון ארץ ישראל בלא לשנות באורח מסוכן את המאזן הדמוגרפי — ואל תקלי ראש בזה — או את התשתית הדמוקרטית אם ננסה לנהוג בהם שלא כבאזרחים שווים.

משה שמיר (הליכוד):
או אם נהיה שוב ציוניים ואם תהיה עלייה לארץ הזאת.

יגאל אלון (המערך):
ולכן אין מנוס מלתרום את חלקנו לפתרון שארית הבעיה הפלשתינאית, רצוי ובעדיפות עליונה בהקשר של שלום עם ירדן. ואני מייעץ מעל דוכן זה להוד מלכותו, המלך חוסיין, לא להרחיק לכת מעבר להצהרות הטאקטיות של הדיברות אם אש"פ ואיומים על ישראל, כי איני יכול להתחייב שתישאר לו קונצסיה קבועה אם אמנם יסרב לתת ידו לשלום.

היו"ר מ. ל. מרון:
אני מבקש סליחה. אתה צריך לסיים.

יגאל אלון (המערך):
אני כבר גומר. אני מצטער לומר שאני הראשון שאתה מנסה להפסיק מרגע שנטלת את הפטיש בידך, אדוני היושב־ראש.

היו"ר מ. ל. מרון:
אני מצטער. אני בדרך כלל מאותן.

יגאל אלון (המערך):
טוב, אני מסיים. אינך יכול להפסיק אותי באמצע המשפט בנושא המרכזי של הברור הזה.

היו"ר מ. ל. מרון:
לא, תגמור את המשפט.

יגאל אלון (המערך):
אני גומר.

ולכן נוסף לנימוק ההיסטוריוסופי והמוסרי יש כאן עניין ריאליסטי. לא ימצא פתרון מדיני, לא יהיה שלום

של ישראל. זהו מבחנה של ממשלת ישראל. זהו מבחנה של המנהיגות הלאומית שלנו.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

מה דעתך על הרעיון להוסיף לנדבך של הוריק את נדבך השלום ?

שר-החקלאות א. שרון :

זהו המבחן שיכריע את גורלנו, אם פתחנו היום פתח לסיכוי או שפערנו דלת לסכנות הגדולות. בנינו יושבים ביהודה ובשומרון, בבקעת הירדן, ברצועת עזה וברמת הגולן ומוסיפים לעשות את שליחות עמם בביצור המדינה. היום הם נושאים את עיניהם אלינו. הם שואלים: איזו מדינה ואיזה אורח חיים אנחנו מועידים להם בעקבות הסכם השלום ?

מנחם הכהן (המערך) :

נו, באמת איזו ?

שר-החקלאות א. שרון :

האם תהא זו מסגרת שתבטיח התבססות של חיים יהודים משגשגים ? האם נוסיף לפתח התיישבות יהודית שרשית, חקלאית ועירונית, הקשורה בטבורה למדינת ישראל ; או שמא, חלילה, נגזור התגמדות על מפעלנו ? אט נשיב להם : כן. כן רציני, ממשי, מוחשי, כן בשטח, כן במעשים, כן בהתיישבות גדולה ורחבה, החובקת את זרועות ארץ ישראל, פרצנו דרך לשלום. אם נשלם להם מס שפתיים ב"כן" מהוסס, מפוחד, מגומד צעדנו היום את הצעד הראשון לקראת המלחמה הנוראה.

אצביע הערב בעד חתימת החווה מפני שאני עדיין

מאמין — —

משה שמיר (הליכוד) :

מפני שחדלת להתאמין.

שר-החקלאות א. שרון :

— — כי ישראל, ממשלתה ומנהיגותה מבינות את חומרתו של המבחן הגדול ונחושות בדעתן לעמוד בו.

משה עמאר (המערך) :

מתי הגעת להחלטה הזאת ?

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

כבוד השר, אולי יואיל להסביר לכנסת מה נש-תנה בין יום שני לבין יום חמישי ?

יוסי שריד (המערך) :

מחירי הביצים השתנו.

(קריאת ביניים : כרטיס הנסיעה לאמריקה.)

מנחם הכהן (המערך) :

עברו ימיים, יש יום שלישי ורביעי באמצע.

משה עמאר (המערך) :

הדיון בכנסת השפיע עלי והוא שוכנע.

מנחם הכהן (המערך) :

זכור, עוד ההצבעה הוא עלול שוב לשנות את דעתו.

שר-החקלאות א. שרון :

אצביע בעד ההסכם בידי המחזיקה באמת הבניין.

בידינו ולהיות אדונים לעתידנו. מה שנעשה ממחר בבוקר כדי להבטיח את עתידנו חשוב פי כמה ממה שנחליט הלילה. אני רוצה להדגיש שוב : מה שנעשה ממחר בבוקר כדי להבטיח את עתידנו חשוב פי כמה ממה שנחליט הלילה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

אתה מתכוון למה שעושה "הסיירת הירוקה" נגד הבדואים ?

(קריאות : אוה !)

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :

חבר-הכנסת וילנר, מה זה שייך ?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

אלה דברים תמורים ביותר.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :

זה לא שייך לעניין.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

אלה מעשי פשע שאין לעבור עליהם לסדר.

(קריאות באולם)

מנחם הכהן (המערך) :

הוא מתעסק עם "הסיירת הירוקה", ואתה עם האדומה. יחד זה טוב מאוד.

(קריאת ביניים : הוא בחזית אחת אתך.)

שר-החקלאות א. שרון :

כחיל ניתנה לי הזכות להילחם בכל מלחמות ישראל המתחדשת. כחבר בממשלה הוטלה עלי החובה להוסיף נדבכים למפעל הבניין וההתיישבות שהורינו, דור המייסדים, יצקו את יסודותיו.

משה עמאר (המערך) :

דוגמת מגדל-הדמה שעשית.

שר-החקלאות א. שרון :

אני מציע לחבר-הכנסת הנכבד לערוך מחר בבוקר סיור באזורי ההתיישבות — —

משה עמאר (המערך) :

בפיתחת רפיה.

שר-החקלאות א. שרון :

— — ולראות במו עיניך את מגדלי הפריחה והאור, את הדמה שהפך להיות חיים של קבע, את התסיסה של הבניין והיצירה באזורים שאתם מלעיגים עליהם ולא ביקרתם בהם כלל.

שמאל מולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה) :

אבל איזו תסיסה גרמת ליחסים שלנו. תסיסה כפורה.

לה.

שר-החקלאות א. שרון :

כחבר בממשלה הוטלה עלי החובה להוסיף נדבכים למפעל ההתיישבות שהורינו, דור המייסדים, יצקו את יסודותיו. לראשונים יאתה התהילה, הם ראויים לכל הכתרים, ואנחנו מחייבים להוכיח כי אנחנו ראויים להיקרא ממשיכי דרכם ולהמשיך את מפעלם. זהו מבחנה

מרדכי וירשצבסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
השר שרון מחליט: מכסא כבוש לא נמוש. זו הסיס-
מה שלך, עמה אתה בא לכאן.

(קריאת ביניים: אל תיכנס לתחום של שר השיכון.
שר השיכון עלול להיפגע.)

שרי-החקלאות א. שרון:

מי ששותף כמוני לכמיהת השלום אינו פטור מן ה-
חובה לראות גם את האפשרות האחרת. מה נגיד לבנינו
אם יגברו הסכנות על הסיכויים? האם חישלנו את ה-
כלים להתמודדות עם האפשרות האחרת? רבותי חברי ה-
כנסת, חשיבותו ועוצמתו של צה"ל ידועים לי אך גם
צה"ל זקוק לחנאי פתיחה סבירים אם תקוותינו לא ית-
ממשו וניאלץ שוב לשלוח את הבנים אל החזיתות. גם
כדי להבטיח סיכויי שלום וגם כדי לעמוד במצוקת המל-
חמה, אם תקוותינו למנוע אותה לא יתממשו עלינו לצופף
את שורת הישובים הדלילה לאורך הירדן, עלינו להבטיח
את עיבויים ושיגשוגם של הישובים ביהודה ושומרון,
עלינו להעמיק ולהרחיב את היתד שתקענו ברצועת
עזה, לבסס את אחיזתנו ברמת הגולן וליצור תנאים לחיים
יהודיים מלאים —

מנחם הכהן (המערך):
על מחיר הביצים.

שרי-החקלאות א. שרון:

— בחבלי ארץ אלה. ללא תנאים אלה לא
תיכון התיישבות; ללא התיישבות אין בטחון ובלעדיו
לא ייכון גם השלום.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני השר, האם אתה שם לב שאתה היום מצביע
בעד הסכם שיש בו שלטון עצמי לפלשתינאים בנגה
וברצועה? איך זה מסתדר עם מה שאתה אומר עכשיו?

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
מה עם הנסיעה לאמריקה?

שרי-החקלאות א. שרון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השלום עם מצרים
יכול להיות שעת רצון ובשורה גדולה להמוני המצרים
הזקוקים לו ולעם היהודי הכמה לו בישראל ובתפוצות.
בחווה השלום עם מצרים טמון הסיכוי שיחתום את הפרק
הראשון במלחמת העצמאות שלנו ויפתח לשני העמים
צוהר לשיגשוג, לפיתוח ולשותפות נושאת ברכה. רק
אם נצא מכאן הלילה נחושים בהחלטתנו לתתם על הש-
לום ולהניף שוב את דגל התיישבות בארץ ישראל על
כל חלקיה —

מאיר פעיל (מחנה שלי):
שיטרף את השלום.

שרי-החקלאות א. שרון:

— יהיה לבנו שלם כי חרשנו היום את התלם
הראשון של שלום אמת במזרח התיכון.

מיכה חריש (המערך):

כבוד היושב-ראש, תן לו בבקשה עוד עשר דקות
כדי שינמק מדוע שינה החלטתו מלפני יומיים. שיביא
את הנימוקים שמלפני יומיים להחלטתו להצביע נגד.

הי"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת יגאל הורביץ, ואחריי
— לסגן ראש הממשלה יגאל ידן.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, לאחר 101
נאומים אתמול והיום נראה לי שדברי יישמעו אולי בא-
נאליים אבל אין מנוס, אשמיע את דברי, אשתדל עד כמה
שאפשר לא להיכנס לניתוח מדיני, אשתדל עד כמה שאפ-
שר לומר רק את אשר בלבי באופן נקי וברור כדי
שלא יוכלו אחר כך לפרש. לא אנאם אותם הנאומים ש-
היו בפי חברים אחרים כמה זמן קודם לכן במהופך. אומר
בדיוק את מה שאני חושב.

(קריאת ביניים: מה אתה אומר על הנאום של
השר שרון?)

נאום מזוהר היה לשר שרון.

מנחם כהן (המערך):

עם "אמת הבניין" או בלי "אמת הבניין"?

יגאל הורביץ (הליכוד):

חברי הכנסת, אני יודע שהיום בהרגשה החגיגית

— — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

היה נאום מזוהר, ב"ע".

יגאל הורביץ (הליכוד):

חברי-הכנסת פעיל, היו לך הברקות יותר מוצלחות.
תן מנוחה כמה דקות.

אני יודע שבהרגשה החגיגית הזאת, בהרגשה הנלהבת
— יש כאלה שאומרים שהם נלהבים אבל חרדים, יש כאלה
שהמריאור היום בנאומיהם מי יודע לאיזה חלום. אני זוכר
נער בנהלל לפני שנים, ערב מלחמת העולם השנייה,
כאשר היתה מתיחות, כתב שיר. אותו נער עומד עתה
לפניכם, היו לו אז שגעונות. השיר פתח בשורות אלה:
"פריץ לי את רחוק ופאול שוחק באלומות, דמעה חונקת
לי, דברי רוגשים, עולים". מין שיר נלהב שכזה של נער,
איוז נאיביות, ואחריה באה המלחמה של פריץ ופאול וכל
אשר עוללו לנו ה"פריצים" וה"פאולים" . . .

נעזוב את הנאיביות ונעזוב את הפילפול, הולכים
להסכם שלום שלדעתי לא יביא שלום. הוא שלום מזויף.
שלום מזויף כי הוא בעצם איננו שלום בין ישראל למצ-
רים. להלכה כן, למעשה יש הסכם בין ישראל לארצות-
הברית ובין מצרים לארצות-הברית. בין ההישגים של ה-
הסכם הזה אנחנו מונים הבנה הדדית בין ישראל לארצות-
הברית, שהודות לה מחסני הנשק יתעצמו, כוחנו הכלכלי
יגבר, גרוויית כמה שנים, נתחזק, אולי גם תיפתח מערכת
יחסים חדשה, הוגנת, מקורבת בינינו ובין מצרים. אתם
זוכרים שרק לפני כמה זמן היתה המהומה שבגללה גייסנו
דעת קהל וחברי ממשל בארצות-הברית בשל כמה הלי-
קופטרים שעמדו למכור למצרים? גייסנו את אשתו של
האמפרי המנוח, ומאוד התאכזבו שלא עמדה לצדנו ב-
עניין זה. ההליקופטרים נמכרו למצרים, אבל עכשיו לא
מדובר בכמה הליקופטרים. מחסני הנשק של הצבא המצרי
יתעצמו במקביל למחסני הנשק של ישראל. אני מעז
לומר שהסכם השלום הזה הוא הסכם על תנאי, הסכם על
תנאי ברור. תהיה בו אוטונומיה כפי שהם חושבים ביהודה
ובשומרון ובחבל עזה — טוב, יהיה הסכם; אם לא, ההסכם

היום את החשבון עם עצמנו ועם הליכוד. מה אמרנו לפני הבחירות בשטח החברתי והמשקי כאשר ארליך חתם בחתימתו ידו על מנשר לבוחר ואמר שתהיה אינפלציה של 15%? למה הגענו? אתם יודעים. למה נגיע? — אני גוזר מלומד. אי אפשר עליידי סיסמאות וגאומים ודיבורים להבריאת את המשק. כדי להגיד לאמריקנים "לא", אלה שמתכוונים באמת — ואני מאמין שמר בגין התכוון באמת למה שהוא אומר — צריכים להתארגן אחרת. אינני מאמין שחברת הכנסת גאולה כהן, משה שמיר, יגאל הורביץ, הרב דרוקמן ומר מנחם בגין יוכלו להגיד "לא" אמין כשהמשק יהיה בהתפוררות חברתית חלילה, הן בשיכונים והן בערי הפיתוח, כשאנחנו כל כך תלויים מדי יום ושעה ולא עושים שום דבר כדי לעמוד על רגלינו. עלינו לא להסתפק בדיבורים אלא לגשת למעשים. לדיבורים יש ערך שלהם.

אני אצביע נגד, בכל לב, אני חושב שזה לא יביא לשלום אלא להחלשת ישראל. מי שמדבר על סכנון בקרבנות — אינני רוצה לומר, אני מקווה שלא יקרה חלילה משהו בתחום זה. הלוואי שאתכבדה. סאדאת איננו חושב מה שאנחנו חושבים. הוא לא חושב על שלום, לא על מפעלים משותפים, יהיה לו הון גרמני, יאפאני ואמריקני. הוא לא זקוק לנו. שמענו איך אנחנו נעלה את התגובה של הכותנה במצרים ב-25%. לכל העולם אנחנו יכולים לדאוג אבל מה קורה אצלנו בבית אני יודע. סאדאת אינו מתכוון למה שאנחנו מתכוונים. הוא רוצה את סיני ואת הקשר עם ארצות-הברית. את סיני הוא מקבל, את הקשרים עם ארצות-הברית הוא יקבל. הקשר עם ארצות-הברית יהיה כאשר אנחנו נגיד באיזה שהוא שלב "לא". אני מאוד חושש שהמערך מחכה עד מחר בבוקר. הוא יעזור לנו. הוא עוזר מאוד. הוא יעזור עוד מעט להצביע בעד ההסכם. אחר-כך נראה באיזה טכניקה ינקוט. איך מפיל את ארליך אינני יודע, אך מר בגין או יתפטר או יתפטר, ואתם תעשו הכול עם האילוצים שיהיו לכם. את חוזה השלום הליכוד עשה, הוא חתם על השטרות והמערך ישלם. יהודה ושומרון וחבל עזה ייחפכו למדינה פלשתינאית. הלוואי שאתכבדה.

אורי אבנרי (מתנה שלי):

אתה צודק בכול חוץ מהמסקנות.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לסגן ראש הממשלה, ואחריו — לשר הפנים.

סגן ראש הממשלה י. ריין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לאחר דבריו של חברי וידידי חברת הכנסת הורביץ קצת קשה לומר את מה שאני רוצה לומר. אני יודע שהוא מאמין בכל מה שאמר ואולי זה טוב לומר את דברי לאחר דבריו. בדחילו ורחימו אני עומד היום כשאני חש עמוקות שנתגלגל לכו-לנו להצביע היום על חוזה שלום, חוזה שלום ראשון בין מדינת ישראל העצמאית ובין הגדולה בשכנותינו. ראשון מאז נחתם חוזה שלום בין שלמה המלך ובין מצרים לפני שלושת אלפים שנה. ידיעה קצרה בלבד נשתמרה בתנ"ך על שלום זה וזאת בגלל רצונו של ההיסטוריון לציין את סמל הנורמאליזאציה שהושגה, כנוהג הימים ההם: שגרירה חושבת, בת פרעה שנישאה לשלמה. ואת שיא הישגיו של שלמה, מסכם המקרא במשפט קצר, פשוט ורב משמעות, משפט שלא חזר עליו לאחר מכן: "ושלום היה לו מכל עבריו מסביב". ורק כעבור מאות

לא יהיה. כל מי שמעמיד פנים... חברת הכנסת אבנרי, תן לי מנוחה.

אורי אבנרי (מתנה שלי):

אני רק רוצה לומר שאתה צודק.

יגאל הורביץ (הליכוד):

כל מי שמאמין שיהיו מפעלים משותפים, יומה משו-תפת ישראלית-מצרית בסיני, ושיצמחו — אינני יודע מה, וחבל יהיה להם להפסיד את זה ברגע מסויים או להפסיק את המהלך, טועה, לא יהיה חבל להם. אם הם לא יקבלו ביהודה ושומרון את מה שהם חושבים לא יהיה המשך למשא-ומתן וכל ההסכם הזה יהיה הסדר-ביניים, יהיה הסכם שביתת נשק נמשך כפי שהיה עד כה. זו האמת. כל מי שמעמיד פנים שהולכים להסכם שלום מרחיק לכת ונפתור את בעיית יהודה ושומרון וחבל עזה אינו אלא טועה ומטעה.

כיוון שאני כן מאמין למר בגין שהוא אינו מתכוון למסור את יהודה ושומרון וחבל עזה לידי התושבים הערבים כדי לאפשר להם להגיע להגדרה עצמית כרצונם — ואני חוזר ומדגיש כי אני מאמין שמר בגין לא מתכוון לזה — הרי שההסדר הזה יהיה הסדר ביניים שישאירו בלי הגפס, בלי תחנות האתראה החשובות ביותר, בלי שני שלישים של סיני. כך זה ייגמר, וההתלהבות והרצון והת-אוה וההמראה של חברת הכנסת סבידור ושל האחרים שראו בעיני רוחם, אינני יודע מה, חבל לי שמהגבהים האלה הם יפלו לתהום. יהיה כאב גדול בנפילתם. הבה נראה זאת נכונה. כאשר לא נסדר בעניין יהודה, שומרון וחבל עזה כפי שמבינים הערבים והאמריקנים, או יתחיל הוויכוח לא רק עם המרירות שתהיה במצרים על הערמה הישראלית, ולא רק הוויכוח עם האמריקנים על כך שלא עמדו על מה שהתחייבנו — הם יטענו כי כבר הוסכם שיש קשר אורגאני בין שני ההסכמים הללו — אלא נגיע לנתיק ולפצע בינינו לבין ארצות-הברית שיהיה כפול ומכופל מכל מה שחששנו ממנו פעם.

אני מאוד חושש שלא נעמוד אז בלחץ של ארצות-הברית. רבות, ארצות-הברית לא תהיה כפי שחשבנו. היא תשלם בקושי את המחירים האמיתיים של הנכסים שנמסרו. את העורה הכלכלית לישראל היא תתן בצורה של גזר וחבל. היא תחזיק את הגזר קרוב אבל החבל יהיה קצר ביותר. בכל פעם יאמרו: אתם רוצים בעזרתנו? אתם יודעים שאנחנו במצב לא קל בעניין הנפט וכמו-כן לא קל לנו לתת כסף. אם אתם רוצים, תלכו לשלום שאנחנו רוצים. אם נחלוש על ברית בינינו לבינם, כלכלה זהב מצופה בדולרים יחזיקו אותנו. יום אחד ישאירו אותנו עם כלב הזהב כפי שהיה בטאיוואן. אני רוצה שנדר מה-גבהים. חבל לי לדכא את רוחכם. רוחי עצמי נכאה והא-מינו לי שאינני שש לקרב.

אני בא לומר, חברות וחברים, נדע את האמת לאמתה, מדינת ישראל לאחר הקרע השני או החשש מקרע עם ארצות-הברית חלשה יותר, מתגמדת יותר, תלויה יותר, יכולה פחות לעמוד על רגליה, יכולה פחות להגיד לאמריקאים "לא". יש כאלה שבשבילם להגיד "לא" זו אינה בעיה. זה יוצא להם מן השוויון. אבל, רבותי חברי הכנסת, כדי להגיד לאמריקאים "לא" אנחנו צריכים לה-יות מאורגנים אחרת בארץ. מה עשינו בשנה וחצי האחרונה כדי להיות חזקים יותר? מה עשינו שפחות נהיה תלויים, פחות נזקקים? עשינו משהו? לא הייתי רוצה לעשות

הרף ספיקות וספקנות של קטני אמונה. היום יבוא על הברכה. היום הזה נשלח מכאן ברכה נאמנה לנשיא מדינת ישראל, אנואר א-סאדאת שעלידי צעד ללא תקדים היכה את העולם בתדהמה, בא אלנו ופרץ את מחסום האיבה. בדבקתו בהחלטתו תרם תרומה חשובה ביותר להשגת חווה השלום. היום נאמר לו ולעם המצרי הגדול: אנו רוצים שלום בכל מאודנו. הבה נושיט יד ליד ויחדנו נעשה הכול לטפחו, לשמרו ולהפכו מנייר כתוב לעובי דת חיים ברוכה לשני העמים, לאזור ולעולם כולו. היום הזה, עם כל הביקורת, אל נתבייש ונשלח ברכה לנשיא ארצות-הברית ג'ימי קארטר. ללא רצונם החפשי של העמים בישראל ובמצרים לא היה מושג חווה השלום. אולי גם בלי התמדתו ומרצו של הנשיא קארטר היה השלום הזה מתממה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אם יש בי חרדה היום אין היא על בטחוננו. ישראל חזקה, צבאה איתן. אם יופר השלום, חס וחלילה, נהדוף את אויבנו ונביסם. היום אני חרד: האם נוכל לאתגרים שיעמדו לפנינו בבעיות הפנים והחברה אשר עם חתימת הסכם השלום, באופן פאראדוקסאלי, יגדל הקושי לפתרו. וחס וחלילה, אל נביא לכך שהעם יגיע למסקנה כי בגלל השלום מתממה פתרון בעייתו. זו תהיה הפגיעה הקשה גם בסיכויי השלום. אני קורא לכולנו, לחברי בממשלה: הבה נעשה ביתר שאת לשינוי התנאים החברתיים ולהפיכת שבטי ישראל לעם אחד כשלכל אחד מבניו ניתנים החינוך ותנאי החיים הדרושים לו כדי להתמודד שווה כשווה עם האתגרים הגדולים העומדים בפניו. חלילה לנו אם לא ניערך כראוי מייד לטפל בבעיות הפנים, בנפשנו הוא. במשך שלושים שנה אמרו לעם: יבוא השלום ונוכל לטפל בבעיות הפנים ובבעיות החברה כראוי. נעשה מאמץ עליון להפוך את כל אזרחי ישראל לעם עובד ויוצר, החי על יגיע כפי, כי בכך תיבחן חירותנו ועצמאותנו. היום צריך להגיד זאת, לא בעוד שבוע.

יחד עם ההחלטה הזאת על השלום, ביום חג זה, הבה נפנה בקריאה לעם היהודי באשר הוא ונאמר לו: בואו, עלו, עזרו לבנות את הארץ ולחזק את השלום ונבניתם.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בהרימנו היום את ידינו לשלום ובעד השלום הבה נחליט כולנו שלמחרת החל לא נחזור אל חיי החול. מהיום והלאה יהיה מבחן השלום: האם נוכל לחיות ולעבוד בהרגשת חול ומועד גם יחד? אל נשכח את יום הגדולות ואל נפנה עורף לבעיית החברה. או אז נזכה אף לחגוג את יום החג בסופו של חול המועד, חג השלום עם כל שכנותינו.

למרות ההיסוסים, למרות הלבטים, למרות הכאב על הסגת ישובינו מסיני נצביע היום בהרגשת שמחה וגאון, אשרינו שזכינו להגיע ליום הזה.

אני מסיים. אומר דבר שאני כמעט מתבייש לומר אותו, מתבייש. ראוי היה כי לאחר ההצבעה היחידה בימינו היום נקום כולנו ונשיר את "התקווה". אני מאמין כי כך מרגיש העם בלבבו.

יצחק יצחקי (הליכוד):
אנחנו נעזור לך, אל תדאג.

זלמן שזיבל (הליכוד):
כן, את התקווה באמת צריך.

שנים, שנות מלחמות, הרס, חורבן ותקומה חזרה תקופת שלום בימיו של שמעון המכבי כשלושים שנה לאחר תי קומת ישראל. וכך מסכם סופר ספר המכבים במשפט אחד מאורע גדול זה — והלוואי שכך היתה שמחת העם היום — רק משפט אחד: "ושמח ישראל שמחה רבה". רבותי חברי הכנסת, זהו זה ולא עוד שלום מאז. ירי הנה היום, 2,100 שנה לאחר מכן — כך אני מרגיש — ואיזה 2,100 שנה, עומדים אנו בעוד שעה קלה לאשר חווה שלום בינינו לבין מצרים. איזה סיבוב, כמו שאומרים, עשתה ההיסטוריה מאז יציאת מצרים. לפני למעלה משלושת אלפים שנה, מאז ימי עם עבדים ועד היום הזה, שבו חותמים אנו חווה שלום עם מצרים כעם עצמאי בארצו, כעם שגלחם באויביו שתקפוהו ויכול להם.

נכון, חווה שלום זה הושג בזכות הקרבת הגדולים והכואבים מצדנו. אולם היום, חברי הכנסת, לי אחר שדגנו והתווכחנו מאז קמפ-דייוויד על פרטי הפירטים של סעיפי החוזה, אל נפסח היום על שתי הסעפים בסופו של דיון זה אל נאמר לעם: החווה הוא גם טוב ו-גם רע. לא נאמר זאת היום כי לא יום קטנות היום. היום נאמר: אם שלום — נלך אחריו. אל ניתן לעם תחושה שאנו מצביעים בעל כרחנו ובלית ברירה כי אין זה נכון. בתוך תוכנו יודע זאת כל אחד מאתנו. יום חג גדול הוא היום הזה, אל נחללו. יום חג היום. כל חג בישראל, כל מועד, יש בו חרדה, יש בו שמחה, יש בו תפילה ויש בו תקווה. אל נהפוך בקוצר רוחנו את החג הזה, חג השלום, לחגא. לא מגיע זאת לעם הזה שכה סבל, שגיי לעצמאותו בקרבנות עצומים. לא מגיע לו שכאשר עומד הוא בפני אחד המאורעות החשובים בתולדותיו, לא מגיע לו שכך נציג בפניו מאורע אדיר זה.

אנו שלהמנו על חיינו ממש לפני קום המדינה; אנו שלפני שלושים שנה וחודש אחד בדיוק חתמנו על חווה שביתת נשק עם מצרים בתקווה שהשלום יבוא; אנו ש-לחמנו את תקומתנו והדפנו את אויבנו; אנו שלעולם לא איבדנו את תקוותנו כי אכן בוא יבוא השלום ולו גם יתממה; אנו שבכוח רצוננו נאבקנו על חווה השלום והיום נצביע לאישורו; אנו מצווים היום להודות, לשבח, לקוות ולחרוד — כן, יגאל הורביץ כל זה ביחד — ש-אכן עדים אנו היום לפתח תקווה. אולי בעקבות חווה זה בוא יבוא השלום הכולל, ולו רבים יהיו עוד המאבקים להגשמתו.

בשעה זו לא אחזור ואפרט את שבחיו של חווה השלום. עשיתי זאת בשבועות האחרונים, גם ביקרתי גם יתחתיו ובעיקר שיבחתי. כי ביסודו של חווה השלום — לפנינו מונחת תכנית השלום של ממשלת ישראל, תכנית שבשטות, בתעוה ובריאליות שבה הינה התכנית היחידה שבתנאים של היום יכלה להביא לחתימת חווה השלום. כל מי שמדבר על שלום אבל בתכנית אחרת, אולי טובה יותר, לא יהיה מגיע ליום הזה. על כך דובר הרבה ועוד ידובר, ואיני רוצה לדבר. אולם היום אני רואה חובה עמוקה וכנה מעומק הלב לומר כאן שבחיים שלושה אישים. אנו בממשלה שבמשך 15 חודש ראינו יום יום, שעה שעה, כיצד נאבק ראש הממשלה עם הצד השני למשא-ומתן, ולא פחות — עם חבריו הקרובים, כדי להשיג שלום שיש בו תקווה, שיש בו בטחון, שיש בו אפשרות להגשים את הציונות, אנו שראינו כיצד לא חסך כל מאמץ שכלי וגופני איננו יכולים אלא להביע את התפארתנו מתעוהו, מכוח עמידתו, מנחישות רצונו, ולא פחות — מכוחו לקבל החלטות מכאיבות. וכל זאת

עומדות שלא נעשו יותר קלות או פשרה טריטוריאלית. לא דרך זו, של לא כלום, ולא דרך זו, של פשרה טריטוריאלית, מקובלת על המפלגה הדתית-לאומית. אני רוצה לומר, עם כל ההיסוסים, ויש לנו היסוסים, עם כל הספקיות, ויש לנו ספקיות: בתכנית האוטונומיה יש אפ-שרות שיפתח אנשנב שדרכי יוכל להיכנס השלום אל המדינה, אל הארץ ואל האזור.

הייתי אומר: מעבר ובנוסף לניתוחים הפוליטיים ששמענו לכאן או לכאן, וכמה חברי הכנסת שזיוו לי-וויכוח רמה עילאית ולא חשוב באיזה צד הם עומדים כי דיברו ביושר ובעמקות, נדמה לי שמותר לומר שב-חתימת חווה השלום בין ישראל ובין מצרים יש משום מאורע שאני מגדיר אותו בתור פסיכוהיסטורי. ייתכן שיהיה שינוי אקלים — האקלים הפוליטי, הנפשי וההת-ייחסותי — בין האומות האלה כאן, באזור הזה. אנחנו מצווים ומחוייבים לנסות לבנות משוה טוב, קונסטרוק-טיבי, שריר וקיים על הבסיס הזה. מובן, זו אמנות ה-דיפלומאטיה להשיג משוה תמורת משוה ולא לתת תמורה תמורת מעט או תמורת לא כלום. יש שביל צר מאוד בין מחיר השלום שאנחנו משלמים לבין מחיר הכשלון אילו משלמים אחרת, כפי שנדרשנו.

אני מודה על האמת, בהחלט, יש בביטוי "אוטונומיה" משום סכנה של Nucleus, של גרעין למדינה פלשתי-נאית. משום כך על הממשלה, בשם הכנסת ובשם העם, לעשות הכול כדי שה-Nucleus הזה ייעלם וכדי שיהיה גרעין שלא יצמח.

בנוגע לאוטונומיה, אני אומר בתור יהודי דתי-לאו-מי: דרך ארץ בפני כל בן אומה אחרת; דרך-ארץ בפני כל בן דת אחרת, מאקסימום של חירות וחופש, אבל לא מדינה פלשתינאית. לא רק מפני שאיננו רוצים מדינה אשפית אלא מפני שהארץ הזאת קטנה מכדי להכיל שני סוגי שלטון, עם כל ה-Paraphernalia שהי-ישיבים לשל-טון פוליטי. אנחנו מאמינים שניתן לקיים בארץ הזאת דו-קיום על-מנת לקיים את הקיום גופא, Co-Existence למען ה-Existence. קודם אמרתי שהמדינה, בשטחה, קטנה מכדי שאפשר יהיה להתחלק באצורות המים, ברשת הכבישים, באבטחת הבטחון בכלל ובאבטחת בטחון פנים. אלה צריכים להסתדר מתוך הבנה מלאה. ואני רוצה לומר: בשעה זו, שעיני העולם נשואות לי-וויכוח זה ואנני העולם כריות לוויכוח זה, אני דורש מהעולם המערבי — לכל הפחות — אותו עולם שהוא חפשי, שבו אפשר לנהל ויכוח אמיתי, שבינן גם את מ-צבנו. לערבים יש 20 מדינות. לנו אין מקום אחר אלא מדינה זו, וגם זאת אחרי אלפיים שנות דמעות ותפילות ואחרי דור המשרפות וההשמדה. ארצות-הברית היא מדינה גדולה. היא משתרעת על פני אלפי קילומטרים, לאורך ולרוחב, היא צריכה להבין מה הוא כל קילומטר בשבילנו כדי להבטיח את קיומנו ובטחוננו.

למעלה מזה: במשך עשרים מתוך שלושים שנות קיום מדינת ישראל לא עשו לא מצרים ולא ירדן לשיפור מצבם של החושבים ביהודה ובשומרון וברצועת עזה. הן לא נקפו אצבע למתן ביטוי פוליטי לאוכלוסיית יתו-דה ושומרון ורצועת עזה. אני קובע בשעה זו, מעל במה זו, שאנו יכולים לומר בגאווה מה עשינו אנו בת-חום יחסי אנוש, בתחום הכלכלי, בתחום ההדרכה המו-ניציפאלית, בתחום הקטנת תמותת התינוקות. אני חושב שדורות בעולם החפשי יצטרכו ללמוד בספרי מדעי ה-

היחיד י. שמיר:

רשות הדיבור לשר יוסף בורג, ואחריו — לשר עזר ויצמן.

שר-התנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בלי להיכנס ל-אספקטים הלכתיים, מתי ועל מה מכריזים על חג ומתי יש לומר "הלל" ומתי יש לומר חצי "הלל" ומתי בכל זאת יש לומר "תחנון", אני רוצה לומר את דבריי.

היום הזה חשוב. ימים יגידו אם ילדינו ונכדינו יבר-כו אותנו. אני מתפלל שכן. ודאות אין בחיים בכלל ו-בחיים הפוליטיים, וביתוד באזור שלנו, על אחת כמה ו-כמה.

הנאומים נאמו, הנאומים נאמו והבעיה נשארת. ה-וויכוח קשה. הוא קשה באופן פסיכולוגי מפני שכמעט כל אחד ואחד מאתנו שסוע ומפולג ומתפלפל עם עצמו. לפעמים אני חושב שאני רוצה לקנא באלה שיוצאים ב-דיוק מה כן ובדיוק מה לא. בכל זאת אני חושב שהם עושים לעצמם חיים יותר מדי קלים. הוויכוח, כפי ש-אמרתי, הוא קשה באופן פסיכולוגי בגלל שיסוע נפשי בנושא. הוא גם קשה באופן לוגי כי מי שמתנגד להצעת חווה השלום חושש, והחשש שלו והחשד שלו — ושני הדברים כמעט זהים, החשש והחשד — כבר פועלים ה-יום, כבר מאכזבים היום. הסיכון נראה לי כבר היום, בה בשעה שהשני טוען בשם התקווה, והתקווה היא סי-כוי למחר, סיכוי למחרתיים, ואין ודאות בה. לכן הוויכוח קשה, גם מבחינה פסיכולוגית וגם מבחינה לוגית.

מה עלינו לחשוב ומה עלינו להתחיל? הרי למעשה במשך שלושים שנה נמצאת מדינת ישראל במצב הקלאסי אשר מתואר בתהילים פרק פ"ג: "שיר מזמור לאסף: אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. כי הנה אויבך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש. על עמך יערימו סוד ויתעצו על צפוניך. אמרו לכו ונכחדם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד. כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרתו. אהלי אדום ושימעאילים מואב והגרים. גבל ועמון ועמ-לק פלשת עם ישבי צור. גם אשר נלוה עמם היו זרוע לבני לוט סלה". זוהי הסיטואציה כפי שתוארה עליידי המשורר האלוקי וזוהי הסיטואציה שבמשך של-שים שנה מדינת ישראל נמצאת בתוכה. ונשאלת השאלה: האם לא היה מן הראוי לעשות נסיון לפרוץ, לכל הפחות בקטע אחד של גבולותינו, את טבעת האיבה שמסביב לנו? מצווים אנחנו לנסות או אסורים אנחנו לעשות את זה? והתשובה היא ברורה: תוך שמירה מעולה על בטחון המדינה היינו והננו מצווים לעשות כל נסיון, ש-כאמור אולי יש בכוחו לפרוץ ולהרוס את טבעת השנאה והאיבה שמסביב לנו.

השאלה היא, האם הממשלה כאשר היא מביאה ה-יום את הצעת חווה השלום לשם אישורו עלי-ידי הכנסת פעלה בהתאם להתחלות ולרוח קמפ-דייוויד כפי שהן נתקבלו כאן בכנסת? התשובה היא: כן, מול שאלה זו עומדת השאלה: האם במשך שלושים שנה הללו נתא-מתה או נתגבשה דרך אחרת שהיתה יכולה לקרב את השלום יותר מאשר מה שהממשלה הזאת עשתה ועושה? על זה התשובה היא: לא. כלומר, הממשלה פעלה בהת-אם להתחלות הכנסת, על זה עניתני ולא חולט, ולא נת-אמתה, לא נתגבשה ולא נראתה דרך אחרת לקרב את השלום — או הלוואי להשיג את השלום — מאשר הדרך הזאת. מה היה עד עכשיו? או התכנית של לא כלום, להשאיר את הדברים כפי שהם, עם הבעיות התלויות ו-

דמוקראטי. אבל נדמה לי שדמוקראטיה יכולה להתקיים אך ורק אם כל אדם בחוכה מקבל על עצמו לא רק את זכויותיה אלא גם את חובותיה.

אני רוצה להוסיף ולומר — ובה אני מסיים — צדק ממלא מקום ראש הממשלה וצדקו אחרים שקדמו לו ב" כך שאמר שאלו מוכרחים לבנות את השלום גם מבית. חוזה שלום הוא פאראגראפים, סעיפים וסעיפי משנה. אנקס, אפנדיקס ואפנדיציט. שלום מוכרחים לבנות. זו צריכה להיות בניה של חיים חברתיים עם איכות חיים מוסרית שאנו רוצים לראות במדינת ישראל. ברור ש- המדינה היא גדולה. ברור ששום מרכז רוחני אינו יכול להתקיים בלי עוצמה כלכלית וצבאית. לא אכנס לוויכוח שהיה בזמנו בין אנשי ספארטה ובין אנשי אתונה, בין אנשי החומר, הכוח והגבורה ובין אנשי הרוח. זוהי אנטי תיזה שהיהדות אינה גורסת. אנו רוצים גם רוח וגם כוח, גם בינה וגם ירושלים.

הו"ר י. שמיר :

רשות הדיבור לשר-הבטחון עזר ויצמן, ואחריו — לשר החוץ משה דיין.

שר-הבטחון ע. ויצמן :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מנסה להביט אחורה על שלושים שנותי בארץ ישראל העצמאית, מיום הקמת צה"ל ותחילת מלחמת השחרור, ולשאל את עצמי מה היו רגעי ההתרגשות, ההתעלות, הרגעים המיוחדים והתרגילים מימים רגילים. אין לי ספק שהלילה הזה הוא אחד מהם. ואני יכול רק להודות למי שפיקד על מרבית צבאות ישראל במלחמת השחרור על שהעלה את הדין הערב לשלב רגשי יותר מזה שהיה עד עכשיו. כוונתי כמובן לסגן ראש הממשלה.

בדצמבר 1977 היתה לי הזכות לטוס למצרים בפעם הראשונה מבלי לשמור על זנבי, על זנב מטוסי. טסתי למצרים באור היום, בגובה 25 אלף רגל, לפגישה עם שר הבטחון המצרי שהיה אז עמיתי, גנרל גאמאסי, הוא נקרא אז שר המלחמה ולשמחתי הגנרל עלי שינה היום את תארו לשר הבטחון. טסתי מערבית לאלכסנדריה, מעל דבע לפיוס, והתחלתי להנמיך לקהיר. הלוואי ש- יכולתי — בכשרון פיוט שאין לי — לתאר לכם את הרג- שתי כאשר ראיתי שמאלאי את שדה התעופה קהיר-מע-רב, ממולי — את שדה התעופה הבינ-לאומי של קהיר, את שדה בילבאס, אינשאס, את חילווא, ומסביבי את מרחבי מצרים ואת חולותיה שכמה מידידי הטובים ב" יותר ופיקודי מצאו את מותם בהם. אחד הדברים ה- מאפיינים טיסה במטוס כיום כאשר כולנו עברנו מל- טובה, במיוחד במזרח התיכון, הם המרחבים. ראיתי את המרחבים, ראיתי את מרחבי המזרח שבו אנחנו חיים, את ההבדלים שבין הירוק לבין החום לבין הצהוב. ו- כמו אצל רבים מיושבי הבית הזה וחברי הטובים מובן שעלו בזכרוננו כל אותם ימים כאשר כולנו עברנו מל- חמות ישראל משחר נעוריינו. והרגשה עצומה וגדולה היא לטוס מעל מצרים ללא טילים, ללא ג.מ. וללא מיגים אלא לנחות בכל הכבוד ולפגוש את שר הבטחון המצרי.

התמזל לי מזלי ונולדתי בארץ ישראל. נולדתי בתל-אביב, אבל גידלו אותי בחיפה. וכמו כל בני דורי צמחתי בין שתי בעיות יסוד. צמחתי בין החינוך והשאיפה וה- דירבון של מוריני ומנהיגיני או לבניין הארץ על כל גווניה ובין בעיית החינוך בינינו לבין שכנינו, בעיית

מדינה כיצד נהג עם כמונו באלה שקמו להשמידו. לא "ספטמבר השחור" ולא "אוקטובר השחור" היו אצ-לנו. אנו נהגנו ביחס הגון כלפי אוכלוסיית יהודה ושר-מרון ורצועת-עזה.

ארצות-הברית — וידעו זאת אורחיה — איננה נתונה בחוקת סכנה, בודאי לא כמו מדינת ישראל. ולנו אין היום הזה אף חוזה שלום עם אף אחד משכנינו ושום סנטימטר של שטח המדינה, של הגבולות שלנו, אינו מוגן על-ידי חוזה שלום. ארצות-הברית איננה במצב כזה. ובכל זאת כאשר היא מנהלת משאומתן על תעלת פאנאמה היא דחתה את הביצוע לא להודשים אלא לשנת 2,000 שתבוא על האנושות לטובה ולברכה. אורחי ארצות-הברית צריכים לדעת שכל עם יש לו מינימום של זכות קיום וזכות להבטחת בטחונו.

שמענו היום, ובמשך ימים רבים קודם לו, את הנ"י מוקים נגד הצעת חוזה השלום. אני מכיר את הנימוקים הבאים משמאל ואת הנימוקים הבאים מימין. את אלה משמאל אני מכיר ואת אלה מימין אני מוקיר. אני פונה לחברים רבים הקרובים אלי ולתנועות באופן מיוחד : גם אם אנו מתווכחים אני מתנאה בכב. אבל אני רוצה לומר יותר מזה : כאשר חברי התנחלויות מפגינים הם אינם מפגינים על תוספת שכר, אפילו לא על "תוספת בושנה", הם מפגינים כי אש ארץ ישראל יוקדת בלבם, כי הם כמונו, ואנו כמוהם, ייפינו את מפת ארץ ישראל.

אינני מוכן לקבל את הדברים הגסים של חברת-הכנסת גאולה כהן על בתים מפוכקים שיש בהם מזוזה. בוויכוח עם "אגודת ישראל" אמרו תמיד אנשי "המז-רחי" : אין זה מספיק לבוא ולקבוע את המזוזה בשער, צריך להימצא בשעת הבניין ולקחת חלק בו. כך תדב-רי על תנועה מפוארת, חברת-הכנסת גאולה כהן ? שלי סגלדיך מיל רגליך. כמה חקלאים יצאו מהאסכולה שלך, כמה מחיישים שלחת לגוש עציון, למשוואה, לרמת-הגולן, לבקעה ? אני מוכן לכל ויכוח בלי להרכין ראשי מילימטר אחד. דרך ארץ בפני החלוצים של תנו-עם תורה ועבודה. איש מאתנו — ועברתי על דברי כל המשתתפים בוויכוח — אינו שוכח אף רגע את הזכות ההיסטורית שלנו על יהודה ושומרון ולא את הצורך ה-בטחוני שיש לנו באזורים אלה.

אני רוצה לקרוא לחברים מ"גוש אמונים" שישמרו על מרצם. אל יצאו מהבית של הכוהן הגדול, של אהבת ישראל, דבר שיכול להחליש את ממשלת ישראל במא-בקים הקשים שעדיין לפנינו. שימרו על הממשלה כדי שהיא תוכל לשמור, במאבקה, על ארץ ישראל טובה ורחבה.

אני רוצה לסיים בשתי הערות : האחת, אני קורא לזהירות ציבורית בוויכוחים שלנו בין המחנות. ואני ר-צה לומר בדרך רמיה לא יותר מדי עדינה : לא שמעתי בעולם המערבי אף לא מדינאי אחד שבהתנגדותו לקו של ממשלת ישראל לא הסתמך על דברים שנאמרו על-ידי חברי כנסת ועל-ידי מנהיגים פוליטיים, גם בבית הזה. חברים יקרים, חברי כנסת אלה השייכים למחנה הגדול והדגול של הציונות הבויה : יש לנו אחריות משותפת, לדברים שלנו יש הד, יש תהודה בין-לאומית. שום אדם בווישניטון, בלונדון או בפאריס אינו צריך להיות ציוני יותר מאשר ציונים מסוימים המדברים בארץ הזאת ובבית הזה. אני יודע שזו תביעה לא פשוטה במשטר

פגש עם ראש הממשלה ולחתום על הסכם שלום אחרי שלשים שנה, בין השאר כתוצאה מעמידתה האיתנה של מדינת ישראל בראש וראשונה בכל הקרבות ובכל המלחמות שעמדנו בהם. אינני יודע אם זה היום ואם זה המקום לומר זאת אבל אני חייב לומר שבמשך 23 השנים האחרונות, מ־1956 ועד היום, אולי לדאבונו אבל זו עובדה, השמדנו למעלה מ־1,200 מטוסי אויב ולמעלה מ־4,000 טאנקים של האויב, מרביתם דרך־אגב תוצרת רוסיה הסובייטית. גם את זה כדאי לזכור. לא בקלות באנו עד הנה ולא מפני שכרענו ברך לפני מישור ולא מפני שנכנענו. לחמנו מלחמות, עברנו קרבות וניצחנו. ואני אינני מרגיש שאיבדנו את עצמאותנו ביחסים עם אמריקה. העולם — ושוב, לא כאן המקום לנתח זאת — מלא בתלות הדדית: אמריקה תלויה בנפט הסעודי; הסעודים תלויים בדלרים האמריקניים; הרוסים תלויים היום תלות ברורה בעוצמתה של אמריקה, וארצות־הברית תלויה לא מעט בעתידה בעוצמתה של רוסיה ה־סובייטית. אנו אמנם סתים אבל אני מציע לכל חברי הכנסת שבאמת לא נגמד עצמנו מבחינה רוחנית. יכול להיות שאנו קטנים במרחבים. אין ספק שלאחר שנחזור לגבול הבין־לאומי, ללא סיני, נחזור לממדים קטנים יותר. אבל עצמתו וגדולתו של עם אינם נמדדים רק בשטח. גם בשטח אבל לא רק בשטח. הם נמדדים ברוח, בעוצמתו ובצבאו.

לכל מדושינה נהנת מהמצב הזה רצוני להזכיר כי מאז שנת 1974 קיבלנו בארצות־הברית, כתוצאה מהסכם ההיננים — שהייתו בעדו — כ־8 מיליארד דולר. מהיום נקבל למשך שלוש השנים הבאות עוד 8.5 מיליארד דולר, חלק מהסכום כמעט וחלקו כהלוואה. אפילו בכסף יש־ראלי אלה הם סכומים לא מבוטלים. כדאי לזכור זאת בערב זה. נקבל מארצות־הברית, כתוצאה מהסכם זה, כתוצאה מהקרבות שאנו עומדים בהם בעקבות החזרת שדות התעופה — ולא רק שדות התעופה עיטם ועציון אלא גם רפידים, גם השדה בשארם, גם אל עריש, ואיש לא יתחרה בי ואני לא אתחרה עם איש בשאלה למי זה כואב פחות ולמי יותר; האמינו לי ששדות תעופה כ־אבים לי לא פחות מאשר לכל אחד אחר — נעמד בשנה הבאה בהתחלה של קבלת ציוד חדש, ואינני יודע אם יש עוד ארצות שתקבלנה כל כך מהר מטוסי F-15, טאנקים ותותחים — וחבל שאנו צריכים לקבל סיוע זה. נשאלתי בארצות־הברית בראיון בטלוויזיה: למה אתה צריך כל כך הרבה נשק? למה דרוש לכם כל כך הרבה נשק? אמרתי — ואני חוזר: ביד דברים טובים משלמים הרבה, בעד דברים רעים — עוד יותר. המלחמה היא יקרה, יותר יקרה מאשר להחזיק את הצבא שלדאבר־ננו צריך להיות גדול ועצום. הצבא הוא חזק, הוא מתוחכם והוא עולה מיליארדים של דולרים. אין לי ספק שיש סיכונים בטוחניים.

שדשה ארכלי־אלמוזלינו (המערך):
למה "לדאבונו"?

שר־הבטחון ע. ויצמן:

אנו צריכים להוציא הרבה כסף על נשק. אינני נהנה מזה.

אני אחרון שאתווכח עם אלה החושבים שפסו סכנות מישראל. עברנו כבר תקופות שחשבונו כי פסו סכנות מישראל והתפתענו. אני מקווה שזה לא יקרה לנו שנית. החזית הצפונית והצפונית־מזרחית — סוריה, עיראק ויר־

החיכוך בין האוכלוסיה הערבית ובינינו. העיר חיפה שבה גדלתי היתה טיפוסית לזה, שכן חציה היה מורכב מתושבים יהודים וחציה מתושבים ערבים. לא אטעה אם אומר שבתחילת דרכה של הציונות חיפשו המנהיגים מכל המפלגות את הדרך לחיים משותפים בינינו ובין העולם הערבי.

אני פגשתי את נשיא מצרים לראשונה פה בבית הזה בנובמבר 1977. נסעתי למצרים בפעם הראשונה, כפי שאמרתי, בדצמבר 1977. ונתמזל שוב גורלי שהייתי שם חמש פעמים בשנה שעברה. אני מקווה שאינני מסתכן לומר מעל במה זו — ואינני מסתכן — שלפי מיטב הכרתי ומיטב הערכתי העם המצרי ומנהיגיו רוצים שלום. הרגשתי זאת ברחובותיה של קהיר, הרגשתי זאת בחנויותיה, הרגשתי זאת בפגישתי עם העם המצרי ברחוב בקהיר. אני רק מלא תקווה שלאחר 16 חודשים של דיונים לסיכום הסכם השלום לא דעכה גם שם האש שבערה לפני שנה כפי שלדאבוני הרב דעכה במידה לא קטנה במדינת ישראל.

עברנו מלחמות רבות. ותסלחו לי אם אולי, באמת על קצה המזלג, אשווה את מה שאני מרגיש בהכירי מלחמה ובאי הכירי מהלכי שלום. כולנו מדברים על השלום ואף אחד מאתנו לא נתנסה בו. כולנו מדברים על איך ידירה ומה ידירה ואף אחד מאתנו לא נתנסה בזה. כולנו יכולים להעריך כך או כך ולהפעיל את דמיונו מה טוב יותר ומה פחות. דבר אחד ברור: אנחנו למודי מלחמה. לא אתפלא אם בכמה דברים אנחנו חיים בחשש מפני הבטחי ידוע, אנחנו חיים בפחד של סגירתנו ההרמטית במשך 30 שנה במדינתנו, כאשר רומא, פאריס, לונדון וניו־יורק היו קרובות לנו הרבה יותר מאשר קהיר, רבת־עמון, ביירות, שכם וחברון. וכלמודי מלחמה אנחנו יודעים שבמלחמה מרכזים מאמץ לאומי עליון לזמן קצר מאוד. לזמן קצר כל המשאבים של העם מתרכזים לפני צורך. והיו לנו נצחונות. היו לנו מעט כשלונות. לפי מיטב דמיוני הבעיה בשלום היא ריכוז מאמץ לזמן ארוך יותר. והמפלגה הוא שלומן קצר תמיד ידענו ואנו תמיד יודעים איך לרכז מאמץ אבל לזמן ארוך אנחנו עדיין לא יודעים לעשות זאת. ויהיה עלינו לרכז מאמץ עצום ול־טווח ארוך, עם המון בעיות, עם הרבה עליות ולא מעט ירידות בתקוות ובשאיפות שנציב לעצמנו.

אני מצטרף לידידי חבר־הכנסת יגאל הורביץ, שאני מצטער על גישתו לנושא השלום בינינו ובין מצרים אך לדאבוני הרב אני חייב להצטרף אליו בחרדתי מפני הנושא הפנימי, הנושא הכלכלי, הנושא החברתי שאינני בטוח שהיום הזמן לעמוד עליו אבל אני מסכים עם סגן ראש הממשלה שזה היום שצריך לזכור אותו. והלי־וואי שנוכה לכך שכתוצאה משלום וכתוצאה ממצב יח־סית נורמאלי ושווה ממה שאנחנו חיים היום אם לא יעלו ארצה, לפחות יחזרו כמה עלים. ואני מקווה בין השאר שאחד הדברים שנוכל לעשות זה להגביר את התעשייה ואת המאמץ הטכנולוגי במדינת ישראל וזה אולי יוכל להביא כמה מחברינו חזרה ארצה.

אחד הדברים שאמרו כאן לא פעם, ושאני חלוק עליו, הוא אבדן עצמאותנו כלפי ארצות־הברית. אין כל ספק שבכמה דברים אנחנו היום יותר קשורים במעצמה זו. אך אינני חושב שהגענו למה שהגענו כתוצאה מחוסר עצמאות. אני משוכנע שבראש וראשונה הגענו ליום גדול זה שנשיא מצרים ומנהיגיו מוכנים ביום שני להי־

לקרוא לצה"ל, לקרוא לאנשי המילואים, לגייס את חיל האוויר, השריון וחיל הים, נוכל לומר: עשינו כמיטב יכולתנו. כי אין עוצמה גדולה יותר לצבא מאשר רוח לוחמיו. אין עוצמה גדולה יותר מאשר רוח ולא רק תותחנים, טאנקים או מטוסים. יושבים פה אנשים שעברו מלחמות עם מעט ציוד והרבה רוח. אנו צריכים לדאוג שגם כאשר יש לנו הרבה ציוד תהיה לנו הרבה רוח.

אני רוצה לומר בסוף דברי דבר נוסף שהוא אולי העיקרי להפעלת השלום. לשמחתי, כפי שאמרתי בתחילת דברי, היה לי מגע ראשון עם המצרים. המסמך הוא טוב, הסעיפים חשובים, עבדנו עליהם 16 חודש, שינינו, הוספנו, גרענו. השלום ייקבע בעיקרו ביחסים בין שני העמים. השלום ייקבע בעיקרו אם אנו נבין בראש ובראשונה את העם המצרי ואם הם יבינו אותנו. אני מעריך שכרע יש פער עצום בהבנה. בצד המצרים יש חשש עצום, כפי שנאמר כבר עליידי חברי הכנסת אחדים, שיבואו ישראלים ללמד אותם איך לגדל כותנה, איך לבנות בתים, איך לעשות דברים אחרים. במטו-תא, לאט לאט, כי הם לא אוהבים כשבאים ומלמדים אותם; הם עם גאה, עם לאומי, עם עם בעיית. כל מי שחושב שזה פשוט, טועה. זה עם עם רעב, זה עם עם צרות. מי שראה את רחובות קהיר, מי שראה את הדלתה, יודע זאת. ומצד שני יש חשש גדול אצלנו. אני יודע שיש חשש גדול ואותי לפעמים הוא מפליא. אני מציע לכל אלה שיש להם חשש רב שיזכרו בראש ובראשונה כי צה"ל עומד נכון אבל שיזכרו גם שעליידי הכנה בין שני העמים נגיע לאותם הדברים שכל-כך רצינו להשיגם במשך כל כך הרבה שנים.

לי היום, כאחד שלקח חלק במרבית מלחמות ישראל, לי היום הזה הוא רגע גדול. אני זוכר את הפעמים שטסתי והסתכלתי למטה דרך הכוונת של המטוס, ואינני יודע אם ראיתי בדיוק שאני יורה לקראת השלום או מפצץ לקראת הצעד הזה. יושבים פה הרבה חברי כנסת, בעבר לוחמי מלחמות ישראל. אני חושב שאותם הקרבנות, אותם הנצחונות, אותם הפגזים, אותן הפצצות, וגם אותם מהלכים של בנייה ושל יצירה ושל שאיפה להגיע להבנה בין שני העמים — כל אלה באים היום על שרכם ויביאו אתנו לתחילת הדרך בהתימה בווישינגטון ביום שני.

היו"ר י. שמיר:

תודה לשר הבטחון. רשות הדיבור לשר החוץ.

שר-החוץ מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסכם השלום המצרי-הישראלי ממונה על שולחננו הערב אינו הסכם שלום פאסטרלי. זו איננה הגשמת חזון אחרית הימים של "ולא ישא גוי אל גוי חרב". זהו הסכם שלום שיש בו נספחים צבאיים; זהו הסכם שלום המלווה בבניית שדות תעופה; שיש אתו הבטחות להגברת כוחו של צה"ל. זהו הסכם שלום מדיני; זהו הסכם שלום פוליטי; אבל זהו הסכם שלום מציאותי. זהו הסכם מפורט, זהו הסכם ריאליסטי, זהו הסכם שמיועד להגשמה כדי להביא לכינון יחסים נורמאליים, כבין כל שתי מדינות, בין מצרים לבין ישראל.

זהו הסכם שלום מציאותי שאינו מטייח ואינו מתעלם מן העובדות ומן המציאות שבה אנו חיים. ויש בו גם

דן — שהיא חזית בעלת עוצמה צבאית גדולה: טאנקים, מטוסים, ארטילריה, טילים. צה"ל ומשרד הבטחון הם האחרונים שיוזלו בעוצמה זו. צה"ל עומד בכוננות תמיד, בימים האחרונים אפילו יותר, לאור התפתחויות אפשריות במזרח התיכון ובעולם הערבי. זה לא רק האי-יום האפשרי של סוריה, עיראק וירדן, שיחד יכולות להעמיד מולנו כ-5,000 טאנקים ויותר מ-1,000—1,200 מטוסים. אנו ערים לזה. אני רק מקווה שזה לא יקרה.

מיום שאנו לוחמים במזרח התיכון תמיד היה ברור שללא מצרים לא ילך העולם הערבי למלחמה. מצרים הלכה כמה פעמים לבדה, אולי הולכנו אותה. אני מעריך ומשוכנע שהלכנו למיבצע קדש, למלחמת ששת הימים, לא הולכנו —

יוראן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):
נפגשנו יחד.

שר-הבטחון ע. ויצמן:

נפגשנו יחד. תודה, חברי-הכנסת עטשי.

אני מציע לכל חברי הבית לנסות לדמיין ולהעריך איזה שינוי עצום יהיה בנושא הצבאי. נמצא את עצמנו במצב שמצרים איננה מאיימת עוד.

אני רוצה לחזור על פרקי ההיסטוריה ולהזכירכם שבאזור ה', 50 קילומטר, תהיה דיביזיה אחת של 230 טאנקים, ובינה לבין הגבול הבינלאומי בעוד שלוש שנים, באזורים ב' וג' לא יהיה כוח צבאי פרט לארץ-בעה גדודי משמר הגבול עם נשק קל. זהו מצב שונה לחלוטין ממה שהיה לנו ב-1967, במלחמת ששת הימים. אני מקווה שלא נגיע לזה.

הרבה פעמים אני נשאל ואנו שואלים את עצמנו: מה יהיה אם סאדאת ייעלם? מה יהיה אם תבוא מני-היגות אחרת? אני מעריך — ואולי אני מסתכן — של-פחות המנהיגות שאנו מכירים היום תומכת בדרך של סאדאת. אבל אם זה ישתנה, אם המנהיגות תשתנה או אם סאדאת ישתנה, אני מוכן לומר במלוא האחריות שההסכם הצבאי שהגענו אליו, הנותן 180 קילומטר בינינו לבין דיביזיה מצרית, הוא הסכם סביר ומאסף. דבר אחר: אני מקווה, מממשלות ישראל בעתיד, ששרי הבטחון והרמטכ"לים, ישימו לב שאם תהייה הפרות, אם יהיו שינויים במצב הצבאי בסיני, ניקח זאת יותר מאשר לתשומת לבנו.

אינני רוצה להאריך בדברים. אני מקווה שלא תופסים אותי ב"התחלקות" לשון כמו בקשר לסיני ול-1967. אני מקווה שלא "התחלקתי" בלשוני. אני חייב לומר שיש נושא אחד שכל מי שפוקד על צבאות, על כוחות צבאיים ביבשה, בים ובאוויר, יודע ויודה שיכול להיות צבא עם מיטב הנשק, יכול להיות צבא עם מיטב הציוד, יכול להיות חיל אוויר עם המטוסים המודרניים והטובים ביותר — ויש לנו כאלה, אין עוד מדינה, פרט לארצות-הברית, שיש לה מטוסים פ. 15, ולנו יש טייסת פ. 15 מעולה, יש לנו טאנקים בכמות ובטיב שאינני חושב שיש לבריטניה הגדולה — אבל הם יכולים להביא לדבר אחד שהסכם זה יכול להביא: לאפשרות לומר לנוער שלנו שעשינו כמיטב יכולתנו. אנו נוכל לומר לאנשי המילואים, לחיילים בסדיר בים, ביבשה והאוויר, שאם חס וחלילה יגיע הרגע שבו יהיה מהפך או היפוך ושוב נתחזר לאותם חיים של לפני הסכם זה, ונצטרך

רונות אלה. העקרון הראשון הוא שכל האלמנטים של יחסים בין מדינות קיימים רק בין ישראל לבין ממלכת ירדן, ולא באיזו צורה שהיא או אפשרות שהיא בינינו לבין האוטונומיה. לא בתוך יהודה ושומרון, לא בינינו ובין שכם, לא בינינו ובין עזה אלא אך ורק בינינו ובין ירדן לאחר תקופת מעבר של חמש שנים או של שש שנים מיום חתימת ההסכם. הן המשא-ומתן לשלום, הן קביעת הגבולות והן ההסדרים הבטחוניים הקשורים לזה הם נחלתו הבלעדית של הסדר השלום בינינו לבין ירדן. ולא רק שאין אלמנטים כאלה או דומים לאלה או איזה שהוא שורש להם במערך הזה של האוטונומיה אלא הדברים נקבעו בפירוש שהם שמורים בלעדית אך ורק ליחסים בין ישראל לירדן. והדבר השני הוא לגבי מיקומו ותפקידו של צה"ל באותה תקופת מעבר של חמש שנים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני שר החוץ, בהסכמי קמפ-דייוויד כתוב שאר-בעה גורמים ישתתפו: ממשלת ישראל, ממשלת ירדן, הרשות — — —

שר-החוץ מ. דיין:

צה"ל יימצא בגבולות הנוכחיים על גבול הירדן — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני שואל אם כבוד השר מודה שבהסכמי קמפ-דייוויד כתוב שארבעה גורמים ישתתפו.

שר-החוץ מ. דיין:

רבתי, אינני רוצה לענות. אני מבקש לא להפריע לי ואינני רוצה להשיב לשאלות. לפניכם ההסכם, אתם יכולים לקרוא שם. אינני רוצה לעשות דו-שיח. אני מבקש לא להפריע לי ולתת לי לומר את דברי.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

בהסכמי קמפ-דייוויד כתוב שארבעה גורמים יש-תתפו.

הי"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת פעיל, אני מבקש ממך לא להפריע.

שר-החוץ מ. דיין:

בתקופה זו, תקופת המעבר, יימצא צה"ל בגבולות הנוכחיים לאורך הירדן ובעמדות פיקוח במעבר בגבולות האלה, בגבול ירדן-ישראל, ובתוך השטח ביהודה, שומרון ועזה. והוא הדבר לגבי הגבול המצרי: צה"ל יימצא לאורך הגבול הבין-לאומי, וכאשר תיכנס הנור-מאליזאציה בין ישראל למצרים לתקופה יצטרכו לעבור את נקודות היקירות של צבא-ההגנה לישראל ולקבל את הוויזות של משרד הפנים הישראלי כדי לעבור את הגבול הבין-לאומי הנמצא מערבית לצונית עזה. כך ש-צה"ל יימצא לאורך כל הגבולות: לאורך הגבול הישראלי-המצרי מן הים ועד אילת; לאורך הגבול הירדני-הישראלי בערבה ולאורך הירדן ובתוך השטחים עצמם במקומות מגדירים. וההגדרה הזאת איננה שלנו, היא תג-דרה משותפת שתתומה עליה מצרים ותתומה עליה אר-צות-הברית. ושני היסודות האלה של יחסים בין מדינה למדינה, שהם רק בינינו לבין ירדן, של שליטתו של צה"ל ומיקומו בגבולות מסביב, בגבולות הנוכחיים, לגבי ירדן ובתוך השטחים עצמם הם הערובה העיקרית לסטא-טוס שיימצא בשטח הזה בתקופה הזאת.

תקופת נסיון. יש בהסכם הזה תקופה של שנתיים שבהן נמשך להימצא בחצי המזרחי של חצי האי סיני, לאחר שתיכנס לתקפה ולמילואה הנורמאליזאציה ביחסים שבין מצרים וישראל. יש בהסכם הזה שנתיים שהן תקופת מבחן של היחסים בין מצרים לבינינו, לאחר שהיה המשא-ומתן על כינון האוטונומיה. בשנתיים הא-לה לא נימצא בכל סיני אבל נימצא בשארם-א-שייך, נימצא בשדות התעופה, נימצא בישובים ובגבול המצרי-הישראלי. ואם נתרחק משדות הנפט יש לנו ההבטחה האמריקנית לאספקת נפט למשך 15 שנים.

זהו הסכם שלום מציאותי, ריאלי, שאף פעם אחת, במשך המשא-ומתן שניהלנו עליו, לא ניסו המצרים להת-חמק מאיזה שהוא סעיף או פרט שיביא לידי הבטחה של הגשמת יחסים נורמאליים מלאים בין ישראל למצרים. היו לנו חילוקי דעות אתם אבל לא בנושא הזה. לא היה נסיון מצדם, לא להסדר ביניים ולא להסדר חלקי ולא לקצת אלא להסכם מלא, למהפכה מלאה במערכת היחסים.

מהבחינה הערבית ההסכם הזה הוא הסכם כפול: הוא הסכם של שלום והוא הסכם של השלמה. הוא הסכם של שלום שצריך להביא קץ למלחמה, לסטאטוס של המלחמה, ולכונן יחסי שלום. ובשביל זה, זהו הסכם של השלמה עם קיומה של מדינת ישראל ובכך הנצחון שלנו, הנצחון של ישראל. ההסכם הזה הוא נצחונה של ישראל, נצחון דרכה של ישראל. אינני מתעלה מהמערכות הצב-איות וחלקן בהשגת הסכם זה. אבל בנצחונות צה"ל ב- מערכות הצבאיות, לא כפינו את השלום על המצרים. לא כבשנו בירות ערביות ולא כפינו עליהן את השלום. מה שנתנו המערכות האלה, ארבע המערכות האלה הכב-דות שהיו לצה"ל עם מצרים, היתה התבוסה המצרית, העובדה שעם תום כל אחת מהמערכות האלה נמצא צה"ל יותר קרוב לקהיר מאשר לפני כן. לא כפינו עליהם את השלום אבל כפינו עליהם את חשבון הנפש. וזאת יש לומר לזכותו של סאדאת, שלאחר מלחמת יום הכיפורים הוא זנח את הקונצפציה הנאצרית של "מה שלקח בכוח יוחזר בכוח". הוא זנח את התפיסה הג-צרית והמצרית ש"אם נכשלנו הפעם נתכונן מחדש למלחמה הבאה". הוא פנה לדרך אחרת לחלוטין, לדרך של השכנת יחסי שלום עם ישראל במקום מצב המל-חמה.

מצד מצרים זוהי העזה רבה מאוד. מצד מנהיגות מצרים מצד מנהיג מצרים, זוהי העזה רבה מאוד, וה-הדים למהלכו זה בעולם הערבי הם עדיים לכך. אבל זו גם תפיסה מרחיקת ראות לעתיד מצדו ועל כך ועל הריאליזם שבגישתו לעניין — הן מבחינת עתידו של העם המצרי והן מבחינת הדפוסים של יחסי השלום בין ישראל למצרים — יש להעריך אותו ולברכו.

אנו איננו עוסקים הערב בנושא האוטונומיה אבל אני רוצה לעמוד על שתי נקודות בעניין זה, והאחת, כי הנושא הזה של המינהל העצמי של האוטונומיה משר-בץ במסגרת רחבה יותר, כוללת יותר ומכרעת יותר, המסגרת של תקופת המעבר של חמש שנים, ובפועל של שש שנים, מאז חתימת הסכם השלום. ובתקופת ה-מעבר הזאת יהיה נוהג ונקבעו לה עקרונות — לא רק על דעתנו אלא תחתומות עליהם גם מצרים וארצות-הברית, לא רק אנחנו — שני עקרונות שהם חשובים ביותר וכאשר מדברים על האוטונומיה צריך לראות אר-זה במסגרת זו של תקופת המעבר ועל יסוד שני עק-

ולכן יהיו הלילה יותר תומכים באישור ההסכם הזה משום שקשה מאוד יהיה לכל אחד, גם מן המתנגדים, לדחות את היד המצרית המושטת לנו לשלום.

משה שמיר (הליכוד) :
מושטת לקחת את סיני בחינם.

אני רוצה לומר לאחרונה שאני שמח מאוד שהלילה יהיו בבית הזה יותר חברים שיצביעו בעד הסכם השלום מאשר היו כאשר הובא הנה לאישור הסכם קמפ-דייוויד. גם אלה שאינם מסכימים ושיצביעו נגד אינם יודעים לומר מתי ואיך תהיה לנו הודמנות להסכם שלום טוב יותר עם מצרים מאשר ההסכם המונח עכשיו לפנינו.

2. תשובת ראש הממשלה

היו"ר י. שמיר :

רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראשיהממשלה מ. בגין :

כאן מסרתי. אבל ראש ממשלת מצרים איננו יכול להעלות על דעתו שהוא, באופן חד צדדי, על סף חתימת חוזה השלום, יכול לפגוע ברגשות העמוקים ביותר של העם היהודי כאשר הוא שם : ירושלים, חורה לקווי 4 ביוני 1967 — שהם בעצמם קוראים למלחמה ולשפיכות דמים והראיה לכך הוא הנסיון — או הקמת מדינה פלשתינאית, לאמור הטלת סכנה לעצם קיומה של מדינת היהודים, אחד מהנסיגים והנפלאות בהיסטוריה האנושית. הוא איננו יכול להעלות על הדעת שכך יפגע ברגשותינו ואנחנו נאמר : שום דבר לא התרחש, האווירה היא מצויינת, ונחריש.

לאחר תגובתי הוא טען שדברי מעכירים את האווירה. לא היא. דבריו, ד"ר חליל, העכירו את האווירה ואני רק תגובתי על דבריו. אי אפשר לטעון שפגיעה ברגשות מותרת ותגובה על הפגיעה היא הגורם לאווירה ש"אינה נוחה. אחד משני אלה : או שהכול יחרישו או ש"הכול ישמיעו קולם. אני מקווה שזה יהיה לקח לימים הקרובים. אני מוכן שוב להציע לעמיתי, ראש ממשלת מצרים, שביתת נשק מילולית. הבה ונחריש. אנו הולכים לחתום על חוזה שלום ברצון טוב, באמונה, אנחנו רוצים לקיים כל מלה שעליה התמנו ושמתחתה נשים תמימתנו. אל תפגע ברגשות עמנו. עליך לדעת מה היא ירושלים בשביל העם הזה. אל תפגע ברגשות עמנו, אל תאמר לו שעל ראשו תקום לו סכנה מחודשת, אזי לא נצטרך להגיב מעל במת הפארלאמנט החפשי הזה, וגוכל להגיע כולנו לווישינגטון ולחתום כבני חורין על המסמך החשוב ביותר שאי פעם נכתב ונחתם עליידי נציגים מוסמכים של מדינת היהודים ושל מדינה ערבית.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אדוני ראש הממשלה, אני רוצה לשאול אותך : מדוע זו פגיעה ברגשות העם להגיד שגם לעם הערבי הפלשתינאי יש הזכות להקים את מדינתו העצמאית ? הלא רק ב-1947 בחצות תל-אביב.

משה שמיר (הליכוד) :

היהודים רקדו והערבים רצחו. זה מה שהיה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
הם רקדו משמחה.

ראשיהממשלה מ. בגין :

חבר-הכנסת טובי, שאלת שאלה בכבוד ואני בכבוד אשיב לך. אני מבקש. אני רוצה להשיב לו. אני רוצה בכבוד להשיב כפי שהשאלה נשאלה בכבוד. כאשר היו מחולות ב-1947 היהודים לא רקדו משום שנלקחה מהם ירושלים ובית-לחם היהודי אלא הם שמחו שתהיה להם מדינה משלהם אחרי תשע-עשרה מאות שנים של נדודים ברחבי תבל, של העלאות על מוקד, של רצח, של רדי-

אני שאלתי, אדוני היושב-ראש, אם להתפלסם היום עם החברים שקראו להתנגד לחוזה השלום או עם החברים שהשמיעו על תשובתנו או על תשובתנו, על תשובתנו או על תשובתנו של הממשלה דברים שאינם נכונים, דברים שיש בהם אפילו פגיעה, והגעתי למסקנה שמוטב לי להימנע מפולמוס זה. אחריש ואשאיר את הדברים כפי שגבר שמו ולא אשיב. אבל אם קורטוב של רגש מסויים — שלא אקראוהו בשמו הנכון — היה בדברים מסויים, אמליץ לפני משמיעיהם לקרוא או לעיין פעם נוספת בפרק תהלים ק"ט, ודל".

תשובה אחת באתי לתת הבוקר, לא לחבר הכנסת אלא לד"ר חליל, עמיתי ראש ממשלת מצרים. הוא הגיב אתמול על דבריו בכנסת בהוצאת הפתיחה כאשר אני הגבתי על דבריו שלו. אני מבקש לציין שאלמלא קם ד"ר חליל והיה מודיע שלושה דברים לאמור : ירושלים העתיקה נתונה ממדינת ישראל, ישראל תחזור לקווי ה-4 ביוני 1967, ביהודה ושומרון תקום מדינה פלשתינאית — לא הייתי משמיע את שלושת הדברים שלנו מעל הבמה הזאת. אני לא הייתי משמיע את שלושת הדברים שלנו מעל במה זו בגלל סיבה פשוטה : מה שאני אברתי, בעיני הוא מובן מאליו, אין צורך לומר זאת בבית-הנבחרים שלנו. הרוב המכריע, כידוע לכל איש ואשה בישראל, עומד מאחורי שלוש ההצעות שאני

משה שמיר (הליכוד):
למישהו זה איכפת.

ראש-הממשלה מ. בנין:
תואיל להקשיב לי. אני רוצה לפנות אליך. אולי תקשיב לי. גדעון, תן לי להשיב.

אני רוצה להודיע לך, בפני עם ועדה, כי בעניין זה חלוקות דעותינו. אני רוצה לומר כיהודי וכלוחם יהודי שאינני רואה שום פגם בכך שנקים אנדרטה לחייל של עם אחר שנפל בקרב.

אורי אבנרי (מתנה שלי):
כל הכבוד.

משה שמיר (הליכוד):
איזה קרב הוגן.

ראש-הממשלה מ. בנין:
זו דעתי.

אורי אבנרי (מתנה שלי):
כל חייל קרבי יחשוב כך.

(חבר-הכנסת משה שמיר קורא קריאת ביניים.)

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):
אתה לא אוהב את החיילים. גם את המתים אינך אוהב. אוי לאבוי לנו אם יש לנו עשרה ששונאים ערבים כמוך. תתבייש לך.

היו"ר י. שמיר:
חבר-הכנסת עטשי.

ראש-הממשלה מ. בנין:
איזה מזל יש לי.

חבר-הכנסת עטשי, פעם היית חבר תנועת החירות. לפחות שמע בקולי.

(צחוק באולם)

תראה איזה מזל יש לי. אני גואם בבוקר. קמה נגדי קואליציה ערבית-דרוזית-יהודית. מספיק.

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):
נגדך בוודאי לא. אני נגד אדם השונא ערבים.

ראש-הממשלה מ. בנין:
טוב, מספיק. אני חושב שמיצינו את הבעיה.

משה שמיר (הליכוד):
אינך מבין רבע ממה שאתה מדבר.

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):
תפסיק עם זה, תתבייש לך.

היו"ר י. שמיר:
חבר-הכנסת שמיר, חבר-הכנסת עטשי, נא להפסיק.

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):
כבן אדם אני פונה אליך, לא כערבי. תתבייש. אני פונה כבן אדם.

ראש-הממשלה מ. בנין:
במקרים מיוחדים כאלה אני תמיד הייתי מיעץ לכל

פז, של גיטאית, ובדור האחרון — של השמדת שליש מעמם. לכן אנחנו, שלא רקדנו, אנחנו שעדיין היינו במחתרת ואמרנו שאיננו יוצאים במחול משום שחולקה מולדתנו, מבינים לרוחו של עמנו כי לפתע, נכון, אחרי מלחמת שחרור רבת ערך היסטורי, רבת קרבנות, וכו' ליום שבו ידעו שתהיה להם ממשלה שלהם, פארלאמנט שלהם, צבא שלהם אשר יגן עליהם כך שלא יסחבו יהודי לתא הגזאים, לא יתלו ילד יהודי קטן. על זה היתה שמחת חידוש ימינו כקדם, שיש לנו עצמאות. אתה יודע שאני מכבד את העם הערבי משחר געורי.

(חבר-הכנסת מאיר וילנר קורא קריאת ביניים.)

אל תפריע. אני מדבר עם חבר-הכנסת טובי. רק זה חסר לנו, שאתה תתערב.

חבר-הכנסת טובי, על כך הם שמחו. אבל תחבונן על מה שקרה. תחשוב אתה על התופעה הזאת. מדינת ישראל, ומסביב — האם הם קיבלו את ההחלטה הזאת או שהם החליטו להטביע אותה בדם? אנחנו זוכרים את ההחלטות שהתקבלו, את החיים שהושמדו, ולכן ניתנה לנו עצה שלא נכריז על עצמאותנו, והיו חילוקי דעות בין המפלגות, והקמנו את מדינתנו. מה קרה, חבר-הכנסת טובי, כדי שנוכל לקיים את עצמאותנו? אחוז אחד מן התושבים היהודים שהיו אז בארץ נהרגו. לפי המספרים של היום אחוז אחד מן האוכלוסיה פירשו 30 אלף איש. האם אתה מתאר לעצמך מה היה קורה אם עמנו היה מקריב 30 אלף מבניו? זה מה שקרה בשנת 1948.

משה שמיר (הליכוד):

היום בחווה הזה אתם גורמים לרצח ולמרצחים לנהוג כמו ב-1948, כשהם לחמו להשמדת ישראל. הכנסת תחתום היום על הדבר הזה ואחר כך יקימו פה אנדר-טאות.

אורי אבנרי (מתנה שלי):

כבוד ללוחמים. אני הייתי שם. אתה לא היית שם. כבוד ללוחמים משני הצדדים. כבוד לחיילים. כל חייל קרבי מגריש כך.

משה שמיר (הליכוד):

כבוד לרצחנים, כבוד לנאצים שהפציצו את לונדון. האם להם יקימו אנדרטה?

היו"ר י. שמיר:

אני מבקש ממך להפסיק. אנחנו מתקרבים לסיום הדיון.

משה שמיר (הליכוד):

אני זועם על ההתחסדות הזאת ועל המלל הגבוה הזה.

היו"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת שמיר, תאפשר לנו לסיים.

ראש-הממשלה מ. בנין:

אני כולי התפעלות מן המרץ שחבר-הכנסת שמיר מגלה בשעה שלוש לפנות בוקר. כל כך הרבה מרץ יש לו. הוא צעק יומיים.

עמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
הוא נח קצת.

לא הטעינו איש. מן הרגע הראשון אמרנו: האוטונומיה הזאת תקום ותקויים בתנאי שיהיה בטחון לישראל ביהודיה, בשומרון ובגדה המערבית, וזה תנאי בל יעבור. כך אמרנו לנשיא ארצות-הברית, כך לנשיא סאדאת, כך בכל הזדמנויות בפומבי, בכל הוועידות והפגישות — תנאי בל יעבור, והא בהא תליא. אז גם לזה הייתי מבקש שניתן, כפי שהצבירים אהבים לומר, "צ'אנס", סיכוי, נסיון. הבה ונעשה. אינן אפשר לחיות יחד בארץ הקטנטונת הזאת? כל הרותב מן הירדן ועד הים הוא 70 קילומטר, 40 מייל. איפה יש לכם ארצות רבות קטנות כאלה על פני כדור הארץ? דווקא לחלק אותה, גבול יעבור בתוכה? זה הפתרון הגאוני, והגבול יהיה לגבול דמים. מאין אני יודע זאת? — מפי מורה המורים ושמו הנסיון. ולא ללמוד מנסיון של תשע-עשרה שנים? אנחנו לא נח-חמק מן ההוראה הזאת של המורה המיוחד הזה.

ולכן במה חטאנו שאנחנו רוצים לתת את האפשרות לנסות ולחיות יחד? מה אתה אומר, חבר-הכנסת וילנר, שיהיה בגדה המערבית, לפי לשונך? מה אתה רוצה, שאנחנו נרשה כי תיילינו ילכו ושיידו בהם אבי-נים? וכל אבן יכולה לא רק לפצוע אלא גם להרוג. אנחנו רוצים שנחיה בשלום.

היוז"ר זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם עורכים פוגרום יומיומי בגדה המערבית.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם אסרתם חופש פוליטי, אסרתם אסיפות, אסרתם תנועות. אתם אסרתם מלה פוליטית בגדה. אתם תיקפו תולחים צבא, שולחים משטרה, הורגים, פוצעים, אסרתם תלמידים...

(השר מ. נסים קורא קריאת ביניים.)

היוז"ר י. שמיר:

די, הסברת את עצמך, די. חבר-הכנסת וילנר, מס-פיק.

(חבר-הכנסת מאיר וילנר קורא קריאת ביניים.)

חבר-הכנסת וילנר, אבקש להפסיק. אין לך רשות להיבדור לנאום. עכשיו ראש הממשלה נואם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני דורש להפסיק את הטרור והרציחות בגדה.

היוז"ר י. שמיר:

אני מבקש ממך להפסיק.

ראש-הממשלה מ. בגין:

מר וילנר, אתה תיתן לי לדבר או שאתה תביא לכך שהיושב-ראש יקרא לך אפילו שלוש פעמים לסדר? זה יכול לקרות בבית הזה. אתה צריך לתת לי לדבר. אני חושב שאני לא הפסקתי אותך במלה אחת.

היוז"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת וילנר, תן אפשרות לסיים את הדיון בשקט.

ראש-הממשלה מ. בגין:

תן לחבר הכנסת לדבר. לא חשוב שהוא ראש הממשלה. אני חבר הכנסת ויש לי זכות בדיוק כמוך לדבר מעל במה זו.

חבר הכנסת שיונג עליפי הכלל האתי הגדול של הלל הוקן: "דעלך סגן לחברך לא תעביד". ושוב אומר: די להכימא ברמיזא.

אדוני היושב-ראש, לגבי רעיון האוטונומיה אומר: ודאי שאפשר להלן עלינו אימים, לבקר אותם, לדחות אותם, אפילו להגלג עליו. אפשר הכול לעשות אבל כדאי ורצונית, עובדה היא — והיום אפשר לומר זאת מתוך הכרה מלאה — שהרעיון הזה היה הנפתח להשגת חוקה השלום עם מצרים. בלעדיו לא היינו מגיעים עד הלום. זה רק רעיון ואין זו סיבה להדחות מיוזמת אבל עובדה היא שידידי מהמערב, יריבי הנכבדים, מגיעים היום ה"צעת החלטה שבה יש תכנית שלהם, כפי שעיבדו אותה, לאוטונומיה.

(קריאת ביניים: רק לתקופת מעבר.)

יש בזה משהו כי לפני כן נדחתה תכנית זו על הסף ולהלוטין. היום כל הבית מבין. זה היה רעיון חשוב, חיוני, והוא היה היחיד שאפשר לנו קשר של חוזה שלום עם מצרים. נכון, שוב אומר בפני עם ועדה: תהיה לנו שנה של מערכה, ואולי היא תהיה קשה, אולי גם מבית, גם מהחוץ; אולי יישמעו קולות שונים. אני מודיע שאנחנו רוצים בלב שלם להגשים את הרעיון הזה ולאפשר לשכ-נינו הערבים לנהל את ענייניהם עלידי מוסד שהם בעצמם יבחרו בו בבחירות חפשיות, סדירות, כל אחד עם פתח הבחור ביום שצריך להיות יום גדול להם וגם לנו, שפעם ראשונה ילכו לקלפי כבני חורין ובלא פחד. אנחנו נבטיח שלא יפתחו אם הם ירצו בכך, ויבחרו להם את נציגיהם, ונציגיהם ינהלו להם את ענייניהם ה"ימיומיים בכל השטחים, בכל תחומי החיים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
סלה לי, ראש הממשלה, מה שאתם עושים עכשיו בגדה מראה באיזה חופש מדובר. כל העניין של האוטונומיה הוא רק כסות בשביל סאדאת להסכים להמשיך הכיבוש.

היוז"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת וילנר, כבר נאמת היום.

ראש-הממשלה מ. בגין:

מר וילנר, אם כך, תחכה עד שסאדאת יבוא הנה ותקרא לו את קריאת הביניים כי הלא היא מופנית נגדו. מה אתה רוצה ממני?

אינני מוסכים לדעה שבשביל סאדאת זוהי כסות עיניים. את זה למדת ב"פראבדה". אבל כשהייתי בברית-המזרח עזות שמעתי שם לבדיחותא בכל רחבי ברית-המועצות את האימרה הבאה: ב"פראבדה" אין "איובסטיה", וב"איובסטיה" אין "פראבדה". אתה יודע מה זה "איובסטיה" לפחות?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה יודע מה זאת אוטונומיה של ביוב? זה מה שאתה מציע להם.

ראש-הממשלה מ. בגין:

עכשיו תחריש. אם זה מקור הלימוד שלך אני מזהיר אותך מפניו.

האמת הפשוטה היא דווקא שהנשיא סאדאת לא חיפש לו שום כסות עיניים וייתכן שיהיה לנו ויכוח אתו. מה שאמרת עומד בתוקף אבל אני חייב להוסיף ולומר:

(קריאת ביניים)

היו"ר י. שמיר :

לא עכשיו. עכשיו אנחנו עומדים לסיים את הדיון ו-
אני מבקש לאפשר לנו את הסיום.

ראש-הממשלה מ. בגין :

קודם כול דבר אחד אני יכול לומר לכל קורא
קריאות הביניים : יש לי סיבה להיות אסיר תודה להם.
הם ביטלו לגמרי את עייפותי. טוב, אז אני מודה להם.

אדוני היושב-ראש, רעיון האוטונומיה פתח את ה-
אפשרות גם לכרות חוזה שלום עם מצרים. אנחנו רוצים
להגשים אותו בהנאי בל יעבור : אין עוד גבול, חיים
יחד, בשלום, בכבוד הדדי, בהבנה, בחירות, בלא פגיו-
ע בשום צד. תראה כמה יפה תהיה ארץ ישראל בתנ-
אים כאלה. הבה ונעשה את הנסיון לבנות אותה כך.
הלוואי שהיו שומעים בקולנו ב-1948 כאשר כל האירגון
נים — ההגנה, אצ"ל ולח"י — קראו לשכנינו : הפסיקו
את שפיכות הדמים, בואו שכנינו הערבים ונחיה יחד
ונבנה את הארץ יחד לתפארת עולם. כך רצינו עוד לפני
שנשרש שנה ומעלה ולא נסתייע הדבר. חמש מלחמות
נאסרו עלינו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
עשיתם או דיר יאסין. דמאגוגיה.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
דוגמה לחיים משותפים היתה או דיר יאסין.

ראש-הממשלה מ. בגין :

אדוני היושב-ראש, אם הכנסת תאשר בעוד דקות
מספר את חוזה השלום על נספחיו ואת מכתב הלווי תי-
סלל הדרך לקיים בווישניגטון, כפי שיש להניח, ביום
בי הקרוב את הטקס הראשון של חתימה על חוזה שלום
זה עלידי הנשיא סאדאת, על ידי וגם עלידי נשיא
ארצות-הברית. אני מקווה, אדוני היושב-ראש, שכעבור
שבוע — או בסדר זה שאומר עכשיו או להיפך — אולי
הנשיא סאדאת יהיה בכנסת, אנחנו שנינו נשב סביב
ואנחנו נחתום על חוזה השלום כאשר כל חברי הכנסת
רואים שהנה נחתם חוזה השלום ; ואני אלך לקהיר.
איך אמר הנשיא סאדאת ? בלבד של בירת מצרים הוא
ואני נחתום על חוזה השלום. מניין לי ? — אני מבקש
להודיע לחברי הכנסת שקיבלתי אתמול מסר אישי מה-
נשיא סאדאת והוא ביקשני להודיע שהוא קובע בכך כי
כל מלה שהנשיא קארטר אמר לי במוצאי שבת בשיחה
אישית לגבי שלושת הטקסים האלה זה נכון. הנשיא
סאדאת הוסיף : אני אכבד כל מלה כפי שאמר לך הנה-
שיא קארטר. אינני יודע את התאריך ואינני יכול לי-
הבטיח כי כך יהיה אבל אני סומך על הודעתו של הנ-
שיא סאדאת לגבי כיבוד ההתחייבות הזאת.

אני רוצה להדגיש — היה חבר הכנסת שקצת ליג-
ל על שלושת הטקסים האלה ואני רוצה לומר לו ול-
כולם — כי יש לכך חשיבות רבה, פסיכולוגית, שהיא גם
חשיבות מדינית, שיראה כל ערבי במזרח התיכון שהנה
כי כן נציג מצרים המוסמך ודובר ישראל יושבים יחד
וחותמים על החוזה גם בירושלים וגם בקהיר. גם זו
תהיה איזו אבן פינה לבניין היחסים הנורמאליים. לכן
הצענו זאת. אני שמח להודיע לכנסת שהצעה זו נת-
קבלה גם על דעת נשיא ארצות-הברית וגם על דעת
נשיא מצרים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
להיפך, יש לך אלף פעמים יותר.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל) :
הוא צריך להוכיח שהוא עולה על תופיק טובי.

היו"ר י. שמיר :

חבר-הכנסת אברמוביץ מתערב. חברי הכנסת, אני
מבקש לא להתערב.

ראש-הממשלה מ. בגין :

חבר-הכנסת אברמוביץ, לא צריך להכתוב ליושב
ראש. אתה מנסיונך יודע את זה.

(קריאת ביניים : הוא סגן.)

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אדוני ראש הממשלה, אדוני ראש הממשלה.

ראש-הממשלה מ. בגין :

תן ליושב ראש לטפל בדברים אלה.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אדוני ראש הממשלה.

היו"ר י. שמיר :

חבר-הכנסת אבנרי, אין לנו זמן, אנחנו רוצים לסיים
את הדיון. אני מבקש להפסיק ולאפשר לראש המ-
שלה להמשיך. שמענו את קולך די ביומיים האלה. די
לנו היום.

ראש-הממשלה מ. בגין :

אני כל הזמן מתכוונן כך, חבר-הכנסת אבנרי, אינני
מבין מדוע ענדת דווקא ביומיים אלה עניבה כל כך אדו-
מה. את זה אינני מבין.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אסביר לך בהודמנות, אבל אדוני ראש הממשלה —

היו"ר י. שמיר :

אין לך רשות הדיבור. אני מודיע לך שאין לך רשות
הדיבור. אני מסרב לתת לך רשות הדיבור.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אני רוצה להביע משאלה חשובה.

ראש-הממשלה מ. בגין :

אם היושב-ראש גוזר אין לך רשות הדיבור.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

זהו עניני של דיני נפשות.

היו"ר י. שמיר :

אין לך רשות הדיבור ואני מבקש ממך לשתוק.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אני מבקש — — —

היו"ר י. שמיר :

אני קורא אותך לסדר.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אני מבקש להורות לכוחות הבטחון שלא לפתוח ב-
אש על מפגינים המיידים אבנים בלבד.

— הודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין מצרים (תשובת ראש הממשלה);
— (סיכום הדיון) —

אדוני היושב־ראש, אומר עכשיו מלים אישיות לח-
לוטין, מליט ספורות. אני רוצה לספר לחברי הוותיקים
בבית הזה, שהוא ביתי השני כי מחצית חיי ביליתי בו, מה
ההרגשה שאני נושא בלבי. נכון, יש חדווה שהגענו ל-
שעה כזאת, יש דאגה לעתיד, מוכרח להיות דאגה;
יש גם חרדה בלב, טבעית לחלוטין. אך על אף כל
אלה ועם כל אלה יש בלב גם הכרה שאנחנו הגענו
לאיזה מפנה. הלוואי שיהיה זה מפנה שכולו חיוב, לנו,
לעם המצרי, לעמים אחרים מסביבנו. כי אנחנו בכל
לבנו ובכל נפשנו, כולנו יחד, רוצים להשיג את המטרה
שאין פשוטה ממנה ואין אנושית ממנה: שלום. בעזרת
השם, יהי רצון שנוכל לשוב מן החתימה ולומר לעמנו:
הבאנו שלום עליכם.

אדוני היושב־ראש, בשעה מאוחרת זו, בסיימי את
הדיון הגדול הזה אשר ייזכר ימים רבים בתולדות עמנו
כי הוא היה רציני מאוד, עמוק מאוד, כאוב ואף-על-פי-
כן רב חשיבות, אני מבקש את הרשות לשלוח מכאן על
דעת כל חברי הכנסת ברכה לנשיא מצרים על אשר באומץ
לבן — והיה דרוש לכך אומץ לב מול מקהלת זאבים
מסביב, מדמשק ועד בגדאד — התחיל לבוא ולדבר
שלום עם ישראל. אנחנו הזמנו אותו ואנחנו השבנו לו
שלום. אני שולח מכאן את ברכת נציגות העם בישראל
לעם המצרי הגדול. חמש פעמים נפגשו בנינו בשדה
הקרב. כל אחד מהם מילא את חובתו. כל חייל בכל
צבא הנשלח לשדה הקרב אינו אלא ממלא את חובתו.
לכן אין לנו שום טענות. אנחנו איננו חיים בעבר. אנח-
נו רוצים לבנות עתיד חדש. אנחנו שולחים ברכה לעם
המצרי לקראת היחסים החדשים העומדים לקום בינו ובי-
נינו.

3. סיכום הדיון

האוטונומיה יהיה הסדר מעבר בלבד, לתקופה קצובה;
ג. יובטחו בטחונה של ישראל ושלום תושביה; ד. האו-
טונומיה תיכון על-פי הסדרים שימנעו את הפיכתה ל-
מדינה פלשתינאית נפרדת ולא ימנעו פתרון קבע המבו-
סס על פשרה טריטוריאלית בגבולות בני הגנה לי-
שֶׁרָאֵל.

4. לשם מניעת סכנותיה של תכנית האוטונומיה
וכדי להבטיח את יישום העקרונות הנזכרים לעיל מת-
ליטה הכנסת כי במשא-ומתן תעמוד ישראל על הדרי-
שות האלה: א. הגנת מדינת ישראל בפני סכנת תוקפנות
מבחוץ תישאר בידי ישראל; ב. אזורי הבטחון שבהם ייערכו
כוחות צה"ל ביהודה, שומרון ורצועת עזה יהיו בשליטה
ישראלית מלאה ויכללו את אזורי ההתיישבות היש-
ראלית בבקעת הירדן, בגוש עצינן ובדרום רצועת עזה.
באזורי ההתיישבות אלה, הרצופים לשטחה של ישראל,
יובטחו מעמדה והמשך התפתחותה של ההתיישבות היש-
ראלית; ג. בידי ישראל יישמרו הסמכויות להבטחת
בטחון הפנים בפני פעילות חבלנית עוינת; ד. ההסכם
אשר לפיו תיכון האוטונומיה יבטיח שיתוף פעולה
בפיתוחם ובניצולם של מקורות המים לסיפוק הצרכים
של ישראל ושל יהודה, שומרון ורצועת עזה כאחד;
ה. על ישראלים, בירת ישראל הבלתי מחולקת, וטיפו
לחול המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל.

5. ההסכם בדבר כינון האוטונומיה יהיה טעון
אישור מוקדם של הכנסת.

6. הכנסת קובעת כי חווה השלום עם מצרים לא
יהיה דגם לגבי חווי השלום שיתולו על יהודה, שומרון,
חבל עזה ורמת הגולן.

חוי"ר י. שמיר:

רשות להביא הצעת סיכום לחבר-הכנסת וילגר.

משה שמיר (הליכוד):

רוצים להצביע על הצעת המערך לפי הסעיפים.

מאיר וילגר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת. יש לי הכבוד
להביא את הצעת הסיכום של החזית הדמוקרטית לשלום
ולשוויון על הודעת הממשלה ביום 20 במארס 1979:

חוי"ר י. שמיר:

חבר-הכנסת, אנחנו נגישים להצעות סיכום. רשות
הדיבור לחבר-הכנסת חיים קורפו להצעת סיכום.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הצעת סיכום ל-
דיון בהודעת הממשלה על חווה השלום בין ישראל ובין
מצרים, מטעם הסייעות: הליכוד, חזית דתית לאומית,
התנועה הדמוקרטית, התנועה לשינוי ויזמה, אגודת יש-
ראל, פיתוח ושלום התנועה לזכויות האזרח, המפלגה
הליברלית העצמאית ויעד:

הכנסת מאשרת את חווה השלום בין ישראל ובין
מצרים על נספחיו ומכתבי הלוי.

חוי"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת משה שחל להצעת
סיכום.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הצעת החלטה ל-
סיכום הדיון על חתימת חווה השלום עם מצרים.

1. הכנסת מאשרת את חווי השלום בין מצרים
לישראל על נספחיו ומכתבי הלוי.

2. הכנסת מביעה את תקוותה כי חווה השלום עם
מצרים יהווה מפנה חיובי במדינה ובאזור ויקדם את
השלום עם כל שכנותיה של ישראל.

3. הכנסת מחליטה כי במשא-ומתן על האוטונומיה,
שיתקיים בהתאם להסכמי קמפ־דייוויד לאחר אישור חו-
זה השלום עם מצרים, על ממשלת ישראל לפעול לפי
העקרונות האלה: א. שלום הקבע בגבולה המזרחי של
ישראל יתבסס על חווה שלום שיבטיח את פתרון הבעיה
הפלשתינאית על כל היבטיה במסגרת מדינה ירדנית
פלשתינאית אשר בה תוכל לבוא לכלל ביטוי הזהות
העצמית של הערבים הפלשתינאים. השלום יהיה מבוסס
על פשרה טריטוריאלית שתבטיח לישראל גבולות בני
הגנה ולמדינה השכנה שלטון על האזורים צפופי האוכ-
לוסין הערבים, תוך הסדרי בטחון מוסכמים; ב. הסדר

ריך. חברת הכנסת אולמרט, אני מבקש לשבת. מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): במקום לבזבז מיליארדים נוספים להתנחלויות ב"שטחים הכבושים ולמטרות מלחמה מחליטה הכנסת להקדיש משאבים...

(קריאת ביניים: אולי מספיק כבר?)

לפתרון בעיות חברתיות, לפתרון בעיות הדור, הבריאות, החינוך ובעיות שכונות העוני והמצוקה.

6. הכנסת מכריזה: כינון השלום הכולל, הצודק והיציב אפשרי הוא על בסיס נסיגת ישראל מכל השטח שכיבוש ב-1967 והכרה בזכותו של העם הערבי הפלשתינאי להקים את מדינתו העצמאית בגדה המערבית, שבכללה החלק הערבי של ירושלים, וברצועת עזה. השלום הכולל יבטיח את הריבונות ואת השלמות הטריטוריאלי של ישראל, של המדינה הפלשתינאית ושל כל מדינות האזור.

(קריאת ביניים: כל הזמן אתה סופר את סעיף 6.)

היו"ר י. שמיר:

אני מבקש שקט. זה לא עניין של אף אחד. אני מבקש לאפשר לחברת הכנסת וילנר לקרוא את הצעתו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): המסגרת המתאימה לכינון השלום הכולל היא ועידת ז'נבה בחסות האו"ם ובושתתפות כל הצדדים המעורבים בטיכסור, ובכללם אש"ף כנציגותו המוכרת והמוסמכת הבלעדית של העם הערבי הפלשתינאי, ועם בריתות מועצות וארצות-הברית כיושבות-ראש.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור להצעת סיכום לחברת הכנסת אורי אב-נרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אני קורא את הצעת סיעת מחנה שלי. אני חושש שלא תקבלו אותה אבל היא תתגשם.

א. הכנסת מחייבת את הסכם השלום עם מצרים ומאשרת אותו ואת כל המסמכים הנספחים אליו כמפנה היסטורי אפשרי ביחסי ישראל עם העולם הערבי וכצעד ראשון לקראת הסכם שלום כולל.

ב. הכנסת קובעת כי השגת שלום יציב ובר-קיימא מחייבת משא-ומתן עם כל הממשלות הערביות השכנות, עם אירגון השיחור הפלשתינאי וכל נציג מוסמך של האוכלוסיה הפלשתינאית בגדה המערבית וברצועת עזה — כל זאת על בסיס הכרה הדדית וכיבוד זכות ההגדרה העצמית, הריבונות והבטחון של כל הצדדים.

ג. הכנסת קובעת כי הדגם של השגת השלום עם מצרים, המתבטא בפניו צה"ל וההתנחלויות מחצי האי סיני תמורת חוזה שלום והגבלת כוחות צבאיים, הוא הדגם שיש להחילו על השטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים.

ד. הכנסת מקבלת בסיפוק את המכתב המשותף בעניין השלטון העצמי הפלשתינאי אשר נחתם בין ראש ממשלת ישראל ונשיא מצרים. הכנסת קובעת כי הבחירות לרשות השלטון העצמי בגדה המערבית וברצועת עזה יתקיימו לא יאוחר מאשר ביום 15 במאי 1980. לקראת

1. הכנסת דוחה את הודעת ראש הממשלה מיום 20 במארס 1979 ואת הצעת ההסכם האמריקני-המצרי הישראלי על נספחיו. ההסכם הנפרד בין ישראל ומצרים בחסות ארצות-הברית מרחיק את השלום הכולל, הצודק והיציב והוא מגביר את סכנת המלחמה משום שהוא שור לל את זכותו של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו בצד מדינת ישראל.

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, אני מבקש שקט, לא שומעים מלה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אני יכול לחזור.

2. הכנסת דוחה את תכנית האוטונומיה הכוללה בהסכם הנפרד משום שהיא מהווה מסווה להמשך הכיבוש הישראלי של הגדה המערבית ורצועת עזה. כל עוד נמשך הכיבוש לא ייתכן שלום.

3. הכנסת מגנה את מסע הטרור שממשלת הליכוד מנהלת נגד העם הערבי הפלשתינאי בשטחים הכבושים בגדה המערבית וברצועת עזה. הכנסת מגנה את רצח הצעירים בחלחול ואת התקפת הדמים על הסטודנטים באוניברסיטת ביר זית ובמקומות אחרים. הכנסת מגנה את הטרור והבריאות של הפאשיסטים אנשי "גוש אמו-נים" —

משה עמאר (המערך):

זה לא שייך להצעות סיכום.

(קריאת ביניים אתה תשתוק. שתוק, מחוצף שכמוך, בשעה גדולה.)

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון)

— המבוצעים בחסות שלטון הכיבוש נגד תושבים חסרי מגן. הכנסת תובעת מהממשלה לשים קץ למסע הדיכוי ולכבד את זכויות האדם בשטחים הכבושים בהתאם לחוק הבין-לאומי.

4. ההסכם המשולש מקפיד את עצמאותה ובטחונה של ישראל לאינטרסים האסטרטגיים של ארצות-הברית. הכנסת דוחה וכול את הסכמתו של ראש הממשלה מנחם בגין להקמת בסיסים צבאיים בחיפה, בנגב ובירושלם כולה. הכנסת שוללת את ההשתלבות של ישראל בגוש צבאי תוקפני עם מצרים בחסות ארצות-הברית נגד תנועות השחרור הלאומיות והמדינות המתקדמות במזרח התיכון, במפרץ הפרסי ובאפריקה. הכנסת רואה בהסכם הנפרד האמריקני-הישראלי-המצרי סכנה חמורה לבטחון ישראל, לבטחון האזור, ואיום על השלום הכללי בעולם.

5. הכנסת שוללת את מרוץ הווין המוגבר הבא כתוצאה מן ההסכם הנפרד. ההוצאות הצבאיות העצומות הנוספות ישעברו עוד יותר את כלכלת ישראל לאילי הנשק האמריקניים, יביאו לאינפלציה עוד יותר מואצת ולפגיעה תמורה בשכר העובדים וברמת חייהם של המוני העם.

היו"ר י. שמיר:

אני מבקש להפסיק להתווכח. אני מבקש את סבלנות הכנסת לכמה דקות נוספות.

(קריאה: אתה רק שוכח שהוא הפריע כל הערב.)

זו הצעת סיכום ואין לי שום סמכות לקצר או להא-

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא את הצעת הסיכום של סיעת פועלי אגודת ישראל על הודעת הממשלה על חוזה השלום. הכנסת מחליטה:
א. ירושלים המאוחדת, האחת, היא בירת ישראל הנצחית, לא תחולק עוד לעולמים וכזאת היא תישאר לדורי דורות.

ב. בכל תכנית האוטונומיה יש להבטיח שלא תור כל לקום כתוצאה ממנה בצורה כלשהי מדינה פלשתינאית ביהודה, שומרון ועזה ולהבטיח קיומה, פיתוחה ושיגשוגה של ההתיישבות היהודית המאושרת ביהודה, שומרון ועזה, הקיימת והעתידה לקום. כדי להבטיח מטרות אלה יש לעמוד בכל תכנית האוטונומיה על העקרונות האלה: א. יובטחו המעמד החוקי והסמכות של ישראל ושל צה"ל באזורי יהודה, שומרון ועזה; ב. גושאי הבטחון — הן בטחון חוץ והן בטחון פנים — יופקדו בידי צה"ל וגורמי הבטחון המוסמכים של ישראל; ג. אדמות מדינה ומקורות המים ביהודה, שומרון ועזה יהיו בשליטת מדינת ישראל; ד. הישובים היהודיים או האוכלוסיה היהודית ביהודה, שומרון ועזה לא יהיו כפופים או קשורים כלל לאוטונומיה אלא אך ורק לישראל. לגושי התיישבות יהודית רצופה יוענק מעמד מיוחד; ה. ישובים יהודיים שהוקמו ושוקמו באישור הממשלה ביהודה, שומרון ועזה לא יורדו; ו. הממשלה תדאג ליצירת תנאים נאותים לקידומה, להרחבתה ולפיתוחה של התיישבות יהודים ברחבי יהודה, שומרון ועזה.

ג. שהשלום שלו ישים עלינו ברכה ושלום. משה מאל ומימין על ישראל שלום. הרחמן הוא יברך את עמו בשלום.

אני קובע שאין לי זכות יוצרים אף לא על סעיף מן הסעיפים.

היו"ר י. שמיר:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת קלמן כהנא.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה עלי-ידי חבר הכנסת ק. כהנא לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהובאה עלי-ידי חבר הכנסת אורי אבנרי.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה עלי-ידי חבר הכנסת א. אבנרי לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר:

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מאיר וילנר.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה עלי-ידי חבר הכנסת מ. וילנר לא נתקבלה.

בחירות אלו יהיו לאוכלוסיה בגדה וברצועה חופש הבחירה, חופש ההתארגנות הפוליטית וחופש ההתקבלות הבלתי-אלימה. הכנסת קובעת כי השלטון העצמי הזה יהווה צעד ראשון לקראת מימוש זכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתינאי, הכוללת את זכותו להקים מדינה משלו בגדה המערבית וברצועת עזה לצד מדינת ישראל ותוך קיום יחסי שלום עמה.

ה. הכנסת קובעת כי השלטון העצמי הפלשתינאי של הגדה המערבית ורצועת עזה, בתקופת המעבר, יהיה מופקד על ענייני חוק ומשפט, חינוך, כלכלה, בטחון פנים, תיכנון כפרי ועירוני וכל השירותים הציבוריים. סמכויות רשויות השלטון העצמי תחול על כל תושבי הגדה המערבית ורצועת עזה ללא הבדל דת ולאום ועל כלל הקרקעות ומשאבי הטבע.

ו. עניינים משותפים כגון מים, חשמל ותחבורה יוסדרו בתיאום בין ישראל ורשות השלטון העצמי תוך התחשבות בצרכי שני הצדדים.

ז. כאות לשאיפתה להסדר שלום כולל קובעת הכנסת כי החל ביום 21 במארס 1979 תיפסקנה לאלתר כל פעולות ההתנחלות בשטחים שנכבשו במלחמת ששת הימים וכי אין להניח להתנחלויות הקיימות להיות מכשול להשגת השלום הכולל.

ח. הכנסת תובעת לחדול מיד מכל פעולות הדיכוי, הפקעת הקרקעות, המעצרים השרירותיים ומעשי ההתגרות הנעשים על-ידי כוחות הבטחון ואזרחים ישראלים כלפי האוכלוסיה הפלשתינאית בשטחים. התנהגויות שיושביהן עוסקים במעשי פרובוקאציה יפורקו מיד.

ט. מתוך קביעה מחודשת כי ירושלים תמשיך להיות בירת הנצח של ישראל קובעת הכנסת כי בעתיד, ב-מחלף הקמת הסדר השלום הכללי, תיתכן החלת ריבונות ערבית במזרח ירושלים תוך הקפדה על שמירת אחיזתה המוניציפאלית של העיר. בתקופת המעבר ישתתפו תושבי ירושלים המזרחית בבחירות לרשויות השלטון העצמי.

י. הכנסת מבטיחה דאגה נוכח המגמה לרתום את ישראל לבירת צבאית עם מעצמה זרה. הכנסת מתנגדת להקמת בסיסים זרים על אדמת ישראל ומטילה על הממשלה לנקוט במדיניות החזרתית להוציא את מדינתנו ואת המזרח התיכון כולו מן המאבק הבין-מעצמי מתי.

יא. הכנסת קוראת לכל הממשלות הערביות וליארגון השיחרור הפלשתינאי לקבל את רעיון השלטון העצמי בתקופת המעבר על-פי העקרונות שפורטו לעיל, במטרה לפעול במישור המדיני למען מימוש זכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתינאי לצדה של ישראל בתום תקופת המעבר ולמען השגת השלום הכולל בין העולם הערבי וישראל.

והיה אם הכנסת לא תקבל הצעה זאת אנחנו נצביע בעד הצעת הממשלה.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת קלמן כהנא, להצעת סיכום.

חוברת כ"א, ישיבה ר"ן, כ"ב אדר תשל"ט (21 מארס 1979)
— הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים (סיכום הדיון) —

היו"ר י. שמיר :

אני מעמיד להצבעה את הצעת הסיכום שהביא חברי-
הכנסת משה שחל.

הצבעה

לא משתתפים

יוסי שריד (המערך) :

מה זה "לא משתתף" בהצבעה ?

היו"ר י. שמיר :

ביקשו ממני לשאול ואני שואל.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת
מ. שחל לא נתקבלה.

היו"ר י. שמיר :

ביחס להצעת הסיכום שהביא חברי-הכנסת חיים
קורפו יש דרישה של הממשלה לקיים הצבעה אישית
או שמית.

שרי-הפנים י. בורג :

זה לא קיים בתקנון. אני מבקש לשמור על התק-
נון.

ראש-הממשלה מ. בגין :

עקב השעה המאוחרת אני מבטל את הבקשה. אני
מבקש למנות שני מונים.

היו"ר י. שמיר :

המונים בוודאי טעו בקול אחד. אני מבקש להצ-
ביע שנית.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית) :

בעניין הזה כדאי שתהיה הצבעה שמית. אדוני
ראש הממשלה, אולי תשוב ותשקול את הדבר הזה.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי

95 — חברי-הכנסת ח. קורפו

18 — נגד

2 — נמנעים

3 — לא משתתפים

היו"ר י. שמיר :

הממשלה ביטלה את דרישתה. תתקיים הצבעה רג-
לה. אבקש את חברי-הכנסת יחזקאל פלומין ואברהם
כץ (עוז) למנות את הקולות.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת
ח. קורפו נתקבלה.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי
חברי-הכנסת ח. קורפו

נגד

נמנעים

(קריאה : מי לא משתתף ?)

היו"ר י. שמיר :

הישיבה הבאה ביום שני בשעה 16:00.

השר מ. נסים :

יש טעות בהצבעה.

היו"ר י. שמיר :

אין טעות. ישיבה זו נעולה.

יוסי שריד (המערך) :

מה זה "לא משתתף" בהצבעה ?

הישיבה ננעלה בשעה 04:10.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות ר"ה-ר"ז

- א. הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 7דכב לתקנון הכנסת.
- ב. הצעת החלטה בדבר חלוקת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 34), תשל"ט-1979.
- ג. חוק איסור לשון הרע (תיקון מס' 2), תשל"ט-1979 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ד. חוק הדרכים (שילוט) (תיקון), תשל"ט-1979 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ה. חוק מילווה חסכון, תשל"ט-1979 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק מס רכוש וקרן פיצויים (הוראת שעה), תשל"ט-1979 (קריאה ראשונה).
- ז. חוק רציפות הדיון בהצעות חוק (תיקון מס' 2), תשל"ט-1979 (קריאה ראשונה) — הצעת חברי הכנסת ש. אלוגי, ד. גלס, ג. האוזנר, מ. וירשובסקי ומ. שחל.
- ח. הצעות לסדר-היום.
- ט. שאלות ותשובות.
- י. חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 12), תשל"ט-1979 (קריאה ראשונה).
- יא. הצמדה לשכר המהנדסים — הצעת חברי הכנסת א.ג. בדיאן.
- יב. חוק התיכנון והבנייה (תיקון), תשל"ט-1979 (קריאה ראשונה) — הצעת חברי הכנסת י. תמיר.
- יג. חוק יסודות המשפט, תשל"ט-1978 (קריאה ראשונה).
- יד. חוק יסוד: החקיקה (קריאה ראשונה).
- טו. חוק החקיקה (הוראות מעבר), תשל"ח-1978 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק יסוד: בתי-המשפט (קריאה ראשונה).
- יז. חוק בתי-המשפט (הוראות מעבר), תשל"ח-1978 (קריאה ראשונה).
- יח. חוק הספנות (ימאים) (תיקון מס' 3), תשל"ט-1979 (קריאה ראשונה).
- יט. חוק שכר מינימום, תשל"ח-1978 (קריאה ראשונה).
- כ. חוק העונשין (תיקון מס' 5), תשל"ח-1978 (קריאה ראשונה).
- כא. חוק לתיקון פקודת החברות (מס' 16), תשל"ט-1979 (קריאה ראשונה).
- כב. הצורך בייעול גביית מס הכנסה ומס ערך מוסף — הצעת חברי הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו, ג. האוזנר, ד. גולומב וש. אליהו.
- כג. הקמת רשות לפיתוח הגליל — הצעת חברי הכנסת י. כהן.
- כד. השתלבות הפנסיונרים בחיי החברה והמשק ועי-דוד גיל פרישה גמיש — הצעת חברי הכנסת ח. קופמן וא. רובינשטיין.
- כה. מגמה להעלאת תעריפי פרמיות הביטוח — הצעת חברי הכנסת מ. עמאר, מ. פעיל, מ. וירשובסקי, א. אבטבי וד. שילנסקי.
- כו. מעמדם של עובדי מדינה — הצעת חברי הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו וא. מלמד.
- כז. חוק המועצות החקלאיות (עונשין), תשל"ח-1978 (קריאה ראשונה).
- כח. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 21), תשל"ז-1978 (קריאה ראשונה).
- כט. העדר רופאים בירוחם — הצעת חברי הכנסת י. ז'. אמיר, ת. טובי, ר. מילוא וש. שטרן-קטן.
- ל. השביתה בצי הסוחר — הצעת חברי הכנסת מ. אלגרבל, י. ז'. אמיר, מ. כהן, מ. פעיל וש. שטרן-קטן.
- לא. סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון מס' 28 של מבקר המדינה (חלקים א' וב') ולדין-וחשבון מס' 7 של נציב תלונות הציבור.
- לב. הודעת הממשלה על חוזה השלום בין ישראל ובין מצרים.

ב. החלטה בדבר חלוקת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 34),

תשל"ט-1979

- הכנסת מחליטה — על-פי סעיף 95 לתקנון הכנסת — להרשות לוועדת העבודה והרווחה לדון ולהביא לפנייה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית רק סעיף 7
- לחוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 34), תשל"ט-1979, שהועבר לוועדה לאחר קריאה ראשונה ביום כ"ב בשבט תשל"ט (19 בפברואר 1979).

ג. הצעת חוק איסור לשון הרע (תיקון מס' 2), תשל"ט—1979

(2) גירסה א' (אם תתקבל גירסה א' בפסיקה (1))

אחרי "של אדם הנוגע במשפט" יבוא "ואי-לם לא יאסור בית-משפט ולא יעכב זמנית את פירסום דבר פתיחתו של הליך משפטי, או את הפירסום של כתב אישום, תביעה או פסק דין, אם התנגד לכך הנפגע-גע".

גירסה ב' (אם תתקבל גירסה ב' בפסיקה (1))

אחרי "של אדם הנוגע במשפט" יבוא "ואי-לם לא יאסור בית-משפט ולא יעכב זמנית את פירסום דבר פתיחתו של הליך משפטי, או את הפירסום של כתב אישום או תביעה אם התנגד לכך הנפגע".

1. בסעיף 15 לחוק איסור לשון הרע, תשכ"ה—1965¹ (להלן — החוק העיקרי), בפסקה (8), אחרי "הפירסום היה" יבוא "בהגשת", ובסופה יבוא "ואולם אין בהוראה זו כדי להקנות הגנה על פירסום אחר של התלונה, של דבר הגשתה או של תכנה".

2. בסעיף 21 לחוק העיקרי —

(1) גירסה א'

במקום "ולמעט כתב אישום ופסק הדין" יבוא "כתבי בידין אחרים, כתב אישום ודבר הגשתם של אלה ולרבות פסק דין כל עוד אינו חלוטי";

גירסה ב'

במקום "ולמעט כתב אישום ופסק הדין" יבוא "כתבי בידין אחרים, כתב אישום ודבר הגשתם של אלה ולמעט פסק דין";

¹ ס"ח תשכ"ה, עמ' 240; תשכ"ז, עמ' 133.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

ב. הלוי מציע:

בפסקה (2), לפני "ואולם" יבוא "ובלבד שאין בנושא המשפט עניין ציבורי".

לחלופין — באם לא תתקבל הסתייגותו הראשונה:

פסקה (2) תסומן (3) ולפניה יבוא:

"(2) אחרי "במידה שראה צורך בכך" יבוא:

"לאחר שיקול עניין הציבור בפירסום ההליכים".

א. אבנרי מציע:

פסקה (2) — תימחק.

לסעיף 1

א. אבנרי מציע:

בסוף הסעיף יבוא "מלבד דיווח עיתונאי הוגן".

לסעיף 2

מ. שחל וי. ברמן מציעים:

בפסקה (1) גירסה א', בסופה ייתוסף: "או חלקים של פסק דין כזה".

א. אבנרי מציע:

פסקה (1) — תימחק.

ד. הצעת חוק הדרכים (שילוט) (תיקון), תשל"ט—1979

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק הדרכים (שילוט), תשכ"ו—1966¹ (להלן — החוק העיקרי) —

(1) בהגדרת "שלט", בסופה יבוא "לרבות כל מיתקן הנושא את ההודעה והמשמש לצורך זה בלבד";

(2) אחרי הגדרת "שלט" יבוא:

"בעל שלט" — מי שהומין את הכנת השלט

או התקנתו וכן כל אדם האחראי להתקנת השלט או שהוא הבעל או המחזיק של חצרים שבהם הותקן השלט; לעניין זה, אדם שתוכן השלט מצביע עליו כעל מי שהומין את הכנתו או התקנתו, יראו אותו כמי שהומינו כאמור כל עוד לא הוכיח היפוכו של דבר".

(3) אחרי הגדרת "דרך" יבוא:

"דרך בין-עירונית" — דרך שאינה דרך עירונית".

¹ ס"ח תשכ"ו, עמ' 6.

תם של בעלי השלט איננה ידועה ולא ניתן לבררה מתוכן השלט";

(2) בסעיף קטן (ב), במקום "יחזיר בעל השלט" יבוא "יחזיר בעלי השלט", ובסופו יבוא "חוב בעלי השלט לפי סעיף קטן זה יהיה יחד ולחוד".

(3) אחרי סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ד) שלט שהוסר יישמר בידי הרשות ולרשות תהיה זכות עכבון בשלט כערוכה לתשלום הר צאות הסילוק והשמירה; לא דרש בעל השלט את החזרתו תוך שישים יום מתום המועד שנקבע בהתראה לפי סעיף קטן (א) רשאת הרשות למכור את השלט או לנהוג בו כראות עיניה."

7. הוספת סעיפים 9א-9ד

אחרי סעיף 9 לחוק העיקרי יבוא:

"9א. שלט שהפך להיות אסור

(א) שלט שהותקן כשלא חל איסור על הת קנתו ולאחר מכן נקבעה דרך קיימת כדרך בין-עירונית או נפתחה לתנועה דרך בין-עירונית חדשה, והשלט נראה לעיני מי שנוהג בה, יראו כאילו הותקן ביום השלושים לאחר קביעת הדרך או פתיחתה כאמור.

(ב) היתה זהותו של בעל השלט כאמור בסעיף קטן (א) ידועה או שאפשר לבררה מתוכן השלט, לא יינקטו צעדים לפי חוק זה אלא אם הודיעה לו הרשות כי הוא רשאי לבקש היתר בתוך המועד הקבוע בהודעה ושאין פחות משלושים יום מיום מסירתה, ואם ביקש תוך המועד — לא יינקטו צעדים כאמור אלא אם הבקשה נדחתה ואלא לגבי הזמן לאחר שלושים יום מיום שהודע לו על הדחייה.

9ב. עונשין

(א) המתקין שלט בניגוד להוראות חוק זה או אינו מקיים תנאי מתנאי ההיתר, דינו — קנס 75,000 לירות וכן קנס נוסף 1,500 לירות לכל יום שבו נמשכה העבירה לאחר תום המועד שנקבע בהתראה לפי סעיף 8(א) או לאחר שהשטח, ורשאי בית-המשפט לצוות עליו להסיר את השלט.

(ב) המפריע לאדם שהוענקה לו סמכות לפי חוק זה להשתמש בסמכותו, דינו — קנס 35,000 לירות.

9ג. האחראים לעבירה

נעברה עבירה לפי חוק זה ניתן להאשים בה את כל אחד מבלי השלט, ואם היה תאגיד — ניתן להאשים בעבירה גם כל אדם אשר בשעת ביצוע העבירה היה בתאגיד מנהל פעיל, שותף — למעט שותף מוגבל — או עובד האחראי להתיקת השלט או שהיה בעל שליטה בתאגיד, ולי עניין זה, שליטה — כמשמעותה לפי סעיף 2

2. החלפת סעיף 2

במקום סעיף 2 לחוק העיקרי יבוא:

"2. איסור התקנת שלטים

לא יתקין אדם שלט הנראה לעיני מי שנוהג בדרך בין-עירונית אלא אם נתמלאו שני אלה:

(1) ניתן לכך היתר לפי חוק זה (להלן — היתר);

(2) צוין על גבי השלט שמו של מי שהזמין את הכנת השלט או את התקנתו."

3. תיקון סעיף 4

בסעיף 4 לחוק העיקרי —

(1) בפסקה (1), במקום "נציג שר העבודה" יבוא "נציג שר הבינוי והשיכון";

(2) במקום פסקה (3) יבוא:

"(3) שני נציגים של שר הפנים שאחד מהם יהיה קצין משטרה";

(3) פסקה (4) — תימחק, ופסקה (5) תסומן (4).

4. החלפת סעיף 5

במקום סעיף 5 לחוק העיקרי יבוא:

"5. תנאי להיתר

לא יינתן היתר אלא אם אין בשלט זולת —

(1) אזהרה או הודעה הנוגעת למניעת תאונת דרכים, שריפות, ליכלוך או השלכת פסולת;

(2) הוראה על מציאותו של מפעל, בית-מלאכה או כל בית עסק אחר (להלן — עסק), והשלט מתקן בחצרי העסק;

(3) הוראה על מציאותו של מקום קדוש או מקודש, אתר לאומי או היסטורי, אתר זכרון והנצחה, גן לאומי או שמורת טבע."

5. תיקון סעיף 6

בסעיף 6 לחוק העיקרי, אחרי פסקה (6) יבוא:

"(4) בעניינים הנוגעים לאחר זכרון והנצחה — אלא לאחר התייעצות עם שר הבטחון או שר החינוך והתרבות, לפי העניין, או עם מי שאחד השרים האמורים הסמיכו לכך."

6. תיקון סעיף 8

בסעיף 8 לחוק העיקרי —

(1) בסעיף קטן (א), במקום "ששר העבודה הסמיכו" יבוא "ששר הבינוי והשיכון הסמיכו", במ"קום "לבעל השלט והוא לא הסירו" יבוא "לכל בעלי השלט והם לא הסירוהו", ובסופו יבוא "אולם רשאית הרשות להרוס או להסיר את השלט ללא מתן התראה אם לדעת הרשות הוא מסכן באופן מיידי את בטיחות הנמצאים בסביבתו או אם זהו"

ביצוע חוק זה, והם רשאים להתקין יחדיו תקנות לביצוע, לרבות תקנות הקובעות תקנים לגבי גדי לם, עיצובם וצורתם של שלטים ואופן התקנתם ותקנות בדבר כל הסדרה אחרת של התקנת של-
טים."

9. הוראות מעבר

(א) שלט שהותקן כדין לפני יום פירסומו של חוק זה ואין בידי בעליו היתר להתקנתו לפי סעיף 5(1) או (3) לחוק העיקרי, יסירנו בעל השלט תוך שישה חודשים מיום הפירסום, ואם לא הסירו רשאית הרשות להסירו לאחר תום ששת החודשים האמורים, ובלבד שאם ניתן לקבל היתר להת-
קנת השלט לפי סעיף 5 לחוק העיקרי והוגשה בקשה להיתר תוך שישים יום מיום הפירסום, לא יוסר השלט אלא לאחר שלושים יום מיום דחיית הבקשה למתן ההיתר.

(ב) הוראות סעיף 8(ד) לחוק העיקרי יחולו אף לגבי שלט שהוסר לפני תחילתו של חוק זה.

לחוק מס שבח מקרקעין, תשכ"ג—1963²; אולם תהא זו הגנה טובה לנאשם אם הוכיח שניים אלה:

- (1) העבירה נעברה שלא בידיעתו;
- (2) הוא נקט כל האמצעים הסבירים למנוע את ביצוע העבירה ואת המשכחה.

9ד. קובלנה

גוף ציבורי שאישר שר הפנים בהודעה ברשמי מות רשאי להאשים בעבירה לפי חוק זה על-ידי הגשת קובלנה לבית-המשפט; על קובלנה כא-מור יחולו הוראות סעיפים 63 עד 66 לחוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ה—1965³.

8. החלטת סעיף 15

במקום סעיף 15 לחוק העיקרי יבוא:

"15. ביצוע ותקנות

שר הבינוי והשיכון ושר הפנים ממונים על

² ס"ח תשכ"ג, עמ' 156.

³ ס"ח תשכ"ה, עמ' 161.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

(1) ניתן לכך היתר לפי חוק זה (להלן — היחר):

(2) צויינו על גבי השלט שמו ומענו של מי שהומין את הכנת השלט או התקנתו.

לסעיף 4

ב.צ. רובין מציג:

הסעיף ינוסח כך:

4. תיקון סעיף 5

בסעיף 5 לחוק העיקרי, במקום פסקה (4) יבוא:

"(4) נתיקיימו בשלט כל התקנים וההגבלות שנקבעו בתקנות."

לסעיף 9

ב.צ. רובין מציג:

סעיף קטן (א) ינוסח כך:

"(א) שלט שהותקן כדין לפני יום פירסומו של חוק זה, יראו כאילו הותקן בתום שני-תים מיום הפירסום או, אם נתבקש היתר להתקנתו תוך שלושה חודשים מיום הפירסום והבקשה נדחתה, בתום שלושה חודשים מיום הדחייה, הכול לפי המועד המאוחר."

לסעיף 1

ב.צ. רובין מציג:

במקום פסקה (3) יבוא:

"(3) בהגדרת "דרך", "דרך עירונית" ו"תמ-רור", המלים "דרך עירונית" — יימחקו, וא-חרי ההגדרה האמורה יבוא:

"דרך בין-עירונית" — דרך שאינה עי-רונית;

"דרך עירונית" — כמשמעותה בפקודת ה-תעבורה והתקנות לפיה, לרבות חלק של דרך בין-עירונית המצוי באזור תע-שייתי או בשטח בנוי;"

לסעיף 2

ב.צ. רובין מציג:

במקום סעיף 2 החדש יבוא:

2" איסור מוחלט להתקנת שלטים

לא יתקין אדם שלט באתר היסטורי, בשמור-רת טבע, במקום קדוש, בגן לאומי, באתר לאו-מי או באתר זכרון והנצחה ולא תוך קילומטר אחד ממקומות אלו.

2א. התקנת שלטים טעונה היתר

לא יתקין אדם שלט הנראה לעיני מי שנוהג בדרך בין-עירונית אלא אם נתמלאו שני אלה:

ה. חוזה שלום בין הרפובליקה הערבית של מצרים ובין מדינת ישראל

מבוא

ממשלת הרפובליקה הערבית של מצרים וממשלת מדינת ישראל:

מעמדה של רצועת עזה, הצדדים מכירים גבול זה כאסור בפגיעה. כל אחד יכבד את שלמותו הטריטוריאלי של זולתו, לרבות מימי החופין והמרחב האווירי שלו.

סעיף III

1. הצדדים יקיימו ביניהם את כללי מגילת האומות המאוחדות ואת עקרונות המשפט הבינלאומי החלים על יחסים בין מדינות בעלות שלום, במיוחד:

א. הם מכירים, כל אחד, בריבונותו, שלמותו הטריטוריאלי ועצמאותו המדינית של זולתו, ויכבדו אותן;

ב. הם מכירים כל אחד בזכות זולתו לחיות בשלום בגבולות בטוחים ומוכרים, ויכבדו זכות זו;

ג. הם ימנעו מאיום בכוח או משימוש בו במישרין או בעקיפין, האחד נגד זולתו, ויישבו כל הסיכוסים ביניהם בדרכי שלום.

2. כל צד מתחייב להבטיח שמעשי לוחמה או איומי לוחמה, איבה, או אלימות לא ינבעו ולא יבוצעו מתוך שטח, אם עלידי כוחות הכפופים למרותו, או עלידי כוחות אחרים כלשהם החונים בשטחו, נגד האוכלוסייה, האזרחים והרכוש של הצד האחר. כל צד מתחייב להימנע מלארגן וליוזם מעשי או איומי לוחמה, איבה, חתירה או אלימות נגד הצד האחר, להסית למעשים או איומים כאלה או לסייע ולהשתתף בהם בכל מקום שהוא, והוא מתחייב להבטיח שמבצעיהם של מעשים כאלה יובאו לדיון.

3. הצדדים מסכימים כי מערכת היחסים הנורמאליים שתיכון ביניהם תכלול הכרה מלאה, יחסים דיפלומטיים, כלכליים ותרבותיים, שימת קץ לחרמות כלכליים ולמחסומי הפליה לתנועה חפשית של בני אדם וטובין, ותבטיח קיום הדדי של הליכי משפט הוגנים לאזרחיהן. התהליך שבאמצעותו מתחייבים הצדדים להשיג מערכת יחסים זאת, במקביל לביצועם של יתר כללי חוזה זה, מפורש בפרוטוקול הנספח (נספח III).

סעיף IV

1. כדי לספק בטחון מירבי לשני הצדדים, על בסיס של הדדיות, ייקבעו הסדרי בטחון מוסכמים, לרבות אזורי הגבלת כוחות בשטח מצרים ובשטח ישראל, כוחות ומשקיפים של האומות המאוחדות, המתארים בפרוטוקול, לגבי טיבם ועיתוים, בנספח I, וכן סידורי בטחון אחרים שהצדדים עשויים להסכים עליהם.

2. הצדדים מסכימים להצבתם של אנשי האומות המאוחדות באזורים המתוארים בנספח I. הצדדים מסכימים שלא לבקש את הוצאתם של אנשי האומות המאוחדות, וכי אנשים אלה לא יפנו אלא אם כן אישרה מועצת הבטחון של האומות המאוחדות

בהיותן משוכנעות בצורך הדחוף בהשכנת שלום צודק, כולל ובריקימא במזרח-התיכון, בהתאם להחלטות מועצת הבטחון 242 ו-338;

באשרו מחדש דבקותן ב"מסגרת לשלום במזרח-התיכון, שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד", מתאריך 17 בספטמבר 1978;

ברשמן לפניהן כי המסגרת הנזכרת לעיל, לפי המתאים, נועדה להיות בסיס לשלום לא רק בין מצרים ובין ישראל אלא אף בין ישראל ובין כל אחת משכנותיה הערביות האחרות המוכנה לנהל עמה משא ומתן לשלום על בסיס זה;

ברצותן לשים קץ למצב המלחמה ביניהן ול-כונן שלום אשר בו כל מדינה באזור תוכל להתקיים בביטחה;

בהיותן משוכנעות כי חתימת חוזה שלום בין מצרים ובין ישראל היא צעד חשוב בחתירה לשלום כולל באזור ולהשגת הסדר הסיכסוך הערבי-ישראלי על כל היבטיו;

בהזמין את הצדדים הערביים האחרים לסיכסוך זה להצטרף לתהליך השלום עם ישראל, תהליך המוני זה עלידי עקרונותיה של המסגרת הנזכרת לעיל והמבוסס עליהם;

ברצותן, כמו כן, לפתח יחסי ידידות ושיתוף פעולה ביניהן בהתאם למגילת האומות המאוחדות ול-עקרונות המשפט הבינלאומי המנחים יחסים בין-לאומיים בעתות שלום;

מסכימות על הכללים דלקמן, תוך הפעלה חפשית של ריבונותן, כדי ליישם את "מסגרת לחתימת חוזה שלום בין מצרים ובין ישראל".

סעיף I

1. מצב המלחמה בין הצדדים יגיע לקצו ושלום ייכון ביניהם עם החלפת מסמכי האישור של חוזה זה.

2. ישראל תוציא את כל כוחותיה המזוינים ואזרחיה מסיני אל מעבר לגבול הבינלאומי בין מצרים ובין ארץ-ישראל המאגדאטורית, נקבע בפרוטוקול הנספח (נספח I), ומצרים תחיל מחדש ריבונותה המלאה על סיני.

3. עם השלמת נסיגת הביניים שנקבעה בנספח I יכוננו הצדדים ביניהם יחסים נורמאליים וידידותיים, בהתאם לסעיף III(3).

סעיף II

הגבול הקבוע בין מצרים ובין ישראל הוא הגבול הבינלאומי המוכר בין מצרים ובין שטח ארץ-ישראל המאגדאטורי לשעבר, כמתואר במפה שבנספח, בלי שיהא בכך משום קביעה מוקדמת כלשהי בסוגיית

פינוי, כאמור, בהצבעה חיובית של חמש החברות הקבועות, זולת אם הצדדים הסכימו אחרת.

3. תוקם ועדה משותפת כדי להקל על ביצועו של החוזה, כנקבע בנספח ו.

4. הסדרי הבטחון שנקבעו בסעיפים קטנים 1 ו-2 לסעיף זה ניתנים, לבקשת אחד הצדדים, לבחינה ולתיקון בהסכמה הדדית של הצדדים.

סעיף V

1. אגיות ישראל, ומטענים המיועדים לישראל או הבאים ממנה, ייהנו מזכות מעבר חפשי דרך תעלת סואץ ומבואותיה, דרך מפרץ סואץ והים התיכון, על בסיס אמנת קושטא משנת 1888 החיה על כל האומות. לאזרחים ישראליים, כלי-שיט ישראליים ומטענים ישראליים, וכן לבני-אדם, כלי-שיט ומטענים שיעדם ישראל או הבאים ממנה, יוענק יחס בלתי מפלה בכל העניינים הקשורים בשימוש בתעלה.

2. הצדדים רואים במיצר טיראן ובמפרץ אילת נתיבי מים בין-לאומיים הפתוחים לכל האומות לחופש שיט וטיס, בלתי-מופרע ובלתי-ניתן לעיכוב. הצדדים יכבדו כל אחד את זכות זולתו לשיט ולטיס לשם גישה לכל אחת מן הארצות דרך מיצר טיראן ומפרץ אילת.

סעיף VI

1. חוזה זה אינו משפיע ולא יפורש כמשפיע באיון דרך שהיא על זכויותיהם והתחייבויותיהם של הצדדים לפי מגילת האומות המאוחדות.

2. הצדדים מתחייבים למלא בתום-לב את התחייבויותיהם לפי חוזה זה, מבלי להתחשב במעשה או בהימנעות ממעשה של כל צד אחר, ובאורח בלתי תלוי בכל מסמך חיצוני לחוזה זה.

3. הם מתחייבים עוד לנקוט בכל האמצעים הנחוצים לשם החלה, ביחסים שביניהם, של הכללים שבאמנות הרב-צדדיות שהם צד להן, לרבות הגשת

הודעה מתאימה למוכיר הכללי של האומות המאוחדות ולנפקדיהן של אמנות אלו.

4. הצדדים מתחייבים שלא להתקשר בכל התחייבות העומדת בסתירה לחוזה זה.

5. בכפוף לסעיף 103 של מגילת האומות המאוחדות, במקרה של סתירה בין התחייבויות הצדדים לפי חוזה זה ובין כל התחייבות מהתחייבויותיהם האחרות, יחייבו ויבצעו ההתחייבויות שלפי חוזה זה.

סעיף VII

1. חילוקי דעות הנובעים מהחלתו של חוזה זה, או מפירושו, ייושבו במשא-ומתן.

2. כל מחלוקות כאמור, שאי-אפשר ליישבן במשא-ומתן, ייושבו על-ידי הליך של פיוס או יוגשו לבוררות.

סעיף VIII

הצדדים מסכימים להקים ועדת תביעות לשם יישוב הדדי של כל תביעות כספיות.

סעיף IX

1. חוזה זה ייכנס לתקפו עם החלפת מסמכי ה-אישור;

2. חוזה זה בא במקום ההסכם שבין מצרים ובין ישראל מספטמבר 1975;

3. כל הפרוטוקולים, הנספחים והמפות המצורפים לחוזה זה ייראו כחלק בלתי נפרד הימנו;

4. החוזה יועבר אל המוכיר הכללי של האומות המאוחדות לשם רישום, בהתאם לכללי סעיף 102 של מגילת האומות המאוחדות.

נעשה ב ביום זה

לשנת 1979, בעותק כפול בשפות הערבית, ה-אנגלית והעברית, וכל נוסח אמין במידה שווה. במקרה של הבדלי פרשנות יכריע הנוסח ה-אנגלי.

נספח צבאי

(נספח I)

ב. הנסיגה הסופית מסיני אל מעבר לגבול הבין-לאומי, לא יאוחר מאשר שלוש שנים מתאריך החלפת מסמכי האישור של חוזה זה.

4. תוקם ועדה משותפת מייד לאחר החלפת מסמכי האישור של חוזה זה כדי לפקח על התנועות ולוחות הזמנים במשך הנסיגה וכדי להתאים תכניות ולוחות זמנים, כפי הנחוץ, בגבולות שנקבעו בפסקה 3 לעיל. הוועדה המשותפת תפזר עם השלמת הנסיגה הישראלית הסופית מסיני.

11. קביעתם של הקווים האזורים המפיימים

1. כדי לספק בטחון מירבי לשני הצדדים לאחר הנסיגה הסופית ייקבעו ויאורגנו הקווים והאזורים המ-שורטטים על מפה ו, כדלקמן:

1. מידורי נסיגה ובטחון

1. ישראל תשלים את הוצאתם של כל כוחותיה המזוינים ואזרחיה מסיני לא יאוחר מאשר שלוש שנים מתאריך החלפת מסמכי האישור של חוזה זה.

2. כדי להבטיח את בטחונם ההדדי של הצדדים ילוות ביצועה של הנסיגה בשלבים באמצעים צבאיים ובכינונם של אזורים שפורטו בנספח זה ובמ-פה ו.

3. הנסיגה מסיני תבוצע בשני שלבים:

א. נסיגת הביניים אל הקו ממזרח לאל-עריש—ראס מוחמד, כמשורטט במפה ו, תוך תשעה חודשים מתאריך החלפת מסמכי האישור של חוזה זה.

"C" ויבצע את תפקידיו כמוגדר בסעיף וי לנספח זה.

(5) כוח האומות המאוחדות יוצב בעיקרו במחנות המצויים בתוך שטחי ההצבה שלקמן, המסומנים במפה ו, והוא יקבע את מיקומם לאחר התייעצות עם מצרים:

(א) בחלק מן השטח בסיני הנמצא בתוך כ-20 ק"מ מחוף הים התיכון והגובל בגבול הבין-לאומי;

(ב) בשטח שרם אל-שיך.

ד. אזור "D"

(1) אזור "D" מתוחם בקו "D" (קו כחול) ממזרח ובגבול הבין-לאומי ממערב, כמסומן במפה ו. אזור זה ישתרע לאורך הגבול הבין-לאומי עד לחוף הים התיכון.

(2) באזור זה יהיו כוחות ישראליים מוגבלים של ארבעה גדודי חיל-רגלים, מיתקניהם הצבאיים, ביצורי שדה ומשקיפי האומות המאוחדות.

(3) הכוחות הישראליים באזור "D" לא יכללו טנקים, ארטילריה וטילים נגד מטוסים, חוץ מטילי קרקע-אוויר אישיים.

(4) המרכיבים העיקריים של ארבעת הגדודים הישראליים של חיל-רגלים ימנו עד ל-200 כלי רכב משוריינים מהסוג המיועד להסעת בני-אדם ועד למספר כולל של ארבעת אלפים בני-אדם.

2. גישה ליחידים לשם חציית הגבול הבין-לאומי תורשה רק דרך נקודות ביקורת של כניסה שצוינו על-ידי כל צד והנתונות לפיקוחו. כניסה כאמור תהא בהתאם לחוקיה ולתקנותיה של כל ארץ.

3. רק אותם ביצורי שדה, מיתקנים צבאיים, כוחות וכלי-נשק שהורשו במפורש בנספח זה יהיו באזוריים.

iii. הפרי-אזור צבאיים

1. טיסות של מטוסי קרב וטיסות סיור של מצרים וישראל יהיו רק מעל אזורים "A" ו-"D", לפי המתאים.

2. (א) רק מטוסים שאינם מטוסי קרב, ושאנם מזוויינים, של מצרים ושל ישראל, יוצבו באזורים "A" ו-"D", לפי המתאים.

(ב) רק מטוסי תובלה מצריים ימריאו וינחתו באזור "B" (וניתן להחזיק עד 12 באזור "B"). משמר הגבול המצרי יכול שיהא מצויד במסוקים בלתי-מזויינים כדי לבצע את תפקידיו באזור "B".

(ג) המשטרה האזרחית המצרית יכול שתהא מצוידת במסוקי משטרה בלתי-מזויינים כדי לבצע תפקידי משטרה רגילים באזור "C".

3. (א) רק אותן פעילויות אוויריות צבאיות שהורשו במפורש בנספח זה יותרו באזורים.

א. אזור "A"

(1) אזור "A" מתוחם ממזרח בקו "A" (קו אדום) וממערב בתעלת סואץ ובחוף המזרחי של מפרץ סואץ, כמסומן במפה ו.

(2) כוח צבאי מצרי של דיביזיה אחת של חיל רגלים ממוכן, מיתקניה הצבאיים, וביצורי השדה, יהיו באזור זה.

(3) המרכיבים העיקריים של דיביזיה זו יהיו:

(1) שלוש חטיבות של חיל רגלים ממוכן;

(2) חטיבה משוריינת אחת;

(3) שבעה גדודים של ארטילריית שדה, לרבות עד 126 קני ארטילריה;

(4) שבעה גדודים של ארטילריה נגד מטוסיים, לרבות טילי קרקע-אוויר בודדים, ועד ל-126 (112) תותחים נגד מטוסים בני 37 מ"מ ומעלה;

(5) עד ל-230 טנקים;

(6) עד 540 כלי רכב משוריינים מן הסוג המיועד להסעת בני-אדם;

(7) עד למספר כולל של עשרים ושניים אלף בני-אדם.

ב. אזור "B"

(1) אזור "B" מתוחם בקו "B" (קו ירוק) ממזרח ובקו "A" (קו אדום) ממערב, כמסומן במפה ו.

(2) יחידות גבול מצריות של ארבעה גדודים, המצוידות בנשק קל וברכב גלגלים, יספקו בטחון ויסייעו למשטרה האזרחית בקיום הסדר באזור "B". המרכיבים העיקריים של ארבעת גדודי הגבול ימנו עד למספר כולל של ארבעת אלפים בני-אדם.

(3) ניתן להקים על חופו של אזור זה נקודות אתראה חופיות של יחידות משמר הגבול, שבסיסן ביבשה, והן בעלות טווח קצר ועוצמה נמוכה.

(4) באזור "B" יהיו ביצורי שדה ומיתקנים צבאיים לארבעת גדודי הגבול.

ג. אזור "C"

(1) אזור "C" מתוחם בקו "B" (קו ירוק) ממערב ובגבול הבין-לאומי ממזרח, לרבות איי סנפיר וטיראן, כמסומן במפה ו.

(2) רק כוחות של האומות המאוחדות ומשטרה אזרחית מצרית יוצבו באזור "C".

(3) המשטרה האזרחית המצרית, המצוידת בנשק קל, תבצע תפקידי משטרה רגילים בתוך אזור זה.

(4) כוח האומות המאוחדות יתפרס בתוך אזור

4. צוותי הביקורת של האומות המאוחדות ילור בקציני קישור של הצדדים, לפי המתאים.
5. הכוח והמשקיפים של האומות המאוחדות ידווחו על ממצאיהם לשני הצדדים.
6. הכוח והמשקיפים של האומות המאוחדות הפועלים באזורים השונים ייהנו מחופש תנועה ומשאר הקלות הנחוצות לביצוע תפקידיהם.
7. הכוח והמשקיפים של האומות המאוחדות אינם מוסמכים להרשות ליחידים לחצות את הגבול הבין-לאומי.
8. הצדדים יסכימו על האומות שממן יבואו הכוח והמשקיפים של האומות המאוחדות. הם ייבחרו מאומות שאינן חברות קבועות של מועצת הבטחון של האומות המאוחדות.
9. הצדדים מסכימים כי האומות המאוחדות יערכו את סדרי הפיקוד אשר ייטיבו להבטיח את ביצועם היעיל של תפקידיהן.
- VII. מערכת קישור
1. עם הבאתה לידי גמר של הוועדה המשותפת חוקם מערכת קישור בין הצדדים. מערכת קישור זו מיועדת לספק שיטה יעילה כדי להעריך את ההתקדמות בביצוע ההתחייבויות לפי נספח זה ולפתור כל בעיה העשויה להתעורר במהלך הביצוע, ולספק פתרונות עניינים שלא באו על פתרונם לרשויות צבאיות גבוהות יותר של שתי הארצות, לפי המתאים, לשם עיון. היא גם מיועדת למנוע מצבים הנובעים מטעויות או מפירוש מוטעה מצד אחד משני הצדדים.
2. משרד קישור מצרי יוקם בעיר אל-עריש ומשרד קישור ישראלי יוקם בעיר באר-שבע. בראש שני המשרדים יעמוד קצין של הארץ המתאימה, אשר ייעזר במספר קצינים.
3. יוקם קשר טלפוני ישיר בין שני המשרדים, וכן יקוימו בידי שני המשרדים קווי טלפון ישירים עם פיקוד האומות המאוחדות.
- VIII. שמירת מצבות זכרון לחללי מלחמה
- כל צד מתחייב לשמור במצב טוב את כל מצבות הזכרון לחללי מלחמה שהוקמו או שיוקמו לזכר חייליו של הצד האחר ויעניק גישה חפשית למצבות זכרון אלו.
- IX. הסדר-ביניים
- הוצאתם של כוחות מזוינים וסגל אזרחי של ישראל אל מאחורי הקו של נסיגת-הביניים, ופעולתם של כוחות הצדדים והאומות המאוחדות עד לנסיגת הסופית, יוסדרו בתוספת המצורפת.
- (ב) ניתן לבנות באזורים רק שדות-תעופה אזרחיים.
- IV. הסדרים צבאיים
1. (א) הצדדים רשאים לקבוע בסיס לכלי-שיט של חילות הים ולהפעילם באזורים "A" ו-"D".
(ב) ניתן להציב ולהפעיל סירות משמר חופים, המצוידות בנשק קל, במימי החופים של אזור "B".
(ג) משטרה אזרחית מצרית, המצוידת בסירות קלות, שלהן נשק קל, רשאית לבצע תפקידי משטרה רגילים בתוך מימי החופים של אזור "C".
2. הכללים החלים לגבי כל אחד מן האזורים חלים גם על מימי החופים של אזורים אלה.
3. שום דבר בנספח זה לא יראהו כגורע מזכות המעבר שבחום-לב של כלי-שיט של חיל-הים של כל אחד מן הצדדים.
4. (א) רק אותן פעילויות צבאיות של חילות-הים שהורשו במפורש בנספח זה יותרו באזורים.
(ב) ניתן לבנות באזורים רק נמלים ומיתקנים ימיים אזרחיים.
- V. מערכות אתראה מוקדמות
- מצרים וישראל רשאיות לכונן ולהפעיל מערכות אתראה מוקדמות רק באזורים "A" ו-"D", לפי המתאים.
- VI. פעולות האומות המאוחדות
1. הצדדים יבקשו מן האומות המאוחדות לספק כוחות ומשקיפים כדי לפקח על ביצועו של נספח זה ולעשות כמיטב מאמציהם כדי למנוע כל הפרה של האמור בו.
2. בזיקה לכוחות ולמשקיפים אלה של האומות המאוחדות מסכימים הצדדים לבקש את ההסדרים שלהם קמן:
- (א) הפעלתן של גקודות ביקורת, משמרות סיוור ועמדות תצפית לאורך הגבול הבין-לאומי וקו "B", ובתוך אזור "C".
(ב) ביקורת תופתית של ביצוע הוראות נספח זה תיערך לא פחות מפעמיים בחודש, זולת אם הסכימו הצדדים אחרת.
(ג) ביקורות נוספות תוך 48 שעות, לאחר קבלת בקשה כאמור מאחד משני הצדדים.
(ד) הבטחת חופש השיט דרך מצרי טיראן, בהתאם לסעיף V לחוזה השלום.
3. ההסדרים שנקבעו לעיל לגבי כל אזור ואזור יבוצעו באזורים "A", "B" ו-"C" בידי כוח האומות המאוחדות, ובאזור "D" — בידי משקיפי האומות המאוחדות.

מוסף לנספח I (סיומה מצד 4 בנובמבר)

(ג) שמות הקווים יינתנו באותיות דפוס קטנות יותר.

4. במפה I יוקפו איי סנפיר וטיראן בקו ירוק רצוף כדי לציין שהם למעשה חלק מאזור "C" (לא יהא שום ציון אחר לאיים אלה, או לקו ההיקף הירוק, בכל מקום אחר במפה או בנספח).
(מצג סמלי של קו ההיקף הירוק יינתן במקרא המפה, ויצויין "כות האו"ם בסנפיר ובטיראן").

5. מצג סמלי של שטחי אזור "C" כשהוא בסימני קוקיו ירוקים יינתן במקרא, ויצויין "שטחי הצבה לכוחות האו"ם".

6. המפות יראו את מיקומם של כל המקומות המיושבים ושרדות-התעופה המופיעים כרגיל במפות ארצות-הברית של השטח. אולם רק השטחים המאוכלסים העיקריים יינקבו בשמותיהם. ישראל ומצרים יסכימו על רשימה של מקומות מיושבים שיינקבו בשמותיהם כך.

7. קו "D" יסומן כקו כחול רצוף הנמשך ממפרץ עקבה עד (רצועת עזה, וכקו כחול שבור לאורך רצועת עזה עד) הים התיכון.

מפות

1. המפות דלקמן יצורפו לנספח I:

(א) מפה I: הגבול הבין-לאומי וקווי האזורים.

(ב) מפה II: קו הביניים אל-עריש-ראס מוחמד: שלבי משנה לנסיגה.

(ג) מפה III: שלבי משנה לנסיגה הסופית.

2. המפות יתבססו על מפת ארצות-הברית לשטח סיני בקנה-מידה של 1:250,000

1. הצדדים יבקשו מארצות-הברית להוסיף למפת יסוד זו ציונים חשובים מסויימים מעשי ידי אדם.

3. איות:

(א) השמות "הרפובליקה הערבית של מצרים" ו"ישראל", וכותרות המפות, יינתנו באותיות דפוס הגדולות ביותר.

(ב) שמות האזורים והשם "חצי האי סיני" יינתנו באותיות דפוס מגודל בינוני.

(תוספת לנספח I)

מסגרות לנסיגה ישראלית מסיני

פינו שטח כלשהו יהיו יחידות גבול מצריות, במצבה שיוסכם עליה בוועדה המשותפת, רשאיות להתפרס באזור "ב" עד לחיץ האו"ם. יחידות גבול יפעלו בהתאם לאמור בחוזה.

(ה) לא לפני ארבעה-עשר יום לאחר שכוחות ישראלים פינו שטח כלשהו יהיו יחידות צבא מצריות שהוצבו באזור שבהגבלת כוחות ממערב לקו II בסיני, בהתאם לאותו הסכם, רשאיות להתפרס לתוך התלקים המפונים של אזור "A" עד לחיץ האומות המאוחדות. על מצבתן של יחידות צבא מצריות אלו המורשות לנוע קדימה לכל שטח תסכים הוועדה המשותפת.

(ו) הדיביזיה המצרית של חיל-רגלים ממוכן המורחבת באזור "א" תתפרס לתוך אותו אזור עד לחיץ האומות המאוחדות, לאחר שכוחות צבאיים ישראלים ישלימו את נסיגתם עד לקו נסיגת-הביניים.

ב. כוחות האומות המאוחדות

הצדדים יבקשו מן המזכיר הכללי לפרוס את כוחות האומות המאוחדות כפי הנחוץ כדי לבצע את התפקידים המתוארים בתוספת זו עד להשלמתה של נסיגה ישראלית סופית. לאותה מטרה מסכימים הצדדים על התפרסות מחדש של כוח החירום של האומות המאוחדות.

ג. ועדה משותפת וקישור

1. הוועדה המשותפת המוזכרת בסעיף 4 לחוזה זה תפעל מתאריך החלפת מסמכי האישור של חוזה

א. עקרונות נסיגה

1. הוצאתם של הכוחות הישראליים מסיני תתנהל בשני שלבים כמתואר בסעיף I, נספח I. תכניות ולוחות זמנים מפורטים לכל שלב ושלב יעובדו בידי הוועדה המשותפת. תכניות ולוחות זמנים יוגשו למזכיר הכללי של האומות המאוחדות לא יאוחר מאשר חודש אחד לפני תחילתו של כל שלב נסיגה. שני הצדדים מסכימים על העקרונות של קמן לגבי סדר התנועות הצבאיות בכל שלב ושלב:

(א) עד אשר ישלימו הכוחות הצבאיים הישראליים נסיגה מהקו הקיים "J" שנקבע בהסכם המצרי-ישראלי מספטמבר 1975, יישארו בתקפם תנאי הצבתם של הכוחות, האזורים והקווים הקיימים לפי אותו הסכם, תוך מכפי שנקבע אחרת בנספח I ובתוספת זו.

(ב) עם יציאת כוחות ישראלים ייכנסו מייד כוחות של האומות המאוחדות אל השטחים המפונים כדי לכוון אזור רצוף לשם קיום הפרדת כוחות וכדי לוודא את מילויין של תוספת זו ושל הוראות אחרות הנוגעות לעניין, כפי שיוסכם בוועדה המשותפת. התפרסות כוחות האומות המאוחדות תקדם לתנועתם של כל בני-אדם אחרים לשטחים אלה.

(ג) משטרה אזרחית מצרית תיכנס לשטחים המפונים מייד לאחר האומות המאוחדות כדי לקיים סדר.

(ד) לא לפני שבעת ימים לאחר שכוחות ישראלים

- זה עד לתאריך השלמתה של נסיגה ישראלית סר פית מסיני.
2. הוועדה המשותפת תורכב מנציגיו של כל צד כש־בראשם קצינים בכירים. ועדה זו רשאית להזמין נציגים של האומות המאוחדות בשעה שזויה דנה בנושאים הנוגעים להם.
3. הוועדה המשותפת תפקח על ביצועם של ההסדרים המתוארים בנספח ובתוספת זו. לתכלית זו, ובהס־כמת שני הצדדים, היא:
- (א) תתאם תנועות צבאיות המתוארות בתוספת זו ותפקח על ביצוע;
- (ב) תזדקק לכל בעיה הנובעת מביצועם של הנספח ותוספת זו ותבקש לפתרה, ותחקור כל הפרות ש־דווחו על־ידי הכוח והמשקיפים של האומות המ־אוחדות ותדון בהן, ותפנה לממשלות מצרים וי־סרל כל בעיות שלא באו על פתרונן;
- (ג) תסייע לכוח ולמשקיפיו של האומות המאו־חדות בביצוע שליחותם ותקבע את לוחות הזמנים לביקורות התקופתיות, כנקבע בתוספת זו;
- (ד) תארגן את תיחומם של הגבול הבין־לאומי ושל כל הקווים והאזורים המתוארים בנספח;
- (ה) תפקח על מסירתם של המיתקנים העיקריים בסיני מידי ישראל למצרים;
- (ו) תקבע את כל ההסדרים הנחוצים לשם מצי־אתן והחזרתן של גופות נעדרות של חיילים מצ־ריים וישראלים;
- (ז) תארגן את הקמתן ופעולתן של נקודות הביקורת לכניסה לאורך הקו אל־עריש—ראס מוחמד, בהתאם להוראות סעיף 4 לנספח 3;
- (ח) תדון בכל עניין אחר שהצדדים יניחו לפ־גיה;
- (ט) תנהל את פעולותיה באמצעות השימוש בצוותי קישור משותפים, המורכבים מנציג ישראלי אחד ומנציג מצרי אחד שיבואו מקבוצת־קישור מתמדת, צוותים אשר ינהלו פעילויות כפי שתורה הוועדה המשותפת;
- (י) תספק קישור ותיאום לפיקוד האומות המאו־חדות המבצע את הוראות חוזה זה, ובאמצעות צוותי הקישור המשותפים תקיים תיאום ושיתוף פעולה מקומי עם כוחות האומות המאוחדות המו־צבים בשטחים מסויימים, או עם משקיפי האומות המאוחדות המשגיחים על שטחים מסויימים, לגבי כל סיוע נדרש.
4. ישיבות הוועדה המשותפת יתקיימו לפחות אחת לחודש. במקרה שצד משני הצדדים, או פיקוד כוחות האומות המאוחדות, יבקש ישיבה מיוחדת, היא תכונס תוך 24 שעות.
5. הוועדה המשותפת תתכנס באזור החיץ עד להס־למת נסיגת־הביניים, ולאחר מכן באל־עריש וב־באר־שבע, לסירוגין. הישיבה הראשונה תתקיים לא יאוחר מאשר שבועיים ימים לאחר כניסת חוזה זה לתקפו.
7. הגדרת אזור החיץ לתקופת־הביניים ופעילויותיו
1. אזור חיץ לתקופת־הביניים, שבאמצעותו יבצעו כו־חות האומות המאוחדות הפרדה בין יחידות מצ־ריות וישראליות, יקבע מערבה לקו נסיגת־הבי־ניים, כמתואר במפה זו, ובסמוך לו, אחרי ביצוע נסיגה והתפרסות ישראלית מאחורי קו נסיגת־הבי־ניים. משטרה מצרית אורחית, המצוידת בכלי נשק קל, תבצע תפקידי משטרה רגילים בתוך אזור זה.
2. בהתאם להסדרים שהסכימו עליהם שני הצדדים, ואשר יתואמו בידי הוועדה המשותפת, יפעיל סגל ישראלי מיתקנים טכניים צבאיים בארבעה אתרים מסויימים המוראים על מפה II והמצויינים T1 (קואורדינטות במפה), T2 (קואורדינטות במפה), T3 (קואורדינטות במפה), ו־T4 (קואורדינטות במפה), לפי העקרונות דלקמן:
- (א) המיתקנים הצבאיים יאוישו באנשי סגל טכני ומינהלי, שיצוידו בנשק קל הדרוש להגנתם (אק־דחים, רובים, תת־מקלעים, מכונות־ירייה קלות, רי־מונייד ותחמושת), כלהלן:
- T1 x עד ל־150 אנשי סגל;
- T2 ו־T3 עד ל־350 אנשי סגל;
- T4 עד ל־200 אנשי סגל.
- (ב) אנשי הסגל הישראלי לא ישאו כלי־נשק מחוץ לאתרים, למעט קצינים, הרשאים לשאת נשק־צד.
- (ג) כוח האומות המאוחדות יפעיל נקודות ביקורת, משמרות סיור ועמדות תצפית בתוך אזור החיץ לתקופת־הביניים כדי להבטיח מילוי האמור בתוספת זו.
- (ד) האומות המאוחדות לא ייכנסו להיקפם של המיתקנים הטכניים (הוועדה המשותפת תקבע את מועדי הביקורת ושיטתה בתוך היקף המיתקנים).
- (ה) ניתן לקיים אספקה למיתקנים, ביקורים למ־טרות טכניות ומינהליות והחלפת אנשי סגל וציוד הנמצאים באתרים בתוך ביקורת בידי האומות המאוחדות ובליויין, מנקודות הביקורת שלהן עד להיקף המיתקנים הטכניים.
- (ו) ישראל תורשה להכניס למיתקנים הטכניים פרי־טים הנדרשים לשם פעולתם התקינה של המית־קנים ושל אנשי הסגל.
- (ז) ישראל תורשה, כפי שתקבע הוועדה המשו־תפת, להחזיק במיתקניה ציוד לכיבוי אש וציוד אחזקה כללי, וכן כלי רכב מינהליים בגלגלים וציוד הנדסי נייד הנדרשים לאחזקתם של האתרים, ולהחזיק כבישים בתוך האתרים (ואליהם) (ואת־השירותים וקווי התקשורת המשמשים את האת־רים). כל כלי הרכב יהיו בלתי מזויינים.
- (ח) התנועה אל המיתקנים הטכניים ומהם תת־קיים רק בשעות אור היום. הגישה אל המיתקנים הטכניים, והיציאה מהם, יהיו דלקמן:
- (1) T1: דרך נקודת ביקורת של האומות

(ד) ישראל מתחייבת להסיר או להרוס כל מחסום צבאיים, לרבות מכשולים ושרות מוקשים, בשטחים ובמים הסמוכים להם שמהם היא נסוגה, בהתאם לתפיסה דלקמן:

(1) מחסומים צבאיים יפנו תחילה משטחים שליד אוכלוסייה, דרכים, ומיתקנים ושירותים חשובים.

(2) לגבי אותם מכשולים ושרות מוקשים שאין יכולים להסירם או להרסם קודם לנסיגה ישראלית, תספק ישראל מפות מפורטות למצרים ולאומות המאוחדות, באמצעות הוועדה המשותפת, לא יאוחר מאשר 15 יום לפני כניסתם של כוחות האומות המאוחדות לשטחים הנוגעים בדבר.

(3) ישראל תאפשר למהנדסי צבא מצריים גישה לשטחים אלה לפני כניסת כוחות האומות המאוחדות כדי לבצע פעולות של פינוי מחסומים בהתאם לתכניות מצריות שיוגשו קודם לביצוע.

1. פעילויות מעקב

1. פעילויות מעקב אווירי במשך הנסיגה יבוצעו כדי לקמן:

(א) שני הצדדים יבקשו מארצות-הברית להמשיך בטיסות מעקב מוטס בתמיכה בחווה זה עד להשלמת נסיגה סופית.

(ב) פרופילי הטיסות יכללו את האזורים שבהגבלת כוחות כדי להשגיח על הגבלות הכוחות והיגשק ולקבוע כי כוחות ישראלים יצאו מן השטחים המתוארים בסעיף 2 לנספח ו, וכי כוחות אלה נשארים לאחר מכן מאחורי קווייהם. טיסות ביקורת מיוחדות יכול שיוטסו לבקשתם של צד מהצדדים או של האומות המאוחדות.

(ג) רק על המרכיבים העיקריים של המערכים הצבאיים של כל צד, כמתואר בנספח זה, ידווח, כפי שהסכימו שני הצדדים, והמידע יופץ למצרים, ישראל והאומות המאוחדות במישרין, באותה מתכונת.

(ד) על פרטי האיסוף, הפירוש וההפצה יסכימו כל הצדדים הנוגעים בדבר בתזכיר הבנה שיושלם תוך חודש ימים לאחר תאריך החלפת מסמכי ה- אישור של חווה זה.

2. שני הצדדים מבקשים ממשלחת השדה לסיני המופעלת על-ידי ארצות-הברית להמשיך בפעולותיה בהתאם להסכמים קודמים עד להשלמת הנסיגה הישראלית מן השטח שממזרח למעברי הגידי וה- מיתלה. לאחר מכן תפורק המשלחת והפעולה תופסק.

2. הפעלת הריבונות המצרית

מצרים תפעיל את ריבונותה המלאה על שטחים מופנים בסיני מייד לאחר נסיגה ישראלית.

המאוחדות והכביש בין אבו-עגילה וצומת הדרים כים בק"מ 161 (ראה מפה II).

(2) T2 ו-T3: דרך נקודת ביקורת של האומות המאוחדות והכביש שנבנה לרוחב אזור החיץ אל ג'בל קטרינה (ראה מפה II).

(3) T2, T3 ו-T4: באמצעות מסוקים הטסים בתוך מסדרון, במועדים ובהתאם לפרופיל טיסה שהסכימה עליהם הוועדה המשותפת. המסוקים ייבדקו בידי כוח האומות המאוחדות באתרי גחיתת מחוץ להיקפם של המיתקנים.

(ט) ישראל תודיע לכוח האומות המאוחדות, לפחות שעה אחת מראש, על כל תנועה מיועדת אל המיתקנים או מהם.

(י) ישראל תהא זכאית לפנות חולים ופצועים ולהזעיק מימחים רפואיים וצוותי רפואה בכל ית, לאחר מתן הודעה מיידית לכוח האומות המאוחדות.

3. הוועדה המשותפת תטפל בפרטי העקרונות דלעיל ובכל שאר עניינים של סעיף זה הדורשים תיאום בידי הצדדים.

4. הערה: ישאו ויתנו על משך קיומם של מיתקנים אלה לאחר שהמשלחות יסכימו על גיסוח בדבר שלבי-משנה אפשריים של נסיגות.

ה. עשייה במיתקנים ובמחצבים צבאיים

הצדדים יקבעו את אשר ייעשה במיתקנים ובמחסומים צבאיים בהתאם לקווי ההנהיה דלקמן:

(א) עד לשלושה שבועות לפני נסיגה ישראלית משטח כלשהו תסדיר הוועדה המשותפת, כי צוותי קישור ישראלי ומצרי יקימו ביקורת משותפת של כל המיתקנים המתאימים, יסכימו על מצבם של המבנים והפריטים שיועברו לשליטה מצרית ויסדירו העברה זו. ישראל תצהיר כה הן תכניותיה לעשייה במיתקנים ובפריטים שבתוך המיתקנים.

(ב) ישראל מתחייבת להעביר למצרים כל תשתיות, שירותים ומיתקנים שהוסכם עליהם, כשהם שלמים, בין השאר שדות-תעופה, כבישים, תחנות-שאיבה ונמלים. ישראל תגיש למצרים את המידע הנחוץ לשם תחזוקתם והפעלתם של מיתקנים ושרותים אלה. צוותים טכניים מצריים יורשו להתבונן בהפעלתם של מיתקנים ושירותים אלה ולקנות בקיאות בהפעלה זו במשך תקופה עד שבע עיים ימים לפני ההעברה.

(ג) כאשר תיטוש ישראל נקודות מים צבאיות ליד אל-עריש ואל-טור יטלו צוותים טכניים מצריים את הפיקוח על מיתקנים וציוד עזר, בהתאם לתהליך העברה מסודר שערכה קודם לכן הוועדה המשותפת. מצרים מתחייבת לעשות כמיטב מאמץ ציה כדי להמשיך ולהמציא, בכל נקודות אספקת המים, את הכמות הרגילה של מים הנמצאת עתה, עד לזמן שבו תיסוג ישראל אל מאחורי הגבול הבין-לאומי.

(נספח 111)

פרוטוקול בדבר היחסים בין הצדדים

לאומית—1944 ("אמנת שיקאגו") ובהסכם הבין לאומי למעבר שירותי אוויר—1944, חלות ביחסים שביניהם.

2. עם השלמת נסיגת הביניים, כל הצהרה של צד על מצב הירום לאומי לפי סעיף 89 לאמנת שייקאגו לא תוחל לגבי הצד האחר על בסיס מפלה.

3. מצרים מסכימה כי השימוש בשדות התעופה שתש"איר ישראל ליד אל-עריש, רפיח, ראס אל-נקב ואופירה יהיה למטרות אורחיות בלבד, לרבות שיימיש מסחרי אפשרי על-ידי כל האומות.

4. בכל ההקדם האפשרי, ולא יאוחר מאשר שישה חודשים לאחר השלמת נסיגת הביניים, יפתחו הצדדים במשאומתן במטרה לכרות הסכם בענייני מסחר כדי לקדם יחסי כלכלה מועילים.

5. הצדדים יפתחו מחדש ויקיימו כבישים ומסילות ברזל בין ארצותיהם, ויבחנו אפשרויות של קשרי כביש ורכבת נוספים. הצדדים מסכימים עוד כי ייסללו ויקיימו כביש בין מצרים, ישראל וירדן ליד אילת ובו יובטח מעבר חפשי ושלו של בני אדם, כל-ירכב וטובין בין מצרים ובין ירדן, מבלי לפגוע בריבונות על אותו שטח מן הכביש הנכלל בשטחו של כל צד מן הצדדים.

6. עם השלמת נסיגת הביניים ייכוננו בין שני הצדדים דים קשרים נורמאליים של דואר, טלפון, טלקס העברת נתונים צילומיים, אלהוט וכבל, וכן ממסרי טלוויזיה באמצעות כבל, רדיו ולווין, בהתאם לאמנות ולתקנות הבין-לאומיות הנוגעות בדבר.

7. עם השלמת נסיגת הביניים יעניק כל צד גישה נורמאלית לנמליו לכלישיט ולמטענים של הצד האחר, וכן לכלישיט ולמטענים המיועדים לצד האחר או הבאים ממנו. גישה זו תוענק באותם התנאים החלים באורח כללי על כלישיט ומטענים של אומות אחרות. סעיף 5 לחוזה השלום יבוצע עם החלפת מסמכי האישור של החוזה הנזכר לעיל.

ז. הנאה מזכויות האדם

הצדדים מאשרים את מחויבותם לכבד את זכויות האדם ואת חירות היסוד לכול ולשמור עליהן, והם יקדמו זכויות וחירויות אלו בהתאם למגילת האומות המאוחדות.

ח. מימי חופים

כלא לפגוע בהוראות סעיף 5 לחוזה השלום, כל צד מכיר בזכות כלישיט של הצד האחר למעבר בתוס-לב דרך מימי חופי, בהתאם לכללי המשפט הבין-לאומי.

א. יחסים דיפלומאטיים וקונסולאריים
הצדדים מסכימים לכוון יחסים דיפלומאטיים וקונסולאריים ולהחליף שגרירים עם השלמת נסיגת הביניים.

ב. יחסי כלכלה ומסחר

1. הצדדים מסכימים להסיר כל מחסומי הפליה ליחסי כלכלה נורמאליים ולשים קץ להרמות כלכליים של זה נגד זה עם השלמת נסיגת הביניים.

2. בכל ההקדם האפשרי, ולא יאוחר מאשר שישה חודשים לאחר השלמת נסיגת הביניים, יפתחו הצדדים במשאומתן במטרה לכרות הסכם בענייני מסחר כדי לקדם יחסי כלכלה מועילים.

ג. יחסי תרבות

1. הצדדים מסכימים לכוון יחסי תרבות נורמאליים עם השלמת נסיגת הביניים.

2. הם מסכימים שמן הרצוי לקיים חילופי תרבות בכל התחומים, ויפתחו, בכל ההקדם האפשרי, ולא יאוחר מאשר שישה חודשים לאחר השלמת נסיגת הביניים, במשאומתן לשם כריתת הסכם תרבות לתכלית זו.

ד. חופש תנועה

1. עם השלמת נסיגת הביניים, כל צד יתיר תנועה חפשית לאזרחים ולכלי-רכב של הצד האחר, אל שטחו ובשטחו, בהתאם לכללים החלים על אזרחים וכלי-רכב של מדינות אחרות. שום צד לא יטיל הגבלות מפלות על תנועתם החפשית של בני-אדם וכלי-רכב משטחו לשטחו של הצד האחר.

2. תינתן גישה בלתי מופרעת על בסיס של אי-הפליה למקומות בעלי משמעות דתית והיסטורית.

ה. שיתוף פעולה לשם פיתוח ויחסי שכנות טובים

1. הצדדים מכירים בעניין ההדדי שביחסי שכנות טובים ומסכימים לבחון אמצעים לקדם יחסים אלה.

2. הצדדים ישתפו פעולה בקידום השלום, היציבות והפיתוח באזור. כל אחד מהם מסכים לבחון הצעות שהצד האחר ירצה להעלותן לתכלית זו.

3. הצדדים יחתרו לטפח הבנה וסובלנות הדדיים, ובי-התאם לכך יימנעו מתעמולה עוינת זה נגד זה.

ו. תחבורה ותקשורת

1. הצדדים מכירים בכך שהזכויות, זכויות היתר והי-התחייבויות שנקבעו בהסכמי התעופה ששניהם צד-דים להם, ובמיוחד באמנת התעופה האורחית הבין-

זכרון דברים מוסכם

וטו לגבי בחירת האומות של הצד האחר, וכי כל אחד מן הצדדים יוכל, בכך, להכשיל את כל המ-אמצים לכוונן כוח מוסכם של האו"ם. לפיכך הם הסכימו לאמור:

"בזיקה להוראות סעיף קטן 8, סעיף 6, לנספח 1, אם לא יושג הסכם בין הצדדים, הם יקבלו את הצעת ארצות-הברית בדבר הרכבם של ה-כוח והמשקיפים של האומות המאוחדות ויהי-מכו בה".

זכרון דברים מוסכם לנספח III

חווה השלום וגנספח III לו קובעים כיגונם של יחסי כלכלה נורמאליים בין הצדדים. בהתאם לכך מסכם, כי יחסים אלו יכללו מכירות מסחריות רג-יות של נפט על-ידי מצרים לישראל, וכי לישראל תהא זכות מלאה להגיש הצעות רכישה לנפט שמקורו במצרים, שאינו נדרש לצריכת נפט פנימית במצרים, ומצרים ובעלי זכויות הנפט אשר לה ישקלו הצעות שתגיש ישראל, על אותו בסיס ובאותם תנאים כאלה החלים לגבי מציעים אחרים לאותו נפט.

פנייה לירדן וערביי ארץ-ישראל להצטרף למשא-ומתן על קיום רשות המינהל העצמי

נכבדי,

מכתב זה מאשר כי מצרים וישראל הסכימו כד-לקמן:

ממשלות מצרים וישראל מזכירות, כי הסכימו בקמפ-דייוויד על המסמכים המצורפים, הנושאים את השמות "מסגרת שלום במזרח התיכון, שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד" ו"מסגרת לכריתת חווה שלום בין מצרים ובין ישראל", וכי חתמו עליה בבית הלבן ביום 17 בספטמבר 1978.

לשם השגת הסדר שלום כולל בהתאם למסגרות שצויינו לעיל יגשו מצרים וישראל לביצוע אותם כללים הנוגעים בגדה המערבית וברצועת עזה. הן הסכימו לפתוח במשא-ומתן תוך חודש לאחר החלפת מסמכי האישור של חווה השלום. בהתאם ל"מסגרת שלום במזרח התיכון" מוזמנת הממלכה ההאשמית של ירדן להצטרף למשא-ומתן. משלחת מצרים וירדן יוכלו לכלול ערבים ארצישראלים מן הגדה המערבית ומרצועת עזה או ערבים ארצישראלים אחרים, כפי שיוסכם עליהם באורח הדדי. מטרת המשא-ומתן תהא להסכים, לפני הבחירות, על האופנים לכינונה של רשות המינהל העצמי הנבחרת (המועצה המינהלית), להגדיר את סמכויותיה ואת אחריותה, ולהסכים על נושאים אחרים הקשורים בכך. במקרה שירדן תחליט שלא ליטול חלק במשא-ומתן, יקיימו ישראל ומצרים את המשא-ומתן.

שתי הממשלות מסכימות לשאת ולתת באורח רצוף ובתום-לב כדי לסיים את המשא-ומתן הווה בתאריך מוקדם ככל האפשר. הן מסכימות גם כי מטרת המ-שא-ומתן הינה כינון רשות המינהל העצמי בגדה

סעיף 1

חידוש הפעלת הריבונות המלאה על-ידי מצרים על סיני, כנקבע בסעיף קטן 2 בסעיף 1, יתרחש לגבי כל אזור ואזור עם נסיגת ישראל מאותו אזור.

סעיף 4

מוסכם בין הצדדים כי הבחינה שנקבעה בסעיף (4) תבוצע לכשתתבקש על-ידי אחד הצדדים, ותת-חיל תוך שלושה חודשים מבקשה כאמור, אולם כל תיקון יוכל להיעשות רק בהסכמה הדדית של שני הצדדים.

סעיף 5

המשפט השני לסעיף קטן 2 של סעיף 5 לא יפורש כמגביל את המשפט הראשון לאותו סעיף קטן. האמור לעיל לא יפורש כסותר את המשפט השני לסעיף קטן 2 של סעיף 2, שזה לשונו:

"הצדדים יכבדו כל אחד את זכות וולתו לשיט ולטיס לשם גישה לכל אחת מן הארצות דרך מצרי טיראן ומפרץ אילת".

סעיף 6(2)

הוראות סעיף 6 לא יפורשו כסתירה לכללי המס-גרת שלום במזרח התיכון, שהוסכם עליה בקמפ-דייוויד. האמור לעיל לא יפורש כפוגע בכללי סעיף (2) לחווה, שזה לשונו:

"הצדדים מתחייבים למלא בתום-לב את הת-חייבויותיהם לפי חווה זו, מבלי להתחשב במ-עשה או בהימנעות ומעשה של כל צד אחר, ובאורח בלתי-תלוי בכל מסמך חיצוני לחווה זו".

סעיף 6(5)

מוסכם על-ידי הצדדים כי אינה קיימת שום קביעה כי חווה זו עדיף על חווים או הסכמים אחרים, או כי חווים או הסכמים אחרים עדיפים על חווה זו. האמור לעיל לא יפורש כפוגע בכללי סעיף 6(5) לחווה, שזה לשונו:

"בכפוף לסעיף 103 של מגילת האומות המאו-חדות, במקרה של סתירה בין התחייבויות הצד-דים לפי חווה זו ובין כל התחייבות מהת-חייבויותיה האחרות, יחייבו ויבוצעו ההתחייבו-יות שלפי חווה זו".

זכרון דברים מוסכם לנספח I לחווה השלום

סעיף VI סעיף קטן 8, לנספח קובע לאמור:

"הצדדים יסכימו על האומות שממן יבואו הכוח והמשקיפים של האומות המאוחדות. הם ייב-חרו מאומות שאינן חברות קבועות של מועצת הבטחון של האומות המאוחדות".

הצדדים מכירים, כי הוראה זו נותנת לכל צד זכות

אדוני הנשיא הנכבד,

אני שמח על שביכולתי לאשר, כי ממשלת יש-
ראל מסכימה לנוהל שפורש במכתבך מיום במארס
1979, שבו אתה אומר:

קיבלתי מכתב מן הנשיא סאדאת, כי תוך חודש
אחד לאחר שישאל תשלים את נסיגתה לקו־הביניים,
כנקבע בחוזה השלום בין מצרים ובין ישראל, תשלח
מצרים שגריר תושב לישראל ותקבל במצרים שגריר
תושב ישראלי.

בכנות,

מנחם בגין

כוחות או"ם — הנספחות אמריקניות
11 בנובמבר 1978

הנשיא סאדאת הנכבד

(ראש־הממשלה בגין הנכבד)

אני רוצה לאשר לך כי בכפוף להליכים החו-
קתיים של ארצות־הברית:

במקרה של הפרה למעשה או איום להפרה של
חוזה השלום בין מצרים ובין ישראל, ארצות־הברית,
לבקשת אחד הצדדים או לבקשת שני הצדדים יחדיו,
תיוועץ עם הצדדים בקשר לכך ותנקוט בכל פעולה
אחרת, כפי שתראה לנאות ולמועיל כדי להשיג מילוי
אחר החוזה.

ארצות־הברית תקיים פיקוח אווירי כפי שתבקש על-
ידי הצדדים בהתאם לנספח 1 לחוזה.

ארצות־הברית מאמינה כי הוראת החוזה לגבי הצ-
בחים של אנשי האומות המאוחדות באזור הכוחות
המוגבלים שצויין יכולה וצריכה להתבצע על־ידי מו-
עצת הבטחון של האומות המאוחדות.

ארצות־הברית תפעיל את מיטב מאמציה כדי להשיג
את הפעולה הדרושה על־ידי מועצת הבטחון. לא
כוננה ולא קיימה מועצת הבטחון את הסידורים הנד-
רשים בחוזה, והא הנשיא מוכן לנקוט אותם צעדים
הנחוצים כדי להבטיח את כינונו וקיומו של כוח רב-
לאומי חלוף קביל.

בכנות,

ג'ימי קארטר

המערבית ובעזה כדי להעניק אוטונומיה מלאה לתו-
שבים.

מצרים וישראל קובעות לעצמן את היעד להשלים
את המשא־ומתן תוך שנה אחת, כך שהבחירות ית-
קיימו בכל המהירות האפשריות לאחר שיושג הסכם
בין הצדדים. רשות המינהל העצמי המוזכרת ב"מס"ג
גרת לשלום במזרח התיכון" תכונן ותיחנך תוך חודש
אחד לאחר שתיבחר, ובאותה עת תחל תקופת המעבר
של חמש שנים. הממשל הצבאי הישראלי ומינהלו
האזרחי ייסוגו כדי שיוחלפו ברשות המינהל העצמי,
כמפורש ב"מסגרת לשלום במזרח התיכון". תהא או
נסיגה של כוחות מזוינים ישראליים ותהיה פריסה
מחדש של הכוחות הישראליים שיישארו לאתרי בטחון
מוגדרים.

מכתב זה מאשר גם את הבנתנו, כי ממשלת אר-
צות־הברית תשתתף השתתפות מלאה בכל שלבי המ-
שא־ומתן.

שלך בכנות,

מדחמד אנואר אל סאדאת
מנחם בגין

בכל פיסקה שבה מופיע הביטוי "גדה מערבית"
הוא מובן ויובן על־ידי ממשלת ישראל כיהודה ושומרון.

מכתבים בנוגע לחילופי שגרירים

מארס 1979

לכב' הוד מעלתו

מנחם בגין

אדוני ראש הממשלה הנכבד,

קיבלתי מכתב מן הנשיא סאדאת, כי תוך חודש
אחד לאחר שישאל תשלים את נסיגתה לקו־הביניים
בסיני, כנקבע בחוזה השלום בין מצרים ובין יש-
ראל, תשלח מצרים שגריר תושב לישראל ותקבל
במצרים שגריר תושב ישראלי.

אכיר לך תודה אם תאשר, כי נוהל זה יהא
מוסכם על ממשלת ישראל.

בכנות,

ג'ימי קארטר

November 11, 1978

TREATY OF PEACE BETWEEN THE ARAB REPUBLIC OF EGYPT AND THE STATE OF ISRAEL

The Government of the Arab Republic of
Egypt and the Government of the State of
Israel;

Reaffirming their adherence to the 'Frame-
work for Peace in the Middle East Agreed at
Camp David,' dated September 17, 1978;

PREAMBLE

Convinced of the urgent necessity of the
establishment of a just, comprehensive and
lasting peace in the Middle East in accordance
with Security Council Resolutions 242 and 338;

Noting that the aforementioned Frame-
work as appropriate is intended to constitute
a basis for peace not only between Egypt and
Israel but also between Israel and each of its
other Arab neighbors which is prepared to
negotiate peace with it on this basis;

Desiring to bring to an end the state of war between them and to establish a peace in which every state in the area can live in security ;

Convinced that the conclusion of a Treaty of Peace between Egypt and Israel is an important step in the search for comprehensive peace in the area and for the attainment of the settlement of the Arab-Israeli conflict in all its aspects ;

Inviting the other Arab parties to this dispute to join the peace process with Israel guided by and based on the principles of the aforementioned Framework ;

Desiring as well to develop friendly relations and cooperation between themselves in accordance with the United Nations Charter and the principles of international law governing international relations in times of peace ;

Agree to the following provisions in the free exercise of their sovereignty, in order to implement the "Framework for the Conclusion of a Peace Treaty Between Egypt and Israel :"

ARTICLE I

1. The state of war between the Parties will be terminated and peace will be established between them upon the exchange of instruments of ratification of this Treaty.

2. Israel will withdraw all its armed forces and civilians from the Sinai behind the international boundary between Egypt and mandated Palestine, as provided in the annexed protocol (Annex I), and Egypt will resume the exercise of its full sovereignty over the Sinai.

3. Upon completion of the interim withdrawal provided for in Annex I, the Parties will establish normal and friendly relations, in accordance with Article III(3).

ARTICLE II

The permanent boundary between Egypt and Israel is the recognized international boundary between Egypt and the former mandated territory of Palestine, as shown on the map at Annex II, without prejudice to the issue of the status of the Gaza Strip. The Parties recognize this boundary as inviolable. Each will respect the territorial integrity of the other, including their territorial waters and airspace.

ARTICLE III

1. The Parties will apply between them the provisions of the Charter of the United Nations and the principles of international law governing relations among states in times of peace. In particular :

a. They recognize and will respect each other's sovereignty, territorial integrity and political independence ;

b. They recognize and will respect each other's right to live in peace within their secure and recognized boundaries ;

c. They will refrain from the threat or use of force, directly or indirectly, against each other and will settle all disputes between them by peaceful means.

2. Each Party undertakes to ensure that acts or threats of belligerency, hostility, or violence do not originate from and are not committed from within its territory, or by any forces subject to its control or by any other forces stationed on its territory, against the population, citizens or property of the other Party. Each Party also undertakes to refrain from organizing, instigating, inciting, assisting or participating in acts or threats of belligerency, hostility, subversion, or violence against the other Party, anywhere, and undertakes to ensure that perpetrators of such acts are brought to justice.

3. The Parties agree that the normal relationship established between them will include full recognition, diplomatic, economic and cultural relations, termination of economic boycotts and discriminatory barriers to the free movement of people and goods, and will guarantee the mutual enjoyment by citizens of the due process of law. The process by which they undertake to achieve such a relationship parallel to the implementation of other provisions of this Treaty is set out in the annexed protocol (Annex III).

ARTICLE IV

1. In order to provide maximum security for both Parties on the basis of reciprocity, agreed security arrangements will be established including limited force zones in Egyptian and Israeli territory, and United Nations forces and observers, described in detail as to nature and timing in Annex I, and other security arrangements the Parties may agree upon.

2. The Parties agree to the stationing of United Nations personnel in areas described in Annex I. The Parties agree not to request withdrawal of the United Nations personnel and that these personnel will not be removed unless such removal is approved by the Security Council of the United Nations, with the affirmative vote of the five Permanent Members, unless the Parties otherwise agree.

3. A Joint Commission will be established

to facilitate the implementation of the Treaty, as provided for in Annex I.

4. The security arrangements provided for in paragraphs 1 and 2 of this Article may at the request of either party be reviewed and amended by mutual agreement of the Parties.

ARTICLE V

1. Ships of Israel, and cargoes destined for or coming from Israel, shall enjoy the right of free passage through the Suez Canal and its approaches through the Gulf of Suez and the Mediterranean Sea on the basis of the Constantinople Convention of 1888, applying to all nations. Israeli nationals, vessels and cargoes, as well as persons, vessels and cargoes destined for or coming from Israel, shall be accorded non-discriminatory treatment in all matters with usage of the Canal.

2. The Parties consider the Strait of Tiran and the Gulf of Aqaba to be international waterways open to all nations for unimpeded and non-suspendable freedom of navigation and overflight. The Parties will respect each other's right to navigation and overflight for access to either country through the Strait of Tiran and the Gulf of Aqaba.

ARTICLE VI

1. This Treaty does not affect and shall not be interpreted as affecting in any way the rights and obligations of the Parties under the Charter of the United Nations.

2. The Parties undertake to fulfill in good faith their obligations under this Treaty, without regard to action or inaction of any other party and independently of any instrument external to this Treaty.

3. They further undertake to take all the necessary measures for the application in their relations of the provisions of the multilateral conventions to which they are parties, including the submission of appropriate notification to the Secretary General of the United Nations and other depositories of such conventions.

4. The Parties undertake not to enter into any obligation in conflict with this Treaty.

5. Subject to Article 103 of the United Nations Charter, in the event of a conflict between the obligations of the Parties under the present Treaty and any of their other obligations, the obligations under this Treaty will be binding and implemented.

ARTICLE VII

1. Disputes arising out of the application

or interpretation of this Treaty shall be resolved by negotiations.

2. Any such disputes which cannot be settled by negotiations shall be resolved by conciliation or submitted to arbitration.

ARTICLE VIII

The Parties agree to establish a claims commission for the mutual settlement of all financial claims.

ARTICLE IX

1. This Treaty shall enter into force upon exchange of instruments of ratification.

2. This Treaty supersedes the Agreement between Egypt and Israel of September, 1975.

3. All protocols, annexes, and maps attached to this Treaty shall be regarded as an integral part hereof.

4. The Treaty shall be communicated to the Secretary General of the United Nations for registration in accordance with the provisions of Article 102 of the Charter of the United Nations.

Done at _____ this _____ day of 1978, in duplicate in the Arabic, English and Hebrew languages, each text being equally authentic. In case of any divergence or interpretation, the English text shall prevail.

MILITARY ANNEX

Annex I Article I

Withdrawal and Security Arrangements

1. Israel will complete withdrawal of all its armed forces and civilians from the Sinai not later than three years from the date of exchange of instruments of ratification of this Treaty.

2. To ensure the mutual security of the Parties, the implementation of phased withdrawal will be accompanied by the military measures and establishment of Zones set out in this Annex and in Map I.

3. The withdrawal from the Sinai will be accomplished in two phases:

a) The interim withdrawal up to the line east of El Arish—Ras Muhammed as delineated on Map II within nine months from the date of exchange of instruments of ratification of this Treaty.

b) The final withdrawal from the Sinai behind the International Boundary not later

than three years from the date of exchange of instruments of ratification of this Treaty.

4. A Joint Commission will be formed immediately after the exchange of instruments of ratification of the Treaty in order to supervise and coordinate movements and schedules during the withdrawal, and to adjust plans and time-tables as necessary within the limits established by paragraph 3, above. The Joint Commission will be dissolved upon completion of final Israeli withdrawal from the Sinai.

ARTICLE II

Determination of Final Lines and Zones

1. In order to provide maximum security for both Parties after the final withdrawal, the lines and zones delineated on Map I are to be established and organized as follows:

A. Zone "A"

1) Zone "A" is bounded on the east by line "A" (red line) and on the west by the Suez Canal and the east of the Gulf of Suez, as shown on Map I.

2) An Egyptian armed force of one mechanized infantry division and its military installations, and field fortifications, will be in this zone.

3) The main elements of that Division will consist of:

- (1) Three mechanized infantry brigades
- (2) One armored brigade
- (3) Seven field artillery battalions including up to 126 artillery pieces.
- (4) Seven anti-aircraft artillery battalions including individual surface-to-air missiles and up to (126) (112) anti-aircraft guns of 37 MM and above.

- (5) Up to 230 tanks
- (6) (Up to 540 armored personnel type vehicles.)
- (7) Up to a total of twenty two thousand personnel.

B. Zone "B"

1) Zone "B" is bounded by line "B" (green line) on the east and by line "A" (red line) on the west, as shown on Map I.

2) Egyptian border units of four battalions equipped with light weapons and wheeled vehicles will provide security and supplement the civil police in maintaining order in Zone "B". The main elements of the four

Border Battalions will consist of up to a total of four thousand personnel.

3) Land based, short range, low power, coastal warning points of the border patrol units may be established on the coast of this zone.

4) There will be in Zone "B" field fortifications and military installations for the four border battalions.

C. Zone "C"

1) Zone "C" is bounded by line "B" (green line) on the west and the International Boundary on the east, (including the islands of Sanafir and Tiran) as shown on Map I.

2) Only United Nations forces and Egyptian civil police will be stationed in Zone "C".

3) The Egyptian civil police armed with light weapons will perform normal police functions within this Zone.

4) The United Nations Force will be deployed within Zone "C" and perform their functions as defined in Article VI of this Annex.

5) The United Nations Force will be stationed mainly in camps located within the following stationing areas shown on Map I, and they will establish their precise locations after consultations with Egypt:

- a) In part of the area in Sinai lying within about 20 Km. off the Mediterranean Sea and adjacent to the International Boundary
- b) In the Sharm el Sheikh area.

D. Zone "D"

1) Zone "D" is bounded by line "D" (blue line) on the east and the International Boundary on the west, as shown on Map I. (This zone will extend along the International Boundary up to the Mediterranean Sea.)

2) In this zone there will be Israeli limited forces of four infantry battalions, their military installations, and field fortifications, and United Nations observers.

3) The Israeli Forces in Zone "D" will not include tanks, artillery and anti-aircraft missiles excluding individual surface-to-air missiles.

4) The main elements of the four Israeli infantry battalions will consist of (up to 200 armored personnel type vehicles and) up to a total of four thousand personnel.

2. Access of individuals across the Inter-

national Boundary shall only be permitted through entry check points designated by each Party and under its control. Such entry shall be in accordance with laws and regulations of each country.

3. Only those field fortifications, military installations, forces, and weapons specifically permitted by this Annex shall be in the Zones.

ARTICLE III

Aerial Military Regime

1. Flights of combat aircraft and reconnaissance flights of Egypt and Israel shall be only over Zones "A" and "D", respectively.

2. (a) Only unarmed, non-combat aircraft of Egypt and Israel will be stationed in Zones "A" and "D", respectively.

(b) Only Egyptian transport aircraft will take off and land in Zone "B" (and up to 12 may be stationed in Zone "B"). The Egyptian border patrol may be equipped with unarmed helicopters to perform their functions in Zone "B".

(c) (Only Egyptian transport aircraft will take off and land in Zone "C"). The Egyptian civil police may be equipped with unarmed police helicopters to perform normal police functions in Zone "C".

3. (a) Only those military aerial activities specifically permitted by this annex shall be allowed in the Zones.

(b) Only civilian airfields may be built in the Zones.

ARTICLE IV

Naval Regime

1. (a) The Parties may base and operate naval vessels in Zones "A" and "D".

(b) Coast guard boats, lightly armed, may be stationed and operate in the territorial waters of Zone "B".

(c) Egyptian civil police equipped with light boats, lightly armed, may perform normal police functions within the territorial waters of Zone "C".

2. The provisions applicable with respect to each of the Zones are applicable also to the territorial waters of these Zones.

3. Nothing in this annex shall be considered as derogating from the right of innocent passage of the naval vessels of either Party.

4. (a) Only those military naval activities specifically permitted by this Annex shall be allowed in the Zones.

(b) Only civilian maritime ports and installations may be built in the Zones.

ARTICLE V

Early Warning Systems

Egypt and Israel may establish and operate early warning systems only in Zones "A" and "D" respectively.

ARTICLE VI

United Nations Operations

1. The parties will request the United Nations to provide forces and observers to supervise the implementation of this annex and to employ their best efforts to prevent any violation of its terms.

2. With respect to these United Nations Forces and Observers, the parties agree to request the following arrangements:

a) Operation of check points, reconnaissance patrols, and observation posts along the International Boundary and line "B", and within Zone "C".

b) Periodic verification of the implementation of the provisions of this Annex will be carried out not less than twice a month unless otherwise agreed by the Parties.

c) Additional verifications within 48 hours after the receipt of such a request from either Party.

d) Ensuring the freedom of navigation through the Strait of Tiran in accordance with Article V of the Treaty of Peace.

3. The arrangements determined above for each Zone will be implemented in Zones "A", "B", and "C" by the United Nations Force and in Zone "D" by the United Nations Observers.

4. United Nations verification teams shall be accompanied by liaison officers of the respective Parties.

5. The United Nations Force and Observers will report their findings to both Parties.

6. The United Nations Force and Observers operating in the various Zones will enjoy freedom of movement and other facilities necessary for the performance of their tasks.

7. The United Nations Force and Ob-

servers are not empowered to authorize individuals to cross the International Boundary.

8. (The Parties shall agree on the nations from which the United Nations Force and Observers will be drawn. They will be drawn from nations other than those which are permanent members of the United Nations Security Council.)

9. The Parties agree that the United Nations should make those command arrangement that will best assure the effective implementation of its responsibilities.

ARTICLE VII

Liaison System

1. Upon termination of the Joint Commission, a liaison system between the Parties will be established. This liaison system is intended to provide an effective method to assess progress in the implementation of obligations under the present Annex and to resolve any problem that may arise in the course of implementation, and refer other unresolved matters to the higher military authorities of the two countries respectively for consideration. It is also intended to prevent situations resulting from errors or misinterpretation on the part of either Party.

2. An Egyptian liaison office will be established in the city of El Arish and an Israeli liaison office will be established in the city of Beer-Sheba. Both offices will be headed by an officer of the respective country, and assisted by a number of officers.

3. A direct telephone link between the two offices will be set up and also direct telephone lines with the United Nations command will be maintained by both offices.

ARTICLE VIII

Respect for War Memorials

Each Party undertakes to preserve in good condition all War Memorials erected or to be erected in the memory of soldiers of the other Party, and shall grant free access to such monuments.

(ARTICLE IX

Interim Arrangements

The withdrawal of Israeli forces and civilian personnel behind the interim withdrawal line, and the conduct of the forces of the Parties and the United Nations to the final withdrawal, will be governed by the attached Appendix.)

Addendum to Annex I (Draft of Nov. 4) Maps

1. The following maps will be attached to Annex I:

(a) Map I: "International Boundary and the Lines of the Zones"

(b) Map II: "El Arish — Ras Muhammed Interim Line: Sub-phases of Withdrawal"

[(c) Map III: "Sub-phases of Final Withdrawal"]

2. The maps will be based on a US 1:250,000 scale map of the Sinai area. The parties will request the US to add to this base map certain important man-made features.

3. Lettering.

(a) The names "Arab Republic of Egypt" and "Israel", and the titles of the maps will appear in the largest typeface.

(b) The names of the Zones and the name "Sinai Peninsula" will appear in a medium-sized typeface.

(c) The names of the lines will appear in a smaller typeface.

4. On Map 1, the Islands of Sanafir and Tiran will be outlined by a solid green line to indicate that they are effectively a part of Zone "C". (There will be no other mention of these Islands or the green outline anywhere else on the map or in the Annex.) (A symbolic representation of the green outline will appear in the map legend and will be labeled "UN Force in Sanafir and Tiran").

5. A symbolic representation of the areas of Zone "C" shaded by green hatch marks will appear in the legend and will be labeled "Stationing areas for UN Forces."

6. The maps will show the location of all populated places and airfields which normally appear on US maps of the area, but only the major populated areas will be named. Israel and Egypt will agree on a list of populated places to be so named.

7. Line D will be shown as a solid blue line running from the Gulf of Aqaba to (the Gaza Strip, and as a broken blue line through the Gaza Strip to) the Mediterranean Sea.

APPENDIX TO ANNEX I

CONCEPTS FOR ISRAELI WITHDRAWAL FROM THE SINAI

ARTICLE I

Principles of Withdrawal

1. The withdrawal of Israeli forces from the Sinai will be conducted in two phases as described in Article I, Annex I. Detailed

plans and timetables for each phase will be developed by the Joint Commission. Plans and timetables will be presented to the Secretary General of the United Nations not later than one month before the initiation of each phase of withdrawal. Both Parties agree on the following principles for the sequence of military movements in each phase:

A. Until Israeli military forces complete withdrawal from the current "J" Line established by the Egyptian-Israeli Agreement of September, 1975, the terms of the stationing of forces, the Zones and lines existing under that agreement will remain in effect, except as otherwise provided for in Annex I and in this Appendix.

B. As Israeli forces withdraw, United Nations forces will immediately enter the evacuated areas to establish a continuous Zone for the purpose of maintaining a separation of forces and to verify compliance with this appendix and other relevant provisions as may be agreed in the Joint Commission. United Nations deployment will precede the movement of any other personnel into these areas.

C. Egyptian civil police will enter evacuated areas immediately after the United Nations to maintain order.

D. Not earlier than seven days after Israeli forces have evacuated any area, Egyptian border units in the strength agreed to by the Joint Commission may deploy in Zone "B" up to the UN buffer. Border units will function in accordance with the terms of the Treaty.

E. Not earlier than fourteen days after Israeli forces have evacuated any area, Egyptian Army units which have been stationed in the limited force zone west of the Sinai II E Line, pursuant to that agreement, may deploy into the evacuated portions of Zone "A" up to the United Nations buffer. The strength of those Egyptian Army units authorized to move forward in each area will be agreed upon by the Joint Commission.

F. The Egyptian Mechanized Infantry Division permitted in Zone "A" will deploy into that zone up to the United Nations buffer after Israeli military forces have completed their withdrawal to the Interim Withdrawal Line.

ARTICLE II

United Nations Forces

The Parties shall request the Secretary General to deploy United Nations forces as necessary to perform the functions described in

this Appendix up to the time of completion of final Israeli withdrawal. For that purpose, the Parties agree to the redeployment of the United Nations Emergency Force.

ARTICLE III

Joint Commission and liaison

1. The Joint Commission referred to in Article IV of this Treaty will function from the date of exchange of instruments of ratification of this Treaty up to the date of completion of final Israeli withdrawal from Sinai.

2. The Joint Commission will be composed of representatives of each Party headed by senior officers. This commission may invite representatives of the United Nations when discussing subjects concerning them.

3. The Joint Commission will supervise the implementation of the arrangements described in the Annex and in this Appendix. To this end, and by agreement of both Parties, it will:

A. coordinate military movements described in this Appendix and supervise their implementation.

B. address and seek to resolve any problem arising out of the implementation of the Annex and this Appendix, and investigate and discuss any violations reported by the United Nations Force and Observers and refer to the Governments of Egypt and Israel any unresolved problems.

C. assist United Nations Force and Observers in the execution of their mandates, and determine the timetables of the periodic verifications as provided for in this Appendix.

D. organize the demarcation of the International Boundary and all lines and zones described in the Annex.

E. supervise the handing over of the main installations in the Sinai from Israel to Egypt.

F. determine all necessary arrangements for finding and returning missing bodies of Egyptian and Israeli soldiers.

G. organize the setting up and operations of entry check points along the El Arish — Ras Muhammed line in accordance with the provisions of Article 4 of Annex III.

H. discuss any other matter which the Parties may place before it.

I. conduct its operations through the use of joint liaison teams consisting of one Israeli representative and one Egyptian representative, provided from a standing Liaison Group, which

will conduct activities as directed by the Joint Commission.

J. provide liaison and coordination to the United Nations command implementing provisions of the treaty, and, through the joint liaison teams, maintain local, coordination and cooperation with United Nations forces stationed in specific areas or United Nations Observers monitoring specific areas for any assistance as needed.

4. Meetings of the Joint Commission shall be held at least once a month. In the event that either Party or the Command of the United Nations Force requests a special meeting, it will be convened within 24 hours.

5. The Joint Commission will meet in the buffer zone until the completion of the interim withdrawal and in El Arish and Beer-Sheba alternately afterwards. The first meeting will be held not later than two weeks after the entry into force of this Treaty.

ARTICLE IV

Definition of the Interim Buffer Zone and its Activities

1. An interim buffer zone, by which United Nations forces will effect a separation of Egyptian and Israeli elements, will be established west of and adjacent to the interim withdrawal line as shown on Map II after implementation of Israeli withdrawal and deployment behind the interim withdrawal line. Egyptian civil police equipped with light weapons will perform normal police functions within this zone.

2. In accordance with arrangements agreed upon by both Parties and to be coordinated by the Joint Commission, Israeli personnel will operate military technical installations at four specific locations shown on Map II and designated as T1 (map coordinates —), T2 (map coordinates —), T3 (map coordinates —), and T4 (map coordinates —) under the following principles:

A. The technical installations shall be manned by technical and administrative personnel equipped with small arms required for their protection (revolvers, rifles, sub-machine guns, light machine guns, hand grenades, and ammunition), as follows:

T1 — up to 150 personnel

T2 and T3 — up to 350 personnel

T4 — up to 200 personnel.

B. Israeli personnel will not carry weapons

outside the sites, except officers, who may carry sidearms.

C. The United Nations Force will operate check points, reconnaissance patrols, and observation posts within the interim buffer zone in order to ensure compliance with the terms of this Appendix.

D. The United Nations shall not enter the perimeter of the technical installations. (The Joint Commission will determine the times and method of inspections within installation perimeters.)

E. Supply of the installations, visits for technical and administrative purposes, and replacement of personnel and equipment situated in the sites, may occur after checking and being escorted by the United Nations force from its check points to the perimeter of the technical installations.

F. Israel will be permitted to introduce into its technical installations items required for the proper functioning of the installations and personnel.

G. As determined by the Joint Commission, Israel will be permitted to maintain in its installations firefighting and general maintenance equipment as well as wheeled administrative vehicles and mobile engineering equipment necessary for the maintenance of the sites, and to maintain roads within (and to) the sites (and the utilities and communications lines serving the sites.) All vehicles shall be unarmed.

H. Movement to and from the technical installations will take place only during daylight hours. Access to, and exit from the technical installations shall be as follows:

(1) T1: through a United Nations check point, and via the road between Abu Agella and the crossroad at KM 161 (see Map II).

(2) T2 and T3: through a United Nations checkpoint and via the road constructed across the buffer zone to Gebel Katrina (see Map II).

(3) T2, T3, and T4: via helicopters flying within a corridor at the times and according to a flight profile agreed to by the Joint Commission. Helicopters will be checked by the United Nations Force at landing sites outside the perimeter of the installations.

I. Israel will inform the United Nations Force at least one hour in advance of each intended movement to and from the installations.

J. Israel shall be entitled to evacuate sick and wounded and summon medical experts and medical teams at any time after giving immediate notice to the United Nations Force.

3. The details of the above principles and all other matters of this Article requiring coordination by the parties will be handled by the Joint Commission.

4. (Note: Duration of these installations will be dealt with after the delegations agree on language concerning possible sub-stages of withdrawals.)

ARTICLE V

Disposition of Installations and Military Barriers

Disposition of installations and military barriers will be determined by the Parties in accordance with the following guidelines:

A. Up to three weeks before Israeli withdrawal from any area, the Joint Commission will arrange for Israeli and Egyptian liaison teams to conduct a joint inspection of all appropriate installations to agree upon such condition of structures and articles which will be transferred to Egyptian control and to arrange for such transfer. Israel will declare, at that time, its plans for disposition of installations and articles within the installations.

B. Israel undertakes to transfer to Egypt all agreed infrastructure, utilities, and installations intact, inter alia, airfields, roads, pumping stations, and ports. Israel will present to Egypt the information necessary for the maintenance and operation of these facilities. Egyptian technical teams will be permitted to observe and familiarize themselves with the operation of these facilities for a period of up to two weeks prior to transfer.

C. When Israel relinquishes Israeli military water points near El Arish and El Tor, Egyptian technical teams will assume control of those installations and ancillary equipment in accordance with an orderly transfer process arranged beforehand by the Joint Commission. Egypt undertakes to make its best efforts to continue to make available at all water supply points the normal quantity of water currently available, up to the time Israel withdraws behind the International Boundary.

D. Israel undertakes to remove or destroy all military barriers, including obstacles and minefields, in the areas and adjacent waters from which it withdraws, according to the following concept:

(1) Military barriers will be cleared first from areas near population, roads, and major installations and utilities.

(2) For those obstacles and minefields which cannot be removed or destroyed prior to Israeli withdrawal, Israel will provide detailed maps to Egypt and the United Nations through the Joint Commission not later than 15 days before entry of the United Nations Forces into the affected areas.

(3) Israel will allow Egyptian military engineers access to those areas before United Nations entry to conduct barrier clearance operations in accordance with Egyptian plans to be submitted prior to implementation.

ARTICLE VI

Surveillance Activities

1. Aerial surveillance activities during the withdrawal will be carried out as follows:

A. Both Parties request the United States to continue airborne surveillance flights in support of this treaty until the completion of final withdrawal.

B. Flight profiles will cover the Limited Forces Zones to monitor the limitations on forces and armaments, and to determine that Israeli forces have withdrawn from the areas described in Article II of Annex I and that these forces thereafter remain behind their lines. Special inspection flights may be flown at the request of either Party or of the United Nations.

C. Only the main elements in the military organizations of each Party, as described in this Annex, will be reported as agreed by both Parties, and information will be disseminated to Egypt, Israel, and the United Nations directly and in the same format.

D. The details of collection, interpretation, and dissemination will be agreed to by all Parties concerned in a Memorandum of Understanding to be completed within one month after the date of exchange of instruments of ratification of this Treaty.

2. Both Parties request the U. S. operated Sinai Field Mission to continue its operations in accordance with previous agreements until completion of the Israeli withdrawal from the area east of the Giddi and Mitla Passes. Thereafter, the Mission will be disestablished and the operation discontinued.

ARTICLE VII

Egypt will exercise its full sovereignty over evacuated territories in Sinai upon Israeli withdrawal.

ANNEX III PROTOCOL CONCERNING RELATIONS OF THE PARTIES

ARTICLE 1

Diplomatic and Consular Relations

The Parties agree to establish diplomatic and consular relations and to exchange ambassadors upon completion of the interim withdrawal.

ARTICLE 2

Economic and Trade Relations

1. The Parties agree to remove all discriminatory barriers to normal economic relations and to terminate economic boycotts of each other upon completion of the interim withdrawal.

2. As soon as possible, and not later than six months after the completion of the interim withdrawal the Parties will enter negotiations with a view to concluding an agreement on trade and commerce for the purpose of promoting beneficial economic relations.

ARTICLE 3

Cultural Relations

1. The Parties agree to establish normal cultural relations following completion of the interim withdrawal.

2. They agree on the desirability of cultural exchanges in all fields, and shall, as soon as possible and not later than six months after completion of the interim withdrawal, enter into negotiations with a view to concluding a cultural agreement for this purpose.

ARTICLE 4

Freedom of Movement

1. Upon completion of the interim withdrawal, each Party will permit the free movement of the nationals and vehicles of the other into and within its territory according to the general rules applicable to nationals and vehicles of other states. Neither Party will impose discriminatory restrictions on the free movement of persons and vehicles from its territory to the territory of the other.

2. Mutual unimpeded access to places of religious and historical significance will be provided on a nondiscriminatory basis.

ARTICLE 5

Cooperation for Development and Good Neighborly Relations

1. The Parties recognize a mutuality of

interest in good neighborly relations and agree to consider means to promote such relations.

2. The Parties will cooperate in promoting peace, stability and development in their region. Each agrees to consider proposals the other may wish to make to this end.

3. The Parties shall seek to foster mutual understanding and tolerance and will, accordingly, abstain from hostile propaganda against each other.

ARTICLE 6

Transportation and Telecommunications

1. The Parties recognize as applicable to each other the rights, privileges and obligations provided for by the aviation agreements to which they are both party, particularly by the Convention on International Civil Aviation, 1944 ("The Chicago Convention") and the International Air Services Transit Agreement, 1944.

2. Upon completion of the interim withdrawal any declaration of national emergency by a party under Article 89 of the Chicago Convention will not be applied to the other party on a discriminatory basis.

3. Egypt agrees that the use of airfields left by Israel near El Arish, Rafah, Ras El Nagb and Sharm El Sheikh shall be for civilian purposes only, including possible commercial use by all nations.

4. As soon as possible and not later than six months after the completion of the interim withdrawal the Parties shall enter into negotiations for the purpose of concluding a civil aviation agreement.

5. The Parties will reopen and maintain roads and railways between their countries and will consider further road and rail links. The Parties further agree that a highway will be constructed and maintained between Egypt, Israel and Jordan near Elat with guaranteed free and peaceful passage of persons, vehicles and goods between Egypt and Jordan, without prejudice to their sovereignty over that part of the highway which falls within their respective territory.

6. Upon completion of the interim withdrawal, normal postal, telephone, telex, data facsimile, wireless and cable communications and television relay services by cable, radio and satellite shall be established between the two Parties in accordance with all relevant international conventions and regulations.

7. Upon completion of the interim withdrawal, each Party shall grant normal access

to its ports for vessels and cargoes of the other, as well as vessels and cargoes destined for or coming from the other. Such access shall be granted on the same conditions generally applicable to vessels and cargoes of other nations. Article 5 of the Treaty of Peace will be implemented upon the exchange of instruments of ratification of the aforementioned Treaty.

ARTICLE 7

Enjoyment of Human Rights

The Parties affirm their commitment to respect and observe human rights and fundamental freedoms for all, and they will promote these rights and freedoms in accordance with the United Nations Charter.

ARTICLE 8

Territorial Seas

Without prejudice to the provisions of Article 5 of the Treaty of Peace each Party recognizes the right of the vessels of the other Party to innocent passage through its territorial sea in accordance with the rules of international law.

AGREED MINUTES

ARTICLE I

Egypt's resumption of the exercise of full sovereignty over the Sinai provided for in paragraph 2 of Article I shall occur with regard to each area upon Israel's withdrawal from that area.

ARTICLE IV

It is agreed between the Parties that the review provided for in Article IV(4) will be undertaken when requested by either party, commencing within three months of such a request, but that amendment can be made only with the mutual agreement of both parties.

ARTICLE V

The second sentence of paragraph 2 of Article V shall not be construed as limiting the first sentence of that paragraph. The foregoing is not to be construed as contravening the second sentence of paragraph 2 of Article V, which reads as follows:

"The Parties will respect each other's right to navigation and overflight for access to either country through the Strait of Tiran and the Gulf of Aqaba."

ARTICLE VI(2)

The provisions of Article VI shall not be

construed in contradiction to the provisions of the Framework for Peace in the Middle East agreed at Camp David.

The foregoing is not to be construed as contravening the provisions of Article VI(2) of the Treaty, which reads as follows:

"The Parties undertake to fulfill in good faith their obligations under this Treaty, without regard to action or inaction of any other party and independently of any instrument external to this Treaty".

ARTICLE VI(5)

It is agreed by the parties that there is no assertion that this Treaty prevails over other treaties or agreements or that other treaties or agreements prevail over this Treaty. The foregoing is not to be construed as contravening the provisions of Article VI(5) of the Treaty, which reads as follows:

"Subject to Article 103 of the United Nations Charter, in the event of a conflict between the obligations of the Parties under the present Treaty and any of their other obligations, the obligations under this Treaty will be binding and implemented".

AGREED MINUTE TO ANNEX III

The Treaty of Peace and Annex III thereto provide for establishing normal economic relations between the parties. In accordance therewith, it is agreed that such relations will include normal commercial sales of oil by Egypt to Israel, and that Israel shall be fully entitled to make bids for Egyptian-origin oil not needed for Egyptian domestic oil consumption, and Egypt and its oil concessionaires will entertain bids made by Israel, on the same basis and terms as apply to other bidders for such oil.

AGREED MINUTE TO ANNEX I TO TREATY OF PEACE

Article VI, paragraph 8, of Annex I provides as follows:

"The Parties shall agree on the nations from which the United Nations Force and Observers will be drawn. They will be drawn from nations other than those which are permanent members of the United Nations Security Council."

The Parties recognize that this provision gives each Party a veto over the other's choice of nations, and that either of the Parties could thereby stymie all efforts to establish an agreed UN force. They have therefore agreed as follows:

"With respect to the provisions of paragraph 8, Article VI, of Annex I, if no agreement is reached between the Parties, they will accept and support a U.S. proposal concerning the composition of the United Nations Force and Observers."

14.3.1979

08.00

Dear

This letter confirms that Egypt and Israel have agreed as follows:

The Governments of Egypt and Israel recall that they concluded at Camp David and signed at the White House on September 17, 1978, the annexed documents entitled "A Framework for Peace in the Middle East Agreed at Camp David" and "Framework for the Conclusion of a Peace Treaty between Egypt and Israel."

For the purpose of achieving a comprehensive peace settlement in accordance with the above-mentioned Frameworks, Egypt and Israel will proceed with the implementation of those provisions relating to the West Bank and the Gaza Strip. They have agreed to start negotiations within a month after the exchange of the instruments of ratification of the peace treaty. In accordance with the "Framework for Peace in the Middle East", the Hashemite Kingdom of Jordan is invited to join the negotiations. The Delegations of Egypt and Jordan may include Palestinians from the West Bank and Gaza Strip or other Palestinians as mutually agreed. The purpose of the negotiations shall be to agree, prior to the elections, on the modalities for establishing the elected self-governing authority (Administrative Council), define its powers and responsibilities, and agree upon other related issues. In the event Jordan decides not to take part in the negotiations, the negotiations will be held by Israel and Egypt.

The two Governments agree to negotiate continuously and in good faith to conclude these negotiations at the earliest possible date. They also agree that the objective of the negotiations is the establishment of the self-governing authority in the West Bank and Gaza in order to provide full autonomy to the inhabitants.

Egypt and Israel set for themselves the goal of completing the negotiations within one year so that elections will be held as expeditiously as possible after agreement has been reached between the Parties. The self-governing authority referred to in the "Framework for

Peace in the Middle East" will be established and inaugurated within one month after it has been elected, at which time the transitional period of five years will begin. The Israeli military government and its civilian administration will be withdrawn, to be replaced by the self-governing authority, as specified in the "Framework for Peace in the Middle East". A withdrawal of Israeli armed forces will then take place and there will be a redeployment of the remaining Israeli forces into specified security locations.

This letter also confirms our understanding that the United States Government will participate fully in all stages of negotiations.

Sincerely yours,

Mohammed Anwar El-Sadat

Menachem Begin

In each paragraph in which the expression "West Bank" appears, it is being and will be understood by the Government of Israel as Judea and Samara.

מתבנים בנתק לחילומי שגוררים

March, 1979

His Excellency

Menachem Begin

Dear Mr. Prime Minister

I have received a letter from President Sadat that within one month after Israel completes its withdrawal to the interim line in Sinai, as provided for in the Treaty of Peace between Egypt and Israel, Egypt will send a Resident Ambassador to Israel and will receive in Egypt a Resident Israeli Ambassador.

I would be grateful if you will confirm that this procedure will be agreeable to the Government of Israel.

Sincerely,

Jimmy Carter

Dear Mr. President

I am pleased to be able to confirm that the Government of Israel is agreeable to the procedure set out in your letter of March 1979 in which you state —

I have received a letter from President Sadat that within one month after Israel completes its withdrawal to the interim line in Sinai as provided for in the Treaty of Peace between

Egypt and Israel, Egypt will send a Resident Ambassador to Israel and will receive in Egypt a Resident Israeli Ambassador.

Sincerely
Menachem Begin

מוחות א"ם — הבטחות אמריקניות

11.11.78

Dear President Sadat (Prime Minister Begin):

I wish to confirm to you that subject to United States constitutional processes:

In the event of an actual or threatened violation of the Treaty of Peace between Egypt and Israel, the U.S. will, on request of one or both the parties, consult with the parties with respect thereto and will take such other action as it may deem appropriate and helpful to achieve compliance with the Treaty.

The United States will conduct aerial monitoring as requested by the parties pursuant to Annex I of the Treaty.

The United States believes the Treaty provision for stationing of United Nations personnel in the designated limited force zone can and should be implemented by the United Nations Security Council. The United States will exert its utmost efforts to obtain the requisite action by the Security Council. If Security Council fails to establish and maintain the arrangements called for in the Treaty, the President will be prepared to take those steps necessary to ensure the establishment and maintenance of an acceptable alternative multinational force.

ארצות-הברית מאמינה כי הוראת החוזה לגבי הצ-
בתם של אנשי האומות המאוחדות באזור הכוחות
המוגבלים שצויין יכולה וצריכה להתבצע על-ידי מו-
עצת הבטחון של האומות המאוחדות.

ארצות-הברית תפעיל את מיטב מאמציה כדי להשיג
את הפעולה הדרושה על-ידי מועצת הבטחון. לא
כוננה ולא קיימה מועצת הבטחון את הסידורים הנד-
רשים בחוזה, יהא הנשיא מוכן לנקוט אותם צעדים
הנחוצים כדי להבטיח את כינונו וקיומו של כוח רב-
לאומי תלוף קביל.

בכנות,

גימרי קארטר

March, 1979

Dear Mr. Prime Minister Begin,

I wish to confirm to you that subject to United States constitutional processes:

In the event of an actual or threatened violation of the Treaty of Peace between Egypt and Israel, the U.S. will, on request of one or both of the parties, consult with the parties with respect thereto and will take such other action as it may deem appropriate and helpful to achieve compliance with the Treaty.

The United States will conduct aerial monitoring as requested by the parties pursuant to Annex I of the Treaty.

The United States believes the Treaty provision for the permanent stationing of United Nations personnel in the designated limited force zone can and should be implemented by the United Nations Security Council. The United States will exert its utmost efforts to obtain the requisite action by the Security Council. If the Security Council fails to establish and maintain the arrangements called for in the Treaty, the President will be prepared to take steps necessary to ensure the establishment and maintenance of an acceptable alternative multinational force.

Jimmy Carter
Sincerely

מארס 1979

ראש-הממשלה בגין הנכבד

אני רוצה לאשר לך כי בכפוף להליכים החו-
קתיים של ארצות-הברית:

במקרה של הפרה למעשה או איום להפרה של
חוזה השלום בין מצרים ובין ישראל, ארצות-הברית,
לבקשת אחד הצדדים או לבקשת שני הצדדים יחדיו,
תיוועץ עם הצדדים בקשר לכך ותנקוט בכל פעולה
אחרת, כפי שתראה לנאות ולמועיל כדי להשיג מילוי
אחר החוזה.

ארצות-הברית תקיים פיקוח אווירי כפי שתתבקש על-
ידי הצדדים בהתאם לנספח 1 לחוזה.

פרוטוקול בדבר נסיגה ישראלית וסידורי בטחון

(נספח 1)

2. כדי להבטיח את בטחונם ההדדי של הצדדים ילווה
ביצועה של הנסיגה בשלבים באמצעים צבאיים וב-
כינונם של אזורים שפורטו בנספח זה ובמפתה 1,
ויאוזכרו להלן כ"אזורים".

1. עקרונות נסיגה

1. ישראל תשלים את הוצאתם של כל כוחותיה המזו-
יינים ואורחיה מסיני לא יאוחר מאשר שלוש שבועות
מתאריך החלפת מסמכי האישור של חוזה זה.

4. באזור "B" יהיו ביצורי שדה ומיתקנים צבאיים לארבעת גדודי הגבול.

ג. אזור "C"

1. אזור "C" מתוחם בקו "B" (קו ירוק) ממערב ובגבול הבין-לאומי ומפרץ אילת ממזרח, כמסומן במפה ו.

2. רק כוחות של האומות המאוחדות ומשטרה אזרחית מצרית יוצבו באזור "C".

3. המשטרה האזרחית המצרית, המצוידת בנשק קל, תבצע תפקידי משטרה רגילים בתוך אזור זה.

4. כוח האומות המאוחדות יתפרס בתוך אזור "C" ויבצע את תפקידיו כמוגדר בסעיף vi לנספח זה.

5. כוח האומות המאוחדות יוצב בעיקרו במחנות המצויים בתוך שטחי ההצבה דלקמן, המסומנים במפה ו, והוא יקבע את מיקומו המדויק לאחר התייעצות עם מצרים:
(א) באותו חלק מן השטח בסיני הנמצא בתוך כ-20 ק"מ מזרח הים התיכון והגובל בגבול הבין-לאומי;
(ב) בשטח אופירה.

ד. אזור "D"

1. אזור "D" מתוחם בקו "D" (קו כחול) ממזרח ובגבול הבין-לאומי ממערב, כמסומן במפה ו.

2. באזור זה יהיה כוח ישראלי מוגבל של ארבעה גדודי חיל-רגלים, מיתקניהם הצבאיים, ביצורי שדה, ומשקיפי האומות המאוחדות.

3. הכוחות הישראליים באזור "D" לא יכללו טנקים, ארטילריה וטילים נגד מטוסים, חוץ מטילי קרקע-אוויר אישיים.

4. המרכיבים העיקריים של ארבעת הגדודים הישראליים של חיל-רגלים ימנו עד 180 כלי-רכב משורינים להסעת בני-אדם, מכל הסוגים, ועד למספר כולל של ארבעת אלפים בני-אדם.

2. גישה לשם חציית הגבול הבין-לאומי תורשה רק דרך נקודות ביקורת של כניסה שצוינו על-ידי כל צד והנתונות לפיקוחו. גישה כאמור תהא בהתאם לחוקית ולתקנותיה של כל ארץ.

3. רק אותם ביצורי שדה, מיתקנים צבאיים, כוחות וכלי-נשק שהורשו כמפורש בנספח זה יהיו באזוריים.

ו. המררי-אוויר צבאיים

1. טיסות של מטוסי קרב וטיסות סיוור של מצרים וישראל יתקיימו רק מעל אזורים "A" ו-"D", לפי המתאים.

2. רק מטוסים שאינם מטוסי קרב, ושאינם מזו-

3. הנסיגה מסיני תבוצע בשני שלבים:

(א) נסיגת הביניים אל מעבר לקו ממזרח לאל-עריש עד ראס מוחמד, כמפורט במפה ו, תוך תשעה חודשים מתאריך החלפת מסמכי האישור של חוזה זה.

4. תוקם ועדה משותפת מייד לאחר החלפת מסמכי האישור של חוזה זה כדי לפקח על התנועות ולוחות הזמנים במשך הנסיגה ולתאמם וכדי להתוודע תכניות ולוחות זמנים, כפי הנחוץ, בגבולות שנקבעו בפסקה 3 לעיל. פרטים לעניין הוועדה המשותפת מפורטים בסעיף iv לתוספת המצורפת. הוועדה המשותפת תפוזר עם השלמת הנסיגה היש-ראלית הסופית מסיני.

ו. קביעתם של הקווים והאזורים המופיעים

1. כדי לספק בטחון מירבי לשני הצדדים לאחר הנסיגה הסופית ייקבעו ויאורגנו הקווים והאזורים המ-שורטים על מפת ו, כדלקמן:

א. אזור "A"

1. אזור "A" מתוחם ממזרח בקו "A" (קו אדום) וממערב בתעלת סואץ ובחוף המזרחי של מפרץ סואץ, כמסומן במפה ו.

2. כוח צבאי מצרי של דיביזיה אחת של חיל-רגלים ממוכן, מיתקניה הצבאיים וביצורי שדה, יהיו באזור זה.

3. המרכיבים העיקריים של דיביזיה זו יהיו:

(א) שלוש חטיבות של חיל-רגלים ממוכן;

(ב) חטיבה משורינית אחת;

(ג) שבעה גדודים של ארטילריית שדה, לרבות טילי קרקע-אוויר אישיים ועד ל-126 תותחים נגד מטוסים בני 37 מ"מ ומעלה;

(ה) עד ל-230 טנקים;

(ו) עד ל-480 כלי-רכב משורינים להסעת בני-אדם, מכל הסוגים;

(ז) עד למספר כולל של עשרים ושניים אלף בני-אדם.

ב. אזור "B"

1. אזור "B" מתוחם בקו "B" (קו ירוק) ממזרח ובקו "A" (קו אדום) ממערב, כמסומן במפה ו.

2. יחידות גבול מצריות של ארבעה גדודים, המצוידות בנשק קל וברכב גלגלים, יספקו בטחון ויסייעו למשטרה האזרחית בקיום הסדר באזור "B". המרכיבים העיקריים של ארבעת גדודי הגבול ימנו עד למספר כולל של ארבעת אלפים בני-אדם.

3. ניתן להקים על חופו של אזור זה נקודות אתראה חופיות של יחידות משמר הגבול, שבסיסן ביבשה, והן בעלות טווח קצר ועוצמה נמוכה.

תיערך לא פחות מפעמיים בחודש, זולת אם הס-
כימו הצדדים אחרת.

(ג) בדיקות גוספות תוך 48 שעות, לאחר קבלת
בקשה מאחד משני הצדדים.

(ד) הבטחת חופש השיט דרך מיצר טיראן, בהתאם
לסעיף V לחוזה השלום.

3. ההסדרים המתוארים בסעיף זה לגבי כל אזור
ואזור יבוצעו באזורים "A", "B" ו-"C" בידי כוח
האומות המאוחדות, ובאזור "D" בידי משקיפי האו-
מות המאוחדות.

4. צוותי הביקורת של האומות המאוחדות ילוו בקציני
קישור של הצד המתאים.

5. הכוח המשקיפים של האומות המאוחדות ידווחו
על ממצאיהם לשני הצדדים.

6. הכוח המשקיפים של האומות המאוחדות הפו-
עלים באזורים ייהנו מחופש תנועה ומשאר הקלות
הנחוצות לביצוע תפקידיהם.

7. הכוח המשקיפים של האומות המאוחדות אינם
מוסמכים להרשות את חציית הגבול הבין-לאומי.

8. הצדדים יסכימו על האומות שממן יבואו הכוח
והמשקיפים של האומות המאוחדות. הם יבואו מאו-
מות שאינן חברות קבועות של מועצת הבטחון
של האומות המאוחדות.

9. הצדדים מסכימים כי האומות המאוחדות יערכו
את סדרי הפיקוד אשר ייטיבו להבטיח את ביצועם
היעיל של תפקידיהן.

vii. מערכת קישור

1. עם פיזור של הוועדה המשותפת תוקם מערכת
קישור בין הצדדים. מערכת קישור זו מיועדת
לספק שיטה יעילה כדי להעריך את ההתקדמות
בביצוע ההתחייבויות לפי נספח זה ולפתור כל
בעיה העשויה להתעורר במהלך הביצוע ולהפנות
עניינים אחרים שלא באו על פתרונם לרשויות
צבאיות גבוהות יותר של שתי הארצות, לפי
המתאים, לשם עיון. היא גם מיועדת למנוע מצבם
הנובעים מטעויות או מפירוש מוטעה מצד אחד
משני הצדדים.

2. משרד קישור מצרי יוקם בעיר אל-עריש ומשרד
קישור ישראלי יוקם בעיר באר-שבע. בראש כל
משרד יעמוד קצין של הארץ המתאימה, אשר
ייעזר במספר קצינים.

3. יוקם קשר טלפוני ישיר בין שני המשרדים, וכן
יקוימו בידי שני המשרדים קווי טלפון ישירים
עם פיקוד האומות המאוחדות.

viii. עמידת מצבות זכרון לחללי מלחמה

כל צד מתחייב לשמור במצב טוב את מצבות
הזכרון לחללי מלחמה שהוקמו לזכר חייליו של הצד
האחר, כלומר אלה שהוקמו על-ידי ישראל בסני
ואלה שיוקמו על-ידי מצרים וישראל, ויתירו גישה
למצבות זכרון אלו.

ינינים, של מצרים ושל ישראל, יוצבו באזורים "A"
ו-"D", לפי המתאים.

3. רק מטוסי תובלה מצריים שאינם מזויינים ימריאו
וינחתו באזור "B", וניתן להחזיק עד 8 מטוסים
כאמור באזור "B". יחידות הגבול המצריות יכול
שהיו מצוידות במסוקים בלתי מזויינים כדי לבצע
את תפקידיהן באזור "B".

4. המשטרה האזרחית המצרית יכול שתהא מצוידת
במסוקי משטרה בלתי מזויינים כדי לבצע תפקידי
משטרה רגילים באזור "C".

5. ניתן לבנות באזורים רק שדות-תעופה אזרחיים.

6. בלא לפגוע בכללי חוזה זה, רק אותן פעילויות-
אוויר צבאיות שהורשו במפורש בנספח זה יותרו
באזורים והמרחב האווירי שמעל למי החופים אשר
להם.

iv. הסדרים צבאיים

1. מצרים וישראל רשאיות לקבוע בסיס לכלי-שיט
של חילות הים ולהפעילם, לאורך חופי האזורים
"A" ו-"D", לפי המתאים.

2. ניתן להציב ולהפעיל סירות משמר חופים מצ-
ריות, המצוידות בנשק קל, במימי החופים של
אזור "B" כדי לסייע ליחידות הגבול בביצוע תפ-
קידיהן באזור זה.

3. משטרה אזרחית מצרית, המצוידת בסירות קלות,
שלהן נשק קל, תבצע תפקידי משטרה רגילים בתוך
מימי החופים של אזור "C".

4. שום דבר בנספח לא יראוהו כגורע מזכות המעבר
בתום לב של כלי-שיט של חיל-הים של כל אחד
מן הצדדים.

5. ניתן לבנות באזורים רק נמלים ומיתקנים ימיים
אזרחיים.

6. מבלי לפגוע בכללי חוזה זה רק אותן פעילויות
של חילות הים שהורשו במפורש בנספח זה יותרו
באזורים ובמימי החופים אשר להם.

v. מערכות אתראה מוקדמת

מצרים וישראל רשאיות לכוון ולהפעיל מערכות
אתראה מוקדמת רק באזורים "A" ו-"D", לפי המת-
אים.

vi. פעולות האומות המאוחדות

1. הצדדים יבקשו מן האומות המאוחדות לספק כוחות
ומשקיפים כדי לפקח על ביצועו של נספח זה
ולעשות כמיטב מאמציהם כדי למנוע כל הפרה
של האמור בו.

2. בזיקה לכוחות ולמשקיפים אלה של האומות המ-
אוחדות, לפי הנאות, מסכימים הצדדים לבקש את
(א) הפעלתן של נקודות ביקורת, משמרות סיור
ועמדות תצפית לאורך הגבול הבין-לאומי וקו "B",
ובתוך אזור "C".

(ב) בדיקה תקופתית של ביצוע כללי נספח זה

כוחות הצדדים והאומות המאוחדות לפני הנסיגה הסור-
פית, יוסדרו על-פי זתוספת המצורפת ומפה זו.

ix. הסדרי ביניים
הוצאתם של כוחות מזוינים ואזרחים של ישראל
אל מאחורי הקו של נסיגת הביניים, ופעולתם של

זכרון דברים מוסכם

(למעשים i, iv, v, vi ונפחים i ו-ii)

תהא זכות מלאה להגיש הצעות רכישה לנפט שמ-
קורו במצרים, שאינו נדרש לצריכת נפט פנימית במצ-
רים, ומצרים ובעלי זכויות הנפט אשר לה ישקלו
הצעות שהגישו ישראל, על אותו בסיס ובאותם תנאים
כאלה החלים לגבי מציעים אחרים לאותו נפט.

א. עקרונות לנסיגה

1. הוצאתם של הכוחות הישראליים מסיני תתנהל
בשני שלבים, כמתואר בסעיף i לנספח i. תיאור
הנסיגה ולוחות זמניה כלולים בתוספת זו. פרטים
נוספים יעובדו בידי הוועדה המשותפת ויוגשו ל-
מתאם הראשי של האומות המאוחדות במזרח התי-
כון, לא יאוחר מאשר חודש אחד לפני תחילתו
של כל שלב של נסיגה.

2. שני הצדדים מסכימים על העקרונות דלקמן לגבי
סדר התנועות הצבאיות:

(א) על אף כללי סעיף ii, פסקה 2, לחוזה זה,
עד אשר יושלמו הכוחות הצבאיים הישראליים את
הנסיגה מהקווים הקיימים "J" ו-"M" שנק-
בעו בהסכם המצרי-ישראלי מספטמבר 1975, עד
לקו נסיגת הביניים, יישארו בתקופת הסיודים הצב-
איים הקיימים לפי אותו הסכם, חוץ מאותם סי-
דורים צבאיים שנקבעו אחרת בסעיף ii לתוספת
זו.

(ב) עם יציאת הכוחות הישראליים ייכנסו מייד
כוחות של האומות המאוחדות אל השטחים המפונים
כדי לכונן אזורי חיץ לתקופת-ביניים, כמסומן במ-
פות ii, iv, לשם קיום הפרדת כוחות. התפרסות
כוחות האומות המאוחדות תקדם לתנועתם של כל
בני-אדם אחרים לשטחים אלה.

(ג) תוך פרק זמן של שבעה ימים לאחר שכוחות
ישראל פינו שטח כלשהו הנמצא באזור "A",
יחידות של כוחות מצריים מזוינים שהוסכם עליהן
בסעיף ii לתוספת זו יתפרסו בשטח זה, עד לקו
"A", או לאזור החיץ לתקופת-ביניים, כמסומן
במפה זו.

(ד) תוך פרק זמן של שבעה ימים לאחר שכוחות
ישראליים פינו שטח כלשהו הנמצא באזור "B"
יחידות גבול מצריות, שהוסכם עליהן בסעיף ii לתו-
ספת זו, יתפרסו בשטח זה עז לאזור החיץ לתקו-
פת הביניים, כמסומן במפה i. יחידות הגבול יפעלו
בהתאם לכללי סעיף ii לנספח.

(ה) משטרה אזרחית מצרית תיכנס לשטחים המפו-
נים מייד לאחר כוחות האומות המאוחדות כדי
לקיים תפקידי משטרה רגילים.

(ו) יחידות צי מצריות יתפרסו במפרץ סואץ בהתאם
לכללי סעיף ii של תוספת זו.

סעיף i
חידוש הפעלת הריבונות המלאה על-ידי מצרים
על סיני, כנקבע בסעיף קטן 2 בסעיף i, יתרחש לגבי
כל אזור ואזור עם נסיגת ישראל מאותו אזור.

סעיף iv

מוסכם בין הצדדים כי הבחינה שנקבעה בסעיף
iv(4) תבוצע לכשתתבקש על-ידי אחד הצדדים, ותת-
חיל תוך שלושה חודשים מבקשה כאמור, אולם כל
תיקון יוכל להיעשות רק בהסכמה הדדית של שני
הצדדים.

סעיף v

המשפט השני לסעיף קטן 2 של סעיף v לא יפורש
כמגביל את המשפט הראשון לאותו סעיף קטן. האמור
לעיל לא יפורש כפוגע במשפט השני לסעיף קטן 2
של סעיף v, שזה לשונו:

"הצדדים מתחייבים למלא בתום-לב את הת-
חייבויותיהם לפי חוזה זה, בלי שים לב לפעולה
או אי-פעולה של כל צד אחר, ובאורח בלתי-
תלוי בכל מסמך שהינו חיצוני לחוזה זה".

סעיף vi(5)

מוסכם על-ידי הצדדים כי אינה קיימת שום קביעה
כי חוזה זה עדיף על-פני חוזים או הסכמים אחרים,
או כי חוזים או הסכמים אחרים עדיפים על-פני חוזה
זה. האמור לעיל לא יפורש כפוגע בכללי סעיף vi(5)
לחוזה, שזה לשונו:

"בכפוף לסעיף 103 של מגילת האומות המאו-
חדות, במקרה של סתירה בין התחייבויות הצד-
דים לפי חוזה זה ובין כל התחייבות מהת-
חייבויותיה האחרות, יחייבו ויבוצעו ההתחיי-
בויות שלפי חוזה זה".

סעיף vi סעיף קטן 8 לנספח i קובע לאמור:

"הצדדים יסכימו על האומות שממן יבואו הכוח
והמשקפים של האומות המאוחדות. הם יבואו
מאומות שאינן חברות קבועות של מועצת ה-
בטחון של האומות המאוחדות".

הצדדים הסכימו לאמור:

"בזיקה לכלל סעיף קטן 8 סעיף vi, לנספח
i, אם לא יושג הסכם בין הצדדים, הם יקבלו
את הצעת ארצות-הברית בדבר הרכבם של הכוח
והמשקפים של האומות המאוחדות ויתמכו בה".

נספח iii

חוזה השלום ונספח iii לו קובעים כינונם של
יחסי כלכלה גורמאליים בין הצדדים. בהתאם לכך
מוסכם, כי יחסים אלו יכללו מכירות מסחריות רגיל-
לות של נפט על-ידי מצרים לישראל, וכי לישראל

ושל כל הקווים והאזורים המתוארים בנספח ו' ובתוספת זו.

(ה) תפקח על מסירתם של המיתקנים העיקריים בסיני מידי ישראל למצרים.

(ו) תסכים על כל ההסדרים הנחוצים לשם מציאתן והחזרתן של גופות נעדרות של חיילים מצריים וישראלים.

(ז) תארגן את הקמתן ופעולתן של נקודות הב"קורת לכניסה לאורך הקו אל-עריש—ראס מוחמד, בהתאם לכללי סעיף 4 לנספח ו'.

(ח) תנהל את פעולותיה באמצעות השימוש בצוותי קישור משותפים, המורכבים מנציג ישראלי אחד ונציג מצרי אחד שיבואו מקבוצת קישור מתמדת, צוותים אשר ינהלו פעילויות כפי שתורה הוועדה המשותפת.

(ט) תספק קישור ותיאום לפיקוד האומות המאוחדות המבצע את כללי זוזה זה, ובאמצעות צוותי הקישור המשותפים תקיים תיאום ושיתוף פעולה מקומיים עם כוחות האומות המאוחדות המוצבים בשטחים מסויימים, או עם משקיפי האומות המאוחדות המשגיחים על שטחים מסויימים, לגבי כל סיוע נדרש.

(י) תדון בכל עניינים אחרים שהצדדים, בהסכמה ביניהם, יניחו לפניו.

4. ישיבות הוועדה המשותפת יתקיימו לפחות אחת לחודש. במקרה שצד משני הצדדים, או פיקוד כוחות האומות המאוחדות, יבקש ישיבה מיוחדת, היא תכנס תוך 24 שעות.

5. הוועדה המשותפת תתכנס באזור החיץ עד להשגת נסיגת-הביניים, ולאחר מכן באל-עריש ובבאר-שבע, לסירוגין. הישיבה הראשונה תתקיים לא יאר-חר מאשר שבועיים ימים לאחר כניסת חוזה זה לתקפו.

ה. הגדרת אזור החיץ לתקופת-הביניים ופעילויותיו
1. אזור החיץ לתקופת-הביניים, שבאמצעותו יבצעו כוחות האומות המאוחדות הפרדה בין יחידות מצ-ריות וישראליות, יקבע מערבה לקו נסיגת-הביניים, כממור במפה ו' ובסמוך לו, אחרי ביצוע נסיגה והתפרסות ישראליות מאזורי קו נסיגת-הביניים. משטרה מצרית אורחית, המצוידת בכלי-נשק קל, תבצע תפקידי משטרה רגילים בתוך אזור זה.

2. כוח האומות המאוחדות יפעיל נקודות ביקורת, משרות סיור ועמדות תצפית בתוך אזור החיץ לתקופת-הביניים כדי להבטיח מילוי האמור בסעיף זה.

3. בהתאם להסדרים שהסכימו עליהם שני הצדדים, ואשר יתואמו בידי הוועדה המשותפת, יפעיל סגל ישראלי מיתקנים טכניים צבאיים בארבעה אתרים מסויימים המסומנים על מפה ו' והמצויינים T1 (קואורדינטה מרכזית 57163940 במפה), T2 (קר-אורדינאטה מרכזית 59351541 במפה), T3 (קואורדי-

ז) חוץ מאותן תנועות שתוארו לעיל, התפרסו יותיהם של כוחות צבאיים מצריים, והפעילויות המוסדרות בנספח ו', יבוצעו בעת שהכוחות הצבאיים הישראליים ישלימו את נסיגתם אל מעבר לקו נסיגת-הביניים.

ב. שלבי משנה לנסיגה
מצרים מציעה עיבודם של פרטים של שלבי משנה ולוח זמנים מתאים.

ג. כוחות האומות המאוחדות

1. הצדדים יבקשו כי כוחות האומות המאוחדות יתפרסו כפי הנחוץ כדי לבצע את התפקידים המתוארים בתוספת זו עד להשלמה של נסיגה ישראלית סופית. לאותה מטרה מסכימים הצדדים על התפרסות מחדש של כוח החירום של האומות המאוחדות.

2. כוחות האומות המאוחדות יפקחו על ביצועה של תוספת זו ויעשו כמיטב מאמציהם כדי למנוע כל הפרה של האמור בה.

3. בעת שיתפרסו כוחות האומות המאוחדות בהתאם לכללי סעיף ו' ו-ו' לתוספת זו, הם יבצעו את תפקידי הביקורת באזורים של הגבלת כוחות, בהתאם לסעיף ו' לנספח ו', ויקבעו נקודות ביקורת, משרות סיור ועמדות תצפית באזורי החיץ הזמניים המתוארים בסעיף ו' לעיל. תפקידים אחרים של כוחות האומות המאוחדות הנוגעים לאזורי החיץ לתקופת הביניים מתוארים בסעיף v לתוספת זו.

ד. ועדה משותפת וקישור

1. הוועדה המשותפת המוזכרת בסעיף 4 לחוזה זה תפעל מתאריך החלפת מסמכי האישרור של חוזה זה עד לתאריך השלמתה של נסיגה ישראלית סופית מסיני.

2. הוועדה המשותפת תורכב מנציגיו של כל צד כשראשם קצינים בכירים. ועדה זו תזמין נציג של האומות המאוחדות בשעה שהיא דנה בנושאים הנוגעים לאומות המאוחדות או בשעה שאחד מן הצדדים מבקש את נוכחות האומות המאוחדות. תהיה לטות הוועדה המשותפת יתקבלו בהסכמת מצרים וישראל.

3. הוועדה המשותפת תפקח על ביצועם של ההסדרים המתוארים בנספח ו' ובתוספת זו. לתכלית זו, וב-הסכמת שני הצדדים, היא:

(א) תתאם תנועות צבאיות המתוארות בתוספת זו ותפקח על ביצוען.

(ב) תזדקק לכל בעיה הנובעת מביצועם של נספח ו' ותוספת זו, ותבקש לפתרה, ותדון בכל הפרות שדווחו עלידי הכוח והמשקיפים של האומות המאוחדות, ותפנה לממשלות ישראל ומצרים כל בעיות שלא באו על פתרונן.

(ג) תסייע לכוח ולמשקיפים של האומות המאוחדות בביצוע שליחותם ותעסוק בלוחות הזמנים לביקורות התקופתיות, לכשיופנו אליה עלידי הצדדים כנקבע בנספח ו' ובתוספת זו.

(ד) תארגן את תיחומם של הגבול הבין-לאומי

(3) 2, 3 ו-4 : באמצעות מסוקים הטסים בתוך מסדרון, במועדים ובהתאם לפרופיל טיסה שהסכימה עליהם הוועדה המשותפת. המסוקים ייבדקו בידי כוח האומות המאוחדות באתרי נחיתה מחוץ להיקפם של המיתקנים.

(ח) ישראל תודיע לכוח האומות המאוחדות, לפחות שעה אחת מראש, על כל תנועה מיועדת אל המיתקנים או מהם.

(ט) ישראל תהא זכאית לפנות חולים ופצועים ולהוציע מימחים רפואיים וצוותי רפואה, בכל עת, לאחר מתן הודעה מיידית לכוח האומות המאוחדות.

4. הוועדה המשותפת תטפל בפרטי העקרונות דלעיל ובכל שאר עניינים של סעיף זה הדורשים תיאום בידי הצדדים.

5. המיתקנים הטכניים יפנו בעת שכוחות ישראל יסוגו מקו נסיגת-הביניים או במועד שעליו תסכים הוועדה המשותפת.

ו. עשייה במיתקנים ובמחסומים צבאיים

הצדדים יקבעו את אשר ייעשה במיתקנים ובמחסומים צבאיים בהתאם לקווי ההנחיה דלקמן :

1. עד לשלושה שבועות לפני נסיגה ישראלית מ-שטח כלשהו תסדיר הוועדה המשותפת, כי צוותי קישור וצוותים טכניים ישראליים ומצריים יקיימו ביקורת משותפת של כל המיתקנים המתאימים, יסכימו על מצבם של המבנים והפריטים שיועברו לשליטה מצרית ויסדירו העברה זו. ישראל תצי-היר באותה שעה מה הן תכניתיה לעשייה במיתקנים ובפריטים שבתוך המיתקנים.

2. ישראל מתחייבת להעביר למצרים את כל התשי-תיות, השירותים והמיתקנים שהוסכם עליהם כשהם שלמים, בין השאר שדות-תעופה, כבישים, תח-נות-שאיבה ונמלים. ישראל תגיש למצרים את המידע הנחוץ לשם תחזוקתם והפעלתם. של מיתקנים ושירותים אלה. צוותים טכניים מצריים יורשו להתבונן בהפעלתם של מיתקנים ושירותים אלה ולקנות בקיאות בהפעלה זו במשך תקופה עד שבו-עיים ימים לפני ההעברה.

3. כאשר יתווש ישראל נקודות מים צבאיות יש-ראליות ליד אל-ערש ואל-טור, יטלו צוותים טכ-ניים מצריים את הפיקוח על מיתקנים וציוד עזר אלה, בהתאם להחליף העברה מסודר שערכה קודם לכן הוועדה המשותפת. מצרים מתחייבת להמשיך ולהמציא, בכל נקודות אספקת המים, את הכמות הרגילה של מים הנמצאת עתה, עד לזמן שבו תיסוג ישראל אל מאחורי הגבול הבין-לאומי, וזולת אם הוסכם אחרת בוועדה המשותפת.

4. ישראל תעשה כמיטב מאמציה להסיר או להרוס את כל המחסומים הצבאיים, לרבות מכשולים ושדות מוקשים, בשטחים ובמים הסמוכים להם שמהם היא נסוגה, בהתאם לתפיסה דלקמן :

(א) מחסומים צבאיים יפנו תחילה משטחים שליד אוכלוסיה, דרכים, מיתקנים ושירותים חשובים.

נאטה מרכזית 59332527 במפה) ו-T4 (קואורדי-נאטה מרכזית 1130979 במפה), לפי העקרונות דל-קמן :

(א) המיתקנים הטכניים יאוישו באנשי סגל טכני ומינהלי, שיציידו בנשק קל הדרוש להגנתם (אק-דחים, רובים, תת-מקלעים, מכונות ירייה קלות, רימוני-יד ותחמושת), כלהלן :

T1 עד ל-150 אנשי סגל ;

2 ו-3 עד ל-350 אנשי סגל ;

T4 עד ל-200 אנשי סגל.

(ב) אנשי הסגל הישראלי לא ישאו כלי-נשק מחוץ לאתרים, למעט קצינים, הרשאים לשאת נשק קל.

(ג) רק צד שלישי שהסכימו עליו מצרים וישראל ייכנס לתוך היקפם של המיתקנים הטכניים באזור החיץ ויקיים בהם בדיקות. הצד השלישי יקיים בדיקות, דרך אקראי, לפחות פעם בחודש. הבדיקות יוודאו את טיב פעולתם של המיתקנים וכלי-הנשק ואנשי הסגל אשר בהם. הצד השלישי ידווח מהר לצדדים על כל סטייה מתפקיד המעקב החזותי או האלקטרוני, או מתפקידי התקשורת, של ה-מיתקן.

(ד) ניתן לקיים אספקה למיתקנים, ביקורים למ-טרות טכניות ומינהליות והחלפת אנשי סגל וציוד הנמצאים באתרים לאחר ביקורת בידי כוח האומות המאוחדות ובליטוי, מנקודות הביקורת שלו עד להיקף המיתקנים הטכניים.

(ה) ישראל תורשה, כפי שתקבע הוועדה המשו-תפת :

(1) להחזיק במיתקנים ציוד לכיבוי אש וציוד אחזקה כללי, וכן כלי-רכב מינהליים בגלגלים וציוד הנדסי נייד הנדרשים לאחזקתם של האת-רים. כל כלי-הרכב יהיו בלתי מזויינים.

(2) בתוך האתרים ובאזור החיץ, להחזיק כבי-שים, צינורות מים וכלי תקשורת המשמשים את האתרים. בכל אחד משלושת אתרי המיתקנים (1, 2, 3 ו-4) ניתן לבצע אח-זקה זו בשני כלי-רכב בגלגלים, בלתי-מזויי-נים, ובשנים-עשר אנשי סגל בלתי-מזויינים, לכל היותר, ובציוד נחוץ בלבד, לרבות ציוד הנדסי כבד, מקום שנחוץ. תחזוקה זו יכול שתבוצע שלוש פעמים בשבוע, חוץ מלגבי בעיות מיוחדות, ורק לאחר מתן הודעה של ארבע שעות לאומות המאוחדות. הצוותים ילו-עלי-די האומות המאוחדות.

(ז) התנועה אל המיתקנים הטכניים ומהם תת-קיים רק בשעות אור היום. הגישה אל המיתקנים הטכניים, והיציאה מהם, יהיו כדלקמן :

(1) T1 : דרך נקודת ביקורת של האומות המאוחדות והכביש בין אבו-עגילה וצימת הדר-כים בק"מ 161 (ראה מפה II).

(2) 2 ו-3 : דרך נקודת ביקורת של האו-מת המאוחדות והכביש שנבנה לרוחב אזור החיץ אל ג'בל קטרינה כמסומן במפה II).

נשק ולקבוע כי הכוחות המזוינים הישראליים יצאו מן השטחים המתוארים בסעיף לנספח ו, סעיף ו' לתוספת זו ובמפות ו' ו-ו, וכי כוחות אלה בשארים לאחר מכן מאחורי קווייהם. טיסות ביקורת מיוחדות יכול שיוטסו לבקשתם של צד מהצדדים או של האומות המאוחדות.

ג) רק על המרכיבים העיקריים של המערכים הצבאיים של כל צד, כמתואר בנספח ו' ובתוספת זו, ידווח.

2. שני הצדדים מבקשים ממשלחת השדה לסיני ה' מופעלת על-ידי ארצות-הברית להמשיך בפעולותיה בהתאם להסכמים קודמים עד להשלמת הנסיגה הישראלית מן השטח שממזרח למעברי הגדידי וה' מיתלה. לאחר מכן תובא המשלחת לקצה.

ה. הפעלת הריבונות המצרית

מצרים תחדש את הפעלת ריבונותה המלאה על שטחים מפונים בסיני מייד לאחר נסיגה ישראלית, כנקבע בסעיף ו' לחוזה זה.

ב) לגבי אותם מכשולים ושדות מוקשים, שאין יכולים להסירם או להרסם קודם לנסיגה הישראלית, תספק ישראל מפות מפורטות למצרים ול-אומות המאוחדות, באמצעות הוועדה המשותפת, לא יאוחר מאשר 15 יום לפני כניסתם של כוחות האומות המאוחדות לשטחים הנוגעים בדבר.

ג) מהנדסי צבא מצריים ייכנסו לשטחים אלה לאחר כניסת כוחות האומות המאוחדות כדי לבצע פעולות של פינוי מחסומים בהתאם לתכנית מצ' ריות שיוגשו קודם לביצוע.

ז. פעילויות מעקב

1. פעילויות מעקב אווירי במשך הנסיגה יבוצעו כד-לקמן:

א) שני הצדדים יבקשו מארצות-הברית להמשיך בטיסות מעקב מוטס בהתאם להסכמים קודמים עד להשלמת הנסיגה הסופית הישראלית.

ב) פרופילי הטיסות יכללו את האזורים של הג-בלת כוחות כדי להשגיח על הגבלת הכוחות וה-

ANNEX I

Protocol concerning Israeli withdrawal and security arrangements

ARTICLE I

Concept of Withdrawal

1. Israel will complete withdrawal of all its armed forces and civilians from the Sinai not later than three years from the date of exchange of instruments of ratification of this Treaty.

2. To ensure the mutual security of the parties, the implementation of phased withdrawal will be accompanied by the military measures and establishment of zones set out in this annex and in Map I, hereinafter referred to as "the zones".

3. The withdrawal from the Sinai will be accomplished in two phases:

A. The interim withdrawal behind the line from east of El Arish to Ras Muhammed as delineated on Map 2 within nine months from the date of exchange of instruments of ratification of this Treaty.

B. The final withdrawal from the Sinai behind the international boundary not later than three years from the date of exchange of instruments of ratification of this Treaty.

4. A joint Commission will be formed immediately after the exchange of instruments of ratification of this Treaty in order to supervise and coordinate movements and schedules

during the withdrawal, and to adjust plans and timetables as necessary within the limits established by paragraph 3, above. Details relating to the Joint Commission are set out in Article IV of the attached Appendix. The Joint Commission will be dissolved upon completion of final Israeli withdrawal from the Sinai.

ARTICLE II

Determination of final Lines and Zones

In order to provide maximum security for both parties after the final withdrawal, the lines and the zones delineated on Map I are to be established and organized as follows:

A. Zone A

(1) Zone A is bounded on the east by line A (red line) and on the west by the Suez Canal and the east coast of the Gulf of Suez, as shown on Map I.

(2) An Egyptian armed force of one mechanized infantry division and its military installations, and field fortifications, will be in this zone.

(3) The main elements of that division will consist of:

(a) Three mechanized infantry brigades.

(b) One armored brigade.

(c) Seven field artillery battalions including up to 126 artillery pieces.

(d) Seven anti-aircraft artillery battalions

including individual surface-to-air missiles and up to 126 anti-aircraft guns of 37 mm and above.

(e) Up to 230 tanks.

(f) Up to 480 armored personnel vehicles of all types.

(g) Up to a total of twenty-two thousand personnel.

B. Zone B.

(1) Zone B is bounded by line B (green line) on the east and by line A (red line) on the west, as shown on Map I.

(2) Egyptian border units of four battalions equipped with light weapons and wheeled vehicles will provide security and supplement the civil police in maintaining order in Zone B. The main elements of the four order battalions will consist of up to a total of four thousand personnel.

(3) Land based, short range, low power, coastal warning points of the border patrol units may be established on the coast of this zone.

(4) There will be in Zone B field fortifications and military installations for the four battalions.

C. Zone C.

(1) Zone C is bounded by line B (green line) on the west and the international boundary and the Gulf of Aqaba on the east, as shown on Map 1.

(2) Only United Nations forces and Egyptian civil police will be stationed in Zone

(3) The Egyptian civil police armed with light weapons will perform normal police functions within this Zone.

(4) The United Nations force will be deployed within Zone C and perform its functions as defined in Article VI of this Annex.

(5) The United Nations force will be stationed mainly in camps located within the following stationing areas shown on Map 1, and will establish its precise locations after consultations with Egypt:

(a) In that part of the area in the Sinai lying within about 20 km. of the Mediterranean Sea and adjacent to the international boundary.

(b) In the Sharm El Sheikh area.

D. Zone D.

(1) Zone D is bounded by line D (blue line) on the east and the international boundary on the west, as shown on Map 1.

(2) In this Zone there will be an Israeli limited force of four infantry battalions, their military installations, and field fortifications, and United Nations observers.

(3) The Israeli forces in Zone D will not include tanks, artillery and anti-aircraft missiles except individual surface-to-air missiles.

(4) The main elements of the four Israeli infantry battalions will consist of up to 180 armored personnel vehicles of all types and up to a total of four thousand personnel.

2. Access across the international boundary shall only be permitted through entry check points designated by each party and under its control. Such access shall be in accordance with laws and regulations of each country.

3. Only those field fortifications, military installations, forces, and weapons specifically permitted by this Annex shall be in the Zones.

ARTICLE III

Aerial Military Regime

1. Flights of combat aircraft and reconnaissance flights of Egypt and Israel shall take place only over Zones A and D, respectively.

2. Only unarmed, non-combat aircraft of Egypt and Israel will be stationed in Zones A and D, respectively.

3. Only Egyptian unarmed transport aircraft will take off and land in Zone B and up to eight such aircraft may be maintained in Zone B. The Egyptian border units may be equipped with unarmed helicopters to perform their functions in Zone B.

4. The Egyptian civil police may be equipped with unarmed police helicopters to perform normal police functions in Zone C.

5. Only civilian airfields may be built in the Zones.

6. Without prejudice to the provisions of this Treaty, only those military aerial activities specifically permitted by this Annex shall be allowed in the Zones and the airspace above their territorial waters.

ARTICLE IV

Naval Regime

1. Egypt and Israel may base and operate naval vessels along the coasts of Zones A and D, respectively.

2. Egyptian coast guard boats, lightly armed, may be stationed and operate in the territorial waters of Zone B to assist the border units in performing functions in this zone.

3. Egyptian civil police equipped with lights boats, lightly armed, shall perform normal police functions within the territorial waters of Zone C.

4. Nothing in this Annex shall be considered as derogating from the right of innocent passage of the naval vessels of either party.

5. Only civilian maritime ports and installations may be built in the Zones.

6. Without prejudice to the provisions of this Treaty, only those naval activities specifically permitted by this Annex shall be allowed in the Zones and in their territorial waters.

ARTICLE V

Early Warning Systems

Egypt and Israel may establish and operate early warning systems only in Zones A and D respectively.

ARTICLE VI

United Nations Operations

1. The parties will request the United Nations to provide forces and observers to supervise the implementation of this Annex and employ their best efforts to prevent any violation of its terms.

2. With respect to these United Nations forces and observers, as appropriate, the parties agree to request the following arrangements:

A. Operation of check points, reconnaissance patrols, and observation posts along the international boundary and line B, and within Zone C.

B. Periodic verification of the implementation of the provisions of this Annex will be carried out not less than twice a month unless otherwise agreed by the parties.

C. Additional verifications within 48 hours after the receipt of a request from either party.

D. Ensuring the freedom of navigation through the Strait of Tiran in accordance with Article V of the Treaty of Peace.

3. The arrangements described in this Article for each zone will be implemented in Zones A, B, and C by the United Nations

Force and in Zone D by the United Nations observers.

4. United Nations verification teams shall be accompanied by liaison officers of the respective party.

5. The United Nations Force and observers will report their findings to both parties.

6. The United Nations Force and observers operating in the Zones will enjoy freedom of movement and other facilities necessary for the performance of their tasks.

7. The United Nations Force and observers are not empowered to authorize the crossing of the international boundary.

8. The parties shall agree on the nations from which the United Nations Force and observers will be drawn. They will be drawn from nations other than those which are permanent members of the United Nations Security Council.

9. The parties agree that the United Nations should make those command arrangements that will best assure the effective implementation of its responsibilities.

ARTICLE VII

Liaison System

1. Upon dissolution of the Joint Commission, a liaison system between the parties will be established. This liaison system is intended to provide an effective method to assess progress in the implementation of obligations under the present Annex and to resolve any problem that may arise in the course of implementation, and refer other unresolved matters to the higher military authorities of the two countries respectively for consideration. It is also intended to prevent situations resulting from errors or misinterpretation on the part of either party.

2. An Egyptian liaison office will be established in the city of El Arish and an Israeli liaison office will be established in the city of Beersheba. Each office will be headed by an officer of the respective country and assisted by a number of officers.

3. A direct telephone link between the two offices will be set up and also direct telephone lines with the United Nations command will be maintained by both offices.

ARTICLE VIII

Respect for War Memorials

Each party undertakes to preserve in good

conditions the war memorials erected in the memory of soldiers of the other party, namely those erected by Israel in the Sinai and those to be erected by Egypt in Israel, and shall permit access to such monuments.

ARTICLE IX

Interim Arrangements

The withdrawal of Israeli armed forces and civilians behind the interim withdrawal line, and the conduct of the forces of the parties and the United Nations prior to the final withdrawal, will be governed by the attached Appendix and Map 2.

AGREED MINUTES

To Articles I, IV, V, and Annex I and III

ARTICLE I

Egypt's resumption of the exercise of full sovereignty over the Sinai provided for in paragraph 2 of Article I shall occur with regard to each area upon Israel's withdrawal from that area.

ARTICLE IV

It is agreed between the parties that the review provided for in Article IV(4) will be undertaken when requested by either party, commencing within three months of such a request, but that any amendment can be made only with the mutual agreement of both parties.

ARTICLE V

The second sentence of paragraph 2 of Article V shall not be construed as limiting the first sentence of that paragraph. The foregoing is not to be construed as contravening the second sentence of paragraph 2 of Article V, which reads as follows:

"The Parties will respect each other's right to navigation and overflight for access to either country through the Strait of Tiran and the Gulf of Aqaba."

ARTICLE VI(2)

The provisions of Article VI shall not be construed in contradiction to the provisions of the Framework for Peace in the Middle East agreed at Camp David.

The foregoing is not to be construed as contravening the provisions of Article VI(2) of the Treaty, which reads as follows:

"The parties undertake to fulfill in good faith their obligations under this Treaty, without regard to action or inaction of any other

party and independently of any instrument external to this Treaty".

ARTICLE VI(5)

It is agreed by the parties that there is no assertion that this Treaty prevails over other treaties or agreements or that other treaties or agreements prevail over this Treaty. The foregoing is not to be construed as contravening the provisions of Article VI(5) of the Treaty, which reads as follows:

"Subject to Article 103 of the United Nations Charter, in the event of a conflict between the obligations of the Parties under the present Treaty and any of their other obligations, the obligations under this Treaty will be binding and implemented".

ANNEX I

Article VI, paragraph 8, of Annex I provides as follows:

"The Parties shall agree on the nations from which the United Nations Force and Observers will be drawn. They will be drawn from nations other than those which are permanent members of the United Nations Security Council."

The Parties have agreed as follows:

"With respect to the provisions of paragraph 8, Article VI, of Annex I, if no agreement is reached between the Parties, they will accept or support a U.S. proposal concerning the composition of the United Nations Force and Observers."

ANNEX III

The Treaty of Peace and Annex III there-to provide for establishing normal economic relations between the parties. In accordance therewith, it is agreed that such relations will include normal commercial sales of oil by Egypt to Israel, and that Israel shall be fully entitled to make bids for Egyptian-origin oil not needed for Egyptian domestic oil consumption, and Egypt and its oil concessionaires will entertain bids made by Israel, on the same basis and terms as apply to other bidders for such oil.

APPENDIX TO ANNEX I

Organization of Movements in the Sinai

ARTICLE I

Principles of Withdrawal

1. The withdrawal of Israeli forces from the Sinai will be conducted in two phases as described in Article I of Annex I.

The description and timing of the withdrawal are included in this Appendix. More detail will be developed by the Joint Commission, and will be presented to the chief coordinator of the United Nations forces in the Middle East not later than one month before the initiation of each phase of withdrawal.

2. Both parties agree on the following principles for the sequence of military movements:

A. Notwithstanding the provisions of Article IX, paragraph 2, of this Treaty, until Israeli military forces complete withdrawal from the current J and M lines established by the Egyptian-Israeli agreement of September 1975, up to the interim withdrawal line, all military arrangements existing under that agreement will remain in effect, except those military arrangements otherwise provided for in Article II of the Appendix.

B. As Israeli forces withdraw, United Nations forces will immediately enter the evacuated areas to establish interim buffer zones as shown on Maps 2 and 3 for the purpose of maintaining a separation of forces. United Nations forces' deployment will precede the movement of any other personnel into these areas.

C. Within a period of seven days after Israeli forces have evacuated any area located in Zone A, units of Egyptian armed forces agreed to in Article II of this Appendix, shall deploy therein up to Line A or to the interim buffer zone as shown on Map 2.

D. Within a period of seven days after Israeli forces have evacuated any area located in Zone B, Egyptian border units agreed to in Article II of this Appendix shall deploy therein up to the interim buffer zone as shown on Map 2. The border units will function according to the provisions of Article II of Annex I.

E. Egyptian civil police will enter evacuated areas immediately after the United Nations forces to perform normal police functions.

F. Egyptian naval units shall deploy in the Gulf of Suez in accordance with the provisions of Article II of this Appendix.

G. Except those movements described above, deployments of Egyptian military forces and the activities covered in Annex I will be effected when Israeli military forces have completed their withdrawal behind the interim withdrawal line.

ARTICLE II

Substages of Withdrawal

(Egypt proposes developing details of sub-stages and appropriate timing in this Article).

ARTICLE III

1. The parties shall request that United Nations forces be deployed as necessary to perform the functions described in this Appendix up to the time of completion of final Israeli withdrawal.

For that purpose, the parties agree to the redeployment of the United Nations Emergency Force.

2. United Nations forces will supervise the implementation of this Appendix and will employ their best efforts to prevent any violation of its terms.

3. When United Nations forces deploy in accordance with the provisions of Article I and II of this Appendix, they will perform the functions of verification in limited force zones in accordance with Article VI of Annex I, and will establish check points, reconnaissance patrols, and observation posts in the temporary buffer zones described in Article II above. Other functions of the United Nations forces which concern the interim buffer zones are described in Article V of this Appendix.

ARTICLE IV

Joint Commission and Liaison

1. The Joint Commission referred to in Article IV of this Treaty will function from the date of exchange of instruments of ratification of this Treaty up to the date of completion of final Israeli withdrawal from the Sinai.

2. The Joint Commission will be composed of representatives of each party headed by senior officers. This commission shall invite a representative of the United Nations when discussing subjects concerning the United Nations, or when either party requests United Nations presence. Decisions of the Joint Commission will be reached by agreement of Egypt and Israel.

3. The Joint Commission will supervise the implementation of the arrangements described in Annex I and in this Appendix.

To this end, and by agreement of both parties, it will:

A. Coordinate military movements described in this Appendix and supervise their implementation.

B. Address and seek to resolve any problem arising out of the implementation of Annex I and this Appendix, and discuss any violations reported by the United Nations Force and observers and refer to the Governments of Egypt and Israel any unresolved problems.

C. Assist the United Nations Force and observers in the execution of their mandates, and deal with the timetables of the periodic verifications when referred to it by the parties as provided for in Annex I and in this Appendix.

D. Organize the demarcation of the international boundary and all lines and zones described in Annex I and in this Appendix.

E. Supervise the handing over of the main installations in the Sinai from Israel to Egypt.

F. Agree on necessary arrangements for finding and returning missing bodies of Egyptian and Israeli soldiers.

G. Organize the setting up and operation of entry check points along the El Arish—Ras Muhammed line in accordance with the provisions of Article 4 of Annex III.

H. Conduct its operations through the use of joint liaison teams consisting of one Israeli representative and one Egyptian representative, provided from a standing liaison group, which will conduct activities as directed by the Joint Commission.

I. Provide liaison and coordination to the United Nations Command implementing provisions of the Treaty, and, through the joint liaison teams, maintain local coordination and cooperation with the United Nations forces stationed in specific areas or United Nations observers monitoring specific areas for any assistance as needed.

J. Discuss any other matters which the parties by agreement may place before it.

4. Meetings of the Joint Commission shall be held at least once a month. In the event either party or the command of the United Nations Force requests a special meeting, it will be convened within 24 hours.

5. The Joint Commission will meet in the buffer zone until the completion of the interim withdrawal and in El Arish and Beer-sheba alternately afterwards. The first meeting will be held not later than two weeks after the entry into force of this treaty.

ARTICLE V

Definition of the Interim Buffer Zone and its Activities

1. An interim buffer zone, by which the United Nations Force will effect a separation of Egyptian and Israeli elements, will be established west of, and adjacent to, the interim withdrawal and deployment behind the interim withdrawal line.

Egyptian civil police, equipped with light weapons, will perform normal police functions within this zone.

2. The United Nations Force will operate check points, reconnaissance patrols, and observation posts within the interim buffer zone in order to ensure compliance with the terms of this Article.

3. In accordance with arrangements agreed upon by both parties and to be coordinated by the Joint Commission, Israeli personnel will operate military technical installations at four specific locations shown on Map 2 and designated as T1 (MAP Central Coordinate 57163940), T2 (MAP Central Coordinate 59351541), T3 (MAP Central Coordinate 59331527), and T4 (MAP Central Coordinate 61130979) under the following principles:

A. The technical installations shall be manned by technical and administrative personnel equipped with small arms required for protection (revolvers, rifles, sub-machine guns, light machine guns, hand grenades, and ammunition), as follows:

- T1 — up to 150 personnel
- T2 and T3 — up to 350 personnel
- T4 — up to 200 personnel.

B. Israeli personnel will not carry weapons outside the sites, except officers who may carry personnel weapons.

C. Only a third party agreed to by Egypt and Israel will enter and conduct inspections within the perimeters of technical installations in the buffer zone. The third party will conduct inspections in a random manner at least once a month. The inspections will verify the nature of the operation of the installations and the weapons and personnel therein. The third party will immediately report to the parties any divergence from an installation's visual and electronic surveillance or communications role.

D. Supply of the installations, visits for technical and administrative purposes, and replacement of personnel and equipment situated in the sites, may occur after checking and be-

ing escorted by the United Nations Force from its check points to the perimeter of the technical installations.

E. Israel will be permitted to introduce into its technical installations items required for the proper functioning of the installations and personnel.

F. As determined by the Joint Commission, Israel will be permitted to :

(1) Maintain in its installations fire-fighting and general maintenance equipment as well as wheeled administrative vehicles and mobile engineering equipment necessary for the maintenance of the sites. All vehicles shall be unarmed.

(2) Within the sites and in the buffer zone, maintain roads, water lines, and communication cables which serve the sites. At each of the three installation locations (T1, T2, T3, and T4), this maintenance may be performed with up to two unarmed wheeled vehicles and by up to twelve unarmed personnel with only necessary equipment, including heavy engineering equipment if needed. This maintenance may be performed three times a week, except for special problems, and only after giving the United Nations four hours notice.

The teams will be escorted by the United Nations.

G. Movement to and from the technical installations will take place only during daylight hours. Access to, and exit from, the technical installations shall be as follows :

(1) T1: Through a United Nations check point, and via the road between Abu Agella and the crossroad at km. 161 as shown on Map 2.

(2). T2 and T3: Through a United Nations check point and via the road constructed across the buffer zone to Gebel Katrina, as shown on Map 2.

(3) T2, T3, and T4: Via helicopters flying within a corridor at the times, and according to a flight profile, agreed to by the Joint Commission. The helicopters will be checked by the United Nations Force at landing sites outside the perimeter of the installations.

H. Israel will inform the United Nations Force at least one hour in advance of each intended movement to and from the installations.

I. Israel shall be entitled to evacuate

sick and wounded and summon medical experts and medical teams at any time after giving immediate notice to the United Nations Force.

4. The details of the above principles and all other matters in this Article requiring coordination by the parties will be handled by the Joint Commission.

5. The technical installations will be withdrawn when Israel forces withdraw from the interim withdrawal line, or at a time agreed upon by the Joint Commission.

ARTICLE VI

Disposition of Installations and Military Barriers

Disposition of installations and military barriers will be determined by the parties in accordance with the following guidelines :

1. Up to three weeks before Israeli withdrawal from any area, the Joint Commission will arrange for Israeli and Egyptian liaison and technical teams to conduct a joint inspection of all appropriate installations to agree upon condition of structures and articles which will be transferred to Egyptian control and to arrange for such transfer. Israel will declare, at that time, its plans for disposition of installations and articles with the installations.

2. Israel undertakes to transfer to Egypt all agreed infrastructure, utilities, and installations intact, *inter alia*, airfields, roads, pumping stations, and ports. Israel will present to Egypt the information necessary for the maintenance and operation of these facilities. Egyptian technical teams will be permitted to observe and familiarize themselves with the operation of these facilities for a period of up to two weeks prior to transfer.

3. When Israel relinquishes Israeli military water points near El Arish and El Tor, Egyptian technical teams will assume control of those installations and ancillary equipment in accordance with an orderly transfer process arranged beforehand by the Joint Commission. Egypt undertakes to continue to make available at all water supply points the normal quantity of currently available water up to the time Israel withdraws behind the international boundary, unless otherwise agreed to in the Joint Commission.

4. Israel will make its best effort to remove or destroy all military barriers, including obstacles and minefields, in the areas and adjacent waters from which it withdraws, according to the following concept :

A. Military barriers will be cleared first from areas near populations, roads, and major installations and utilities.

B. For those obstacles and minefields which cannot be removed or destroyed prior to Israeli withdrawal, Israel will provide detailed maps to Egypt and the United Nations through the Joint Commission not later than 15 days before entry of United Nations forces into the affected areas.

C. Egyptian military engineers will enter those areas after United Nations forces enter to conduct barrier clearance operations in accordance with Egyptian plans to be submitted prior to implementation.

ARTICLE VII

Surveillance Activities

1. Aerial surveillance activities during the withdrawal will be carried out as follows:

A. Both parties request the United States to continue airborne surveillance flights in accordance with previous agreements until the completion of final Israeli withdrawal.

B. Flight profiles will cover the limited

forces zones to monitor the limitations on forces and armaments, and to determine that Israeli armed forces have withdrawn from the areas described in Article II of Annex I, Article II of this Appendix, and Maps 2 and 3, and that these forces thereafter remain behind their lines.

Special inspection flights may be flown at the request of either party or of the United Nations.

C. Only the main elements in the military organizations of each party, as described in Annex I and in this Appendix, will be reported.

2. Both parties request the United States operated Sinai field mission to continue its operations in accordance with previous agreements until completion of the Israeli withdrawal from the area east of the Giddi and Mitla Passes. Thereafter, the mission will be terminated.

ARTICLE VIII

Exercise of Egyptian Sovereignty

Egypt will resume the exercise of its full sovereignty over evacuated parts of the Sinai upon Israeli withdrawal as provided for in Article I of this Treaty.

